Bohemia. Laws, statutes, etc. Codes

CODEX JURIS BOHEMICI.

TOMI III. PARS II.,

COMPLECTENS

JUS TERRAE SAECULI XV^MI (1420—1500,)

QUAM

IMPENSIS FRIEDERICI TEMPSKY, BIBLIOPOLAE PRAGENSIS,

EDIDIT

HERMENEGILDUS JIREČEK.

PRAGAE,
APUD F. TEMPSKY BIBLIOPOLAM.
1873.

Tiskem akcijní společnosti Bohemia

PRAEFATIO.

Operis a nobis instituti quod Codicem juris bohemici inscripsimus, liber hicce pars est Tomi tertii secunda, quæ quum Juris Terræ monumenta sæculo XV. perscripta complectatur, cum volumine vel parte secunda Tomi secundi ita cohaeret, ut materiam ibi inchoatam continuare videatur.

Insunt autem in hoc novissimo volumine:

I. Sententiæ a judicio terræ latæ..............P. 1—178.

II. Alberti Ojíř ab Očedělic Liber septentiarum quæ a terræ judicio inter aa. 1310—1494 sunt latæ..P. 179—197

III. Ordo agendi minoribus terræ judicii officialibus præscriptus (aa. 1456—1463.).........P. 198—203.

IV. Ordo taxarum quæ apud terræ tabulas exigi solebant: a) Řád u desk. b) Práva písarská. c) Tato jsú práva, ješto slušejí na miestopísaře. d) Memoriæ officialium. e) Victorini a Všehrd Memoria proventus officialium spectans. P. 204—210.

Praemissum est solummodo quoddam supplementum, pertinens ad partem secundam Tomi secundi, commentarius scilicet de instauratione et statu magistratuum terræ scriptus inter a. 1407—1417.

Dabam Vindobonæ Kal. Sept. 1873.

H. J.

Supplementum

pertinens ad partem 2. tomi II. hujus Codicis. (E codice Fürstenbergiano I. D. 16)

Tuto sě vypisují úředníci zemští větčí, ježto jsú z práva páni i mají býti páni, s jich menšími, s jich mocí i s dóstojenstvím i s požitky, jakž od krále českého napřěd i od jeho koruny s povolením pánuov, zeman podobně, jsú vysazeni.

První jest úředník *komorník najvyšší* (jakož nynie jest *Aleš Škopek**), ježto miesto královo na súdě zemském drží, maje moc právu pomáhati skutečně; a proto má komorníky v své moci, ježto jsú králem a zemany usazeni a vysvobozeni ode všech zemských daní, jedno na to, aby své právo vezmúc, s právem jezdili, pomáhajíc p(rá)vu. A ti slovú latině *bedelli terrae*. Takých lidí ač lehkých jest moc veliká, starým p(rá)vem dána, každého člověka o velikú věc přesvědčiti, jakž páni vědie.

Item druhý úředník slove *najvyšší sudí* zemský (jakož jest nynie pan *Berka***); ten na súdě zemském moc má strany slyšeti na plném súdě a jich žaloby i odpověď. A to spamatuje má na pány podati po jednom pánu, kohož k sobě přivolá, jehož nauče mezi pány pošle, a což ten z panského potazu vynese aneb nalezne, to má předsě jíti. A ten nález písař zemský při tom pánu, ktož nález vynesl, k rozkázaní sudieho má kázati ve dsky vložiti a vloženie před týmž pánem čísti pro nepamět budúcí. A ten pán sedí od krále a hledí na krále, na jeho všechna práva i na práva všech zeman, chudého i bohatého, aby se každému pravda dála; má také v své moci poručníky, řečníky, kteříž práva lidská vedú; ač by sě co zmatkuov dočinili a to dovedeno bylo, móž k nim popraviti i má moc, podle jiných úředníkóv rady.

---

*) Aleš Škopek z Dubé 1404—1421. **) 1400—1417 Hynek Berka z Dubé.

Item třetí úředník najvyšší jest *písař zemský*, jenž v své moci dsky zemské má a všecky věci popisovati, které sě kolivěk dějí mezi lidmi stavu, pokolenie neb řádu kteréhož koli, o svobodné dědiny s přiznáním lidským před úředníky, před ním neb před jeho mlazšími v těch meziech a běhích, jakž na který řád slušie od staradávna, trhy, směny, věna, dánie, spolky, poručenstvie, zápis o málo nebo mnoho, neb má kto což kolivěk podvolenie, ubrmanstvie buď což buď; jedno v tom sě vystřiehaje, což móž kladeného býti a kterak bez královy vuole z úřada a v kterých věcech má králeva vuole býti, a k tomu posel pán zemský ot krále. K jeho úřadu slušie opatřiti snažně, aby jeho mlazší byli umělí v těch věcech a snažní ingrossovati, registrovati, korrigovati a pilně kvaternuov střieci a žádnému bez páně vuole neukazovati tak, vuole aby chudému i bohatému, sirotku, vdově, duchovniemu i svěckému a každému u bóží pravdě sě dala. Má také desk, quaternuov starých i nových, snažně chovati pod svými zámky, najviec proto, aby tajemstvie lidí dobrých pro groš nebylo vyjeveno do velikých desk otevřenie; a k tomu, ač sám pro jiné potřeby nemóže býti při tom vždy, ale měj člověka věrného ne pevně učeného, než učeného aby těch zámkuov věrně choval a písařóm jedno quaterny od rokuov do rokuov vydal, proto aby bylo ingrossováno. Má také písař zemský pána svého krále nápadóv, dóstojenstvie i jiných práv všech věrně střieci a bräniti, ač by co chtěli páni na súdě nového nalézti, ježto za jich předkuov ani za královÿch nebylo; toho má nedopúštěti s pomocí jiných větčích uředníkuov bez králova vědënie a bez jeho otpuštěnie. Má také písař zemský svýma písařoma dvěma s jich se třmi pacholky ztravu podob(n)ú dáti aneb penieze za ztravu, tak aby tu, kdež quaterny jsú, i oni sedali, a nejméň jeden, proto aby lidi v jich potřebách nemeškali.

Item čtvrtý úředník najvyšší jest *purkrabie Pražský*, jenž jest proto usazen a dán, aby súd panský osadil, pokoj, čest a kázeň činil královú mocí, a toho každého, ktož by co sě dopustil hrdostí, svadú nebo skutkem, aby toho popravil, svády a hrdosti vězeniem, obnažení braní ruky utětím, okrvavenie hlavy stětím, tak jakž má obyčej starého práva. Ten má s menším úřadem právo v lavicech, aby ač ne sám, ale jeho mlazší lavicě osadili, nepúštěli v lavicě, když páni sedú, jedno úředníky a pány urozené; a jiní mají vně s obcí státi, aby pánóm nepřekáželi slyšeti práva. Má také moc o rozličnú věc všechny zemany, ktož sě předeň přivolají a naň sě podvolé, slyšeti, zarukovati i ku pravdě připraviti z svého úřadu. Má také moc, ktož by k němu přišel žaluje na druhého z bezpravie neb z násilé nevystálého, stranu obeslati, rok dáti a zaručiti strany, aby na právu dosti měli; pakliby kto nechtěl, ale připraviti jej k tomu z úřadu. Posílá také s úřadem podle komorníka svého posla

na panovánie nebo na bránie, a ot toho jeho posel věrdunk beře. Také když jemu list od zemského nebo dvorského přinesú pod pečetí úředničí po plném dóvodu práva, když sě strana drženie pustiti nechce, má po listu posla svého dáti, aby p(ra)vého uvedl a křivého svedl, jakž list úředničí svědčí; pak-li jeho nebude poslušno po jeho poslu, má toho popraviti z úřada. A ot toho má ot každého skutku kopu grošuov a za travu. O jiných o jeho práviech tu mluviti nechci, neb úřada nedotýče.

Item tito čtyřie úředníci, najvyšší komorník, sudí, písař zemský, purgrabie, mají pod sebú své *mladšie*. *Komorník* jednoho, jenž slove, *komornie druh*, *sudí* jednoho, jenž slove *podsudek*; *písař* zemský, ten má *dva písaře*, *větčieho a menšieho* (neb jsú dvoje dsky; větčie a menšie, póhonné a menšiech zápisuov. Větčie dcky mají býti uzamčité na Praze, pode třmi zámky pánóv tří dřéveřečených, a nikdy nemají otevřieny býtí než na suché dny, když páni na súdě na plném sedie; kromě oč písař zemský s panským potazem pro potřebu na každý den dcky sobě v své moci zápisuov velikých zachová a quaterny od rokuov do rokuov, jakž sem dřieve psal. Ale menšie dcky, póhonné a zápisuov menších do sta kop, ti mají vně býti pro potřebu lidskú na každý den.) *Purkrabie pražský* má jednoho pod sebú, jenž slove *podpurkrabie Pražský*. A ti všichni mlazšie napřed psaní svých pánóv jsú přísěžní, aby chudému i bohatému pravdu činili.

Item mimo ty jsú také jiní uředníci: *Králové úředník, probošta Vyšehradského úředník, podkomořieho úředník*. Ti slovú nižšie úředníci, protože méně peněz berú, menší hlas mají a jsú něco větčích u poslušenství.

Item peniezi, kteříž z těch úřaduov vychodie každému úředníku, jsú tito: *Komorník najvyšší* má třetinu peněz ze všech vkladuov u veliké dcky, kromě zápisuov větčiech, jenž jdú na písaře. Má všechny zvody a othádánie dědinné kromě jiných úředníkuov sám. Má také třetinu zvoduov pro nezpravu dědin, kromě dielu toho úředníka jenž zvodie. Má také diel mieti z památného podle jiných menších úředníkuov. Má také užitek (v)ot svých komorníkuov, jakž může přivésti.

Item *sudí najvyšší* má třetinu peniez ode všech vkladuov, což jde v zemské dcky, kromě zápisuov a králových majestatuov, jenž na samého písaře slušie; památného čtyři diely a písař tři a jiní úředníci po jednom panování a viny rovný diel, zvoduov, ze škod a z dluhu s písaře(m) rovný diel kromě úředníka, ježto na zvod jede; zvoduov pro nezpravu třetí diel kromě úředníka, ježto na zvod jede; má také požitky ot řečníkuov a ot poručníkuov, jakž jě sobě umie přivésti.

Item tato dva pány a sudí a jich mlazšie máta buď z malé neb veliké věci opovědné ot každé persony, na každú čtyři groše.

Item *písař zemský* má z práva své penieze najprv a zatím všech vkladuov, u veliké dcky ježto jdú. Má také od zápisuov všech anebo ot stanych práv vešken peniez kromě jiných pánóv. Má také ot hledánie, ot výmazuov z desk, ot každé věci kopu grošuov a písaři iiij gr. Má také sám od velikých zápisuov vždy ode sta kop dvacet groší a písař jeho ot každé persony čtyři groše. Chtie také páni, aby písař zemský od toho na súdě panském hřivny nebral, kdež jest póhon o dědiny ke dskám, ale někdy bráno, ale někdy nebráno, jakž sě písaři líbilo. O menšie zápisy což písař béře menší, jest na páně milosti. Má také mieti miesto na súdě podlé úředníkuov větčiech, kdež jemu ukáží. Také nemá u panský potaz jíti leč jeho povolají, kromě obecného potazu, což by vší zemie dotklo, tu má u potazu se pány býti. Také písař zemský nemá pohoněn býti komorníkem samým, než k tomu pánem na súdě má pohnán býti.

Item O nižádnú vinu nemá pán súzen býti než králem, od něhož úřad má, kromě póhonóv, jakž sě napřed praví, o dědiny, o škody nebo o dluh.

Item On sám písaře menšie sadie a jim přísahu dává i potřebu, ztravu, větčiemu samému třetiemu a najmenšímu samému druhému, jakž ráčí, neb peniezem na týden neb provisí; (Neb jim zle neb dobře učiniti muože, k své libosti; avšak na dobré, na statečné, na věrné, pokorné i na ty, jenž snažně jeho cti i vší zemi dobrému slúžie, slušie laskavu býti.)

Item Podobné jest, aby jich potřeba písařská byla zpósobena v tom domu, kdež dcky menšie a quaterny ležie, aby tu oba písaře nebo jeden nejméně mohl nalezen býti ot každého člověka, (ať by pro obmeškánie zemských potřeb na písaře najvyššieho skřek ot zeman nebyl, jakž sě často stávalo pro nebytie písařské.)

Item Podobné jest i radné, aby v tom dvoře, kdež dcky jsú i quaterny, někým svým věrným (buď literát neb neliterát, jehož mi sě zdá lépe neliterát) osadil, aby vždy při písařích byl, desk, quaternuov i register pod zámky dobrými choval a těch nevydával písařóm, jedno quatern od rokuov do rokuov, ježto vklady píší a ingrossují, korrigují a registrují, a každému jiedlu i na noc aby zamčeny byly a tiem dobrým člověkem aby byly chovány a ku potřebě vydány, a penieзi, kteříž přijdú, při quaterniech položeny až do rozdielu.

Item Aby žádného vkladu u veliké dcky písař neklaď, než aby při tom najméň jeden uředník přísežný byl, (neb jest to písařské lepšie lidské dcky i pomluvy.)

Item Jakž najprvé dcky budú otevřeny, aby větčí zápisové byli podle jiných desk zamčeni, a nebyli tak obecni, a ktož by

chtěl podlé nich komorníka bráti; ať toho hledá, když budú dcky otevřieny.

Item písař zemský ani jeho mlazší úbrmanstvie ani kterých stran na sě bráti nemají, ač veliké olryzdy a pokřikuov chtie prázdni býti, než ku pravdě obecné mlazší, když jich starší otěží, mají se pilně přimlúvati pro zprávu pravdy chudého i bohatého.

Item písař zemský má státi pilně před Královú Milostí o to, aby práva žádnému nestavovál a najviec panských nálezuov (neb jest o to veliké rozdělenie mezi králem a mezi pány.) Také muože-li to na Královĕ Milosti mieti, aby žádných listuov k úřadu neslál, pro něž by bylo právem zatočeno, kromě těch listuov, jenž král od staradávna právo má své služebníky věrné, když na jeho službách jsú beze lsti, ačby co v tu dobu ztratili, jě zasě listem k jich právu navrátiti bez jich škody, a kromě jeho majestatuov, jimiž svých kniežat, pánuov radú k rozličným věcem své povolenie dává.

Item má písař zemský pro obecné dobré, pro svú čest a pro svú duši s královým povolením na to sě pilně ptáti, bylliby který peniez v-uořadie znova vymyšlený, ježto dřve (sic) nebyl, aby to navedl s královú volí v lepšie podle věrného uptánie úředníkuov starších.

Item písař zemský má pilně státi po svých písařích, na němž právi budú, aby žádný přeseň jich nehindroval, než aby jemu vždy z svých nehod, o něž by s nimi činiti měl, jemu žaloval. A on má plnú moc i súd nad nimi jako nad svými, přijma k sobě, ač chce, úředníky. (Ale na to má vždy pomnieti, poněvadž jsú úředníci jeho přísežní, ktož k nim co promluví úřada dotkna, ačby nedovedl, aby též trpěl, jako oni trpěti jměli, když by dovedeno bylo.)

Item písař zemský ot Královy Milosti žádných daruov, jižto on jest z práva súdcie podle jiných pánuov a zprávy podlé desk nepřijímaj, ač oni za ně prosé, jakžto otúmrtí, nápaduov, spolkuov sirotčích; neb těch všech věcí má býti súdcie podle jiných pánuov a z desk naučenie a zpravenie má vyjíti. (A to vše v jeho rukú jest i bylo by hanebné svú věc súditi a učiti.)

Item *úředník proboštóv Vyšehradského*, jenž jest kancléř českého královstvie, má svého práva orth (to jest iiij gr.) ode všech vkladuov, což k dielu mezi dřievnými třmi pány příslušie, a nic viece; u panování a vinných penězich má diel podle jiných úředníkuov, jakž jest obyčej.

Item *podkomořieho úředník* má z práva měšťan střieci králových a jich potřeby před úředníky jinými počestně jednati, a má z práva zvod mimo jiné úředníky, a na tom vinu svú, kdež jest póhon základu; a má diel u panováních jeden s úředníkem proboštovým, a z vin diel podlé jiných úředníkuov.

Item tito třie úředníci poslední, totiž králové, probošta Vyšehradského a podkomořie českého, slovú mlazší uředníci, že starších poslúchají a jsú potřebni k svědomí, což sě v úřadu děje, a sami bez jiných uředníkuov svú mocí nic nemohu učiniti.

Item tak v summě sbeř, žeť jich jest všech sedm, třie najvyšší, jako komorník, sudí a písař zemský, a pod nimi jich mlazší, jakož jest napřed psáno, purkrabie pražský čtvrtý a jeho mlazší. A pak třie menšie: králové, proboštóv a podkomořího. A tak jich jest sedm. A co na koho slušie, to jest napřed psáno k naučení sprostnému, dokavadž lepšieho a pilnějšieho ot múdřejších naučenie nenajdeš.

I.

Sententiae a judicio terrae latae (1437—1500.)

IV. Mathiae A. 2.

1. Anno Domini 1437 d. Sigismundus rex fecit et constituit beneficiarios Pragenses, majores et minores, apud tabulas terrae, supremum camerarium, supremum judicem et prothonotarium; ad quae beneficia et officia sunt de consensu dom. baronum voce publica proclamati et provoláni coram terrigenis etc. (IV. Mathiae A. 2). 1437 28. Jan.

(*Arch. II. 880.*)

Úředníky všecky (zemské), najvyššie, malé i menšie, král český sám JMst., kteréž ráčí a zná k tomu hodny a potřebny, vedle vóle své sadí a saditi má z práva, a jiný žádný (Toho dóvod v IV. Matějových A. 2, Léta Božieho . . .)

(*Všehrd IV. 2.*)

Též úředníky, většie i menšie, JMst. Kská kteréž ráčí a k tomu hodné zná, saditi sám na zemské úřady má (Toho dóvod v Čtvrtých Matějových A. 2, Leta Božieho . . . .)

(*Všehrd II. 1.*)

Kterak k saudu zemskému sedati mají (V IV. Matějových A. 2 Létha Božieho . . . .)

(*Nálezové, o saudu zemském.*)

Téhož leta, 1437, den sv. Karla, ciesař Sigmund seděl v súdu zemském na hradě Pražském: Sazeni a jmenováni jsú úředníci, a sám ciesař dal jim přísahu (Staří letopisové).

---

2. Invenerunt, aby nálezové první panští moc měli: It. O ohni, v této zemi aby žádný svévolně nepúščel. It. O silnice, aby šly, jakož od staradávna byly, a ižádný aby na nich nepřekážel. It. Cla a mýta povýšená a přičiněná znovu aby minula, a cla aby byla vedle starého obyčeje brána, jich nepovyšujíc. It. O minci, aby nebyla v této zemi jinde dělána než u Hory, buďto na zlatých, na groších, na peniezích, neb na haléřích. It. Noví hradové a tvrze aby nebyli děláni, a kteříž hradové a tvrze jsú pro jisté příčiny zbořeni, aby děláni a opravováni nebyli zase bez vuole nejjasnějšieho kniežete a pána, pana Sigmunda krále, a zemské. A ti nálezové všichni, tito i první, aby byli držáni pod pokutami v prvních nálezích popsanými. 1437

(*Arch. II. 881.*)

Nález obecný panský, který se stal za ciesaře Zikmunda, aby první nálezové (panští) moc měli, a to tito dole jmenovaní: Najprvé: Aby žádný ohně nepúštěl svévolně v této zemi. Silnice aby šly jako od staradávna byly a na nich aby žádný nepřekážel. Cla a mýta která jsú povýšena (a přičiněna znova), ta aby minula; než ta cla která jsú starodávnie, ta aby byla brána, jich nepovýšujíc. Mince nemá žádný v této zemi dělati, než v Hoře, a to buď na zlatém, na gröši, na penízi, na haléři. Noví hradové a tvrze, kteréž jsú z hodných příčin zbořeny, těch aby žádný zase nestavěl bez vuole královské a zemské. A tito nálezové i první mají býti držáni, a to pod těmi pokutami v prvních nálezích obecních.

(*Ojíř.*)

IV. Mathiae A. 3.

1437 **1.** Nalezli vóbec za právo, že král JMst. jarmarky neb trhy muož dáti komu ráčí a kolikkoli v jednom roce, a bez JMkské žádný nemóž sobě jarmarkuov ani trhuov saditi. A také žádný bez JMkské vuole měst hrazených znovu dělati, hraduov ani tvrzí nemuož, a také hraduov, měst, tvrzí bez JMkské vuole žádný bořiti nemá. A cla, mýta, tržné na zemi nebo po vodách vysaditi sobě nemuož bez zvláštní milosti a obdarování královského (IV. Matthiae A. 3.)

(*ZZ Vlad. 450.*)

2. Invenerunt o přísahu, kteraká má býti obecně zemanóm země této: Že přísaha ta krátká, jakož jest byla prvé pány uložena a ustavena, aby ta šla před sě se zmatkem, jakož staré právo jest, a jmenem tato: „Na tom přisahám, jimž mne Petr viní v této žalobě, tiem jsem jemu ničímž nevinen. Tak mi Buoh pomáhaj i všichni světí!“ — Pakli by kto takový byl, žeby chtěl přísahu učiniti, křiv jsa, a úředníky by to shledáno bylo, že by křivě ku přísaze šel, že úředníky takový má od přísahy zdvižen býti, a dán u vazbu ku purkrabí Pražskému, a má býti postaven před pány na súdě, a tu panský nález trpěti.

(*Arch. II. 381.*)

Kterážto přísaha krátká, dávno pány uložená (I. Math. G. 14), má před se se zmatkem jíti, a nemá jinak změněna býti, jakož staré právo jest. (To stojí v knihách Matějových A. 3. Páni na plném súdu.)

(*Všehrd II. 23.*)

Byl-li by pak kto nalezen a shledán, že nejsa nemocen než zdráv, i kázal se za nemocna položiti, a potom to chtěl i zpravovati: ten má od přísahy zdvižen býti jako ten, ktož křiv sa chtělby přísahati.

(*Všehrd II. 5.*)

Přísaha se zmatkem: „Na tom přisahám, jimž mne Kauba viní

v této žalobě, tím jsem jemu ničímž nevinen. Tak mi Buoh pomahaj i všichni světí!" (V 4. Matěj. A. 3.)

(*Nálezové, O přísahách.*)

Křivý má vyzdvižen býti od přísahy (v IV. Mat. A. 3.)

(*Všehrd II. 26. — Nálezové, O přísahách.*)

IV. Mathiae A. 5.

1. Tak jakož CMst. pan Sigmund český král se pány zjednali sú a osadili úřad plný u desk zemských, a provoláno jest, že práva propúštějí zemská, aby před se šla všem zemanóm vuobec: nalezli sú, že ktož kolivěk potřebuje komorníka k vedení práva a řádu zemského na póhony i na jiné věci všechny vedle desk zemských, že jemu má vydán býti. A přes to aby ižádný jeden na druhého mocí nesahal, než hleděl tiem právem, jakož jest usazeno a z staradávna držáno. 1437

(*Arch. II. 381.*)

2. Ktož by moc učinil, napřed statek jeho na krále JMst. připadnúti má, a má býti jako psanec, a nemá žádného práva užíti proti žádnému (jakož nálezové ukazují I. Stephani K. 18., IV. Mathiae A. 5.)

(*Výpis z r. 1535. Arch. V. p. 511. — ZZV. 408.*)

O témž, o moci, najdeš v IV. Matějových A. 5. Páni atd.

(*Nálezové, O moci.*)

Každý jeden druhého právem má hleděti (jakož nálezové staří ukazují v I. Štěp. K. 18 a v IV. Matějových A. 5. Páni na plném *súdu* etc.).

(*Všehrd II. 13.*)

Páni nalezli o moci (V Štěpánových prvních K. 18. O témž najdeš v IV. Matějových A. 5. Páni etc.)

(*Nálezové, O moci.*)

Moc právu odporná nálezy starými jest přísně zapovědiena a pokutami těžkými statku ztracenie, k právu žádnému nedopuštěnie, a za psance ode všech drženie obtiežena (V IV. deskách Matějových A. 5. Páni na plném súdu . . .)

(*Všehrd III. 28.*)

IV. Matthiae A. 10.

Jest-li žeby bratřie nebo společníci dali povolenie jednomu aby na všem statku věno kladl; jest-li žeby Buoh smrti muže jejieho neuchoval, tehdy ona (vedle zapsánie) všech bratří v statek bude se moci uvesti a jej držeti, dokudž jí věna nedadí, by se pak i o ten statek rozdělili po věnu kladení. Tehdy nebude-li to věno svedeno, že ona bude se na všechen statek vésti; než dadúc oni bratřie neb 1437

společníci věno, tehdy budú moci k dielu toho, ktož jest to věno učinil, hleděti. Pak-liby dielni sebe nebyli, a toho by Buoh smrti neuchoval, a ostavil-liby dědice po sobě, a dělili-by se kdy o ten statek s tím dědicem: tehdy to věno z dielu toho dědice má zaplaceno býti (O tom rozsudek IV. Matthiae A. 10.)

(*ZZ Vlad. 512.*)

IV. Matthiae A. 14.

1437 In causa Margarethae de Smečna, quae dává vinu Wenceslao, Wilemo, Alberto, že sú jí jejie penieze pobrali CC kop a X kop grošuov na hradě Pražském u sv. Jiřie u kněze a u panny, a oni pravie, že té ženy neznají aniž sú jí co vzali, a ona řekla: „Poněvadž mi příte, zpravtež mi to“; a oni chtěli aby ona svědomím dovedla: domini barones invenerunt pro jure, aby oni zpravili nevinu svú, jakož prvé, na kříži vedle práva zemského.

(*Arch. II. 384.*)

Páni nalezli: Co se panie Markety tkne, kteráž jest žalovala, že by jí ukradli dvě stě kop a X kop, a oni jí toho přeli; a ona řekla: »Poněvadž příte, zpravtež mi to« a oni chtěli, aby svědomím provedla: i jest jim pány rozkázano, aby oni nevinu svú na kříži zpravili podle práva (IV. Math. A. XIV.)

(*Ojíř.*)

Která by žena vinila z pobrání peněz někoho, a oni přeli, a ona že by neměla pruovodu: mají se narčení zpravou očistiti. (O tom Mathiaè IV. A. 14. »In causa Margarethae«.)

(*Nálezové, O vdovách etc.*)

IV. Matthiae A. 17.

1437 Febr. In causa Alšonis de Sternberg ex una et Georgii de Wismburg parte ex altera, o dědiny a zbožie Frimburské. — Že páni dávají panu Jiříkovi prodlenie do suchých dní letničných nynie najprvé přištích, aby byl s svými právy před pány a je okázal; pakli by nebyl a svých neokázal práv, tehda páni dávají panu Alšovi za právo o dědiny v zápise jmenované.

(*Arch. II. 385.*)

(Nález o hrad Frymburk.) Páni nalezli, že dávají prodlenie Jiříkovi do suchých dní, aby s svými právy stál před pány; a pakli by nestál a nic neokázal, tehdá dávají za právo Alšovi z Šternberka o dědiny zápisem jmenované.

(*Ojíř.*)

IV. Matthiae.

1437 Febr. Juxta causam, ubi Petrus de Piečiny citat Častolara, invenerunt, quod Petrus actor est justus ad hereditates in P. et alias

hereditates in querela nominatas virtute dotalicii sui, quod habet post uxorem suam, et citatus Č. respiciat suos disbrigatores et eorum hereditates pro nezpravu, ut est juris.

(*Arch. II. 390.*)

(Nález o věnné zástavě, kdež Petr z Piečiny pohoní Častolára). Páni o tom nalezli, že jest Petr spravedliv k dědinám v žalobě položeným z moci věna, kteréž po své ženě má, a on Častolár o to k svým zpravcuom hleď, jako země má za právo.

(*Ojíř.*)

Albo citationum temporibus Imperatoris.
(*V Bielých póhonných za ciesaře Sigmunda.*)

Petrus de Pieczyny citat Czastolora. — Ibi Czastolor suscepit Petro actori pro inducto, dominato et taxato pro hereditatibus dotalibus obligatis, in querela contentis, tamquam cum camerario fuisset inductus — et ei de dictis hereditatibus condescendit juxta inventionem factam per d. barones. **1437 23. Febr**

(*Arch. II. 390. – Eml. Rel. I. 110. 13.*)

Přijieti však kto chce móž za úmluvu, za vzvod, za odhádánie, bez práva vedenie i beze všie spravedlnosti svých škody. (Nález, kdež Petr z Pěčiny pohání Častolora, v Póhonných za ciesaře Sigmunda.

(*Všehrd IV. 18.*)

Ten na kohož se vzvod má státi, a on dále móž na jiného právem sáhnúti, móž tomu kto má naň právo vésti, za vzvod, za panovánie i za odhádánie přijíti a dále na jiného právo hned vésti. (Nález v póhonných, kdež Petr z Pěčiny pohání Častolora.)

(*Všehrd IV. 14.*)

IV. Matthiae.

Juxta obligationem, ubi Maršo de Braškov obligavit in majoribus obligationum Bennessio . . . ibi pueri B. petiverunt camerarium a dominis super intromissione hereditatum in B. — Invenerunt pro jure, že jakož stojí zápis Benešovi, aby se mohl komorníkem uvázati podle zápisu, a toho uvázánie učiniti nemohl v těch nepokojích (neb desk nebylo), že to sirotkóm B. škoditi nemá, že má jim komorník vydán býti na uvázánie vedle desk. **1437 26. Febr.**

(*Arch. II. 387.*)

(Nález o tom, že sirotci nemohli se uvázati v dědiny jim zapsané pro nepokoj etc.)

Vedle zápisu Marše z Braškova, tu děti jmenované prosily jsú komorníka na uvázání dědin v zápise jim jmenovaných. Nalezli za právo, aby jim byl komorník vydán, a že jim to ke škodě nic není, že jsú se tak dlúho neuvázaly.

(*Ojíř.*)

IV. Mathiae A. 18.

1437 1. Mart. Páni uslyševše list majestátu páně Zbyňkova na clo (Malostranské), že jest řádný list, a strana druhá při tom nebyla: kázali páni komorníkem obeslati měšťany, aby jemu toho cla postúpili, podle jeho majestátu; pakli by které právo lepšie měli, aby ukázali je před pány. Tu sú oni stáli před pány a žádného práva neokázali, než pravili, že máme svá práva od staradávna, od starých kraluov země této, a Ciesařova Mst. král nynější potvrdil nám našich práv, i chcem býti před JMstí., a což JMst. rozkáže, že to chtie učiniti. Páni nalezli za právo, že poněvadž CMst. král český podal jich na pány, nalezli sú Zbyňkovi za právo o to clo, aby jemu jeho postúpili.

(*Arch. II. 385.*)

(V při Zbyňka Zajíce a Malostranských.) Malostranští neokázali žádného práva na to clo, než pravili, že mají práva svá od staradávna od králuov a ciesař JMst. jest nám jich potvrdil i chcem býti o to před JMstí etc. Nalezli za právo: Poněvadž Ciesařova Mst. podal je před pány, z té příčiny dali Zajícovi za právo.

(*Ojíř.*)

IV. Mathiae A. 20.

1437 1. (Nález o tom, kto sie komu mocí v časy válečné uvázal v jeho statek, aby jeho zase postúpil.) V té při Eufemie vdovy pány rozkázáno bylo provolati, kto se jest uvázal v dědiny komu v nepokoj, aby jich zase postúpil. A ktož by toho neučinil, aby své právo ukázal přede pány. A poněvadž jest žádný nestál, Eufemia stála s dětmi svými a okázala jest spravedlnost svú: z toho rozkázáno jí dědin postúpiti.

(*Ojíř. – Arch. II. 385.*)

IV. Mathiae A. 25.

1437 6. Mart. 1. In causa Prokopii Jidašek ex una et Hanušii de Kolovrat parte ex altera super censu XXX sex. census annui nudi perpetui: Poněvadž jest Prokopuov trh a kúpenie staršie s povolením královým, nežli list s majestátem páně Hanušóv, nalezli sú za právo, že Prokop má ostati při platu vedle svých listov a pan Hanuš jemu toho hájiti nemá.

(*Arch. II. 386.*)

(Nález o tom že jeden měl plat na jednom listem zápisným etc.) V té při Prokopa s jedné a Hanuše z Kolovrat s strany druhé: A jakož Prokop má plat na Kralovicích, páni nalezli, že svrchupsaný Prokop má zuostaven býti při svém listu.

(*Ojíř.*)

2. In causa Joannnis de Smilkov et de Kostelce ex una et virginum de Hradčano de domo olim Kaplerissae parte ex altera, super hereditatibus in Wesci etc., invenerunt pro jure: Tak jakož sú prvé

páni nalezli, že KMst. manstvie nemóž svoboditi bez panského povolenie, také i nynie páni nalezají, že KMst. dědin ve Wesci, ještož jest podle jiného manstvie k Kostelci na Sázavě manstviem zavázáno, že ta ves má při tom manství Kosteleckém ostati věčně. A páni dále nalezli, aby panny mohly sáhnúti pro nezpravu těch dědin na své zpravce podle desk svých, a to jest jim obojím dáno za právo.

(*Arch. II. 386.*)

(Nález o tom, že král manstvie nemuož svoboditi bez rady panské.) Páni nalezli tak jakož jsú prvé páni nalezli, že král nemuož manství svoboditi bez panského povolenie. Ještě to nalezají, že ves Vesce má při Kostelci zuostati, poněvadž jest od staradávna k manství. Než ony panny aby pro nezpravu na své zpravce sáhly.

(*Ojiř.*)

IV. Mathiae A. 27.

1. Nalezeno a ustaveno: Jakož jest bylo od staradávna bráno od desk zemských od kopy jeden groš, a potom z milosti ode sta kop kopu grošuov, nynie páni a zemané uložili, aby bráno bylo ode sta kop padesáte grošuov, a komuž pak milost učinie, ten z toho poděkuj. 1437

Item, od věn též.

It. od spolkuov od každého společníka L gr.

It. od poručenstva od každého poručníka VI groš. (ješto bylo prvé po kopě).

It. od zápisuov větčiech ode dvú nebo ode tří set kop, od každého sta bylo prvé po - XX - gr. a nyní již uloženo po - XV - gr.

It. ode sta kop a níže sta kop po - IIII - gr.

It. od ohledání desk bylo prvé kopa a - IIII - gr.; a již nynie uloženo po - XI - groší, a písaři - IIII - groše.

It. od výmazuov z větčiech desk trhových, a od propuštěnie od každého výmazu - XI - grošuov.

It. od ohledánie zápisuov větčích - IIII - gr.

It. od ohledání menších zápisuov - I - gr.

It. od útoku a od póhonu vloženie písaři - I - gr. a komorníku druhý - I - gr.

It. od úmluvy komorníka - XV - gr.

It. od vloženie úmluvy pro nezpravu ve dsky - IIII - groše.

It. od úmluvy po právu staném - I - gr.

It. od vzvodu v Pražském kraji pět věrdunk, v druhém kraji to dvé, a v třetiem kraji to tré.

It. od vzvodu věnného po právu staném nebo po panském nálezu, jakž věno veliké, tehda od vzvodu viec; pakli malé, ale méň.

It. od ohledánie ode sta uloženo - VIII - gr.

It. památného o větší věe - L - gr., o menší věc - IIII - gr.

It. o viny, když kto požene druhého a puohon vysvědčí tehdy na pohnaném vina úřadní. Pakli na něm právo zdrží z čehož kolivěk, z mála nebo z mnoha požena, tolikéž k úřadu viny zuostane. A pak smluví-li se pohnaný s úředníky, nedopúštěje na se výjezdy, mají od něho vzieti pět věrdunk za vinu. Pakli se vyjezdy po provolaní dopustí, tehdy uředníci mohú s něho vzieti pět věrdunk, pakli se po provolaní dopustí výjezdy, bez milosti tolikéž viny, z čehož jej puovod pohnal. A pakli puovod požena i nevysvědčí puohonu, tehda na něm vina zuostane.

It. od uvázánie podle zápisu pět věrdunk a komorníku věrdunk a ztravu.

It. ktož na kom má plat, a prvé nebral úrokuov, má dáti úředníkuom pět věrdunk, a purkrabinu poslu věrdunk a ztravu. Ale potom když by kolivěk zajímal, nemá dáti, než komorníku věrdunk a purkrabinu poslu tolikéž a ztravu.

It. od vzvodu vloženie pro nezpravu - IIII - gr.

It. od vloženie vzvodu po právu staném písaři jeden groš.

It. od úmluvy pro túž věc - IIII - gr.

It. od panovánie pro túž věc - IIII - gr.

It. od úmluvy podle pouhonu od vloženie jeden groš.

It. od vzvodu jeden groš.

It. od odhádánie jeden groš.

It. od panovánie jeden groš.

2. It. Měštiané po vší české zemi, kteříž mají na dědinách svobodných na zemi, ti aby byli poháněni ku právu zemskému, a povinni jsú státi a odpoviedati k žalobám.

3. It. Puohonové na zmatky aby nebyli; pakli by kto v nich shledán byl, takový buď kázán od uředníkuov krále českého na hrdle i také na statku.

4. It. kdež jsú komu lidé sběhli s dědin a jsú v městech aneb jinde, ti aby držáni nebyli, ale vráceni byli pánuom jich, aneb jim jich dědiny osadili lidmi jim hodnými. Pakli-by se vrátiti nechtěli ku pánu na dědiny, ani ji osaditi, ale pán jeho muož jej vzieti všudy za svého člověka. A toho jemu nemá bráněno býti; pakli by kto bránil, takový by učinil proti právu a řádu zemskému.

5. It. o všecky, listy že mnoho jest listuov starých i nových v této zemi, ktožby kolivěk takové listy měl až do dnešnieho dne, aby byli s nimi před purkrabí Pražským, purkrabie Prazský aby je slyšal a súdil jakož od staradávna právo bylo. A ktož by kolivěk po dnešní den měl které listy na penieze, aby jimi upomínal nepropúštěje let od roku plněnie. Pakli kto neupomínal a propustil tři léta a osmnádcte neděl od plněnie roku na tém listu, aby takoví listové a budúcí listové dále nižadné moci neměli. A takové upomínánie má býti osvědčeno purgmistru a konšeluom v tom městě, kdež ležení svědčí.

6. It. o ležení, že má ležáno býti ktož upomíná k listu plnění a nebo k obnovení listu, ten nemá ležeti než sám druhý se dvěma konioma, anebo místo sebe poslati takéž sama druhého a se dvěma konioma, dokudž rukojmie nevlehnú. Ale když rukojmie vlehnú, tehdy ten, ktož k listu upomíná, nemá ležeti. A traveno nemá výše býti, než sám druhý se dvěma konioma - XV - gr. přes den a přes noc. A též ktož by leželi, nemají výše tráviti.

7. It. o škody páni nalezli, aby byly řádně okázány, a výše aby nebylo škod počítáno i s ležením ani bráno přes jistinu, než jakž jistina jest, lečby kto nemohl pohnati před purkrabí pro neřád, jestližeby v zemi byl; tu dobývati móž a upomínati před se z svého, vedle starodávného obyčeje.

8. It. dobrá vuole o listy, kteříž sú do tohoto času byli, aby ta okázána byla před purkrabí Pražským, jakož by se jemu za podobné a hodné zdálo. Pakli by kto nalezen byl a shledán, ješto by listy neřádně dobytými upomínal, taký aby byl trestán a kázán. Ale již po tento den ktož by komu listy chtěl dáti, ten má jemu na to dáti list pod svú pečetí visutú, a dvú nebo tří panuov nebo zeman usedlých podlé sebe pečetmi na svědomie také visutými.*)

9. It. listové aby byli děláni podle obyčeje starého.

10. It. aby nižádný pro nezplnění peniez nehaněl neřádným ani vymyšleným haněním, než jakož na penieze sluší, a ktož by jinak učinil, aby pro to kázeň trpěl. A jestli žeby kto komu plniti nechtěl, ale hledaj jeho pravem zemským, ale ne mocí, jakož od staradávna bylo.

11. It. listové svěřovaní, anebo mocí vzatí, ješto by to ukázáno bylo, aby ti listové vráceni byli.

(*ZZ Vlad. 382. — Ustanovení a sjednání pánuov a zeman země české za ciesaře a krále Sigmunda krale českého. Ruk. Mus. 23. G, 4 a 23. G, 2. — Arch. II. 387.*)

IV. Mathiae A. 27.

1. Purkrabie hradu Pražského má listy na peníze a všecky jiné s rukojměmi súditi (A. tu jest zpráva o listech, o dobrých vuolech, o ležení, o brání, o škodách i o jiných rozličných věcech listovnímu právu přislušejících. V IV. Matěj. A. 27. „Nejjasnější kníže a pán“ atd.)

(*Nálezové, O saudu komorním etc.*)

---

*) L. B. 1465 (21. Jun.) král JMst. se pány na plném súdu přikázali sú do desk ku prvniemu panskému nálezu naznamenati a připsati, že po dnešní den, kdožby komu chtěl dobrú vóli na který list neb listy dáti, že ten, ktož tu dobrú vóli dává, aby té osoby osobně prosil, kteříž by měli pečetí své k té dobré voli přivěšovati (*ZZ Vlad. 382*).

1437 Súd purkrabie Pražského jiného nic než listy na penieze s ru-
8. Mart. kojměmi vedle práva súdí a súditi má. (IV. Math. A. 27. Najjasnější knieže a pán, pan Sigmund.)

(*Všehrd I. 5.*)

Při listech každý má věděti, že se list každý promlčí, ktož jim koli za tři léta a za 18 nedělí neupomíná, též jako jiné dědictvie. (Ale tomu tak má rozuměno býti, když by kto úroku nebo summy nechtěl platiti; pakli se platie úroci, tehdy se věčně nepromlčí. Toho dóvod v Čtvrtých knihách Matějových A. 27. Najjasnější knieže.)

(*Všehrd I. 5.*)

List hlavní, když se jim neupomíná do tří let a 18 neděl, promlčí se jako jiné dědictví; než jest-li že se úroci platí, tedy se nepromlčí. (V 4. Matějových A. 27. „Nejjasnější" atd.)

(*Nálezové, O promlčení práva.*)

A tu jest zpráva o listech i o dobrých vólech, o ležení, o lání, i o škodách, i o jiných všech věcech, kteréž k listovniemu právu příslušejí.

(*Všehrd I. 5.*)

2. In causa Petri de Svojšína ex una et Hanušii de Kolovrat parte ex altera, domini invenerunt pro jure: Jakož jest Petr Hanuše vinil, že se jemu má Hanuš zpraviti starým právem jako popravce, polože ruku na prsech svých, a má řéci: „Beru na svú přísahu, kterúž jsem ku popravě učinil, z čehož mi je nynie Petr vinu dal, tiem jsem jemu nevinen."

(*Arch. II. 388.*)

(Nález o tom, jak se má zpraviti popravce právem starým). Položie dva prsty na prsech a vzieti to k té přísaze, kterúž jest králi a zemi udělal. A též to má učiniti každý súdce zemský z lavic, a jiný žádný. V té při Petra z Svojšína s jedné, a Kolovrata s druhé že se má Hanuš zpraviti právem starým jako popravce.

(*Ojiř.*)

IV. Mathiae A. 29.

1437 In causa Vilemi de Jankov ex una et Joannis de Rizmberg
11. Mart. parte ex altera super hereditatibus in Břežanech, domini invenerunt pro jure, quod J. debet et tenetur condescendere skutečně de hereditatibus in B. Wilelmo, et W. aby jemu panu Janovi platil a vydával úroky jeho, kteréž má na těch dědinách kúpené podle jeho desk. A když mu toho zbožie postúpí, má-li k němu Wilémovi aneb k těm dědinám kterú vinu, hlediž toho právem zemským.

(*Arch. II. 389.*)

V při Vilíma z Jankova s Janem z Rizmberka páni o tom nalezli, aby on Jan z Rizmberka těch dědin postúpil Vilímovi a Vilím aby vydával úroky, a on Jan, má-li jakú (sic t. j. vinu) k Vilímovi, hleď jeho právem.

(*Ojtř*)

IV. Mathiae.

(Nález o tom, že jedni jednomu toho nezdrželi jak sú mu se listem zapsali). Tu kdež Zdislav listem pohoní o hrad Krakovec, páni sú to takto vážili: Poněvadž jest Ondřej Špalek takovú vieru a milost k nim (Hrdoňovi, Guthovi a Jankovi bratřím) okázal a oni jemu toho nezdrželi, což listové káží, páni o tom takto rozkázali: Aby Jan s svými bratřími ty úroky všecky zadrželé dali a navrátili i těch puol druhého sta kop, kteréž jim dal Ondřej za postúpení hradu. 1437 11. Jun.

(*Ojtř. — Arch. II. 391.*)

Mathaie A. 30.

Invenerunt pro jure: Že paní Katruše věna svého ztratiti nemá, než má jeho požívati v manském právě, jakož jí zapsáno jest, bez pohoršení práva manského. 1437

(*Arch. II. 389.*)

(Nález o tom, že jedna měla věno na manství). V při Katruše s jedné a Calty s strany druhé páni nalezli, že ona Katruše má věna svého užíti, bez pohoršenie práva manského.

(*Ojtř.*)

IV. Mathiae.

(Nález o tom, že jeden jednomu jeho listy nařekl, žeby byly neřádny.) Tu kdež pohoní Jan z Lobkovic Jana z Roupova a jako jest Jan z Lobkovic pravil, žeby byli listové Rúpovského neřádní, a otázán jest on Jan z Lobkovic od Rúpovského, jestli to jeho vuole, co Rytkéř (za něho) mluví? i řekl jest: „Ano, jest“ i žádal jest toho, aby on to zaručil, že jsú to listové neřádní — i jest on Jan od pánuov otázán, chce-li to zaručiti? I nalezeno jest, poněvadž jest zaručiti nechtěl, by to listové byli neřádní, z toho dali Rúpovského listóm za právo. 1437 8. Oct.

(*Ojtř. — Arch. II. 391.*)

IV. Mathiae.

(Tu jest otázka na pániech, mohú-li sirotci statkem svým vládnúti?) I otázal jest Jan z Rabí pánuov, mohú-li sirotci statkem svým vládnúti? A páni řekli: „Jsú-li pacholíci?“, odpověděl on zase: „By byli pacholíci, nebylo by třeba tázati; vládli by sami statkem svým podle 1437 Oct.

práva.“ I nalezli aby on Warlich sirotky zpravoval i jich statek, jakožto strýc a společník.

(*Ojiř.*)

Nalezli sú za právo, že Václav Warlych má jimi (sirotkami děvečkami) vlásti v jich zboží jakož jich strýc a společník, vedle řádu této země.

(*Arch. II. 390.*)

(Nález o tom, že jeden pravil se býti sirotčím poručníkem a druhý pravil se býti společníkem týchž sirotkuov.) Nalezli za právo: Jakož se jest Jan z Rabí táhl k poručenství sirotkuov listem, a Warlych pravil se býti společník těch sirotkuov, páni slyševše list, že při něm pečeti společníka nenie a Warlych pokázal spolek dskami: z toho dali Warlychovi za právo.

(*Ojiř.*)

Páni uslyševše, že při tom listu pečeti Václavovy Warlych nenie, nalezli sú za právo, že ten proti dskám moci nemá, a poněvadž jesti V. W. dskami spolky okázal, páni dávají jemu Vacslavovi za právo.

(*Arch. II. 389.*)

IV. Mathiae.

1437 10. Oct. **1.** Invenerunt pro jure: Poněvadž pan Petr Michalec má starší list nežli dsky páně Bočkovy na to zbožie Túšenské, že tomu listu páni moc dávají k zástavě, jakož jeho list svědčí, a pan Jiřík jest spravedliv k dědictví a k výplatě té zástavy, jakož páně Petruov list svědčí.

A jakož pan Jiřík jest dotekl, že měl ještě jiná práva a listy na to zbožie u pana Heralta, a pohnav pana Petra, měv to mieti, což mu jest ku potřebě ke všemu právu, i neokázal toho před pány: a podle toho svědomie, kteréž sú ukázali před pány, páni sú je rozsúdili, a dali panu Petrovi za právo podle jeho listu, jakož svědčí.

(*Arch. II. 392.*)

(Nález o tom, že jeden měl starší list než druhý dsky. A puovod měl své spravedlnosti při sobě mieti i neměl.) Tu kdež Jiří z Poděbrad pohoní Petra z Michalovic, i nalezli páni: Poněvadž Michalec list má starší než Boček dsky na to zboží Túšenské, páni tomu listu moc dávají (k zástavě).

A jakož Boček pravil, že má ještě jiné spravedlnosti u Heralta, poněvadž jest puovod měl svú spravedlnost při sobě mieti, z té příčiny dali Petrovi za právo.

(*Ojiř.*)

Albo citationum temporibus Imperatoris.

Ktož na kterém dědictví věno okáže manželce své, a potom to dědictvie prodá nebo zastaví jinému i postúpí: ta závada věnu předešlému nic nepřekáží, ani trh; než umře-li muž, žena věno obdrží a věnem svým z drženie každého vyvede, a ten tak vyvedený hoj se na zpravcích. (O tom nález jest v bielých póhonných za císaře Sigmunda, kdež Hynek z Dubé pohání Hynka z Skal.) 1437 11. Oct.

(*Všehrd V. 28. — Emler, Rel. I. 106, Hinco de Duba citat Heniconem de Skal*).

Žena, kteráž má na kterém dědictví věno zapsané, a potom žeby muž to dědictví prodal: proto ona muože pro své věno sáhnúti na to dědictví. (V bílých póhonných za císaře Zigmunda. „Hynek z Dubé pohání Heníka z Skal.")

(*Nálezové, O vdovách etc.*)

Albo citationum temp. Imperatoris.

Nestojí-li pohnaný, třikrát se naň zavolá. (Nález na to za ciesaře Sigmunda, kdež Jan z Vrabie Viléma z Jankova pohánie). 1437

(*Všehrd II. 11. — Emler, Rel. I. 108, Joannes de Raby citat Wilehelmum de Jankow.*)

Pohnaný, nestojí-li, jsa třikrát volán prvé nežli páni z saudu vstanau, bude právo stané dáno. (O tom za císaře Zikmunda, kdež Jan z Rabí pohání Viléma z Jankova).

(*Nálezové, O staném právu.*)

In memoriis Albo citationum tempore Imperatoris.

Domini barones in pleno judicio mandaverunt, quod nulla intabulatio tam hereditatum quam censuum fiat civibus quibuscumque. 1437 16. Oct.

(*Arch. III. p. 310. Emler Rel. I. 141. 416. Cf. II. Dupovec I. 2.*)

IV. Mathiae B. 14.

Němý od přirozenie, kterýž se nemóž ústně přiznati, má moc ve dsky klásti, když úmysl svého rozumu a chtěnie móž kývániem hlavy nebo ukázániem ruky oznámiti. (To se najde v IV. dskách Matějových B. 14. Páni o člověku němém.)

(*Všehrd IV. 4.*)

IV. Mathiae B. 21.

Králová česká má hned svého věna za živnosti krále užívati.

(*Nálezové, o králi.*)

IV. Mathiæ B. 22.

Netoliko dědic věno zaplatiti móž, ale také i držitel, kterýž právo dědice má (O tom nález v IV. dskách Matějových B. 22. V při mezi Petrem Drahobytským a Zmrzlíkem.)

(Všehrd V. 13.)

IV. Mathiæ C. 22.

Kdyžby úřadníci neb úředník od desk zemských od úřadu, neb komorníci jeli na puohon, aneb pro jinú věc vedle práva, a že by kto práva trpěti nechtěl neb póhonu přijíti, a že by kto na úředníky mocí sáhl a je bil, aneb zranil, neb mordoval, neb komorníky zbil, kdyžby komorníci od úřadu jeli: ten a takový aby hrdlo proti králi i statek ztratil (jakož o tom nález IV. Mathiæ C, 22).

(Výpis z r. 1535. Arch. V. 514. — ZZVlad. 434.)

Kdož by na komorníky nebo úřad sáhl, aby ztratil hrdlo a statek. (V čtvrtých Matěj. K. 22. „In causa camerariorum.")

(Nálezové, O úřednících.)

IV. Mathiæ E. 23.

Nalezli za právo páni na plném saudu všem vuobec, aby již viece žádný král český negleitoval ani gleitovati mohl nižádného před saudem zemským. (IV. Mathiæ E. 23).

(ZZVlad. 9.)

IV: Mathiæ E. 28.

Forma a spósob listu obranného, kterýž z desk IV. Matějových E. 28 móž vzat býti slovo od slova.

(Všehrd VIII. 28.)

Že místopísař má se rukou vlastní a titulem přirozeným podepsati. (4. Mathiæ E. 28.)

(Nálezové, o vedení práva.)

Z práva vždycky se zachovává, že se místopísař titulem svým a jmenem přirozeným a vlastním i titulem úřadu svého v obranném listu sám rukú svú podpisuje.

(Všehrd VIII. 23.)

IV. Mathiæ G. 15.

Každý, kdož poručníky dělá, může je zase změniti a jiné zdě-

hati, kdy chce a koho chce, bez vuole prvních poručníkuov. (Kvaterno Mathiæ G. 15 »In causa Mikšonis.«)

(*Nálezové, Poručníci sirotkuov.*)

V. Matthiae A. 5.

Nalezli vuobec za právo: Kdyžby společníci byli dskami učiněni, a jeden žeby umřel a dcer toliko po sobě nechal, tehdy druhý společník neb jeho synové má jich odbývati jako dcer svých vlastních. Pakliby společníci nechali dcer, a žádného syna nebylo, tehdy dcery těch společníkuov rovný diel mějte v těch statcích, vedle nálezu prvnieho. (Matthiae quinto A. 5.) 1437

(*ZZVlad. 174. — Výpis z r. 1585 Arch. V. p. 510., Arch. II. p. 390 a 392.*)

L. P. 1440 v pátek před Hromnicemi páni smířili sú se křesťansky, a tu po tom míru jednali mezi sebú, kterak by sobě krále volili (po krále Albrechtově smrti) a zemi u pokoj a řád uvedli. Ale na tom sněmu páni beze vší potřeby stavili sú práva zemská, a přikázali komorníkóm, aby ižádnému práva nevydávali (a v tom učinili zemanóm velikú zádavu.). A tak to zastavenie práv trvalo až do krále Ladislava. (Staří letopis.) 1440

L. P. 1441 páni propustili úředníky u desk zemských a dvorských na zvod panstvie. Kteří dlužni dáti dskami zápisóv i což zadržáno úroky, každý aby platil a dal úrok; a úředníci mají každému pomáhati podle svých přísah. (Staří letopis.) 1441

L. P. 1446 Toho času byla nesnáz mezi pány a zemany o sedání v súdu u desk zemských; nebo zemané za starodávna měli sedati mezi lavicemi súdnými zemskými, jakož stojí zapsáno ve dskách zemských od starodávna; a toho zemané dovedli skutečně (Staří letop.) 1446

I. Dúpovec I. 25.

Trh anebo zápis muože se státi před jedním úředníkem desk zemských, když páni zemští saudce pospolu jsauce k tomu povolení dadí (V 1. Daupovcových J. 25, kdež Ulricus de Rožmberk prodal zámek Lipnici Mikulášovi Trčkovi.) 1452

(*Nálezové, O trhu etc.*)

Flaveo citationum.
(V Modrých póhonných.)

Svědomie listovnie před saudem zemským, větším i menším, i 1452

před dvorským, nemá přijímáno býti, jest-liže jsú ti živi, kto je dávají. Než městská svědomie podle prvnieho svolenie zemského mají přijímána býti (jakož o tom rozsudek v Modrých póhonných l. B. 1452).

(*ZZVlad. 270.*)

II. Dúpovec F. 17.

1454 27. Mart. Anno Domini 1454 domini barones deputati et electi per Ladislaum regem Boemiae ad audiendum, tractandum et sententiandum causas terrigenarum regni ejusdem, quae coram eis proponerentur (16). A z svolenie panóv a zeman a z rozkázánie KMsti pan Jiřík z Kunstatu správce kralovstvie tyto zemany jmenuje k súdu k tomuto, však bez pohoršenie práv panóv a zeman, do šesti let, vedle toho, jakž mezi nimi s obú stranú CMst. slavné paměti učinil (8)

(*Arch. III. 310.*)

II. Dúpovec G. 16.

(Nález o tom, kdež Jan učinil odpor proti uvázání Křišťanovu a Křišťan okázal, že má zápis od čtyřidcíti let.) Proti tomu J n pravil: Poněvadž tak dávný zápis měl, proč si se veň neuvázal? a v tom času ty dědiny sú odprodány. A že jsi v tom času dal zemským letuom projíti, odporuov tomu nečiniv, z té příčiny dali páni Janovi proti Křišťanovi za právo.

(*Ojíř.*)

II. Dúpovec J. 2.

1454 27. Mart. Domini barones in pleno judicio residentes: Jakož sú žádali zemané na Kralově Msti i na pániech, aby měšťané dědin svobodných a zbožie od zeman nekupovali a žeby tudy veliká ujma byla království i koruně na rytierských lidech, na službě KMsti a na obraně všie země — invenerunt pro jure: Aby nižádný měštěnín po dnešní den nižádných dědin a zboží svobodných nekupoval, bez KMsti zvláštnieho povolenie.

(*Arch. III. 311.*)

Žádnému měščenínu, žádnému městu, žádnému dědinníku, sedláku žádnému nic nemá ve dsky kladeno býti; neb jest jim kupovánie zbožie svobodných zapovědieno (v II. dskách Dúpovcových J. 2. Páni na plném súdu ...)

(*Všehrd IV. 5.*)

A tu když sú toho času žádali páni a rytířstvo na králi JMsti a na pániech a súdciech zemských, aby nebylo dopuštěno svobodných

dědin od vládyk kupovati, a to při tom tu příčinu pokládajíce, žeby tady ujma veliká dála se králi a koruně, a to na lidech rytířských, a to na Jeho Milosti službě i tudiež vší zemi na obraně: z takových příčin aby po dnešní den žádný měštěnín svobodného zboží a dědin nekupoval, bez povolení krále JMsti zvláštního. Než král JMst. a páni dávají tomu moc, což sú sobě prvé nakúpili až do dnešního dne, to jim má předse jíti a ve dsky se klásti podle práva a řádu zemského.

(*Ojíř.*)

Městu, konventu, dědinníku nemá, ani měštěnínu ve dsky kladeno býti, bez povolení. (V druh. Daup. J. 2. „Páni nalezli" atd.)

(*Nálezové, O kladení do desk etc.*)

Měšťané nemají kupovati dědictví. (O tom sec. Dúpovec J. 2.)

(*Nálezové, O kladení etc.*)

O kladení do desk a kupování zboží na zemi, města jiná krom měst Pražských (neb města Pražská v tom svobodu mají) žádají, aby při tom zachována byla, jako jsú prvé zachovávána: kteříž mají obdarovánie od králuov prvějších i JMsti krále nynějšího, do jisté summy aby mohli na zemi kúpiti, to aby jim jíti mohlo. A kteráž by toho neměla, ale pak, kdyžby zvláštnie povolenie krále J. Msti jměly, to aby jim šlo. Jakož nález obecní ve dskách ukazuje: II. Joannis Daupowecz J. 11, ten nález aby ohledán byl, a při tom města aby byla zachována.

(*Kusové od měst položení r. 1479. — Arch. V. 395.*)

II. Dúpovec O. 6.

(Nález obecný o držení pokojném za řádu a práva.) Tu kdež pohoní Hrobský Bohůnka, páni nalezli: Jestliže on Hrobský to provede, že jest Čeněk ty dědiny držal za krále Václava tři léta a XVIII nedělí bez nároku, tehdy z té příčiny dávají páni Hrobskému za právo. A pakli neprovede, tehdy páni dávají zápisu moc Bohůnkovi dskami učiněnému (dskám totiž zápisu Bohůnkova).

(*Ojíř. – Arch. III. 311.*)

II. Dúpovec P. 8.

(Nález o tom, že jeden dskami se zapsal, kdyžby s tím listem prořezaným ke dskám přišel, že ten zápis dskami učiněný moci žádné mieti nemá). V té při mezi Burianem z Guthštajna a Jakubem z Vřesovic páni za právo nalezli: Poněvadž to znamenitě ve dskách stojí, kdyžby Bukovina aneb rukojmě jeho ke dskám přišel a okázal, že jest list prořezaný, aby ten zápis dále žádné moci neměl, kterýž 1454 8. Jun.

je dskami učiněný, a on Bukovina to jest tak učinil a okázal list prořezaný: z té příčiny dali páni Jakubovi za právo.

(*Ojíř. — Arch. III. 312.*)

II. Dúpovec P. 29.

1454 4. Jul. 1. Páni na plném súdu nalezli: Již po tento dnešní den, ktož na koho vloží útok, ten má tudiež hned jmenovati a napsáno má býti, z čeho chce pohnati. A jakž útok vloží, aby před se dohnal konečně do suchých dní najprv budúcích. A to vždy do každých suchých dní, komuž by se kdy koho pohnati událo. Pakliby nedohnal, tehdy 10 kop gr. tomu dáti má, proti komuž jest útok vložil. A bude-li shledáno, že by na zmatek a nepravě pohnal, tehdy buď ten také dvé nedělí v věži v panské vazbě držán, a pohnanému jeho náklady navrať, což by mohl pohnaný přísahú svú obdržeti, a nad to 10 k. gr. pohnanému daj ve dvú nedělí, anebo se s pohnaným vedle jeho vuole smluv. A nebude-li se zdáti a chtieti pohnanému za náklady přísahati, to muož opustiti, než toliko 10 k. gr. předepsaných buď jemu dáno. (V. II. Dúpovcových P. 29.)

(*Arch. III. p. 312. — ZZVlad. 80, 445.*)

Každý ktož útok zapisuje dole neb kdežkoli jinde, v šrańciech nebo kromě šraňków, hned má jmenovati, z čeho chce pohnati, a to má hned zapsáno býti. (Dóvod toho v II. Dúpovcových P. 29. Páni na plném súdu.)

(*Všehrd III. 5.*)

Ktož pak útok buďto v šrańciech při súdu nebo dole kromě súdu na koho vloží, a vlože útok nepožene vedle práva do suchých dní najprvnějších, a ten na kohož útok vložen jest na suché dni najprv přištie, to pánóm oznámí na súdě, a vedle práva za opatřenie žádati bude: každý ten ktož utkna nedožene neb nepožene, má nález panský trpěti a dvě nedělí v panské vazbě seděti v věži. (To stojí v II. Dúpovcových P. 29. Páni).

(*Všehrd III. 4.*)

Kdož útok učiní, by pak nebyl zapsán, jaká pokuta na to. (Při tom jest několik artikuluov. V 2. Dáupov. P. 29. „Páni“ atd.)

(*Nálezové, O zmatku.*)

2. (Stal sie nález obecný, kterak při výprosách odúmrtných lidé mají se zachovati etc.) Item kdož jest co na králi za odúmrť vyprosil, a tomu to jest již přisúzeno, při tom rozsudku tak ta věc zuostaň; a z toho což jest již přisúzeno až do siež chvíle, ze škod ten nemá pohoněn býti na tom, na kom jest se ta výprosa stala; to buď prominuto. Než to cožby ještě nebylo přisúzeno, a jestli žeby pak ten královo právo obdržel na výprosníku, ten toho poživ; a pakli neobdrží, tehdy ten na kom se jest výprosa stala, bude moci toho ze

škod pohnati, ktož jest byl na něm jeho statek vyprosil. A také ten, na kom se výprosa stane, a on sobě bude odprošovati rokuov do prvních i druhých i třetích suchých dní, a obdrží-li ten pak právo královo, výprosník také bude moci toho ze škod pohnati, na kom se jest výprosa stala. Ale již po dnešní den, ktož kterú odúmrť na králi na kom vyprosí a k nákladuom koho připraví a práva královského neobdrží: takový každý bude moci ze škod pohnán býti. A jestli pak, že by kto co na králi vyprosil a nemaje na svobodných dědinách nic, než toliko to chtěl sobě královským právem konati a k místu vésti; takový každý má i úřadu uručiti pro škody a náklady.

(*Ojiř. – Arch. III. 313.*)

Kdož co vyprosí na králi, nemaje na dědinách svobodných, a k saudu přistoupí o to se súditi chtíc, ten každý má pro škody uručiti. (V 2. Daupovcových P. 30. „Páni na plném saudu.")

(*Nálezové, O škodách.*)

Ktož koli kterú odúmrť vyprosí a koho k nákladóm připraví, a práva královského neprovede: takový každý bude moci ze škod pohnán býti. A ten ktož otpierá výprose, bude-li sobě hojemstvie do druhých neb do třetích suchých dní bráti, a ten ktož jest vyprosil, právo královské provede a obdrží: tehdy také ten ktož jest sobě roky otkládal, bude moci ze škod pohnán býti. (To psáno v II. dskách Dúpovcových P. 29. Páni na plném súdu.)

(*Všehrd I. 8.*)

Při výprosách žádná se žaloba neklade, když kto které zbožie nebo dědictvie vyslúží; než otpor se slyší, a strany mluví a své spravedlnosti ukazují, jako při súdu zemském, když se otporové súdie. — A ktož co vyprosí na králi, na dědinách svobodných nic nemaje, a k súdu přistúpiti a o to se súditi chce, ten každý má k úřadu pro škody a náklady zaručiti. (To psáno v týchž knihách v témž miestě.)

(*Všehrd I. 3.*)

3. Páni vuobec nalezli za právo: Ktož jest koli která zboží královská, anebo kněžská anebo cizí dskami anebo dědicky anebo listy prodal od smrti krále Václava až do dnešního dne, takový aby ta zbožie zase vypravil tomu, číž jest bylo anebo komuž by to příslušelo, a to konečně od dnešního dne do prvních aneb do druhých suchých dní; a potom aby se toho neudávalo žádnému činiti. A pakli by ten ktož tak jest ta cizí zbožie prodal, zase jich nevypravil již v času jmenovaném anebo to více udělal: takový bude a brž má býti trestán, a to podle práva a řádu zemského.

(*Ojiř. – Arch. III. 313.*)

Žádný zbožie a dědictvie královského, ani kněžského, ani cizieho ve dsky nemá klásti; pakliby kto té smělosti byl, a o takovú se ne-

pravost pokusil, má takový vedle práva kázán býti. (Toho nález jest v II. dskách Dúpovcových P. 29. Item ktož jest koli která zbožie etc.)

(*Všehrd IV. 4.*)

Dědin královských ani duchovních nezapisuj dskami. (Secundo Daupovec P. 2.)

(*Nálezové, O kladení etc.*)

4. A jakož pak mnozí pohoní z úmyslu svého ze škod z veliké summy, to aby každý věděl, že to puovod má napřed zpraviti, že sú to tak veliké škody a spravedlivé, a pohnaný v čem se zná, to daj. A což by se jemu zdálo že by tak mnoho nebylo aneb že jemu ničímž povinen není, z čehož jej pohoní, to taký pohnaný zprav. A póvod aby to komorníku, ten kterýž pohoní, pověděl, z kterak veliké summy ze škod pohoní.

(*Ojiř. — Arch. III. 318.*)

5. Jakož pak o tom slyšíme, žeby někteří puohony činili aneb žeby ještě činiti chtěli na ty, kterýmžto mnohým jich trh anebo spravedlnost z desk jest vyřezána, jakož jsú jim jich přátelé ta práva prvé odprodávali, a že ještě těm dsky svědčie, kteří jsú odprodávali: jestli že by těm pohnaným bylo provedeno buď registry anebo že sú penězi úroční u desk kladeni v úřadu, aneb jiným svědomím, ještoby páni to svědomí schválili — takových puohonuov se neudávaj žádnému činiti; nebo by k takovému bylo hleděno jako k tomu, ještoby chtěl druhého úkladem a neprávem o jeho statek připraviti.

(*Ojiř. — Arch. III. 318.*)

Za právo jest, že póvod najprvé má přísahati. (To stojí v II. Dúpovcových P. 29.)

(*Všehrd II. 26. — Nálezové, O přísahách.*)

Pohnaný nenie povinen, chce-li, za všecku summu, z kteréž jest pohnán, přísahati, než v čem se zná, to móž dáti, a v čemž by mu se zdálo, žeby tak mnoho vinen nebyl, za to přísahaj. Pakli chce, móž za všecko přísahati. (Toho nález v II. Dúpovcových P. 29. Item také jakož mnozí pohánějí etc.)

(*Všehrd II. 26.*)

6. Jakož pak mnozí vyhledávají v registrách starých staré zápisy proti těm, kterýmžto ještě za času krále Václava odprodávali sú práv a dědictví své, a těmi by chtěli mnohé lidi k súduom a nesnázem připraviti: protož aby toho žádný neučinil a to ke škodě těm a proti spravedlnosti těch, kterýmž dsky svědčí, by měli proti nim jaké odpory klásti nebo puohony na ně dělati; poněvadž sú toho prvé nehleděli za krále Václava a nebo za ciesaře Zikmunda, bylo-li toho komu potřebie, když sú práva šla; i protož ti odporové aby minuli a viec jich nebuď.

(*Ojiř. — Arch. III. 318.*)

7. Ktož by koli z menšiech úředníkuov od dnešnieho dne co kúpil na svobodných dědinách, neboli který zápis od koho k sobě ve dsky přijal, aby to ohlásil a dsky své před pány na plném saudu aby četl o těch suchých dnech, při kterýchž by jemu ve dsky kladeno bylo. (Stalo se L. B. 1454 ve čtvrtek den sv. Prokopa, II. Dúpovec P. 29.)

(ZZVlad. 240. — Arch. III. 314.)

II. Dúpovec Q. 6.

Nálezli vuobec za právo: Jestli žeby kto dskami zavázal na svém statku, jestliže by ho z toho list nevyvadil, že jakážkoli pokuta ve dskách jest, že jemu to má zuostati. A pakli by stálo, žeby ten ktož se zapsal, list vyvazený a prořezaný ke dskám přinesl, že mu ten zápis má propuštěn býti, by pak i toho nebylo, komuž zápis svědčí. (O tom rozsudek II. Dúpovec Q. 6.)

(ZZVlad. 193.)

II. Dúpovec Q. 10.

1. Barones in pleno judicio, audita querela Petri in nomine Annae orphanae super Johannem de Stezowa, že jest vzveden úřadem Pražským purkrabí super hereditates dictae orphanae přes panský nález, auditis panské přisúzenie a jich nález, invenerunt pro jure: Poněvadž jest to prvé panským nálezem přisúzeno, že páni dávají tomu sirotku za právo vedle prvnieho panského nálezu, a on Jan, poněvadž směl přes panský nález na dědiny svrchupsané sáhnúti, aby pro takový běh od purkrabí Pražského vzat byl a vzasen do vězenie v panskú kázeň. 1454 18. Jul.

(Arch. III. 314. — ZZVlad. 193.)

Přes nález panský nemá žádný na dědiny sahati pod káznú. (V druhých Daupovcových Q. 10. Páni atd.)

(Nálezové, O vedení práva.)

2. Barones in causa Bohuslai.... in pleno judicio invenerunt pro jure: Jakož jest Bohuslav vzal komorníka super intromissione hereditatum in Boskovicích, tu jest strana otpierala že jest nepravě komorníka vzal na zmatek, a poněvadž mu jest i purkrabie také řekl, že na zmatek komorníka vezme, a ktož by komorníka chtěl na uvázánie vzieti, žeby všecka práva k tomu příslušná měl na hotově mieti, a když jest práv svých přede pány neukázal: protož dávají Zdenkovi za právo. A poněvadž jest komorníka na zmatek vzal, aby pro takový účinek od purkrabie Pražského vzat byl a vsazen do věže v panskú kázeň.

(Arch. III. 315.)

Pro zmatek při uvazování žádné sumy ten ktož se uvazuje, komorníku najvyššiemu nepropadá, než kázeň a vazbu panskú trpěti

má. (Nález na to II. Dúpovec Q. 10, v při Bohuslava z Košínè a Zdenka Kostky.)

(Všehrd IX. 6.)

Toto však při každém uvázání a zápisu má vědieno býti, že ktož by se zmatečně uvázal, a to súdem panským uznáno bylo, že se jest zmatečně uvázal, ten žádné pokuty najvyššiemu komorníku nepropadne, než má do vazby v panskú kázeň vzat býti. (Nález o tom II. Dúpovcových Q. 10, mezi Bohuslavem z Košíně.)

(Všehrd VII. 2.)

Právo vésti kdo chce, má všecko vyhledati, aby nechybil. (O tom v druhých Daupovcových Q. 10, v při Bohuslava z Košína.)

(Nálezové, O vedení práva.)

Komorníka kdo by vedl nepravě. (O tom secundo Daupovec Q. 10.)

(Nálezové, O vedení práva.)

Nález o tom kdež jest komorníka Bohuslav vzal na Jana na zmatek, a to z té příčiny, že žádného práva přede pány neukázal: z toho dali páni Zdenkovi za právo, a jej Bohuslava páni pro zmatek v svú kázeň vzali.

(Ojíř.)

II. Dúpovec Q. 13.

1454 17. Jul. Ladislav z boží milosti král český před pány na plném súdu sedícími a jinými v–obec všem pánóm a rytieřstvu českého království oznámiti ráčí tak nynějším i potomním všem: Kterak smy vděčně přijali takovú pomoc, a to pro dobré naše i království českého, kterúž sú nám páni, rytieři, zemané, města et tota comunitas regni B., ze svého zbuoží celým úrokem Svato–Jirským nyní minulým učinili, a to ne z práva, ale ze své dobré vuole, kteréž jsú prvé nikdy nečinili předkóm našim kniežatóm ani králóm českým; my vidúce jich svobodu a spravedlnost, že sú nikdy nebyli povinni, ani v potomních časech nám budú ani budúcím králom českým věčně: protož my i naši budúcí, králové Čeští, takové pomoci nemáme na nich žádati nižádným během ani skutkem, než že je v těch svobodách máme a chceme zachovati, jich brž potvrzujem od nás i od budúcích králuov Českých časy budúcné a věčné.

(Ojíř. — Arch. III. 315.)

Flaveo citationum.

1454 15. Mart. Poněvadž jest M. de L. actor prožaloval svú žalobu po řečníku super citatum Jacobum, a v tom té žaloby nezachoval, a řečí svú jinak žalobu proměnil, a tak ten puohon i žaloba stala se jest na zmatek: a protož ten puohon i s žalobú KMst. i se pány zdvihají, a

potom aby se nižádný téhož nedopúštěl a na zmatek nižádný nepoháněl.

(*Emler, Rel. I. 132, 80.*)

Jestli žeby kto v žalobě se čeho dokládal, buď svědomie aneb jiné věci, a žeby toho nepokázal, a žeby řeči svú jináče při vedl než žaloba i póhon ukazuje, ten póhon na zmatek jest (jakož o tom rozsudek v póhonných bielých — sic! — l. 1454, kdež Mikuláš.)

(*ZZVlad. 82.*)

Nesrovná-li se žaloba s póhonem nebo řeč v přelíčení s žalobú tak, že jinak a o jiném jest napsal žalobu než póhon, anebo že jinak jest žalobu vložil ve dsky, a při líčí jinak a o jiné věci mluví: to zdviženie póhonu jisté přináší, a druhdy i zmatek. (A o tom najdeš v M. p., kdež Mikuláš z Lobkovic pohání Jana z Wřesovic.)

(*Všehrd II. 17.*)

A též když se púvod čehožkoli jiného v své žalobě doloží, čehož potom v při vedení okázati nemóže, v zmatek nohama vejde Ale ten, kdož žalobu svú řečí promění a jiné mluví v pře své líčení slovy nežli jest v žalobě napsal a prožaloval, zmatku zajisté ujde, ale póhonu zdviženie neujde. (Ale i to též jako jiné všecko, má nálezem provedeno býti, a ten jest v Modrých póhonných, kdež Mikuláš z Lobkovic Jana z Vřesovic pohání.)

(*Všehrd IX. 4.*)

Proto ne zmatek se nalezá, než póhon se zdvihá. (Dóvod toho jest v Modrých póhonných, kdež Mikuláš z Lobkovic pohání Jana z Vřesovic; tu takto stojí: „že ten póhon i žaloba jest na zmatek, a protož ten póhon i žaloby král a páni zdvihají.“)

(*Všehrd IX. 4.*)

Když se žaloba s póhonem aneb pře líčení s žalobou nesrovnává, bude póhon zdvižen. (V modrých póhonných. „Mikuláš z Lobkovic pohání Jana z Vřesovic.“)

(*Nálezové, O žalobách puohonných.*)

Pechanecz Ojírz de Oczedielicz citat Nicolaum Wentlar de Kadano. Invenerunt pro jure: Ex quo citati tabulis docuerunt jus ad hereditates in Cz., domini „pamatujíc nález praedecessorum suorum, quod nullus hominum tabulas přesvědčiti non potest,“ et pro eo dederunt citatis juxta eorum tabulas pro jure. 1454 Jun.

(*Talmb. — Arch. IV. 550. — Emler I. 134, 89 — Cf. II. Nicolai B. 2. = Cod. II. 2. pag. 41.*)

(Nález o spolku bratří.) Páni o tom takto rozkázali: Jakož ona Kateřina okázala jest list, kterýmž jsú se bratří spolčili a to takto, když by Petr a Bohuslav požádali propuštění z toho spolku, a on Jan rytíř propustil jest to co se jeho dědin dotýče Janovi z Nestanic, i 1454 19. Jun.

z té příčiny on Jan má právo ku polovici těch dědin podle propuštění, a on Jan také nemohl jest více zapisovati než což jest jemu rytíř propustil.

(Ojíř. — Emler, I. 118, 24.)

1454 22. Jun. Ex quo Jaroslaus Plichta citat pro damnis et non pro hereditate, ani z dluhu, a dsky Přibíkovi svědčí od Žampacha dluh, on se svých desk drž a o to, z čehož póvod viní Přibíka, ex (quo Přibík praví že jemu póvodovi tiem vinen nebyl) aby se očistil vedle práva země této.

(Emler, Rel. I. 125, 52.)

Jaroslaus Plichta de Zierotin citat Przibikonem de Clenoweho. Invenerunt: Ex quo J. P. citat pro damnis et non pro hereditate, ani z dluhu, a dsky Přibíkovi svedčie od Žampacha dluh, on se svých desk drž a o to, z čehož póvod viní Přibíka (ex quo Př. praví, by jemu póvodovi tím vinen nebyl), aby se očistil vedle práva země této.

(Rajg. — Treb. — Mus. — Talmb. — Arch. IV. 548.)

(Nález o tom, kdež jeden pohoní ze škod a ne z dluhu.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž Plichta ze škod pohánie a ne z dědictví ani z dluhu, a dsky Přibíkovi svědčí dluh od Žampacha, a on se svých desk drž; z čehož puovod viní Přibíka (a poněvadž Přibík praví, že mu ničímž vinen není) očisť nevinu svú podle práva.

(Ojíř.)

Tak Plichta bratru svému za dvoje panovánie i za odhádánie přijal (v Modrých póhonných, kdež Jaroslav Plichta pohání.)

(Všehrd IV. 18.)

1454 Jun. Joannes Dupowecz et Alsso de Zieberg conqueruntur super Hincone de Sacro Campo. Invenerunt: Ex quo D. věda že paní Dorota z Adlar klade Hinconi marito suo citato ve dsky, a on žádného odporu neučinil, že tudy právo své ztratil.

(Talmb. — Arch. IV. 555. — Emler I. 124, 49.)

1454 9. Oct. Nachází se i jiný zmatek, kdež odbytá před spolčeniem otce svého z dědictvie a spolku pohání (Nález o tom v modrých póhonných, kdež Hedvika z Hořiněvsi pohání Smila z Hořiněvsi.)

(Všehrd IX. 3.)

Když která odbytá před spolčením otce svého pohání z dědictví, jest zmatek. (V modrých póhonných, kdež Hedvika z Hořiněvsi pohání Smila odtudž.)

(Nálezové, O zmatku.)

Et prout Mraksso de Radimowicz est commissarius a Hedwiga uxore sua super lucrum et damnum, ideo debet ipse M. pokutu tr-

pěti za ženu svú, vedle toho, že jest muž její. A nezdá-li se Mrakšovi pokuty psané trpěti, aby ženu svú od dnešního dne v témž dni k té pokutě postavil v purkrabinu moc; neb jest ten puohon na zmatek učiněn.

(*Emler, Rel. I. 128, 41. — Cf. Archiv IV. 549. In memoriis.*)

Poručník za svého jistce má nebo sám pokutu nésti, nebo ji miesto sebe v určeném roce k nalezené súdem pokutě postaviti. (Nález o tom v modrých póhonných, kdež Hedwika z Hořiněvsi pohání Smila z Hořiněvsi.)

(*Všehrd, Přídavky.*)

Že poručník má pokutu trpěti za svého póvoda nebo pohnaného, nález o tom v Modrých póh., kdež Hedwika z Hořiněvsi pohání Smila z Hořiněvsi.

(*Všehrd II. 19.*)

Poručník má za svého původa neb pohnaného nésti pokutu; však jest-li že póvoda neb pohnaného jeho tu při saudu není, a v tém dni žeby jeho před saudem nepostavil. (V modrých póhonných, kdež Hedvika z Hořiněvsi pohání Smila.)

(*Nálezové, O poručnicích.*)

Borziwoj jun. de Lochowicz citat Nicolaum de Lobkowicz. Invenerunt pro jure: Ex quo N. citatus nesahal jemu B. mocí v držení jeho, jakož mezi nimi pře jest, než právem sáhl, totiž komorníkem se uvázal vedle desk svých, a potom listem od úřadu k purkrabí a poslem téhož purkrabí na vrch právo doyedl na těch dědinách: pro eo dederunt N. citato pro jure. 1454

(*Talmb. — Arch. IV. 547. — Emler 115, 12.*)

(Nález o tom že jeden na druhého právem sáhl.) Tu páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Mikuláš pohnaný nesáhl na Bořivojovy dědiny mocí v jeho držení, oč pře jest mezi stranami, než právem vedle desk svých, z té příčiny dali pohnanému za právo.

(*Ojíř.*)

Wenceslaus de Skuhrova citat Margaretham de Praga. Barones zdvihli tento póhon, ex eo, quia actor querelam non imposuit, když jest ohlášen a naň přišlo a voláno aby ožaloval. Ideo deleta querela. 1454

(*Talmb. — Arch. IV. 549. — Emler I. 138, 105.*)

Anna z Milevska pohání Macha z Hor. Nalezli za právo: Poněvadž jsú trhové šli za krále Václava, a proti těm trhóm ižádných odporóv se nestalo, a k tomu také páni nález učinili, ktož-by koli za krále Václava pokojnè které dědiny držel tři leta a 18 nedělí bez nárokóv vedle řádu a práva zemského, aby při tom zóstal — z té příčiny dali jsú Machovi pohnanému za právo. 1454

(*Talmb. — Emler, I. 112, 1.*)

1454 Jestli-žeby kto komu list falšem nařekl a jestli-žeby ten faleš naň uveden byl, má ten spálen býti jako falešník. Pakliby kto nařka koho, toho naň neprovedl, aby jemu to opravil tiem spósobem jakož nález ukazuje o nářek cti, a škody zaplať podle svolenie zemského obecnieho. (O tom rozsudek v Modrých póhonných leta 1454.)

(ZZVlad. 400.)

1454 Katharina de Praga citat Jarossium de Trčeús. Invenerunt pro jure: ex quo K. okázala jest dsky, kteréžto jí svědčie od Mary, et J. citatus neodpierá, než toliko praví, že na těch dědinách má polovici, i páni dederunt actrici pro jure, aby on citatus medietatem illarum hereditatum jí postúpil — bez pohoršenie těch dědin, jakož jí dsky svědčie.

(Eml. Rel. I. 118, 25.)

(Nález o tom, kdež Kateřina statek svuoj v dskách má.) Páni o tom takto rozkázali: Kateřina jest okázala dsky své, kterak jí řádně svědčí, a pohnaný tomu nic neodpíral; i podle toho dáno jest puovodovi za právo.

(Ojiř.)

1454 Ex quo tabulae ze jména svědčí Fridrichovi actori o ty dědiny, o kteréž jest pře mezi nimi, dávají jemu actori páni vedle desk jeho za právo, et ipse Burian citatus má právo před sebú.

(Emler Rel. I. 122, 39.)

(Nález o tom, kdež Fridrich statek svuoj v dskách má.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž zjevně dsky a ze jmena svědči Frychtovi o ty dědiny, o kteréž pře jest, i podle toho dali Frychtovi za právo, a Burian má právo před sebou.

(Ojiř.)

1454 Joannes de Chcebuze citat Joannem Czigan de Welezicz. Ex quo actor docuit tabulis Katherinae de Chebuze, a po tom dánie jejie, aby on Jan póvod k tomu právo jměl, což dsky praefatae K. svědčie, a toho aby praefatus J. citatus sibi Joanni actori condescenderet skutečně infra hinc et duas septimanas.

(Emler, Rel. I. 125, 50.)

(Nález o tom že jedna dala jednomu právo své nápadné.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Jan okázal dsky Kateřininy, a po tom dání jejie, aby on Jan k tomu právo měl, což dsky Kateřininy okazují.

(Ojiř.)

1454 Henricus Bawor de Sswamberg citat Joannem Judicem de Tie-

chlewecz. Invenerunt: Poněvadž H. actor citatum in dictis hereditatibus póhonem zastihl jest, že to póhon není na zmatek, než kázali jej páni zdvihnúti proto, poněvadž J. citatus pravil, že tu nic nemá, a již H. actor bude věděti, k komu o to má hleděti.

(Talmb. — Arch. IV. 549. — Emler I. 124, 47.)

Henricus de Ssprimberg citat Katharinam de Dessnicze. K. citata in testatione citationis non adstitit. Barones: Ex quo ipsa K. citata pro dopuštěnie Božíe a zvláště pro nemoc na sehnaném roce nemohla státi, quia ejus non-paritio sibi in praejudicium non debet esse. Mandaverunt sibi corrigi terminum ad judicium. 1454

(Talmb. — Arch. IV. 549. — Emler I. 124. 48.)

Wenceslai Andreae J. 3.

Páni rozkázali Kateřině s její sestrú: A poněvadž dsky věna svědčí, že Kateřina s sestrú svú mají Kamerethovi všecko zase navrátiti, cožby za ně dal; to když ony panny udělají, Kamareth aby také statku jim jich postúpil, jakož dsky a list smluvní svědčí. 1454 4. Oct.

(Ojiř. — Arch. III. 316.)

Wenceslai Andreae J. 13.

(Nález o listu lantfridním.) Páni nahledše v list lantfridní, nalezli za právo: Poněvadž se jest on Kuneš nezachoval podle listu lantfridního a pečeti své, má do vazby vzat býti podle toho listu lantfridního, a on Zdeněk s jinými k Kunšovu statku právo mají. 1455 11. Oct.

(Ojiř. — Arch. III. 316.)

Wenceslai Andreae J. 29.

Sicut Ofka relicta olim Martini Brada vendidit hereditates in U. marito suo a v tom těch dědin neočistila, i zapsala tabulis Petro, et ex quo Martinus habens dictas hereditates a praedicta Ofka in tabulis, et vendidit easdem et intabulavit Enochovi, patri Procopii: ex eo barones dederunt Procopio filio dicti Enoch pro jure. 1455 28. Oct.

(Arch. III. 317.)

(Nález o tom, že jedna jednomu prodala dědiny a jich neočistila.) I dáno dskám prvním proti posledním za právo.

(Ojiř.)

Ex quo ciesařovým právem sáhli super hereditates Sigismundi a to právo neprovedeno jest vedle práva a řádu země této: i rozkázali páni, aby ten list všel vedle práva v dvorské dsky a aby byl řád zachován podle obyčeje; a když se tak stane, která strana k 1455 28. Oct.

čemu právo bude mieti, ta toho póživ; a v té mieře aby na dědiny S--ovy nebylo saženo tiem právem, dokuď to nebude přisúzeno.

(Arch. III. 318.)

(Nález o tom, že jeden výprosu učinil na králi a toho sobě k místu nedovedl vedle práva zemského.) A dokud sobě toho tak k místu nedovede, aby na ty dědiny nesáhal, na kom se výprosa stala, dokavadž nebude o tu věc rozsúzen podle práva dvoru králova.

(Ojíř.)

Wenceslai Andreae J. 30.

1455 30. Oct. (Nález na odpor o tom, kdež jest Jaroslav Plichta odpor udělal proti dědinám v Túžetíně.) Proti tomu Zajíc list jest ukázal, a on Jaroslav proti tomu listu nižádného práva neokázal; i z té příčiny dali páni Zajícovi za právo.

(Ojíř. — Arch. III. 318.)

Wenceslai Andreae K. 1.

1455 konec Oct. (Nález o tom, že jeden měl prvé dědiny dskami zapsané, a potom na nich komorní plat zapsán jest.) Tu o Častolora a Přecha páni nalezli: Poněvadž dědiny prvé jsú ve zpravě Častolorově, než jest na nich plat komorní vložen, a Častolor najprvé právo dovedl podle práva, a tu což po odhádání ostane, na tom Přech platu svého komornieho postihaj.

(Ojíř. — Arch. IV. 319.)

Jestli žeby kto kterým statkem co zpravoval, a po též zpravě že by na tom statku věno zavadil nebo komorní plat zapsal, aneb jakkoli posledním zápisem zavadil: tehdy přijde-li pro nezpravu k odhádání, poslední zápisové moci mieti nebudú proti prvním, proti té zpravě; než cožby po odhádání té zpravy zuostalo, tehdy potomní zápis k tomu má hleděti, což jest po tom odhádání statku zuostalo. A tak starší zápis před potomními má napřed o zpravách mieti (jakož o tom rozsudek Wenceslai Andreae K. 1.)

(ZZ.Vlad. 194.)

Wenceslai Andreae L. 3.

Ten rozum spolku to právo jest, že teprv po smrti jednoho společníka má na druhého připadnúti. (Nález o tom Wenc. Andreae L. 3. Páni na plném súdě.)

(Všehrd. VI. 16.)

Flaveo citationum.

1455 24. Jan. Protiwecz z Rochowa citat Zbinkonem de Duba. Zbinko citatus suscepit pro trina citatione actori, tamquam cum camerario esset

tribus vicibus citatus, et testatione citationis similiter, sicut omnes tres citationes essent testatae.

(Talmb. — Arch. IV. 555. — Emler I. 135, 92.)

Hermannus de Zborze citat Joannem de Jedimilicz. Actor in testatione citationis non adstitit; citatus absolvitur a citatione (Relatio omnium beneficiariorum.) Gubernator mandavit, ut non-comparitio ejus H. actoris in testatione citationis non noceat, ex eo, quia missus est ex parte d. gubernatoris i v potřebě KMsti (Relatio omnium beneficiariorum.) 1455 12. Aug.

(Talmb. — Arch. IV. 551. — Emler I. 123, 42.)

Wenceslaus de Radiczowa citat Nicolaum Humpolecz pro hereditate. Inveneruut: Ex quo ipse N. H. citatus okázal trh tabulis ještě za krále Václava, a tomu trhu ižádný odpor nestal se jest, a tak bez nárokóv to zbožie držáno jest za pokojných let, od čtyr a ode čtyřiceti let, dederunt citato pro jure et ipse W. actor pohnal na zmatek. 1455 7. Oct.

(Tab. curiae reg. — Emler, I. 137, 103.)

Offka de Czastolovic citat Girzikonem de Kunstat. Ex quo actrix neokázala práva k těm dědinám, z kterýchž pohání, vedle práva, než toliko zakládala se svědomím, a listové všickni ani svědomí proti dskám moci nemají, et citatus tabulis ostendit právo k těm dědinám, z kterýchž jeho pohnala: pro eo d. barones dederunt citato juxta ejus tabulas pro jure obtento. 1455 11. Oct.

(Emler, Rel. I. 133, 83.)

Listové ani svědomí nemají moci proti dskám. (V modrých póhonných l. 1455 Sabbato ante Galli, kdež Ofka z Častolovic pohání Jiříka z Kunštatu.)

(Nálezové. O průvodu.)

Ex quo citatus tak starodávné držeuie má, za pokoje a za řáduov jemu na to nižádný nesahal,.et actor tantum ostendit tabulas ab annis X a nic jiného: vedle toho domini dederunt citato pro jure (1455, 18. Oct.) 1455 18. Oct.

(Emler, Rel. I. 125, 53.)

To stojí v Modrých póhonných, kdež Jan Steker pohánie Štěpánka z Sochowic: Poněvadž pohnaný tak starodávnie drženie má, za pokoje a řádu jemu na to nižádný nesáhl, z té příčiny dali sú mu za právo.

(Všehrd VI. 41.)

Že dsky nebo zápisové proti držení tří let a 18 nedělí nic není. (V modrých póhonných, kdež Jan Šteker pohání Štěpánka z Sochovic.)

(Nálezové, O trhu, zápisu a listech.)

(Nález o starodávném držení.) Páni o tom takto rozkázali: Ponèvadž pohnaný má tak starodávní držení za pokoje a za řádův, a na to jemu žádný nesáhal: z té příčiny dáno pohnanému za právo.

(Ojiř.)

1455 23. Oct. Wenceslaus de Konèprus citat Elsskam de Trzebska. Ex quo E. uxor Ulrici věno své, ovdověvši, zapsala tabulis Joanni filio Ulrici, jsúcí sebe mocna, a tak dále to prodáváno dskami až i na Vacslava actorem přišlo, a ten trh, kteréhož jsú citati list okázali, kdež prodává Oldřich, a její jmeno Elšky, manželky jeho, v tom listu také stojí: kterémužto trhu odepřel jest puovod, že jest ona muže svého poddaná, a protož že jest ten trh moci neměl, že ona o své věno přijíti nemá; et juxta hoc d. barones actori dederunt pro jure.

(Arrch IV. 557.)

Žádná žena muže živého mající, věna svého nemóž prodati ani zapsati, ani kterým obyčejem zavaditi, neb ještě jejie skutečně nenie, poněvadž jest jeho neobdržala; a zvláště kdyžby s mužem spolu, on dědictvie a ona věno prodávala, že toho ona učiniti nemóž; než učiní-li to vedle svého muže, učiní jako ta kteráž v moci muže svého, a ne v své jest, a to věnu jejiemu žádné škody, žádné ujmy nenese; neb ona též věno své, umře-li muž, vedle něho ve dsky kladené, obdrží právem zemským, jakoby nic ve dsky nekladla. (O tom nález v Modrých póhonných, kdež V. z K. E. z T. pohání.)

(Všehrd V. 24.)

1455 23. Oct. Agnezka de Kowarzowa citat Joannem Czalta. Tak jakož jesti Jan Czalta citatus otpieral actori a pravě, že je nemohlo na těch dědinách viece věna kladeno býti než X sex. gr. bez povolenie kralovy Msti, a tiehně se na panský nález, kterýž je se za ciesaře Sigmunda stal, kterýžto nález páni jsú ohledali, kdyžto na týchž dědinách jest věno přisúzeno Katruši: a podle toho Agnežka actrix má také při svém věně ostati a jeho požívati v manském právě bez porušenie práva manského.

(Emler, Rel. I. 112, 2. — Cf. Math. A. 80.)

Ten list Agnežky de Kowarzowa, kterýž jest všel ad tabulas terrae, domini mandaverunt aby byl převeden do dvorských desk, a potom aby se nižádný toho nedopúštěl, aby nekladli v zemské dsky, což sluší k dvorským.

(Arch. IV. 542.)

Nemá také žádný člověk dědictvie manského ve dsky zemské ani dědictvie svobodného ve dsky dvorské klásti, ani na něm věnovati. (To stojí v modrých póhonných, kdež Anežka z Kovářova pohání Jana Calty z Kamenné Hory.)

(Všehrd IV. 4.)

(Nález o věnu na manství vloženém). Páni o tom takto rozkázali:

Jakož Calta žalobník odpieral a pravie, že jest jí věna na manství více kladeno nemohlo býti než X ꝟꝟ bez povolenie královského: tu páni ohledali první věno, kteréž jest Geruši (sic) přisúzeno na těch dědinách — i z takové příčiny ona Anežka při svém věnu zuostati má a jeho užívati vedle práva manského.

(Ojiř.)

Dědin manských do desk zemských, ani dědin svobodných do desk dvorských nezapisuj, aniž na nich také věň. (V modrých póhonných: „Anežka z Kovařova pohání Jana Caltu.“)

(Nálezové, O kladení do desk zemských.)

Na statku manském muože věnovati výše nad 10 kop grošuov českých bez povolení. V modrých póhonných 1454. „Anežka z Kovařova pohání Jana Caltu.“

(Nálezové, O vdovách a manželkách.)

§. 1. Jestli žeby kto jinému ve dsky kladl dědiny královské anebo duchovnie, sám jich ve dskách nemaje a věda že jsú královské neb duchovnie, má takový za falešníka jmien býti, a králi v v trestánie upadne a statek k tomu proti králi propadne. Než jestli žeby kladl nevěda, tehdy ten vklad nemá moci mieti, a ten také úrazu na své cti ani na statku žádné škody nemá mieti, než drž se svého zpravce, dada jemu úmluvu. §. 2. A jestli žeby kto které dědiny kladl ve dsky, sám k nim práva nemaje, a ten ktožby právo k nim měl, pohnal by z nich, a vysúdil by je na tom, ktož by ty dědiny držal: tehdy ten ktož jest je kladl ve dsky, k nim práva nemaje, upadne v pokutu nahoře položenú i králi v trestánie. §. 3. A ten ktož by ty dědiny dskami k sobě přijal, věda o tom že onen kterýž mu je kladl, práva k nim neměl, že v túž pokutu upadne, jako ten ktož mu je kladl. §. 4. Pakli by kto nebyl narčen, ktož by ty dědiny držal za 3 léta a za 18 nedělí, ten má toho práva užíti. (O tom rozsudek v Modrých póhonných l. B. 1455.) 1455

(ZZVlad. 439. — Cf. Flavo citationum: Bohuslaus de Praga 1456. — Cf. Ib. Otiko de Tluczne.)

(Nález o list smluvní, kterýž prvé panským nálezem umrtven). 1455
Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž Beneš pohnal Fridricha o zbuoží Markytino, jakož pak týž Beneš okázal list úmluvný, kterýž jest byl umořen panským nálezem, a ona Markyta to zbuoží jest prvé také panským přísudem obdržela, a on Fridrich taky to okázal, že mu táž Markyta dala své právo listem: i podle toho dáno Fridrichovi za právo.

(Emler, Rel. I. 116, 16. — Ojiř.)

Anna de Dubeczka citat Nicolaum de Lobkowic. Invenerunt pro jure: ex quo N. citatus k pôvodově žalobě odpovídaje sám se položil k nevině, aby se v tom stalo vedle práva zemského. 1455

(Talmb. — Arch. IV. 551. — Emler, I. 115, 10.)

1455 Bohunko de Klinsstein citat Joannem de Vrabie, quia fecit ei damnum posse suo sine jure in heredidate sua zápisné, kdež jemu někdy Vaněk de Vrabí, pater ejus indivisus, úroky vybíral i dědin požíval. Invenerunt p. j., prout citatus odpierá, quia W. pater ejus nebral k své ruce požitkóv z těch dědin, o kteréž jest póhon, že tú škodú za otce svého není povinen, poněvadž ta věc není toliko otce pohnaného, ale jest sirotčí a jiných poručníkóv.

(Talmb. — Arch. IV. 553. — Emler, I. 117, 18.)

1455 Katherina de Zaborzy citat Petrum de Trzitezie. Invenerunt p. j., ex quo ipsi actores ostenderunt tabulas a on citatus nějaký list, ješto vyznává smlúvu, juxta hoc dederunt actoribus pro jure.

(Talmb. — Emler, I. 120, 30.)

1455 Margaretha de Polak citat Chotkonem de Wognina. Invenerunt: Ex quo proti tomu věnu nižádný jest neodpíral, ani kněz Jindřich, maje leta dospělá, tudy se dokazuje, že tu již dílu neměl, a k těm dědinám také práva neměl, by je komu ve dsky kladl.

(Talmb. — Arch. IV. 553. — Emler I. 130, 71.)

1455 Anna de Holeyssowa citat Machnam Lapaczkovu. Netoliko dědic věno zplatiti móž, ale také i držitel, kterýž právo dědice má. (O tom nález v Modrých póhonných, kdež Anna z Holajšova pohání Machnu Lapáčkovu 1455.)

(Arch. IV. 551. — Emler, Rel. I. 118, 3. — Všehrd V. 13.)

Věno muože placeno býti netoliko od dědice, ale i od toho, kdož právo od dědice má. (V Modrých póhonných: Anna z Holejšova pohání Machnu.)

(Nálezové, O vdovách a manželkách).

1455 Póhonu spósob na najvyššieho úředníka: „Pane Zdeňku z Šternberka, najvyšší purkrabie Pražský, pohániem tě od paní Markety z Michalovic, aby jí k póhonu stál přede pány, v ten pátek na suché dni adventnie najprv příštie, z dědin a zbožie, kterýchž jest ona mocnú a nejvyšší poručnící dskami a listem, a to dskami i listem provesti chce.“ I nepřijal jest póhonu. Potom jest komorník Šedivek první, druhý Obřístevský, a třetí Klima poháněl. (To stojí v Modrých póh., kdež Marketa z Michalovic pohání Zdenka z Šternberka, najvyššieho purkrabie zemského.)

(Všehrd III. 9. — Cf. Archiv III. 367. — Emler, Rel. I. 130, 73.)

Najvyšší purkrabie, komorník najvyšší, sudí najvyšší, ti vedle práva ne komorníkem, jako jiní, než kmetem z lavic jedniem tu v laviciech mají najprvé býti pohoněni. — Pakli póhonu po kmetu přijieti nechtie, tehdy mají pohnáni býti též jako jiní obyvatelé země české komorníkem. (Toho dóvod v Modrých póh., kdež Marketa z Michalovic pohání Zdeňka ze Šternberka najvyššieho purkrabie Pražského kmetem, potom dohání komorníkem.)

(Všehrd III. 9.)

Nejvyšší purkrabě, komorník a sudí mají jedním kmetem pohnáni býti, a nechtí-li póhonu přijíti, mají komorníkem dohnáni býti. (V modrých póhon. „Markéta z Michalovic pohání Zdenka z Šternberka.“)

(Nálezové, O úřednících.)

(Nález o nedílnosti.) Páni o tom takto rozkázali: Jakož se jest Calta k nevině položil a pravě, žeby to byl strýc jeho nedílný, a z té příčiny že jest nic nemohl dáti na dědinách bez vuole streyce svého nedílného, a Častolor jsa otázán ode pánuov o ty nedílnosti, odpověděl, že o tom nic neví, a že je byl v ty časy mlád byl: i poněvadž jest neprovedl nedělenstvie, z toho Caltovi dáno za právo. 1455

(Emler, Rel. I. 119, 28. — Ojiř.)

Anna dę Hořepníka citat Joannem Malowecz. Invenerunt: Ex quo actrix osířela byla a let neměla toho času když jest jí listem zboží prodáno Petrovi Malovcovi, ani poručníkóv žádných neměla, a ona pro léta nedošlá tomu otpierati nemohla, a v tom než let došla spravedlivých, práva zemská nešla: a vedle toho páni a vedle desk dali sibi actrici pro jure, aby jí postúpil. 1455

(Talmb. — Emler, I. 113, 4.)

Hanussius de Strpí citat Joannem de Strpí. Ex quo H. actor zmatečně žalobu položil, páni ten puohon zdvihají, et hoc ideo, že jest žalobu vedl po otci svém nedielném, a to jest naň provedeno hodným svědomím, že mu jest nebyl otec, ale děd. 1455

(Emler I. 123, 43.)

Někdy ta slova v některém nálezu položena budú, „že jest póhon zmatečný“; avšak proto ne zmatek se nalezá, než póhon se zdvihá. (Dóvod toho, což jsem pověděl, jest v Modrých póhonných, kdež Hanuš ze Strpic pohání Jana ze Strpie, a tu takto stojí: „Poněvadž Hanuš póvod zmatečně jest žalobu položil, páni ten póhon zdvihají.“)

(Všehrd IX. 4.)

(Nález o narčení dědin puohonem.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž dsky řádně svědčí otci Klinštejnovu, že jest Jiřík z Ronova přes první trh nemohl těch dědin zapisovati; a z té také příčiny, že jest Záviše ty dědiny prvé puohonem nařekl, podle toho dali Klinštejnovi za právo, synu Závišovu. 1455

(Ojíř.)

Bohunko de Clinstein citat Nicolaum de Piesstian. Jakož dsky svědčie řádně olim Zawissio de Clinstein, patri Bohunkonis, et suis heredibus tempore Wenceslai regis, že jest přes první trh olim Wilhelmus de Ronow nemohl těch dědin zapisovati, a také že jest olim Z. tempore imp. Sigismundi dictas hereditates in Piesstianech pó-

honem nařiekal; et pro eo dederunt d. barones Bohunconi actori pro jure.

(*Emler Rel. I. 116, 14.*)

1455 Barbara de Kamenicze citat Joannem ibidem. Citatus coram baronibus dixit, že jest byl raněn a že jest beze lsti státi nemohl na svědčení póhonu. Mandaverunt, jestli žeby ona Barbora jemu toho nollet credere, quia debet ei to zpraviti.

(*Talmb. — Arch. IV. 552., — Emler I. 116, 15.*)

1455 Joannes de Sledowicz citat Joannem Sadlo, quia fecit ei damnum in hereditate in Sledowiczych. Invenerunt: Ex quo J. actor táhl se na svědomí, pohnav, i nepostavil svědkóv osobních, a on Jan citatus testes osobně postavil, kteřížto svědčili pod přísahú, že jest on Jan citatus s bratrem actoris smluven o všecky věci — a ta smlúva má již mezi nimi zachována býti, a o ty věcí nemají mezi sebú nižádných póhonov činiti.

(*Talmb. — Arch. IV. 556. — Emler I. 129, 68*)

1455 Margaretha de Želewic citat Baltazar de Želewic. Ex quo takové smlúvy se staly, při kterýchžto smluvách pečeti jsú mnohých dobrých lidí, ješto jest jich ona sama za ně prosila, kterýchžto smluv neodpírala jest, než toliko řečí svú praviec, že by k ním přinucena byla, quæ litera concordiae tabulis terrae inserta est: a vedle toho domini barones citato dederunt pro jure.

(*Emler Rel. I. 130, 72.*)

Jiný zmatek, kdež kto smlúvu o některú věc učině potom o túž věc přes tu smlúvu pohání (Nález o tom v modrých póhonných, kdež Marketa ze Želevčic pohání Baltazara z Želevčic.)

(*Všehrd IX. 3.*)

Kdo s kým směnu neb smlauvu učiní, a potom pro tauž věc pohání, jest zmatek. (V modrých póhonných, kdež Markéta z Malovic (sic) pohání Baltazara z Želevic (sic).

(*Nálezové, O zmatku.*)

1455 Wilhelmus de Hersstein citat Arnesstum de Hersstein fratrem suum, et inculpavit citatum pro portione sua juris obtenti, inducti, dominati, taxati post patrem eorum super eos devoluti. Invenerunt: Ex quo dictum jus super eos post patrem eorum est devolutum, a o to nikdy jsú se nedělili, že jest on V. actor tudy spravedliv k dílu svému juris praefati.

(*Talmb. — Arch. IV. 555. Emler I. 139, 107.*)

Wenceslai Andreæ M. 7.

1456 5. Mart. Když se dva spolčíta dědinami svými, habitis et habendis, vedle obyčeje a řádu země této, a v tom žeby jeden společník umřel a

dědiny jeho na živého společníka tak připadly: ti zpravce, kteříž sú byli umrlému ve zpravě, takoví zpravce jsú ty dědiny povinni zpravovati tomu živému společníku vedle práva zemského.

(*Arch. III. 319.*)

Při všelikém spolčení v zemi české dskami učiněném za právo jest, když společník jeden umře a v dědiny a v zbožie jeho zóstalý a živý společník se mocí svú uváže, že zpravce mrtvého společníka živému zpravovati mají dědictvie mrtvého, tak jakož země za právo má. (To psáno Wenc. Andreæ M. 7. Páni na plném súdě.)

(*Všehrd VI. 20.*)

Též společníku, kdyžby na druhého společníka dědiny připadly, zpravce povinni jsú zpravovati, jakož o tom jest Wenceslai Andreæ M. 7.

(*ZZVlad. 175. — Výpis z desk. Arch V. 510.*)

Když společník jeden umře, a druhý se společník v jeho zboží uvazuje, že zpravce toho mrtvého společníka mají jeho zboží zpravovati společníku živému, tak jakž země česká za právo má. (Wenceslai Andreæ M. 7. „Páni na plném saudu").

(*Nálezové, O spolku a rozdílu.*)

Když by se přihodilo, že by kto dědiny své dluhem a zápisem dskami zapsal komuž-koli a na tom dluze jemu zapsal dskami „v témž plném právě, jakož je ty dědiny sám měl a držal": tehdy ti zpravce, kteříž sú zpravovali tomu jenž zapisuje, jsú povinni tomu anebo-li těm také zpravovati, komu a kterýmž by takové dědiny dále zapsal dskami.. Než ktož by trhem prodával, ten zachovaj řád a právo, jakož na trh záleží.

(*Arch. III. 319.*)

Kdož komu statek svój po své smrti zapíše, a v tom zápise tato slova stojí: „V témž právě, jakož jest ty dědiny sám měl a držal", tehdy zpravce po smrti toho zapisujícieho jsú povinni tomu a těm zpravovati, komu a kterýmž jest dědictvie své zapsal. (To se najde Wenceslai Andreæ M. 7. Páni na plném súdu. ...)

(*Všehrd IV. 11.*)

Než nestanú-li ta slova v zápisu, tehdy zpravce mají býti prázdni. Též také když se dva zbožiem a dědictviem svým spolčíta obyčejem a řádem zemským, a jeden z nich umře; tehdy zpravce statku společníka mrtvého mají zpravovati týž statek společníku živému i dědicóm jeho. (Toho dóvod v týchž dskách v témž nálezu.)

(*Všehrd IV. 11.*)

Nestojí-li ta slova v zápisu: „v témž právě, jakož jest ty dědiny sám měl a držel," tehdy zpravce předešlí jsau zpravy prázdni. (Wen-

ceslai Andreæ M. 7. Páni na plném saudu o společnicích; v témž máš nálezu, kterak jim kdo zpravuje.)

(*Nálezové, O zpravě.*)

Wenceslai Andreae M. 7.

1456 8. Mart. Nižádný nenie bližší k poručenství každého sirotka, kdež by sirotek neb sirotci osiřeli, ješto by jich otec nižádnému neporučil aneb poručníci učinění dskami těch sirotkóv zemřeli, vedle řádu a práva země této, nežli strýc najbližší toho sirotka. A ten strýc má uručiti sirotku neb sirotkóm vedle řádu zemského, aby jim jich statku a zbožie neumenšoval, ale raději přivětšoval. — Nižádný takéž nemá spolkóv sobě uprošovati s sirotky, ani KMst má dávati takových spolkóv.

(*Arch. III. 320.*)

Přirozené poručenstvie jest, když bratr nebo strýc, sestra nebo teta, buďte dielni nebo nedielni, když otec jiných poručníkóv vedle práva nezdělá, v poručenstvie se uvazují; a to móže slúti poručenstvie přirozené nebo příbuzné, o kterémžto poručenství světlý nález jest Wenceslai Andreae M. 7. Mezí Zbyňkem ze Soběšína.

(*Všehrd V. 38.*)

Ale to poručenstvie příbuzné nemá miesta než tehdáž, když-by otec dětí a statku svého poručníkóv žádných neustanově umřel, anebo také, kdyby poručníci otcem učinění zemřeli, a sirotci by ještě let spravedlivých nemajíce živi zóstali. Než při tom toto má opatřeno býti, že strýc nebo teta, kterýž by chtěl v to poručenstvie vstúpiti, má sirotkóm uručiti vedle práva a řádu zemského, aby jím statku jich neumenšoval, než raději přivětšoval. (To psáno v témž nálezu.)

(*Všehrd V. 38*)

Mezi blízkými a dalšími (příbuznými) ten má poručenstvie obdržeti, který jest najbližší. (Dóvod toho svrchu psaným nálezem.)

(*Všehrd V. 38*)

Kdyžby poručníci zemřeli sirotčí, tedy na nejbližšího přítele spadne poručenství. (O tom Venceslai Andreæ M. 7. mezi Zbynkem z Soběšína)

(*Nálezové, Poručníci sirotkuov.*)

Nalezli za právo, že poručník nemá žádného spolku sobě s sirotky vyprošovati; pakliby vyprosil, že to nemá žádné moci mieti (jakož nález o tom Wenc. Andreæ M. 7.)

(*Výpis z r. 1535. Arch. V. p 514.*)

Nemá žádný poručník spolkóv sobě s sirotky uprošovati, ani jich KMst má dávati. A jestliže by král spolek komu s sirotky dal, to dánie žádné moci mieti nemá, a páni takové dánie na plném

súdu mají zdvihnúti, a takového ktož jest spolek uprositi směl proti nálezu a právu, v svú kázeň vezmú. (O tom jest nález Wenceslai Andreæ M. 7.)

(*Všehrd V. 42.*)

Jaká pokuta, když by poručník prosil s sirotky o spolek, a král takového spolku nemá dopauštěti; pakli dopustí a dá, nemá žádné moci. (Wenceslai Andreæ M. 7. mezi Zbynkem.)

(*Nálezové, Poručníci sirotkuov.*)

Žádný také ktož let spravedlivých na schválení a na ohledání úředníkov menších nemá, nemóž se s žádným spolčiti. Z té příčiny KMst spolkóv s sirotky, poněvadž let spravedlivých přirozených nemají a svým zbožiem skutečně nevladnú, nemá žádnému, a zvláště poručníku, dávati, neb jest to nálezem obecným zapovědieno (Wenceslai Andreæ M, 7. V při mezi Zbynkem.)

(*Všehrd VI. 18.*)

A také žádný nemá sobě spolkóv s sirotky uprošovati; to týmž nálezem obecným jest zapovědieno. Pakliby kto spolek takový s sirotky uprosil, a KMst. takový spolek komu dáti ráčí: páni to obé na súdě zdvihají a v nic i dánie i uprošenie takové obracují. (To psáno týchž dskách a v témž nálezu.)

(*Vsehrd VI. 18.*)

Nájdeš o příbuzném poručenství, že každý ten poručník po příbuzenství má statek uručiti. (Wenc. Andreæ M. 7. Mezi Zbyňkem z Soběšína.)

(*Nálezové, Poručníci sirotkuov.*)

(Toto jest právo zemské o sirotku.) Co má společník s sirotkem králem daný anebo poručník co má učiniti? Nic jiného než dobře uručiti před úředníky zemskými, a to aby sirotku neutratil, ani jemu jeho zbuoží umenšoval a do jich let má při sobě sirotky míti. A pakli by dopuštěním Božím sirotek umřel, a to prvé, nežby k letóm svým spravedlivým přišel, a zboží toho sirotka nápadem na krále mělo připadnúti: tehda takový poručník sirotčí nápad králóv vezme. A král jiného nemohl dáti než své právo; a právo jeho jiné není než dědiny a nic viece, nebo toliko ty naň připadají.

(*Ojíř. — Arch. III. 367.*)

Wenceslai Andreae O. 5.

Invenerunt, quod quicumque hominum teneret heredidates aliquas seu bona ubicunque in regno Bohemiae v pokojném držení za krále Václava, též i nyní i potom, za 3 leta a 18 nedělí bez nárokóv, že 1456 2. Jun.

toho požiti má; neb to za právo i prvé bylo, a to od té chvíle, jakož se jest súd počal za KMsti krále Ladislava českého. (Stalo se l. 1456.)

(*Arch. III. 320. — ZZVlad. 219.*)

Juxta 1457 Item A. D. 1457 Ladislaus rex vedle nálezu svrchu dotčeného k tomu dává odúmrtem moc, kteréž jsú vyprošeny do vyjitie 3 let a 18 nedělí, co by na JMst. spravedlivě připadlo. A kto by takové dědiny držel 3 leta a 18 nedělí bez nároku ode dne súdu osazenie za JMsti, že toho má požíti, též jako i jiné dědiny, kteréž by nebyly nařiekány. A že JMst. takové zboží a dědin již za odúmrť dávati nechce ani míní.

(*Arch. III. 321. — ZZVlad. 220.*)

Ktož drží kterékoliv dědictvie od súdu osazenie za tří leta a za 18 nedělí bez nároku, ješto jest to spravedlivě na krále JMst. přišlo, a žádný toho v ten čas nevyprosil, až sú léta zemská prošla, by pak to zbožie ktož-koli po těch létech prošlých potom vyprosil, nic neobdrží, než držitel jest k tomu spravedliv a má toho užíti, a každé takové výprose právem se obrání. (Dóvod toho Wenceslai Andreae O. 5. Item Leta Božieho.)

(*Všehrd I. 3.*)

Kdyžby jaké dědiny připadly na krále JMst. spravedlivě, a žeby kdo držel tří léta a 18 nedělí bez nároka, že ten toho má užiti. (Wenceslai Andreae O. 5. — Juxta jest.)

(*Nálezové, O nápadích.*)

Nalezli: Ktož by kolivěk statek sirotčí, nemaje k němu práva, odcizil a jej zapsal, a potom sirotek přijda k létóm spravedlivým žeby otporu nevložil proti tomu ve třech létech a v 18 nedělích, aneb právem toho nehleděl: že též své právo promlčí, vedle nálezu starého. (Wenc. Andreae O. 5.)

(*Výpis z r. 1535. Arch. V. p. 513. — ZZVlad. 222, 528.*)

Wenceslai Andreae Q. 22.

1456 Oct. (Nález na odpor.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž odpierá Marek trhu Trčkovu a také jest on Marek svú spravedlnost provedl podle práva, z toho dáno jest Markovi za právo podle desk jeho.

(*Ojíř. — Arch. III. 321.*)

Wenceslai Andreae Q. 23. 24?

1456 11. Oct. In causa inter Ulricum Medek de Waldek et Jaroslaum Plichta de Žerotín — invenerunt pro jure: D. barones vhlédše ve dsky,

kterak ještě zbývalo dědin jistcových dosti ke zpravě těch 40 kop gr. platu, o kterýchž pře mezi nimi jest, nežli sú ty dědiny v Obříství dále zavažovány, tím a takovým obyčejem dederunt Ulrico pro jure, et ipse Jaroslaus aby napřed hleděl k dědinám jistcovým. Pakli jemu za jeho zpravu nestačiu, teprv aby hleděl k dědinám zpravcovým; neb jest neměl hleděti k zpravcovým dědinám, pokudž dědiny jistcovy stačiti mohú vedle práva.

(*Arch. III. 322.*)

Protož on Plichta aby ten vzvod a panovánie, kteréž je učinil na dědinách zpravcových, ty aby propustil z desk. (Ib).

(*Ib.*)

Nalezli vuobec za právo: Kdyžby kto chtěl pro nezpravu vésti na dědictvie, že má najprv na dědiny jistcovy aneb ktož prodává vésti, pokudž jich stačí, a nedostane-li se jeho dědin jistcových, tehdy teprv na toho zpravci, ktož vedle něho zpravuje. (Vedle nálezu Wenc. Andreae Q. 23.)

(*ZZV. 179. — Výpis z r. 1535. Arch. V. p. 514.*)

(Nález o tom, kdež jest Plichta sáhl na své zpravce prvé než na jistce). Páni nalezli za právo: Poněvadž ještě zbývalo dědin jistcových ke zpravě těch 40 kop gr. platu o kteréž pře jest, dali páni Medkovi za právo. A Plichta hleď k dědinám jistcovým, a tu nestačí-li, teprv hleď ke zpravě, neb jest neměl ke zpravcuom hleděti, dokud dědiny jistcovy stačiti mohly. Z té příčiny Plichta panování i vzvod propustiž. (Wenc. Andreae.)

(*Ojíř. — Arch. III. 322.*)

Kdež jest několiko zpravcí a o jistcových dědinách se neví, a kupující se na dědictvie zpravec vede, a ti tomu vedení práva odpierají, má každý věděti, chtie-li zpravce tiem vzvodu odpierati, že vědie dědiny jistcovy, že je mají kupujíciemu z práva ukázati, a okáží-li, tehdy jich dědin má nechával býti a na jistcovy se dědiny má vésti; pakli dědin jistcových neokáží, ta zprava na dědinách jich i práva vedenie zóstává. (To se najde W. Andreae Q. 24. v při mezi Oldřichem Medkem z Waldeka a Jaroslavem Plichtú.)

(*Všehrd IV. 11.*)

Žádný vzvod na zmatek se nestává; než jestli žeby kdo jinam a na jiné dědiny vedl, než by vésti měl vedle desk svých nebo nálezu panského, ten zle vede; ale pro to vedenie v žádný zmatek ani v pokutu peněz ani vazby neupadne, než ten vzvod zle učiněný má z desk propustiti, a propustě vésti vzvod tu, kdež má vedle práva vésti. (Nález o tom W. Andreae Q. 24, v při mezi Medkem v Waldeka s jedné a Jaroslavem Plichtú z Žerotína s strany druhé.)

(*Všehrd IV. 14.*)

Kdož má víc než jednoho zpravce, má nejprvé na jistce vésti. (Wenceslai Andreae Q. 25. Inter Ulricum Medek.)

(*Nálezové, O zpravě.*)

Wenceslai Andreae Q. 23.

1456 11. Oct. (Nález o věno.) Páni za právo nalezli: Chce-li Patriarchová své dědictvie mieti čisto od věna, daj věno Elšce podle desk jejích, a Elška vezmúc věno své postup Olšan.

(*Ojff. —Arch. III. 322.*)

Wenceslai Andreae R. 26.

1456 20. Dec. Jest-li žeby se kdy komu přihodilo z Božieho dopuštěnie, žeby chrom byl, a přišlo mu na to, žeby měl přísahu učiniti vedle práva a řádu země této, a taković žeby nemohl klekna práva učiniti, a to skrze úředníky, kteříž při tom z práva býti mají, bylo shledáno, že to beze lsti jest: tehdy ten nebo ti má neb mají sedě aneb leže právo učiniti, a tak přísahu udělati, vedle toho a vedle rozkázánie, jakož by potřeba na něm neb na nich viděna a shledána byla od úředníkuov. (Stalo se l. 1456. Wenceslai Andreae R. 26.)

(*ZZVlad. 214. — Arch. III. 323.*)

Chromý má sedě nebo leže přísahati. (Dóvod Wenc. Andr. R. 26.)

(*Všehrd II. 26.*)

Chromý má leže neb sedě přísahati. (Nález o tom Wenceslai Andreae R. 26.)

(*Nálezové, O přísahách.*)

Ve dskách Památných.

Dsky Památné. Jsú ještě i jiné dsky, ježto Památné slovú, kterýchž jest za starých nebylo, než znovu začaty jsú za krále Jiřieho; před králem Jiřím Památných desk nenie, co bych já věděti mohl, žádných. A také za starých těch desk jest, jak jsem svrchu pověděl, nebylo; dóvod toho jest před očima, neb ještě i jedny knihy týchž desk Památných nejsú napsány.

(*Všehrd VIII. 4. Asi r. 1496.*)

In Memoriis. — V Památných A. 11.

1456 7. Mart. Žádnému póvodu nedáváno prótahóv, ješto se zboží dotýkalo; a poněvadž se tuto větší věci, cti, dotýče, ovšem nezdá se pánóm prodlení dáti. (Páni na plném súdu. . . .)

(*Arch. IV. 560.*)

Při hojemství toto se za právo drží: Žádnému se póvodu hojemstvie nedává, ani ho žádati má; neb ten má se všemi potřebami hotov býti. (O tom nález v Památných A. 11. Páni)

(Všehrd II. 14.)

Jakož Jan praví, že chce napřed otce svého čest očistiti i rukú svú hájiti toho, protož také máš rukú dovoditi, řád v tom zachovaje.

(Arch. IV. 560.)

Když se obě straně na dóvodiech sejdú zřetedlných, nalezeno jim, aby to rukú provodili, jakož jim súdciemi bylo nalezeno. (To stojí v Památných A. 11. Páni)

(Všehrd II. 23.)

Póvod má se všemi potřebami hotov býti. (V Památných A. 11.)

(Nálezové, O puovodu.)

Nalezeno když jest nebylo pruovodu, že také provozoval. (V Památných A. 11. Páni etc.)

(Nálezové, O průvodu.)

V Památných A. 15.

Jiří gubernator a páni na plném súdu rozkázali jsú tuto paměť 1456
dskami znamenati: Že jakož Jan Kolda z Žampachu svévolně v 12. Maji
mierné zemi zprotivil se jest právu zemskému, k póhonóm ani právóm svévolně stávati, ani komu práv bývati nechtěl, a vedle toho páni zemští sáhli sú na takového právu protivného, a zámkóv kteréž jest držal, na něm dobyli.

(Arch. IV. 558.)

Na takového, kdož by odboj proti právu učinil, má napřed král JMst. svú mocí se vší k hrdlu i k statku jeho hleděti; a bylo-liby potřebie, má všecka země na takového pomoci odbojníka práva. (Jakož o tom rozsudek v Památných A. 15.)

(ZZVlad. 21, ku konci.)

Kdož by z potupy, v zemi obývaje, k póhonóm a k súdu stávati nechtěl, takového mají páni zemští na statku kázati (jako se jest za pána Jiřího, správce země české, Koldovi Náchodskému stalo. Nález o tom v Památných A. 15, Jiří z Kunstatu. . .)

(Všehrd II. 21.)

Flaveo citationum.

Procopius de Praga et de Obrzistwie citat Nicolaum de Lob- 1456
kowicz. Tak jakož póvod okázal tabulas, kteréž svědčí olim avo 4. Mart.

ipsius et sibi post avum, že jest hereditates in O. kúpil, et citatus etiam okázal tabulis, která práva má ad præfatas hereditates et bona, a k tomu také okázal smlúvu, kteráž se stala — s volí olim Angeli patris indivisi actoris, a k tomu postavil svědky: et super eo domini citato juxta ipsius tabulas a svědomie dederunt pro jure.

(*Eml. I. 135, 98.*)

(Nález o tom, kdež jest otec nedílný svého syna smlúvu učinil etc.) Páni o tom takto rozkázali: Tu kdež jest puovod dsky okázal, které jemu svědčí po jeho dědu tu v Ubřiství a pohnaný též dsky své a svědci sú také vyznali, že se jest ta smlúva stala otce nedílnýho púvoda: i z takové příčiny dáno pohnanému za právo.

(*Ojíř.*)

1454 Fratres de Chlumu citant Mikssonem de Slupna. Invenerunt: Jakož citatus pravil jest, že by jim těmi škodami vinen nebyl, a také dokládaje i svědkû; lidí sedlských, kterýchžto páni nepřijímají v takovém běhu, et ex quo citatus položil se k nevině, aby svú nevinu zpravil, ut juris est terrae.

(*Talmb. — Arch. IV. 550. — Emler I. 137, 99.*)

1456 4. Mart. Sezema de Všenor citat Joannem de Řitky. Invenerunt: Tak jakož actor S. ostendit tabulis dotem matris suae, aby to věno při S. actorem zuostalo, ex quo cum eó chlebila až do smrti, stavu svého nezměnivši.

(*Emler, Rel. I. 137, 100.*)

Kteráž vdova dskami zemskými věno zapsané nemající umře a svého věna žádnému nezapíše, jestliže při dětech jsúcí bez stavu svého proměněnie a s nimi chlebící umře, věno jejie při dětech zóstává, a na děti připadá. (Na to nález v modrých póhonných, kdež Sezema ze Všenor pohání Jana z Řitky.)

(*Všehrd V. 17.*)

Vdova, kteráž s dětmi svými chlebí a věna žádnému nezapíše a umře, věno její při dětech zuostává a na děti spadne. (V modrých póhonných. „Sezima ze Všenor pohání Jana v Řitky.“)

(*Nálezové, O vdovách a manželkách.*)

1456 11. Mart. Wenceslaus de Walečow citat Hanusium Segental de Svidnice. Mandaverunt: Ex quo S. citatus obydlé nemá in regno Bohemiae, aby komorník se stavil in hereditatibus, pro quibus citat, a odtud jel do jeho obydlí do Svídnice, a tu jej pohnal k právu zemskému. (Ad relationem Joannis Daupovec.)

(*Emler, I. 139, 109.*)

Miestokomorník a miestopiesař také sú relací ke dskám činili. (V. Modr. póh., kdež Váoslav z Valečova pohání Hanuše z Svídnice.)

(*Všehrd IV. 10.*)

Místokomorník a místopísař udělali relací ke dskám. (V modrých póhon. „Václav z Valečova pohání Hanuše z Svídnice.“)

(*Nálezové, O relatořích.*)

Henricus Bavor de Sswamberg citat Bohuslaum de Sswamberg. — Barones citationem zdvihli, ex eo, quia actor in querela damna quae posuit, non sunt sibi illata in illis bonis, sed in aliis. 1456 19. Maj

(*Talmb. — Arch. IV. 556. — Emler I. 123. 44.*)

Anna de Luniowicz citat Hulricum de Kramolina. Consilium: Ex quo pater ipsius Annæ actricis obligavit litera tabulis inserta hereditatem, pro quibus citavit Hulricum, že jest tudy pohnala na znatek. 1456

(*Emler, Rel. I. 113,* 5.)

Jestližeby kto v mierné zemi a v pokojné, ano práva jdú, vězně na svój zámek přijal bez povolenie královského neb zemského, a tu jej šacovati dal, a to jest-liby ten vězeň byl z koruny české anebo z zemí kteréž k koruně přislušejí: tehdy ten, ktož jest šacován, bude moci k tomu hleděti a pohnati, na čímž jest zámku nebo tvrzi šacován, a to před králem neb před právem, a že on bude jemu povinen ten šacunk i se všemi škodami navrátiti ten, ktož jest jej u sebe šacovati dal. (O tom rozsudek v Modrých léta 1456.) 1456

(*ZZVlad. 108.*)

Catharina de Sekyrzicz citat Joannem Czapek. Poněvadž jest Kateřina actrix coram d. baronibus vyvedla svědomí, že jest vdaná s přátelskú radú za Jana, a věna po ní dáno C kop gr. a jí jmenováno $2^1/_2$ sta kop gr. tu na Zalužanech, a tu i vznešena jest, a toho svědomí vyvedla jest; a vedle toho páni dederunt pro jure Katharinae actrici, že nemá svým věnem hynúti a toho věna jejího aby jí on Mikuláš postúpil. 1456

(*Emler, Rel. I. 119,* 27.)

Žena provede-li svědomím což jest po ní jmenováno, to najprvé, a potom, kde jest vznešena, tehdy v svém věně hynúti nebude; dosáhne však a dobude věna svého, ale s súdem a s starostí. (Toho dóvod v Modrých póhonných, kdež Kateřina z Sekyřic Mikuláše Čapka pohání z dědictvie vznešeného.)

(*Všehrd V. 22.*)

Která vdova chce pohnati pro věno své vznesením, nemuože toho učiniti listem obranným, než má a musí pohnati toho, ktož ty dědiny, na kteréž jest vznesena, drží. (V modrých „Kateřina z Sekeřic pohání Mikuláše Čapka.“)

(*Nalezové, O vdovách a manželkách.*)

Jošt de Tupadl citat Joannem de Stráž. Invenerunt; Quia prout ostendit literas in pergameno cum pendentibus sigillis, že otec uxoris 1456 6. Oct.

J. actoris dal jest jistú summu peněz pro patre indiviso G. citati, et citatus neokázal, by ty penieze byly sase navráceny patri uxoris actoris, barones dederunt actori pro jure obtento et škody citatus aby zaplatil.

(*Emler, Rel. I. 126, 55.*)

Kdyžby kdo co dal za něčího otce, že syn nedílný nebo dcera jsau povinni po smrti toho zaplatiti. — O tom v modrých póhonných. „Jan z Tupadl pohání Jana ze Strhař léta 1456.")

(*Nálezové, O spolku a rozdílu.*)

1456 Přibík z Klenového pohání Jaroslava Plichtu. Invenerunt: Jakož póvod pohání k listu z 600 hř. a tomu listu jest 46 let, a J. pohnaný odpíral, že tím listem není napomínáno, až jsú i léta zemská prošla vedle panského nálezu, vedle toho páni dali jsú J. pohnanému za právo.

(*Talmb. — Emler I. 135, 94.*)

Jestli žeby kdo který list měl a kteréžby koli pokuty jemu v něm svědčily, buď leženie neb listu vyvazovánie, listu obnovenie, a on že by těch pokut neužíval a 3 letóm a 18 nedělem projíti dal, že ten list promlčí. A též jestli žeby do jmenovaného času list svědčil, a on by neupomínal jím od toho času, jakž plněnie v listu svědčí, a dal by letóm nahoře dotčeným projíti, také ten list promlčí, kromě listóv věnných, dokudž jest muž živ. (O tom rozsudek v Modrých póhonných l. 1456.)

(*ZZVlad. 401.*)

1456 Jestližeby kto falešné svědky vedl a to naň uvedeno bylo aneb na ty svědky též: tehdy mají všichni v pokutu a vinu královskú vzati býti a tresktáni jako jiní falešníci. — Jestli žeby kto proti dskám vedl to svědomie, a ve dskách by svědčilo 40 let, a oni by svědčili, že to pomnie od pěti a od 40 let, a též jestli žeby proti listu svědkové svědčili výše, nežli svědčí v listu datum, toho to každé svědomie jest zřetedlně falešné. (Jakož o tom rozsudek v Modrých l. B 1456.)

(*ZZVlad. 274. — Emler I. 136, 97.*)

Svědomí falešné dal-li by kdo neb vedl svědky falešné, mají takoví všickni v pokutu Králi JMsti vzati býti a trestáni. Též také kdožby svědčil proti listu summě vyšší neb nižší, neb výše nežli datum, to každé jest falešné. (O tom rozsudek v modrých atd. 1456.)

(*Nálezové, O svědomí.*)

1456 Provedeš-li jináč při, anebo jiné budeš-li mluviti, nežli jsi prožaloval, budeť póhon zdvižen. (V modrých póhonných. „Beneš z Buřenic pohání Dorotu z Otic.")

(*Nálezové, O žalobách.*)

Máš se netoliko žalobú s póhonem srovnati, ale i pře líčeniem, aby jiného nemluvil, než to cožs prožaloval, neb dáš-li se v jiné, nesrovnáš se věcí s žalobú, a budeť póhon zdvižen pro to nesrovnánie, jako Benešovi z Buřenic. (To psáno v Modr. póh., kdež týž Beneš pohání Dorotu z Otic.)

(*Všehrd II. 11.*)

Ještě jiný zmatek, když kto z prodaného nebo zapsaného dědictvie prvé od otce nebo od bratra nebo jakžkoli, potom pohání, jako se jest přihodilo Anně z Lúněvic v Modrých póhonných, kdež pohání Petra z Kramolina; tu takto stojí: „Poněvadž otcc též Anny zapsal jest listem ve dsky vloženým dědictvie, z kteréhož pohání Oldřicha, že jest tudy pohnala na zmatek.“) 145

(*Všehrd IX. 3.*)

Kdož z toho pohání, což prodá neb zapíše, na zmatek požene. (V modrých póhonných, kdež Anna z Lúněvic pohání Voldřicha z Kramolína 1456 f. 6. post Francisci.)

(*Nálezové, O zmatku.*)

Kdyžby kdo z statku jakého, otcem, bratrem neb jiným prodaného pohnal, že to zmatek nese. (V modrých póhonných, kdež Anna z Luňovic pohání Oldřicha z Kramolína.)

(*Nálezové, O zmatku.*)

Nicolaus de Lobkowicz citat Joannem de Trzebossowicz. Invenerunt: Že ze škod sebe vedle řádu a práva poháněti nemají, quia nullus pro damnis debet citare, nemaje držení těch dědin, na kterýchž by se škoda dála; protož ipsi beneficiarii citationem zdvihají. 1456

(*Talmb. — Emler I. 181, 77.*)

Bohuslaus de Praga conqueritur super Wenceslauum de Skuhrova. Et prout Wenceslaus citatus dskami zapisoval, sám ve dskách řádně nemaje, tu je zavinil kázni a pomsty veliké, ale toliko že sú páni s ním milost učinili. Než jestli že by potom na koho se shledalo, že by kladl ve dsky a sám práva nemaje, má s hrdlem a statkem na králově a na panské milosti býti, a k tomu za falešníka vedle té viny má zuostati. 1456 11. Oct.

(*Emler Rel. 116, 17.*)

Ten kdož ve dsky klade, sám práva nemaje, má s hrdlem i statkem na kralovské a panské milosti býti a za falešníka vedle té viny má zóstati (Dóvod toho v Modrých póhonných při nálezu, kdež Bohuslav z Prahy pohání Václava Skuhrovského.)

(*Všehrd I. 8, IV. 4*)

Kdožby co prodal, k čemužby sám práva neměl, též i ten,

kdož cizie za své prodává, túž pokutu smělosti své ponese (t. j. s hrdlem i statkem na královskú milost a panskú přijde a k tomu za falešníka zóstane). — (Toho dóvod v M. dskách póhonných, kdež Bohuslav z Prahy pohání Václava).

(*Všehrd IV. 4*).

Kdož by komu, ve dsky kladl, sám toho ve dskách nemaje, jaká na to pokuta. (V modrých póhonných léta 1455 „Bohuslav z Prahy od Bílého lva a t. d. pohání.“

(*Nálezové, O kladení do desk zemských.*)

(Nalez o tom, že sám nemaje ve dskách jinému kladl.) Páni o tom takto rozkázali: Jakož pohnaný ve dsky kladl a sám řádně ve dskách nemaje, že jest proto zavinil pomsty a kázně veliké. Než po dnešní den neudávaj se toho nižádnému, aby kdo kladl ve dsky, a sám toho nemaje ve dskách; a pakliby sie kto toho dopustil, takový má býti na králové milosti a na panské a má zuostati za falešníka.

(*Ojíř.*)

1456 Wilhelmus de Talmberg citat Petrum Zmrzlik de Svojšina. — Petrus Zmrzlik in capella ad jurandum pro infirmitate ter vocatus, non astitit. Actori datum est pro jure obtento.

(*Emler Rel. I. 139, 108.*)

Nestál-liby v kaple Všech Svatých na který rok jemu (nemocnému) položený, anebo na miestě svém k prvním dvěma rokóm žádného neposlal, kdoby jej za nemocného položiti měl, anebo sám osobně na třetí rok jemu položený nestane-li nebo se přinésti nekáže, a póvod stane a vedle práva opatřenie žádati bude: proti tomu každému na kterýkoli rok k zpravě za nemoc nestane nebo nepošle, dává se za právo stané. (To psáno v Modrých póhonných, kdež Vilém z Tallmberka pohání Petra Zmrzlíka z Svojšína.)

(*Všehrd II. 5.*)

Kdožby na roky uložené k přísaze nestál ani poslal, má naň právo stané dáno býti. (V modrých póhon. „Wilém z Talnberka pohání Petra Zmrzlíka z Svojšína.“)

(*Nálezové, O přísahách.*)

1456 Katharina de Praga filia Albiconis citat Mathiam de Zacz. —
13. Oct. Prout magister Albik obligavit hereditates suas personis aliquot sub ea conditione, si ipsum mori contegerit prius quam eos quibus obligavit, aby se de eis poterint cum camerario intromittere, et decedente aliquo ex eis pars cujuslibet mortui in superstites devolvi debet — ex quo magistro Cristauno nedostalo se jest více toho zápisu nežli čtvrtý díl vedle desk, ex tunc mag. Cr. non potuit plus obligare nisi suam quartam portionem ejusdem obligationis, super quam quartam portionem Mathias citatus praví, že se jí na to nesáhá — a vedle

toho dávají páni citato pro jure. Et ex quo ipsa K. actrix směla na zmatek pohnati M. citatum, domini mandaverunt, aby pokutu trpěla juxta d. baronum inventionem.

(*Emler Rel. I. 119, 26.*)

A nálezem ukázáno, že jest žádný z zápisníkov nemohl viece zapisovati než jeden diel, jakož pak též K. od mistra Křištana byl jeden diel zapsán, a jiní zápisníci jí na to nesahali, než ona na jiné zápisníky sahala, na jednom dielu přestati nechtěvši, a z té příčiny jest otsúzena. (Nalezen jí zmatek a věže.) 1456

(*Všehrd VI. 39.*)

Když kdo udělá zápis nápadní několika osobám, když ten statek na ně přijde, každý z nich jeden muože svuoj díl zapsati a učiniti jako s svým vlastním dědictvím, než jiných díluov nic. Pakliby kdo z nich, maje jeden díl, i zapsal více díluo neb prodal, polmal-li by z toho dílu, bude póhon na zmatek. (V modrých póh., kdež Kateřina z Prahy pohání Matěje z Žatče.)

(*Nálezové, O nápadích.*)

Že móž póhon propustiti poručník, v Modrých póhonných to stojí, kdež Burian mladší z Gutšteina pohání Jana z Kolovrat. 1456

(*Všehrd II. 19.*)

Poručník může póhon propustiti, a též i stané právo. (V Modrých póhonných. Burian mladší z Gutšteina pohání Jana z Kolovrat léta 1456.)

(*Nálezové, O poručnících.*)

Burian de Gutnsstein citat Hineonem Krušina. Mandaverunt: Sicut B. actor vohnit ostendere svědomí listovní, jichžto páni neslyší, protož aby B., má-li jaké svědomí osobní, s ním přede pány stál. 1456

(*Talm. — Arch. IV. 557. — Emler, I. 118, 22.*)

I. Plana D. 8.

(Nález o brání komorníkem.) Páni o tom takto rozkázali: Aby on Bohuslav (a Petr) o ten plat komorní na držitele těch dědin nesáhl, aby to pokázal před pány, má-li tu co dědictví na Dobrošoviech; a co tu dědictvie provedú, na tom svého platu postihajte, což tu zbude mimo ty platy, což sú tu eorum prædecessores aut ipsi soli odprodali. 1457 13. Jun.

(*Ojff. — Arch. III. 322.*)

I. Plana D. 9.

(Nález o tom, že jeden vyprosiv dědin na vrch právo dovedl.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Fremuth vyprosil ty dědiny a právo na vrch dovedl jest a převod se stal, a Henrych z Plavna neodpíral podle práva ani kto jiný nižádných otporov neučinil; juxta hoc barones dederunt Fremutovi pro jure. 1457 13. Jun.

(*Ojff. — Arch. III. 324.*)

I. Plana D. 23.

1457 15. Jun. (Nález o list ve dsky vložený a král tomu listu moc dal etc.) A páni o tom takto rozkázali: Poněvadž Jan okázal list ve dsky vložený, kterémuž král moc dal a také jest starší nežli list Zajícův, z té příčiny dáno Janovi za právo.

(*Ojíř. — Arch. III. 325.*)

I. Plana E. 4.

1457 20. Jun. Komužby koli nápadem po kom anebo jakým odkázáním statek přišel, jest povinen všecky závady toho, po kom mu ten statek přišel, i dluhy jeho vyvazovati, dokudž toho statku stačí toho umrlého; kromě rukojemství, kdyžby za koho slíbil, že ten slib jest s tím umřel. (Rozsudek o tom I. Joannis Plana E. 4.)

(*ZZVlad. 451.*)

Na kohož nápad přijde po kom, že jest povinen závady a dluhy všecky vyvaditi a platiti. — (I. Johannis Plana K. 4. In causa mezi Jindřichem z Michalovic a Jetřichem.)

(*Nálezové, O nápadích.*)

I. Plana E. 5.

1457 20. Jun. (Nález o tom, že dva bratří dělíce zuostavila na svých dědinách, aby bylo deset kop platu vydáváno k záduší, jeden pak vyslúživ ty dědiny na králi, i nechtěl toho platu vydávati.) Páni nalezli o tom: Poněvadž ona převořiše okázala dsky, kdež dědici dělíce se o to zboží, i zavázali se aby ten plat věčně vydávali tu k záduší Svaté Anně, a on Jindřich vyslúživ těch X kop gr. a toho neokázal, aby ten plat kde byl sveden na jiné dědiny: i z té příčiny dáno převořiši za právo. Nebo což se dotýče duchovních dědin a platóv, že to na KMst. za odúmrť nepřipadá.

(*Ojíř. — Arch. III. 326.*)

Duchovní dědiny a platy duchovní na krále nespadají. — (I. Johannis Plana E. 5, ve při mezi převořiší kláštera sv. Anny.)

(*Nálezové, O nápadích.*)

Duchovnie dědiny ani platy na krále za odúmrť nepřipadají. (Nález I. Plana S. 5, v při mezi Marketú převořiší od Sv. Anny.)

(*Všehrd I. 3.*)

I. Plana E. 6.

1457 20. Jun. (Nález o tom, že dva bratří ze spolka utratila 50 kop.) Páni nalezli o Šeperku a o Petra bratra jeho o věno: A poněvadž těch L kop věnných po mateři Prokopově vzali jsú ze spolka a ze spolka také je utratili, ze spolka je také zaplaťte, a ostatek věna Prokop sám mateři své z svého dielu daj.

(*Ojíř. — Arch. III. 327.*)

Také jakož Prokop viní Mikuláše, že je sliboval za lidi i platil ty dluhy z společnieho statku, a již takových dluhóv z některých upomíná, chtě sobě k své ruce obrátiti: to páni mandaverunt inter partes, cožby koli takových dluhóv bylo, aby ze spolka upomínali, a což jich dobudú, o to aby se ze spolka na rovný diel dělili.

(Arch. III. 327.)

(Nález o narčení listu falšem a t. d.). Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž jest prvé datum listu než ve dsky kladení, a potom tepruov se jest dskami zápis (Fol. A. XV.) stal: i z té příčiny, aby on Klimstayn své pečeti dosti udělal. A také jakož jest Klimštayn pravil, žeby bez vuole jeho pečeť k tomu listu přišla, by byl ku přísaze připuštěn pro pečeť, že by byl od přísahy vyzdvižen. I protož pro takové nepravé a neslušné předsevzetí Klinštayna páni jej v svú kázeň berú. 1457

(Ojff.)

Kdožby pravil, že jeho pečeť jest bez jeho vědomí k listu přitištěna, a chtěl za to zpraviti, má od přísahy zdvižen býti (Primo Johannes Plana E. 6. mezi Janem z Obřiství léta 1457, in vigilia Johannis Baptistæ) a bude trestán. 1457 23. Jun.

(Nálezové, O trhu etc. — Cf. Arch. III. 327.)

I. Plaňa H. 8.

(Nález o nedielnosti strýcuov.) Páni o tom nalezli za právo: Ponèvadž toho Trčka dostatečně neprovedl, by Heřman dielen byl Viléma strýce, z toho dáno Heřmanovi za právo.

(Ojff.)

I. Plana J. 29.

Žádný dániem i právem královským nemá na žádné dědiny ani platy sahati, dokudž práva královského prvé podle řádu zemského neprovede, a dokudž to přesúzeno nebude (Nález na to I. Plana J. 29, v při mezi Prokopem Apatekářem z Prahy a Sigmundem Diblíkem.)

(Všehrd I. 3.)

Flaveo citationum.

Bohuslaus de Dobrossowicz citat Bohussium de Šwabinowa. Ex quo ipse citatus právo Katrusse sororis suæ kaupil a jí to zaplatil a s druhú sestrú o její díl a právo se nesmluvil, a v tom ipsa Offka (druhá sestra), uxor B. actoris, jus legationis et perscriptionis obligavit, prout tabulae testantur — juxta hoc d. barones dederunt B. actori pro jure; a ty škody sibi B. in querela contentas aby ipse Bohussius citatus actori dal. 1457 13. Jun.

(Emler I. 117. 19.)

Tu o témž Bohuslav z Dobročovic pohání Beneše z Švabinova. (Cf. Kdež Kateřina z Praby.)

(*Nálezové, O nápadích.*)

Jiný nález k témuž (kdež Kateřina z Prahy) v Modrých póhonných, kdež Bohuslav z Dobrošovic pohání Beneše z Švabinova 1456.)

(*Všehrd VI. 39.*)

1457 Pro uvarovánie nesnází a súdóv jest lépe, aby přátelé vdané muže jejieho drželi k tomu, aby se vedle smluv svatebních ujištění věna dosti stalo; kteréhož když přátelé dovesti nemohú a muž jeho neujistí vedle smluv, a v tom umře, mají je vdově poručníci ujistiti nebo nápadníci statku a zbožie umrlého. (Toho nález v Modrých Póhonných, kdež Elška z Kováně pohánie Jana z Hazmburka z dědictvie.)

(*Všehrd V. 22. — Emler, Rel. I. 122, 88.*)

Poručníci nebo nápadníci statku umrlého mají věno po jeho ženě smluvené ujistiti. (V modrých póhon. „Elška z Kování pohání Jana z Hazmburka.")

(*Nálezové, O vdovách a manželkách.*)

1457 Ottiko de Borssicz citat Cztiborium Sekerka: Prout actor ostendit literam zpravní super hereditates in B., super 20 sex gr. dotales, et citatus respondit dicens, že jesti ten list vyvazen, a to tiem obyčejem, že jest ve dsky vloženo těch 20 k. gr. věnných, a to dskami provedl, kdežto dsky svědčí, že za 3 léta continue decurrentes zpraviti to věno měl a dále nic, a k tomu citatus provedl, že to právo věnné na těch dědinách není ztraceno pro nezpravu, než pro nestání ku právu: a tak jest ten puohon na zmatek.

(*Emler, Rel. I. 133, 85.*)

Jiný zmatek, kdež kto k listu vyvazenému pohánie. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Otík z Boršic pohánie Ctibora Sekerky z Sedčic).

(*Všehrd IX. 3.*)

A též, ktož nestániem k súdu neb k póhonu ztratie dědictvie, a potom na zpravce zpravú sahá, ztratí ne pro jich závadu, než pro své nestánie. (V týchž dskách toho dóvod, v témž nálezu.)

(*Všehrd IX. 3.*)

Za právo také jest: Kdož zpravu má, a pohnán jsa nestojí, a právo na sobě ustáti dá, ten žádný pro nezpravu na svého zpravce sáhnúti nemuože. (To psáno v Modrých póhonných, kdež Otík z Boršic pohání Ctibora Sekerky.)

(*Všehrd IV. 11.*)

Kdož zprávce maje a dá na sobě právo ustáti, nemuože na svého zpravce sáhnúti. (V modrých póhonných „Otík z Krašovic (recte Boršic) pohání Ctibora Sekyrky.")

(*Nálezové, O zpravě.*)

Procopius de Tiessnicze citat Ottikonem de Miecholup. Bene- 1457
ficiarii minores invenerunt: Ex quo actor non existens in reali possessione hereditatum, de quibus citat, ideo eandem citationem tollunt.

(Talmb. — Emler, I. 136, 95.)

Elška z Skuhrova pohání Jana z Skuhrova. Poněvadž bratr 1458
pohnaného nedielný neodděliv se od bratra svého, a také dielu na 10. Mart.
bratru svém nevedl k konci vedle řádu a práva, ano práva šla; tehdy jest nemohl i žádnému těch dědin zavazovati bez vuole nedielného bratra.

(Eml. Rel. I. 121, 36.)

Ktož dielu k konci nedovede vedle řádu a práva, a práva v zemi jdú, by pak komu dědiny své zapsal, to moci žádné nemá proti nedielnému a do konce neoddělenému. (To stojí v modrých póhonných, kdež Elška z Skuhrova pohání Jana z Skuhrova.)

(Všehrd VI. 12.)

Žádný, kdož není dokonale podle práva a řádu rozdělen dskami nebo listy, nemuože žádnému nic zapisovati; pakli zapíše, nemá moci. (V Modrých póhonných, leta 1457, kdež Elška z Skuhrova pohání Jana z Skuhrova.)

(Nálezové, O spolku a rozdílu.)

Cztibor de Maleticz citat Burianum de Lippy. RMaj. cum 1459
baronibus citationem zdvihají, ex eo, quia litera ad quam citat, non 8. Mart.
habet vigorem, quia eandem literam majestatis Sigismundus imp. dedit, non existens adhuc rex Bohemiæ.

(Talmb. — Emler I. 120, 32.)

Agnezka de Alberowicz citat Machnam de Bohdancze. Barones 1459
tento póhon zdvihli, ex eo, quia M. citata dixit, quia non est potens 19. Dec.
commissaria hereditatum de quibus citatur, et orphanorum, qui eadem bona tenent.

(Talmb. — Emler. I. 113, 6.)

Wenceslaus Hyzrle citat Joannem Czalta. Ex quo J. C. osten- 1460
dit tabulas, kdežto troje trhy a čtvrté věno od nadepsaného puovoda, 18. Mart.
strýce, syna jeho a vnuka prodáváno jest a dskami zavazováno jest, jakož dsky okazují, a on puovod těm trhuom neodpíral jest, tudy se světle okazuje, že jsú dílní byli, a podle toho domini barones dederunt J. C. pro jure a takový puohon jest na zmatek.

(Emler I. 189, 110.)

Ještě se jiný zmatek nachází, když kto z dielu dědického pohání, trhóm, věnóm a jiným ve dsky kladením neodpieraje (Nález na to v Modrých póhonných, kdež Václav Hysrle z Drahovic pohání Jana Caltu z Kamenné Hory a stojí takto: »Poněvadž Jan Calta okázal

jest dsky, kdežto troje trhy a čtvrté věno od nadepsaného póvoda, strýce, syna jeho i vnuka, prodáváno, jest a dskami zavazováno, jakož dsky okazují, a on póvod těm trhóm neotpieral jest, a podle toho dáno jest Janovi Caltovi za právo, a takový póhon jest na zmatek.« (A v témž nálezu na zad dostaveno: »A poněvadž póvod jest Němec a práva neznaje, z té příčiny jemu milost činí, že mu to promíjejí.«)

(*Všehrd. IX. 3,*)

Jest také dóvod dielu — kladenie ve dsky bez otporóv (Nález o tom v modrých póhonných, kdež Václav Hysrle z Drahovic pohání Jana Caltu.)

(*Všehrd. VI. 10.*)

Kdož z jakého dílu dědického pohání, a trhu a zápisu, kterýmby to dědictví bylo prodáno neb zapsáno, neb věna kladení na tom statku neb jinému v dsky kladení by prvé neodpíral: tu se najde zmatek. (V modrých póhon., kdež Václav Hysrle pohání Jana Calty.)

(*Nálezové, O zmatku.*)

Když kdo ve dsky klade dědictví a bratr nebo strýc tomu (ne) odpírá doDlet a t. d., tím se rozdíl pokáže. (V modrých, kdež Václav Ysrle z rahovic pohání Jana Caltu.)

(*Nálezové, O odpořích.*)

1460 28. Mart. Sigismundus de Porzessina defendit contra inductionem. — Rex cum baronibus in pleno judicio zdvihli visu, quæ facta est contra defensam orphanorum Nicolai, ut præjudicium juris eorum orphanorum non sit, sed transeat ad judicium.

(*Talmb. — Emler I. 137, 101.*)

1460 4. Oct. Joannes de Stežowa citat Joannem de Teczinieves. Prout ipse J. actor inculpavit J. citatum, že dědiny sirotčí má a drží a z nich aby odpovídal, et ipse citatus odpíral, že není dskami poručníkem otcovským vedle řádu zemského, et etiam že jemu zápis nesvědčí, leč-by Bóh sirotka neuchoval, invenerunt: Ex quo Joanni citato dsky nesvědčí, než toliko po smrti nápad po tom sirotku měl by naň připadnauti, vedle toho ipse J. citatus J. actori nemá odpovídati.

(*Talmb. — Emler I. 127, 59. — Cf. Flaveo citat. Joannes Teczenský 1461.*)

Nápadník za sirotka, nejsa poručníkem, není povinen odpoviedati. (V modrých póhonných, kdež Jan z Stezova pohání Jana z Tečiněvsi l. 1460 Jeronymi.)

(*Nálezové, O nápadích.*)

1460 17. Mart. Humprecht de Tasnowicz citat Joannem de Zwierzince pro hereditate. Invenerunt: Že jest to zápis, kterémuž ipse H. actor citat J. citatum, a ten zápis aby byl jemu J. citato vrácen bez zmatku podle svěření, a KMst. má toho H. actorem v své vězení vzíti a jej z toho trestati, aby se potom toho i jiní nedopauštěli. Neb jest to zřejmě shledáno, že jest to byl zápis svěřený, že on Bohuše zapisuje

jemu H. a Janovi synu svému let nedošlému tak, aby díl mrtvého na živého spadl, a tak v tom zápisu stojí, „jestli žeby jich obú Bóh neuchoval, prvé než Bohuše, tehdy on B. toho zápisu má prázden býti, a že moci ižádné dále nemá míti“; a tudy jest shledáno, že jest zápis byl svěřený.

(*Talmb. — Emler, I. 128, 45.*)

Když by kdo statek svój zapsal synu svému let nedošlému a při tom někomu jinému, a v tom by ten otec zapisující umřel: tehdy ten, komuž vedle jeho syna zápis svědčí, nemá se na ten statek tím zápisem táhnúti, ani z něho sirotka pohánět, než má všicek statek po smrti otce zapisujícího na syna jeho, a ne na druhého zápisníka přijíti, neb i to jest zápis svěřený. (O tom máš nález v Modrých póhonných, kdež Humprecht z Tasovic pohánie Jana ze Zvěřince.)

(*Všehrd VI. 40. — Nálezové, O trhu, zápisu a listech.*)

Ubi Nicolaus Wentlar de Kadano citat Johannem Mládě. Invenerunt: Prout ipse N. actor pravil, že to zbožie, kteréž on Mládě vyprosil, že jesti té chvíle v zemi nebyl, když jest to zboží provoláno a vzvod dělán a právo na vrch dovedeno, a tudy že jest nemohl odpierati a odporóv zapsati, aby to ipse N. provedl coram judice supremo curiae regalis et coram baronibus in judicio curiae, že jesti v zemi nebyl, ut praefertur, a provede-li to, že toho pan sudí cum baronibus pochválí, že on N. actor má k odporu připuštěn býti, a dále panského nálezu a rozsudku se držeti súdu dvorského. 1460 17. Mart.

(*Talmb. — Emler I. 131, 75.*)

Petra de Hodkova citat Nicolaum Fikuless de Hrádku. Ex quo olim Joannes maritus P. actricis, prius ei dotavit tabulis in hereditatibus in S. in querela contentis, et postea easdem hereditates zastavil listem, quia hoc J. facere non potuit, ex quo dotem non traduxit: juxta hoc d. barones dederunt actrici pro jure juxta ejus tabulas. 1460 17. Mart.

(*Emler, I. 136, 96.*)

Nemá také žádný, ani móž dědictvie svého, na kterémž jest věno ženě vložil, zastavovati, a zvláště listem, leč by prvé věno svedl s téhož dědictvie. (Dóvod toho v Modrých póhonných, kdež Petra z Hodkova pohání Mikuláše Fikuleše.)

(*Všehrd V. 23.*)

(Nález o tom, kdež jeden pravil sie mieti právo k celé vsi a druhý tomu odpieral.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž se toho po dskách vyhledati nemohlo, by to ves celá byla k Poříčí prodána i podle jeho Příbrama držení VI kop platu v té vsi, o kteréž pře jest, i dáno Příbramovi za právo. 1460

(*Ofíř.*)

1460 (Nález o tom, že jednoho otci jest nějaký klenot dala schovati k víře.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž ona Elška Annu viní, žeby ona o tom s svým synem věděla, že jest dala Arnoštovi Leskovcovi schovati VII hřiven zlata, to ona Elška napřed zprav, a ona také s synem svým zpravte, že o tom nic nevědí.

(Ojíř.)

II. Plana G. 4.

1460 Mart. (Nález o Michalce a o Jetřicha, tu kdež jest Michalec pravil, že když jest byl zpravcí za Jiříka z Wissmburka a že zaň musil dáti puol třetího sta kop za tu zpravu a Ješek že jest nápadníkem toho statku.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Ješek Jiříků nápad má, aby dal Michalcovi těch puol třetího sta kop gr.

(Ojíř.)

1460 14. Mart. Jestližeby kto dal komu co schovati, a ten žeby umřel, komuž dáno schovati, a ten by pravil, ktož schovati dal, že nápadníci toho mrtvého jsú dobře té věcí svědomi, a oni by pravili že nejsú: tehdy ten napřed zpraviti má, ktož praví, že jest dal schovati, a nápadníci také proti tomu přísahú zpraviti mají, že o tom nic nevědie. A že obojí zpraviti mají, tehdy ta pře mezi nimi mine i škody. A která by strana nezpravila, ta svú při i s škodami ztratí. (O tom rozsudek II. Joannis Plana G. 4.)

(ZZVlad. 217. — Arch. III. 329.)

II. Plana G. 14.

(Nález o tom, kdež jeden na druhého pravil, žeby jemu dlužen byl VIII C ₰, a druhý toho odpieral a pravě že tak mnoho nenie.) Tu páni o tom takto rozkázali: Jakož on Jakub pravil, že on Rabštayn jemu řekl, že též od něho vzieti chce jako Jan Zajíc za odhádání, to jest polovici, a na to svědky vedl, a poněvadž jsú svědkové kancléřovi o tom nic neseznali, by co od Jakuba slyšeli: aby on Jakub dal to, k čemu se zná za právo.

(Ojíř.)

II. Plana G. 15.

(Nález o tom, že strýc nedílný poručenství činí.) Páni o tom takto rozkázali: Jakož on Petr své dědictví poručil jest Přibíkovi, že jest to dobře a slušně učiniti mohl, a to proto, že jest byl strýc nedílný Ofčin.

(Ojíř.)

II. Plana G. 20.

1460 22. Mart. In causa Hedwiky z Rožmitala et Henrici de Kocova — inve-

nerunt: Ex quo ipse Henricus tabulis ostendit, qualiter rex Ladislaus ei unionem dedit a jej Jindřicha s jeho dědici s týmž sirotkem spolčil, že při tom spolku zuostati mají, ex quo idem orphanus strýcóv příbuzných non habet; a tak zase on sirotek má v spolku a společníkem býti všeho statku Jindřichova et suorum heredum, kterýž mají neb mieti budú. — Et ipse H. et sui heredes et bona mobilia et immobilia sibi orphano non debet minuere, sed potius augere, usque ad annos dicti orphani, prout i ten statek dskami má znamenán býti, což ho jest toho sirotka. Et quum ipse orphanus annos aetatis attingeret et voluerit cum H. et suis heredibus in unione manere, to buď při něm. Si vero nollet, ex tunc hereditates et bona omnia eidem orphano ipse H. et sui heredes debent condescendere a navrátiti, sine omni impedimento et contradictione, et de praesenti unione eundem orphanum dimittere. Similiter etiam si ipse H. et sui heredes in unione cum dicto orphano quum aetatis annos attingeret, manere nollet, quod idem orphanus debet eundem H. et suos heredes de unione dimittere, quum by jemu sirotku statek jeho zase navrátil.

(Arch. III. 332.)

Pakli v spolku státi spolu nemínie, nemají se statky svými děliti, než mají se z spolkóv propustiti. (Nález o spolku propuštění II. Plana G. 20 Serenissimus. V při Hedwiky.)

(Všehrd VI. 21.)

(Nález o spolku vyproseném; tu strana druhá tomu odepřela a praviecí žeby ona toho sirotka byla poručnicí otce jejieho ústně etc.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž král jeho Jindřicha s tiem sirotkem ráčil spolčiti, že jeho při tom spolku zuostavují, a zvláště proto, poněvadž ten sirotek má jmieti spolek v statku téhož Jindřicha, a také ten sirotek strýcuov žádných nemá.

(Ojíř.)

II. Plana G. 23.

Přísahati kdož nechce, ztratí svú při. (V 2. Plana G. 24. „In causa Kamaret“ . . . .) **1460 28. Mart.**

(Nálezové, O přísahách.)

(Nález o rčení a o zapření.) Páni o tom takto rozkázali: Jakož jest on Kamareth pravil, žeby Kateřina s sestrú svú jemu řekly dáti VI kop, ale toho jest na ně neprovedl: dáno sestrám za právo.

(Ojíř.)

(Nález o tom, že jednomu nalezena jest zprava za to, že jest tak velikú sumu vydal atd.) Páni o tom takto rozkazují: Jakož jest Kamareth měl to svú přísahú zpraviti, že jest dal za panny II millia

700 sex. gr., i tu jest týž Kamareth té přísahy neprovedl; z té příčiny dáno pannám za právo.

(Ojíř. — Arch III. 338.)

II. Plana G. 24.

1460 26. Mart. Každý poručník neboli poručníci, otcovští nebo KMstí daní neboli dskami, mají a mohú závady dědin sirotčích, ješto by po dskách mohly shledáni býti, z nich odpoviedati. A také tiž poručníci zase budú moci a mají sirotčích věcí k ruce sirotčí dobývati, buďto po dskách nebo jinak, ješto by mohly shledány býti.

(Arch III. 334. — ZZVlad. 105 b.)

A jakož poručníci moc mají z sirotčího poháněti, též také povinni sú, za sirotky kdyžby od koho pohnáni byli, otpoviedati. (O tom máš nález v II. dskách Plánových G. 24. Najjasnější.)

(Všehrd V. 36.)

Každý poručník má za sirotky, pohnán jsa, odpoviedati, a též také sirotčího má a móž právem, póhonem a súdem dobývati. (Nález o tom v II. dskách Plánových G. 24. Najjasnější.)

(Všehrd V. 43.)

Každý poručník má za sirotky, jsa pohnán, odpovídati, a též zase může sirotčí věci právem půhonným a saudem dobývati. (V 2. Plánových G. 24 Nejjasnější.)

(Nálezové, Poručníci sirotkuov.)

(Nález na to, že Jan Zajíc žádal pánuov za naučenie, má-li za závady, jsa poručníkem sirotčím, odpoviedati.) Páni o tom takto rozkázali: Že každý poručník anebo poručnice otcovští anebo králem daní mohú za závady sirotčí i o dědiny i o to všecko což se muož po dskách shledati, muože a mohú toho ze všeho odpoviedati, a tíž také poručníci budú moci k sirotčí ruce dobývati etc.

(Ojíř.)

II. Plana G. 26.

1460 29. Mart. Nalezli za právo, že na dědiny manské komorníkem ot úřadu zemského nemá vedeno býti, než od dvorských desk úředníky, (jakož o tom nález II. Joannes Plana G. XXVI).

(Výpis z r. 1585. arch. V. p. 514. — Arch. III. 335. — ZZVlad. 307.)

(Nález o tom, že jeden bral komorníkem na dědinách manských.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž jest puovod vedl komorníka na dědiny manské a nemaje tu vésti, i z té příčiny dali páni Johanně králové České za právo, a on puovod Václav škody skrze to vedení zmatečné zaplať.

(Ojíř.)

II. Plana G. 28.

In causa Zdenkonis de Postupic — invenerunt: Kdožby-koli, 1460
an jeho zprava přišla, a pro tu nezpravu nevedl-by do tří let a 18 31. Mart.
neděl: tehdy su zpravu promlčí. Neb když by kto komu dal úmluvu pro nezpravu, tehdy ten hned, má-li zpravcí, má hned také tomu úmluvu dáti. A tak jakž naň vedú pro nezpravu, má na jiného se vésti, nedada letuom projíti. (Jakož o tom rozsudek II. Joannis Plana G. 28.)

(*ZZVlad. 195. — Arch. III. 335.*)

Kdež súdná pře nenie, a kto z toho vyveden jest právem jakýmž-koli, začež zpravu má, nehned promlčí zpravy své, leč by tak dlúho mlčel, že by za tří léta a za 18 nedělí nepromlúval, a na svého zpravcí právem nesáhl; ten by také zpravu promlčal. (Nález o tom II. Plana G. 28. Mezi Zdenkem Kostkú z Postupic a Bohuslavem z Dobrošovic.)

(*Všehrd IV. 11.*)

(Nález o tom že jeden jsa poručníkem dskami i zamlčal že na ty dědiny zvod stal se a on proti tomu odporu neučinil až léta zemská prošla.) Tu páni takto rozkázali: Poněvadž on Zdeněk Kostka jsa poručníkem dskami a moha právo vésti pro nezpravu těch dědin i nevedl až se dopustil úmluvy i zvodu a v tom dal létuom zemským projíti: a protož z té příčiny pro nezpravu na dědiny jistcovy ani svých zpravcí nemá sahati pro nezpravu.

(*Ojíř.*)

II. Plana G. 29.

Leta 1460 zlatý uherský měněn jest po 40 grošiech (jakož 1460
nalezeno jest ve dskách zemských, v druhých knihách Janových Planových G. 29, kdež Jan z Rožmberka prodal Matějovi řečenému Dubec.)

(*ZZVlad. 294.*)

II. Plana K. 22.

Menší súd pražský ten se drží též jako veliký súd zemský, čtyřikrát do roka, vždy dva dni před súdem panským, v každé suché dni, v středu a ve čtvrtek, netoliko při suchých, ale také i nazajtřie po sv. Jeronýmu, kdež se kromě suchých dní súd držievá. (To psáno v druhých dskách Planových K. 22. Zahájen jest súd zemský . . . .)

(*Všehrd I. 6.*)

II. Plana U. 20.

(Nález o tom, kdež jedna měla své věno a druhý ji to odpro-

dal bez její vuole.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž dsky jsú starší věna Markéty než trh Matějův, podle toho dáno Markétě za právo.

(Ojíř.)

III. Plana A. 14.

1461 Kdožby za koho slíbil, anebo zaň zpravce byl, a jeho z té zpravy nevyvadil, a žeby musil statkem svým se z téj zpravy vyvaditi: má jemu všecken statek jeho, kterýžby měl na hotových penězích, na listech, neb na čemž koli, vydán býti v jeho moc. (V 3. Plánových A. 14 mezi Václavem Kurkou a Marketú.)

(Nálezové, O zpravě.)

III. Plana A. 30.

1461 m. Jun. (Nález o tom, že jeden zastavil svuoj statek dskami a výplatu sobě zuostavil.) Páni o tom takto rozkazují: A poněvadž Kuneš okázal jest to dskami, kterak dědinu svú zastavuje a výplatu sobě zuostavuje, podle toho dáno Kunšovi za právo podle desk jeho.

(Ojíř.)

1461 m. Jun. (Nález o tom, kdež otec dal moc synu dskami k prodání, a z té moci též syn prodával, z té moci otcem sobě dané.) Páni o tom takto rozkázali: Aby nejprvé dsky ve své moci zuostały. A poněvadž on Oldřich z Rožmberka dal moc plnú synóm svým, aby mohli dědiny své prodávati, i podle toho on Jan syn Oldřicha z Rožmberka jest povinován listóm svým dosti činiti.

(Ojíř. — Arch. III. 336.)

Kdož dskami komu moc dá, aby mohl klásti trhem jeho dědiny, to na ten spuosob, jakž jeho moc ukazuje, každý muože učiniti. (V 3. Planových, mezi Janem z Rožm. a Kateřinou.)

(Nálezové, O trhu.)

III. Plana B. 1.

1461 10. Jun. (Nález o zápisu svěřeném dskami.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž zápis svěřený jest, a on Jan svěření neodpierá, i podle toho aby ona Jitka svého dědictví užívala a Jan dosti svěření učinil.

(Ojíř.)

(Nález o tom, kdež dva byla jednostajná poručníky a jednomu nic mimo druhého nenie poručeno méně ani více.) Jakož pak ve dskách se shledalo, i z té příčiny neměl jest Zachař ženě své ani jinému žádnému dopustiti bráti bez vuole druhého poručníka.

(Ojíř. — Arch. III. 337.)

Při poručenství, kdež jest několik poručníkóv, jeden poručník bez vóle a vědomie druhého bráti sirotčieho nic nemá. (Nález o tom III. Plana B. 2. mezi Zachařem z Říčan a Milotú.)

(Všehrd. V. 38.)

Když jest víc poručníkův než jeden, poručník jeden bez druhého nic činiti, bráti ani rozdávati nemá bez vůle druhého. (V 3. Plánových B. 1, mezi Zachařem z Říčan a Milotou.)

(Nálezové, Poručníci sirotkuov.)

III. Plana B. 2.

(Nález o tom že jeden jedné sáhl v starodávnie drženie platu.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž Zbyněk Zajíc neokázal nic proti platu Barbořinu, i z té příčiny aby ona Barbora při tom platu zuostala jako dědička podle desk svých. 1461 11. Jun.

(Ojíř. — Arch. III. 338.)

III. Plana B. 3.

Kdyžby bratr nedílný co prodal, a tomu trhu bratr odpor vložil a pohnal toho, kdož jest kaupil, obdrží. (V 3. Planových B. 3. In causa etc.)

(Nálezové, O otci etc.)

III. Plana B. 4.

(Nález o tom, že jeden měl starší zápis k platu dskami než druhý a poslednější chtěl k tomu lepší právo mieti.) Páni o tom takto rozkazují: aby on Václav požíval těch X kop platu, o kteréž pře jest, v Kundraticích, podle předešlých desk svých, poněvadž sú starší než dsky krále Václava. 1461 13. Jun.

(Ojíř. — Arch. III. 339.)

Kdo dá na sobě právo ustáti, a po právu staném odpírá, jest na zmatek. (V III. Planových B. 4. mezi Petrem z Dobrošovic.) 1461 13. Jun.

(Nálezové, O odpořích.)

Invenerunt, aby Václav podle desk svých toho staného práva požil, a Petrus, že ten odpor na zmatek učinil jest, má kázán býti.

(Arch. III. 339.)

Král Jiří se saudil, a jsa odsauzen puovodem. — (V 3. Planových B. 4.)

(Nálezové, O králi.)

V týchž král Jiří odsauzen. N. 26.

III. Plana B. 5.

1461 15. Jun. In causa, ubi Wanko filius Wokonis de Walštein vendidit hereditates -- invenerunt: Ex quo ipse Wanko suit frater Johannis junior, jsa nedielný, že jest nemoh těch dědin prodávati.

(*Arch. III. 340.*)

Ještě bratr mladší nedielný, sám, bez povolenie bratra staršieho nemóž žádných dědin a platóv prodávati; pak-liby prodal, ten trh žádné moci nemá, by pak i ve dsky všel. (Nález o tom III. Plana E. 24 — rectius B. 5. — mezi Vaňkem z Valštejna.)

(*Všehrd IV. 4.*)

(Nález o tom že bratr mladší prodává a starší tomu odpierá.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Václav jsa bratr mladší a nedielný, že jest nemohl prodávati dědin těch bez vuole bratra staršího; z toho dáno Janovi za právo.

(*Ojíř*).

Bratr maje bratra mladšího nedílného nemůže prodávati dědin bez vuole bratra svého; pak-li prodá, nemá ten trh moci. (V třetích Planových B. 5. mezi Vaňkem synem Vokovým.)

(*Nálezové. O spolku a rozdílu.*)

III. Plana B. 22.

1461 Leta 1461 platil zlatý uherský po 34 grošiech, (jakož ve dskách zemských nalezeno jest v třetích knihách Janových Planových B. 22, kdež Jindřich z Stráže prodal.)

(*ZZVlad. 294.*)

III. Plana B. 25.

(Nález o tom, že jeden svědčil že jeho ženě není od jednoho zaplaceno, a druhý nechtěl jemu toho věřiti.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Beneš jiného duovodu nemá než svú řeč toliko, a protože žádný sám jeden druhého v své při nemuož odsvědčiti, z té příčiny dáno Purkhartovi za právo.

(*Ojíř.*)

Plaveo citationum.

1461 1. Mart. Dorothea de Skalicze citat Kunssonem de Skalicze. Jakož ona D. vinila jeho K. že by jí měl klásti ve dsky a že jest toho neučinil, a on citatus že jest o tu při prvé rozsúzen panskými nálezem, a to okázal a provedl, invenerunt: že ona D. pôvod neměla jest

přes panský nález této žaloby vésti, ale ten póhon opustiti, neb jest to na zmatek taková žaloba.

(*Talmb. — Emler, I. 120, 88.*)

Joannes Tečenský (z Tečinèvsi) citat Kristannum de Praga pro damnis. Jakož ona Kristina citata k žalobě odpovídala, že se táhne na panský nález, kdež páni nalezli Janovi T. — že není povinen odpovídati z sirotčí věci, poněvadž poručníkem otcovským není, a poněvadž odpovídati nemá, vedle toho nálezu také pro sirotčí věc poháněti by neměl: beneficiarii minores auditis tabulis et baronum inventione (ex quo ipse J. T. tabulis otcovským není poručníkem,) invenerunt pro jure, aby K. při tom zóstavena byla. 1461

(*Talmb. — Emler I. 127, 61. — Cf. Flaveo citationum: Joannes de Stezowa 1460.*)

Wenceslaus de Skuhrova citat Nicolaum Hobzovsky. Invenerunt: Ex quo actor více škody položil jest nežli jest nájem mohl požit býti v tom času, a pohnaný v držení toho nájmu nikdy nevšel jest, aby ten póhon minul. 1461

(*Talmb.-Emler, I. 140, 111.*)

Nicolaus Czapek citat Sigismundum de Ostrova. Jakož N. ostendit tabulas etc. ješto se jest shledalo, že tyž N. Strýc kladl ve dsky, sám ve dskách nemaje, juxta hoc d. barones dederunt actori pro jure, a on N. Strýc že jest zapisoval dskami sám nemaje, má býti trestán pro taková běh vedle práva. 1461 16. máje

(*Emler I. 181, 76.*)

Ktožby co prodal, k čemuž by sám práva neměl, též i ten, ktož cizie za své prodává, túž pokutu (falešníka) smělosti své ponese. (Toho dóvod jest v Modrých póhonných, kdež Mikuláš Čapek pohání Sigmunda z Ostrého.)

(*Všehrd IV. 4.*)

III. Plana E. 23.

(Nález na trh a na narčení.) Páni o tom takto rozkazují: Jakož on Lapka žádá, aby ten trh, kterýž se stal dskami, před se šel a Aleš odpieraje tomu pravil, že má od Lapky rčení že má od něho své peníze zase přijieti a jemu zase jeho zbuoži postúpiti: tu páni rozkázali, aby dsky v své moci zuostaly a Aleš drž své rčení. 1462 19. Mart.

(*Ojíř. — Arch. III. 340.*)

Flaveo citationum.

Jaroslaus Plichta de Žerotin citat Plichtam de Zierotin pro damnis. Plichta citatus suscepit Jaroslao fratri suo pro duplici dominatione 1462 24. Mart.

et pro taxa, tanquam cum beneficiariis hereditates taxarentur et cum camerario dominationes omnes solutæ essent.

(*Talmb. — Emler I. 127, 62.*)

Tak Plichta bratru svému za dvoje panovánie i za odhádánie přijal v Modrých póhonných, kdež Jaroslav Plichta pohání.

(*Viehrd IV. 13.*)

III. Plana E. 28.

1462 24 Mart. Ex quo ještě súd duchovní u akt dvora archiepiscopi Pragensis propuštěn nenie, protož KMst se pány to rozdělenie aktami a to vedenie práva mezi těmi všemi stranami, o kteréž pře jest, zdvihají; a když súd a právo duchovnie u akt propuštěno bude, ktož k čemu právo má, právo mu sě nezavierá.

(*Arch. III. 340.*)

Plat duchovní jest aktami vysauzen proti dávnímu a starému držení. (V 3. Planových. Mezi Václaven z Valečova a Janem Smiřickým.

(*Nálezové, O platích.*)

(Nález o uvedení práva na XXti kop platu duchovního.) Páni o tom takto rozkazují: Poněvadž ještě saud duchovní propuštěn není u dvora arcibiskupa a k tomu akta nejsú otevřiena, i z té příčiny ten zvod zdvihají; a když práva duchovní a saud a akta propuštěna budau, bude-li kto čemu právo mieti, to se jemu nezavírá.

(*Ojiř*).

1462 (Nález o tom, aby dědictví okázal na Dobrošovicích.) Páni o tom takto rozkázali: Jakož on Bohuslav právo své okázal jest, kterak Prokop prodal dědicky právo své Bohuslavovu otci tu v Dobrošovicích; i podle toho dáno Bohuslavovi za právo, což se dědictví dotýče, avšak bez ujmy platuov komorních, a o škody mají právo před sebú.

(*Ojiř. — Arch. III. 341.*)

III. Plana H. 6.

(Nález na to, že jeden zápisné zbuoží ve dsky klad.) Tu páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Daniel prodal jest ten plat bez vuole mateře své a práva k tomu nemaje a dědiny zápisné jsú, dskami také zapisuje (sic), z té příčiny dáno jest Elšce z Postupic podle královského zápisu za právo.

(*Ojiř.*)

III. Plana G. 25.

1462 Nalezli: že muž, jest-li žeby své ženě svědčiti chtěl, to svě-

domie nemá přijato býti. Též kteráž by kolivěk žena muži svému svědčiti chtěla aneb proti muži svému, a zase muž ženě své aneb proti ženě své, že svědčiti nemá. Než vdova ta móž svědčiti jako jiný muž. A také synové otci, byli-liby nedielni otce svého, nemají svědčiti; než když by dielni byli, že to budú moci učiniti. A zase otec synóm též svědčiti nemá, jest-li žeby jich dielem neodbyl; než kdyžby je oddělil, tehdy móž jim svědčiti. A též bratřie bratróm, ani sestry jedny druhým svědčiti nemají, ani proti nim, když by sebe nedielné byly toliko. Též také kdož koli s kým statek má, a jsa s ním o ten statek nedielný, nemá jemu o ten statek svědčiti. A tak všickni kteříž by sebe nedielni byli, toliko o statek že sobě jedni druhým svědčiti nemají. (O tom rozsudek III. Plana G. 25.)

(ZZVlad. 278.)

Svědomí dávati muž ženě neb žena muži nemá. — (Rozsudek tertio Plana G. 25.)

(Nálezové, O svědomí.)

Flaveo citationum.

Nicolaus de Nowe Wsy citat Girzykonem de Puchobrad. Kdežto oni obojí, póvod i pohnaný, chtěli by jmieti právo k těm dědinám, invenerunt pro jure: Poněvadž to není provedeno, když jest poručník starší sestru vdával, by odbyta byla věnem svým, pro to odevdání nemá od svého dědictvie odtištěna býti, ale ten statek dědičný zóstal jest při obú sestrú, a podle toho jakož jesti jedna sestra zapsala ten statek Vankovi a druhá pohnanému, aby se o ten statek obojí, póvod i pohnaný, na rovný díl dělili. 1462 8. Oct.

(Talmb. — Emler, I. 182, 79.)

Sestra neodbytá obdrží statek, by pak vdaná byla. (O tom v modrých póhonných 1462, kdež Mikuláš z Nové vsi pohání Jiříka. Jeronymi.)

(Nálezové, O otci.)

Procopius commissarius per tabulas actoris dimisit Joannem Hwozdierž citatum de citatione plene et in toto. 1462 9. Oct.

(Emler, Rel. I. 117, 20.)

Móž póhon propustiti poručník. (V Modrých póhonných to stojí, kdež Burian mladší z Gutštajna pohánie Jana z Kolovrat 1462.)

(Všehrd II. 19.)

Poručník může póhon propustiti, a též i stané právo. (V Modrých póhonných, Burian ml. z Gutsteina.)

(Nálezové, O poručnících k saudům.)

Wenceslaus de Nelzejovicz citat Joannem de Sedliscek. Domini 1462 9. Oct.

in pleno judicio hanc citationem zdvihli, protože jest žalobu nezřízeně učinil, položiv v žalobě víc dědin nežli dskami mohl provesti.

(Talmb. — Emler I. 140, 118.)

Žaloba nezřízená póhon zdvihla, když se v ní více dědin klade než se ve dskách okáže. (Kde Václav etc.)

(Brun. — Ib.)

1462 Oct. Nepravost shledána před saudem. (V modrých póhon., kdež Pertolt z Táchova pohání Hynka, léta 1462 Galli.)

(Nálezové, O zmatku)

1462 12. Oct. Nicolaus Wentlar de Kadano citat Joannem Pitrkaff. Kdežto póvod viní pohnaného, žeby škodu vzal pro jeho ubrmanstvie nekonání, kteréž naň přišlo, když Ojíř svú nevinu jměl zpraviti, invenerunt: Ex quo actor et olim Ojíř taký na se zápis dskami učinili, „nestálliby který ubrman, aby strana jiného postavila," že jest neměl proto poháněti Jana Pitrkaffa; a tak jest ten póhon na zmatek, neb jest proti zápisu svému učinil, který jest dskami okázal.

(Talmb. — Emler I. 182, 78.)

Jest ještě nalezen i jiný zmatek, kdež ubrman pohnán jest pro nedokonánie ubrmanstvie, ješto jest měl jiný ubrman volen býti vedle smlúvy. (Nález o tom ve Modrých Póh., kdež Mikuláš Wentlar z Kadaně pohánie Jana Pitrkáfa.)

(Všehrd IX. 3.)

Kdož by na kterých neb kterými ubrmany oč přestal, a žeby ten ubrman tu věc k sobě přijal, tak aby jiný k němu volen byl, a druhý žeby nebyl k němu volen, a první byl pohnán pro nedokonání ubrmanství, jest zmatek. (V modrých póhonných, kdež Mikuláš Ventlar z Kadaně pohání Jana Pitrkofa.)

(Nálezové, O smluvách.)

III. Plana J. 9.

1462 11. Oct. (Nález o tom, že jeden sobě toho nevymínil při trhu, aby věna nezpravoval.) Páni o tom takto rozkazují: Poněvadž jest sobě toho nevymínil, aby věna toho nezpravoval, i z té příčiny jest zpravce toho všeho statku, kterýž jest prodal; i z toho dáno Čelechovci za právo.

(Ojiř. — Arch. III. 542.)

(Nález o tom, že mátě synu zapsala jest s uvázání komorníkem a on neuvázav se i prodal jinému.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Šprimberk ten zámek prodal prvé než se jest veň uvázal s komorníkem vedle zápisu svého věnného, a toho dále nezapsal, i podle toho dáno Jenčovi za právo podle jeho desk, kteréž od Kuňky má, toliko co se celého věna dotýče; quia obligatio testatur, „et decedente aliquo ex eis, pars mortui in superstitem devolvi debet."

(Ojiř. — Arch. III. 542.)

III. Plana J. 10.

(Nález o tom, že jeden druhému na dědinách s komorníkem bral a proti tomu druhý odpor učinil.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž okázal V kop platu on Aleš komorního, ale že jest na ty dědiny právem nesahal, až dal zemským letóm projíti: i podle toho dali Benešovi za právo. 1462 12 Oct.

(Ojíř. — Arch. III. 343.)

III. Plana J. 11.

(Nález o tom, že jeden měl věno na dědině nežli jest na ni plat komorní vložen.) Páni o tom takto rozkázali: Ponèvadž on Jan ukázal dskami IX kop věnných starších nežli plat děkanuov, z toho dsky v moci své zuostati mají, což se věna dotýče. A poněvadž on také děkan okázal starší své právo XX kop platu nežli on Heklík, i z toho dáno děkanovi za právo podle desk jeho. 1462 13. Oct.

(Ojíř. — Arch. III. 343.)

Plat kněžký jest vysauzen od děkana; děkanuov zápis starší měl moc proti novějšímu, kterýmž on Jan ten plat obdržel. (V 5 Plánovych J. 11, mezi Zigmundem děkanem a Janem Heklíkem)

(Nálezové, O platích.)

III. Plana J. 14.

Králová česká má hned svého věna za živnosti krále užívati. (Tertio Plana J. 14.)

(Nálezové, O králi.)

III. Plana L. 5.

Ex quo Ipolytus emens et Joannes Zajiec vendens odporóv neučinili sú proti zvodu Donatovu, a on Mrzák právo pro nezpravu třetinú výš uvedl na dědiny v Petrovicích, vedle toho barones dederunt sibi Soběslao (Mrzak) pro jure. 1463 8. Mart.

(Arch. III. 344.)

(Nález na to, že jeden dědiny kaupil a druhý tomu trhu odepřel.) Tu páni o tom takto rozkázali: Poněvadž Ipolith kúpil a on Jan Zajíc tomu trhu ani zvodu neodepřel a on pro nezpravu třetinú výš uvedl se na ty dědiny v Petrovicích on Mrzák, i z toho dáno jest témuž Mrzákovi za právo.

(Ojíř.)

III. Plana L. 8.

1463 9. Mart. (Nález na to, že jeden uvázal se v dědiny podle zápisu svého, ale dal letuom zemským projíti.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž Jan se jest uvázal v dědiny po smrti Václava, a přepustil násobně trhy na ty dědiny, a zápisóm a věnóm otce toho sirotka a tomu neodpieral, i vedle toho dáno sirotkóm za právo podle jich desk. A jakož on Petr pravil jest, žeby pokojná léta vydržel, i poněvadž sirotci jsú k letom nepřišli a k tomu také poručníka jsú neměli, že jim to z té příčiny ke škodě není.

(*Ojiř. — Arch. III. 344.*)

Flaveo citationum.

1463 10. Mart. Otiko de Tluczne conqueritur super Joannem dictum Zyd. A jakož Oldřich z Svržna zapisoval dědiny, dskami Otíkovi Tlučnéřovi, sám jich ve dskách nemaje, a Otík přijímal zápis věda že je těch dědin on Oldřich ve dskách neměl, to sú učinili proti právu a nálezu panskému, a pro tu vinu KMst ráčí je ve svú moc vzieti a tresktati vedle jich provinění.

(*Emler. Rel. I. 138, 86.*)

Věděl-liby kupující, že ten, kdož jemu prodává, toho což jemu prodává, sám ve dskách nemá, a přes to od něho ve dsky kladenie přijme: v túž vinu a pokutu jako prodávající upadne. (Toho dóvod v Modrých póhonných, kdež Otík z Tlucné pohání Jana Žida z Wetlie. A tu při tom póhonu Oldřich z Svržna, že jest zapisoval Čečkovice Otíkovi Tlučnéři, sám toho ve dskách nemaje, a Otík přijal zápis, věda že jest těch dědin on Oldřich ve dskách neměl: pro tu vinu obá na plném súdu v moc a kázeň královskú vzati sú.)

(*Všehrd IV. 4.*)

1463 10. Mart. Soběslaus de Miletinka citat Joannem de Bieleczku. Jakož on S. actor viní J. citatum, že by někdy Jan Bělecský otec jeho úředníkem jeho nevyčteným byl a počtu jemu nečinil, a pohnaný odepřel, že otec jeho uředníkem jeho nebyl, a že otce jeho drahně časóv živého před sebú měl a jeho z toho nevinil, anižto bratra jeho staršího, invenerunt: Ex quo actor nevinil J. B. otce citati za zdravého života ani bratra jeho, datur citato pro jure.

(*Talmb. — Emler I. 137, 102.*)

1463 15. Mart. Georgiu de Puchobrad citat Soběslaum de Miletinka. Invenerunt p. j.: Poněvadž Dorota, žena póvodova, neporučila jest jemu toho vedle řádu zemského, aby škod mohl dobývati na pohnaném, kteréž jest vzala, bránic těch dědin, neměl jest práva on actor poháněti ze škod.

(*Talmb. — Emler, I. 122, 40.*)

III. Plana L. 15.

(Nález o tom, kdež strany nedržely sobě výpovědi Otty z Bergova etc.) Páni jsú o tom rozkázali, aby se obě dvě straně tak zachovaly podle výpovědi Otty z Bergova, kteráž jest pod jeho pečetí. 1463 14. Mart.

(Ojiř — Arch. III. 346)

(Nález na to, že jeden na jednom více míti chtěl než na něm práva ustál.) Páni o tom takto rozkazují: Poněvadž on Matěj nemohl jest okázati toho, aby ta hora (ten les Suchá Hora) k těm dědinám přislušela, na kterýchžto on Matěj právo ustál: z toho dáno Janovi za právo. 1463 14. Mart.

(Ojiř. — Arch. III. 346).

III. Plana L. 16.

(Nález na to, že jeden okázal dskami právo své.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Malovec okázal dskami právo své, kteréž k Vlčkovicom má, z toho dáno Malovcovi za právo. 1463 14. Mart.

(Ojiř. — Arch. III. 347.)

(Nález na svěření zápisu.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž to se jest znamenitě shledalo, že jest to zápis svěřený, kterýžto on Jan má od Telatúsa, i podle toho dáno jest Dorotě za právo etc. A což se pak věna Dorotina dotýče, při tom aby on Hynek zuostal podle desk svých. 1463 14. Mart.

(Ojiř. — Arch. III. 347.)

III. Plana L. 16.

(Nález na to, že jedna nechtěla listu plniti, jsúc dlužna poručníku k ruce sirotčí.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž se v tom listu znamenitě nalezá, že ten dluh v listu položený sirotku přisluší, i z té příčiny aby ona Kateřina ten dluh poručníku k ruce sirotka plnila. 1463 Mart.

(Ojiř. — Arch. III. 348.)

III. Plana L. 18.

(Tu kdež Mikuláš stál podle Přecha a háje všeho práva, což jest jemu Přechovi prodal.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Mikuláš stál jest podle Přecha a bráně toho všeho práva, kteréž od něho Přech měl a toho jest neohlásil přede pány, že toho toliko hájí k čemu právo má, než hájil vše pře, jakož pak toho první nález panský v sobě šíře zavírá: i z té příčiny dáno Přechovi proti Mikulášovi z Lobkovic za právo.

(Ojiř.)

III. Plana L. 21.

1463 18. Mart. In causa inter Margaretham et Joannem Šlechtic, invenerunt: Ex quo jest J. Š. vedle smlúvy Petra Kdulinec listu celého dokonalého Margaretě nepoložil, že jest ta smlúva jím samým sešla a zrušena.

(Arch. III. 849.)

Při smluvách má vědieno býti, že ktož koli smlúvě dosti nečiní, že dosti-nečiněniem smlúvě každá se smlúva ruší a zdvihá; a strana druhá, jestliže se chce súdóv zbaviti, móž také smlúvy v něčemž druhé straně nedržeti, a tak ta smlúva skrze nedrženie a jí dostinečiněnie a pro nezachovánie vedle ní zmine a zrušena bude. (Nález o tom v III. Planových L. 21. v při Markety z Seslavic a Janem Šlechticem.)

(Všehrd. VII. 27.)

(Nález o tom že jeden smlúvě své dosti neudělal.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on Šlechtic smlúvě své jest dosti neudělal, že jest ta smlúva jím samým sešla zrušena; z toho dáno Markétě za právo a statku aby jí postúpil sobě svěřeného.

(Ojiř.)

III. Plana L. 23.

1463 19. Mart. In causa inter Andream Fogel et Joanem Libich: Ex quo est otec jeho Ondřejov Foglóv takové povolenie dal, jak svrchu dotčeno jest (kterak otec Libichov plat zavadil dskami ženě Libichově a k tomu otec Fogle své povolenie jest dal) a k tomu královské potvrzenie — juxta hoc d. barones dederunt sibi Joanni pro jure.

(Arch. III. 850.)

(Nález na to, že jeden pravil, že jeden prodal plat jeho a žeby prodávající k tomu práva žádného neměl.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž otec Fugluov takové své povolení dal a král toho potvrdil, i podle toho dáno Libichovi za právo.

(Ojiř.)

Kdož na čím purkrechtu sedí, a platí s něho plat, že se jest povinen zachovati k tomu, číž purkrecht jest, jako člověk úroční (V 3 Plan. L. 23. mezi Václavem z Mutic a Velka (?.)

(Nálezové, O lidech a služebnicích.)

III. Plana L. 26.

§. 1. Jestli-žeby kdo nemaje dětí, komu statek svój bez miesta zapsal a měl-liby po tom zápisu dětí, a umřel-liby, maje dětí, tehdy ten komuž jest statek po jeho smrti zapsán, má dětem jeho, jestliže

k létóm přijdú, ten zápis propustiti; neb jest to věc svěřená. Než neuchoval-liby Bóh prvé děti, nežliby let došly, tehdy toho zápisu od otce jich k tomu statku užiti má. §. 2. A jestli-žeby otec těm dětem které poručníky zdělal, poručníci toho užiti mají do let sirotčích; než jestli-žeby sirotci zemřeli, let nemajíce, tehdy tomu komuž svědčí zápis, statku postupte. §. 3. Pakli-by těch sirotkóv žádný poručník nebyl, tehdy najbližší přietel (podle obdarovánie královského), chce-li, na se móž poručenstvie vzieti a sirotkóm uručiti; a počet sirotkóm, když let dojdú, učiniti mají. §. 4. Než zemřeli-liby sirotci, nežliby let došli: tehdy cožby toho statku poručníci požili, to sobě mají chovati, než nápadu nemají mieti; než statku postupte tomu, komuž zápis dskami nač svědčí, na svrchky, na klenoty, na hotové penieze, toho všeho má postúpiti. Než jestliže zápis svědčí toliko na statek a zbožie, tehdy toliko statku postupte dědičného, a svrchky sehovati mohú po sirotčí smrti. (O tom rozsudek III. Plana L. 26 v týchž L. 23.)

(ZZVlad. 196.)

Albo (novo) citationum.

Jestli žeby který služebník co učinil komu z rozkázánie pána svého, a pán se k tomu seznal, anebo to na pána toho provede, že jest s volí pána svého to učinil, že o to ku pánu má hledieno býti. Pakli sám od sebe ten služebník co učinil, tehdy o to k tomu služebníku má hleděno býti. (Jako prvé o tom nález v bielých póhonných leta 1463, kdež Beneš pohání). 1463

(Výpis z r. 1535: Arch. V. p. 512.)

Nalezli za právo, že nenie žena muže svého vězeň nikterakž, kromě věna (jakož o tom rozsudek v Bielých póhonných l. 1463.) A jestli-žeby jí muž její več-koli zavadil, buď v sliby, aneb v jaké koli závady, že ona po smrti jeho věnem svým toho nenie povinna platiti. (V póhonných). 1463

(ZZVlad. 505.)

Flaveo citationum.

Joannes Hlawacz citat Dobessium. Invenerunt: Poněvadž Anna z Vilhartic těch dědin nenaříkala a dala letóm zemským projíti, že již moci neměla dále zapisovati ani sahati na ty dědiny vedle panského nálezu. 1463

(Tabmb. — Emler I. 128, 66.)

Regia Majestas cum baronibus. — Kdežto se viní po spolcích, že by jich otcové spolčivše se, že jedni bez druhých zavazovali zboží a statky, kterýmiž sú se spolčili, bez vuole druhých, neměvše moci, a jakož právo jest, kdo se s kým spolčí, žeby jeden bez druhého povolení dědin neměl zavazovati, leč by zvláštnie výminka o tom 1463

byla — invenerunt pro jure: Poněvadž obojí v tom vedle práva se nezachovali, aby každá při svých dědictvích zuostala po svých otcích, a tentó puohon aby mezi nimi bez škody minul.

(*Emler*, *Rel. I. 119, 29.*)

Země česká toto při spolciech za právo držie od staradávna: Kdo se s kým spolčí, že jeden bez povolenie druhého dědictvie svého nemá zavazovati žádnému, žádných trhóv, zápisóv, věn ani jiných závad žádných činiti; leč by zvláštnie výminka o tom v spolku byla. (Toho nález v Modrých póhonných, kdež Dorota z Úlibic pohánie Bočka z Smidar.)

(*Všehrd VI. 17.*)

Ale když jedni společníci bez povolenie druhých statky a zbožie svá zapisují, prodávají, věnují a jinak zavazují, jak se jim zdá, a druzí tomu neotpierají: z té příčiny pro nezachovánie při spolciech vedle práva spolci se zdvihají a v nic obracují, a společníci obojí při svém dědictví zóstati mají (to psáno v týchž dskách v témž nálezu.)

(*Všehrd VI. 17.*)

Společníci jeden bez druhého nemá nic zapisovati, prodávati ani nikterak zavazovati, ani věn neb dluhy zapisovati, bez vlastní vymienky v tom spolku, neb bez povolení druhého společníka. Pakli který to učiní a druhý mlčí až leta projdú, spolek skrze to mezi nimi mijí, a spolkové se tudy zdvihají. (V modrých póhonných, kdež Dorota z Úlibic pohání Bočka z Sundorfu.)

(*Nálezové, O spolku a rozdílu.*)

1463 Joannes de Zwierzincze citat Alssonem de Klinsstein. Jakož on puovod dokládal se svědomí a tím svědomím nižádného duovodu nedokázal jest, a také jakož list puovodem položen jest, ten list jest pořezaný, ješto jím duovodu žádného shledáno nenie, a on Aleš citatus okázal list celý na ty dědiny: páni pohnanému dávají vedle jeho listu za právo a tento puohon učinil on puovod na zmatek.

(*Emler Rel. I. 129, 66.*)

Také jestliže se čeho v své žalobě doložíš, a toho okazovati nebudeš: budeť póhon zdvižen, a k tomu snad do věže odsúzen budeš. (Nález k tomu v Modr. póh., kdež Jan z Zvěřince Alše z Klinšteina pohání.)

(*Všehrd II. 11.*)

Ale též jestli že se doložíš čeho v žalobě a ukazovati budeš, a to se nesrovná s žalobú, a nebude tomu slúžiti dostatečně, což jest od tebe prožalováno: ten póhon otsúzen bude (jakož nález svrchu ukázaný o tom svědčí).

(*Všehrd II. 11.*)

Ktož kde v žalobě své svědomie se dokládá a potom na súdě

stoje žádného neokazuje: ten v zmatek upadá. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Jan ze Zvěřince pohání Alše z Klinštaina).

(Všehrd IX. 4.)

Joannes Teczensky (z Tečiněvsi) citat Joannem de Stezowa pro damnis, tu kdež jest jej pohnal z sirotčího statku, ješto jeho poháněti neměl. Invenerunt: Ex quo citatus pohánčl jest Jana Tečenského actorem, když jest ty dědiny držal, a v nálezu panském, kterýž o ten póhon stal se, není položeno, by Tečenskému za právo dáno bylo, než toliko že nemá z těch dědin odpovídati (poněvadž není otcem poručním dskami sirotkóv, než toliko po smrti toho sirotka mělo to zboží naň připadnúti), a protož těmi škodami ipse J. Stežovský citatus jemu J. Tečenskému actori vinen není. 1463

Talmb. — Emler I. 128, 64. — Cf. Flaveo citationum: Joannes de Stezowa 1460 et Joannes Teczensky 1461.)

V Památných E. 9.

(Nalezli vuobec za právo, kterak obecný a městský lid přísahu 1463
k svědomí činiti má): Městský a obecný lid přísahu týmiž slovy 15. Mart.
činiti mají (jako páni a vládyky), než toliko že kleknúti mají proti východu slunce a položiti každý má dva prsty na znamenie Božieho umučenie. (O tom v Památných E. 9.)

(ZZVlad. 218.)

Tento pak v přísahách k svědomí znamenitý rozdiel za právo se drží, že páni, zemané a jiní všickni urození a erbovní lidé, stojiece proti slunci, hlavy odkryté majíce, u pravé ruky prsty dva přednie nahoru zdvihnúce přísahu činie, i k súdu, i k úřadu, i k svědomí. Ale měščané všickni, by pak konšelé neb purkmistři byli z kteréhožkoli města, sedláci všickni i jiní lidé obecní neznámí klečiece a dva prsty položiece na kříži přísahati mají. (To stojí v Památných G. 9. Jiří.)

(*Všehrd II. 24 — Cf. Arch. III. 348.*)

Flaveo citationum.

Ottiko de Tluczne citat Joannem Hoholta de Wysskowa. Tak 1464
jakož O. žalobú provedl, že by citatus člověka jeho jmenem Sýru 29. Maji
jal výbojem, a pohnaný odepřel, že jal jej z rozkázání svého pána, jsa jeho úředníkem (neb jest pánu jeho člověka zbil a zranil), a na to okázal pohnaný list poselací KMsti za JMst správy, na kterémž se píše knězi opatovi, aby toho člověka dal na rukojmě, i z toho jest duovod, že jest jeho nejímal k své ruce než z rozkázání svého pána: invenerunt pro jure, poněvadž byl úředníkem pána svého, že jeho z toho poháněti neměl, a že se ten puohon stal na zmatek.

(Emler, Rel. I. 134, 88.)

Jest ještě jiný zmatek, kdež póvod jsa v pravdě proti svému

bezprávníku spravedliv, samým práva neznániem nohama v zmatek vchází; a to tehdy, když se komu výboj nebo moc nebo škoda od úředníka, služebníka, člověka nebo žoldnéře některého pána stane, a ten, komuž se moc nebo křivda, nebo což koli jiného tak stane, lidi jeho, úředníka, služebníka nebo žoldnéře pohání, maje pána samého, u kohož jest ten byl, pohnati. (Dóvod toho v Modrých póhonných, kdež Otík z Tlucné pohání Jana Hoholta z V., kdež takto stojí: „Poněvadž jest byl úředníkem pána svého, že jeho z toho pohoniti neměl, a že se jest ten póhon stal na zmatek.„)

(*Všehrd IX. 3.*)

Komuž by se co dálo od cizího úředníka, služebníka, neb jeho lidí z rozkázání toho pána, čížby byl úředník, služebník neb lidé, a on pohnal by toho úředníka, služebníka neb lidí, a ne pána: na zmatek požene, nebo má pána pohnati. (V modrých póhonných, kdež „Otík z Tlucné pohání Jana Hoholta z Výškova.“)

(*Nálezové, O listech a služebnících.*)

1464 Procopius de Hroznicz citat Nicolaum de Hroznicz. Ex quo citatus cum suis expurgatoribus se non prædixit, nec eosdem habuit, nec nominavit, actori datum est pro jure obtento.

(*Talmb. — Emler I. 137, 98.*)

IV. Plana F. 16.

1464 Jiří král rozkázal ve dsky zemské zapsati a znamenati: Jakož Berka z Dubé proti řádu zemskému svévolně právu se jest zprotivil, učinil odboj; kterýžto Berka krále nevinně haněl jest, skrze kterýžto neřád upadl jest u vinu, kteráž v právě slove crimen læsæ majestatis t. j. úraz duostojenstvie královského; pro kterúžto vinu, kdo se jí dopustí, podle všech práv hrdlo i zbožie ztratiti má; a tak JMst hrad Tolštain, Šluknov a jiná jeho zboží svobodná i manská jeho jest pobral.

(*Arch. III. 351.*)

O témž [o moci] v 4. Plánových F. 16. Georgius mezi Albrechtem a t. d. o dobývání.

(*Nálezové, O moci.*)

IV. Plana H. 17.

Dva listy erbovní zapsáni do desk. (4. Johan. Plana H. 17. „Ladislaus“ etc.“)

(*Nálezové, O trhu.*)

Albo majorum obligationum G. 4.

1465 Leta 1465 zlatý uherský měněn byl po puol 47 grošiech (ja-

kož ve dskách nalezeno jest, v bielých větších zápisných G. 4, kdež list smluvní vložen jest mezi Janem z Rozmberka a Janem Popelem, ale datum listu 1464.)

(*ZZVlad. 294.*)

IV. Plana K. 9.

In causa inter Agneskam de Waldek et Joannem de Wřesovic: Ex quo ipse J. neprovedl, by jemu Bukovina svrchky a nábytky zapisoval, ale ona Agnezka dskami provedla, že jí on Bukovina manžel její svrchky a nábytky zapisuje a k jejímu věnu přidává, vedle toho KMst se pány dali jí Agnešce vedle jejich desk za právo. 1465 12. Mart.

(*Arch. III. 352.*)

(Nález na to, že jeden jednomu zapsav svůj statek bez svrchkuov.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž jest on Jan toho neprovedl, by jemu Bukovina svrchky zapsal, ale ona Anežka to jest dskami provedla, že muž její jí ty svrchky přidal k věnu jejímu, z toho jí dáno za právo. (In memoria. Quarto Joannis Plana K 9.)

(*Ojíř.*)

Když kdo všecky svrchky a nábytky přidává ženě své nad věno, by je pak nejmenoval, má je bráti. (V 4. Plánových K. 9, mezi Anežkú z Valdeka a Janem z Vřesovic.)

(*Nálezové, O vdovách a manželkách.*)

Když kdo všecky svrchky přidává a nábytky své nad věno, by jich pak nejmenoval, má je bráti. (V 4. Plano. K. 9 neb 14, mezi Anežkú z Valdeka a Janem z Vřesovic.)

(*Nálezové, O klenotích.*)

IV. Plana K. 12.

Kterýž by pán měl služebníka, a ten služebník že by již u něho v službě nebyl, a ten pán u koho jest slúžil, dal by list za chovací témuž služebníku, vyznávaje že jest jemu věrně a pravě slúžil: chtěl-liby jej potom přes to viniti a jej na jeho pověsti dotýkati, upadne v pokutu, kteráž jest o hanění. (O tom rozsudek IV. Plana K. 12.) 1465 14. Mart.

(*ZZVlad. 482. b) — Cf. Arch. III. 353.*)

(Nález na to, že jeden pravil na druhého, žeby byl poručníkem pře jeho, a maje jemu jednati jednal sobě.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž jest jeho Čeňka Zdeněk ze služby propustil své a list na to dal, že mu se jest slušně a dobře zachoval, podle toho dáno Čenkovi za právo.

(*Ojíř.*)

IV. Plana K. 18.

Jest-li žeby kto měl zpravní list na který prodaj statku s ruko- 1465 16. Mart.

jměmi, a jestli žeby sobě toho listu zpravnieho do desk, an otevřeny jsú, nevložil, a rukojmě by v tom zemřeli a jistec: tehdy sám se o ten vklad připraví, a dále děti jistcovy ani rukojmí těch děti nebudú vkladem ani zprávú povinni, jakož ten list ukazuje. (O tom rozsudek v IV. Plana K. 18.)

(*ZZVlad. 198. — Arch. III. 354.*)

(Nález o tom že jeden měl list zpravní a nepřijal k tomu rukojmí svých za živností jich, aby jemu ve dsky kladli, až všickni zemřeli.) Páni o tom takto rozkazují: A poněvadž on Běšín toho listu za živnosti Arnoštovy k místu sobě jest nepřivedl jakožto zpravcí a rukojmě svého a toho sobě ve dsky neuvedl a maje právo a řád před sebú: i vedle toho dáno Děpoltovi za právo.

(*Ojiř.*)

Který list jakýžkoli do desk nevejde do tří let a 18 nedělí, nemá moci, a promlčí se — (O tom ve 4 Planových K. 18 ve při Děpolta z Rožmberka s Vilémem.)

(*Nálezové, O puovodu.*)

IV. Plana K. 20.

1465 (Nález o tom, že jeden nařekl jest list falšem a druhý tomu
18. Mart. odpierá.) Páni o tom takto rozkázali: Jakož jest Procek pravil, že by jemu Michalec listu plniti nechtěl, a on Michalec proti tomu odpíraje pravil jest, že jest to list neřádný a že jeho děda při tom listu pečeť nebyla: i poněvadž jsú takové nepravosti na tom shledány, jakož jest toto svrchu dotčeno, podle toho jest list ten za nepravý odsúzen.

(*Ojiř. — Cf. Arch. III. 355.*)

Kdož-by koli pečeti své odpieral, toho purkrabie Pražský nemá súditi, ale podáno býti má na saud zemský, a páni na plném saudu to súditi mají. (V čtvrtých Janových Planových K. 20.)

(*ZZVlad. 382.*)

Pečeť v listu, když se s jinými nesrovnala pečetmi, byl list odsauzen za nepravý. (4 Plana K. 20, mezi Jindřichem z Michalovic a Janem Prockem.)

(*Nálezové, O trhu.*)

1465 In causa inter Henricum de Michalovic et fratres de Kolomut
18. Mart. — invenerunt: Ex quo ipse Henricus, znaje ten list, kterýž měl býti od děda jeho, že by byl neřádný a neslušný, a přes to dobrovolně nový list na to zbožie udělal etc. — podle takového dobrovolného podvolenie KMst se pány nadepsané bratry při tom novém listu zuostavují; neb dobrovolné podvolenie práva ruší; pak chce-li on Procek a Albrecht (bratří) dobrovolně jemu Michalcovi ten nový list a zbožie vrátiti, to jest při jich dobré vuoli.

(*Arch. III. 355.*)

IV. Plana K. 26.

In causa inter Dorotheam de Děčan et Wenceslaum Carda et 1465
Buškonem Kapléř: Ex quo Dorota nižádného práva neokázala, kterýmž 22. Mart.
by měla obdržeti ten lán k svobodě, ale oni Bušek a Václav ukázali dsky, juxta hoc RM. cum dom. baronibus dederunt dictis B. et W. C. juxta eorum tabulas pro jure.

(Arch. III. 356.)

(Nález o lán svobodný.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž ona Dorota žádného práva na ten lán neokázala, ale Bušek jest okázal, i podle toho dáno Buškovi za právo.

(Arch. III. 356.)

IV. Plana K. 28.

(Nález na to, že jeden kaupil X kop platu a druhý jemu jej 1465
nařieká) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž se jest po dskách 26. Mart.
shledalo, což se těch deset kop platu dotýče, že jest ten plat odprodán těm a od těch, kto jsú byli toho platu v držení, jakožto Kocovskému, a že ten plat se má platiti, a on Jan kúpiv ten plat i držel ty dědiny pokojně bez nárokuov — z toho dáno kupujíciemu za právo.

(Ojíř. — Arch. III. 357.)

IV. Plana K. 29.

In causa inter Henricum de Stráže et Elsskam de Stráže, fra- 1465
truelem dicti Henrici: Poněvadž ten list nevšel jest vedle obyčeje a Mart.
řádu do desk, kterémužto listu jest LV let, kdežto toho času řád a práva šla jsú, že to list promlčalý jest, a moci proti dskám ukázaným nemá; ale dsky ve své moci zuostati mají.

(Arch. III. 358.)

(Nález na to, kdež jest jeden sobě toho nedovedl, aby jemu list ve dsky vložen byl za řádu a za práva). Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž jest ten list ve dsky nevšel, ano řád a právo šlo, i podle toho jest to list promlčalý, a moci proti dskám nemá, i podle toho dáno Strážskému za právo.

(*Ojíř.*)

O témž co v IV. Plana K. 18. mezi Henrikem z Stráže a Eliškú.)

(*Nálezové, O kšaftu.*)

V Památných F. 6.

Mezi jednostajně dalekými strýci nebo jednostajně blízkými ten poručenstvie obdrží, kterýž lépe ujistiti móž statek sirotčí, aby

jim jeho neumenšoval. A též v ženském pohlaví, blizšie přietelkyně má poručenstvie obdržeti vedle práva, jako sestra před tetú. (Toho dóvod v Památných F. 6. Najjasnější.)

(*Všehrd V. 38.*)

Flaveo citationum.

1465 28. Jun. Agnezka de Alberowicz conqueritur super Joannem Hadinburg. Georgius rex cum baronibus, vzhlédše v to a uptavše se na ty dědiny v žalobě jmenované, že když jest právo vedeno na ty dědiny pro nezpravu, byly ještě v svobodě a svobodné, a potom jsú v manstvie poddány: protož jí Agnežce propúštějí, aby mohla právo vésti na ty dědiny, na kteréž jest prvé úřadem vzvedena.

(*Talmb. — Emler, I 118, 7.*)

Albo citationum.

1465 19. Mart. Johannes Slatina de Praga citat Annam de Zrnosek. Ex quo actor nedotýče věna Anny pohnané, a ona drží statek muže svého nikam nezavazený, než tak k ruce muže jejího a jí a dědicóm jich — jest povinna vyvaditi citatum z rukojemstvie, kdež jest rukojmím za muže jejího a za ní, tak kdež by jistcem nebyla ona, tehdy z statku muže jejieho i dědicuov jeho, a kdež jest jistcem s mužem, tu i svého. Neb v takovém běhu, kdež by se vedle muže svého zavadila a se jejího nedotklo, tu vězněm muže svého není.

(*Emler, Rel. I. 172, 102.*)

Kde jest žena vězněm muže svého, a kde nenie, nález o tom v Bielých póhonných, kdež Jan Slatina z Prahy pohání Annu z Žrnosek.

(*Všehrd V. 24.*)

IV. Plana L. 30.

(Nález o tom, tu kdež jedna jest zápis učinila bez vuole sestry své nedielné.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž ona Marketa nemohla jest toho pokázati ani provésti, aby sestra její jí dielna a odbyta byla — z té přičiny nemohla jest těch dědin zapisovati bez vuole sestry své nedielné. Z toho dáno jest sestře její za právo, což se dielu jejieho dotýče.

(*Ojiř.*)

IV. Plana L. 33.

Dobrovolné podvolenie právo ruší (jakož stojí v IV Planových.)

(*Všehrd II. 13.*)

(Nález na to, kdež jest otec smlúvu dobrovolnú udělal, a jeho syn jest jí neodpieral.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž on

Václav, bratr Elšky, otcově smlúvě dobrovolně jest neodpieral, i z té příčiny jeho Strážského Jindřicha při té smlúvě páni zůstavují, a jemu aby bylo hradu Stráži polovici postúpeno. (IV. Joannis Plana L. 35.)

(Ojíř. — Cf. Arch. III. 357.)

IV. Plana M. 5.

In causa Elisseae de Olssan et Marthae de Podvinie — invenerunt: Ex quo jí Elšce věno panským nálezem jest přisúzeno, a v odhádání to věno vymieněno jest, juxta hoc d. barones dederunt Elšeae pro jure. 1465 12. Jun.

(Arch. III. 359.)

(Nález o věno.) Páni o tom takto rozkazují: Poněvadž Elšce věno prvním přísudem přisúzeno a také u odhádání jest vymieněno, z toho dáno Elšce za právo.

(Ojíř.)

IV. Plana M. 12.

Když komu se co po ženě dostane, nebo jeho otci, aneb jest-li mu jaké věno ženy zapsané: nemá na díl klásti toho. (V 4. Planov. M. 12. mezi Jarohněvem Vojemníkem a Petrem.)

(Nálezové, O spolku etc.)

IV. Plana M. 14.

In causa Zawissii de Sekyřic et Marthae filiae Joannis de Sekyřic — invenerunt: Vedle průvoduov Martiných páni za diel nalezají, a jí Martě dávají za právo. 1465 17. Jun.

(Arch. III. 359.)

(Nález na to, že jedna zápis učinila dskami a druhý tomu nedielnosti odpierá.) I tu páni na tom takto rozkazují: Na to, kdež Marta zapsala statek jí po otci jejím přišlý a Záviš praví že jest toho udělati nemohla, že jest on otce jejího bratr nedielný, podle pruovoduov Marty rozdíl nalezají; podle toho dáno jí za právo.

(Ojíř.)

Když kdo ve dsky klade dědictví, a bratr nebo strýc tomu neodpírá do let etc., tím se rozdíl pokáže. (V IV. Planových M. 14. Mezi Zavišì z Sekyřic a Martou.)

(Nálezové, O odpořích.)

IV. Plana M. 14.

Jakož někdy Oldřich Všerubec listem registrovaným, aby ve dsky zemské všel, zapsal 300 k. gr. dluhem na Unešově J. Zubákovi, ale on Lewhart s svými tovaryši odpierá, pravě že byla dva bratry 1465 27. Jun.

nedielná, jakožto Oldřich Všerubec a Lvík ze Slavic, a když jest on Lvík Oldřicha fratrem suum indivisum prævixit, tu on Lvík ty dědiny v Unešově dskami zapisoval — invenerunt, ex quo ipse Ulricus nadepsaný list udělal, že jest to slušně učiniti bez povolenie Lvíka bratra svého nedielného nemohl; juxta hoc d. barones dederunt Lewhardo, Wěchoni et Joanni Čehnice pro jure.

(*Arch. III. 360.*)

(Nález na to, že Všerub zapsal listem registrovaným Janovi z Čechnice.) Páni o tom takto rozkazují: Poněvadž on Všerub(ec) jest list udělal, toho jest učiniti nemohl bez vuole bratra svého nedielného; z té příčiny dáno Janovi z Čechnice za právo.

(*Ojíř.*)

IV. Plana M. 15.

1465 19. Jun. (Nález o uvázání komorníkem v Okoř pro III C kop.) Páni o tom takto rozkázali: A poněvadž praví Bořivoj, ten dluh, pro který právo (na Okoř) vede, mohl na Obřiství postížen býti mimo právo Janovo, i proto úředníci aby jemu právo jeho kteréž má (na Obříství), odhádali; a postihne-li ten dluh (na Obříství), tehda to právo na Okoř vedené král se pány zdvihají; a pakliby nepostihl ten dluh, tehda to právo a zvod na Okoři zuostati má.

(*Ojíř. — Arch. III. 360. — In causa Bořivoji de Lochovic et Joannis de Lobkovic.*)

1465 18. Jun. Ex quo ipsi duo filii těch společníkóv zóstali jsú jakožto dědici, aby najprv což jest jich otcóv bylo, to aby každému z nich zóstalo, a ty dědiny druhých dvú společníkóv, kteříž sú dědicóv nepozóstavili, ty aby mezi sě na rovný diel rozdělili. A jestli žeby kterému z nich aneboli otcóm jich které věno bylo zapsáno, to při každém, kterémuž by bylo zapsáno, zóstati má.

(*Arch. III. 361.*)

(Nález o spolku.) Páni takto rozkazují: Poněvadž jsta oba syni těch dvú poručníkuov živa zůstali jakožto dědicové po otcích svých, statek ten napřed při nich zuostati má; ale o ty dědiny, kteréž sú pozuostaly po druhých společnících, ješto po sobě dědicuov nepozuostavili, o ten se rozděliti mají na rovný diel, i o to zbožie i o všecko.

(*Ojíř.*)

Nalezli za právo: Kteříž se jedni s druhými statky svými spolčie, že s jedněch na druhé statky připadají, jakž by jim kolivěk přišli neb na ně připadli (kromě statku, kterýž by vzal po ženě); a na dielu společník společníku povinen jest dáti statek, dobuď ho jakž dobuď, když by se o to chtěli děliti, jako bratr nedielný bratru (o tom rozsudek IV. Plana M. 15.)

(*ZZVlad. 498.*)

IV. Plana M. 16.

Ex quo odporové proti zápisóm Havlovým nedáli sú se, tu páni dielnost shledali jsú; juxta hoc dederunt Joanni K. pro jure. 1465. Jun.

(*Arch. III. 361.*)

(Nález na to, kdež se jest odpor stal proti zápisu.) I tu páni o tom takto rozkázali: Poněvadž sú se odporové nedáli proti zápisóm Havlovým, i z toho páni jsú nedielnost shledali; z té příčiny dáno Košumberskému za právo.

(*Ojíř.*)

Když kdo ve dsky klade dědictví, a bratr nebo strýc tomu neodpírá do let atd., tiem se rozdíl pokáže. (V IV. Planových M. 16. Mezi Benešem z Dřevenice a Janem Košmberským.)

(*Nálezové, O odpořích.*)

IV. Plana M. 17.

Ex quo v trhu synóv Račinského ze jména nenie položeno, což odpor jich káže, než tolko Nedvědice a Mrsklesy, juxta hoc RM. cum dom. baronibus dederunt Ramšoni et suis sociis pro jure. 1465 18. Jun.

(*Arch. III. 362.*)

(Nález na to, kdež jest odpor vložil proti tomu, čehož sám ve dskách neměl, ani v trhu.) Páni o tom takto rozkazují: Poněvadž v trhu zejmena není položeno synóm Račinského, což jich odpor káže, i z toho dáno Ramšovi za právo.

(*Ojíř.*)

Což se ze jmena v trhu neb zápisu nejmenuje, jakožto potok a jiné věci, toho bude odsauzen. (4. Plana M. 17. „Barones inter Sigismundum.“)

(*Nálezové, O trhu.*)

IV. Plana M. 20.

Ex quo ipse Pardus sám to zmýlil, citando Mikšonem, an tu nic nemá, a na Převrat týmž právem staným zvod učinil, aniž komorníkem pohnán jest, kde chlebí: vedle toho KMst. se pány dávají jemu Mikšovi za právo, a z té příčiny póhon i zvod zdvíhají. 1465 21. Jun.

(*Arch. III. 362.*)

(Nález na to, kdež jeden druhého pohání odjinud než chlebil.) Tu o tom páni takto rozkazují: Poněvadž on Pardus sám to sobě zmýlil, odjinud poháněje, tu kdež nic nemá, a odtud nepohnav, kdež chlebí: podle toho dáno Mikulášovi za právo; z té příčiny páni ten puohon i zvod zdvihají (IV. Plana M. 20.)

(*Ojíř.*)

IV. Plana M. 21.

1465 Jun. §. 1. Ktož by statek od koho kúpil a ve dsky by mu jej kládl s kurmi, robotami, vajci, ospy aneb s čímžkoli, a jestli-žeby ten ktož jest kúpil, některé věcí té na tom statku nenalezl, buď roboty aneb které jiné věci: má jemu ten ktož jest prodával a ve dsky vložil, to což mu se nedostalo, jakž dsky ukazují, na sumě zase sraziti, po čemž jemu na trhu tu věc pokládal. §. 2. Pakli-by ten ktož jest prodal, vedl svědomí proti dskám, pravě, že jest té roboty i s tiem což ve dskách stojí, neprodával: i desk žádný přesvědčiti nemóž; a ten jakž mu dsky svědčí, má toho užíti. §. 3. A ten ktož jest svědomie proti dskám vedl, má dvě neděle u věži seděti, proto že jest se směl o to pokusiti a proti dskám svědomie vésti. (O tom rozsudek IV. Joannis Plana M. 21.)

(ZZVlad. 446.)

(Nález na odpor proti kšaftu.) Páni o tom takto rozkazují: Poněvadž v tom kšaftu (a poručenství), kteréž jsú Plzenští k své potřebě ukázali, a tu o té lúce žádné zmínky nenie v tom kšaftu, a on Jiřík okázal ji dskami, že mu jest řádně zapsána: z toho dáno Jiříkovi za právo.

(Ojiř. — Cf. Arch. III. 363.)

IV. Plana M. 23.

(Nález o tom, že jeden jednomu dskami zapsal a prodal, a potom chtěl jeho od desk odsvědčiti.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž jí Annu žádný z toho platu nevyvedl, kterýžto plat otec Pešíkuov prodal jest jí, a z té příčiny neměla jest práva vésti na dědiny Pešíkovy: z toho dáno mu za právo. (IV. Planae M 21.)

(Ojiř. — Arch. III. 364.)

IV. Plana N. 30.

1465 3. Oct. Ex quo panna Bonuše léta spravedlivá má a jest vedle kšaftu otce jejieho znamenitě dědičkú zuostala s sestrami svými všeho statku a zbožie movitého i nemovitého otce jich Jana Calty: tehdá má i móž spravedlivě statkem a zbožiem svým vládnúti.

(Arch. III. 365.)

(Nález o tom, kdež otec poručenství a zřízení činí o svých deerách.) Páni o tom takto rozkázali: Poněvadž ona panna Bonuše léta správedlivá má i z toho jest podle zřízení svého otce dědičkú i s svými sestrami mladšími, statkem otce svého společně vládnúti (má a muož).

(Ojiř.)

Když sirotci nejsú mužského pohlaví, nežli ženského, tehdy kdy která žena let dojde, má jí statek sstúpen býti. (V 4. Plánových N. 30, mezi pannú Bonuší deerú Calty.)

(Nálezové, Poručníci sirotkuov.)

IV. Plana.

(Nález, kdež kněz Jindřich zastavil své zbuoží Wolfovi; s polúletím jeden druhému měl napřed dáti věděti k výplatě.) Nalezli za právo: A poněvadž on Hanuš zapsal ženě a dětem svým ten dluh a jest ještě živ, že jest mohl to učiniti, list dáti i dskami zapsati; a poněvadž ještě jest zápis v moci své zuostal, aby to dání Hanušovo puol léta kníželi ke škodě nebylo jeho zápisu a výplatě; a protož chce-li strana straně opět puol leta napřed věděti dáti podle desk svých, to mohú učiniti. 1465.

(Ojíř.)

V Bielých Póhonných?

Kteréž-koli dědictvie kto prodává, toho má dskami ze jména dotknúti; jest-liže jeho ze jména ve dskách nedotkne, nenie to prodáno, což se ze jmena ve dskách nepokládá. (Nález mezi Sigmundem a Janem z Račiněvsi a Ramšem z Hrádku 1465 v úterý po sv. Vítě.) 1465 Jul.

(Všehrd IV. 4.)

V. Plana A. 2.

I pro dluh, nálezem panským nebo úředníky menšími učiněným, k dědictví se móž každý grunt svobodný, zápisný nebo duchovní odhádati, když sumy dluhóv pohnaný po nálezu dáti a zaplatiti póvodovi nechce. (Toho nález v V. Planových dskách A. 2. V při Bořivoje.) 1465

(Všehrd IV. 16.)

Zvod, který se pro dluh děje, jest také k dědictví. (Quinto Plana A. 2. Bořivoj atd.)

(Nálezové, O vedení práva.)

V. Plana A. 5.

Bratří aneb sestry majíce léta, by pak někteří mladší byli let nemajíce, mohau dědictví to prodati; však toliko díly své, než mladších díluov nic. Pakli prodali, když k letuom mladší přijdú, obdrží díly své. (V pátých Planových A. 5. „In causa Annæ filiæ etc.“)

(Nálezové, O otci etc.)

V. Plana A. 6.

V kterém listu se najde razura neb vymazání, ten list nemá moci. (5. Plana A. 6.)

(Nálezové, O trhu etc.)

Jestliže se králi přisúdí jaké dědictvie, též má po nálezu kmetském právem na to zveden býti jako jiný najchudší, a má po nálezu úmluvu dáti, potom zvod vésti. (V V. Planových A. 6. Mezi Alšem z Šternberka a slavné paměti Jiřím králem českým.)

(Všehrd III. 11.)

V. Plana G. 6.

1467 24. Sept. Nalezli za právo, že cizozemec žádný aby na úřadech zemských nebýval, a nemá bývati. (V pátých Planových G. 6.)

(ZZVlad. 287.)

Nalezli, že král JMst ani budúcí králové čeští nemají na zámky a na úřady zemské cizozemcóv sázeti. (V. Plana G. 6.)

(ZZVlad. 467.)

Nalezli za právo o vojnách: Že král JMst k žádným vojnám nutiti nemá pánóv a rytierstva země české mimo práva a svobody a řády prvotnie; jakož králové prvotní čeští zachovávali pány a rytierstvo, též JMst chce se zachovati a mimo to k žádným vojnám JMst ani JMsti budúcí králové čeští nutiti nemají. (V. Joannis Plana G. 6).

(ZZVlad. 468.)

Sedláci, dědinníci a měšťané mohau pánóm a rytířstvu dědictví svá svobodná bez povolení královského ve dsky klásti. (V 5. Planových G. 6.)

(Nálezové, O kladení do desk. — Cf. Arch. V. 366.)

V. Plana M. 20.

Kdož není pohnán komorníkem tu kdež chlebí, bude póhon zdvižen. (V 5. Plan. M. 20. „Mezi Janem Pardusem z Drahoňovic a Mikšem.“)

(Nálezové, O žalobách puohonných.)

V. Plana M. 29.

V ženském pohlaví sestra před tetou poručenství obdrží. (V 5. Planových M. 29 mezi pannú Bonuší etc.)

(Nálezové, O otci etc. — Cf., Památné I. 2.)

V Památných C. 11.

1469 5. Jun. Kteříž by koli zápisové a listové byli, ježto by tak zněli na penieze obecně berné, a datum těch listuov žeby bylo prvé, než jest groš český a peniez zaražen (jest-li před zaražením groše za krále Jiřieho, kteréž jest ve dskách památných zapsáno C. XI, a jest to zaraženie leta 1469 v pondělí den sv. Bonifacia), ten každý má ten zápis zaplatiti podle datum toho listu, a po čem ty časy zlatý šel.

(Výpis z r. 1535. Arch. V. p. 515. — Cf. ZZVlad. 430, 432.)

V Červených menších zápisných K. 8.

1472 Když dvěma neb třem neb více trh svědčí, a který z nich umře, že díl mrtvého nespadne na ty, kterýmž trh vedle něho svědčil, ale na nejbližšího přítele, než prvé spadne na krále. (Nález v Červených Menších Zápisných léta 1472 K. 8. In causa etc.)

(Nálezové, O nápadích.)

VII. Plana D. 10.

Kšaft podle práva na list mocný královský ve dsky vložený, král zase se pány vyzdvihl a odvolal, proto že jest byl po smrti pečetín. (V sedmých Planových D. 10, kdež Jošt z Kyncidle kšaft dělá.) 1474

(Nálezové, O kšaftu.)

I. Andreae K. 18.

Také pro dluh, nálezem panským nebo úředníky menšími učiněným, k dědictví se móž každý grunt svobodný, zápisný nebo duchovní odhádati, když summy dluhóv pohnaný po nálezu dáti a platiti póvodovi nechce. (V l. Ondřejových K. 18, Léta božieho.) 1478

(Všehrd IV. 16.)

V Památných G. 5.

Vladislav z Božie milosti král ... rozkázal ve dsky památné zapsati: Což se dotýče věn, kteráž splacována bývají od dědicuov, na kterýchž dědinách věna jsú, aby viece před KMstí saudové nebývali, tak totižto, že kdožby koli chtěli která věna zplacovati, jakožto dědicové, aby sumu věnnú • dali na groše Pražské, aneb na zlaté uherské, neb rýnské, jakož sú tehdáž platili a měněni byli zlatí, když věno ve dsky kladeno bylo, aby tak splacována byla. (V Památných G. 5.) 1478

(ZZVlad. 504.)

Pakli by bylo věno od 24 nebo 25 nebo 26, nynie vedle svrchu psaných let počítajíce, tehdy má splacováno býti tak, jakž jest toho času zlatý uherský nebo rýnský platil, aby za každú kopu najprv zlatý uherský byl položen, a potom po čem jest při tom času zlatý uherský šel; což výš nad kopu platil zlatý, tolik grošóv aby na každý zlatý bylo přidáno, a to na český groš. (O tom nález v památných dskách G. 5.)

(Všehrd V. 32.)

V bielých póhonných.

A má písař menších desk oběma očima pilně hleděti v póhon, když kto chce rok opraviti, aby srozuměl, jest-li prvé viza na póhon vložena, aby přes vizu roku neopravoval; neb by tudy zlý zmatek ne stranám než sobě udělal. (To najdeš v Bielých póhonných, kdež Lukáš z Lerojid Offky z Petrovic pohání.) 1484

(Všehrd III. 19.)

Kteráž-koli vdova věno své nepropuštěné dskami ukáže a ve dsky žádnému nekladené, má svého věna zmocněna býti, by pak i

svědky kdo vedl proti ní, že by jí věno jejie dáno bylo; ti svědci proti dskám nic nejsú a desk přesvědčiti nemohú. (Nález v Bielých póhonných, kdež Magdalena z Tetova Beneše z Kolovrat.)

(*Všehrd V. 12.*)

Ten, čííž odhádáno jest, odpor móž vložiti odhádání, jestli žeby mohl jakú spravedlnost ukázati, dokudž se panovánie poslednie nestane. Než zmešká-lit, již potom ani odporu klásti ani poháněti nebude moci. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Václav z Vranieho pohání kapitoly hradu Pražského.)

(*Všehrd IV. 16.*)

Nejvyšší purkrabě, komorník a sudí mají jedním kmetem pohnáni býti, a nechtí-li póhonu přijíti, mají komorníkem dohnáni býti. (V Bílých póhonných, kdež Tristram z Kacova pohání Puotu z Risenberka, nejvyššího sudího.)

(*Nálezové, O úřednících.*)

(Toho dóvod v Bielých póhonných nových, kdež Tristram z Kocova pohání Pótu z Ryzmberka najvyššieho sudieho.)

(*Všehrd III. 9.*)

Která vdova chce pohnati pro věno své vznešením, nemóže toho učiniti listem obranným, než má a musí pohnati toho, kdož ty dědiny, na kteréž jest vznešeno, drží. (O tom najdeš v Bielých póhonných: Marketa z Robús pohání Hejmana Krušiny z dědictví věnného, vznešeného.)

(*Nalezové, O vdovách a manželkách.*)

V Bielých póhonných, kdež Marketa z Roboús pohání Hajmana Krušiny z Lichtenburka z dědictvie věnného, vznešeného.

(*Všehrd V. 22. — Cf. Modré póhonné, kdež Kateřina z Sekyřic.*)

1484 Nalezli vuobec za právo: jestližeby kto před který kolivěk saud jinde pohnal, a nevezma tam konce ani nedočekaje aby tam póhon jeho konec vzal, o tu při hnal by před saud zemský, také mu ten puohon bude zdvižen. (Jakož o tom rozsudek v bielých puohonných léta 1484, a k tomu mnoho jiných rozsudkuov v týchž dskách o túž věc.)

(*ZZVlad. 52.*)

V Památných J. 2.

V ženském pohlaví sestra před tetou poručenství obdrží. (V Památných I. 2. Najjasnější . . .)

(*Nálezové, O otci etc. — Cf. V. Plana M. 29.*)

V Památných J. 21.

Což se placenie dluhóv na zlaté dotýče, kdožby koli jeden druhému dlužen byl zlaté, uherské neb rýnské, ješto by v tom dluhu nestála tato výmienka „že ho nemá jinú mincí odbývati žádnú, než zlatými uherskými neb rýnskými", že každý dluhu toho, kterýž by na zlaté svědčil, bude moci odbýti za zlaté groši, penězi neb haléři českými, a na tom každý má přestati a za zlaté groše neb penieze přijieti, za každý zlatý uherský pól kopy grošóv českých polože, a za rýnský pól 22 groše českého, a takž vedle zóstánie o témž placení za zlaté na sněmě obecném (1485). Než kdož by komu zlaté dlužen byl a v tom dluhu ta výmienka byla by položena, „že nemá jinú mincí odbýván býti", ten žádný není za zlaté groše ani peněz bráti povinen, než zlatými má vedle té domínky a ne jinú mincí odbýván býti. (Stalo se v úterý po sv. Vítu l. B. 1485. V Památných I. 21.) 1485 Jun.

(ZZVlad. 197.)

V bielých póhonných.

Poněvadž jest on M. H. při tom byl, když jest Dorota sestra jeho zapisovala jemu Slavatovi, by pak v ty chvíle let neměl a potom přišed k letóm svým (ano vždycky v ty časy dsky ku potřebě lidské otevřeny byly) odporu jest neučinil podle řádu a práva zemského, až jeliž teprv po dvanácti létech u desk dvorských, a tak jest dal letóm zemským projíti — vedle toho dali jsú jemu Slavatovi za právo. 1485

(Emler Rel. I. 189, 146.)

Kterýž by sirotek, let nemaje, neotpieral, ten k létom spravedlivým přijda, móž i po letech násobně prošlých odpor klásti, a k tomu má od úředníkóv dopuštěn býti. (O tom nález v Bielých póhonných, kdež Martin Holec z Nemošic pohání Slavaty z Chlumu.)

(Všehrd VII. 38.)

Kdož má pokutu s komorníkem uvázání neb brání, a té se nedrží, než pohání, bude póhon zdvižen. (V bílých póhonných, kdež Ctibor Bukovský pohání Bořka. O témž ibidem, kdež Martin z Dření pohání Ondřeje Kafuňka.)

(Nálezové, O uvázání.)

Kdyby kto maje pokutu uvázánie s komorníkem, opustě to, chytil se póhonu: na zmatek pohání takový. (To v bielých póhonných najdeš, kdež Martin z Dřenie pohání Kafunka.)

(Všehrd II. 17.)

Ktož by měl pokutú jakúž-koli s komorníkem uvázánie aneb

jakúž-koli jinú, a poháněl o to, a podle té pokuty se neuvázal, tehdy ten póhon bude jemu zdvižen; jakož o tom v Řádu komorničím šíře stojí (a ukazuje se o tom rozsudek 1485, v Bielých.)

(ZZVlad. 77.)

1485 Jest ještě zmatek, kterýž se pohánějícímu přihází, když pokutu svú maje dskami zapsanú, buďto uvázánie nebo jakúž-koli jinú pokutu listem, smluvú neb jakž-koli jinak ukázanú, a tu opustě a jí se spustě, dá se v póhon, (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Martin z Dřenie, starosta komorničí, úředník desk zemských a komorničí správce, Ondřeje Kafunka pohání, a stojí takto: „Poněvadž Martin póvod, maje dsky a pokutu vedle toho dskami zapsanú, maje se zápisem svým spravovati a pokuty své se držeti, to opustiv pohnal, vedle toho na zmatek jest pohnal.“)

(Všehrd IX. 8.)

Mach de Drzenie citat Andream Kaffung de Kaffunka. Poněvadž M. actor maje dsky a pokutu vedle toho dskami zapsanú, maje se svým zápisem zpravovati a pokuty se své držeti, a to opustiv pohnal, nemaje poháněti: vedle toho jest na zmatek pohnal.

(*Talmb. — Brun. — Emler I. 190. 147.*)

Kteráž by koli vdova, mající věno po muži svém, a v ně se neuvázala vedle práva do 3 let a 18 neděl, a na ně právem vdovským nesáhla — tehdy to věno promlčí jako jiné dědictvie. A jestli žeby je také komu zapsala před 3 lety a 18 nedělmi, a ten také po smrti muže jejieho po právu že by nešel, až by od smrti muže jejieho 3 leta a 18 nedělí prošlo (an práva jdú), též své právo promlčí jako ona, kteráž věno měla. (V Bielých póhonných l. 1485.)

(*ZZVlad. 507.*)

Nalezli vuobec za právo: Ktoby pohonil z jaké pře i ze škod jedniem puohonem, a z těch škod žeby z jeho statku něco užíváno bylo, ten puohon bude mu zdvižen. (Jakož o tom rozsudek v bielých puohonných léta 1485.)

(*ZZVlad. 49.*)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto dědiny své zastavil dluhem dskami nebo listy, a výplatu sobě pozuostavil, jestližeby v zápisu stálo, „kdyžby puol léta dal napřed věděti listem od úřadu desk zemských, aby vyplatil“: ta se výplata aneb zástava nemuož promlčeti. Než dal-liby puol léta napřed věděti, a po tom dání žeby nevyplatil do tří let a osmnácti nedělí, již se po tom dání ta výplata promlčí. Než jestližeby zápis zástavy svědčil, „kdyžbykoli chtěl, aby to vyplatiti mohl,“ ta výplata se nikdá nepromlčí. Paklibv v výplatniem zápisu neb listu stálo do jmenovitého času že to má vyplatiti, jestli-

žeby od toho času jmenovitého dal letóm nahoře dotčeným projíti: ta se výplata také promlčí. A byloliby v zápisu nebo v listu zástavniem, »jestližeby do jmenovitého času nevyplatil toho statku, jakž zákon zní,« potom dále k té výplatě žádného práva nemá. Nalezli také, jakéžbykoli kto výmienky v kterémkoli zápisu jměl, že každý toho užiti má, nedada letóm nahoře dotčeným projíti. (O tom rozsudek v bielých puohonných l. 1485.)

(*ZZVlad. 200.*)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto měl zpravce, a jemu by úmluvu dal, již ten, komuž jest úmluva poslána, stuoj neb nestuoj, tehdy pohnaný má předse ku právu stávati a súditi se; a prohrá-li rozsudkem, má se zachovati k svému zpravci podle prvnieho svolenie. Než jestližeby pohnaný nestáním ztratil, tehdy jemu zpravce nic povinen nebude. (O tom rozsudek v bielých puohonných lét. 1485.) 1485

(*ZZVlad. 208.*)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto pohnal purkmistra a konšelóv a všie obce, a v žalobě nedokládal se žádného duovodu, než žádal práva: tehdy mají oboji zpraviti; napřed puovod, že jest se mu od toho města škoda stala a od služebníkuov jich, a že sú mu pobrali a spálili; tehdy purkmistr toho města má také zpraviti, a vedle něho jiná dva dobrá člověky, kteřížby na svobodných dědinách měli, že jsú ti služebníci bez jich vuole tu škodu učinili. Pakliby ten purkmistr umřel prvé, nežli by ta pře k konci přišla, tehdy jiný purkmistr vedle nahoře dotčených má zpraviti. Pakliby purkmistra toho času nebylo, tehdy najstarší konšel má tu zpravu učiniti. A jestliže tu zpravú oboji provedú, tehdy ta pře mezi nimi i s škodami mine. A jestližeby která strana nechtěla zpraviti, tu při ztratí i s škodami, jakož o tom rozsudek v bielých puohonných léta 1485; a ta přísaha má býti se zmatkem.

(*ZZVlad. 215.*)

Item, nalezli vuobec za právo: Jestližeby komu list shořal, a on by dostatečně to provedl, že jest list nevyvazený a dluh nezaplacený, má proto jistec i rukojmě tomu listu dosti učiniti a rukojmě vyvaditi a ten dluh zaplatiti, a ten komuž jest dlužno, muož před purkrabí z toho hnáti. (O tom rozsudek v bielých léta 1485.)

(*ZZVlad. 404.*)

Králem daný poručník nemá statku sirotčieho žádnému prodávati, a zvláště tomu, kdož jest zaň v tom poručenství rukojmí, aby statku sirotčího neumenšoval. (To stojí v Bielých póhonných, kdež Vavřinec s Tábora pohání Kateřiny z Řepce).

(*Všehrd V. 48.*)

1485 Úředníci nemají svědčiti neb svědomí dávati. (V bielých póhon. l. 1485. Jeronymi, kdež Jan z Zásmuk pohání Jiříka z Želetavy.)

(Nálezové, O úřednících.)

Když by dvěma neb třem dsky svědčily bez výmienky a jinač sebe dielni byli, jeden svój diel móž dáti aneb prodati, komuž se jemu zdáti a líbiti bude dskami. (V Bielých póhonných 1485.)

(ZZVlad. 521)

Když by svědčily dsky otci a jeho synu spolu na které zbožie, a toho zbožie že by král kázal pro neposlušenstvie otce dobyti, a syn let žeby neměl a potom přijda k letóm a pohnal by k svými dskám, má při svých dskách zachován býti, poněvadž jest otci té svévolnosti nepomáhal a let neměl. (Rozsudek leta 1485.)

(ZZVlad. 109.)

Jestli žeby která vdova koho upomínala, že jest jí za věno rukojmí, a jej z toho poháněla, a on by jí toho slibu odpieral, že jí za to věno neslíbil, aneb že se v tom nepamatuje by jí slíbil, a ona toho žádným svědomiem neprovedla, a ten také že by žádným svědomiem toho neodvedl: má za to zpraviti vedle práva pohnaný. (Rozsudek 1485.)

(ZZVlad. 110.)

Jestli žeby se kto k listu nebo kšaftu čiemu znal, že jej má, a před saudem žeby toho přel, a chtěl to zpraviti, že ho nemá: nemá ku přísaze připuštěn býti, poněvadž jest se prvé znal, že to má. Tehdy z čehož by byl pohnán pro ten list nebo kšaft, má to býti na něm přisúzeno. (V Bielých póhonných l. 1485.)

(ZZVlad. 218.)

Ještě i smrt zdvihá právo stané, když pohnaný nebo před svědčeniem póhonu umře, nebo póvod za jeho živnosti práva staného proti němu nedovede. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Martin z Dřenie pohání Jana Hilburka z Vřesovic.)

(Všehrd III. 18.)

Stané právo zdviženo bylo (v Bielých póhonných, kdež Martin z Dření pohání Ilburka l. 1485.)

(Nálezové, O staném právu.)

R. Maj. cum dominis baronibus et clientibus in pleno judicio mandaverunt, ex quo ipse J. citatus mortuus est, prius quam ille M. jus deduxit post jus obtentum — že ten puohon jest mrtvý, a zdá-li se jemu M. o tu při koho poháněti, právo mu se nezavírá.

(Emler, Rel. I. 191. 149.)

II. Andreae L. 27.

Bratr maje sestru nedílnú a neodbytú, nemuože statku žádnému kšaftovati ani zapisovati nikterakž, než ostane sestře. (V 2. Ondřejových L. 27, mezi Mandalenú dcerú Václava Vlčka a Bohuslavem etc.) Tu také jest, kdožby provedl, že čí kšaft po toho smrti kdož jej dělá, jest psán a pečetín, nemá žádné móci. 1485

(*Nálezové, O kšaftu.*)

Jestli žeby bratr, maje sestru nedílnú, zápis komu s miestem aneb bez miesta po své smrti udělal, a v tom žeby umřel, a sestra jeho nevdána by zóstala, a jestli žeby se ten, komuž zápis udělal, s komorníkem v dědiny v zápise jmenované uvázal: tehdy ona, by pak za jeho živnosti tomu zápisu neodpierala za mnohá leta, by pak i práva šla, tehdy po smrti i za živnosti jeho nedadúc letóm projíti, bude moci tomu uvázání odepřieti i zápisu. (O tom rozsudek II. Andreae L. 27.)

(*ZZVlad. 529. — Cf. Wenceslai Hyndrak C. 28.*)

II. Andreae N. 11.

Najjasnější knieže a pán, pan Vladislav, se pány a vládykami přikazují a zapoviedají, aby úrokóv lichevniech nad obyčěj bránie více nebývalo; než jak jest to prvé někdy mezi lidmi za obyčej bylo, že ze 100 k. gr. deset k. gr. dávali, buďto na listech nebo na kterých koli zástavách, též i nynie při tom stój, a výše nic. Pakli by kto přes to učinil a jakým koli vymyšleným obyčejem nebo pod přikrytím, zjevně nebo tajně, a v tom se tak nezachoval, ten má ode všech jmien a držán býti jako jiný psanec a zločinec, a že nemá žádného práva požívati, v úřadech a v svědomí nemá přijat býti, a dobří lidé nemají s ním obcovati. A ty penieze tak neřádně pójčené mají na KMst připadnúti a JMst s radú panskú to má na obecné dobré zemské obrátiti. (II. Andreae N. 11.) 1485

(*ZZVlad. 411.*)

II. Andreae N. 12.

Kdožby pečeti čí nařekl, má to provesti, že jest falešný; pakli neprovede, má sám sedmý za ty pečeti (že jsau neřádně přišlé) zpraviti v kaple Všech Svatých. A též kdožby odpíral, má též sám sedmý a t. d. zpraviti. (V 2. Ondřejových N. 12, mezi Ctiborem Rohlíkem a Samuelem podkomořím.) 1485

(*Nálezové, O zmatku.*)

II. Andreae N. 17.

Pro nestánie (na purkrabském súdě purkrabie) na žádného nemá žádnými zvody ani jakým právem úřadu svého jiným sahati.

(Nález o tom v II. dskách Ondřejových N. 17, kdež Jiřík Tunkl z Brníčka pohání Anny z Kováně.)

(*Všehrd I. 5.*)

Zvodové bývali od úřadu purkrabského. (V druhých Ondřejových N. 17 mezi Jiříkem Tunklem a Annou z Kování.)

(*Nálezové, O vedení práva.*)

II. Andreae?

1485 7. Jun. (Muož-li bratr sestře své neodbyté na smrtedlné posteli odbyti a po ní jmenovati, cožby se jemu zdálo, a ostatek pryč dáti.) Nalezli za právo: Poněvadž on Vlk za zdravého svého života pro potřebu svú a sestry své nic jest toho dědičného statku neutratil a neodcizil, na smrtedlné posteli taky nemohl jest sestře své spoludědičce dědického statku rozdati a ji jejího dědictví odciziti; a také ten kšaft, poněvadž jest po jeho smrti psán a tehdáž také jest zapečetěn, to se jest stalo proti řádu a právu; a z té příčiny ten kšaft žádné moci nemá. (Stalo se leta MCCCCLXXXV f. II. post Bonifacii.)

(*Ojíř.*)

1485 7. Jun. (Nález o základu propadení a narčení smlúvy falšem.) Nalezli za právo: Což se té smluvy dotýče, kterúž jest Jan z Kácova falšem nařekl, pro to slovo páni v tu smlúvu nahledše mají ji za opravovanú a za falešnú, a protož z té příčiny on Jan tím základem nahoře psaným povinovat není. A poněvadž on Jan jeho Albrechtovy osoby falšem nenařekl než toliko smluvu, i protož král JMst se pány na plným saudu nalezli, aby on Albrecht tím falšem vinen nebyl. A také páni nahlédše v dobrú vuoli nalezli, že jest ta dobrá vuole dostatečna a hodna přijíti a poněvadž jest list hlavní shořel nadepsaný, i z té příčiny aby se on Jan s Albrechtem o těch osm set kop smluvil, nač list hlavní svědčil, a to ve dvú nedělích pořád zběhlých. Stalo se leta MCCCCLXXXV f. II post Bonifacii.

(*Ojíř.*)

II. Andreae N. 10.

V kterémž by nálezu bylo co jedné straně přisauzeno, a žeby v témž nálezu stálo takto: «Chce-li pak odsauzený toho, komuž se přisuzuje, z čeho viniti, že mu má práv býti“: i dokavadž by odsauzený neučinil nálezu dosti, není povinen odsauzenému práv býti. (V 2. Ondřejových N. 10. „Mezi Mikulášem Tulešickým.“)

(*Nálezové, O saudu zemském.*)

Kdožby se k čímu kšaftu znal, a potom přel, nemá k přísaze připuštěn býti. — (V 2. Ondřejových N. 10. mezi Mikulášem Tulešickým a Mikulášem Trčkú.)

(*Nálezové, O kšaftu.*)

(Nález o zapření kšaftu, a potom se zase k němu seznal.) Nalezli za právo: A poněvadž on Trčka k tomu se jest seznal, že jest ten kšaft měl, a protož z té příčiny on Trčka nemá ku přísaze připuštěn býti, nebť jest toho prvé přel, by jej měl aneb viděl. A poněvadž jest toho kšaftu nepoložil před pány, tu král s pány a vladykami podle toho dávají Tulešickému za právo, a on Trčka aby tomu dosti udělal ve dvú nedělích pořád zběhlých podle přiepisu toho kšaftu. A také kdež jest on Trčka jemu Tulešickému prav býti měl, z čehožby jemu vinu dal podle prvního panskýho jemu Trčkovi rozkázaní, i tomu jest Trčka dosti neudělal: z té příčiny není on Tulešický jemu Trčkovi povinen odpoviedati, leč prvé on Trčka prvnějšímu panskému rozkázani dosti udělá. (Stalo se leta etc. LXXXV° f. II. post Dionysii.) 1485 11. Oct.

(Ojiř.)

(Nález o narčení listu a pečeti.) Nalezli za právo: Poněvadž on Samuel pečeti Václavově odpierá a oni svědkové také pečetěm svým odpierají, totiž Tluxa a Jan z Jezera etc. a protož aby on Samuel jeho Vaňkovu pečeť sám sedmý zpravil, že jest neprávě k tomu listu přišla, a oni nadepsaní svědkové aby také každý svú pečeť sám sedmý zpravil, a to podle práva v kaple Všech Svatých, jakož jim bude rozkázáno. Stalo se leta MCCCCLXXXV° f. II. ante Galli. 1485 14. Oct.

(Ojiř.)

(Nález na to: Tu kdež se stal zvod purkrabí a proti tomu žádný neodepřel.) Nalezli za právo, že nadepsaného Tunkle podle jeho zvodu zuostavují a jemu za právo dávají, poněvadž jest žádný neodpieral zvodu. (Stalo se v suché dni adventní leta MCCCCLXXXV.) 1485 Dec.

(Ojiř.)

V bielých póhonných.

Nalezli vuobec za právo: Jestliže kto při vyhrá, nemá z žádných jiných škod pro tu při viniti, než toliko což pro tu při naloží a utratí; pakliby z čeho jiného viniti chtěl, nemají jemu toho přisuzovati, ani za to dáti přísahati. O tom rozsudek léta božieho 1486. 1486

(ZZVlad. 283.)

Poručník králem JMsti daný anebo příbuzenstvím, ježto statek urukuje sirotkóm, nemá prodávati statku sirotčieho bez zvláštnieho povolenie krále JMsti neb pánuov a vládyk z plného saudu (jakož nález o tom v bielých póhonných 1486, kdež Laurin pohnal.)

(*Výpis z r. 1535. — Arch. V. p. 513. — ZZVlad. 502.*)

Nalezli vuobec za právo: Kdyžby kto list odkázal muži a ženě i dětem jich, žeby pak muž její a otec těch dětí dal ten list komu s dobrú volí, že proto tu žena svého dielu ani děti neztratie, neb

1486 muž její a otec těch dětí nemuož viece pryč dáti než svuoj diel, a což viece dá, že to žádné moci mieti nemá. A též i dskami, by co otci a jeho dětem dali, tehdy on dielu dětí svých nemuož pryč dáti ani utratiti, poněvadž jest s ním spolu dáno. Pakliby diely svých dětí čímkoli zavadil, nemá žádné moci to mieti; než otec toho, což jest jim dáno, užívaj k své ruce dotud, dokudž děti let spravedlivých mieti nebudú. Než když které dietě k letóm spravedlivým přijde, má svého daného a odkázaného dielu užívati; pakliby otec nedal jemu toho dielu odkázaného užívati, tehdy úředníci od desk mají jemu na to obranní list dáti, aby v to uveden byl ten sirotek, jakž dsky svědčie. O tom rozsudek léta 1486 po svatém Diviši.

(ZZVlad. 405.)

Ktožby koli komu zápis dskami udělal s miestem aneb bez miesta, a ten zápis nebyl mu propuštěn, a ten by na to jiný zápis udělal: ten zápis poslední žádné moci mieti nemá. (V Bielých póhonných l. 1486.)

(ZZVlad. 188.)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto měl plat komorní, a pro ten žeby jemu s komorníkem bránie svědčilo, a byl-liby ten plat na dvojiem zboží, aneb na dvú vsech, aneb na viec, a že nemá na jednom bráti, než na všem což mu zápis okazuje: pakliby na jednom zboží pro všicek plat bral, musie tomu zase navrátiti, což jest pro cizie diely na jeho zboží bral, i se všemi škodami; než proto na jiných dieliech drž se své pokuty. O tom rozsudek léta páně 1486.

(ZZVlad. 119.)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby dvěma nebo třem svědčil zápis s komorníkem uvázánie, a jestližeby se jeden nebo viece uvázali, ti svého uvázánie požiti mají, nedadúce letóm projíti. Pakliby se z nich který neuvázal, an mu zápis svědčí, a dalby třem letóm a osmnácti nedělím projíti, ano práva jdú a komorníka vzieti by mohl: tehdy své právo promlčí, a ten to ostane, ktož jsú se uvázali v to a to držie. O tom rozsudek téta 1486.

(ZZVlad. 122.)

Nalezli vuobec za právo: Kdežby dvěma nebo třem dobrá vuole svědčila na který list, že mají pohnáni býti všichni; pakliby jeden byl pohnán, tehdy ten puohon bude jim zdvižen. A též zase jestližeby oni k té vuoli pohnati chtěli, též mají všichni pohnati; pakliby jeden pohnal, tehdy ten puohon zdvižen bude; a ten list buď na dědiny neb penieze. O tom rozsudek v bielých puohonných léta etc. 1486.

(ZZVlad. 892.)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto který statek držal svuoj a na něm by puohonem zastižen z čehožkoli by byl, a prvé

nežliby ta pře k rozsudku přišla, a on by ten statek v tom prodal, a puovod obdržal-liby na něm rozsudkem aneb právem stanným jakú summu: tehdy bude moci právo vésti na ten statek, na kterémž jest pohnaného svým póhonem zastihl. (O tom rozsudek léta 1486, kdež Mikuláš; druhý rozsudek o tom léta 1485, kdež Přibík Tluksa, v bielých.) A ten, ktož jest kúpil, (nemá) odporu činiti po rozsudku panském anebo po staném právu, než má se držeti svých zpravcí. (O tom rozsudek léta 1486, kdež Zigmund a Mikuláš.) 1486

(ZZVlad. 92.)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby kolivěk komu mezníky vymetal anebo podsekal, anebo je jinam přesadil bez vuole a vědomí, s kýmž ty mezníky spolu má: tehdy ten tomu neb těm propadni dvadceti hřiven. (Jakož o tom rozsudek v bielých puohonných léta 1486.)

(ZZVlad. 393.)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby dvěma neb třem statek kto po smrti zapsal, aby se s komorníkem uvázal, tehdy jestližeby se z těch jeden, kterýmž svědčí zápis, s komorníkem uvázal, a jiní, kterýmž také svědčí zápis s komorníkem, i neuvázaliby se, a daliby třem letóm a osmnácti nedělem projíti od smrti toho, kterýž jest jim ten statek zavázal: tehdy ten, ktož se jest s komorníkem v ten statek uvázal, jemu vedle oněch let projitie i jich diely jemu zuostanú. (O tom rozsudek v bielých puohonných léta 1486.) Než jestližeby na jich miestě byli přátelé aneb poručníci, že ti budú se moci uvázati v takový statek jménem sirotkuov těch.

(ZZVlad. 201.)

Nalezli vuobec za právo: Kdežby dva bratřie statek prodávali a společně žeby jej ve dsky kladli, a zpravovali jej oba čímž mají neb mieti budú, by se pak potom rozdělili: tehdy ten komuž zpravují, má se na oba bratry statky vésti, kdežby je měli. Povede-li se na jednoho statek, muož jemu ten jeden odpor klásti, a bude jemu to vedenie práva zdviženo; a musie potom na oba vésti pro nezpravu, nedá-li letóm zemským projíti. A též jestližeby kto dva zpravce měl, a ti sobě žeby nic nebyli, a zpravovali jemu dvěma statky: tehdy se má též na oba statky pro nezpravu vésti, aby mu na každého statku polovice té zpravy odhádáno bylo. Pakliby se na kterého polovici statku nedostalo, bude moci na druhého zpravci statku to všecko což mu se nedostalo, odhádati. Pakliby se na jednoho statek vedl, tehdy bude moci jemu ten jeden odpor dělati, a bude jemu to též právo zdviženo, jakož o nahoře psaných bratřiech svrchu stojí. (O tom rozsudek léta božieho 1486 v bielých puohonných.)

(ZZVlad. 202.)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby pod kým měl člověka, a právem žeby o něho nehleděl k tomu, pod kýmž sedí, a kázalby se

1485 jemu nočně vystěhovati a vybrati, aneb jakžkoliby jej přijal na svuoj grunt: propadne pokutu, jakož svolenie nahoře psané o pokutě ukazuje. A o tom rozsudek v bielých puohonných léta 1486.

(ZZVlad. 278.)

A v témž rozsudku stojí, že žádný služebník nemuož býti očistníkem pána svého podle práva zemského.

(ZZVlad. 279.)

Ktož-by s kým smlúvu měl, a ten mu jí dosti učinil, ješto by ta smlúva i na jich budúcie svědčila, a ten by toho na tom žádal, kdož by smlúvu tu měl, aby mu ji ukázal, a ten by toho učiniti nechtěl, a ten nevěda jaká jest to smlúva, pohnal-by toho z nedržníe smlúvy: jakž by se pak koli té smlúvě dosti stalo, proto ten póhon nebude na zmatek, a to z té příčiny, že mu jest té smlúvy ukázati nechtěl; než ten póhon má zdvižen býti. Než ten, ktož jest ukázati nechtěl, má tomu škody zaplatiti, komuž jest jí ukázati nechtěl, kteréž by utratil pro ten puohon. (Jakož o tom rozsudek v Bielých póhonných l. 1486, »Jan Šumburk.«)

(ZZVlad. 78.)

Ktož by kterú při prohrál před kterým kolivěk saudem a rozsudkem odsúzen byl, požene-li z ní po druhé, učiní ten póhon na zmatek (jakož o tom rozsudek v Bielých póhonných, kdež Hošťálek pohání.)

(ZZVlad. 81.)

Ktož z cizích věcí nebo pře, nemaje k nim sám práva a spravedlnosti, požene, ten póhon učiní na zmatek (jakož o tom rozsudek v Bielých póhonných, l. 1486, kdež Anna z Nalžejovic.)

(ZZVlad. 82.)

Jiný zmatek, když kto z ciziech škod pohání, anebo z těch k kterýmž ještě práva nemá. (Nález o tom v bielých póhonných, kdež Anna z Nalžejovic pohání Děpolta z Lobkovic, a v týchž dskách, kdež Erhart z Dúpova pohání Jana z Svojkova.)

(Všehrd IX. 8.)

Kdož z cizí věci, sám k tomu práva nemaje, pohání, jest zmatek. (V bielých póhonných, kdež Anna z Nelžejovic pohání Děpolta z Lobkovic. V týchž o témž, kdež Erhart z Doupova pohání Jana z Svojkova.)

(Nálezové, O zmatku.)

Nachází se, že právo stané jest zdviženo, kdež pohnaného král vymlúvá, že po potřebách JMsti Kr. jeda nemohl jest státi. (Tak Jiříkovi z Záduba proti Benešovi z Kolovrat jest zdviženo v bielých póhonných.)

(Všehrd III. 18.)

Stané právo bylo zdviženo. (V bílých póhon. mezi Jiříkem a Benešem z Kolovrat l. 1486 k adventní.)

(Nálezové, O staném právu.)

Jest-li žeby se rybník komu strhl, má-li škody platiti jinému 1458
učiněné. (V bielých póhon. l. 1486. „Bohuslav Březovec pohání Děpolta.“)

(Nálezové, O škodách.)

Kdož jinak svědčí, než jemu registra purkrabská neb zápis svědčí neb ukazuje, statek, hrdlo ztratí. (V bielých póhon., kdež Zdeslav Jeník z Mečkova pohnal Jiříka Pardubského ze škod l. 1486.)

(Nálezové, O průvodu.)

Což se registr úřadu purkrabí hradu dotýče, kdyžby on Petr podle registr stál a své svědomí s registry srovnal, žeby jeho a registr žádný nemohl přesvědčiti. Ale poněvadž jest sám proti registróm svým pod svú přísahú svědčil a takový zmatek učinil, že jest hrdlo i statek proti králi a pánóm ztratil; z té příčiny král JMst se pány jej v svú kázeň berú.

(Ojíř. — Talmb. — Emler Rel. I. 170, 94.)

Poněvadž jest on Mandelík, maje právo ústané, zvodem purkrabí Pražského v ty dědiny pohnaného jest uveden, a přes to poháněl, práva nedokonav, na zmatek jest pohnal a jej proto KMst se pány v svú kázeň berú. (Než proto M. práva svého uvedeného jest neztratil, než aby je sobě předse dovedl k odhádání.)

(Emler I. 172, 103.)

K čemu si se dskami podvolil a zapsal, anebo v drženie takového dědictvie po jiném vkročil, na kterémž úroci dluhem sú zapsáni, tomu chtěj neb nechtěj dosti činiti musíš a úroky klásti. Pak-li jich klásti nebudeš, též na tě odhádánie vedeno bude pro dluhem zapsané úroky, jakoby trhem se zpravú byli zapsáni, i se všemi úroky zadržalými, kromě třetinú výš. (Dóvod toho v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelík pohání Váoslava z Jilmanic.)

(Všehrd VII. 29. — Emler, Rel. I. 172, 103.)

Zvod, který se pro dluh děje, jest také k dědictví. (V Bílých póhonných, kdež Jan Mandelík.)

(Nálezové, O vedení práva. — Cf. III. Andreae A. 7 et v posledních (IV) Ondřejových L. 2. Mezi Ondráčkem . . .)

Kohož koli purkrabí súdem svým rozsúdí, nemá žádných zvodóv ani odhádání na odsúzeného úřadem svým miestopurkrabstvie činiti. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelík z Chrástu Václava z Jilmanic pohání.)

(Všehrd I. 5.)

Et Wladislaus rex mandavit, ut sibi Johanni Mandelik jus deducatur ad taxam per vicenotarium, a to poněvadž dále svoleno králem JMsti a zemí, aby právo purkrabí vedeno nebylo k odhádání a k zvoduom, než toliko do práv. I z té příčiny aby jemu odhádáno bylo v té sumě sine tertia parte plus, poněvadž jest toliko dluh, a zpráva dědin nic.

(Eml. Rel. I. 172, 103.)

Má také odhádánie pro dluh bez třetiny výš býti v summě toliko a v nákladiech (jakož jest nalezeno v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelík pohání Vácslava z Jilmanic při konci.)

(Všehrd IV. 16.)

Zvodóv purkrabie hradu Pražského, ani žádný jiný úřad nemá dělati žádných, ani odhádánie, než toliko úředníci menší tří — (To najdeš v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelik z Chrastu pohání Vácslava z Jilmanic. „A Vladislav.“)

(Všehrd IV. 14.)

V Památných J. 8.

1486 10. Mart. JMst i se pány při všech obdarováních v tom listu (majestátu cís. Sigmunda) položených je Sliky zuostavuje, kteréž by nebyly k ujmě a ke škodě svobod a práv královstvie českého, kteréž jsú staršie a prvnějšie nežli jich obdarovánie. A poněvadž JMst. Král. ani JMsti předkové, králové čeští, té svobody jsú neužívali, ani užívají, by k právu zemskému státi neměli: že také též svobody žádnému dáti jest JMst nemohl ani mohú, proti řádu a svobodám královstvie českého. (V památných J. 8.)

(ZZVlad. 10.)

V Památných J. 12.

1486 Žádný poručník nemuož sobě spolku s sirotky neb s sirotkem zapisovati, ani žádný jiný člověk, dokudž sirotek let nemá; by pak král JMst k tomu povolenie dáti ráčil neb páni a vládyky na plném súdu, že takové povolenie toho spolku žádné moci mieti nemá, a má ten spolek, jestliže by dopuštěn byl, zdvižen býti. (O tom v Památných J. 12.)

(ZZVlad. 483.)

III. Andreae A. 11.

Kto ženě věno jednú vloží, nemóž z toho najmenší věci ujieti skrze převod ani skrze jiní věc žádnú; by pak k tomu i žena svolila, to svolenie její nic není. (Nález o tom v III. Ondřejových A. 11, „kdež Dorota z Dubé pohání Jindřicha Zrucského z Chřenovic v té při.“)

(Všehrd V. 27.)

III. Andreae A. 18.

Najjasnější kníže a pán, pan Vladislav král: Jakož mnozí lidé v tomto království nalezají se, že z lehkých příčin svadiece se, jedni druhé vysoce zhánějí a na čest sahají, a ten kdož jest zhaněn, nevyvede-li se, hanbu trpí, pakli se vyvede, ten kdož jest haněl, pokuty žádné nenese, nalezli: Že kdožby koli po dnešní den koho zhaněl na jeho cti a toho nedovedl, takový aby napřed seděl dvě neděli u věži a potom aby zhaněného odprosil pro Bóh i pro Matku Boží, aby mu to odpustil a že mu svú řečí křivdu učinil. (Stalo se u vigilii sv. Tomáše apošt. l. B. 1485. 1485 28. Dec.

(ZZVlad. 440.)

Pakliby kdo koho požena z moci, i neprovedl naň žádné moci, ten aby dvě neděli seděl u věži, a puštěn nebyl až do těch dvú nedělí, leč by pohnaný jej z té pokuty propustil (vedle nálezu obecnieho, kterýž jest III. Andreae A. 18.)

(ZZVlad. 408.)

Ze jmena co jest moc a jaká pokuta. (Tertio Andreae A. 18.)

(Nálezové, O moci.)

III. Andreae A. 28.

Kdožby komu dobrovolně se zapsal pro něco pod pokutou „s komorníkem uvázání“ neb „braní“ na týchž dědinách, a ten se uvázal, a ten kdož se jest zapsal, žeby tomu odpor učinil: učiní jej na zmatek. (V 3. Ondřejových A. 28.)

(Nálezové, O zmatku.)

III. Andreae B. 1.

Nálezem obecným jest všem obyvatelóm země české zapovědieno, 1486
aby cizozemcóm žádných zboží, zámkóv, tvrzí, měst neprodávali v 18. Febr.
království českém; pakli by kto přes to které zbožie prodal nebo zapsal (zastavil) cizozemcóm, že ten každý cizozemec má penieze své ztratiti a zámek ten a zbožie na KMst má spadnúti. (Na to nález v III. Ondřejových B. 1. Najjasnější.)

(Všehrd III. 17.)

Cizozemci žádnému nemá a nemóž nic ve dsky kladeno býti; než to co by v zemi kúpili, má jim to odjato býti. (Nález na to III. Andreae B. 1. Najjasnější.)

(Všehrd IV. 5.)

Který by cizozemec Němec v zemi sobě co kaupil, má jemu odjato a on vyhnán býti. (3. Andreae B. 1. Najjasnější.)

(Nálezové, O trhu etc.)

Leč by kto s královským povoleniem to učinil, a tak cizozemci zbožie své dal nebo prodal. A ten cizozemec prvé než by se v to uvázal, má napřed ujistiti, aby žádného jiného pána dědičného neměl, než krále českého, a ve všech povinnostech aby se srovnal s obyvateli v zemi české (jakož týž nález ukazuje.)

(*Všehrd. III. 17. — Nález celý IV. Arch. 427. — Cf. ZZVlad. 412.*)

III. Andreae B. 2.

Ten, komuž tak (t. j. se slovy „najprvé a přede všemi") zápis svědčí, když dědicóv nemá nebo maje že jemu zemrú, nemóž toho zápisu dále žádnému zavazovati přes ty druhé zápisníky, na kteréž po něm má připadnúti. A chtěl-liby přes to zapisovati a k jiným ten zápis obrátiti mimo tyto druhé zápisníky, na kteréžto dědictvie po něm a po jeho smrti má přijíti, mají tomu zápisníci druzí nebo třetí odpor vložiti a hned po smrti jeho, let nepropúštějíce, prvním zápisem se v to uvázati. (O tom jest nález III. Andreae B. 2, v při mezi Slavatú z Chlumu a Mikulášem z Lípy.)

(*Všehrd VII. 13.*)

Kdož zapisuje někomu a jeho dědicuom „nejprv a přede všemi", pak-liby bez dědicuov nebo i s dědici umřel, „tehdy a prvé nic Janovi z N. a Petrovi z N" že ten již, by pak dědicuov neměl, komuž jest přede všemi zapsáno, aneb maje dědice, žeby zemřeli, nemůže toho zápisu žádnému dáti zavazovati přes ty jiné, kterýmž také zápis posléze svědčí; než oni, když ten, komuž nejprvé zápis svědčí, umře, mají se komorníkem uvázati v to dědictví podle toho zápisu, ač-by takto stálo: „Janovi a jeho dědicuom najprv a přede všemi. Pak-liby on i dědici umřeli a dědictví v zápisu položeném jinak nezřídili, tehdy a prvé nic Petrovi" atd.: na takovou vymienku muože ten, komuž nejprvé zápis svědčí, zápis ten jinému zapsati a obrátiti, bez překážky toho, komuž posléze svědčí. (V 3. Ondřejových B. 6, mezi Slavatou z Chlumu a Mikul. z Lípy.)

(*Nálezové, O trhu etc.*)

III. Andreae B. 3.

Jestližeby jistec nic na dědictvie neměl, tehdy móž hned na zpravce saženo býti; též také, když dva spolu prodávají, spolu ve dsky kladú a spolu zpravují, a jeden z nich že nemá nic, čímžby zpravoval, a druhý má, tehdy zprava všecka na tom, kterýž má, zóstává, a na toho má saženo býti, leč-by dědiny druhého zpravce k tomu okázal. (To stojí v třetích Ondřejových B. 3. V při mezi Ctiborem z Bukovky.)

(*Všehrd IV. 11.*)

Když dva (neb) víc spolu prodávají a spolu zpravují, a jeden neb víc žeby nic neměli, a druhý neb jiný žeby měli: že všecka zprava na tom neb na těch, kteříž mají, zůstává; a na toho neb na ty muože pro nezpravu saženo býti. (III. Andreae B. 3, kdež Ctibor z Bukovky etc.)

(Nálezové, O zpravě.)

Na dědictvie prvé věnem starším nežli jest trh obsažené, zpravú žádný sahati nemá, leč-by ten, ktož se pro nezpravu vede, to věno prvé penězi hotovými ssul; tehdy by se tak mohl vésti pro nezpravu, a jinak nic. (To stojí v III. Ondřejových B. 3. V při mezi Kunratem Štosem a Jindřichem Haléřem.)

(Všehrd IV. 11.)

(Nález o tom, kdež Stoš vinil Haléře v odpoře svém proti zvodu jeho, kterýžto udělal na dědiny jeho, a pravě, že má starší právo věnné než on Halíř.) Nalezli za právo: A poněvadž Stošovo věno jest starší nežli práva Haléřova, i z té příčiny páni na plném saudu jeho Stoša při jeho starším věnu zuostavují, a on Haléř dada věno poživ desk svých. 1486. 1486

(Ojíř.)

Věno, kdež jest předešlejší trhu, nemuože se tu, kdež věno est, pro nezpravu vésti, lečby věno ssul. (III. Andreae B. 3. mezi Kundrátem Stosem a Jindřichem Haléřem.)

(Nálezové, O zpravě.)

III. Andreae.

(Nález o tom, kdež Ofka zápisu svého bratra odpierá zmatečně pro kšaft.) Nalezli za právo: A poněvadž ona Ofka jsúc pány tázána toho jest neprovedla ani okázala, by ten kšaft on Popel měl, a také by kdy udělán byl, i jiného také práva neokázala jest: i z té příčiny ten odpor ona Ofka učinila jest na zmatek a proto ji Ofku páni v svú kázeň berú. (1486 f. VI post Cathedram S. Petri.) 1486 Febr.

(Ojíř.)

III. Andreae B. 4.

Každý kdož odpor zmatečný vloží, najprvé odsúzen bude a potom kázeň panskú trpěti musí, jakož to nálezové panští ukazují. (V III. Ondřejových B. 4. V při mezi Ofkú z Švabinova.) 1486

(Všehrd VII. 34)

III. Andreae.

(Nález o tom, kdež Žleb vinil Kateřinu z Okoře, že jemu jeho dědiny drží, kterým on lepšie právo má zástavú a první listem než 1486

ona dskami.) Nalezli za právo: A poněvadž sú listové Janovi starší od dědice na tu zástavu nežli dsky její Kateřininy, z té příčiny páni a vladyky dali jsú jemu Janovi za právo. (1486 o suchých dnech postních.)

(Ojíř.)

1486 (Nález o tom, kdež muž manželce své a dětem svým napřed a přede všemi zapisuje a také jiným s uvázáním s komorníkem.) Nalezli za právo: A poněvadž jí Dorotě a dětem zápis svědčí najprv a přede všemi a ona Dorota uvázala se s komorníkem i zapsala dále jemu Slavatovi, a on Trčka se v nadepsané dědiny neuvázal s komorníkem po Michalovi, kterýž ty dědiny zapisuje, ani proti uvázání jejímu Doroty neodpíral, až i leta zemská prošla a tím uvázáním a vysúzením těch M kop toho zápisu Dorotina potvrdil, kterýž jest jemu Slavatovi zapsala: i z těch příčin dali sú král se pány jemu Slavatovi za právo. (1486. f. II. post Reminiscere.)

(Ojíř.)

1486 (Nález o tom, kdež Ctibor viní Diviše z toho, že dva bratře
21. Febr. prodali spolu dědiny a že on se jest zvedl na dědiny jednoho bratra pro nezpravu a maje se též i na druhého bratra dědiny vesti, poněvadž jsú je ze spolka prodali.) Nalezli za právo: A poněvadž jsú oba bratře jednostajně ve dsky kladli a spolu zpravovali ty dědiny v Bělanech jemu Matějovi, a Soběslav neukázal na dědiny Jana bratra svého druhého zpravce před odporem i po odporu; a jakož jest vedl on Matěj právo na dědiny v Rúdnici: i neučinil jest tu nic proti právu, ale zvedl se jest podle zápisu svého. A poněvadž smlúva mezi stranami učiněná to ukazuje, že mají ještě ukázati dědiny druhého zpravce, i chtie-li, očistiti ty dědiny v Rúdnici od polovice též zpravy, a to ještě udělali a ukázali, na kterýchžto dědinách by mohl on Ctibor svú summu a plat postihnúti, což se druhé polovice dotýče. (1486 f. V. ante Cathedram Petri.)

(Ojíř.)

III. Andreae B. 5.

1486 Kdožby na koho svévolně útok učinil nebo počátek, a chtěl
Febr. jej bíti nebo škodu mu učiniti, a on ušel neb ujel, a sebral se a jel hned zase na ty, kdož jsau naň svévolně přijeli, a dohoně jich, žeby zbil neb zranil: nic neučiní proti své cti; než proto bude v kázeň vzat, že jest v pokojné zemi (za řádu a práva) to učinil, moha právem z toho jej viniti, toho zanedbal; a o škody se musí umluviti. (V 3. Ondřejových B. 5, mezi Ctiborem z Valštejna a Sazemou.)

(Nálezové, O zmatku.)

(Nález, kdež Wolfštain žaluje na Sezemu, že mu jest v mírné zemi jeho lidi zmordoval, an naň žádné péče neměl.) Nalezli za

právo: A poněvadž Ctiborovi lidé učinili jsú svévolně a neslušný útok naň na Sezemu a on Sezema pro takovú věc vytáhl jest na ně a je zbil a zranil, že jesti tu v tom nic proti své cti neučinil. Ale že jest to v mírné zemi a pokojné udělal, ano práva a řádové jdú, neobžaloval toho účinku na ty lidi pánu jich anebo úřadníku ani na krále JMst vznesl, i takový a neslušný mord a svévolnost učinil jest: i protož ty škody, kteréž jest těm lidem raněným a nebo zbitým udělal, ty aby odložil a zaplatil, a to ve čtyrech nedělech pořád zběhlých, pánu jich i těm osobám, kterýmž ta věc přisluší, živým anebo po mrtvých. A jeho Sezemu pro takový svévolný účinek a mord král JMst se pány v svú kázeň berú. (1486 f. V post Cathedram Sti Petri.)

(*Ojiř.*)

(Nález o tom, kdež Puota z Švihova žaluje na Plzenské, že jsú jemu za přímiřím velikú škodu učinili, a z rukojemství také je viní.) **1486 Febr.** Tu král se pány nahledše pilně v ty smluvy Holomutské, takto jsú nalezli, že těmi smluvami jest zavřieno, že všecky věci cožby koli která strana straně učinila v přímiřích po smluvě Vratislavské, to aby súzeno bylo v Gladště radami obú dvú králuov JMtí, jakož též smlúvy plněji svědčí. A poněvadž Plzenští v ty časy, když se jest ta škoda stala, byli jsú poddáni králi uherskému Matyášovi JMsti a všecky věci v přímiří učiněné bez vymienky tú smluvú Holomutskú sú osazeny, aby to v Kladště súzeno bylo, při tom je Plzenské král se pány zachovati ráčí podle znění té smluvy. A což se toho rukojemství dotýče, tu kdež jest Vilém své peníze za ně dal za Plzenské, ty aby dali jemu Puotovi těch sto kop grošuov vedle znění toho listu vyvazeného a to podle zřiezení, které se stalo za krále Jiřieho, čí má kto dluh zaplatiti. (1486 f. V post Cathedram S. Petri.)

(*Ojiř.*)

III. Andreae B. 17.

Najjasnější kníže a pán, pan Vladislav z Boží milosti král český: **1486** Znamenavše kterak v království tomto neslušné a nepravé věci povstávají, tak že zločinci a lúpežníci lidi na svobodných cestách aneb kdež koli zlúpiec a nad to vymyšlenými obyčeji a skrytými sliby a závazky zavazují, aby tudy jich nešlechetná nepravost přikryta byla: i protož ktožby-kolivěk kteréhož-kolivěk stavu, krom otevřené války a odpovědi, takovú nepravostí a násilnú mocí k jakémuž-koli vymyšlenému slibu přinucen byl, že takového slibu není povinen držeti ani stavěti se, ani pro nezdržení takového slibu a nestavení takový na své cti a pověsti dobré nemá žádné ujmy mieti. Jakož pak od Rudolfa krále římského o takovú věc rozsudek stal se jest viece než před dvěma sty lety, kteréhožto rozsudku listové na Karlšteině položení jsú. (Jakož ten nález stojí III. Andreae B. 17.)

(*ZZVlad. 423. — Cf. Codex juris bohemici I. n. 74.*)

III. Andreae D. 8.

Také by pak dsky okázal, kúpenie nebo zapsánie toho platu: neprovedeš-li drženie a skutečného toho platu užívánie, zápis tvój, trh tvój, dsky tvé nic tobě platny nebudú. (Toho nález v III. Ondřejových D. 8. Mezi Tomášem z Dobrošovic a mistry z koleje Karlovy.)

(Všehrd V. 8.)

Kdož má platy trhem komorní, ne zápisem zapsané, a toho nepokáže, že jeho v držení a v uvázání jest byl, nic jemu dsky jeho platné nejsú. (V III. Ondřejových D. 13. mezi Tomášem z Dobrošovic a mistry z koleje.)

(Nálezové, O platích.)

Kdožby bral s komorníkem pro plat podle zápisu svého, a toho nepokázal, by kdy toho platu v držení byl, zmatek jest. (V 3. Vondřejových D. 15, mezi Tomášem z Dobrošovic a kollegiaty.)

(Nálezové, O uvázání.)

III. Andreae D. 13.

(Nález, kdež Tomáš bral v úrocích mistruov z koleje a proti
1486 9. Oct. tomu mistři žádali toho na Tomášovi, aby to ukázal, že jest toho platu v držení byl a jeho užíval, i jest to jemu rozkázáno pány.) A poněvadž v tak dávných letech za několika králóv, ješto práva zemská jsú šla, toho jest neokázal, aby toho předkové a on po nich kdy v držení a v požívání byli, ješto toho již několik násob leta zemská prošla vedle nálezu panského, i z té příčiny král se pány dali sú mistróm za právo, a z takové příčiny bral jest on Tomáš na zmatek s komorníkem.

(Ojíř.)

Při braní tito zmatci zvláštní jsú: Když kdo beře, držení provésti nemoha, a když léta zemská projdú. (Nález o tom v III. Ondřejových D. 13. V při mezi Tomášem z Dobrošovic a Karlovú kolejí.)

(Všehrd IX. 7.)

III. Andreae.

(Nález, kdež Kateřina zápis jest udělala bratru svému a proti tomu zápisu Lapačka jest odpor vložil a ji Kateřinu k svému odporu pohnal.) I nalezli za právo: Poněvadž ona Elena ji Magdalenu dceru svú přebyla a dsky nápadu svědčí z mrtvé na živú, i podle toho dali Eleně za právo podle desk jejich. (1486 f. II. in die Dionysii.)

(Ojíř.)

III. Andreae.

1486 Oct. (Nález na to, kdež Ctibor odpierá nadání Anninu, někdy ženy Medkovy, kteréž dala do Betlému a do Nazaretu, XX kop platu a syn

jeho pohnal mistra Pavla k otcovu odporu.) Nalezli za právo, že je mistry z Nazarétu při tom platu zuostavují. (1486 ve středu po sv. Dionysii.)

(*Ojíř.*)

III. Andreae.

(Nález o tom, kdež Vilém s bratrem z Ryzmberka odpierají proti zvodu a panování Běškovce Jana.) Tu páni na plném saudu jeho Viléma s bratrem po třikrát volali, aby k okázání odporu stáli, a nadepsaný Vilém s bratrem nestáli přede pány na plném saudu, ani svého odporu okázali; i protož jemu Pótovi z Švihova, držiteli těch dědin v Horažďovicích dali za právo.

(*Ojíř.*)

III. Andreae D. 14.

Též také i ten odpor jest na zmatek, kdež kdo dědictvie své prodada trhem, potom proti tomu dědictví odpor klade. (To stojí v III. dskách Ondřejových D. 14, kdež Petr Řešietko pohání Jiříka Mihule z Kostelce.)

(*Všehrd VII. 40.*)

(Nález o tom, kdež Hrzan odpierá zvodu, kterýž jest Kobík na jeho dědiny učinil a pravě, že jemu jest dědiny jistcovy ukázal; a proti tomu Kobík pravil, že jest těch dědin nalezti nemohl, na kteréž jest ukázal.) I nalezli za právo: Aby on Hrzan ty dědiny okázal jemu Kobíkovi a na ně aby jej uvedl, a on Kobík na ty dědiny ukázané a uvedené na ně aby nejprvé právo vedl, a což se pak tu nedostane, tehda aby vedl na své zpravce pro nezpravu. (1486 ve středu po sv. Dionysii.)

(*Ojíř.*)

Kdož nevěda jistcových dědin vedl se pro nezpravu na jiné zpravce, a ti zpravce žeby zvodem odpírali, pravíce, že vědí jistcovy dědiny: že mají tomu pro nezpravu, kdož vede zpravu, dědiny jistcovy okázati a jeho na ně vésti. A jest-liže okáží, že má nejprvé na jistcovy dědiny vedeno býti; pakli neokáží, aneb žeby se již jeho nedostávalo, má na zpravce vésti přece pro ostatek. (III. Andreae D. 14, mezi Václavem Hrzanem a Čeňkem.)

(Nálezové, O zpravě. — Cf. Všehrd IV. 11. — Idem quod Wenceslai Andreae G. 24. V při mezi Oldřichem Medkem z Waldeka a Jaroslavem Plichtú.)

Každý kdo odpor zmatečný vloží, najprvé odsúzen bude, a potom kázeň panskú trpěti musí. (V III. Ondřejových D. 14. V při mezi Váslavem Hrzánem z Harasova.)

(*Všehrd VII. 34.*)

Kdož okáže registry, kdež platy komorní zapisují, že by byl plat kladen, bývá při něm zachován. (V třetích Ondřejových D. 14. mezi Voldřichem z Ertina a mistry.)

(*Nálezové, O platích.*)

III. Andreae D. 15.

1486 Oct. (Tu kdež Malostranští žalovali na purkrabí z Buštěvsi, že jim lúpežníkuov nedal pobrati a že je zbiv do vězení vsázel.) Tu král se pány a vladyky na plném saudu nalezli za právo: A poněvadž on purkrabie, maje list od hajtmana královského a maje oboje v své moci a také maje rozkázání královské, aby ty zločince na určený čas postavil, a Malostranské bil a je svázel a zločince zpropauštěl; a protož z té příčiny král se pány jeho Jindřicha purkrabí do své kázně berú a jej trestati chtí podle jeho provinění. (1486 po sv. Dionysii.)

(*Ojiř.*)

III. Andreae D. 16.

1486 §. 1. Jestli žeby ktož-koli na zločince k komu na jeho zbožie poslal, nemá jich žádný brániti; pakli by jich kto bránil a zločincóm by tudy pomohl žeby utekli, a bylo-liby že by je zbili nebo zranili, a k tomu je i vsázel, kteří sú přijeli neb přišli chtiec zločince vyzdvihati, že takového každého má král skutečně trestati. §. 2. Než jestli žeby kto chtěl takového zločince a povaleče bráti pod kterým zámkem ve vsi, v krčmě aneb pod tvrzí, že mají pánu aneb úředníku se nahoře opověditi, co počínati chtie. §. 3. Pakli by kdo ve vsi neb v městečku je bráti chtěli, ješto by tu pán jejich neseděl, mají to opovědietr rychtáři, že na takové zločince chtie sáhnúti. §. 4. A bylo-liby městečko, ješto by svú popravu mělo, tehdy bude-li je chtieti k své popravě vzieti, má těch zločincóv tu nechati, a hned jim právo kázati udělati. (O tom rozsudek Andreae III. D. 16.)

(*ZZVlad. 536. — Cf. Bielé póhonné 1486.*)

III. Andreae F. 8.

Na súdu dvorském sedá na miestě královském sudí dvorský najvyšší, a k tomu súdu páni, kteříž od krále jmenováni jsú, a s nimi čtyřie z vládyk. A nález vynášeti mají dva z pánóv a jeden z vládyk, ten a ti, kterýmž sudí dvorský káže. A když nález vynesú, má v něm napsáno býti, kteříž sú z pánóv a kdo z vládyk ten nález vynesli. (To psáno v III. dskách Ondřejových F. 8.)

(*Všehrd I. 3.*)

A ty všecky pány a vládyky král JMst sám má voliti a vybrati v ten súd, jiný žádný. (Toho dóvod v III. dskách Ondřejových F. 8. „Ve jmeno Božie.“)

(*Všehrd II. 1.*)

Ktož (na súdu zemském) nález vynášejí, mají ze jmena v něm napsáni býti, z pánóv dva a jeden z vládyk. A to nemá žádným obyčejem v žádném nálezu opuštěno býti, (neb to za právo jest a

stojí v III. Ondřejových F. 8. takto: „Petr z Šternberka a z Lešna a Zdeněk Kostka z Postupic z pánóv a Mikuláš mladší Trčka z Lípy a z Lichtenburka, hajtman královstvie českého, z vládyk, panský a vládycký nález vynesli.")

(Všehrd II. 21)

Neb to na samého nejvyššieho sudieho sluší, řečníku rozkazovati, a naň na samého a na jiného žádného v súdě mluviti, na pány aby se sstúpili, zavolati, i k nálezu kteréž se jemu zdá, jmenovati. (To psáno v III. Ondřejových F. 8.)

(Všehrd II. 1.)

V saudu komorním též dva z pánuov a jeden z vládyk mají potaz vynesti. (V 3. Ondřejov. F. 18.)

(Nálezové, O soudu komorním etc.)

Relatorové ke dskám mají ze jmena zapsáni býti při relací. Jest-li relator pán, bude zapsán jako pán, pakli vladyka, též. (III. Andreae F. 8.)

(Nálezové, O relatořích.)

A ten každý posel (relator) má při tom k čemuž jest poslán od krále, zejména ve dsky napsán býti; a jestli-že pán jest, tehdy z pánóv, pak-li vládyka, tehdy z vládyk má napsán býti. (To stojí v III. Ondřejových F. 8. „Však to také úředníci.")

(Všehrd IV. 10.)

Nemóž také žádný relatorem býti, ktož radú královskú přísežnú nebo kmetem nebo úředníkem zemským nebo dvorským nenie. (To psáno v III. Ondřejových F. 8.)

(Všehrd IV. 10.)

Žádný nemuože býti relatorem, leč jest rada přísežná královská, nebo kmetem, neb úředníkem zemským, nebo dvorským. (III. Andreae F. 8.)

(Nálezové, O relatořích.)

III. Andreae F. 13.

Kdoby měl plat zapsaný pod pokutou braní na dvojím statku, má na obojím bráti; sice bude chyba. (V 3. Ondřej. F. 13, mezi Hynkem z Raškovic a Alšem etc.)

(Nálezové, O platích.)

Kdož má víc než jednoho zpravce, má nejprvé na jistce vésti. (III. Andreae F. 13.)

(Nálezové, O zpravě. — Všehrd IV. 11.)

III. Andreae.

(Nález o placení věna.) Nalezli za právo: Poněvadž dsky okazují, kdež na Peclinově věnuje, že odtud splacována a hýbána nemá 1486 18. Dec.

býti do jejieho života. a v přievodu na Kamberk také ji převodí jakož ji dsky plněji svědčí: tu král se pány ji Dorotu při jejích dskách zuostavují, aby splacována nebyla bez její vuole do života jejieho, a těch dědin, na kteréž jest převedena, totiž v Kamberce, aby on Jindřich postúpil ve dvú nedělí. (Stalo se leta 1486 f. VI quatuor temp. Adventus.)

(Ojiř.)

1486 28. Dec. (Nález o tom, kdež otec statek svůj zapsal dluhem a dcery neodbyté po sobě nechal.) Nalezli za právo: Poněvadž jmenovaný Vilém otec Kateřinin toliko na jmenovaných dědinách zapsal sto kop dluhu, tak jakož v sobě dsky zápisné svědčí, tu král se pány ji Kateřinu z té příčiny při dědictví zuostavují, aby je vyplatiti mohla. (Leta 1486 in vigilia Thomae apostoli.)

(Ojiř.)

1486 28. Dec. (Nález o tom, že jeden druhému pobral a že by jemu při tom své cti neohradil, to jemu u mierné zemi udělal.) Nalezli za právo: Poněvadž on Heřman prvé se jest neznal, by lidi jeho jímal ani jich zastavoval, a v listu pak píše, že jich propustiti nechce, a z té příčiny jest jemu on Šumburk odpověděl listem pod pečetí svú, a že jemu ničímž vinen býti nechce: i protož on Jan Šumburk tu jest nic proti své cti neudělal. Nežco jest pobral u mírné zemi, toho se jest státi nemělo; a protož všecko nadepsaný Jan Šumburk má zase navrátiti neb zaplatiti což jest jemu Heřmanovi pobráno anebo lidem jeho podle práva, a to od dnešního dne ve dvú nedělí pořád zběhlých. (L. 1486. In vigilia Sti Thomae apost.)

(Ojiř).

1486 Dec. (Nález o tom, kdež jeden druhému zápis svůj prodává a ten ktož kúpil, držitele těch dědin pohání.) Nalezli za právo: Poněvadž on Václav Vlček dskám a právóm téhož Vlašimského neodpierá, kdež jest okazoval před králem a pány, z té příčiny dává se Vlašimskému za právo a Vlček aby dědin postúpil ve dvú nedělech pořád zběhlých. (L. 1486 f. V. post Thomae apost.)

(Ojiř.)

1486 (Nález o tom, kdež Zbyněk vinil Přibíka, žeby jemu sirotka držal, k kterémuž on lepší právo má jako strýc nedielný a společník.) Nalezli za právo: A poněvadž on Přibík z Kádova a z Zřesanic okázal jest trhy i věna, a tomu jest žádný neodpíral společník, ani také kdo povolenie svého k tomu dávali, a on Zbyněk proti tomu jest nic dostatečně neokázal ani provedl, a protož z těch příčin a z jeho duovoduov dali sú jemu Přibíkovi za právo. (1486 na den přenešení sv. Václava.)

(Ojiř.)

1486 Dec. (Nález o spolku bratří, tu kdež se zase spolčie, a otcovském poručenství.) Tu král etc. nalezli za právo: Poněvadž jest on Zajíc

tomu dosti udělal, že jest jí Markéty otcovsky odbyl jakožto mocný poručník a společník; z té příčiny dávají jemu Zajiecovi za právo a sirotkuom; než ona Markéta aby měla s sirotky Lvovými pravý diel, což se MMM kop gr. dotýče. (1486 f. VI post Thomae apost.)

(*Ojíř.*)

(Nález o tom kdež jeden druhému starodávní držení naříká.) Nalezli za právo: A poněvadž on Petr Kořenský nadepsané CC kop platu ročnieho držal v pokojném držení bez naříkání za dávných časův a řádův: z té příčiny král se pány dali sú jemu Petrovi za právo. A jakož se jest k tomu sám Petr znal, žeby ona Johanka na těch lidech měla panství, kúry a roboty, a že jí na tom nepřekáží, při tom ji Johanku páni zuostavují. (1486 f. VI post Thomae apost.) 1486 Dec.

(*Ojíř.*)

III. Andreae.

Kdožby byl pohnán pro nepostavení lidí aneb čeledi, že je 1487 někdo z nějaké škody neb laupeže chce viniti na něčí vyznání, a on by pravil, že jich bezelstně postaviti nemohl, má za to zpraviti v kaple. A jest-li žeby se to vyznání vztahovalo na toho, kdož byl pohnán, má při tom také za to zpraviti, že jest o té škodě laupežem skutkem ani vědomím, ani radou a rozkázáním nevěděl, ani žádným jiným užíváním toho neužil. (V třetích Ondřejových mezi měšťany Starého města Pražského Moyžíšem a Janem etc.)

(*Nálezové, O lidech a služebnících.*)

III. Andreae.

(O tom, kdež Přebozský žaloval na Popela, že mu jest někdy 1487 Maji škodu učinil zatopením rybníka Bohúše, a on Popel jest těch dědin po nápadu v držení po Bohušovi.) I nalezli za právo: tu kdež měl jest on Přebozský k saudu přistúpiti, i roznemohl se jest a ten sirotek, kteréhož pře jest, sám stál k saudu a léta maje s túž smlúvu jakož i nynie s ní stojí: i jest tehdáž panským saudem odsúzen, a to z té příčiny, že on Přebozský sám sobě pečetí svú základu nemohl jest přesvědčiti. A poněvadž jest prvním rozsudkem pány z toho základu odsúzen, též i ještě král se pány nalezají, že on Popel tím základem jemu Přebozskému povinovat není. (1487 f. V. post Gregorii.)

(*Ojíř.*)

III. Andreae H. 20.

Též i ten v zmatek upadá, ktož otpor učině, potom ne k 1487 otporu pohání, než otpor opustě, v jiný se póhon o túž věc k súdu zemskému dává; neb ktož odpor proti čemu učiní, má jej před se vésti. (Nález o tom v III. Ondřejových H. 20, v při mezi Elškú z Střížkova.)

(*Všehrd IX. 8.*)

Kdož komu odpírá a bude k tomu odporu pohnán, má ten svuoj odpor vésti, ne puovod póhonu svého. (V 3. Ondřejových H. 20 mezi Eliškou z Střížkova a Alexandrem z Ratěnic.)

(Nálezové, O odpořích.)

Každý ktož odpor klade, má k němu pohnati; každý otporník z práva zavázán jest, vložený odpor před se vésti. (Dóvod toho v III. Ondřejových H. 20, kdež Eliška z Střížkova pohání Alexandra z Radnětic.)

(Všehrd VII. 41.)

Kdož proti čemu odpor vloží a k tomu odporu nepožene, než opustě odpor a v jiný póhon se o túž věc dá, jest zmatek. (V 3. Ondřejových H. 20, mezi Eliškú ze Střížkova.)

(Nálezové, O zmatku.)

Kdož by koho vinil, že jemu škodu učinil na silnici atd., a on vedl k vývodu svědky nějaké, a ti se nesrovnali: má za to zpravu učiniti. (V 3. Ondřej. H. 20, mezi Dorotú Bartošovú z Prahy a Jindř. Chybú.)

(Nálezové, O škodách.)

III. Andreae H. 21.

1487 (Zmatek, kterýž se póvodovi přihází, najvětší jest, když kto beze všie příčiny člověka spravedlivého, an jemu nic vinen nenie, v naději některaké k súdu připravuje a pohání.) O tom nález v III. dskách Ondřejových, v té při, kdež Jan z Ovesné Lhoty Zdeňka Rojkovského pohání k otporu, takto stojí: „Poněvadž jest on Jan ty dědiny prvé zapsal, a potom k otporu pohnal, již tu nic nemaje: protož ten póhon učinil jest na zmatek.“

(Všehrd IX. 8.)

Ktož by prvé dědictvie své zapsal pryč, a potom otpor proti témuž dědictvie vložil a k němu pohnal: ten otpor jest zmatečný. (Nález o tom v III. knihách Ondřejových H. 21, kdež Jan z Ovesné Lhoty pohání Zdenka z Rojkovic.)

(Všehrd VII. 40.)

Kdožby komu dědiny své zapsal neb prodal dskami, a potom odpor pro ty dědiny někomu učinil a k němu pohnal, na zmatek to učiní. (V 3. Ondřejových, kdež Jan z Vovesné Lhoty pohání Zdeňka Rojkovského k odporu.)

(Nálezové, O odpořích.)

V Památných K. 4.

1487 Jestli žeby kto po které potřebě královské z země byl anebo

v zemi, buď na berni aneb po které potřebě jiné, a nemohl-liby požena k puohonu státi pro tu potřebu královskú, nemá jemu puohon zdvižen býti. A též zase, byl-liby od koho pohnán, a nemohl-liby ku puohonu pro potřebu královskú neb zemskú státi, nemá naň stané právo dáno býti. A by pak naň z nevědomie stané právo dáno bylo, tehdy zase má zdviženo býti. Než přijeda ten z poselstvie královského anebo zemského, má o prvních suchých dnech k puohonu státi, když páni saudí; pak-liby nestál, sám sebú vinen bude, a bude naň právo puštěno jako na jiného. (Jakož o tom v Pamětných K. 4. 1487.)

(ZZVlad. 75.)

V Památných K. 9.

Jestli žeby komu svědčil který zápis, nápad nebo dluh s komorníkem uvázánie, anebo jakýž koli zápis, ješto by s komorníkem uvázánie svědčil, tehdy ten neb ti, ktož by se bez komorníka uvázali, a potom žeby dále ten statek komu prodávati aneb zapisovati chtěli, mají najprv ten zápis sobě kázati před úředníky čísti; a oni jemu nemají dále od něho toho statku žádnému zapisovati, leč by se prvé s komorníkem uvázali, aneb za uvázánie před týmiž úředníky přijali, a po právu šli, a od toho zaplatili. (Jakž o tom svědčí dsky památné modré K. 9.) 1487

(ZZVlad. 116.)

Pro tyto a na tyto věci se komorník vyrukuje: Najprvé když kto má dskami který zápis s komorníkem uvázánie, a ten proto komorníka vyrukuje, že pravě vede, pod 50 kop gr. č., že jinde se nemá uvázati než pokud mu ten zápis ukazuje. Pak-liby se jinde uvázal aneb k viece nežli ten zápis ukazuje, tehdy těch 50 k. gr. č. propadne, a zase se svého zápisu bude moci držeti. A podruhé komorníka vyruče, bude se moci vésti, pokudž jeho zápis ukazuje, nedá-li zemským létom projíti. (V Památných K. 9.)

(ZZVlad. 112.)

V Památných K. 15.

Řemeslníkuom a některým měšťanuom Pražským nemá ve dsky kladeno býti. (V Památných K. 15. „Nejjasnější“ atd.)

(Nálezové, O kladení do desk.)

V Památných K. 17.

Nalezli a s volí všech pánóv a vládyk i vší obce na sněmu obecním kázali tento artikul ve dsky památné vložiti: Což se čeledi lotýče, nebo lidí zběhlých z dědin, ktožby kolivěk přechovával a moci je u sebe držal, glejtem je zastieraje, že mu glejt dal ten 1487 14. Mart.

jistý, čiž jest čeledín byl, má bez omluvy všeliké jemu jej vydati; pakli by ho nevydal, neb jej pryč vyslal, tehdy by jej mohl pohnati od 10 až do 20 hř. stř., buďto z pánov, z rytierstva nebolito z měšťan. (V Památných K. 17.)

(ZZVlad. 291.)

V Památných K. 30.

Jestli-żeby kto poručníka nad svým statkem učinil a měl by list na penieze, a těch listóv by v kšaftu nejmenoval, a na ně dobré vóle žeby poručníku neudělal: ten nedostatek miesto dobré vóle móž král JMst neb páni na plném súdu, když by krále nebylo, napraviti tomu poručníku, aby ten dluh zaplacen byl k sirotčí ruce. (V Památných K. 30.)

(ZZVlad. 463.)

V Památných L. 9.

Ktož by poháněl pro lidi dědičné sběhlé, a také o čeleď: jestli žeby kto koho pohnal o člověka svého dědičného, i také o čeledína přístavnieho a služebného, a jestli-žeby póvod dostatečně provedl před saudem, že jest člověk jeho aneb čeledín jeho: že takový nemá dále ku přísaze dopuštěn býti, ale má jemu póvodovi za právo dáno býti. A tu pokutu bez odpornosti dáti má a zaplatiti ve 2 nedělech ode dne rozsudku pořád zběhlých. A ten každý pro takovú věc móž pohnati z 10 hřiven bez lotu s spolupóvodem. (Jakož o tom v Památných dskách L. 9.)

(ZZVlad. 253.)

V Památných L. 10.

Ktož by před kterým kolivěk saudem počal žalovati, a potom svévolně ušel od saudu bez vědomie a vóle saudce: ten má obeslán býti od krále JMsti, neb od pánóv a vládyk z plného saudu, a má pro tu svévolnost trestán býti a dvě neděli u věži seděti, a tu při, pro kterúž jest pohnal, má ztratiti. A též zase jestli žeby pohnaný po dvojím hojemství žalobu slyšal, a potom od toho bez vóle súdciem ušel, že má týž trestán a obeslán byti, a týž svú při ztratí, jakož se nahoře píše, a má naň dáno býti stané právo. (O tom v Památných L. 10.)

(ZZVlad. 268.)

V Památných L. 13.

Jestli žeby na koho vlehli a on žeby chtěl penieze dáti a věřitel by jich přijieti nechtěl pro některú věc: tehdy ten, na kohož

by ležáno bylo, polože jistinu i s úroky a s proležením, i zapečeť a daj je hospodáři schovati; bude-li pak přes to tak dále ležeti, sám ty škody zaplatiti má. (Jakož o tom v Památných L. 13.)

(*ZZVlad. 391.*)

V Památných L. 14.

Ktož by koho zabil a měl toho jakú výmluvu, volaje se na právo, má uručiti pod slušný základ, aby ku právu dostál. A jakýž by koli základ jemu jmenován byl, buď králem JMstí aneb pány a vládykami na plném saudu, aneb od té raddy, kdež by se takového mordu dopustil, buďto od purgmistra a konšel — tehdy takový základ pod kterýž by uručen byl, jestli žeby jej propadl a k takovému právu nedostál, má do komory královské připadnúti ten základ. (Rozsudek ve dskách. Památných L. 14.)

(*ZZVlad. 487.*)

V Památných M. 1.

Dědictvie v komorniem súdu se nesúdie, ani žádná pře k zemskému súdu přislušející, škody též. (To psáno v Památných M. 1.)

(*Všehrd III. 7.*)

(Na komorním súdu), jestliže pohnaný otsúzen bude, móž ze škod od póvoda k súdu zemskému velikému nebo menšiemu pohnán býti. (Dóvod toho všeho v Památných knihách M. 1. Královská Jasnost.)

(*Všehrd I. 2.*)

O saudu komorním najdeš v Památných M. 1. Královská Jasnost . . .)

(*Nálezové, O saudu zemském.*)

V Památných.

(Pře mezi Albrechtem Ojieřem z Očedělic s jedné a Jeníkem z Mečkova s strany druhé.) Král se pány na plném saudu váživše to, 1487 Jun.
kterak on Ojíř jest vysoce na své cti dotčen a kdyby to naň bylo provedeno, v znamenitú a velikú pokutu by upadl; ale že on Jeník toho nikdy naň neprovedl, by jeho (Makušky) učil svěděiti: i protož poněvadž on Jeník jej Ojíře, jednoho z súdcí zemských, vysoce na jeho cti dotekl a toho naň neprovedl a jemu v tom křivdu učinil, král JMst jej v svú kázeň berú a jej trestati ráčí podle jeho provinění. (To jest ve dsky památné vepsáno a to léta 1487 f. IV. post Viti.)

(*Ojíř.*)

Jakož jest Jeník z Mečkova Albrechta Ojieře z Očedělic, jakožto 1487 9. Oct.
jednoho z súdcí zemského, vysoce na jeho cti dotekl a pravě, žeby on jsa súdcí zemským vyslyšev pře při saudu zemském, i učil strany svědčiti, ješto kdyby to naň uvedeno bylo, tehdy by týž Albrecht

podle práva hrdlo ztratil; ale poněvadž jest on z toho narčení Albrecht před králem JMsti a před pány se vyvedl, též také zase poněvadž jest on Jeník toho naň neuvedl, sám jest podle práva v túž pokutu upadl, že jest hrdlo podle práva ztratiti měl. Ale poněvadž on Albrecht, jemuž jest tak vysoce na čest saženo, sám se zaň přimluvil, prose aby JMst královská s ním milost učiniti ráčili — tu KMst se pány a vládyky na plném saudu jemu Jeníkovi tu milost činí, napřed aby Jeho Albrechta odprosil, což jest jej nevinně nařekl, jemu to pro Pána Buoha odpustil, nebo jest naň v hrdlo lhal; a když to učiní, že JMstKská se pány a vládyky ráčí jemu tu milost učiniti, že jej při hrdle, podle práva kteréž jest ztratil, ráčí zachovati a jej ještě v svú kázeň ráčí vzieti a jej trestatí podle jeho provinění. A proto že jemu se jest ta věc nejprvé přihodila a také že on Albrecht sám se zaň přimluvil, tu milost jeho milost JMKská se pány jemu Jeníkovi ráčili jsú učiniti. Než potom toho aby se žádný nedopúštěl; a pakli by se dopustil, že takový bude podle práva bez milosti trestán (Tento nález jest v Památné knihy vepsán v středu den sv. Dionysii léta 1487.)

(*Ojíř.*)

III. Andreae K. 11.

Která žena má věno zapsané na kterém dědictví, a potom to věno jinam převedeno bude: jest-li že jí co v přívodě ujato jest, a žeby tak všelikterak nebyla opatřena, jako v věnnénı zápisu prvním, může toho všeho postíhati na příjemci nebo na tom dědictví, na kteréž se první její zápis vztahuje. (V 3. Ondřejových K. 11. „Dorota z Dubé pohání Jindřicha Zruckého" atd.)

(*Nálezové, O vdovách a manželkách.*)

III. Andreae M. 3.

Kdež se odhádánie vede pro neplacenie úrokóv, netoliko třetinú výš, ale také i s úroky od panovánie prvnieho až do odhádánie přišlými má odhádáno býti beze vší otpornosti; než zadrželí úroci odhadují se bez třetiny; suma jistinná a úrok roční třetinú výš. (To najdeš v III. Ondřejových M. 3. „Leta Božieho" etc. u konce.)

(*Všehrd IV. 16.*)

III. Andreae N. 23.

1487 28. Dec. Kdož by za koho byl rukojmě, a ten za kohož by slíbil umřel, a on hleděl k statku o ten slib, nedada zaň nic, darmo pohání; než kdyby co dal, tehdy muože k statku hleděti. (V 3. Ondřejových N. 23. „Mezi Mikulášem Kavkú z Říčan a Janem Berkovcem.")

(*Nálezové, O saudu zemském.*)

Požene-li kdo z čeho a toho neprovede, jest zmatek. (3. Andreae N. 23 vedle toho, kdež Mikuláš Kavka z Říčan 1486.

(Nálezové, O zmatku.)

V bielých póhonných.

Nalezli vuobec za právo: Ktožby na sobě listem na svém statku aneb na svém zboží zavázal plat komorní, a žeby v listu stálo „s komorníkem bránie:" tehdy dokudž ten list ve dsky nevejde, že nemá jemu komorník vydán býti na to bránie; a jestliže toho listu nevložil ve dsky ve třech letech a osmnácti nedělích od datum listu toho a moha ke dskám, tehdy ten list se promlčí. (O tom rozsudek l. 1487.) 1487

(ZZVlad. 121.)

Item nalezli vuobec za právo, že škody listovnie nemají jinde sauzeny býti než před purkrabí Pražským na hradě Pražském. Pakliby kto pohnal před jiný saud, má jemu ten puohon zdvižen býti; a ze škod nemají se viniti, leč prvé ta pře k konci přijde. (O tom rozsudek v bielých puohonných léta 1487.)

(ZZVlad. 393.)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby jakú smlúvu měl, a ten, kohožby se smlúva dotýkala, žádalby ji viděti, a ten by mu jí neukázal, ktožby ji měl, a ten nevěda co v nie stojí, něco učinil proti té smlúvě, a ten ktožby smlúvu měl, pohnal ho z té pokuty, kterážby v té smlúvě byla: že jemu tou pokutou povinen nebude, a tomu pohnanému škody zaplatiti musie; než potom když mu tu smlúvu ukáže, mají sobě ji držeti. (Jakož o tom rozsudek v bielých 1487.)

(ZZVlad. 111.)

Kdež společníci jedni druhým neodpierají trhóm, zápisóm a věnóm kladení a dadie třem letóm a 18 nedělím projíti, mohúce ke dskám, by pak i práva nešla — tehdy ty spolky jedni proti druhým promlčie, a každý což by držel toho statku, má při něm zóstati a jeho užíti jako svého dědictvie. (V bielých póhonných l. 1487.)

(ZZVlad. 224.)

Laurentius de Tabora citat Katharinam de Rzepcze. Ex quo ipsa K. vendidit hereditates marito suo, a zvlášť poněvadž jest rukojmě za ten statek, aby umenšován nebyl, nemajíc prodávati ani umenšovati vedle svého poručenství a svěření, ideo dederunt sibi L. pro jure, a těch dědin medietatem aby jemu ona K. postúpila, a pro takový úklad kterýž jest ona K. udělala proti poručenství a svěření svému, R. Maj. cum dominis baronibus jí K. v svú kázeň berú.

(Talmb. — Vind. — Brun. — ZZVlad. 234, 240. — Emler Rel. I. 188, 142.)

Poručník králem daný neb po příbuzenství, nemá statku sirotčího prodávati, zvláště tomu, kdož jest zaň v tom poručenství rukojmí, aby statku neumenšoval. (V bielých póhonných: »Vavřinec z Tábora pohání Kateřiny.«)

(Nálezové, Poručníci sirotkuov.)

Ktož chce svým dielem jist před bratrem nebo strýcem a bezpečen býti, nenechávej dielu nedokonaného, než k konci jej a k miestu přiveď vedle řádu a práva zemského; neb ani odsazeniem jednoho od druhého, ani seděniem a drženiem oddielným dielnost se neztvrzuje, když toho jeden od druhého do konce za diel nepřijme, a vedle práva dielu konečného dskami, listy nebo přáteli neztvrdí. (To stojí v bielých póhonných, kdež Mikuláš z Velešic pohání Mikuláše a Haška.)

(*Všehrd VI. 12.*)

Mikuláš z Velešic pohání Mikuláše a Haška z Velešic. Odsazeniem jednoho od druhého, ani seděniem a drženiem oddielným dielnost se neztvrzuje, když toho jeden od druhého do konce za diel nepřijme a vedle práva dielu konečného dskami, listy nebo přáteli neztvrdí.

(*Brun. — Emler I. 196, 168.*)

Kdyžby bratr držel ňáké zboží, a druhý také nějaké zboží, tím se díl nepokáže. (V bielých „Mikuláš z Velešic pohání Mikuláše.")

(*Nálezové, O otci etc.*)

Kdyby který služebník, jsa v službě u pána svého a jat byl, nemá, ten služebník šacovati se bez vuole pána svého, dokudž by oň stál a vyvaditi jej chtěl a beze lsti jeho vyvaditi nemohl; než jest-li žeby který pán toho svévolně zanedbával a nevyvadil, tehdy jest-li žeby se slušně šacoval, nechtě o zdravie a o hrdlo své přijíti, tehdy jemu pán jeho má ten šacunk zase navrátiti (jakož o tom nález v b. p. 1487).

(*Výpis z desk 1537. — Arch. V. 512.*)

1487 Poněvadž on Jan z Chořova zapisující chtě ze země ven jeti,
1. Oct. zápis jest udělal s místem osobám dotčeným, a přijev zase do země oženil se jest, a děti s manželkú svú měl, a v tom jest náhle s tohoto světa sšel — i tudy se znamenitě ukazuje, že jest to zápis svěřený, a to dítě jeho tudy toho ztratiti nemohlo.

(*Talmb. — Vind. — Emler Rel. I. 156, 37.*)

Mnozí ještě dětí nemajíce zbožie svá s miestem zapisují; potom děti zplodiece zemrú a zápisu nezkazie; a děti po nich zóstanúce, když let dojdú, mohú takové zápisy, doložiece na miesto prázdné, z desk propustiti; neb sú takoví zápisové svěření. (Dóvod toho v bielých póhonných, kdež Kateřina z Chořov pohání Jana Náza.)

(*Všehrd IV. 40.*)

Kdož nemaje dětí, zapíše komu statek s místem, a potom žeby děti měl a umřel, že děti let dojdúce, mohau na prázdné místo doložiti a zápis ten propustiti, a že jest takový zápis svěřený; a ty děti buďte mužského neb ženského pohlaví. (V bielých póhonných, kdež Kateřina z Chořov pohání Jana Náza.

(*Nálezové, O trhu etc.*)

Ktož by koli udělal zápis »s místem« a tiem zápisem dědictvie své že by někomu zapsal, a v tom že by umřel a děti řádné že by po sobě nechal: tehdy děti nebo jedno z nich, přijdúc k létóm spravedlivým, muož na prázdné miesto položiti, kohož se jemu zdáti bude, aby jim ten zápis propustil. (Jakož o tom nález v bielých póhonných leta 1487, kdež Kateřina pohání na zajtřie sv. Jeronyma.) 1487 4. Oct.

(*Výpis z r. 1585. — Arch. V. p. 512.*)

Margaretha filia N. de Libczicz citat Margaretham de Malšína. — Domini barones et clientes juramentum zdvihají ex eo, quia viderunt eam infirmam.

(*Emler, Rel. I. 191, 151.*)

Také jsem já při tom byl, že jest nemocný přivezen byl k třetiemu roku na hrad a odtud do kaply Všech Svatých jest přinešen, šlakem jsá poražen a mluviti nemohl, aby nemoc svú vedle práva zpravil. A ještě jej takového vidúce, třeli naň, aby za nemoc zpravu činil; ale toho sú páni a KMst nedopustili. (Najdeš to v bielých póhonných, kdež Marketa z Malšína pohání mateře své.)

(*Všehrd II. 16. — Cf. p. 120.*)

Nalezli vuobec za právo: Ktož by měl někde ves, a někto by v té vsi měl člověka nebo viece: že jeden pán bez druhého vuole v té vsi cest ani vuobci rybníka děláníem zatopovati nemá, ani jinam cesty a obce převozovati nemá bez druhého vuole; a také ani struh, ani vody vedenie na obci dělati nemá, ani má žádných jiných věcí jeden bez druhého vuole. Pakliby se kto toho dopustil, a druhý by k němu poslal, aby mu to očistil, a toho mu nečinil, a on nechtělby toho po tom poselstvie učiniti: tehdy propadne tomu pokutu, jakož prvnie svolenie o pychu svědčí (jakož rozsudek o tom v bielých léta 1488.) 1488

(*ZZVlad. 447. Cf. Nález z r. 1499. ZZVlad. 444.*)

Nalezli za právo: Ktožbykoli u čiehožkoli člověka čeledína svého anebo člověka nalezl, má žadati člověka toho, aby se jím ujistil, a potom má pána jeho žádati, aby mu jej vydal. (Jakož roz sudek léta 1488, kdež Jan z Janovic pohání.)

(*ZZVlad. 299.*)

Nalezli vuobec za právo: Kdyžby kto několika osobám statek svuoj zapisoval, a v tom zápisu žeby tak znělo, že diel mrtvého na živého připadnúti má, a kdyžby tu statek na ně přišel, že každý svuoj diel muož prodati, zapsati a učiniti z něho což se mu zdá, kdyžby léta měl. (O tom rozsndek v bielých póhonných léta od narozenie pána Krista 1486, a druhý rozsudek etc. 1488.)

(*ZZVlad. 204.*)

Ktoby poháněl ke dskám, k kterému zápisu aneb k registróm kteréhožkoli úřadu, a póhon nebo žaloba žeby se nesrovnávala s tím

zápisem aneb s těmi registry, kterýchž se dokládá, tehdy jest ten póhon na zmatek. (Jakož o tom rozsudek v bielých póhonných léta 1488, kdež Keruňk z Lomu pohání.)

(ZZVlad. 82.)

1488 12. Mart. Ještě se zmatek a ten velmi škodný přihází tomuž, komu když póhon zdvihnú nálezem anebo vizú, a po tom zdvižení strana jeho ze škod požene, na něj se póhonem utekúcí; a on z těch škod práv a o ně rozsúzen nejsa nálezem ani jinak o ně konco maje, zase o svú při toho nečekaje, požene, anebo jiným aby o túž při poháněli, své právo zapíše. (Nález o tom v bielých póhonných, kdež Zikmund a Mikuláš bratřie z Poběžovic pohánějí Šárovce a Viktorina.)

(Všehrd IX. 3, III. 6.)

Poněvadž jest on Vítek ten statek zavázal bratřím svým jsa v puohonu zastižen, i nedočekav o to rozsudku, ani se s ním o škody smluvil, z kterýchž jest byl pohnán — že jest to zmatečně udělal.

(Talmb. — Vind. — Brun. — Emler, I. 208, 219.)

Kdož z zdvižení póhonu (nemaje rozsudku o škody, ani smlauvy) požene z té věci zase, ten póhon jest na zmatek. (V bílých póhonných, kdež Zigmund a Mikuláš bratří z Poběžovic pohánějí Šárovce.

(Nálezové, O zmatku.)

§. 1. Jestli žeby kto komu slibu ustniemu odpieral, a on neměl čím provesti, tehdy oba zpraviti mají vedle práva v kaple Všech Svatých bez zmatku. §. 2. A napřed póvod zpraviti má, že jest mu slíbil; a pohnaný má se odpřisieci, že jest neslíbil. §. 3. A když oba zpravie, tehdy ta pře mezi nimi mine beze všech škod. §. 4. Pakli který přisieci nechce, tehdy tu při ztratí.

(ZZVlad. 215.)

§. 1. Ktož by listem vyvazeným podruhé upomínal, a naň to bylo dostatečně provedeno, takový jest za úkladníka odsauzen, a statek jeho na krále připadnúti má. §. 2. A též jestli žeby ten kto ten list od koho přijal s dobrú volí, věda že jest vyvazený, a jím upomínal, v tuž pokutu upadne, jakož nahoře psáno jest. (O tom rozsudek v Bielých póhonných l. 1488.)

(ZZVlad. 406.)

Ktož by se na přáteli poddal o kterú při, a přátelé by toho nerozeznali, a toho ti s sebe nesložili, a ten pohnal-liby přes to z té pře: ten póhon má jemu zdvižen býti a pohnanému má škody zaplatiti a zase před smluvce té pře hleděti. A byla-liby moc přestána, a smluvce že-by prodlévali konce udělati, muož jich strana z toho pohnati, aby jim konec o to udělali. A jestližeby kto na se to

mocně vzali a tomu dosti neučinili jedny i druhé suché dni, že strana neb strany k třetím suchým dnóm budú moci z toho těch smlúvcí póhnati, kteréž se straně zdá. Pak-liby nebyla mocně přestána, a oni jim prodlévali toho konce jednáním učiniti, opověda se smluvcím, že toho déle čekati nechce, bude moci z té pře pohnati. (O tom rozsudek v Bielých l. 1488, kdež Petr Barchovský.)

(ZZVlad. 74.)

Divissius Cholinka citat Zdenkonem de Waldeka. Jakož jest on D. puovod maje býti hotov s žalobú svú ve dsky vloženú vedle práva, i nebyl hotov, žaloby ve dsky nevložil, a puovod maje se všemi potřebami hotov býti, a také jest rozkázáno, kdož má žalovati, aby ve dsky sobě žaloby kladli a s těmi hotovi byli, a kdo se v tom obmešká, že se k své škodě obmešká — z té příčiny ten puohon zdvihají. 1488 3. Mart.

(Talmb. — Eml. Rel. I. 168, 44.)

Nebude-li při póhonu žaloba zapsána, zdvihnúť póhon. (Nález o tom bielých póhonných, kdež Diviš Cholinka pohání Zdenka a Václava z Waldeka.)

(Všehrd II. 11.)

Kdož kolí pohání, a žaloby nevloží: bude jemu póhon zdvižen. (V bílých póhon., kdež Cholinka pohání Zdeňka a Václava z Waldeka.)

(Nálezové, O žalobách etc.)

Ktož by koli u čiehož koli člověka čeledína svého aneb člověka našel; má žádati toho člověka aby se jim ujistil, a potom na pánu jeho žádati, aby mu jej vydal (jakož nález o tom léta 1488 kdež Jan z Pintic pohání.) 1488 1. Oct.

(Výpis z r. 1835. — Arch. V. p. 513.)

Kdež Jan z Pintic pohání kněze opata Tepelského. Poněvadž on Pintic zastihl svého čeledína u rychtáře v Landeku, a týž čeledín nebyl gleitován před právem než toliko před mocí, a on P. nežádal na rychtáři, aby se jim ujistil vedle práva, až by to na kněze opata vznesl, než teprv to na kněze opata vznesl, když jest týž čeledín od rychtáře odešel: jest se on P. sám tím obmeškal.

(Emler I. 182. 126.)

List věnný se nepromlčí, by pak všickni rukojmě zemřeli, když ten list svědčí na nějaký statek jí. (V bielých póhon. 1488 k roku suchým dnuom postním. »Anna z Nestrašovic pohání Kašpara Rohnhápa z Suché.«) 1488

(Nalezové, O vdovách a manželkách.)

Poněvadž jest ona A. okázala list prvnější nežli dsky K., kterýž jí svědčí na L sex. gr. věna, a poněvadž jsau všichni rukojmě v tom listu zemřeli, že ona proto svým věnem hynúti nemá.

(Emler, Rel. I. 146, 3.)

Margaretha de Tachow citat Joannem Hosstialek: Ubi ipsa M. inculpalvit ipsum J. citatum, dicens že jest stané právo obdržela proti němu Janovi citatum, a toho sobě nedovedše vedle práva, i přes to pohnala ku právu zemskému z dědictví — i učinila sama sobě zmatek; i z té příčiny R. Maj. cum dominis baronibus et clientibus ten puohon zdvihají.

(Eml., Rel. I. 192, 154.)

Pakli by kto právo stané jednú obdrže na pohnaném, podruhé jeho poháněl: ten póhon každému tak poháněјícímu bez zmatku bude na súdě zdvižen. (Nález o tom v bielých póhonných, kdež Marta z Tachova pohání Jana Hoštálka, a v týchž póhonných, kdež Václav Polacký pohání Viléma z Rúpova.)

(Všehrd III. 18.)

Tomu v podobný zmatek vchází, kdož právo stané obdrže, a toho k konci a miestu nedoveda, tak jakž právo zemské káže, přes to pohání. (Nález o tom v bielých póhonných, kdež Marta z Tachova Jana Hoštálka pohání, a v týchž dskách, kdež Václav Polacký pohání Vácslava z Rúpova.)

(Všehrd IX. 3.)

Kdož maje rozsudek neb stané právo, a to opustě, zase pohání: zmatek jest. (V bielých póhonných, kdež Martha z Tachova pohání Jana Hoštálka. O týmž v týchž, kdež Václav Polacký pohání Václava z Raupova.)

(Nálezové, O zmatku.)

1488 Poněvadž Erhart poháněl jest z cizích škod, k kterýmž již nižádného práva neokázal, i z té příčiny on E. ten puovod i s svými spolupuovódy učinil jest na zmatek, a úředníci na plném saudu jej v svú kázeň berú.

(Emler, Rel. I. 160, 55.)

Jiný zmatek, když kdo z cizích škod pohání anebo z těch k kterýmž ještě práva nemá. (Nález o tom v bielých póhonných, kdež Erhart z Dúpova pohání Jana z Svojkova.)

(Všehrd IX. 3.)

Kdož z cizí věci pohání, jest zmatek, a póvod toliko, bez spolupóvoda, má v kázeň vzat býti. (O tom v bielých póhonných 1488 k postní. Erhart z Daupova pohání Jana Kapauna.)

(Nálezové, O zmatku.)

Poněvadž jest on Jan pohnaný v to podací kostelní mocí se uvázal, aby jemu B. toho podacího kostelního zase postúpil; a jeho J. pro takovú moc páni v svú kázeň berú; neb páni JMsti v této mírné zemi moci žádnému trpěti neráčí. 1488 11. Oct.

(Emler, Rel. I. 149, 15.)

Kdož by se komu uvázal več bezprávně, bude do kázně vzať a postúpiti musí zase. (V bílých póhonných 1488 k adventním. „Bořivoj z Donína pohání Jana z Radimovic.)

(Nálezové, O zmatku.)

V Lvových póhonných.

Pro nájemníka nemuože z pokuty pro nevydání poháněti tak jako pro čeledína neb člověka. (V lvových 1488 k letnicím. Štěpán Anděl z Ronovce žaluje na Jana z Sekyřic.) 1488

(Nálezové, O lidech a služebnících.)

V Památných M. 14.

Coz se dotýče vedenie práva pro nezpravu k odhádání, tento řád při tom se zachovati má: Kdyžby nezprava přišla, že puovod, kterýž vede pro nezpravu, že najprv má počieti vésti na platy, tu kdež mu se zdá, (potom) na dědiny, na lauky, na lesy, na potoky, na řeky, na rybníky, pokudž jeho summa s třetinú stačiti muož. A což-by summy stačiti nemohlo, tehdy tepruv muož vedeno býti na hrad neb na tvrz v té summě, vedle rady těch dobrých lidí, kteréž vedle práva místokomorník k tomu obešle, zač by hrad aneb ta tvrz v pravdě stála. (Stalo se léta 1488, v Památných M. 14.) 1488

(ZZVlad. 176.)

Má se také při odhádání miestokomorník takto zachovati: Ne hned co-by chtěl póvod, neb načby držitel okázal, odhadovati, ale najprvé má plat, po tom dědiny, lúky, lesy, potoky, řeky, rybníky, rybníčky odhádati. Pak-li by ještě to vše nestačilo, tehdy najposléze dvór poplužní, hrad, nebo tvrz, nebo dóm a siedlo má odhádati v summě spravedlivé. A to učiniti má s radú těch lidí, kteréž k tomu z práva obešle. (To stojí v Památných M. 14. „Páni a vladyky.")

(Všehrd IV. 16.)

V Památných M. 29.

Žádný také bratra nebo strýce maje nedielného, nemóž jemu poručiti, aby mohl bez něho pohoniti, ani na svém ani na jeho miestě od jiných, ktožby jich poháněl, póhonóv přijímati a k nim i k súdu na svědčení stávati; pakli to kto učiní, sklamá to: leč by

komu král se pány tu zvláštnost učinil, jako Bočkovi z Kunštátu pro jeho nemoc, že jest poručil knězi Albrechtovi a knězi Jiříkovi (to psáno jest v Památných M. 29). V takové zvláštnosti netoliko bratr bratru nebo strýc strýci, ale ktož-koli jinému komuž-koli poručiti móže. (Cf. Pam. S. 11).

(Všehrd II. 19.)

V Památných N. 11.

Idem quod M. 29. (jakž se to najde v Památných N. 11, kdež Ctibor z Cimburka).

(Všehrd II. 19.)

V bielých póhonných.

1489 18. Mart. Poručník otcovský nejsa od sirotka k létóm přišlého napomenut, aby jemu statku jeho sstúpil, nenie sirotku proto že-by jemu statku jeho nepostúpil, škodami žádnými potom pó letech přišlými povinen. (To se najde v Bielých póhonných, kdež Markéta z Libšic pohání Markétu z Malšína máteř svú.)

(Všehrd V. 43. — Emler Rel. I. 192, 155.)

Když sirotek léta má spravedlivá a na poručníku svém otcovském nežádá sstaupení statku, a potom že se mu v tom na jeho statku škoda stala: není poručník jemu těmi škodami povinen. (V bielých póhonných: Markéta z Libšic pohání Markétu z Malšína).

(Nálezové, Poručníci sirotkuov. — Cf. p. 115.)

Nalezli vuobec za právo: Komužbykoli která summa neb jiná věc saudem byla přisauzena, a on by potom jie skrze přátely neb smlúvu, nečekaje roku, vzal, a práva nevedl, a potom by ze škod viniti chtěl, kteréžby pro tu při utratil: že těch škod bude odsúzen, poněvadž jistinu skrze přáteli vzal; (jakož o tom rozsudek léta 1489 v bielých puohonných, kdež Ctibor Rohlík pohnal).

(ZZVlad. 267.)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby komú v potociech, neb v tuoniech, neb řekách, pychem ryby lovil neb loviti kázal, bez vuole a vědomie toho, čížby ten potok, tuoně aneb řeky byly, ten tu pokutu propadne vedle svolenie prvnieho o pychu. (O tom rozsudek v bielých puohonných léta 1489.)

(ZZVlad. 445. — Cf. Nález z r. 1499. ZZVlad. 444.)

1489 Jestli žeby komu zápis který zjevně svědčil, že móže pro zadržalé úroky bráti — ten toho užiti má podle zápisu svého (Rozsudek v Bielých póhonných l. B. 1489.)

(ZZVlad. 118.)

Katherina de Kalepic citat Arnestum. — RMaj. cum d. baronibus et clientibus ad vota A. citati dederunt partibus hojemství ad feriam VI. quatuor temporum Pentecostes proximam tantum, aby stáli se všemi potřebami svými, a potom aby sobě žádného hojemství nebrali. 1489 26. Mart.

(*Emler, Rel. I. 156. 38.*)

Také ktož jest pohnán z nářku cti, tomu nemá dáno býti než jedno hojemstvie. (To stojí v Bielých póhonných, kdež Kateřina z Kalenic pohání Arnošta z Kestřan.)

(*Všehrd II. 14.*)

Kteréžkoli dědictvie kto prodává, toho má dskami ze jmena dotknúti; jestliže jeho ze jmena ve dskách nedotkne, nenie to prodáno, což se ze jmena ve dskách nepokládá. (Toho dóvod v bielých póhonných, kdež Zigmund z Roznhámu pohání Viléma Ilburka ze Mšeného). 1489 6. Oct.

(*Všehrd IV. 4.*)

Sigismundus de Roznhein citat Wilhelmum Ilburg. Kdož co prodává, má to dskami ze jmena jmenovati, a což se nejmenuje, to není prodáno.

(*Talmb. Emler, Rel. I. 209. 214.*)

Kdož co prodává, má to dskami ze jmena jmenovati; a což se nejmenuje, to není prodáno. (V bílých póhonných. „Zigmund z Roznhámu pohání Viléma").

(*Nálezové, O trhu etc.*)

V Památných N. 16.

Vladislav král . . ráčil rozkázati ve desky památné zapsati: Což se dotýče měněnie zlatého uherského, totižto kterého léta zlatí měněni byli po koliko grošiech, a to podle rejistr kupeckých jest počítáno tak, totižto: 1489 3. Mart.

Leta 1460 uherský zlatý platil po 42 gr.
Leta 1459 měněn byl zlatý uherský po 42 gr.
Leta 1462 platil zlatý uherský po 42 gr.
Leta 1463 platil zlatý uherský po 48 gr.
Leta 1464 platil zlatý uherský po 48 gr.
Leta 1461 platil zlatý uherský po 34 gr., jakož ve dskách zemských nalezeno jest v III. knihách Janových Planových B. 22, kdež Jindřich z Stráže prodal. . .

Leta 1460 zlatý uherský měněn jest po 40 gr., jakož nalezeno jest ve dskách zemských, v II. knihách Janových Planových G. 29, kdež Jan z Rozmberka . . .

Leta 1465 zlatý uherský měněn byl po pól 47 gr., jakož ve dskách nalezeno jest v Bielých větších zápisných B. 4, kdež list smluvní vložen jest mezi Janem z Rozmberka... Ale datum listu 1464. (Stalo se léta 1489 v Památných N. 16.)

(*ZZVlad. 294.*)

V Památných N. 20.

Pakli kto na kom právo ustojí v komoře, ten má relací z registr KMsti vzieti ke dskám zemským, a když ta relací ve dsky zapsána bude, bude moci toho, na komž jest právo ustal v komoře, jedniem póhonem k zemskému súdu pohnati, buď očkoli, buď póhon o dědictvie, nebo o škody, nebo o dluh malý nebo veliký. A když to k slyšení přijde u súdu zemského, nemá tomu pohnanému žádné hojemstvie dáno býti. (To psáno v Památných knihách N. 20 Najjasnější.)

(*Všehrd I. 2.*)

Ktož v komoře před KMstí. nebo před hajtmany nebo před gubernátorem na kom právo ustojí, a potom k súdu zemskému požene: tomu se žádné hojemstvie dáti nemá. (To najdeš v Památných N. 20. Najjasnější.)

(*Všehrd II. 14.*)

V Památných N. 21.

Městu neb měštěnínu s povolením královským muože kladeno býti. (V Památných N. 21.)

(*Nálezové, O kladení do desk.*)

Žádnému měštěnínu, žádnému městu, žádnému dědinníku, sedláku žádnému nic nemá ve dsky kladeno býti; neb jest jim kupovánie zbožie svobodného zapovědieno. Lečby k tomu král JMst. povolenie ráčil dáti, tehdy městu nebo osobám svrchupsaným mohlo-by ve dsky kladeno býti. (Dóvod toho v Památných knihách N. 21. Najjasnější knieže).

(*Všehrd IV. 5.*)

V Památných N. 22.

1489 Nalezli vuobec za právo: §. 1. Jestližeby kto kšaft učinil na mocný list královský, a výmienky žeby sobě v něm neudělal, „komužby co dal ústně nebo listem, aby to tak mocné bylo jakoby to v tom kšaftu stálo;“ a jestližeby co potom odkazoval na svrchciech, na klenotiech a na hotových peněziech, a toho kšaftu nezrušil, tehdy to odkázánie žádné moci mieti nemá. §. 2. A též jestližeby dědictvie své preč kšaftem bez výmienky odkázal na týž mocný list královský, a v tom kšaftu výmienky žeby neudělal, a žeby nadto jiný kšaft činiti chtěl, aby

první žádné moci neměl, jestliby té výměnky v kšaftu nebylo, a on by přes to druhý kšaft dělal, prvního nezruše, tehdy poslední kšaft žádné moci nemá. §. 3. Než jestližeby ta výmienka byla v prvniem kšaftu, jestližeby druhý kšaft učinil, aby první moci neměl, tehdy poslední v své moci zuostane a první nic platen býti nemá. §. 4. A jestližeby kto také kšaft učinil na mocný list královský, a k tomu svuoj statek odkázal a potom přijda ke dskám a učinil jiné zřízenie o tom statku: tehdy ten kšaft nemá žádné moci mieti, poněvadž ho prvé ve dskách před tiem zápisem nemá. §. 5. Než jestližeby kšaft prvé před tiem zápisem ve dskách byl, tehdy má moc mieti, a zápis poslední, kterýž jest ve dskách, nemá proti tomu kšaftu moci mieti. V Památných N. 22.

(ZZVlad. 185.)

V Památných N. 24.

Nalezli za právo, že králová česká žadná, prvnie ani která ještě 1489
potom bude, nemohly sú věna svého préč dávati, ani zapisovati, ani ještě budú moci, než mají toho věna do své živnosti užívati a po smrti každé má to zase k koruně připadnúti. A jestli žeby která to komu zapsala neb dala, nemá to dánie ani zapsánie žádné moci mieti. (O tom v Památných N. 24).

(ZZVlad. 452.)

V Památných O. 10.

Král atd. se pány atd. rozkázali držiteli dědin Mikuláše Štěpty, na kteréž jest byla Elška manželka jeho vznesena, poněvadž jest věnem jináč nebyla opatřena, aby jí věno její dali ve dvú nedělích; pak-li toho neučiní, aby jí úředníci bez póhonu zvedli na ty dědiny, na kteréž jest vznesena. (V Památných O. 10. Regia majestas).

(Nálezové, O vdovách.)

V Památných O. 14.

Jestli žeby který otec dcery kšaftem od synóv oddělil a jiné 1489
poručníky jim nad týmž statkem zdělal, to má moc mieti. Jestli žeby jim dcerám na dědictví dával, tehdy má zřízenie dskami učiniti, aneb na mocný list královský. Než jestli žeby zřízenie to chtěl na svrchciech neb klenotiech aneb na hotových peněziech učiniti, to bude moci listem učiniti pod svú pečetí a k tomu dvú neb tří dobrých lidí pod pečetmi. A též komuž by koli jinému chtěl odkázati, má se tak zachovati, jakož se nahoře píše. (V Památných O. 14).

(ZZVlad. 488.)

V Památných O. 30.

1489 Jestli žeby kto co jednomu bratru nedielnému odkázal, nebo odkudž by mu koli statek přišel, anebo že by ho dobyl, to má mezi jiné brátřie na díl položiti. Než což by kterému přišlo po ženě, toho nemá na diel položiti, ale má toho sám užívati a dědicové jeho. (O tom rozsudek v Památných O. 30.)

(ZZVlad. 519.)

V Památných P. 7.

Za právo země česká má, že každý zvod jest k dědictví, kromě věnných dědin, a kromě toho zvodu, kterýž by na zápisné byl učiněn; ten móž od pána gruntovního zplacen býti. (To stojí v Památných P. 7. Vladislav.)

(Všehrd IV. 14.)

Za právo se drží, že zvod móž veden býti i na zápisné a duchovnie dědictvie, ale pro nezpravu nic, než po nálezu panském nebo úředníkóv menších, a po právu staném též. (Nález toho najdeš v Památných dskách P. 7. Vladislav z Božie milosti).

(Všehrd IV. 14.)

Móž také zápisné a duchovnie dědictvie odhádáno býti, ale ne k dědictví, než k držení, dokavadž-by gruntovní pán toho zase v tom v čemž odhádáno jest, nevyplatil. A také ne pro nezpravu, než po právu staném toliko nebo po nálezu. (Toho dóvod v Památných P. 7. Vladislav z Božie milosti.)

(Všehrd IV. 16.)

Zvod nemuože a právo vedeno býti na zápisné a duchovnie pro nezpravu, bez povolénie královského; než po nálezu a po právu staném. (V památných P. 7: „Vladislav“ atd.)

(Nálezové, O zprávě.)

Nalezli vuobec za právo: Vladislav z Božie milosti král český etc. rozkázal ve dsky památné znamenati: §. 1. Což se dotýče puohonuov z dluhuov summ hlavních aneb také ze škod, jestližeby puovodovi proti pohnanému přísudek se stal králem JMsti a pány anebo úředníky menšími, a právo žeby po rozsudku aneb po právu staném pro tu summu aneb pro ty škody mělo vedeno býti na pohnaného a na dědiny jeho, a týž pohnaný žeby dědin svobodných neměl, než toliko dědiny zápisné a duchovnie: a takto JMt se pány radú svú o tom rozkázati jest ráčil, aby též práva vedenie bylo na ty dědiny téhož pohnaného do té summy, pokudž zápisové témuž pohnanému na též dědiny svědčí a výše nic. A to práva vedenie býti má bez ujmy spravedlnosti a bez škody gruntovniemu pánu týchž dědin, komuž by ta výplata spravedlivě příslušela. §. 2. A kdyžby právo a zvod na ty dědiny měl udělán býti, tehdy ten zvod veden býti má na ty dědiny

zápisné do summy, kterúž týž pohnaný na těch dědinách zapsanú má, a pokudž obdržal a nie vyšš. A pakliby k odhádání na těch dědinách zápisných do summy, kterúž týž pohnaný na týchž dědinách má zapsanú, odhádáno má býti jemu puovodovi, což jest summy právem ustál na témž pohnaném, a to však do té summy, pokudž zápisové na týchž dědinách svědčie, a výše nic; a to také beze všie škody pánu gruntovniemu, tak jakož nahoře dotčeno jest. §. 3. A to týž puovod jemuž by tak odhádáno bylo, držeti má dotud, dokudžby to zbožie nebylo vyplaceno od pána dědičného téhož zbožie, aneb toho, ktožby právo k té výplatě měl. §. 4. A při splácení téhož zbožie týž puovod summu svú vězma, toho zase postúpiti má beze všie odpornosti.

(*ZZVlad. 177.*)

IV. Andreae A. 17.

Syn otci nedílnému, a zase otec synu nedílnému, jest povinen díl dáti. (V 4. Ondřejových A 17, kdež Jan z Kolovrat pohání Albrechta z Kolovrat otce svého.) 1489

(*Nálezové, O otci etc.*)

V právě královstvie českého a v zemi české žádný se nemóž obrániti, aby dielu nemusil dáti synu, bratru, strýci nedielnému, když toho na něm požádá. Ale dielu žádný syn, bratr ani strýc nemóže a nemá před lety žádati spravedlivými, než když let spravedlivých, ne králem daných (neb se k tomú nedávají léta) dojde. (Toho všeho jest dóvod v IV. dskách Ondřejových A. 17. V při kdež Jan z Kolovrat pohání Albrechta z Kolovrat otce svého.)

(*Všehrd VI. 7.*)

A netoliko otec synu, ale také syn otci nedielnému jest povinen a práva diel dáti, jakožto vše týž nález oznamuje.

(*Všehrd VI. 7.*)

Syn, maje otce chudého, ještoby s jinou ženú měl děti, by pak ten syn mnoho statku nabyl, jest povinen otci i těm dětem, bratřím svým polovičným, díl dáti spravedlivý. (V 4. Ondřejových A. 17. kdež Jan z Kolovrat.)

(*Nálezové, O otci etc.*)

IV. Andreae A. 28.

Když komu zápis nápadní svědčí a jeho dědicům, by pak ten, komu svědčí, umřel prvé nežli zapisující, když zápis propuštěn není: tehdy když zapisující umře, mohau dědicové toho, komuž zápis svědčí

1489 zejmena s komorníkem uvázati se, a obdrží. (V 4. Ondřejových A. 28. „In causa Johannis Pelřimoviensis.“)

(Nálezové, O vedení práva.)

Nález jest: Ktož uvázání otpírá, sám zápis učině, že jest ten otpor na zmatek, a do věže se takový otporník beře. (IV. Andreae A. 28. Mezi Čeňkem z Barchova a Petrem z Nemyčevsi.)

(Všehrd VI. 37.)

Každý ktož odpor zmatečný vloží, najprvé otsúzen bude, a potom kázeň panskú trpěti musí, jakož to nálezové panští ukazují. (V IV. Ondřejových A. 28. v při mezi Čeňkem Vyšehněvským).

(Všehrd VII. 34.)

Pakli by kto přes svoj zápis uvázání nebo zájmu otpieral, takový otpor jest zmatečný a nepravý. (Toho dóvod v IV. Ondřejových A. 28, kdež Čeněk Vyšehněvský z Barchova pohání Petra z Nemyčevsi).

(Všehrd VII. 40.)

Též také když se kto rukojmiem zapíše pod uvázániem s komorníkem v statek jeho, jestli žeby jich nevyvadil, uvázání jich odpírati nemá; pakli kto odpierá, nález panský trpěti bude. (To stojí v témž nálezu v IV. Ondřejových A. 28, kdež Čeněk.)

(Všehrd VII. 40.)

Též také zmatek sobě udělá, když kto na ciziem béře, na čemž zápisu nemá, jako i ten, ktož zapiše se sám dobrovolně rukojmiem pod uvázániem, že je má vyvaditi, a když se pro nevyvazenie uvážie, potom jich uvázání odpierá. (Nález o tom v IV. Ondřejových A. 28.)

(Všehrd IX. 7.)

Kdož udělá na se zápis neb na statek svůj „s komorníkem uvázání“ a potom když se stane uvázání, odpírá, jest ten odpor na zmatek. (4. Andreae A. 28 mezi Čeňkem z Barchova a Petrem z Nemyčevsi.)

(Nálezové, O odpořích.)

Mezi jinými zmatky při otpořích tento jest najhorší, když se kto sám dskami v jakéžkoli při zapíše pod „uvázániem nebo pod brániem“ nebo jinak, a když se uvázánie pro dostinečiněnie nestane od toho, komu jest zápis udělán, nebo bránie, nebo vzvod, tehdy tomu práva vedení odpierá ten, ktož se jest zapsal. (Čti sobě nález o tom v IV. Ondřejových A. 28, v při mezi Čeňkem.)

(Všehrd IX. 8.)

Což ze jména u výprose nestojí, toho neobdrží. — (4 Andreae A. 28, „In causa inter Zděnko de Mihava Anno 1489 ff. 6 post annuntiationis Marie.“)

(Nálezové, O nápadích.)

IV. Andreae A. 30.

Na statku manském muože věnovati výše nad 10 kop grošuov českých bez povolení. (V 4. Ondřejových A. 30. „Barones in causa Katruše relicti olim Joannis Smetana.")

(Nálezové, O vdovách a manželkách.)

(Nález o tom, kdež vinil Zdeněk s jinými Bohuslava ze Švamberka a pravíce žeby clo nespravedlivé bral v Boru; a on Bohuslav odpíraje, pravil, že jest to mýto držal po svých předcích.) I nalezli za právo: Poněvadž Zděnek s jinými to jsú dostatečnějším svědomím provedli nežli on Bohuslav, z té přičiny král se pány na plném saudu jim dávají za právo a on Bohuslav aby toho cla více nebral.

(Ojiř.)

Clo kteréž není od staradávna, nemá bráno býti. (IV. Andreae A. 30. Mezi Zdeňkem z Švamberka a jinými.)

(Nálezové, O saudu zemském — O moci.)

V bielých póhonných.

Jestli žeby kdo koho za nemocného kladl, an mu toho neporučil a také nemocen nebyl, takový má jako úkladník trestán býti vedle prvního nálezu obecnieho. (O tom rozsudek v Bielých póhonných l. 1489, kdež Čeněk z Barchova.) **1489**

(ZZVlad. 89.)

Také ani póvod ani pohnaný svých ří, prvé než vysvědčeny budú, nemohú poručníkóv žádných zapisovati; a k súdu když vystojí svědčenie, oba poručníky pře své zdělati mohú, kromě pře o moc, k kteréž oba osobně státi mají i na súdu, a žádných poručníkóv žádný o moc dělati nemóže. (Nález toho v Bielých póhonných, kdež Jindřich Opozdil ze Strhař Ctibora z Walštejna pohání.)

(Všehrd III. 14.)

Tu kdež odhádánie se stalo Vlčkovi a on Ondráček neudělal odporu ve dvú nedělech proti odhádání podle práva, tu král etc. nalezli za právo; A poněvadž on Ondřej byl sám na tom odhádání a jemu Vlčkovi dědin v Svinařích bez výminky jest odhádal a nic tu tehdáž nepravil, jest-li by jakú spravedlnost k těm dědinám měl v Svinařích, a odporu do dvú nedělí po odhádání podle práva neudělal jest, — že jest sobě sám při tom zmatek učinil; a protož aby těch dědin Vlčkovi postúpil ve dvú neděli. 1490. **1490**

(Ojiř.)

Girzyk z Kasalicz citat Joannem Kozel de Sussin. R. Maj. **1490**
cum d. baronibus et beneficiariis majoribus et minoribus judicantes **13. Mart.**

stánie i nestánie, ex quo ipse G. actor při vyhlášení práva staného opět po třikrát volán jsa nestál jest, ideo d. barones et clientes ten puohon zdvihají.

(*Talmb.* — *Emler. Rel I. 163, 69.*)

Póvod má sčekati do toho času a dne, dokudž se jemu za právo stané nedá. Nestál-liby tu při tom, kdyžby se jemu za právo dáti mělo, tehdy tiem svým nestániem, což jest na pohnaném jeho nestaniem obdržal, zase skrze nestánie své ztratí, a ten póhon bude mu v nic obrácen. (Tak se stalo Jiříkovi z Kasalic, kterýž k svému právu stanému nedostál jest. To najdeš v Bielých póhonných 1490 léta v středu na sv. Kedrutu, kdež týž Jiřík z Kasalic pohání Jana Kozla z Sušin.)

(*Všehrd II. 4.*)

Kdož na vyhlášení póhonóv právo ustojí, a potom po saudu, když staná práva dávají, do šraňkův nevstaupí, ztratí to stané právo (O tom v bielých póhon. l. 1490 v středu na svatú Kedrutu, kdež Jiřík z Kasalic pohání Jana).

(*Nálezové, O staném právu.*)

1490 (O tom kdež Anna zapisuje Čeňkovi a jeho dědicuom. A Petr syn, téhož Čeňka uvázal se jest v ty dědiny zápisné jmenované od dotčené Anny, kterýž jest otci jeho učinila a dědicóm jeho. A proti tomu uvázaní Jan učinil jest odpor a pravě, že jest toho uvázání Petr učiniti neměl, neb ona Anna ty dědiny prodala jest Henrichovi a on ty dědiny jest držal léta pokojná. Petr pravil že má zápis celý a neporušený a že jemu to nic ke škodě nenie.)

I nalezli za právo: Poněvadž ona Anna udělavši zápis Čeňkovi a jeho dědicóm a mohúci jej sama sobě propustiti, i nepropustila — že jest jiného zápisu dokudž by toho prvnieho nepropustila, učiniti jest nemohla; a také poněvadž otci jeho Čeňkovi a jeho dědicóm svědčí dsky, aby se mohli s komorníkem uvázati, kdyžby bez toho býti nechtěli, i z té příčiny jest práva svého nepromlčel; protož podle toho král se pány na plném saudu Petrovi dávají za právo. (1490 f. 5 post Annunciationis B. Mariae.)

(*Ojíř*).

(Nález, kdež Oldřich udělal zápis s dluhem a s místem a toho zápisu nepřepustil ani na místo prázdné doložil, jinému zapsal týž dluh). I nalezli za právo: A poněvadž on Oldřich udělav zápis prvnější jemu Vlašimskému a toho zápisu jest nepropustil, že jest toho dále Vamberskému zapisovati moci neměl. A poněvadž on Oldřich, po kterémž se Vlašimský táhne, zapisuje Vamberskému toliko o II. stech k. gr. zmínku činí, i z té příčiny král se pány a vladyky na plném saudu dali sú jemu Vlašimskému za právo k. těm dvěma

stem kopám, a ty aby Samuel dal ve dvú nedělí od dnešního dne jemu Vlašimskému. (O suchých dnech adventních 1490.)

(Ojíř).

(Nález o tom kdež Petr pohání Ješka Svojanovského a žaluje na Ješka pohnaného a pravě, že mu se mocí uvázal v hrad Kalich; proti tomu Ješek odpieraje pravil, že ten hrad držán jest za pokojných let bez naříkání). Nalezli za právo: Poněvadž první držitelé podle práva bez naříkání drželi jsú ten hrad Kalich až leta zemská prošla, a on Ješek po nich v to držení všel, z té příčiny dali jsú jemu Ješkovi za právo. 1490

(Ojíř. — Emler. Rel. I. 206, 202.)

V Památných P. 16.

Nalezli vuobec za právo: Kdežby která byla vznešena a jináč žeby věna svého neměla ujištěného, má toho vznešenie užiti, když to provede, jestliže jest co po ní jmenováno a dáno při tom vznešení, a má toho vznešenie užiti a z něho nemá poháněti; než od krále JMti aneb od pánov a vladyk z plného saudu ten má obeslán býti listem od úřadu k úterskému dni, aby před pány stál a jí práv byl; jakož o tom prvnie svolenie ukazuje. Než jestližeby ona po smrti muže svého po třech létech a 18 nedělíech na to vznešenie nesáhla obesláníem tiem listem, an práva jdú, že to své vznešenie promlčí. A jestližeby jí ten, na číž jest statek vznešena, musil věno dáti, a onoho statku něco by zuostalo, kterýž jest k němu vznesl: tehdy ten, kterýž jest dal věno, muož k jeho statku právem hleděti. Než jestližeby ten jsa listem obeslán pro to vznešenie, k tomu úterskému dni (jako se nahoře píše) nestál: tehdy ta vdova má na ten statek obranným listem uvedena býti, a jej držeti a jeho užívati dotud, dokudžby jí její věno dáno nebylo. Než jestližeby pro nemoc státi nemohl, aby nemoc jeho byla opověděna; a bylaliby opověděna jeho nemoc, má práva jako o nemoc užíti, kdež první nález o tom svědčí v památných P. 16 (= 1490), a v bielých puohonných léta 1485.

(ZZVlad. 508.)

V Památných P. 24.

Nalezli vuobec za právo: Ktožby koho zhaněl, a ten jej zase zhaněl, i požene-li ho z nářku cti ten, ktož jest prvé zhaněn, nebude-li naň ta lehkost uvedena, tehdy páni jeho čest opatřie; než tento jemu povinovat nebude pokutú napravovati, poněvadž jest sám zase haněl a své neviny haněním bránil; a z té pře se také viniti nemají ze škod. A jestližeby se pak oba nevinně haněním dotýkala,

tehdy páni je mají oba na jich oti opatřiti, než pokutú ani škodami sobě povinni nebudú. (O tom rozsudek P. 24. v památných.)

(ZŽVlad. 103.)

V Památných P. 30.

1490 Za právo v zemi české od staradávna beze všie proměny se drží, že žádný sirotkóm let dáti nemóž než král sám. Aniž páni té moci jsú, když král v zemi jest, aby sirotkóm léta dáti mohli, ledby jim té moci KMst. někdy popřieti ráčil z hodné a znamenité některé příčiny, buďto žeby v zemi nebyl, nebo z jiné příčiny té podobné, jakož se jest L. B. 1490 stalo při sv. Mikuláši, kdež jest pánóm k těm i k jiným věcem mnohým KMsti samému příležiecím moc listem dána. (Jest psáno. v Památných P. 30. — Cf. Arch. V. p. 439.)

(Všehrd V. 47.)

Žádný sirotkům let dáti nemůže, než sám král, když v zemi jest, i sic ledby pánům atd. tu moc dal. Jakož se tu list najde, že král ráčil pánům moc dáti na některé věci samému králi náležité. A tu se také najde, že i kromě toho království jsa král kdež koli jinde, že může leta sirotku dáti, i jiné věci. (V Památných P. 30. léta 1490).

(Nálezové, Poručníci sirotkuov.)

V bielých póhonných.

1491 Nalezli za právo: Kdyby kto požena koho, v žalobě před saudem žeby stálo, že se dokládá desk aneb svědomie, a toho svědomie podle práva nepokáže: že jest ten puohon na zmatek (jakž o tom nález v Bielých póhonných, kdež Václav Kopanský pohání Sigmunda leta 1491 k suchým dnóm postním).

(Výpis z r. 1535. Arch. V. 52.)

Poněvadž on K. puovod v své žalobě svědomí se dokládal, a maje čas a prodlení k tomu, toho svědomí podle práva sobě nezjednal; i protož skrze to na zmatek jest pohnal, i z té příčiny páni a vládyky jej K. v svú kázeň berú.

(Talmb. — Emler. Rel. I. 214. 288.)

Kdož kde v žalobě své svědomie se dokládá a potom na súdě stoje žádného neokazuje: ten v zmatek upadá. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Václav Kopanský pohání Sigmunda z Barše).

(Všehrd IX. 4.)

Kdož sobě v žalobě jakého svědomí dokládá, a toho svědomí, na kteréž žaloba se vztahuje, před saudem neokáže, zmatek. Totiž

dokládáš-li se desk, provozuj dskami; paklr listův, tehdy listy provozuj atd. K tomu podobně v bielých póhon., kdež Václav Kopanský pohání Zigmunda Barše.

(Nálezové, O zmatku.)

Anna Nádherná z Klatov pohání Matěje. Poněvadž oni Klatovští pohnaní z rozkázání krále JMsti domuov jsú odjeli, a ona Anna tudy na nich právo ustála jest, i z té příčiny páni a vladyky ten póhon a stané právo zdvihají a podkomořímu poraučejí, aby stranám saud osadil o to oč pře jest, a ona Anna puovod, z čehož-koli bude chtíti viniti již dotčené pohnané, aby jí před podkomořím právi byli. 1491 9. Mart.

(Emler, Rel. I. 147, 6)

Stané právo zdviženo, i póhon. (V Bielých póhon. l. 1491 k adventním. „Anna Nádherná pohání Václava Půthy" atd.)

(Nálezové, O staném právu.)

Kdož člověka vysaudí, že mu má i s statkem vydán býti, kterýž jest tam s sebú přinesl aneb přihnal etc. (V bílých póhonných 1491 k letničním suchým dnům. Bořivoj z Donína pohání Zdeňka z Švamberka.") 1491 25—28. Máje.

(Nálezové, O lidech a služebnicích.)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto člověka cizieho na gruntu za sebú osazeného jměl, a ten člověk žeby se pod svého pána dědičného vystěhoval aneb se vykradl od toho, pod kterýmž jest seděl: tehdy ten, od kteréhož se vystěhoval aneb vykradl, pošle-li k jeho pánu dědičnému, aby mu ho vydal jako člověka, kterýž mu se pryč vystěhoval aneb vykradl, a nechtělliby ho vydati: tehdy jej muož pro to nevydánie z pokuty pohnati, a na něm tu pokutu obdrží. Než když bude ten člověk zase navrácen, odkud se jest vystěhoval aneb vykradl: tehdy pán jeho dědičný bude moci zase vedle práva jako k člověku dědičnému hleděti podle svolenie prvnieho o pokutách, což se lidí dotýče. (O tom rozsudek léta 1491.)

(ZZVlad. 282 b.)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby čie dědiny držal, práva k nim nemaje, a propustil z toho zbožie některé lidi z člověčenstvie, že to propuštěnie moci nemá. (O tom rozsudek v bielých puohonných l. 1491.) 1491

(ZZVlad. 258.)

Kdožby jináč v kterýž statek vešel nežli řádem a právem, a propustil člověka, nemá to propuštění moci. (V bílých póhonných 1491 k letničným, »kdež Bořivoj z Donína pohání Zděnka ze Švamberka.«)

(Nálezové, O lidech a služebnicích.)

1491 Ktož by se táhl nad žalobu a nad svědomie, že chce to výše provesti, a to by neprovedl a neprokázal, ten sám svój póhon na zmatek uvedl (jakož o tom rozsudek l. 1491, kdež Bořivoj z Donína).

(*ZZVlad. 82.*)

Kdož se podvolí před saudem co provesti, a toho neprovede, a potom by chtěl svú při něčím jiným než tím, což jest řekl, provésti: nebude jemu platno a bude odsauzen. (V biel. póhon. 1491 k letničným suchým dnům. „Bořivoj Doninský pohání Jana Běžkovce.“)

(*Nálezové, O průvodu.*)

1491 Kaplan jednoho oltáře pohnal z dědictví k tomu oltáři příslušející a kaupené trhem; však poněvadž jest od jiných bývalo prodáváno potom, a trhem jedni je druhým kladli, a žádný kaplan toho oltáře těm trhóm nikda neodpíral, až léta zemská prošla, i jest odsauzen kaplan toho dědictví. (V bílých póhon. 1491 k letničním. „Martinus plebanus ecclesiae S. Katerinae pohání Henricha a Radslava z Šebiřova.“)

(*Nálezové, O promlčení práva.*)

Poněvadž pohnaní okázali a provedli starodávnie drženie i trhy dskami zemskými zapsánie těch dědin, kterýmž jest žádný neodpíral, i vedle toho drženie dederunt ipsis citatis pro jure.

(*Emler. Rel. I. 191. 161.*)

1491 14. Dec. Nalezli za právo: Ktožby kázal člověku svému prodati a on jemu hodným člověkem osadil, má jej propustiti a naň se více táhnúti nemá, aniž jeho poháněti, aby jeho člověk byl, (jakož o tom nález v bílých póhonných, kdež Václav z Lobkovic poháněl leta XCI k suchým dnóm letničným).

(*Výpis z r. 1535. Arch. V. p. 513.*)

Václav z Lobkovic pohání Bohuslava Břekovce. Poněvadž jest Jetřich Chlumecký jakožto tehdejší pán dědičný Pavlikóv kázal se jemu Pavlíkovi odtud vybrati i s dětmi a jej propustil, i z té příčiny dali jsú Bohuslavovi za právo, a jej při tom člověku zuostavují.

(*Emler. Rel. I. 213, 235.*)

V Památných Q. 18.

1492 Když krále JMsti. v zemi nenie, raddy JMKské. v komoře súditi mají dvakrát do roka, na Sv. Martina jednú, druhé dvě neděle před Sv. Duchem. Při kterémžto súdu má toto zachováno býti, aby naj-

prvé každý ktož pohání, v listu jmenoval z čehož pohání, a to aby i registry zapsáno bylo. A ktož by před tiem súdem prav zóstal, má jemu dosti učiněno býti vedle nálezu do dvú nedělí. A ktožby dosti učiniti nechtěl, jenžto by na svobodných nebo na zápisných dědinách měl, tomu se v dědiny jeho má uvázáno býti úřadem purkrabie hradu Pražského do té summy, pokudžby nález svědčil. Ale ktožby na dědinách svobodných nebo zápisných neměl, ten má listem zatykacím k tomu připraven býti a do vazby má vsazen býti, aby se nálezu panskému v saudu komorním dosti stalo. A takového fedrovati ani zastávati nemá žádný. A na tom súdu při těch časích má dvě neděle ustavičně sedieno býti. (To psáno v Památných knihách Q. 18, Kniežata, páni a vladyky na plném sněmu obecném . . .)

(Všehrd I. 2. — Veliký nález plným sněním viz v Arch. V. p. 446)

Saud komorní má držán býti dvě nedělí pořád. (V památných. Q. 18. „Páni a vladyky na sněmu obecním" atd.)

(Nálezové, O saudu komorním.)

Zatykač a uvázánie jest úřadu purkrabí Pražského pójčen ne po jeho súdu anebo nestání, než po súdu před hajtmany v komoře, nebo po nestání před nimi. (Dóvod toho v památných Q. 18. Kniežata).

(Všehrd I. 5.)

V Památných Q. 19.

Páni a vládyky na plném súdu ráčili jsú rozkázati ve dsky památné zapsati: Ktožby kolivěk panskému nálezu i úředníkuov menších dosti neučinil, tehdy úředníci Pražští mají zvésti póvoda na dědiny pohnaného vedle práva. A ten takový ktož by panskému nálezu dosti neučinil, bude povinen puovodovi zase všecky náklady a útraty navrátiti, kteréž by na zvod naložil i na jiná práva vedenie, beze všie odpornosti. (V památných Q. 19.)

(ZZVlad. 248.)

Pro škody po nálezu nebo po právu staném též se k dědictví móže a má odhadovati; ale pro nezpravu třetinú výš se odhaduje; po nálezu pro summu, pro dluh a po právu staném za třetinu nákladové se všickni odhadují, škody i útraty (To najdeš v Památných Q. 19. Páni a vládyky . . .)

(Všehrd IV. 16.)

Když se ne hned po panském nálezu, než po práva vedení dosti nálezu panskému činí: ty náklady všecky, což se na práva vedenie naloží, musí tomu ktož po nálezu právo povede, navrátiti. (Toho dóvod v Památných Q. 19. Páni a vládyky).

(Všehrd II. 22.)

A k tomu i s náklady, kteréž kto na práva vedenie naloží od póhonu až do poslednieho panovánie, to má také při tom odhádáno býti. (To stojí v Památných Q. 19 Páni a vládyky).

(Všehrd II. 22.)

V bielých póhonných.

1492 Ustojí-li kto právo na kom o dědictvie, aneb o jiný jaký statek, to stané právo hned muož dáti neb prodati aneb poručníka k dovedení práva udělati dskami. (O tom rozsudek leta 1492 v Bielých póhonných).

(ZZVlad. 41.)

§. 1. Ktožby jakú zástavu držal a ten ktožby zastavil, měl by vóli vyplatiti, neuchoval-liby Bóh ktož zastavuje, tehdy k té výplatě dědicové jeho anebo nápadníci právo mieti mají, jako on sám. §. 2. Bude-li ten ktož zástavu drží, komu chtieti to své právo prodati aneb komu zapsati, to bude moci dobře učiniti. §. 3. Pakli by toho práva žádnému nezapsal ani prodal a umřel by v tom, tehdy któž nápadníci po něm budú, k tomu zápisu budú mieti právo. (V Bielých póhonných 1492).

(ZZVlad. 208.)

1492 Kto by mana z manské věci před který jiný saud pohonil, ten puohon bude jemu zdvižen. (O tom rozsudek v Bielých póhonných l. 1492).

1492 13—16. Jun. Ktož by na kom člověka vysaudil, má jemu toho člověka vydati podle rozsudku s tiem statkem, s kterýmž se jest týž člověk k němu přibral; než což tu pod tiem pánem statku nabude, má u toho pána milosti o ten statek hleděti; a ten pán má vuoli jej jemu propustiti neb nechati.

(ZZVlad. — Emler, Rel. I. 150, 21.)

1492 (Nález, kdež Mikuláš Zajíc póvod vinil Dorotu a pravil že drží dědiny jeho. Proti tomu Dorota odpierajíc pravila že nic víc nedrží, než to což jejímu muži prodal listem.) Nalezli za právo: Poněvadž ten list kterýž jest ona Dorota okázala a dsky svědčí Oldřichovi z Duban a jeho dědicóm, že ji při tom listu a jejím zápisu zuostavují. A jakož jest Mikuláš Zajíc pravil žeby ona Dorota více držela nežby

držeti měla, aby on Mikuláš purkrabí hradu pražského na ty meze vedl, a to týž purkrabie aby to mezi stranami ohledal, oč by mezi stranami ruoznice byla, vedle práva a řádu mezního. A což týž Mikuláš na schválení téhož purkrabí provede, žeby ona Dorota více držela než by držeti měla, toho aby jemu zase postúpila.

(Ojiř. — Talmb. — Emler, Rel. I. 198. 179.)

Jestli žeby kto k komu poslal, aby mu čeledína vydal neb člověka a služebníka nebo sirotka, a ten k komuž by posláno bylo, toho nevydal, až by jej pohón zastihl, a teprvé jej chtěl po póhonu vydati: tehdy ten ktož jest jej pohnal, má vóli mieti jej přijieti aneb se póhonu držeti. (O tom rozsudek v Bielých póhonnýoh l. 1492.) 1492

(ZZVlad 229.)

Kdožby komu o člověka poslal, a on mu ho nevydal, ažby ho pohón zastihl, není povinen jeho přijíti, než muože se svého póhonu držeti. (V bílých póhonných 1492 k postním suchým dnům. »Burian z Javora pohání Jana z Chřenovic.«)

(Nálezové, o lidech a služebnících.)

Poručník poručníka činiti nemóž podlé práva. 1492 15. Jun.

(Emler I. 183, 131.)

Žádný poručník nemůž jiného poručníka dělati; neb jeho pře není (V Bílých póhonných, Jan z Lukavce pohání Viktorina a Bočka).

(Nálezové, O poručnících.)

Žádný poručníkem pře jsa, jiného poručníka též pře poručníkem učiniti nemóž; neb jeho pře nenie. (To najdeš v Bílých póhonných, kdež Jan z Lukavce pohání Viktorina a Bočka.)

(Emler I. 183, 131. — Všehrd II. 19.)

Pakli poručník poručníka udělá a sám k súdu nestane, budeli od póvoda poručníkem, ztratí póvodu svému póhon; pak-li od pohnaného, ztratí pohnanému při (to v týchž knihách a v témž nálezu najdeš).

(Všehrd II. 19.)

A v tom běhu (v při) poručník poručníka jiného učiniti nemóže (Toho nález v Bielých póhonných, kdež Jan Lukavecký kněze Viktorina pohání).

(Všehrd V. 40.)

Na měřenie míle také jeden úředník menší jest jezdil, aby při tom měření byl (Dóvod toho v Bielých póhonných, kdež Chomutovští pohánějí Jindřicha z Vřesovic, že ze vsi městečko udělal 1492.) 1492

(Všehrd IV. 8. — Emler, Rel. I. 220, 258.)

V černých zápisných J. 15.

1492 Nalezli vuobec za právo, že úředníci Pražští menší desk zemských mají zapisovati takovým titulem napřed: „Přiznal se před úředníky Pražskými,“ jakož to bylo od starodávna zapisováno; než komužby list psali od úřadu, tehdy mají takovým titulem se napřed psáti: „Uředníci Pražští menších desk zemských N.“ jakož od starodávna bývalo. (V černých zápisných J. 15.)

(*ZZVlad. 245.*)

Victorini A. 23 či 24.

1493 Ktožby se koli o dědiny saudil, jsa z nich pohnán, a zpravci nebo zpravcím svým nedal úmluvy vedle práva zemského, od úřadu zemského, a potom ty dědiny prosúdil: zpravce jemu nejsú povinni těch dědin zpravovati. A ten kdož ty dědiny prosaudí, nemóž se pro nezpravu na svého zpravcí nebo zpravce vésti. Pakli by jemu úmluvu dal prvé nežli by se saudil, a zpravce jeho že by jeho v tom nezastúpil: tehdy, by pak i dědiny prosaudil, móž se pro nezpravu vésti. (Jakož nález o tom v mistra Victorina kniehách A. 23.)

(*ZZVlad. 17.*)

Ktož zpravce maje a z toho dědictví jsa pohnán, za kteréž zpravce má, bez nich se súdí, a jim úmluvy vedle práva nedada: když prosúdí, zpravu svú potracuje, a nejsú jemu zpravú zpravci povinni (To najdeš v deskách Viktorinových A. XXIV, v té při, kdež Dobrohost z Ronšperka pohání Bedřicha.)

(*Všehrd IV. 11.*)

Kdož má zpravce, a nedá jemu úmluvu, a saudí se, potratí zpravu. (V Viktorinových A. 24 mezi Dobrohostem z Ronsperka a Bedřichem.)

(*Nálezové, O zpravě.*)

Pakli úmluvy vedle práva svého zpravci nedáš, a k súdu sám bez něho přistúpíš, .. prosúdíš: ničímž tvój zpravce dále povinen nebude, aniž naň zvodem a právem pro nezpravu budeš moci sáhnúti; neb's se bez něho súdil. (Toho nález ve dskách Viktorinových A. 24, v té při, kdež Dobrohost z Ronšperka).

(*Všehrd III. 13.*)

Když úmluvu svému zpravci dáš, a on tebe v súdu zastúpiti nedá, musíš se sám o to k čemu's pohnán nebo k čemu's pohnal, súditi. A prosúdíš-li, povedeš se na svého zpravci, třetinú výš, beze zmatkóv; pakli vysúdíš a práv zóstaneš, o škody k svému žalobníku, kterýž jest tebe pohnal, hleděti budeš, ne k svému zpravci. (Toho

všeho jest dóvod nález ve dskách Viktorinových A. 23, kdež Dobrohost z Ronšperka.)

(*Všehrd VII. 37.*)

I. Victorini B. 16.

Dání a milosti královské mají býti každému bez škody a újmy na jeho spravedlnosti — (Primo Victorini B. 16.)

(*Nálezové, O nápadích.*)

Victorini F. 2.

Jest-li žeby kdo komu co zastavil a v té zástavě žeby stálo, cožby na stavení naložil, že jemu má navráceno býti; a dokadžby „jemu to nebylo navráceno, že nemá postupovati, pokudžby to což naloženo jest, nebylo dáno“ a uváže-li se mimo to jinak než právem, učiní proti právu a řádu moc. (Victorini F. 2. Mezi Bořivojem z Donína a Václavem z Pejru.)

(*Nálezové, O zmatku.*)

Páni nalezli o moci. — O témž mezi Bořivojem z Donína a Václavem z Pejru (primo Victorini F. 2.)

(*Nálezové, O moci.*)

Victorini F. 3.

Každý služebník muože od pána svého listem odpuštění bráti. (Victorini F. 3 mezi Bořivojem z Donína a Václavem z Peyru.)

(*Nálezové, O lidech a služebnících.*)

I. Victorin H. 15.

Uvázání, odpor i póhon k odporu páni zdvihli pro moc. (Primo Victorini H. 15.)

(*Nálezové, O uvázání.*)

Victorini K. 23.

Bratr starší maje mladší bratry let nemající, může nad nimi poručníka neb poručníky i nad statkem jich dělati, a to se stalo. (O tom Victorini K. 23, kdež Johannes de Wartmberk.)

(*Nálezové, Poručníci sirotkuov.*)

Victorini L. 3.

(Každý ten, ktož utkna nedožene neb nepožene, má nález panský trpěti a dvě neděli v pánské vazbě seděti v věži. A by pak útok

jeho v registra starostova zapsán nebyl, než toliko že by známo bylo že jest útoku žádal, a starosta komorničí to vyzná, že jest v šraňcích stoje na útok volal: dosti jest; túž pokutu má nésti, jakoby útok jeho v registra starosty komorničího zapsán byl. (A to se stalo Václavovi Hulmatovi z Žitenic, a jest psáno ve dskách Viktorinových L. 3. v té při, kteráž jest mezi Bořivojem z Donína.)

(*Všehrd III. 4.*)

1493 Kdož útok učiní, by pak nebyl zapsán, jaká pokuta na to. — (O témž útoku, Victorini L. 3. Mezi Bořivojem z Donína.)

(*Nálezové, O zmatku.*)

1 Victorini P. 15.

Kdož zejmena v odporu čeho nepoloží a nejmenuje, toho neobdrží. (1. Victorini P. 15. In causa Heřman Krušina pohnal k odporu Jana z Lamberka roku 1493 v středu dne sv. Dionysia.)

(*Nálezové, O odpořích.*)

Victorini.

Léta dána bývají dvojím způsobem: Jedna jsú věčná, a ta trvají předse do let spravedlivých a přirozených. a druhá do času, ta se dávají pro potřebu, aby mohl statek svůj aneb díl statku klásti do desk, aneb pro jiné potřeby; a jakž tu potřebu zděje, tak ta léta minú. A taková se léta dávají některému sirotku třikrát čtyřikrát. (O tom Viktorini, že sú Janovi z Vrchotic třikrát dána i jinde jiným sirotkům.)

(*Nálezové, Poručnící sirotkův.*)

V Bielých póhonných.

1493 Bratr starší móž sám poháněti i póhony přijímati, maje bratří mladšie, kteří by let neměli. (V Bielých póhonných L. 1493.)

(*ZZ Vlad. 104.*)

Georgius de Taussenie citat Cztiborium Towaczowsky. Ubi ipse J. inculpavit ipsum C. dicens, quia tenet hereditatem ejus in Slup na Jizerze, ita prout querela testatur, a super hoc ostendit tabulas (dědiny v Túšení,) v kterýchžto dskách nižádné zmínky o Jizeře není — ideo RMaj. cum bar., poněvadž se s žalobou dsky nesrovnávají, ten puohon zdvihají.

(*Bühler, I. 164, 73.*)

Ještě se má žaloba i se dskami srovnati, na kteréž se póvod táhne a kterýchž se v žalobě své dokládá. Nesrovná-li se žaloba se dskami, póhon ten zdižen bude. (Nález v Bielých póhonnych, kdež Jiřík z Túšenie Ctibora z Cimburka)

(Všehrd II. 1.)

(V týchž dskách, kdež Marketa z Horek Ješka z Boskovic pohání.)

(Všehrd II. 11.)

Se vším se žaloba srovnati má, nač se koli póvod tahne a čehož se koli dokládá. Dokládá-li se register kralovských, dokládá-li se svědomie, s registry se královskými i s svědomím srovnati má; nesrovná-li se, ten póhon bude zdvižen nebo póvod odsúzen. (Nález o prvním v Bielých pohonných, kdež Gerunk z Lomóv Dobru z Solsic, o druhém v týchž dskách, kdež Mikuláš z Budětic Václava a Zdeňka z Waldeka.) 1493

(Všehrd II. 11. — Emler, I. 163, 68.)

Nesrovná-li se svědomí s žalobou, bude dáno za právo pohnanému (V Bílých, kdež Mikuláš z Budětic. . . . .)

(Nálezové, O průvodu.)

Žaloba s svědomím když se nesrovnává, bude pohnanému dáno za právo.

(Emler I. 198. 176.)

Alsso Rubik de Hlawatecz citat Litvínum de Stodnie. Poněvadž on L. okázal jest smlúvu Vokem z Rožmberka učiněnú, k kteréž se smlúvě on Vok jest pod svú přísahú seznal u dvorských desk, páni a vladyky jeho L. při té smlúvě zuostavují. A poněvadž jest on Aleš jeho Voka z R. jakožto jednoho súdcí zemského vysoce nařekl, že by tu smlúvu činil bez jeho žádosti a bez jeho přítomnosti, že jest jemu na tom křivdu učinil, i pro tu příčinu páni a vladyky jeho Alše v svú kázeň berú. 1493 8. Mart.

(Emler Rel. I. 147. 8.)

Kdožby mluvil o saudci zemském, že jest jej smlauval bez jeho vůle, a ten saudce to poví na svau přísahu, že jest to učinil s jeho volí: bude v kázeň vzat. (V bílých póhonných 1489 k sudbým dnóm. »Aleš Raubík z Hlavatec pohání Laurina.«) (recte Litwina).

(Nálezové, O zmatku.)

Kdožby svého uředníka, neb člověka, neb čeledína zastihl na čích gruntích, buď i kromě vsi, a žádal vydání, že každý takového má vydati, a klejtem žádným jeho nemá zastírati. Pakli toho neučiní,

pokutu, bude-li pohnán, dáti musí. (V bílých pohonných léta 1493 k adventním. »Bořivoj z Donína pohání Zigmunda Mlečka.«)

(Nálezové, O lidech a služebnících.)

1493 Jestližeby synové po otci zuostali, ti a takoví kteříž léta mají, z otcových závad jakých-koli mají všichni poháněni býti; pakliby nebyl který z nich pohnán, tehdy ten póhon bude zdvižen. A též zase z otcových spravedlností všichni synové po něm zuostalí, kteříž léta mají, všickni poháněti (mají); pakliby mají který nepohnal, tehdy ten puohon bude zdvižen. (O tom rozsudek v Bielých l. 1493, kdež Bartoloměj Buben).

(ZZVlad. 62.)

1493 Ktož o holi chodí a bude za nemocného položen, při svau ztratil (V bílých póhonných 1493, kdež Mikuláš Stříbrný pohání atd.)

(Nálezové, O nemocech.)

Za nemocna k saudu, nemaje poručníka, položen.

(Brun. — Eml. I. 195, 165).

1493 Služebníka přikázaného, když není čeledín náchlební, a není poplatní, není povinen žádný vydati. (V bílých póhonných 1493 k adventním. „Jan Juna z Miličína pohání Ondřeje Předbora z Radešína.“)

(Nálezové, O lidech a služebnících).

1493 Jul. (Nález, kdež Baltazar Mrzák póvod vinil kněze Jindřicha pohnaného z listuov a z majestatuov, kteréž byl král Jiří k sobě přijal.) Tu král etc, nalezli za právo: Poněvadž jemu Soběslavovi Mrzákovi, otci kněze Baltazarovu, držení dále nesvědčilo než toliko do jeho živnosti, i jest JMst. to dobře vyplatiti mohl jakožto král český, kterémužto výplata přislušela jakožto králi českému, a z té příčiny témuž knězi Baltazarovi na plném saudu léta daná ke škodě jsú nebyla: i dali jsú knězi Jindřichovi za právo.

(Emler, Rel. I. 150, 22)

1493 Burianus de Sswamberg citat Zygunam de Ortmbergk. Poněvadž ona Z. hrabinka k žádné své potřebě aniž službě téhož Wolfhanzle jest nepřijala, než toliko pro skutek nešlechetný v svú kázeň vzala, tu jest nic proti nálezu panskému ani svolení zemskému neučinila, i z té příčiny jemu B. těmi škodami ani pokutú povinna není.

(Talmb. — Brun. — ZZVlad. 186. — Eml. Rel. I. 149, 16.)

Kdožby čeledína neb člověka cizího u vazbě měl pro zlý skutek, a bylo od pána jeho k němu posláno, aby mu ho vydal, není ho povinen vydati. (V bílých póhonných 1493 k postním. »Burian z Švamberka pohání Ziguni hrabinku.)«

(Nálezové, O lidech a služebnících.)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby člověka ciziello u vazbě držal pro nějaký zlý a nešlechetny skutek a kdyžby pán člověka k tomu poslal, u kohož ten sedí, aby mu jej vydal jako člověka jeho, s tiem spuosobem jakoby nic zlého neučinil, než jakoby jemu sběhl, chtě z pokuty ze 20 hřiven pohnati: nemá jemu na to jeho vydati, než má se při tom zachovati člověku jako o jiném zločinci, vedle svolenie zemského o narčení a o zločincích. (A o tom nález v bielých póhonných l. 1493.) 1493

(ZZVlad. 261.)

(Nález o tom, kdež Veronika s sestrami svými vinily Zigmunda pohnaného z neopatření věn jich podle práva.) Tu páni a vladyky na plném saudu váživše jich žaloby i odpor, dsky, svědomí, nalezli za právo: Poněvadž on Zygmund nebyl rukojmí za jiné než toliko za umenšení dědin, a ony jeho z těch dědin neviní, a sic jinak poručníkem jich žádným nebyl, a také jsú toho naň neprovedly, by on Zigmund jim za dovedení jich věn sliboval: z té příčiny dali Zigmundovi za právo.

(Ojíř. — Talmb. — Emler, Rel. I. 216, 249).

Nalezli vuobec za právo: Ktožby-koli udělal zápis s miestem, a tiem zápisem dědictvie své žeby někomu zapsal, a v tom žeby umřel a dětí žeby řádné po sobě nechal: tehdy děti, nebo jedno z nich přijdúc k letóm spravedlivým, móže na prázdné miesto doložiti kohož se jemu zdáti bude, aby jemu nebo jim ten zápis propustil. (Jakož o tom nález in albo citationum léta 1493.)

(ZZVlad. 181. — Cf. 1487.)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby cizieho čeledína neb služebníka na rukojmiech měl, a ten čiež je, žádal-by toho aby mu jej vydal, a on by pravil, když mu jej postavie, že jej chce rád vydati, a ten nečekaje toho, aneb žeby toho od něho přijieti nechtěl, až by ten rok k stavení přišel toho člověka, a přes to by s pokuty pohnal: že té pokuty neobdrží. Než ten pro to pohnaný, když ten člověk jemu postaven bude, má jej jemu, ktož jest oň k němu poslal, vydati. Pakliby se ten člověk nestavěl, tehdy on vyupomínaje ten základ, má jej tomu dáti, čiež jest toho člověka čeledín aneb služebník. (O tom rozsudek v bielých puohonných léta 1493.)

(ZZVlad. 284.)

(Nález o tom, kdež Aleš viní Kdulince, žeby jemu vsi držal zápisné bez práva.) I nalezli za právo: Poněvadž on Aleš nic jest proti tomu těch vsí směnění neodpíral a také smlúva ukazuje, že sú se ty vsi Maslojedy po knězi Viktorinovi, krále Jiřího synu nedielném, dostaly, že jest to dobře mohl Jeho MKr. učiniti a ty vsi svrchu

dotčené Petrovi Kdulincovi etc. I z té příčiny to se znáti muože, že jsú ti staří zápisové zadržalí a vyvazení, a podle toho páni JMsti. dávají Kdulincovi za právo.

(Opiř. — Talmb. — Emler Rel. I. 148, 10.)

1493 Blasius de Plana pohání Jana Tluksy l. 1493. Kdož-by držal dědiny, na kterých-by plat kněžský kostelní byl, a že-by ten plat od správce toho kostela vysauzen byl na něm: že má všecky úroky zadržalé dáti.

(Nálezové, O platich. — Emler, Rel. I. 151, 21.)

Jest-li žeby služba Boží v kterém kostele se nedála tak jakž nádání ukazuje, proto když správce kostela požene z platu nadaného, má ten plat vydán býti (V bílých póhonných léta 1493 k adventním. »Blasius Custos pohání Jana Tluksu«).

(Nálezové, O platích.)

1493 Kdož jest jednú nálezem panským nebo vladyčím rozsúzen, a o túž věc opět podruhé a znovu pohání, jest zmatek. (V bílých pohonných, kdež Otík z Tlučné pohání Jana Žida z Wetly, kdež takto jest nalezeno: Poněvadž on Otík pohnal jej Žida o tu při, kteráž jest prvé panským nálezem mezi nimi rozsúzena, že jest toho učiniti neměl a že jest jej na zmatek pohnal.)

(Všehrd IV. 3. — Cf. Cod. p. 66)

Kdož jest jednau nálezem panským s vládykami rozsauzen, a opět znova pohání o tauž věc: jest zmatek. (V bílých póhonných, kdež Otík z Tlučné pohání Jana Žida.)

(Nálezové, O zmatku. — Talm. — Eml. Rel. I. 200, 186)

1493 Poručník v kaple k přísaze státi nemůže. (V bílých póhonných Jan Sokol pohání Oldřicha Bradáče z Taušova.)

(Nálezové, O poručnících etc.)

K žalobě a k súdu může sobě každý poručníka nebo poručníky dskami zapsati, k svědčení a k přísaze žádný (Nález k tomu v bielých póhonných, kdež Jan z Leskovce Oldřicha Bradáče . . .)

(Všehrd II. 5.)

K přísaze v kaple Všech Svatých, tu poručník nemóže státi, než každý sám kohož se dotýče, tu státi osobně má, a sám za se buď póvod neb pohnaný, přísahati, nebo se svým odporníkem smlúvati. (Nález o tom v bielých póhonných, kdež Jan z Leskovce Oldřicha Bradáče pohoní.)

(Všehrd II. 19.)

Každý sám k přísaze osobně státi má.

(Talm. — Eml. Rel. I. 188, 140.)

Žádný nemuož poručníka k té při, kteréž ještě nemá, udělati, 1493
bez milosti zvláštní královské nebo panské. (V bílých póhonných, kdež Jiřík z Dobé a z Kuřích Vod pohání Homberka.)

(*Nálezové, O poručnících. — Všehrd II. 19.*)

Pohnaný nestojí-li jsa třikrát volán, prvé než-li páni z saudu vstanou, bude právo stané dáno. (V bílých póhon. „Mikuláš z Kolovrat pohání Buriana Linharta z Gutšteina.")

(*Nálezové, O staném právu. — Všehrd II. 11.*)

Žádný po vyhlášení póhonu k saudu nemá věn z země položen býti. (V bílých póhon. „Beneš z Veitmile pohání Elenu z Čečetic a Kateřinu.")

(*Nálezové, O položení věn etc.*)

Hinko de Pravětic citat Joanuem Bohunkonem de Muticz. Joanes citatus pravil, že jsú ty dědiny pána jeho, žádaje v tom za radu a naučení, má-li se o grunty pána svého súditi: beneficiarii Pragenses odpověděli, že na radě nesedí ani na naučení, než toliko na saudu: Poněvadž jsi dvoje hojemstvie vzal, že jsi k saudu přistaupil, a aby odpovídal, a on vždy přes to odpovídati nechtěl. Invenerunt: Poněvadž jest on Jan citatus k žalobě odpovídati nechtěl a prvé vzav sobě dvoje hojemstvie, i z té příčiny dederunt sibi H. actori pro jure.

(*Talmb. — Eml. L 168, 89.*)

Kdož jest hojemstvíe bral, již jest tiem braniem hojemstvi k saudu přistúpil. (To psáno v bílých póhonných, kdež Hynek z Pravětic pohání Bohunka z Mutic.)

Všehrd II. 14.)

Tu také stojí, že úředníci na naučení nesedí, ani na radě. (V bílých póhonných, kdež Hynek z Pravětic etc.)

(*Nálezové, O žalobách etc.*)

(Nález o tom, kdež Licek z Rizmburka zadržený list a vyvazený u sebe zachoval a podruhé chtěl k Pardubského (Jiříka z Miletínka) k penězóm vyvazeným týmž listem zadržalým upomínati.) Tu páni nalezli za právo: Poněvadž se to znamenitě z svědomí Lickova i Pardubského ukazuje, že jest on Licek list starý u sebe zachoval, a podruhé peníze bráti chtěl, kteréžto prvé jest na rukojmích vyupomínal tím listem, a k tomu ještě z těch škod sém pohnal, ješto to znáti múže, že jest jemu Jiříkovi pohnanému podvod učinil: a pro takový podvod neslušný, kterýžto páni JMsti naň seznali jsú, z té příčiny jej Mikuláše púvoda v svú kázeň berú, a jemu Pardubskému dali za právo. 1493.

(*Ojiř. — Talmb. — Eml. Rel. I. 197, 174.*)

1493 Též také kdyby se přihodilo, žeby sirotci obojieho pohlavie byli, ženského i mužského, a děvečka by k letóm přišla, a bratřie její ještě by let spravedlivých neměli: má dievce podle práva, léta mající spravedlivá, poručenstvie sstúpeno býti (To najdeš v bielých póhonných leta božieho 1493, kdež Barbora z Vrchlabie pohání.)

(Všehrd V. 37.)

Když kdo umře maje dětí let nemajícíe a má u sebe sestru neodbytú, tehdy ta sestra má spravovati statek bratra svého až do let nejstaršího syna, a žádný jiný, dokadž se nevdá. Než kdyby se vdala, tehdy toho statku hned více spravovati nemá, než bratr toho umrlého dílný, ač jest-li který; pakli není, tehdy nebližší přítel. Pakli se nevdá dotud až starší syn bratra jejího let dojde, tehdy kdyby se vdala, má ji odbyti tak jako otec jeho. (V bílých póhonných 1493 k postním suchým dnuom. Barbora z Vrchlabí pohání Čeňka bratra svého.)

(Nálezové, O otci etc.)

1493 Stané právo zdviženo, kdež Václav Kopanský s Zdeslavem Jeníkem z Mečkova.

(Nálezové, O staném právu.)

Bývá také zdviženo právo stané, když kto bezelstně jeda k súdu pro rozvodněnie řek a potokóv dojeti nemóže (tak jest zdviženo Václavovi Kopanskému na Zdeslavovi z Mečkova v bielých póhonných.)

(Všehrd III. 18. — ZZVlad. 90.)

Právo stané jest zdviženo, proto-že jest dojeti pohnaný pro rozvodněnie nemohl a k pohónu svému státi (Nález jest v Bielých póhonných, kdež Václav z Vranieho Zdeslava z Mečkova pohání.)

(Všehrd II. 7.)

Poněvadž jest na Jeníka taková věc bezelstně přišla (že pro rozvodnění vod velké státi nemohl), z té příčiny páni ten póhon zdvihají.

(Emler, Rel. I. 214. 237)

1493 Nalezli za právo, ze každý móž vodu na svých gruntiech pojieti a po svých gruntiech vésti, a zase též po gruntiech svých do starého toku ji pustiti (Nález o tom v bílých póhonných leta LXXXXIII k suchým dnóm adventním, kdež Tobiáš z Sulevic pohání.)

(Výpis z r. 1585. Arch. V. p. 512. — ZZVlad. 476. — Emler, I. 211. 224.)

I ten zvod, kterýž se pro dluh nálezem přisúzený děje, jest k dědictví. (V bielých póhonných, kdež Jan Mandelík z Chrástu pohání Václava z Jilmanic.)

(Všehrd IV. 14. — Cf. Cod. p. 95.)

Zvod, který se pro dluh děje, jest také k dědictví. (O tom v posledních Ondřejových L. 2. Mezi Ondráčkem. O témž v bílých pohónných, kdež Jan Mandelík z Chrástu pohání Václava z Jilmanic. Že purkrabě hradu Pražského, ani žádný jiný úřad, zvodův ani odhadování činiti nemá než úředníci menší.)

(*Nálezové, O vedení práva.*)

Kohož-koli purkrabie súdem svým rozsúdí, nemá žádných zvodóv ani odhádání na otsúzeného úřadem svým miestopurkrabstvie činiti (Nález o tom v Bílých póhonných, kdež Jan Mandelík z Chrastu Václava z Jilmanic pohání.)

(*Všehrd I. 5.*)

Má také odhádánie pro dluh bez třetiny výš býti, v sumě toliko a v nákladiech (jakož jest nalezeno v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelík pohání Vácslava z Jilmanic, při konci.)

(*Všehrd IV. 16. a VII. 29.*)

Odhádání pro dluh má býti bez třetiny výše, v sumě toliko. (V bílých pohonných, kdež Jan Mandelík pohání Václava z Jilmanic, při konci.)

(*Nálezové, O vedení práva.*)

List zatykací na zmatek vezme, ktož jej vezme na toho, ješto na dědinách svobodných neb zápisných má (kdež Jan Hlavsa.) 1494

(*Brun. — Emler, Rel. I. 184, 134.*)

Pakli by kto zatčen byl, maje na zemi jakéž koli dědictvie, na zmatek by zatčen byl (Nález o tom v nových póhonných, kdež Jan Hlavsa pohání Albrechta Rendle.)

(*Všehrd I. 5.*)

Kdož má na zemi dědictví, nemá zatčen býti; pakli bude zatčen, zmatek učiní. (V bílých póhonných, kdež Jan Hlavsa pohání Albrechta Rendle.)

(*Nálezové, O vedení práva.*)

Jan Hlavsa z Liboslavi učinil nápravu Albrechtovi Rendlovi z Úšavy. — (V bílých póhonných tlustých, kdež Jan Hlavsa pohání téhož Albrechta.)

(*Nálezové, O klenotích etc.*)

Ten každý, ktož sobě sám prvé učiněnú křivdu skutkem nebo slovem, jímž týmž opravě, potom k súdu pohání, žádné opravy druhé od súdu nečeká, než ujde-li zmatku, dobřeť jest; na smazanú jistě hrá. (Nález o tom v bielých póhonných, kdež Daniel z Všebořic z nářku cti pohání. 1494

(*Všehrd IX. 4.*)

Narčení ktož sám mstí skutkem, opravu práva ztracuje, a řečí kdož zase hanějícího, sebe haní.

(Brunn. — Eml. Rel I. 159, 58)

Kdož jest zhanín, a on sám zase haní a k tomu odhaně se i požene, nebývá mu to napraveno (V Bílých póhonných, kdež Daniel z Všebořic pohání z nářku cti.)

(Nálezové, O zmatku.)

1494 Kdož k súdu požena kohožkoli, žaloby sobě vedle práva v póhonných dskách při póhonu nezapíše: ten póhon se zdvihá a přetrhuje (V Bielých póhonných nalez kdež Diviš Malovec pohání Vodňanských, a v týchž dskách, kdež Offka z Petrovic Beneše z Weitmile, a v týchž póhonných, kdez Mikuláš z Křečova pohání Pavla z Genštajnu.)

(Všehrd IX. 4.)

Nebude-li při póhonu žaloba zapsána, zdvihnúť póhon (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Diviš Cholinka pohání Zdenka a Václava z Waldeka. V týchž póhonných, kdež Mikuláš z Křečova Pavla z Jenstejna. V týchž knihách, kdež Ofka z Petrovic pohán Beneše z Wajtmill.)

(Všehrd II. 11.)

1494 Kdož pohání a žaloby nevloží, bude póhon zdvižen. (V bílých póhonných, kdež Diviš Malovec pohání Vodňanských. O témž ibidem, kdež Mikuláš z Křečova pohání Pavla z Jenšteina. O témž v těch: Ofka z Petrovic pohání Beneše z Weitmile).

(Nálezové, O zmatku.)

1494 Nesrovná-li se (svědomie s žalobou), ten póhon bude zdvižen nebo póvod odsúzen (Nález v bielých póhonných, kdež Mikuláš z Budětic Václava a Zděnka z Waldeka).

(Všehrd II. 11.)

Nesrovná-li se svědomí s žalobou, bude dáno za právo pohnanému. (V bílých, kdež Mikuláš z Budětic pohání Zděnka a Václava někdy z Waldeka).

(Nálezové, O původu.)

1494 Nalezli vuobec za právo: Ktožby na dvojím statku neb na víc byl zapsal plat komorní, a z těch jeden dalby na svém dielu aneb zboží ten plat všecken odbádati, a odporu by tomu neučinil: sám by sobě zmatek učinil, a ten by všecek plat na jeho diel zuostal. (O tom rozsudek v bielých puohonných léta 1494.)

(ZZVlad. 128.)

1494 Nalezli vuobec za právo: že Pražané a jiná města královská, kteréž grunty mají na zemi svobodné, že z těch mají vydávati lidi

zběhlé, sirotky i čeleď, jakò páni neb rytieřstvo jedni druhým vydávají. (Jakož o tom prvnie svolenie a rozsudek v bielých puohonných léta božieho 1494.)

(ZZVlad. 282a.)

Nalezli vuobec za právo: Kdež stranám obojiem nálezem přisaudil něco, ježto v tom nálezu nestojí, že se jedné straně dává za právo: tehdy ty strany nemají se ze škod viniti. Pakliby která strana vinila, tehdy jí to obeslánie bude zdviženo. Než jestližeby v nálezu stálo, že jedné straně za právo dávají, ta strana muož ze škody viniti. (O tom rozsudek v bielých puohonných léta 1494.) 1494

(ZZVlad. 265.)

Ktož drží právem věnným neb zástavú věnnú které koli dědictvie proti dědici a nápadníku těch dědin, nikdá se výplata nepromlčí (v bielých póhonných l. 1494.) 1494

(ZZVlad. 187.)

Když otec umře, poručníków nezdělaje, a král když sirotkóm poručníky dá, kteříž za to JMsti prosí, obdrží přirození přátelé poručenství proti danému králem poručenství. (Toho nález v bielých póhonných, kdež Barbora z Vrchlabie etc.) 1494

(Všehrd V. 58.)

Že přirozený přítel obdrží poručenství proti tomu, komuž by král neb páni to poručenství dali. (V bielých póhónných: Barbora z Vrchlabí pohání.)

(Nálezové, Poručníci sirotkuov.)

Benessius de Weytmille citat Helenam et Katherinam de Pétrovic. Poněvadž ony H. a K. okázaly literas majestatis regum Bohemiæ, kteréž na to mají, a mocí že jsú se neuvázaly, i z té příčiny barones et clientes ten puohon zdvihají. 1494

(Emler Rel. I. 151, 26.)

Pakli před súdem koho za nemocna nebo ven z země položie, bude proti němu též za právo dáno, jako proti tomu, kdož zdrav jsa nestojí. (Nález k tomu najdeš v bielých póhonných, kdež Beneš z Waitmille pohání Helenu z Čečelic a Kateřinu z Petrovic).

(Všehrd II 14.)

Nalezli za právo: Ktožby koli čeledínu preč kázal, že naň viece nemá sahati, ani z něho poháněti (jakož o tom rozsudek v bielých puohonných léta 1494 k suchým dnóm letničním, kdež Jan Čéček z Pakoměřic.) 1494

(ZZVlad. 296.)

Nalezli za právo: Ktož by koli čeledína kázal pryč, že naň viece nemá sahati, ani z něho poháněti (jakož o tom v bielých pó-

honných: Leta XCIIII k suchým dnóm letničným, kdež Jan Čeček pohání.)

(*Výpis z r. 1585. Arch. V. p. 512.*)

1494 Též také, když po smrti otcóv kteří sú se spolčili, dědici jich jedni ve dsky zbožie své kladú, a druzí jim neotpierají: ten spolek otci jich učiněný míjí a promlčí je (Toho nález v bielých póhonných, kdež Zbyněk a Žóbec pohání Přibíka z Kadova.)

(*Všehrd VI. 19.*)

Když dědici společníkuov po smrti otcuov svých jedni zboží svá ve dsky kladau, věnují neb jinak zapisují, a druzí tomu neodpírají, až leta projdau: ten spolek otci jich učiněný míjí a promlčí se. (V bielých póhonných, kdež Zbyněk z Žóbec pohání Přibíka z Kadova.)

(*Nálezové, O spolku etc.*)

1494 Úředníci že při dskách na radě a na učení nesedí. (V bielých pohonných, kdež Hynek z Pravětic pohání Bohunka z Mutic.)

(*Nálezové, O úřednících.*)

1494 Syn maje otce živého, není-li jemu od otce statek postúpen, nemuože pro statek otce svého poháněti; požene-li, bude zdvižení. (V bielých póhonných, kdež Jiřík Bradáč pohání Jana Zabského.)

(*Nálezové, O otci etc*)

1494 Nalezli za právo: Každý nápadní vodu na svém gruntu muož jí pojieti k své potřebě (jakož v bielých póhonných nález leta XCIIII, kdež Heřman pohání k suchým dnóm adventním.)

(*Výpis z r. 1585. Arch V. p. 512.*)

1494 By pak to měl, čeho se (v žalobě) dokládáš, když toho hned nebudeš moci ukázati a na hotově jmieti, hned budeš kázán póhonu zdviženiem a do věže vsazeniem, jakož se stalo Václavovi z Vranieho (to psáno v bielých póh., tu kdež Václav z Vranieho pohání Sikmunda z Kamenice z nářku cti 1494 leta, kterýž ač jest svědky měl, ale těch jest sobě vedle práva do desk nezapsal, a proto se svědomie v své žalobě nedokládal.)

(*Všehrd II. 11.*)

Kdož se čeho v žalobě dokládá, a toho tím před saudem neokáže, bude jemu póhon zdvižen. (V bielých póhon. l. 1494. Václav z Vraného pohání Zigmunda Barše.)

(*Nálezové, O žalobách etc.*)

Kdož se čeho v žalobě nedokládá, toho před saudem okazovati nebude moci. (V týchž bielých mezi týmiž l. 1494.)

(*Nálezové, O žalobách.*)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby s kým smlúvu měl a on mu ji nezdržel, a ten pro to nezdrženie žeby jej zhaněl na cti, a on by jej pohnal z toho haněnie: tehdy bude do panské kázně pro to haněnie vzat, že jest právem živ nebyl podle prvnieho svolenie; a potom zdá-li mu se, učině panskému nálezu dosti, muož potom zase z toho nedrženie smlúvy pohnati. (O tom rozsudek léta 1494, kdež Heřman z Petrovic etc.) 1494

(ZZVlad. 102.)

IV. Andreae G. 3.

Pardubský kázal se pohnati z veliké sumy; k tomu póhonu nestál a tudy svým rukojmím (kteříž naň z víry slíbili) nic nedal, i jest odsauzen hrdla i statku. (4 Andreae G. 3. Mezi Jiříkem z Miletinka a Pardubic atd.)

(Nálezové, O zmatku.)

IV. Andreae K. 18.

(Nález o tom, kdež se odhádánie stalo mistru Janovi podlé nálezu panského a on Zděnek proti tomu odpor učinil a panskému nálezu dosti jest neučinil.)

Nalezli za právo: A poněvadž jest mistru Janovi podle nálezu prvního panského odhádáno a on Zdeněk tomu nálezu jest dosti neučinil a odpor proti tomu jest učinil: i z té příčiny jej Zdeňka v svú kázeň berú, a on Zdeněk aby mistru Janovi překážek nečinil podle odhádání a jej v skutečné držení vpustil. (1494).

(Ojíř).

Kdož po nálezu a po odhádání po témž nálezu odpor učiní, jest zmatek. (4 Andreae K. 18 mezi Zdeňkem Mtihavským z Koněprus a mistrem Janem z Uterého.)

(Nálezové, O odpořích.)

IV. Andreae K. 22.

Kdožby jaké dědiny obdržel nálezem, a někdo mu v tom překážku činil, a platy neb důchody z těch dědin vybral, jest mu povinen, tomu, kdož jest nálezem ty dědiny obdržal, všecky zase navrátiti. (O to nález quarto Andreae K. 22: In causa Petri Drahobuský.)

(Nálezové, O platích.)

IV. Andreae L. 2.

Pro dluh, pro škody, pro sumu má odhádání býti. (Quarto Andreae L. 2. mezi Ondřejem z Těšinova a Václavem z Rastel.)

(Nalezové, O vedení práva.)

1494 Též také i pro dluh nálezem panským nebo úředníky menšími učiněným, k dědictví se móž každý grunt svobodný, zápisný nebo duchovní odhádati, když summy dluhóv pohnaný po nálezu dáti a zaplatiti póvodovi nechce. (Toho nález v IV. Ondřejových L. 2 v při mezi Ondřejem.)

(Všehrd IV 16.)

I ten zvod, kterýž se pro dluh nálezem přisúzený děje, jest k dědictví. (To stojí v posledních dskách Ondřejových L. 2. v při která jest mezi Ondřejem).

(Všehrd IV. 14.)

Též na tě odhádánie vedeno bude pro dluhem zapsané úroky jakoby trhem se zpravú byli zapsáni, i se všemi úroky zadržalými kromě třetinu výš. (V IV. Ondřejových L. 2. v při mezi týmž Ondřejem z Těšinova a synem jeho a Václavem z Rastel.)

(Všehrd VII. 29.)

Zvod, který se děje pro dluh, jest také k dědictví. (O tom v posledních Ondřejových L. 2. mezi Ondráčkem.)

(Nálezové, O vedení práva.)

Ale kdyžby na méně vedl než tvá summa káže, nemohloť-by odhádáno za všicku summu tvú býti, když by na všecko zvodu neučinil, leč-by opět znovu právo vedl a tak by i k nákladóm skrze to, k škodě i k prodlení i k nejedněm nesnázem mohl přijíti, jako se jest Václavovi z Rastel přihodilo a jiným některým.

(Všehrd IV. 14.)

Ktož dluh nálezem panským, nebo škody nebo summu . . . . (V IV. Ondřejových L. 2 v při mezi Ondřejem z Těšinova a Václavem z Rastel.)

(Všehrd II. 22. — Cf. Všehrd VII. 29. III. Andreae A. 7.)

IV. Andreae L. 3.

Kdož útok vloží a nedožene, bude v kázeň vzat. (Andreae L. 3, mezi Bořivojem z Donina a Václavem Hulmatou.)

(Nálezové, O zmatku.)

IV. Andreae L. 8.

Jest-li že odpor jinde zapíšeš, než při tom, čemuž odpíráš, bude odpor zdvižen a v nic obrácen; než odpíraj a odpor kaž zapsati při trhu a zápisu. (Quarto Andreae L. 8 mezi Hynkem z Mečkova a Zdeslavem.)

(Nálezové, O odpořích.)

Každý odpor vedle práva má kladen býti při trhu, při zápisu, při braní, při uvázání, nebo při jiném jakémž koli ve dsky kladení neb práva vedení, a sám o sobě nemá kladen býti. (Toho nález v IV. Ondřejových L. 8, mezi Hynkem z Mečkova a Jeníkem strýcem jeho.)

(*Všehrd VI. 39.*)

Každý kdož odpor zmatečný vloží, nejprvé otsúzen bude, a potom kázeň panskú trpěti musí, jakož ho nálezové panští ukazují. (V IV. Andreae L. 8, v při, kdež Zdeněk z Koněprus.)

(*Všehrd VII. 34.*)

Ktož nálezu panskému dosti neučiní, a zvodu po tom nálezu nebo po odhádání učiněnému otpierá: na zmatek otpierá a nález panský trpěti musí. (To psáno v IV. Ondřejových L. 8, kdež Zdeněk z Koněprus.)

(*Všehrd VII. 40.*)

IV. Andreae L. 10.

Když který sirotek let dojde, že jemu má poručník statku sestúpiti. (V čtvrtých Ondřejových L. 10. „Jan Hynkův z Valdštejna pohání Anny z Kování.")

(*Nálezové, Poručníci sirotkuov.*)

Každý poručník, když sirotek léta spravedlivá a řádná (ne daná) maje, toho na něm požádá, aby jemu zbožie postúpil: má tak učiniti a k dědictvie jeho jemu postúpiti. (To najdeš v IV. Ondřejových L. 10, kdež Jan z Walštajna Anny z Kováně pohání.)

(*Všehrd V. 87.*)

IV. Andreae L. 22.

Díl věna muože také převedeno býti, jako i celé věno. (4 Andreae L. 22. „Henricus de Richnov převedl.")

(*Nálezové, O vdovách a manželkách.*)

IV. Andreae R. 17.

Kdyžby otec o svých dětech nezřídil, není žádný bližší k spravování a k zřízení těch dětí, nežli strýc vlastní. (4. Andreae R. 17, mezi Divišem Bobarynským z Hrádku a Bořkem z Dohalic.)

(*Nálezové, Poručníci sirotkuov*).

Andreae.

1494 (Nález o tom, kdež Ondráček pravil, žeby Václav práva nemohl vésti po panském nálezu, a to z té příčiny, že jest těch dědin v držení byl a z toho odhádány jemu neměly býti.)

Tu páni nalezli: Poněvadž on Václav vedl jest právo pro dluh 2 kop gr. pány jemu přisúzených, že jest to dobře učiniti mohl, aby se jemu odhádalo v té summě již dotčené, cožby za tu summu stálo. A on Ondráček jest toho dostatečně neprovedl, by Václav před právem vedení toho v držení byl, než tepruv jsa právem uveden v držení těch dědin všel jest. A také že jest v dluzích od starodávna po panských nálezech bývalo odhádáno k dědictví. I z těch příčin on Václav zmatečně jest k úřadu k odhádání těch dědin nevedl, než že to dobře učiniti mohl, i podle toho dáno Václavovi za právo. (1494)

(Ojíř).

(Nález o tom, kdež Dašický právo ustál na Bohuslavovi Skorňovi). I nalezli za právo: A poněvadž on Bohúněk dal na sobě právu ústati v komoře královské a před saudem zemským, a potom to dědictví kteréž dal na sobě ustati, prodal Václavovi Čičovi, toho jest učiniti nemohl, neb jest tím nestáním právo své ztratil, z čehož jest pohnán byl; a také datum listu Bohúnkova, kterýmž jemu Václavovi prodává, jest poslednější nežli uvázání Vlaštovičky. I z té příčiny dávají jemu Dašickému za právo. A jakož jest týž Dašický pravil, žeby on Václav Číč odpor na zmatek učinil, i poněvadž on Václav Číč to jest okázal listem že mu jest to Bohunek prodal, z té příčiny ten odpor nestal se na zmatek. (1494)

(Ojíř).

V Památných Q. 24.

Jestli žeby kto úředníky menšie nařekl, žeby něco úkladného a nevěrně udělali, a toho by na ně neprovedl, má hrdlo ztratiti; pakli by na ně dovedl aneb na kterého jednoho z nich, túž pokutu má podstúpiti. (V Památných 9. 24.)

(ZZVlad. 241. a 485.)

V Památných R. 30.

Pakli jest věno na zlaté uherské nebo na rýnské kladeno, buď staré nebo najnovějšie, to móž groši nebo penězi českými zplaceno býti, za každý zlatý třidceti grošóv pokládajíce. A též všichni dluhové, na zlaté uherské nebo rýnské dskami zapsané, mohú groši českými nebo penězi drobnými, za každý groš sedm peniez počítajiece, zaplaceni býti; a za každý zlatý uherský má 30ti grošóv českých, a

za každý rýnský dvamezcietma grošóv též českých dáno býti. (O tom nález najdeš v Památných R. 30.)
(*Všehrd. V. 32*)

V Památných S. 11.

Idem quod M. 29. (A Oldřichovi Bradáčovi z Túšenie S. 11. s Rúpovským 1495.)
(*Všehrd II. 19. — Cf. M. 29, S. 11.*)

V Památných S. 19.

Bez té zvláštnosti ani král pohoniti a poručiti žádnému nemóž, leč-by tu moc králi JMsti z plného súdu páni dali (jakož se jest stalo proti knězi Jindřichovi a stojí v Památných S. 19.)
(*Všehrd II. 19.*)

V Památných S. 21.

Ktož pak co vyslúží na králi, a to súdem nebo smluvú obdrží, má na vrch práva dovesti do prvních, druhých nebo konečně třetích suchých dní; nedovede-li, ztratí to dánie a výsluhu, a to bude moci od krále jinému dáno býti. (To psáno v Památných S. 21. Co se dotýče.)
(*Všehrd I. 8.*)

Kdož obdrží to, co mu král ráčil dáti, buďto saudem nebo smluvou, má na vrch práva dovesti do prvních, druhých neb konečně třetích suchých dní; nedovede-li, ztratí to právo nebo dání aneb výsluhu, a král bude moci to jinému dáti. (V památných S 21.)
(*Nálezové, O vedení práva.*)

V Památných T. 14.

Nalezli vuobec za právo: Któž požene z moci, tu mají oba státi k té při a poručníkuo k ní nemohú dělati. Než nestál-liby pohnaný, pokuta jest prvním svolením znamenitá; a pro tu pokutu má naň král sáhnúti a všecka země má králi pomoci. A nestál-liby, kto z moci pohánie, tehdy má obeslán býti od pánuov a vladyk z plného saudu, aby stál a pokutu trpěl vedle nálezu konečně na druhé suché dni; pakliby nestál, aby naň saženo bylo, jako který by se právu protivil. (V památných T. 14.)
(*ZZVlad. 30.*)

V Památných T. 15.

1495 16. Mart. Páni a vládyky na plném sněmu obecním, kterýž byl pátek o suchých dnech postních L. B. 1495, s povolením najjasnějšího knížete a pána, pana Vladislava Boží milostí uherského a českého krále, na tom jsú zuostati ráčili: Aby již po dnešní den všichni vkladové ve dsky zemské, buď u větší neb menší, v trhové nebo zápisné, památné i puohonné, všecko česky psáno bylo, a to věčně aby tak držáno bylo a zachováváno. Než což se majestatuov a jiných listuov latinských nebo německých dotýče, kteříž by ve dsky slovo od slova vpisováni měli býti, ti aby tak jakž psáni jsau, buď latině neb německy, ve dsky kladeni byli. Poslové ke dskám byli jsú Jindřich z Hradce, najvyšší komorník kralovství českého, Puota z Ryzmberka a z Švihova, najvyšší sudí království českého z pánuov, jsúce k tomu zvláště vysláni. Stalo se v pondělí před sv. Gedrutú (v knihách památných T. 15.)

(Arch. V. 456. — ZZVl. 249.)

Za právo jest nalezeno, že všecky dsky zemské královstvie českého, veliké i malé, trhové i póhonné, i památné, mají jazykem českým přirozeným psány býti. (Nález toho v Památných dskách: Leta Božieho 1495 v pondělí před sv. Kedrutú: Páni a vládyky.)

(Všehrd IV. 2.)

V Památných T. 11.

1495 Ktož by koli do šraňkuov vstúpil, když páni súdie, ježto-by nebyl zavolán aneb vedle strany nevstúpil, ten každý aby jednu kopu grošuov českých dal purkrabi hradu Pražského. (V Památných T. 15).

(ZZVlad. 8.)

V menších zápisných.

Dsky zemské mají jazykem českým psány býti. (V menších zápisných 1495 před sv. Kedrutú.)

(Nálezové, O trhu.)

A ty oboje, dsky menšie i většie zápisné, i jiné všecky dsky mají se českým jazykem psáti. (To stojí v menších zápisných: Léta Božieho 1495 v pondělí před sv. Kedrutú.)

(Všehrd VI. 32.)

1495 Čiež pře nenie, nemá do šraňków jíti, (To psáno v Menších zápisných, Leta Božieho 1495 v pondělí před sv. Kedrutú, Páni a rytieřstvo.)

(Všehrd II. 9.)

V Památných T. 16.

Ktož by koli kterú pannu vdával a rukojmě žeby k své ruce přijímal anebo zápisem věnným žeby jí ujištěno bylo napřed, ten má jí to věno na rukojmiech vyupomínati té ovdovělé. Pakli by rukojmě nedali podle slibu svého anebo žeby neměl který co dáti anebo z země žeby ujel — tehdy ten jí sám má dáti coby se jí nedostalo věna jejieho, čehož by listem anebo dskami přijemce byl. (V Památných T. 16.) 1495

(ZZVlad. 510.)

V bielých póhonných.

Ktož maje stané právo a dá tomu právu od rozsudku tři léta a 18 nedělí projíti (jestli žeby práva šla), nemá jemu dáno býti právo na ně vésti. Pakli z té pře podruhé požene po projití let nahoře dotčených, ten póhon na zmatek (Rozsudek v Bielých póhonných 1495 kdež Vilém Výšek pohání.) 1495 13 .Jun.

(ZZVlad. 85.)

Když by žena muži svému k vóli přiřkla komu něco učiniti anebo dáti, není toho po smrti žemu svého povinna dáti a učiniti, poněvadž jest muže svého v moci byla. (O tom rozsudek v Bielých póhonných L. 1495). 1495

(ZZVlad. 511.)

Žena muže majície, k čemuž se koli z jeho přinucenie, buď k trhu, k zápisu, ke rčení nebo k čemuž-koli jinému u desk přizná, a z přinucenie jeho do desk klade jakž-koli trhem nebo zápisem, má toho všeho neškodna býti, když to z přinucenie muže svého činí. (O tom psáno v Bielých póhonných kdež Jindřich ze Strhař pohání Dorotu z Hostúně.)

(Všehrd XV. 24.)

Poněvadž jest ona D. za živnosti manžela svého jsúcí vězeň manžela svého, jakož to svědkové Jindřichovi vyznávají, že jest jim to táž D. oznamovala že to činí k vuoli manžela svého: z té příčiny ona D. jemu J. tím rčením povinna není.

(Emler, Rel. I. 171, 39.)

Jest-li která žena co přiřknúci se zapíše neb cokoli jiného učiní z přinucení muže svého, vše jí to má býti neškodné na její spravedlnosti. (V bílých póhonných, když Jindřich ze Strhař pohání Dorotu z Hostúně.)

(Nálezové, O vdovách a manželkách.)

1495 Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto pravil komu „takto tebe hanějí, vyveď se z toho", aneb list jemu psal, též v něm jemu oznamuje, jako se nahoře píše, by pak z hněvu jemu pravil anebo psal, a byl-liby pro to z nářku cti pohnán: tehdy má toho také pohnati, ktož jest mu pravil. A vezme-li to ten na se, a k tomu se sezná, že jest to pravil, pakliby přel a tentoby naň dostatečně provedl: tehdy jest toho puohonu z nářku cti prázden, poněvadž jest to s sebe svedl; a puovod má pohnati z nářku cti, ktož jest jej nařekl a o něm to mluvil. Pakliby mu se ten k tomu neznal anebo naň to provedeno nebylo, na kohož pohnaný praví, tehdy má ten pohnaný ten nářek sám vésti. Pakliby na umrlého pravil, že jest to od něho slyšel: tehdy za toho umrlého má ten nářek sám vésti, poněvadž nemá koho postaviti, ktožby jej zastal. (O tom rozsudek v bielých léta 1495, kdež Bohuslav z Svinař; o tom druhý rozsudek, kdež Zigmund z Kamenice 1495.)

(ZZVlad. 95.)

1495 Nalezli vuobec za právo, že z panského a rytieřského řádu poboční synové aneb dcery nemají vydáváni býti jako jiní sirotci, lečby komu dobrovolně slíbili člověčenstvie. (O tom rozsudek léta božieho 1495 v bielých).

(ZZVlad. 280.)

1495 Nalezli vuobec za pravo: jestližeby kto člověka svého rukú dáním propustil komu, a on to dostatečně provedl, má toho ten člověk užiti, jakoby mu list výhostní byl dán. (O tom rozsudek v bielých puohonných léta 1495.)

(ZZVlad. 281.)

1495
1. Oct. Ktož by koho do vězenie vzal u vazbu a jej vsadil a závieral, a slibem jej v tom vězenie zavázal, a on v tom ušel: proti své cti tu by nic neučinil; než jestli že by kdo koho slibem zavázal, nemá jeho zamykati, než na jeho čest jemu věřiti (jakož o tom nález v Bielých póhonných l. 1495. nazajtřie sv. Jeronyma).

(Výpis z r. 1535. Arch. V. p. 515. — ZZVlad. 427.)

1495 Ktož by měl stané právo pro kterú při, a zase znovu pro túž při hnal by, jemu ten póhon bude na zmatek; než že se má zase k právu stanému navrátiti, nedal-li je letóm vedle práva projíti. (O tom rozsudek L. 1495, kdež Václav Polacký.)

(ZZVlad. 84.)

1496 Ktož by maje smlúvu o kterú koli věc, i z té pře poháněl by přes tu smlúvu, ten póhon učiní na zmatek. (O tom rozsudek l. 1496, kdež Matiáš pohání.)

(ZZVlad 83.)

Ktož by koli ze řčenie chtěl viniti, a žádným svědomiem toho řčenie podle práva neprovedl, ten póhon jest na zmatek. (Rozsudek L. 1496, kdež Mikuláš z Běšin.) 1496

(ZZVlad. 86.)

Každý otec, bratr neb strýc nedílný muože statek a dědictví prodati, by pak měl dceru, sestru neb přítelkyni nedílnú a neodbytú; než má ji odbyti a opatřiti sumou, kdyžby se vdala, aby věno měla. (V bílých póhon, kdež Alžběta z Jablonné pohání Václava odtudž.) 1496

(Nálezové, O trhu etc.)

Když dva bratří jsou nedílní, a jeden nechá po sobě syna, druhý dcery: tehdy ten syn jest právý dědic všeho statku, a dcera ta nemá s ním dílu tu pravého, než muože ji odbyti jako dceru svú. Než jest-li žeby syn umřel prvé než-li by ji byl odbyl, tehdy ta dcera ostane pravá dědička toho všeho statku. (V bílých póhonných 1496 k letnicím. „Alžběta z Jablonné pohání Václava atd.“

(Nálezové, O otci etc.)

(Nález o tom kdež Jan chtě preč jeti i udělal zápis, a potom přijev zápisu nezměniv i oženil se a děti měl, v tom náhle s světá šel, a ten komuž jest zápis učiněný, chtěl lepší právo míti k těm dědinám nežli děti zapisujícieho.) I nalezli za právo: Poněvadž on Jan z Chořova zapisující chtě ze země ven jíti zápis jest udělal s místem osobám nahoře dotčeným a přijev zase do země oženil se a děti s manželkú měl a v tom že jest náhle s toboto svět smrtí šel i tudy se znamenitě okazuje že jest to zápis svěřený, a toho děti jeho tudy ztratiti nemohly; z té přičiny dali jsú jí Kateřině dceři nadepsaného Jana z Chořova za právo, a on Jan (Náz) aby jí těch dědin postúpil ve dvú nedělích, bez pohoršení těch dědin.

(Ojiř. — Talmb. — Vind. — Emler Rel. I. 156, 37.)

Jest-liže co těžkého a nesnadného před ně (menšie úředníky) přijde, ješto-by toho sami z sebe rozeznati dostatečně nemohli, o to se s KMstí nebo se pány radie, dva s sebe z súdu na radu vyšliece, a potom tu radu v nález svój vpíší. (To se najde v Bielých póhonných, kdež Petr z Dobrošovic pohání Anny z Žrnosek).

(Item, kdež Petr z Šternberka pohání Taborských.)

(Všehrd I. 6.)

Puovod táhl se na pamět pánuov a vladyk, a oni vyznali pamět, a dali stané právo. (V bílých póhon. 1496 k roku na zejtří sv. Jeronyma. »Anna z Nelžejovic pohání Václava a Ladislava před menší saud.«)

(Nálezové, O staném právu)

Nalezli vuobec za právo: Kdyžby dvěma trh svědčil na který grunt, a ti žeby člověka cizieho na ten grunt přijali, a chtělliby kto

z toho člověka pohnati: tehdy má obú pohnati, komuž dsky svědčie; než požene-li jednoho, že jemu puohon zdvihnú. (O tom rozsudek léta božieho 1496.)

(ZZVlad. 264.)

V lvových póhonných.

1496 Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto svuoj statek dskami zastavil a výplatu by sobě pozuostavil, tehdy přišel-liby čas té výplatě, aneb řekl-liby ten prvé penieze vzieti, nežby rok výplatě přišel, a nechtěl-liby potom sumy vzieti a zápisu propustiti: tehdy ten, ktož jest zastavil, má penieze u desk položiti a od úředníkuov list vzieti, aby byl ten obeslán, ktož statek drží, aby sumu přijal. A neučinil-liby toho po tom obeslání, tehdy ten, ktož vyplatiti chce, má peněz u desk nechati, a má pohnati tóho, ktož jich přijieti nechtěl. A bude-li mu to přisauzeno, aby penieze vzal a statku postaupil: tehdy musí, což jest statku užil od toho času, jakž penieze u desk ležie, to navrátiti tomu i s škodami. Pakli ten pohnal, ktož vyplatiti chce, a peněz by u desk nenechal: tehdy mu ten puohon bude zdvižen, a on se drž zase svého zápisu, nedá-li zemským letóm projíti. (O tom rozsudek v Lvových 1496 léta.)

(ZZVlad. 43).

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto koho žádal, aby mu se čeledínem ujistil, a on vsadilby jej do vazby, a ten čeledín žeby jemu z vazby ušel neb vyšel beze lsti: bylliby pohnán z té pokuty, komuž jest ten vězeň ušel, nebude tou pokutou povinen. (Rozsudek ve Lvových léta 1496.)

(ZZVlad. 263).

Jestli žeby který sirotek hotové penieze měl a na dědinách žeby neměl: tehdy ktož by toho sirotka poručníkem po nápadu byl, má tu sumu oznámiti při dskách, kterúž sumu ten sirotek má, a má učiti aby jí neubývalo, než radše jí (s kralovskú volí) aby přibývalo (Rozsudek v Lvových póhonných l. 1496).

(ZZVlad. 484).

Jestli žeby kto statek svój zapsal někomu a dětem jeho, tu děvečky mají tolikéž jako pacholíci, a jeden z těch dětí nemóž se ke škodě druhého dlužiti na ten statek, a dluhy zapisujícího mají spolu platiti. (O tom rozsudek v Lvových póhonných 1496).

(ZZVlad. 486).

1496 1. Oct. Kdož na kom žádá, aby jemu čeledína vydal neb člověka, a přitom mluví takto, „aby mu ho vydal nebo se jím ujistil:“ sám

sobě zmatek učiní a pokuty neobdrží. (V Lvových 1496 k roku Jeronymi. „Zdeněk z Běšic žaluje na Kateřinu.“)

(Nálezové, O škodách a služebnících.)

Žádný se nemuože ke škodě druhému jeho dílu dlužiti. (V Lvových póhonných léta 1496 k roku Jeronymi. Eliška z Jelče. Nález tu jest, a v témž nálezu najdeš, že se několika po někom statek dostane, má každý dluhy toho, což na jeho díl přijde, platiti.)

(Nálezové, O otci.)

Kdož v cizí moci jest, nepromlčí práva svého. — (V Lvových póhonných 1496 Jeronymi „Eliška z Jelče pohání Jindřicha.)

(Nálezové, O promlčení práva).

Eliška z Jelec pohání Jindřicha: Kdyžby která panna byla v cizí moci, a měla jaké právo k čemu dskami neb jinak, práva svého nepromlčí. Kdo v cizí moci jest, nepromlčí práva svého.

(ZZVlad. 487).

Kdož co drží pokojně, a nejsa z toho právem vyveden ani narčen, požene-li ho kdo proto z moci neb z pychu: bude zmatek. (Ve Lvových póhon. 1496 Jeronymi. „Dorota z Lantšteina žaluje na Jana z Cetně.“)

(Nálezové, O zmatku.)

Poručník mocný otcovský což koli sirotku učiní, to má od něho přijíti sirotek. (V lvových 1496 Jeronym. „Václav z Želetavy žaluje na Václava Vencelíka.“)

(Nálezové. Poručníci sirotkuov.)

Otcovský poručník nemá počtu činiti než z toho, več by se dobrovolně podvolil. (V Lvových póhonných k B. 1496, kdež Václav . . .)

(ZZVlad. 498.)

V Památných U. 17.

Jestli žeby kto byl kterým sirotkóm poručníkem a ti sirotci žeby byli děvečky, a k letóm spravedlivým žeby přišli, a ten poručník od té děvečky zápis dskami na její statek přijal: tehdy se tudy poručenstvie zbaví, a ta děvečka bude se moci bez jeho vóle a rady vdáti za kohož se jí zdáti a líbiti kolivěk bude, s jiných přátel radú (O tom rozsudek v Památných U. 7).

(ZZVlad. 490).

V Památných U. 8.

1496 Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto po sobě dětí nechal, a poručníkuov žeby nezdělal, a zdlužilby se, ježto by těch dluhuov z toho statku zaplatití nemohli, a přietel najbližší toho poručenstvie vedle svolenie na se vzieti nechtěl; by pak i poručníky zdělal, a ti toho poručenstvie na se vzieti nechtěli: tehdy ten statek sirotčí přátelé jich budú moci prodati s povolením královským neb pánuov a vladyk z plného saudu, a ty dluhy mají zaplatiti, a což zbude, mají toho statku sirotkuom dochovati. Než jestližeby více dluhuov bylo než statku, tehdy rukojmě a dlužníci zachovajte se k tomu statku vedle prvnieho svolenie. (Jakož o tom rozsudek v památných U. 8.)

(ZZVlad. 491).

V Památných U. 29.

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto dskami jaký zápis udělal, a v tom zápisu tu výmienku žeby sobě zuostavil, jestližeby co komu rozkázal dáti po smrti své ústně aneb listem, to má dáno býti, buď hotové penieze, klenoty neb svrchky; to muož odkázati na tu výmienku, než dědictvie odkázati nemuož na žádnú vymienku. (V památných, U. 26.)

(ZZVlad. 186).

V menších zápisných.

1497 Nalezli vuobec za právo: Aby z kniežat, z pánuov, z rytieřstva, Pražan ani z jiných měst, žádný nemá kázati stieti, ani smrti nižádné žádnému učiniti za gleitem královským, ježtoby ten gleit král JMt hajtmanu královstvie Českého (miestò JMti držieciemu) oznámil, a hajtman to oznámil zemi. Pakliby kto učinil to, ten má králi JMti hrdlo i statek propadnúti. A též z nahoře všech psaných stavuov, že žádnému z panského, z rytieřského stavu, ani z Pražan, ani z měst smrti nočně neb tajně, za řádu nebo práv dokudž jdú, bez vyslyšenie před právem zemským, žádný nemá dáti učiniti, ktožby u koho nebyl a nebyl pán jeho, krom zločincuov podle zemského zuostánie; pakliby kto to učinil, aby týž sám hrdlo ztratil. Jakož o tom nález v v quaternu menších zápisných léta božieho 1497, v sobotu po svatém Marcellu (3. Jun.) mezi Šliky.

(ZZVlad. 436).

V bielých póhonných.

1497 Jestli žeby kto pohnal z nezdrženie smlúvy a potom vinil by z jiného, než ta smlúva ukazuje, ten póhon učiní na zmatek. (Rozsudek v Bielých póhonných 1497, kdež Jeník z Mečkova.)

(ZZVlad. 85).

I. Hyndrák A. 22.

Páni nález jimi na plném saudu z omylu učiněný zase napravili, odsauzeného práva učinili, a škody při tom také zdvihli. (V 1. Hyndrákových A. 22, mezi Alex. z Ratěnic a Markétú.) 1497

(Nálezové, O uvázání).

I. Hyndrák A. 30.

Svědomí, kteří zapisují, aneb je ve své moci mají, pronesau-li: hrdlo ztratiti mají. (V 1. Václava Hyndráka. A. 30).

(Nálezové, O svědomí).

Svědomie, jestliže by je kto těch ktož je píšie, anebo ti ješto je v moci mají, pronesli: ten a ti mají bez milosti ztratiti hrdlo. (V l. Vácslava Hyndráka A. 30).

(ZZVlad. 431).

Že v jednom trhu když jest několika osobám kladeno bylo trhem, že tím nejsú společníci a nápad. (V l. Václava Hyndráka A. 30).

(Výpis z r. 1534. — Arch. V. p. 509).

I. Hyndrák B. 1.

Úředníci menší kteříž dsky v moci mají, aby žádnému výpisóv z desk nevydávali bez povolenie krále KMsti neb pánov a vládyk z plného saudu aneb úředníkóv desk zemských větších. 1497

(ZZVlad. 247. — Arch. V. 468).

Jestli žeby se komu cti dotýkalo, a on svědka pohnal, ten nemá o čest sauzen býti, leč by mu svědek připraven byl..... A když by připraven byl, má svědčiti, a k tomu trestán býti, že prvé svědčiti nechtěl.

(ZZVlad. 442).

Jestli žeby kteří od Němcóv jaké sobě pře kupovali bez povolenie královského, panského a vládyckého, a o ně z české koruny jakým koli spósobem hleděti chtěli, že jim toho napřed král JMst i všichni obyvatelé koruny české trpěti nechtie, nébrž je trestati chtie jako všetečné a podezřelé lidi.

(ZZVlad. 443).

I. Hyndrák B. 2.

Z panóv ani z rytierstva aby žádný dvú úřadóv zemských nemieval, menších ani větších.

(ZZVlad. 230. — Arch. V. 468.)

1497 Což se pánuov úředníkóv větších i menších dotýče, zemských, aby od žádného žádné pře nevedli před saudem zemským, ale jinde všudy mohú; a to z té příčiny, poněvadž jich žádný vyprositi k své potřebě nemóž, aby k němu vstali; také sami od sebe státi nemají, než sami o své pře i spolu s sebú stávati mohú (V týchž B. 2)

(*ZZVlad. 238. — Arch. V. 468.*)

Úředníci menší aby byli sazeni dobří a zachovalí lidé.

(*ZZVlad. 239. — Arch. V. 469.*)

Svědomie aby byla opatrována, aby jich žádný neohledával, kromě toho ktož je spisuje; a jestli žeby je pronesl, aby hrdlo ztratil bez milosti. A k svědomí aby byla truhlice se třemi zámky udělána, a tře úředníci aby od ní klíče měli, aby jeden k nim bez druhého nemohl leč ku potřebě před saud, aneb když by je zapisovati měli.

(*ZZVlad. 242. — Arch V. 468.*)

Což se rokóv opravovánie při póhoniech dotýče, ti mají minuti; neb ktož ku při nestojí, dosti jest ztratil podle práva starodávnieho.

(*ZZVlad. 250. — Arch. V. 469.*)

I. Hyndrák B. 3.

Na kadedru aby žádný nechodil, ani se ve dskách vertoval bez povolenie panóv úředníkóv větších; a ktož by kolivěk šel, aby 10 kop gr. panóm úředníkóm dal a v věži tři dni aby seděl.

(*ZZVlad. 251. — Arch. V. 469.*)

Což se saudu zemského dotýče, aby páni vedle starodávnieho obyčěje saudili a ráno zasedali. (V prvních Vácslava Hindraka B. 3.)

(*ZZVlad. 5. — Arch. V. 469.*)

Což se křikuov při zemském saudu dotýče, aby z zadu žádných křikuov nebylo; pak-liby kto kdy křičel, má naň zavoláno býti jmenem „nemluv tak velmi!“ jednou, druhé, až třetie. A křičel-liby vždy přes to, má do věže vzat býti a má den a noc seděti. (V I. Väcslava Hindráka B. 3.)

(*ZZVlad. 6. — Arch. V. 469.*)

Což se dotýče cizozemcuov, kteříž k koruně nepřislušejí, aby všickni před saudem zemským českým jazykem své pře vedli, sami skrze se neb kohož sobě zjednati mohú. (V I. Vácslava Hindráka B. 3.)

(*ZZVlad. 7. — Arch. V. 470.*)

Staré dsky aby nahoře zuostávaly na hradě Pražském, a jestli žeby jich kto potřeboval, aby úředníci s ním nahoru šli a jemu je čtli, když by koli potřeboval (V I. V. H. B. 3)

(*ZZVlad. 170. — Arch. V. 469.*)

Pankhartóm a kurvám zjevným nemá ve dsky kladeno býti (V I. V. H. B. 3.) 1497

(ZZVlad. 171.)

Jestli žeby kteří měšťané na zpravnie listy statky držali dědicky, ti toho proti nálezu obecniemu činiti nemají; než Pražané svých svobod užiti mají (V týchž knihách B. 3.)

(ZZVlad. 172.)

Cizozemec žádný aby na úřadech zemských nebýval a nemá bývati (V týchž B. 3.)

(ZZVlad. 237. — Arch. V. 470.)

Žádná kmetična, když-by za kterým pánem ovdověla, že se na jiné grunty nemá vdávati bez vuole pána svého (V týchž B. 3.)

(ZZVlad. 267. — Arch. V. 471.)

Žádný aby k svědomí svědkóv nepoháněl prvé, než k té při požene jistce; pak-li kto požene prvé k svědomí než k té při, aby týden u věži seděl.

(ZZVlad. 289. — Arch. V. 469.)

I. Hindrák B. 4.

Nalezli, aby syn dielu od otce žádati nemohl; než jestli žeby se oženil s otce svého radú a přátel svých, tehdy otec má jej slušně opatřiti.

(ZZVlad. 516. — Arch. V. 470.)

Nalezli: Bratr starší mladšiemu aby utratiti nemohl, přes závady otce svého, než do svého dielu. A zase mladší bratr, dorosta k letóm, aby nemohl utratiti statku bez vóle staršieho bratra svého; pakli se co přes to vzdlužil, aby se na svój diel vzdlužil. A také starší bratr žádnými závadami mladšiemu bratru statku zavaditi nemóž; pakli by zavadil, aby žádné moci neměl.

(ZZVlad. 517. — Arch. V. 470.)

Chtěl-liby kto k svědomí chudých sedlákóv lidí poháněti, ten jim má každému od míle dva groše česká dáti. (V I. V. Hindráka B. 4.)

(ZZVlad. 290. — Arch. V. 470.)

I. Hyndrák B. 10.

Přísaha stala se v šrancích pro očištění mordu. „Volstorfar přisahal.“ (V I. Hyndrákových B. 10).

(Nálezové, O přisahách.)

1497 **I. Hyndrák C. 5.**

Nalezli za právo: Když by se lidé poddaní kterému pánu svému zprotivili, a statek jemu jeho odňali, a kdož by koli ty lidi v-uobranu přijal a statek tak odjatý k sobě přijal a jej sobě osoboval, věda o tom: takový by učinil nešlechetně, nepravě, proti právu a proti Králi JMsti; hrdlo propadl jest, a statek tak ten odjatý má zase tomu navrácen býti, komuž jest byl odjat (jakož nález o tom v kniehách prvních Václava Hyndráka ukazuje, C. 5.)

(Výpis z r. 1535. — Arch. V. p. 514. — ZZVlad. 415.)

I. Hyndrák C. 28.

Kdyby bratr který, maje sestru neodbytú, zapsal komu zápisem nápadním statek, že to moci žádné nemá proti sestřę neodbyté. (V prvních Hyndrákových C. 28 mezi Kateřinú z Řípu a Dorotú z Hostúně.)

(Nálezové, O otci.)

Když kdo zápisu neodpírá podle práva, až leta projdau zemská, že potom žádným svědomím nic neobdrží a dědiny prosaudí. (V 1. Hyndrákových C. 28 mezi Dorotú Otepkovú a Janem z Valštejna.)

(Nálezové, O odpořích. — Cf. II. Andreas L. 27.)

I. Hyndrák E. 7.

Kdyžby kdo udělal svého úředníka neb písaře poručníkem nad dětmi a statkem svým mocným otcovským, že není povinen počtu činiti sirotku. Než nechce-li mu sirotek toho věřiti, by jemu všeho statku sstúpil, má za to zpraviti, že víc u sebe sirotčího nemá, a to toho statku, kterýž jest za živnosti otce toho sirotka k sobě přijal. (V 1. Hyndrák. E. 7, mezi Jindřichem a Janem bratřími atd. a Janem z Chlistova.)

(Nálezové, Poručníci sirotkuov.)

Jest-li žeby který úředník nevyčtený chtěl pána svého prázden býti, má přísahu učiniti. (V 1. Hyn. E. 7.)

(Nálezové, O lidech.)

Král jest dáti ráčil list mocný i na to, aby mohl osobám kterýmž koli, buď světským neb duchovním, statek svůj dáti aneb odkázati. (Takový list najdeš v I. Hyndrák G. 5. Vladislaus Buškovi Milešovskému z Sulevic.)

(Nálezové, O kšaftu.)

I. Hyndrák E. 14.

Kdož komu zápisem nápadním statek zapisuje a toho nezruší, a zápis jest-li bez výmienky, nemuož toho statku prodati; pakli prodá,

muože se ten, komuž zápis svědčí nápadní, s komorníkem uvázati. 1497
(V I. Hyndrákových E. 14. „Burian Trčka odpírá.")

(*Nálezové, o trhu.*)

I. Hyndrák E. 17.

Kdož komu prodá nebo zapíše plat na svém statku, výplatu sobě pozůstavuje, že to neslove komorní plat. A jest-li že takový plat byl prvé placen na míšenský groš, že potom není povinen dávati na česko. (V 1. Hyndrákových E. 17. kdež Ctibor Braun z Chomutovic odpírá.)

(*Nálezové, O platích.*)

I. Hyndrák H. 13.

Když který rod učiní jaké zřízení mezi sebou a král to ztvrdí, že jich dědicové to povinni jsau držeti, a nemohau se žádným zřízením zemským proti tomu brániti. (V 1. Hyndrákových H. 13. mezi Buškem atd. a Kapléři z Sulejovic.)

(*Nálezové, O trhu.*)

I. Hyndrák J. 26.

Kdož má zápis na koho, že má summa jeho v jeho moc položena býti, a toho neučiní, než položí ji u desk: přijde-li k jaké škodě, že mu ji v moc nepoložil, sám sebú vinen jest, neb není jí povinen u desk bráti. (V 1. Hyndrákových J. 26. mezi Erhartem z Daupova.)

(*Nálezové, O trhu.*)

Že se právo duchovní nepromlčí, a aktami právo prokázavši proti držení, opat práv zuostal. (V 1. Hyndrák. J. 26, mezi knězem Bartoloměјem opatem atd.)

(*Nálezové, O promlčení práva.*)

Komorník vzat byl na uvázání před válkú v dědiny, a po válce podruhé komorník vzat, a nebylo ke škodě. (V 1. Hyndrákových J. 26, mezi knězem Matúšem a královskými kněžími.)

(*Nálezové, O uvázání.*)

I. Hyndrák K. 5.

Odsauzení cti i hrdla Dalibora, že jest cizí lidi v ochranu přijal. (V I. Hyndrákových K. 5. Mezi Adamem z Drahonic atd.)

(*Nálezové, O zmatku.*)

I. Hyndrák K. 10.

1497 Páni podali strany na smlauvy přátelské, ještě nebylo o čest, o statek. (V 1. Hyndrákových K. 10, mezi Eliškú z Strejčovic a Žibřidem.

(Nálezové, O smluvách.)

Nalezli vuobec za právo: Kterážby žena muži svému statek prodala a přátely o ten trh s mužem svým smluvena byla, a na tu smlúvu žeby jemu ten trh ve desky kladla; a jestližeby po smrti muže svého chtěla se zase na ten statek navrátiti, pravieci že jest vězeň muže svého byla, že to učiniti musila: podlé takového prodaje nemá se ona zase na ten statek navracovati. Summu peněz vezmi, zač ten statek muži svému prodala. A nad to, kdyžby takovým obyčejem někomu jinému statek prodala, majíc muže, že nemá se na ten statek navracovati. Než ktožby takový statek od ženy kúpil, má zaň u desk penieze klásti, a chce-li že muž jejie vyzdvihnúti s volí ženy své, ujisť ty penieze u desk; přebude-li muže svého, aby věděla kde své penieze naleznúti. Než při takovém trhu král JMst. pakliby krále JMti nebylo, tehdy páni a vladyky z saudu zemského aneb z komornieho aby k tomu vyslali z pánóv a vladyk, aby to nahledli spravedlivě-li jest ten statek prodán. Pakliby která žena statek muži svému zapsala, a muž její žeby prvé umřel, tehdy ten statek zase na ní připadnúti má. Pakliby umřela, tehdy vedle zápisu při muži zuostati má, tak jakž zápis svědčiti bude. — Pakliby je sama žena vyzdvihnúti chtěla, tehdy úředníci zapište to dskami, že jest sama je vyzdvihla; a to proto: zapsánie to má býti na svědomie tomu, že jest ten statek zaplacen, aby se ona potom naň nemohla vieee navracovati. A od toho zapsánie má dáti k úřadu písaří menších desk zemských 4 groše české. (V prvních Václava Hyndráka K. 10.)

(ZZVlad. 515.)

I. Hyndrák K. 20.

Žádný člověk, maje pána dědičného, nemuože se obdarováním královským, kdyžby mu král erb dáti ráčil, tím erbem od svého pána dědičného vyhostiti a z člověčenství vytrhnúti; než užívej erbu pánu svému bez škody. (V 1. Hyndrákových K. 20, mezi Mikulášem starším Trčkú a Eliášem.)

(Nálezové, O lidech a služebnících.)

Kdož zápis udělá ve stu kopách neb v jiné jakéž koli ze jmena sumě, a moc sobě v témž zápisu pozůstaví, že bude moci dáti a odkázati do summy, pokudž se jemu zdáti a líbiti bude: na tu věc muože každý větší summu, než-li v jakéž jest zapisoval, dáti a odkázati. (V 1. Hyndráka letà 1497, mezi Marketú z Valdeka a Janem z Sautic, kdež týž Jan pohání túž Marketú k odporu.)

(Nálezové, O trhu.)

V prvních Václava Hyndráka.

Nalezli vuobec za právo: Na kohožby poručenstvie nápadem přišlo, ten poručník, pokudž toho statku stává, odbývaj za sirotky dluhy, jestližeby kteří byli, a vyvazuj jich dluhy, a ten poručník sirotkóm uruč. Pakliby poručenstvie přijieti nechtěl a uručiti; tehdy k nápadu práva neměj, a poručenstvie na najbližšieho přietele spadni i nápad. (V prvních Václava Hyndráka.) Pakliby žádný přietel uručiti poručenstvie nechtěl: tehdy král JMst bude to poručenstvie moci dáti, ktožby to na se vzieti chtěl, i s nápadem. 1497

(ZZVlad. 497.)

Nalezli za právo: Kdyžby kto svého statku nezřiedil a umřel a sirotkuov nechal mužského aneb ženského pohlavie, to poručenstvie spadni na najbližšieho přietele.

(ZZVlad. 503.)

Nalezli vuobec za právo: Což se puohonuov z dědictvie dotýče, aby trojí puohon byl a dvěma komorníky, podle práva starodávnieho; než o jiné všecky věci aby jedniem puohonem poháněno bylo. (V I. Vacl. Hindr.)

(ZZVlad. — 105 a).

Nalezli vuobec za právo: Jestli žeby kto měštěnina z městské věci, kteréž pod šos přislušejí, k kterému kolivěk saudu jinam pohnal, kromě před městský saud, aby naň žaloval: ten puohon také jemu bude zdvižen; a škody jím má bez puohonu zaplatiti, což před úředníky menšími provede. (V prvních Vaclava Hyndráka.....)

(ZZVlad. 55).

Ve lvových póhonných.

Ktož by koho pohnal aby postavil člověka svého, že jej chce viniti z zlodějstva, a stoje póvod k té při, i pravil že s tiem póhontově není: i poněvadž jest neprovedl, jest ten póhon na zmatek učiněn. (Rozsudek l. 1497, kdež Štěpán Angel pohání.) 1497

(ZZVlad. 85).

Kdož jest pohnán pro postavení člověka k póhonu a k při, a v póhonu není žádán, aby jeho do té pře skonání dochovali a dodrželi, a byl někde utracen na některé popravě, že není dále povinen. (V lvových póhonných 1497 k letničním: »Kristofor Naz pohání purgmistra etc. Čáslavských.«) 1497 17—20. Maj.

(Nálezové, O lidech a služebnících.)

1497 17—20. Maj. Která vdova pohání o své věno stojíc, by pak odsauzena byla a dáno proti ní za právo, není škodami povinna. (V lvových 1497 k letnicím. »Ofka z Achstka z Březiny pohání kněze Baltazara.«)

(*Nálezové, O vdovách a manželkách*).

Item, nalezli vuobec za právo: Ktožby úřad purkrabstvie Pražského vedl z rozkázánie královského aneb panského a vládyckého, anebo žeby se strany samy o purkrabí svolily a žeby jej kde vedly, a kdyžby purkrabie tam zuohledoval i svědky přijal, a jestli žeby kto po tom úřadu vedení jaké svědky ku právu pro tu při vedl a je sobě zapisovati dal: že nemají ti svědkové přijati býti. (O tom rozsudek ve lvových puohonných léta 1497.)

(*ZZVlad. 402*).

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby který cizozemec komu člověčenstvie slíbil, a potom žeby k někomu jinému ušel z země, a ten, komuž jest člověčenství slíbil, žádal by na tom, aby mu jej vydal: má mu jej vydati, jako by jeho rodilý byl, a nemá sobě naň z cizie země propustnieho listu jednati, ani jej tiem listem (aby pak zjednal) zastierati proti tomu, komuž jest člověčenstvie slíbil; pakliby se v tom nezachoval, bude moci k němu hledieno býti vedle zřízení o lidi. (O tom rozsudek ve lvových léta 1497.)

(*ZZVlad. 262*).

Poručenstvie na přítele připadá. (V lvových póhonných 1497 k letnicím. „Jindřich z Audrče pohání Dorotu.“)

(*Nálezové, Poručníci sirotkuov.*)

Kšaft, kterýž do desk nevšel, byl odsauzen. (V lvových póhon-
1497 1. Oct. ných 1497 k roku Jeronymi, kdež Aléna z Radonic pohání Janaa Viléma atd.)

(*Nálezové, O kšaftu.*)

Kdož koho před saudem zhaní řečí svou, oč není póhon, neprovede, bývá v kázeň vzat. (V lvových póhon. 1497 k roku Jeron. »Aléna z Radonic pohání« atd.)

(*Nálezové, O zmatku.*)

Když která vdova má něco na kterém statku neb žena, a potom bude učiněna poručnicí nad tím statkem: nezbaví-li se po smrti muže svého toho poručenství, a sedí přece v něm, že jest povinna sirotku počet činiti; a dokudž počtu neudělá, nemuože ze svého věna upomínati. A když sirotku udělá počet podle práva, tehdy sirotek jí má věno dáti teprv ve dvau nedělí po počtu, a prvé nic. Pak-li nedá, muože se v ně uvázati podle práva. (V lvových póhon-

ných 1497 k roku Jeron. „Aléna z Radonic pohání Petra Přibíka z Březí.“)

(Nálezové, O vdovách a manželkách).

Kdož jest za koho rukojmě, a bude pro to rukojemství pohnán, nestane-li rukojmě a dá na sobě právo ustati, není jemu jistec to, co by zaň dal, navrátiti povinen. (V lvových póhon. l. 1497 Jeronymi. »Jiřík z Kopidlna žaluje na Geruňka« atd.) 1497 1. Oct.

(Nálezové, O staném právu.)

Jestli že jest kto za koho rukojmí, a pro to rukojemstvie jest poháněn, a ztratil-liby nestániem, že jistec není povinován za to nestánie zaň platiti, což on tiem nestániem ztratí. (O tom rozsudek v lvových póhonných. 1497).

(ZZVlad. 403).

Kdo co provozuje toliko jedním svědkem, má při tom zpraviti v kaple; pak-li nezpraví, neužive svědomí toho. (V lvových póhon. 1497 Jeronymi. »Anna z Onšova pohání Mikuláše Trčku.«)

(Nálezové, O průvodu.)

Kdož koho z svěření pohání a toho neprovede, jest zmatek. (V lvových l. 1497 Jeronymi.)

(Nálezové, O zmatku).

Ktož by koho pohnal z svěřenie kromě řeči které koli, a žádným svědkem toho svěřenie žeby neprovedl, ten póhon učiní na zmatek. Než jestli žeby měl jednoho svědka hodného zachovalého, tehdy ten, ktož by svěření odpieral, má za to zpraviti vedle práva, že jest nesvěřil. (Rozsudek v bielých póhonných l. 1497, kdež Jan Kapúm).

(ZZVlad. 88).

§. 1. Když by na kterú ženu po příbuznosti (podle obdarovánie královského) poručenstvie připadlo jako na najbližšího přietele, a ta žeby uručila, aby statku neubývalo, — nemá jí muž v to poručenstvie sahati bez její vóle, ani v ten statek vkráčeti. §. 2. Pakli by sáhl anebo ona jemu jej dobrovolně poručila k spravování, — tehdy povinen bude muž uručiti. §. 3. A když uručí, její rukojmě mají propuštění býti, a muž za ní počet činiti má. §. 4. A nedostane-li se co na tom počtu, tehdy muž má svým statkem odbývati. §. 5. Pakli by muž její umřel, tehdy ktož nápad k statku jeho by měl, bude povinen za muže jejieho (což jest byl toho v držení) počet činiti a zaň jeho statkem odbývati. §. 6. Než kdyžby ona ovdověla a ten statek poručenstviem předse držela, z toho svého drženie povinna bude počet sirotkóm učiniti i jich vedle práva odbyti, nedostane-li se co do počtu. §. 7. Než žádný muž nemá podle sebe ženy své v poručenstvie přijímati ani zapisovati, aby vedle něho 1497

urukovala za umenšenie statku. Jest-li žeby ji pak přes to v to poručenstvie zapsal, tehdy to žádné moci nemá mieti.

(ZZ Vlad. 514).

1497 20—23. Dec. Kdožby dobytek zajal na škodě, mají na tom právě, kdež zajat jest, lidi voliti s obau stran, a co škod provede, zaplatiti. (V lvových póhonných léta 1497 k adventní. »Jiřík Oděradský z Hrušova pohání Mikuláše.«)

(Nálezové, O škodách.)

Kdož by komu dal list zatykací na jeho služebníka atd., ne doma, než jinde, a ten služebník, kterýž by měl býti zatčen, s ním v bytu nebyl: neníť povinen zatykacího listu naň přijíti. (V lvových léta 1497 k adventním. „Václav z Kolovrat a z Bezdružic žaluje na Bořivoje.")

(Nálezové, O vedení práva.)

Kteráby žena pravila, že jí muž peníze neb klenoty dal, má za to zpraviti v kaple. (V lvových póhonných léta 1497 k adventním. „Hynek Bořita z Martinic pohání Elšku z Kolovrat.")

(Nálezové, O vdovách a manželkách.)

Kdyžby druhá strana proti druhé ukázala a provedla smlauvu, a druhá strana žeby smlauvě odpírala a pravila, že jest k smlauvě té povolenie nedala, a poddala se k tomu, že chce zpraviti, má k tomu připuštěna býti; a když zpraví, obdrží. (V lvových póhonných 1497 k adventním. „Beneš a Jan poháněji Brodské.")

(Nálezové, O smluvách.)

1498 7—10. Mart. Když otec komu škodu udělá a umře, že muože syn jeho nedílný, drže statek otce svého, z toho pohnán býti, a škodu musí zaplatiti. (V týchž dskách lvových 1498 k postním, kdež Brikcí a Jan bratří z Stepčic žalují na Henrika z Plavna.)

(Nálezové, O otci.)

Škody útratné jsou přisauzeny na jedné hospodyni. (V lvových l. 1498 k postním. »Jan Krisostom z Hostouně pohání Jana Hlaváče.")

(Nálezové, O škodách.)

1498 Kdož se pod kým nerodil, ani pod ním s otcem svým byl, nemůže se po otci naň sáhnúti. (O tom v lvových 1498, Jeronym z Skuhrova pohání Jetřicha Bezdružického.)

(Nálezové, O lidech a služebnícich.)

1498 28. Mart. L. 1498 ve čtvrtek po sv. Benediktu, páni a vladyky na plném súdu ráčili sú rozkázati tento artikul ve dsky připsati: že též každý pro nezpravu bude moci právo vésti na dědiny zápisné tiem všim

obyčejem, jakož tento nález a rozkázánie ukazuje, kdyžby se dědictvie nebo dědin svobodných nedostalo.

(ZZVlad. 178.)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby maje rukojmě za čeledína přístavného do jeho dobytie, a ten čeledín přístavný ušel by, a on žeby slal k někomu pro toho čeledína, aby mu jej vydal, a pro nevydanie potom toho pohnal, nedrže se rukojmí: že jemu ten puohon zdvižen bude, a pokutú ten jemu nebude povinen, poněvadž tomu čeledínu bez rukojmí věřiti jest nechtěl. (Rozsudek o tom léta 1498.) 1498

(ZZVlad. 285.)

Nalezli vuobec za právo: Ktožkoli statek svuoj prodá a ve dsky jej vložie, a nic sobě tu nepozuostaví, a potom by někde k něčemu toho zbožie právo mieti chtěl po tom prodaji, žeby z něho pohnal, učinil by puohon na zmatek. (Rozsudek o tom etc.)

(ZZVlad. 85.)

Konvent odsúzen dědictví, kteréž bylo trhem kladeno konventu, poněvadž dal zemským letuom projíti. (V lvových póhon. 1498. Kněz Jiřík probošt atd. žaluje na Puothu z Ryžmberka.)

(Nálezové, O promlčení práva.)

Jiřík probošt etc. z Kladska pohnal Puothu z Ryžmberka a na Šrihově o ňáké zboží duchovní; nalezli že ta věc má státi do arcibiskupa. (V lvových póhonných k suchým dnuom letničným 1498.)

(Nálezové, O platích.)

Když kdo neb kteří z obce neb osady, jmenem svým, jmenem té obce neb osady atd. požene, a zmatek nalezen bude, tehdy by pak někdo jiný z té osady stál k rozsudku, nežli ti, kteříž se v póhonu jmenují, má ten pokutu trpěti. (V lvových póhonných 1498 k letnicím. »Jiřík Plech a Jan a osadní sv. Michala pohnali Pavla z Hrádku.«) 1498 6—9 Jun.

(Nálezové, O zmatku.)

Která žena má věno ujištěné od muže a po smrti jeho to přijme, že tudy díl mezi ní a otcem a bratrem neb strýcem jejím se nachází, aniž se nedílem muože navrátiti k dědictví proti jiným přátelům, nemá-li zvláštní jistoty. (V lvových póhonných 1498 k suchým dnuom postním. »Anna z Vranova pohání Jana« atd.)

(Nálezové, O vdovách a manželkách. — O spolku a rozdílu.)

Kdožby komu řekl zapsati statek svůj a nejmenoval s místem ani bez místa, má vuoli zapsati s místem neb bez místa. (V lvových póhonných léta 1498 k adventní. »Jindřich z Roztok žaluje na Jana.«)

(Nálezové, O trhu.)

Kdožby pohnal z nezdržení smlauvy, a nepoložil by, v čem jest mu nezdržel, též také o řečení, a právo žeby ustál: nemá mu právo

puštěno býti. — (V lvových póhon. 1498 Jeronymi. „Zdeněk Laučenský z Kopidlna žaluje na Straníka.“)

(*Nálezové, O smluvách.*)

1498 Ktož by koho pohnal z nezdrženie smlúvy a toho nepoložil v póhonu i v žalobě, v čemž jest jemu té smlúvy nezdržel, a ze řčenie též žeby nepoložil, v čem by jemu toho řčenie nezdržel, a právo ustál: toto ustánie práva jemu nic platno býti nemá. (Rozsudek 1498, kdež Zdeněk Laučenský.)

(ZZVlad. 86.)

Že spolupuovod může ze škod útratních a nákladních poháněti neb obeslati, sám bez svého původa. (V lvových léta 1498 Jeronymi, kdež Zděnek Laučenský z Kopidlna žaluje na Jana.)

(Nálezové, O škodách.)

Nalezli vuobec za právo: Jestliže kto požene před menšie úřad z většie summy než z 10 hřiven bez lotu že mu ten puohon zdvižen bude. (O tom rozsudek ve lvových puohoných 1498 létá.)

(ZZVlad. 266.)

V Památných Y. 20.

Jestli že kto dá na se právo na vrch dovesti pro kterúž koli věc, a po tom dovedení práva činí tomu odpor, a k tomu odporu požene: ten odpor i póhon jest na zmatek (V památných Y. 20.)

(ZZVlad. 87.)

V Památných Y. 30.

Jestli žeby kto jsa nemocen, i někoho poslal aby jeho nemoc opověděl, a byl-liby ten zabit, kterýž jest byl o tu věc poslán: ten ktož jest jej poslal, má za to zpraviti (při suchých dnech najprv přištích), že jest jej byl pro tu nemoc poslal; i nemoc svú při tom móž zpraviti. (O tom v památných Y. 30.)

(ZZVlad. 216.—88.)

V Památných Z. 33.

Přísaha za nemoc k saudu: „Na tom přisahám, že jsem k saudu při své, kterúž mám s N., atd. ani na koni, ani na voze, ani nikterakž přijeti ani se vypraviti nemohl, pro svú nemoc, beze vší lsti a fortelů; tak mi Buoh pomáhej!“ (O tom v památných Z. 33.)

(Nálezové, O přísahách.)

V Památných.

Kdo s kým směnu neb smlauvu učíní a potom pro tauž věc pohání, jest zmatek. (V památných 1498. Viktorín ze Všehrd pohání Jana Třebického.) 1498

(*Nálezové, O zmatku.*)

Ve Lvových póhonných.

Kdyžby jeden bratr neb strýc co kaupil, a sobě samému klásti dal dskami, anebo ženě věnoval na svém statku; však jest-li že se jest to stalo před zřízením zemským o rozdílích učiněným, kteréž zní, že nemuože rozdíl než listy neb dskami pokázán býti (sic.) — (O tom v lvových 1499. »Jan z Ryžmberka pohání Jindřicha Vaizeka.«) 1499

(*Nálezové, O spolku a rozdílu.*)

V které smlauvě stojí, že sobě strany mají tu smlauvu do desk vložiti v určitém času, a to se nestane, že se ta smlauva promlčí, a nemá moci žádné. (V lvových póhonných 1499 k letnicím. „Prokop z Holohlav žaluje atd.“) 1499 22—25. Maj.

(*Nálezové, O smluvách.*)

To slovo »budaucí« že se vztahuje na držitele potomní. (V lvov. 1499 k letnicím. »Prokop z Holohlav a z Jeřic žaluje na Václava.«)

(*Nálezové, O trhu.*)

Kdyby kdo komu řekl, že »jest učinil to, že jest učiniti neměl» jest nářek cti, a má nápravu učiniti, a zvlášť kdyžby tomu, kdož ho nařekl, nic neučinil. (V lvových póhonných k letničným 1499. „Prokop z Habřiny, písař menších desk zemských, pohání Severina“ atd.)

(*Nálezové, O zmatku.*)

Nalezli vuobec za právo: Ktožby škody útratné provodil, jestliže svědkové svědčie, žeby jemu těmi škodami povinovat byl, a nejmenují summy čehož jsú svědomi, že ti svědkové nemají přijati býti. (O tom rozsudek v lvových puohonných léta 1499, kdež Dorota z Waltieřova pohánie.)

(*ZZVlad. 277.*)

Když kdo sirotku statku sstaupí, nestojí-li o počet sirotek z užívání tehdáž podle práva, a zanechá toho: nebude jemu tím povinen. (O tom ve lvových leta 1499 k letnicím. »Jan z Dubče a z Drahonic pohání Jindřicha Mičana.«)

(*Nálezové, Poručníci sirotkuov.*)

Kdož k komu sám osobně jde s někým, a žádá na něm vydání čeledína neb člověka, a nebude mu vydán: požene-li z pokuty, neobdrží jí, poněvadž zřízení zemské ukazuje, že má poslati a ne sám jíti. (Ve lvových léta 1499 k roku Jeronyma. »Zigmund z Prvonic žaluje na Jiřka z Hrádku, mincmeistra.«) 1499 1. Oct.

(*Nálezové, O lidech a služebnících.*)

V kvaternu trhovém.

Nalezli vuobec za právo: Že žádný z panóv ani z vladyk z saudu zemského, když jest která potřeba, mluviti nemá, než pán sudí aneb komu pan sudí by poručil. A též k nálezu žádný vstávati nemá, než komu pan sudí káže. (V kvat. trhovém.)

(ZZVlad. 12.)

1499 Dec. Nalezli vuobec za právo: Že mocný otcovský poručník dskami učiněný anebo na list mocný královský bez výmienky, nenie povinovat sirotkuom počtu činiti, a má moc jako otec; kromě na sirotčiem statku věna nemuož klásti a zpravovati z statku svého. Než kterýžby poručník otcovský s výmienkami učiněn byl, a na se to poručenstvie přijal, ten se zachovej podle výmienky té, kteráž jest položena; než nápadu mieti nemá, lečby dskami neb zápisem pokázal, že to otec zřiedil, že má mieti nápad. (V kvaternu trhovém léta 1499, v pátek o suchých dnech adventních.)

(ZZVlad. 496.)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby který služebník učinil co komu z rozkázanie pána svého, a pán se k tomu seznal, aneb to na pána toho provede, že jest s volí pána svého to učinil: že o to ku pánu má hledieno býti a na něm zvěďieno, jestli to, že jest ten služebník učinil s jeho volí? Ten pán má hned pověděti jmenovitě, že jest s jeho volí neb nenie. Pakli by sám od sebe ten služebník co učinil, tehdy o to k tomu služebníku má hledieno býti. (Jako prvé o tom nález v bielých puohonných, léta 1463, kdež Ryneš pohánie; druhý v kvaternu trhovém léta 1499 v pátek o suchých dnech adventních.)

(ZZVlad. 481.)

Nalezli vuobec za právo: Kdyžby jeden druhému bez zápovědi dobytek zajal na jakéžkolivěk škodě, ten ktožby zajal, obveď škodu hned lidmi hodnověrnými, a tu vedle zdánie aneb rozeznánie těch lidí škodu zaplať ten, čížby dobytek škodu učinil. Paklíby jeden druhému grunty své zapověděl, a přes tu zápověď žeby jeden druhému na škodě dobytek zajal, ten hned, komuž se škoda stane, škodu aby též obvedl, chce-li, a též vedle rozeznánie lidí ten jistý, čímž dobytkem se škoda stane, zaplať vedle toho rozeznánie. Pakli obvesti nechce, tehdy daj s každého dobytka ten jistý, čížby dobytek byl, jeden groš bielý tomu, ktož jest ten dobytek zajal, proto že jest přes zápovědi na jeho grunty hnal. A kdyžby jeden druhému grunty chtěl zapověděti, daj jeden druhému věděti listem pod pečetí svú a jiných dvú lidí dobrých pečetmi, nebo dvěma hodnověrnými člověky, aby jeden k druhému poslal, že jemu grunty své zapovieda. A ktožby svévolně nechtěl škody zaplacené přijieti, cožby rozeznáno bylo lidmi hodnověrnými, aneb s každého dobytka groše českého, a

dobytek přes to držal za sebú, a jeho vydati nechtěl: tehdy ten, čežby dobytek byl, muož toho jistého (kterýž dobytka vydati nechce) z pychu pohnati. A kdožby takový pych udělal, ten škody bez puohonu pohnaný zaplať pudvodovi, a to ve 4 neděliech od rozsudku, a pokutu daj, kteráž na pych uložena jest od pánóv JMsti, na schválénie úředníkóv menších. Než když dva neb třie lidé mají v jedné vsi, ti lidé aby pásli ze spolka, jedni druhým bez škody, nehájiec sobě na gruntiech v té vsi (V kvaternu trhovém léta 1499, o suchých dnech adventních.)

(ZZVlad. 477.)

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby se kto v cizie grunty uvázal, buďto lesy, lauky, děďiny, řeky, potoky, aneb kterýchkoli jiných věcí užívati mu nedal, a jemu škodu činil, aneb rybník na grunt cizí topil, anebolito také lauky a lesy přesekal, aneb se v podacie cizie uvázal, aneb v grunty podaciého, a o to pře byla: ktožby to držal, a těch gruntuov po napomenutí postúpiti nechtěl, ten aby jeho pohnal z pychu, ne z moci. A bylliby naň ten pych uveden před pány v plném saudu, aby za ten pych napřed tomu, komuž jest jej učinil, 50 kop grošuov českých dal, a gruntuov těch jemu postúpil ve dvú nedělích po rozsudku. A v těch dvú nedělích aby jemu škody vedle rozeznánie úředníkuov dal a zaplatil bez puohonu. Pakli by ten požena z pychu neprovedl, zaplať druhé straně též všecky škody, kteréž úředníky nalezeny a rozeznány budú. (V kvaternu trhovém léta 1499, v pátek o suchých dnech adventních.) 1499 Dec.

(ZZVlad. 444.)

Nalezli vuobec za právo pánové a vladyky: Ze žádného, ktož se před saudem zemským saudí, na přátely podávati nemají, lečby se cti dotýkalo aneboli po puohonu vyrozumějíce, že se cti dotýče; aneb lečby se strany dobrovolně svolily o kterú při. (V kvaternu trhovém.)

(ZZVlad. 18.)

Nalezli vuobec za právo: Že žádný člověk nemuož přesvědčiti úředníkuov menších, lečby měl k svědomí i pánóv z lavic aneb z vladyk, kteří v saudu zemském sedají. (O tom v kvaternu trhovém léta 1499, v pátek o suchých dnech adventních.)

(ZZVlad. 243.)

Žádný ústnieho svědomie dávati nemá před saudem zemským, než učině přísahu má písař jeho svědomie zapsati a potom čísti, 1499 20. Dec.
komuž toho potřebie by bylo; leč by se strany dobrovolně svolily, že to svědomie má přijato býti bez přísahy a ústně seznáno. Než páni a úředníci a súdce zemští tak svědčiti mají, jakž nález o tom od staradávna svědčí. (V kvaternu trhovém l. 1499 v pátek o suchých dnech adventních.)

(ZZVlad. 15.)

V Bielých póhonných.

1500 Ktož by svěření odpíral, jsa pohnán, má za to zpraviti v kaple. (V bílých póhon. 1500. »Beneš z Kolovrat pohání Jenčíka staršího«.)

(Nálezové, O přísahách.)

Kdož pohání z více nežli sám má, ze škod má uručiti. (V III. Václ. a v bíl. póhon. l. 1500, kdež Anna Sirková pohání Jakuba kotláře.)

(Nálezové, O škodách.)

Ve Lvových póhonných.

Kdožby komu řekl peněz půjčiti na list, má jemu rukojmě postaviti v tom listu, na schválení purkrabí hradu Pražského. (V lvových póhonných 1500 k postním. „Jan z Bezdědic pohání Matúše Zlatníka").

(Nálezové, O trhu.)

Kdož prokáže co platu, který jest nadán a ne kaupen k kostelu a byl-li k tomu platu prvé v užívání, obdrží jej. (V lvových léta 1500 k letničním, nález mezi Matyášem opatem slovanským a Bernartem Rachmberkem).

(Nálezové, O platích).

Kdožby k své při pohnal z nějakých listů, pravíc, žeby jimi chtěl a měl svú spravedlivost pokázati, má jemu odloženo býti; a úředníci mají psáti tomu, kdož jest z těch listů pohnal, aby je položil. (O tom v lvových 1500. „Jan z Bysně a z Malíkova pohání Zigmunda Pětipeského").

(Nálezové, O průvodu.)

Kdož se k čemu smluvou podvolí dobrovolně o jaké gruntovní věci, že držitel potomní těch gruntóv jest tomu všemu povinen dosti učiniti. (V lvových póhon. l. 1500 Jeronymi. „Jan a Vilém pohání Václava").

(Nálezové, O smluvách.)

Rozsudek královský A. 8.

Nalezli za právo: Jestližeby kto z peněz upomínaje tomu by lál, nemá ho jináč haněti, než lháře pro penieze má mu dávati, a že jest nešlechetně nad ním o penieze učinil, a též i rukojmiem. Pakliby kto nad to více lál, tehdy když jistec neb rukojmě ten dluh zaplatie, mají toho, ktož jest jim lál, obeslati před krále JMst. aneb před saud zemský pohnati. A tu ten, kterýž jest více haněl než měl haněti, má před králem neb před saudem zemským těm kohož

jest haněl, to opravi ti; »že což jsem na tě pravil, to sem na tě v hrdlo lhal.« (O tom rozsudek královský A. 8.)

(ZZVlad. 894.)

Item nalezli vuobec za právo: Ktožby komu listu kšaftem svěřil anebo listem, tehdy ten podle toho svěřenie nemá tiem listem moci upomínati, nemá-li jeho jináč kšaftem odkázaného, že jemu všecko své právo dává; aneb nemá-li naň dobré vuole obyčejné, na zmatek by k tomu listu pohnali. Než jsú-li dědicové po otci k tomu listu, neb nedielní strýci, neb společníci, neb nápadník najbližší podle obdarovanie královskeho, ti nápadníci budú moci upomínati z toho dluhu spravedlivého, by pak naň dobré vuole neměli. (O tem rozsudek královský A. 8).

(ZZVlad. 895.)

Rozsudek královský A. 9.

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby se kto komu zapsal listem pro kterú věc, jestližeby ho kto chtěl právem viniti z té věci, za kterúž mu se jest zapsal: tehdy ten, byl-liby pohnán pro tu věc, na kterúž zápis má, má toho obeslati od toho práva před kteréž jest pohnán, aby jej v tom zastúpil podle zapsánie svého; a nezastúpil-liby po tom obeslání, by pak ten prosaudil, ktož jest pohnán, tehdy muož k tomu hleděti, ktož se jest jemu zapsal. Než jestli že by se saudil, toho neobeslav, ktož jest mu se zapsal: prosaudil-liby, nebude ho moci viniti. (O tom rozsudek královský A. 9) A z toho též, jestližeby kto staným právem prohrál.

(ZZVlad. 107.)

Rozsudek královský A. 11.

Nalezli vuobec za právo: Jestližeby kto co komu pravil, a on by pohnal toho, aby mu to svědčil, co jest jemu pravil, a ten by jemu toho nesvědčil a pravil, že jest jemu toho nepravil, a ten by to naň provedl, že jest jemu to pravil: tehdy má ten za klamaře jmien býti, že jest pravil a nesvědčil tak; a to jestližeby se cti dotýkalo aneb jaké hanby, aby ten daremných věcí nezprávěl a lidí vespolek nevadil. (O tom rozsudek královský A. 11.)

(ZZVlad. 276.)

Rozsudek královský C. 4.

Nalezli vuobec za právo: Jestižeby věřitel dal rukojmiem napřed puol léta věděti, tehdy ten má to jiným rukojmiem také dáti znáti, i tomu za kohož jest slíbil. Pakliby nedal znáti jiným rukojmiem a jistci, za kohož jest slíbil, pro to jistec i jiní rukojmě ten list mají vyvaditi, jakž budú moci. Než vezme-li jistec s rukojmiemi jakú škodu pro ten dluh, mají o to k tomu rukojmi, kterémuž dáno

věděti a on jim toho neoznámil, hleděti, a ten jim těmi škodami povinen bude pro neoznámenie a zanetbánie. (O tom rozsudek královský C. 4.)

(ZZVlad. 399.)

Rozsudek královský D. 2.

Nalezli vuobec za právo: Ktožby za koho v rukojemství státi nechtěl, že má jeho ten vyvaditi. Pakliby ho nevyvadil, že jeho muož pohnati proto před purkrabí, jestli že jest věc listovnie; pakli jest jiná věc, tehdy před krále neb před saud zemsky. (O tom rozsudek královský D. 2.)

(ZZVlad. 396.)

Rozsudek královský D. 4.

Nalezli vuobec za právo: Jestli žeby se komu pečeti u listóv zlámaly, a jistec by se k tomu dluhu znal, aneb by pak kto odpieral a ten dostatečně to provedl, číž jest list, že nenie vyvazen; to zlámánie pečetí jemu ke škodě nebude. (Jakož o tom rozsudek královský D. 4.)

(ZZVlad. 397.)

Rozsudek královský H. 10.

Nalezli vuobec za právo: Jestli žeby kto dal svědomie na koho, pravě naň, že jemu něco nešlechetného učinil, a on by tomu svědomí odpieral: má ten to na něj provozovati, ktož jest naň svědomie dal, co jest nešlechetného učinil, a má k tomu od úředníkuov menších obeslán býti listem, aby k svému svědomí stál a je vedl. Pakliby po tom obeslání k svému svědomí nestál: tehdy ten, ktož jest svědomiem na cti nařčen, má král JMt a saudcé jej na jeho cti opatřiti, a má jemu naň zatykací list dán býti na toho, ktož jest jej nařekl a nestál. (O tom rozsudek královský H. 10.)

(ZZVlad. 273.)

V registrách královských U. 8.

Nalezli vuobec za právo: Že žádný konvent neb klášter, kteráž jest komora královská, nemuož bez povolenie královského nic od konventu ani kláštera zastaviti, prodati, ani dáti, ani směniti bez povolenie královského. Pakliby co zastavil, prodal, dal neb směnil, že to žádné moci nemá mieti; pakliby kto k sobě přijal, musie to králi darmo vrátiti. (Rozsudek o tom v registrách královských, U. 8.)

(ZZVlad. 456.)

II.

Alberti Ojíř ab Očedělic

Liber sententiarum, quae a Terrae Judicio inter aa. 1314—1494 sunt latae.

Albertus Ojíř ab Očedělic, qui sententias Judicii terræ in unum librum collegit, natus erat familia equestri (vladykali), quæ jam sæculo quarto decimo commemoratur. Sedes gentis hujus fuit castellum Očedělice, quod in regione Žatecensi situm erat et nunc Hořetitz nominatur.

Unus ex Alberti majoribus, vir alacritate studioque pugnandi inter Hussitas insignis, a. 1421 in oppido Kadan conditione armorum tradendorum spreta, una cum turri quam acerrime defendebat, flammis est haustus. Postquam bellum hussiticum confectum atque compositum est, complures ex hac gente juris dicendi peritia claruerunt; namque jam a. 1460 unus eorum, Pechanec Ojíř ab Očedělic, inter illos judices terræ qui ordinis equestris erant, commemoratur.

Wladislao IV. regnante Albertus Ojíř multa gravissima reipublicæ munera administravit; nam fuit aa. 1475—1476 burgravius castri Pragensis, ab a. 1476—1479 sedit inter judices regii judicii camerarii, ab a. 1485 usque ad a. 1494 fuit e numero judicum terræ; tandem supremi judicis vicarius (vice-judex regni Boemiæ) est factus.

Quum terræ judex esset, sententias Terræ Judicii quæ ab antiquissimis temporibus usque ad suam memoriam latæ erant, ex tabulis terræ nec non ex tabulis curiæ regiæ sollertissime collegit. Antiquissimæ quæ Ojíři libro continentur, sententiæ ad tempora Joannis regis referuntur; earum autem quæ ultimæ leguntur, ad r. 1494. quo Wladislaus IV. regnabat, sunt referendæ.

Sed quæ nunc exstant operis ab illo conscripti reliquiæ sane exiguæ sunt; quum enim constet eum omnes quæ alicujus momenti essent sententias de Tabulis exscripsisse, nos hodie parvam earum particulam superesse videmus, eamque alius cujusdam industria conservatam, qui post a. 1541 antiqua patriæ instituta de quibus dubitare se ait au Constitutionibus Terræ sibi coætaneis (zřízení zemská) continerentur, ab Alberti libro in suum usum descripserat.

Hæc autem quæ exstat operis Alberti pars ideo plurimi æstimanda videtur, quod complectitur sententias aliunde ignotas, quæ nec in Victorini libris (Knihy Devatery) nec in Constitutionibus Terræ (Zřízení zemské) a. 1500 promulgatis nec in Sententiis a. 1531 collectis (Nálezové) reperiuntur; inde licet affirmare, si in unum et quasi in in summam coegeris Sententias quæ 1. apud Victorinum de Všehrd 2) in Constitutionibus Terræ 3. in Sententiis a. 1531 collectis 4. in collectaneis ab Alberto Ojíř conscriptis exstant, corpus effici satis amplum sententiarum, quæ a Terræ judicio sæculo XIV. et XV. latæ Tabulis Terræ olim continebantur.

Liber manuscriptus in bibliotheca Konopištensi dominorum a Lobkovic asservatur. Alterum exemplum in bibliotheca Cruciferorum cum rubea stella Pragæ reperitur.

Předmluva.

Král, najvyšší činitel pokoje, spuosobil a stvořil sobě poddané v střiezlivosti a v skrovnosti, ale žádost jich jest v svých mezech nezavřena, a pokoje jsúce milovníci, ale nesvornost a ruoznice jako máti je rodiecí. A kdyžby spravedlnost té rozpustilosti nezavierala, zajisté pokoj zemský až do končin světa byl by sňat a zapuzen. A protož práva se na to vydávají, aby taková žádost škodlivá prospěchu tak svobodného neměla; nebo skrze právo a naučenie poctivě aby člověk živ jsa, druhého škodú neurážel, ale aby jednomu každému to což jeho jest navrátil.

To znamenav já Albrecht Ojieř z Očedělic, jeden jsa z súdcí zemských najmenší, chtě této koruně slavné a kralóm českým a vladykám i správcuom této země naučení nébrž správu nějakú pozuostaviti; neb tuto se nic nového nevymyšluje, než toliko starodávních králuov českých, jich nálezy obecné i také stranné i jiné řády předešlé, ku paměti přivozuje. A to což rozličně onde i jinde bylo sepsáno po dskách zemských, i také dvorských ecc, to sem v jedny kniehy shromaždil. A tu jsem rád práci na se vzal pro uvarování potomních nesnazí a búřek, aby v řád země tato skrze to snáze uvedena byla. A to potomní páni i jiní mladí, ješto jim práva a řádové zemští svědomi nejsú, jako starým předešlým, a když to čísti a s pilností rozjímati budau: tehdy skrze to takové pilné vzetie budú se moci starým svým v múdrosti vrovnati v časech brzkých. A protož abych dlúho nestál při té předmluvě, konec jí učiniv, již pak s pomocí Pána Buoha všemohúcího již to chci konati, co jsem umienil a předse vzal.

Najprvé obecné nálezy, kteřížto stali jsú se za krále Jana Slepého, za císaře Karla, za krále Václava, za císaře Sigmunda, za krále Ladislava, za krále Jiřího, za krále Vladislava pána našeho

milostivého; a také nálezy strannie tuto po řád vypsány jsú, když se který stal za kterého krále a z kterých příčin stranám dáváno za právo.

(Nálezy obecní i stranné, z desk zemských i z desk dvorských v jedno sebrané.)

Tito rozsudkové napřed psaní, kteří jsú se stali za krále Vladislava, jsú v knihách Ondráčkových toho času miesto písaře zemského držícího. A když sem já Ojíř ty rozsudky shromažďoval, nebyly jsú ještě toho času zrejstrovány (1487—1494); i protož kdyžby kdo chtěl těch rozsudkuov ve dskách hledati, musí se tímto spraviti: Nejprvé téhož Ondřeje knihami a léty, kterého léta a při kterém času který se stal.

Registrum na davní zřízení zemské.

Předmluva Albrechta Ojíře z Očedělic na davní stará zřízení zemská (o kterýchž nevím aby byly v těchto našich nynějších zřízení zemských.)

Ciesař Karel ustanovil, aby páni v saudech sedali všickni; pakli by neseděli, tehdy úředníci pražští, aby spravedlnost činili ....II. Ulrici O. 9 (b.)

Kdož nemá dědictví, nemá pohnati ze škod nad X hřiven stříbra; taky nemá od jiných práva žádného přijímati ....I. Maur. B. 5.

Aby prava zastavená propuštěna byla podle zvyklosti od starodávna......................III. Wenc. G. 15.

Aby výpisův z desk nedávali, než deky mají čteny býti každému ....III. Wenc. N. 15.

Aby nevydávali veypisuov z desk k duchovnímu právu......................III. Wenc.

Kdo má kleit před mocí i před právem, nemá naň žalováno býti, a on taky nežaluj ....III. Wenc. R. 12

Když stranám položen rok do kaply ku přísaze a obojí nestály, žalobník můž zase pohnati......II. Maur. O. 11.

Kohož puohon doma zastihne ....II. Maur. O. 11.

Desk nemuož přesvědčiti ....II. Maur. O. 11.

Aby všecky pře při právu zemském, práva tak zastavená propuštěna byla ....III. Wenc. G. 25.

Aby žádný z úředníkův zemských větších nemohl žádného pohnati, leč sobě stranu před saudce zemské třikrát povolá ....III. Wenc. N. 15.

Že písař zemský a úředníky menšími stání a nestání a jiné zmatky má slyšeti a rovnati......................I. Proc. S. 19.

Nad dsky paměti přijímati nemají......................II. Wenc. A. 8.

Na manství múož věno kladeno býti. Král nemuož
manství svobodíti .... I. Maur. P. 13.
Král kázal trh z desk vymazati: nemělo moci, že
žádný relatorem nebyl .... III. Wenc. G. 20.
Aby žádný na svých dědinách škody neměl žádné,
kdožby do III let XVIII neděl nepanoval po
nápadu; položili za nespravedlivý nález a kázali
vymazati, krom dědin právem obdržených .... III. Ždisl. B. 17.
Aby ohně nepauštěli; silnicé aby šly, aby překážek
nebylo; cla povýšená aby minula; zlatý, groše,
penieze, haléře u Hory a nejinde, mají dělány
býti; hradové, tvrze zbořeny aby staveny nebyly
bez vuole .... IV Matth. A. 3.
Pro nedání do desk statku položenie statek na krále
připadl .... II. Ždisl. K. 6.n. 16.
Aby žádný ke škodě zemi neslúžil pod ztracením
ctí i nápaduov .... I. Steph. K. 18.
Opět aby žádný zemi ke škodě neslúžil .... I. Steph. K. 18
Žádný nemá zemského zhúbce přijímati na hrad ani
na tvrz .... I. Steph. K. 18.
Brání mocí, násilé, stráže, odpovědi, nátiskové, než
právem aby se hleděli .... I. Steph. K. 18.
Na koho by bylo popravci neb konšely dovedeno,
má se nad ním poprava státi, a od popravcí nemá
více bráno býti zbuoží než což a kata; dosti
jest .... I. Steph. K. 18.
Aby nebylo dopuštěno svobodných dědin od vládyk
kupovati měšťannom pro příčiny .... II. Dup. I. 2.
Král Ladislav děkuje z pomoci dobrovolné a nepovinné
a zapisuje se víc nežádati ani jiní králové ...... II. Dúp. A. 13.
Kdož která zboží královská neb kněžská aneb cizí
deskami neb listy dědicky od smrti krále Václava
[rozdal], aby zase vypravil; a toho aby se více
nedálo pod trestáním .... II. Dúp. P. 29. (3)
Kdož s velikú sumy z škod pohání z úmysla, aby
zpravil, a v čem se znal pohnaný, aby dal, a
což by mu se zdálo žeby toliko nebylo neb že
povinen není, také aby zpravil .... II. Dúp. P. 29. (4)
Někteří poháněli a ještě poháněti chtí těch, kterýmž
jich trh aneb spravedlivost z desk jest vyřezána;
přátelé jich jich práva odprodávali; by ioliby pro-
vedeno od pohnaných buď registry aneb že sú
peníeze úroční při dskách kladeny byly aneb
žeby to vědomím provedli .... II. Dúp. P. 29. (5).

Co má poručník králem daný, jaký spolek s sirotkem, a co má učiniti a po smrti sirotka co naň připadá .... Wenc. Andr. M. 7.

O výpovědích a odúmrtech po rozsudcích, o tom se škod a uprošování rokuov dalších, a má vyprosníky co škody uručiti, není-li na svobodných dědinách .... II. Dúp. P. 29. (2)

Mnozí vyhledávají v rejstřích starých staré zápisy proti těm, kterýmž ještě za krále Václava odprodáváno bylo: ale proti nim odporův nekladli ani poháněli .... II. Dúp. P. 29. (6).

O clu.

O clo, že se král Jan uvázal v Stráž s lesem, a potom od něho pustil na správu súdcí .... Zdisl. A. 35.

O clo podal císař saud a na saudu se na císaře odvolali a nepokazovali spravedlivosti; odsauzeni. IV. Mathiæ A. 18

O clu nespravedlivém .... IV. Mathiæ A. 2. — III. Andreæ A. 30.

O silnice nové svobození jednoho, jiným ke škodě, proti výsadám starodávním .... IV. Andr. A. 36.

O spolku a svěření.

O spolku a svěření dědin, po smrti na koho přišly. I. Matth. G. 14.

Muži a ženě trh svědčil se spolka: měla-li na jeho dílu věno? .... III. Wenc. O. 10.

O nápadu po králi a spolčení a o dskách zápisných. III. Wenc. B. 7.

O spolčení listem královským, povolením jednoho manželky otce jejího s jiným proti dědičce; spolek ničímž královským dáním, i opatření věna té. III. Wenc. B. 22.

O spolek nápadní, po smrti komu se dostalo a o věnu; desk nemuož přesvědčiti

O poručenství příbuzného a o spolku

O věnu kladení; dali společníci povolení; obdržela ... IV. Mathiæ A. 10.

Jeden pravil, že jest poručník listem, a druhý pravil že jest společník dskami; i zuostal společník práv .... IV. Mathiæ (P. 11).

O spolčení bratří listem, a kdyžby požádali propuštění, zapsal polovici co mu propuštěno bylo

Spolčiti sirotka .... Wenc. Andr. M. 7.

O zápisu svěřeném .... III. Plana B. 1. — III. Plana L. 16.

O společnících a dědinách

O spolku bratří .... Flav. citat. 1454.

O sirotku a společníku.

Zápis jeden udělal, maje pryč jeti .... III. Plana L. 26.

O saudu dvorském a manství.

Z dvorského saudu že se muož odvolati k zemskému. I. Mathiæ G. 15.

Manství svoboditi nemůž .... I. Maur. P. 13, — IV. Mathiæ A. 25.

Věno na manství .... I. Maur. P. 15, — Mathiæ A. 30.

Na manství o věnu X kop .... I. Maur. P. 13. — Flaveo citat. 1455.

Brání na dědinách manských komorníkem .... II. Plana G. 26.

O trhu a prodaji.

Trh muži a ženě svědčil .... III. Wenc. G. 10.

V trhu potok nebyl jmenován a zuostal prodávajícímu III. Wenc.

K trhu přivolil a zpravcí se udělal.

Trh dvěma svědčil .... I. Procopii U. 13.

Prodal za živnosti.

Prodané dědiny neočistěné.

Trhu jeden odpíral .... Wenc. Andr. Q. 22.

Přes první trh nemoh zapisovati dědin.

Odprodal věno bez vuole její .... II. Plana U. 20.

Proti trhu rčení .... III. Plana E. 23. Cf. Flav. cit. p. 33.

Kaupil jeden dědiny .... III Plana L. 5.

Co prodal, všeho hájil, stoje podle druhého, a neohlásil by toho hájil, k čemu právo má, než hájil vše pře .... III. Pl. L. 18 (1463.)

Prodal plat syn bez vuole.

Prodal plat jeden druhému.

O trhu a ni v dskách neměl.

Trhy prokázaly.

Prodali dva bratří.

Prodal listem, a dsky též svědčí. .... I. Maur. P. 13.

Prodal k dědictví stané právo.

Prodává zápis svuoj.

Při trhu nevymínil, aby nezpravoval věna .... III. Pl. J. 9 (1462.)

O věnu a příjemcí na dědictví i na listech a manství.

Věno měla-li na jeho dílu .... II. Wenc. D. 14.

O věnu na dědictví a listech .... III. Wen. R. 12, e).

Věna opatření ničímž královským dáním.
O věna převedení a dědicóm kladení.
Věno převedl; na příjemce má sáhnúti.
O věnu; dala vdova létóm projíti.
Věno po smrti komu se dostalo.
Věno na dvú bratří statku.
Věno na krále připadlo pro vdání....................I. Nicolai A. 8.
K věnu kladení dali společníci povolení; obdržela.
O věnné zástavě po ženě.
Věno měla jedna na manství a užila ho.............IV. Math. A. 30.
Věna daký svědčí...III. Wenc.
Věno z dědictví očistiti......................................II. Maur. O. 11.
Wenc. And. Q 23.
Věnných L ℔ utratili..I. Pl. E. 6. (1457).
O věnu na manství..I. Maur. P. 13.
IV. Mathiæ A. 30.
Věno na dědictví prodáno bez vuole její.............II. Plana U. 20.
Věno zapsala mátě ....III. Pl. J. 9 (1462).
Věna nevymínil aby nezpravoval...........................III. Pl. J. 9 (1462).
Věnné právo před platem komorním......................III. Pl. J. 11 (1462).
Věna, trhy, zápisy na sobě propustil.
K věnu svrchky přidány.
O věnu přisauzeném a uodhádání vymíněno..........IV. Pl. M. 5 (1465).
O splacení věna, že nemá zplácena býti, a o přívodu věna..III. Andreae 1486.
Věna trhy kladení prokázali.
Věnné právo starší než zvod.
Za věno rukojemství.
Věno odkázané od summy.
O věnu královéé..III. Plana J. 14.
Věna pro neopatření — puohon.
O věnu a zapisu svěřeném...................................III. Pl. L. 16 (1463).

O nedílnosti a dílnosti.

Nedílnú mátet přebyla dcera.
Oddělila se od dětí vdáním mátě.........................I. Nicolai A. 8.
O nedílnosti strýcuov neproved, — dáno druhému za právo...I. Plana H. 8.
Dělice se bratří zuostavili plat...........................I. Plana E. 5.
Nedílný strýce svého nic dáti nemuož pryč na dědinách..Flaveo citat 1455
Nedílný strýc poručenství činí.............................II. Plana G. 15.
Nedílnosti dání odpírá.
Nedílen jsa bratra, zapsal.

O nedílnosti a odpírání zápisu.
Nedílné a neodbyté sestře neodcizuj statku.
Nedílně zapisuje manželce a dětem jiným.
Po nedílné sestře lepší právo.
Nedílný strýc — lepší právo k sirotkům.............Wenc. And. M. 7, III. Andreae 1486.

O králi, výprose a dání jeho a zastavení práva, o odúmrtí a o nápadu a volení saudcí.

Král se uvázal v dílo a potom pustil od něho.......Zdislai A. 35.
Po králi o nápadu................................I. Procopii U. 13. III. Wenc. B. 7.
Královským povolením listem k spolku.
O krále listu a ležení.
Král zastavil práva vedení.........................III. Wenc. N. 15, b)
Králem právo žádnému zastaveno nebuď
S králem aby se srovnali odbojníci.................III. Wenc. G. 13.
Král žaluje na shúbce zemské.......................I. Maur. P. 19.
Na králi mateře nedílné statek vyprošen.
Na krále bez zřízení věno připadlo.
Král pohnal jednoho přes nález.
Proti králi práv zuostal.
Nápad s spolku; po smrti komu se dostal.
Po králi o nápad; dvěma trh svědčil.................I. Procopii U. 13.
Po králi o nápad ot toho smrti co zuostalo, král pryč dal a co živnosti prodal, to mu zuostalo.
Ciesař podal na saud, a z saudu na císaře se zase odvolali, a nepokazovali spravedlivosti..........IV. Math. A. 18.
Král nemuož manství svoboditi.......................I. Maur. P. 13. — IV. Mathiae A. 25.
Na králi výprosy k místu nedovedl, i aby na ně nesahal, dokudž rozsúzen nebude..................Wenc. And. J. 29.
Na králi výprosa dědin, dovedení práva..............I. Pl. D. 9 (1457.)
Král moc dal staršímu listu do desk vloženému......I. Pl. D. 28 (1457).
Na králi vyprosil plat duchovní.
Královského nepovolení k věnu kladení na manství nad X ₰ gr. odpíral.
Nápad deskami dala právo své jinému.
Za krále Jiřího k saudu volení.
Kral spolčil sirotka..............................II. Pl. G. 20 (1460).
Od krále na zápisných dědinách prodán plat bez vuole.III. Plana H. 6.
Králem daný poručník.
Královské povolení i jiného pokázal.
Za krále Vladislava k saudu volení.

Mezi králi smlúva.
Královským obdarováním dvěma ve dsky kladeno.
Králem Jiřím rozsudek o list; potom ten rozsudek zdvižen pro jiný list krále Ladislava o pánu z Plavna.
Králová česká co muož po smrti dáti.
Král Jiří majestáty k sobě přijal o výplatu.

O poručnících a poručenství a o mateři, otci a dětech, o muži a ženě.

Dcera máteř nedílnú přebyla, zuostal jí statek, mimo krále.
Muž k statku i k ženě spravedlivost má.
Žena jednomu muži unešena.....II. Nicol.
Syn otce pohnal pro spravedlivost po dědu.
Mátě synu zapsala věno.....III. Pl. G. 9.
Syn prodal plat bez vuole.
Otec smluvu udělal, a syn neodpíral.
Otec statek zapsal maje dceru (neodbytú).....III. Andreæ 1486.
Manželce své a dětem a jiným zapisuje „napřed a přede všemi,“.....III. Andreæ 1486.
Ženě a dětem zapsal dluh, při tom živ byl.
Mateře své zápisu odpíral, a sám prodal prvý.
Od manželky měl dobrú vuoli, a jiný co kdo bráti má.
Otci a dědicuom jeho zapisuje, potom jinému dala.. V bielých póhonných 1490 p. 128.
Ženy a dětí neměv, jinému zapsal.
Od prvních dětí se oddělila tím, že se za jiného muže vdala.....I. Nicolai A. 8.

O listech falešných a rukojemství, o ležení, o listech a dskách.

O listech proti věnu na dědictví.
O list a rukojemství, o ležení a krále (sic).
Listem dsek nepřesvědčí, a starší byly.....III. Wenc.
Listem zápisu nedrželi jak se zapsali, úroky zadržalé aby dali.....IV. Math.
Listy nařekl, že sú nečitedlní, i měl uručiti, i neuručil: zuostali listové žádní.....IV. Mathiae.
List starší než dsky na zboží.....IV. Math.
Listem se zavázal a jiným dskami dal.
List prořezaný ke dskám přineśený; propuštěn zápis.II. Dúpovec P. 8.
List jeden okázal a druhý nic.....Wenc. And. J. 30.

List do desk vložený; a král moc dal, a starší než druhého list.
List narčen falšem, a že pečeť bez vuole jeho přitištěna a prvé listu datum než ve dsky kladení; v kázeň vzat.......................................I. Pl. E. 6.
List smluvní nálezem umrtven; listem své právo dala. Flaveo citat.
Listem spolek mezi bratřími.
Listem jednomu, a druhému dskami statek dán.
Listem svým dosti činiti měl a statek otčův prodávati.......................................III. Plana A. 30.
Listu nechtěla plniti poručníku.......................III. Pl. L 17(1408).
List zpravní za živnosti rukojmě nevšel dó desk.....IV. Plana K. 18.
O listu narčení falšem, a že při listu děda jeho pečet nebyla.......................................Flaveo citat 1454. IV. Plana K. 20.
Listem se zapsal bez vuole bratra.
List za řádu ve dsky vložen nebyl a moci nemá proti dskám.......................................IV. Plana K. 29.
O listu hlavním a dobré vuoli.
O listu narčení a pečeti; musili za pečeti zpravovati. II. And. (1485 p. 91).
Listem proti dskám dáno za právo o držení dědin zástavné.......................................III. Andrea 1486.
Z rukojemství aby se vyvadili.
List s dobrú vuolí měl od ženy, a ten dluh víc osobám svědčil.
Rukojmě aby se vyvadili obdarováním kralovským.
Listem vyvazeným a zachovaným podruhé chtěl upomínati; jest podvod.......................................Bielé póh. 1488.

O poručnících a poručenství sirotčího kšaftu.

Poručníci nesáhli na dědiny jistcovy.
Dědic jsa mocen svého mohl věnovati.
O poručenství příbuzném a o spolku.
Poručník nedělá-li co proti zemi, sirotku neškodí.....III. Wence. J. 11.
Poručník pravil se býti listem, a druhý společníkem. IV. Math. 1437.
Sirotci pro nepokoj neuvázali se komorníkem.............IV. Mathiae.
Sirotci mohú-li statkem vlásti; když nebyli pacholíci než děvečky, streyc a společník aby je spravoval.......................................IV. Mathiae.
Sirotek neměl strýcuov, spolčil ho král a jiný po ústném poručenství chtěl býti poručníkem.
Poručníku nechtěli plniti listu.

Poručník zamlčel práva vedení........................II. Plana G. 28.
Poručník každý mocný otcovský i králem má z závad
sirotčích odpovídati i taky dobývati................II. Plana G. 24.
Poručníci byli dva jednostejní, neměl jeden dáti bráti
bez druhého..III. Plana B. 1.
Poručníkem byl jeden druhého; pro máje jemu jednati, jednal sobě; a ten okazoval list, že jej z
službý propustil.....................................IV. Plana K. 12.
O poručnících a společnících, dědicích zuostalých; o
tom rozdílu.
V kšaftu nebyla lúka postavena, a jiný dskami okázal IV. Pl. M. 21.
Poručenství otec a zřízení činí o dcerách; a mající
leta jest dědičkú i s sestrami mladšími, společně
vládnúti (má statkem)................................IV. Plana N. 30.
Kšaftem po smrti psaným a pečetěným bratr sestře
neodbyté...II. And.
[K] sirotku že lepší právo má strýc..................Wenc. And. M. 7.
Poručník vinil na místě sirotčím pro úřad Domažlický a kšaft druhý ukazoval.
Sirotek smluvú stál o zatopení rybníka...............III. And. 1487.
Poručenství mocné dskami i listem.

O dskách, úřednících větších i menších, o kmetích a o dskách přesvědčení.

O dskách zápisaných, spolku, nápadu...................III. Wenc. B. 7.
Desk listem nepřesvědčí, a byly desky starší než list. IV. Wenc. C. 20.
Úředníkuov nemuož přesvědčiti, leč etc................II. Nicolai B. 2.
Desk nemuož přesvědčiti..............................IV. Wenc. C. 20.
Úředník jezdě vyptával se na svědka..................I. Procopii S. 1.
Úředníky vyšší jakými slovy pohnati..................Flaveo cit. 1455.
Kmeta z lavic vyšších úředníkuov k puohonu..........Flaveo cit. 1455.
Saudce zemský k svědomí kterak přísahá.
Dsky nebyly tak staré jako list na zboží, dali listu moc. III. Wenc....
Dsky věna svědčili, což bý za ně dal aby zase navrátily a on statku aby jím postúpil.
Kdo do desk co klade, sám ve dskách nemaje.......Flaveo citationum 1456, Ibid. 1469.
Dsky svědčí synu, a otec též pravil.
Dsky prokázala jedna, a druhý nic....................Flaveo cit. 1454.
Ve dskách statek pokásal, a druhému pokázáno na
právo.
Dskami nápad měvší dale právo své jinému.
Dskami dal moc synu statek prodávati, aby listóm
dosti činil..III. Plana A. 30.

Dskami starší zápis jeden než druhý.
Dskami právo k dědictví okázal..........III. Plana L. 16.
Ve desky vložen nebyl list za řádu, a nemá moci proti dskám.

O odbojnících a zlodějích a zhubcích a o nepokoji.

Zmordoval za práva, cti neškodilo; do kázně vzat; škody zaplat..........III. Andreas B. 5.
Odbojníci obesláni aby se srovnali..........III. Wenc. G. 17.
Zlodějských věcí nekupovati a nepřijímati..........I. Maur. J. 2, II. Maur. E. 13, G. 14.
Na zhúbce zemské žaluje král..........I. Maur. P. 19. — Pam. A. 15 (1456.)
Pro zlodějstvo statek obrátil král..........I. Maur. P. 12.
V nepokoji kdo se komu uvázal v statek..........IV. M. A. 20 (1437).
Pro nepokoj sirotci neuvázali se..........IV. Math. 1437.
Pobral a cti neohradil v mírné pokojné zemi..........III. And. 1486.
Za příměří jeden škodu udělal..........III. And. 1486.
Lúpežem stala se škoda na gruntech jednoho, měl lidi postaviti.
Lúpežníkuov nedal pobrati jeden a zbil ty a vházel do vězení, kdo je bráti chtěli; i měl lúpežníky postaviti..........III. And. D. 15.
Z krádeže jeden druhého vinil a z pobrání nočního.

O přísahách.

Ku přísaze oboje straně nestály; žalobník zase pohnati muož..........II. Maur. O. 11.
Zpraviti musili, že přeli o summě ukradené..........IV. Mth. A. 14 (1437)
Přísaha k svědomí saudce.
Přísaha póvoda o vědomosti klenotu schování..........Flaveo cit. 1460.
Zprava nalezena o dání tak velké summy.
Ku přísaze neměl puštěn býti pro přění a po tom přiznání..........II. And. N. 11.

O puohonu a zdvižení, o moci a staném právu, o hojemství a nálezu, o vedení práva a vydržení let.

O dědictví práv zuostal proti králi.
Nesáhli na dědiny jistcovy ukázané podle práva; neobdrželi.
Pohnati muož žalobník zase.
Puohon doma (ne)zastihl jednoho: puovod práv zuostal. II. Maur. O. 11.
Pohnán od krále přes nález po uvedení.

Podle prvního nálezu k ženě i k statku spravedlnost.
Přisauzena zase [s] statkem žena mnži unešená.....II. Nicol.
Řečníku zemskému od žaloby čtení.
Aby dědin postúpil, a ten aby vydal úroky, a chce-li
zase z čeho, právem ho hleď.
Provede-li že držel III léta a XVIII neděl; neprovede-li, zápis moc má.....II. Dúpovec O. 6.
Zvod kdož učiní přes nález, do kázně vzat.
Puohonem nárčaní dědin; přes trh první nemoh' dědin zapisovati.....Flaveo cit. 1455.
Právem sáhl, a ne mocí; obdržel dědiny.....Flaveo cit. 1455.
Pohání se škod, a ne z dluhu, ani z dědictví.....Flaveo cit. 1454.
Právo vedení pro nezpravu zamlčal.
Právo pravil se míti k celé vsi.
Právo vedl na XX kop platu duchovního, a akty byly zavřeny.....III. Plana E. 28.
Pro nezpravu třetí vedl.
Práva než ustál, více míti chtěl, a hora k dědinám neslušela.....III. Plana L. 15.
Právo své jeden ukázal.
V držení starodávní sáhl.....Flaveo cit. 1455.
Bez zápisův držel na dědinách X kop platu.
Zdvižení puohonu a zvodu pro nepočínání odtud kde chlebí.....IV. Plana M. 20.
Zvod purkrabí stal se.....II. And. 1485.
Starodávní držení jeden druhému nařiká, a ten se k něčemu znal.....III. And. 1486.
Proti zvodu odpor.
Zvod stal se na dědiny zpravcí.
Proti zvodu odpor, a zvedení úřadu pro nezpravu.
Puohon pro uvázání mocí [v] zámek.
Po odhádání neodepřel.
Vinil že drží dědiny jeho, a ten pravil, že nedrží více než co jest kaupil.
Proti stanému právu po zvodu odpor.
Vinil jeden, žeby jemu vsi jeho držel bez práva.
Pravil jeden že by druhý práva nemohl vésti.
Prodlení do druhých suchých dní o dědictví; svým právem aby stál.....IV. Math. A. 17.
Po panském nálezu poněvadž těch dědin v držení byl, a že mu neměly odhádány býti.
O právu staném v komoře i při saudu zemském.....V Památ. N. 20.
O odhádání po nálezu a neučinění nálezu dosti.
K puohonu vyžádání kmeta na úředníky vyšší.

Voláno, aby statkuov odjatých postaupili aneb práva okázali; i nestáli, a jiný právo okázal.

O bratřích a sestrách.

Na dvú bratří statku kladeno bylo věno..................II. Wenc. D. 14.
Bratří dva vrátili spolu i zaplatili.
Bratří listem spolčení dva, a o propuštění
Bratr mladší prodává bez vuole (staršieho)............III. Plana B. 5.
Bez bratra nedílného zapsal listem rejstrovaným.......IV. Plana M. 14.
Sestra nedílná bez vuole zápis udělala...............IV. Plana L. 30.
Bratr sestře neodbyté neodeizuj na smrti statku, ani po ní jmenuj.......................................II. And. (p 90).
Po sestře nedílné lepší právo k dědinám.
Bratří prodali spolu; o vedení na jednoho a neukázání na druhého a o smlauvu......................III. Andreas 1486.
O zápisu bratra pro kšaft, an ho nebylo; zmatek...III. Andreas 1468.
Sestra jednomu bratru zapsala, druhý odpírá s mrtvé na živú..III. Andreas 14
O bratří spolku, i dětí svých, a otcovském poručenství.III. Andreas 14

O odporu a zápisu, o vkladu, o zpravě, o obranném listu, zmatku a braní s komorníkem.

Zpravcí se učinil a přivolil...........................II. Maur. O. 11.
Na první zápis navrátiti a na příjemce.
O uvedení listem obranným po nálezu, a přes to puohon.
Zavedené dědiny povinen vyvésti.
Panny na své zpravce aby sáhly........................IV. Mth. A 25(1437)
V dědiny zapsané nemohli se uvázati sirotci pro nepokoj..IV. Math. (1437).
[K] zpravcóm aby hleděl jiný, a o věnné zástavě.
Zápis dskami nemá žádné moci, když list přinese prořezaný...II. Daup. P. 8(1454)
Komorník vzal na zmatek a před saudem žádného práva neukázal...........................II. Daupovec Q. 10. (1454).
Uvázal se podle zápisu, dav letóm projíti; druhý odpíral..III. Plana L. 8.
K statku právo mají jiní, že podle listu lantfrydního a pečetí se nezachoval...........................Wenc. Andr. J. 13.
Dáno prvním proti posledním za právo pro dědiny prodané a neočištěné.
Udělal odpor a nic neokázal, a druhý list ukázal.

Ve zpravě prvé zapsané dědiny, potom plat.
Odpíral trhu a pokázal spravedlivost.
Splácením částí z dědictví věno.
Na zpravce prvé sahl, než na dědiny jistcovy. Wenc. An. G. 23, 26.
S komorníkem brání jinam ukázáno saudem.
Na více práva dóved po výprose, a jiný neodpíral. I. Plana D. 9.
Zpravcí byl jeden, a musil dáti nápadník; i navrátil. II. Plana G. 4.
Kdo do desk klade sám nemaje, odpuštěno; než po
ten dsa nic více a za falešníka............Flav. citat. 1454.
Měl zápis; dluh se škodami
Neudělal odporu a samlčal; nemohl na jistce ani
zpravce pro nezpravu vésti.
Bral komorníkem na dědinách manských, škody platil. II. Plana G. 26.
Zápisu svěřenému dskami odpíral.
Zápis starší dskami k platu.
Odpírá starší, mladší prodává.
Dskami právo ukázal a dědictví kromě platu a o
škodách.
Neuvázav se komorníkem v zápis, prodal jinému.
Zůstal zpravcí, když nevyminil zpravy.
Odpíral komorníku pro brání.
Právo měl věnné a druhý plat; jeden kaupil, druhý
odpíral, třetí pro nezpravu vedl.
Po uvázání léta prošlá létom, zápisóm, věnóm do-
pustil, léta vydržel, poručník nebyl, sirotek let
neměl.
Zpravcí a rukojmí nepřivedl za živnosti k listu kla-
dení do desk............IV. Plana K. 18.
Zápis jednomu dskami odpírá, nedílností druhý..... IV. Plana M. 16.
Proti uvázání pravil, že jinde mohl postihnúti svého.
Odpor zápisu a prvé první neodpírali.
Odpor vložil, nemaje sám ve dskách ani v trhu.
Odpor proti kšaftu o lúku............IV. Plana N. 21.
Dskami zapsal, chtěl odsvědčiti, o to právo vedení. IV. Plana M. 26.
Neodpíral syn smlúvě.
Zápis udělal bez druhého, jsa nedílný.
Zvody purkrabskému neodpírali.
Zapsal dluhem statek, měv dceru neodbytú............III. Andreæ 1486.
Neodpírá prodaje zápisu.
Po uvázání zápisu neodpírali ani se uvázali léta... II. Dúp. G. 16.
Lepší právo má k dědinám nedílností, než ten kdo
drží nemaje let, byl při tom a neodpírá.
Neodpíral žádný trhóm a věnóm jsúc nedílní a spo-
lečníci.

O odporu a neukázání na jiného dědin po vedení práva a smlúvě.
Odpor proti zvodu a právo věnné..................III. Andreas B. 3.
O odporu zmatečném zápisu bratra pro kšaft, an ho nebylo..................III. Andreas 1486.
Bral komorníkem zmatečně, nepokázav držení.......III. Andreas D. 18.
Odpírá zápisu bratr bratru.
K odporu otcovu syn pohání pro nadání platu.
Odpor proti zvodu a panování o Horaždovice......III. Andreas 1486.
Odpor proti zápisu mateře a prvé sám prodal; zmatek.
Odpor proti zvodu; nejprv na dědiny jistce vedení, a co se nedostane, na zpravcí..................III. Andreas D. 14.
Odpor proti brání komorníkem pro úrok přes smluvu.
Zvod na dědiny zpravcí pro nářek summy, proti tomu odpor od zpravcí a vedení na jistce co zpravovali podle přiznání svého.
Odpor učinil zapsav dědiny; zmatek..................III. Andreas A. 28.
Odpor proti zvodu a o zvedení úřadem pro nezpravu a o kladení ve desky.
O brání komorníkem, a ten dále pro nezpravu vedl se a ten odpíral, a o smluvě bez vuole zpravcí.
K odporu pro rukojemství za věno puohon.
Odpor proti dědin kladení otce kněžny, praviec se právo míti jako otec, a jak se děliti mají.
O zápisu s dluhem a s místem, i nepropustil, ani místa prázdného doložil, a jinému zapsal.........V biel. póhonných 1490 p. 128.
Zapisuje otci a „dědicuom kdyby bez toho býti nechtě li“ etc. dědice uvázal; tomu se odpor stal; neb jinému byla potom prodala..................V biel. póhonných 1490 p. 128.
Zápis udělal maje pryč jeti, nemaje ženy ani dětí; přijev oženil se, děti měl; onen chtěl před dětmi užíti zápisu; jest svěřený..................III. Plana L. 26. — V biel. póhonných 1487 p. 114.
Odporu po odhádání do dvú neděl neudělal..........V biel. póhonných 1490 p. 127.
Odpor proti stanému právu a zvodu vložil a nesrovnal svědomí s registry, neb by byl jeho, a registr žádný přesvědčiti nemohl.
Odhádání podle nálezu panského, a proti tomu odpor; i neučinil panskému nálezu dosti.
Dskami zapsal statek a druhému se listem zavázal, že mu statek dá; desk nemuož přesvědčiti.

O svědomí a svědcích.

Přesvědčiti desk list nemuož..........................II. Wenc. A. 8.
Přesvědčiti žádný desk nemuož..........................II. Maur. O. 11
Přesvědčiti úředníkuov nemůž, leč starými úředníkyII. Nic. B. 2.
Přesvědčiti desk nemuož..........................Flav. citat. 1454
Pechanec. Ojíř.
Svědka po zavržení jezdil, vyptával se naň úředník od desk..........................I. Prokopii S. 1.
Svědomí popravce, a saudce zemský kterak přísahá.
Provede-li že držel III léta a XVIII neděl.........III. Zdislai B. 17.
II. Dúpovec O. 6.
Flav. citat. 1455.
Provésti dskami nemohl celé vsi.
Svědčil jeden ženě své, že jí není zaplaceno........III. Plana B. 25.
Odsvědčiti chtěl prvé prodav a dskami zapsav.
Svědčili že by učil, vyslyšev pře.

O platu komorním a jiném.

V platech a úrocích vedení práva zastavil král.
Plat listem ujištěný na Královicích..........................IV. Math. A. 25.
Plat komorní zapsaný na dědinách ve zprávě položených..........................Wenc. Andr. K. 1.
Plat k duchovenství zuostavený od bratří............I. Pla. E. 5. (1457).
K platu zápis starší jedmému než druhému..........III. Plana B. 4.
Na platu duchovního XX ß práva vedeno; acty odevříny nebyly a právo u dvora arcibiskupova nešlo..........................III. Plana E. 28.
Plat vymíněn komorní na ukázaném právu dskami k dědictví, a o škody..........................III. Plana E. 28.
Pro plat bral komorníkem po projití let...........III. Plana J. 10,
III. Andr. D. 13.
Plat, než komorní vložen byl, právo věčné jeden měl; oba zuostali při své spravedlivosti..........III. Plana J. 11.
Plat prodal bez vuole na dědinách zápisných od krále.
O platu starodávní držení..........................III. Plana B. 2.
Plat jeden prodal a druhý pravil, že k tomu práva neměl..........................III. Plana L. 23.
Platu X. ß kaupil a držel pokojně..........................IV. Plana K. 28.
Proti platu nadání odpor položil..........................IV. Andreæ D. 14.

O zástavě a veyplatě.

O zástavě dědiny, a posůstavení veyplaty..........III. Plana A. 30.
Zástavu první listem právo má, než druhý dskami; dáno listu proti dskám za právo.
Zastavil zboží své s výplatú puol léta napřed vědění dání..........................IV. Plana. (p. 81.)

Vyplatila svými penězi [illegible] pryč dáti. O
O výplatu přijal k sobě listy a majestáty král Jiří.

O škodách dluhu a summě.

Za summu ukradenú zpravili..........................IV. Mathiæ A. 14.
Ne z dluhu ani z dědictví, než ze škod pohání, a druhý dluh měl se škodami zápisem, nevinu očistil.Flav. citat. 1454.
Z osmi set dluhu vinil; druhý pravil že tak mnoho není; aby dal, k čemu se zná..........................II. Plána G. 14.
Summu tak velikú že jest dal; nalezena zpráva; neproveď přísahy..........................II. Pl. G. 23. (1460)
Škody zaplatiti musil, že bral komorníkem na manství..........................II. Plana G. 26.
O škody aby se hleděli.
Dlužna jsúc nechtěla listu plniti k ruce sirotku.
Dluhu že mohl postihnúti na jiném statku, neb se byl uvázal pro summu s komorníkem.
Dluhem statek zapsal a dceru nooďbýtí měl..........................III. Andreæ 1486.
Dluh zapsal ženě a dětem, potom živ byl.
Škodu udělal za přiměřím, který dluh kdo plat má.
Na dluh list s dobrú vuolí od ženy a víc osobám svědčení toho dluhu, a o škodách, a kdo co bráti má.
O summu věnnú pro nářek na dědiny zvod stal se.
O škodu zatopení rybníkem..........................III. Andreæ 1487.
Do summy okázaní věna na zboží, a jak se s kým děliti má.
Dluhem a s místem v zápisu, a jinému ten dluh zapsal.
Z dluhův královéé povinných muož-li co pryč dáti?
O summu velikú právo na sobě dal ustati.

O řčení a zapření.

Přeli summy ukradené..........................IV. Mathiæ A. 14.
O řčení a zapření..........................II. Pl. G. 23. (1460.)
O zapření kšaftu a nepoložení, a potom k němu se přiznání.
Rčením chtěl práv zuostati proti trhu..........................III. Plana E. 23. (1462.)

O smluvách a výpovědi.

Smlúvu otec učinil, a syn otce pohnal.
Smlúvní list byl umrtven nálezem..........................Flaveo citat. 1455.
Výpovědi Ottovy pod pečetí nedržely strany..........................III. Plana L. 14.
Smlúvě své sám jeden dosti neudělal, a ji sobě zrušil..........................III. Plana L. 21.

Smlúvu dobrovolnú otec udělal a syn neodpíral.
Smlúvy narčení falšem a základu propadení.........II Andreæ (p. 90.)
Přes smlúvu pro úrok odpor proti brání komorníkem.
Smluvú stál o škodu zatopení rybníkem.
O smluvě bez vuole zpravcí.

O svrchcích a o schování, o lánu svobodném a o purkrabí a o klenotích.

Klenot schovati dala a vinila jiného, že o tom schování. .ví; i: nalezena, přísaha původovi j. pohonnému.....................................Flaveo cit. 1460.
Bez svrchkův zapsal jednomu statek, a svrchky byl ženě přidal.....................................IV. Plana K. 9.
O lán svobodný.
Purkrabí svod ital se ....II. Andreæ 1485 (p. 91.)
Purkrabě veden na mese pro nářek víc-držení dědín.

O nářku cti i saudcí zemských.

Nařekl saudci zemského, že jest jednoho učil svědčiti, dav jemu ceduli.....................................Památné 1487.
Nařekl jeden saudci zemského že vyslyšev přę učil strany svěděiti.....................................Památné 1487.
Na čest jeden druhému vysoce sáhl a nedovedl III. Andreæ A. 18.
Mocí uvázal se jeden druhému v zámek; o to póhon byl.*)

*) V těchto knihách cožkoli k své potřebě chceš v rozsudcích (hledati) dele psaných, na kteréžto rozsudky zato Registra jsau dělána a napsána, musíš o tom v Zřízení Zemská nahlédnúti, kteráž na ten čas jsú aneb budú zřízena a držena. Když hledáš, aby ty rozsudky s Zřízením Zemským srovnal, aby jedno proti druhému nebylo, na to pomněti máš, a kterému by tomu rozsudek nerozuměl, tehdy budeš moci po tomto takový celý rozsudek ve dskach nalezanúti.

Ale již i po shoření desk (1541) ti rozsudkové staří v nic obráceni jsau, snémem tím, kterýž po shoření desk najprvé držán byl, že okazovány před saudy býti nemají, leč by kdo chtěl maje při svau k tomu kterému rozsudku starému podobnau, aby nějakau zmínku k té své při v tom starém rozsudku učinil.

Já pak ty některé nálezy obecné a saudu dvorského z těch knih, z kterých se tito do těchto knih vpisovali, sem vypustil a pořád psáti nedal, jakž v týchž knihách pořád psáno bylo, z těch příčin, že sem ty některé nálezy vuobec nalezené a svolené, i také z saudu dvorského v Zřízení Zemském nynějším sem našel zmíněné, a protož mi se jich psáti nezdálo sem do těchto knih. (In margine): Já sem tento artikul dostaviti dal pro paměť sobě, aby nebylo potřebí s oněch knih všeho psáti.

III.

Ordo agendi minoribus terrae judicii officialibus praescriptus.

(Aa. 1456 — 1463.)

Hicce agendorum ordo qui minoribus terræ judicii officialibus seu beneficiariis a majoribus officialibus (a summo nempe camerario, a supremo judice, a protonotario terræ) erat præscriptus, legitur in inclyto codice Talmbergensi (qui olim fuit monasterii Ossecensis nunc autem est Musæi Boemici); quo ex codice primum typis exscriptus est ab Emlero in Reliquiis terræ tabularum (t. I. p. 141—145.) Præterea legitur hicce ordo in libro Hořovicensi (p. 172—180) qui ineunte sæculo XVI. scriptus esse videtur, et in alio codice qui in bibliotheca Pragensi dominorum a Lobkovic asservatur.

I.

Jindřich z Michalovic najvyšší komorník koruny a královstvi českého, Mikuláš Zajíc z Hazmburku a Kosti najvyšší sudí téhož královstvi českého, Arnošt z Leskovce najvyšší písař desk zemských královstvi českého.

Znamenavše, že z daru božího země naše česká upokojena jest a práva již svobodně propuštěna jsú chudému i bohatému, a saud zemský vedle práva a řádu osazen jest, úředníci také menší naši u desk s řádem starodávním usazeni jsú; ale že pohříchu dlúhý čas neřád veliký tato leta nepokojná trval jest, že mnozí běhové slušní, řádové i spuosobové lidem z paměti pominuli jsú: protož my jakož úředníci najvyšší téhož úřadu zemského chtějíc tomu i péči o to majíce, aby při takovém velikém úřadu mezi našimi menšími úředníky poctivost i spuosob řádný zachován byl, kterýžto od staradávna držán, zachován jest i ustaven, tolo najprvé úředníkuom našim menším přikazujem zachovati, a takto se při tom úřadu jmíti:

Najprvé, když se sejdú k úřadu, a dsky nebo kvaterny vynesti mají, aby naši úředníci vždy při tom byli, a písaři sami aby nikdy bez úředníkuov našich desk ani kvaternuov nebrali, a aby ani sklepu ani truhel, kdežto jsú dsky zápisné aneb kvaterny, bez vědomi neb přítomnosti úředníka našeho některého neotvírali ani ohledávali; a

nad to aby písaři sami žádnému nic ve dsky nezapisovali, leč naši úředníci jim rozkáží a při tom budú; neb které se věci ve dsky píší, tak se vypisují, že „přiznali se před úředníky Pražskými," ale ne před písaři; a klíčuov sami písaři od desk aby nemívali, než úředníci naši, totiž úředník pana komorníka najvyššího a pana sudího najvyššího.

Také úředníci i písaři aby se časem svým buď ráno aneb po obědě tím spiešněji scházeli, aby lidé meškáni nebyli, a písaři aby tím pilněji ve dsky vpisovali, ale nikdy nic aby sami písaři nepsali ve dsky, leč naši úředníci při tom budú; a také aby naši úředníci neodcházeli od písařuov, leč všecky kvaterny i dsky schovány budú a klíč k sobě od písařuov vezmú. A to jest proto, aby písaři se mätí všelikého zlého přísloví vyvarovali se a ostříhli, jakož tak od staradávna bylo jest zachováno.

Také když se sejdú úředníci, takto v lavicech sedati mají: Najprvé úředník pana komorníka najvyššího, a potom ihned úředník pana sudího najvyššího, potom písař najvyššího pana písaře, potom úředník králové české, potom úředník proboštа Vyšehradského, potom úředník podkomořího, potom písař menších desk, potom ingrossator, a více žádný aby nesedal mezi nimi. A když přijde starosta komorničí, má rozmluviti s úředníky neb s písaři, oč mu jest potřebí, ale mezi nimi nesedati, poněvadž úředníkem není, než nad komorníky starostú toliko.

Také když páni neb zemané přijdú před úřad, mají počestně se míti. A když se s nimi oč táží, aby prvé sami rozmluvíc spolu, potom jeden z úředníkuov s vážností pověděl odpověď, zvláště úředník pana sudího neb komuž on rozkáže, jakož tak pak prvé od staradávna bývalo jest; a jiný žádný aby se neutíkal s odpovědí, a písaří aby v tom pohotově byli, leč jim co naši úředníci rozkáží neb jich k radě požádají; neb by pak čemu lípe písaři rozuměli, nemajíce se před úředníky ničímž utíkati, než ve všem se úředníkuov dotáží, pro poctivost tak velikého úřadu zemského. A to jest lépe písařuom.

Také žádný písař, by ho kdož koli požádal k radě, nemá z lavic vstáti; neb snad radě jednomu obmeškal by psáti mnohým potřeb jich. Také úředník nemá žádný vstáti z lavic bez odpuštění jiných úředníkuov, a zvláště lečby jemu odpustil a kázal najvyššího pana sudího úředník; a to proto, jakož pan sudí v súdu mezi pány úřad zachovává, též mezi menšími úředníky jeho úředník pro poctivost toho úřadu má zachován býti, jakož pak od staradávna bývalo jest držáno a zachováváno.

Také když by dsky otevřeny byly anebo když koli jindy, tehdy úředníci naši, to jest úředník pana komorníka najvyššího a pana sudího, ta dva mají i mohú sobě k své potřebě neb rozkázání pánuov svých dsky ohledati i přečísti, uměji-li; pakli by čísti neuměli, ale

písař má jim to přečísti, a to jim bráněno býti nemá. A oni naši úředníci mají se v tom opatrně jmíti, aby jiným nic z desk nepravili, což by bylo k újmě puožitku pana písaře najvyššího. Neb když by bylo našim úředníkuom zbraňováno ve desky hleděti, skrze to byli by naši úředníci dáni v nějaké zlé domnění, jako by jim mělo méně věřeno býti než písařuom, a to by nám i našemu úřadu bylo nesslušné i nepodobné; neb skrze to přišlo by zlehčení úřadu našemu zemskému, když by písařuom jedno toliko samým v tom mělo věřeno býti, a tak by v lehkost úředníci naši dáni byli, a zlehčíce sobě úředníky naše, potom by skrzé to mohlo přijíti něco horšího. A protož úředníci naši při úřadu jsú místo nás, aby písaři nic bez nich nečinili; neb poněvadž písaři menší, komuž chtí, mohú kázati ve dskách čísti, proč by pak našim přísežným úředníkuom mělo to zbraňováno býti od písařuov, poněvadž to bez všeliké újmy póžitkuov pana písaře najvyššího muož býti.

Také jakož často zmínka o ty juxty dála se jest, tak že písaři juxty, totiž veypisy ve dsky a puožitky, vedle zápisuov lidé sobě prodávají a ve dsky kladú, tak to činí: když kdo komu zapíše tisíc kop [a] v tom umře, pak ten, komuž zápis svědčí, potom prodá to jinému, od toho sami písaři sobě berú, a tomu přezděli jsú juxty, sami sobě berúce, a tak těmi juxtami v potomních časech všecky knihy zápisné převedli by sobě v juxty, a pod těmi juxtami řád a právo starodávní desk a knih zápisných hynul by, a puožitky pana písaře najvyššího i naši od toho úřadu hynuly by, a my jakožto najvyšší úředníci toho úřadu pro to a skrze to mohli bychom k hanbě i velikému trestání od KMsti i ode vší země v budúcích časech přijíti. I chtíce se toho uvarovati všickni my jednostajně a společně ty juxty stavujem a přikazujem z jedné vuole a jednostajné, aby písaři žádným obyčejem časy věčné a budúcí od těch juxt sobě nic nebrali než pořád aby psali v knihy, a což sluší na nás, aby to spolu naši úředníci brali, a což na pana písaře, to buď jemu dáváno. A po dnešní den přikazujem úředníkuom našim, aby žádným obyčejem více od těch juxt písařuom bráti nic nedopúštěli, pod zbavením každy úřadu svého; neb pan písař najvyšší to muož dobře opatřiti, i opatřil jest písaře své, ježto mohú při tom zuostati bez takých juxt brání jim neslušných a nepodobných. Pakli by který písař o ty juxty po dnešní den stál, aby úřadu byl zbaven, a aby kázán byl, jakož by na takového slušalo neposlušného a svévolného. Actum annorum ɔc. LVI°.

Také jsme jednostajně na tom se ústanovili, aby ku písařuom každé suché dni přihlídáno bylo, to jest čtyřikrát do roka, ne proto, by jim to mělo býti pro které zlé domnění, ale proto, aby ve dsky s pilností bylo vpisováno, aby pan písař najvyšší v svých puožitcích

obmeškán nebyl, a také aby nebylo v budúcích časech připsáno nedbanlivosti a nerozšafnosti pana písaře najvyššího i také naší neopatrnosti, jestli že by do roka ve dsky málo vpisovali a na kvaterních mnoho pozuostalo; neb tak jest od staradávna bývalo.

Také když kolí kdo chce koho ze škód pohaněti, má se prvé opověděti úředníku pana komorníka neb pana sudího, a má opovědné dáti od každé osoby kterúž pohnati chce, 4 gr., a potom teprv komorníka na puohon vzíti, a to jde na úředníka pana komorníka a pana sudího.

Item kdož na kom právo ustojí, zvlášť z desíti hřiven stříbra nebo z dluhu malého, nebo pro člověka nebo pro čeledína pohaněje, muož-li ho potom z těch nákladuov, což k úřadu po staném právu naloží, jakožto na zvod, na panování neb na odhádání pohnati čili nic? Neb mnozí z malých škod neb z dluhu rovného jsúce pohnáni, druhdy dobrovolně na sobě právo ústati dávají, a potom plniti toho, což ustáno jest nechtí, znajíc, že když na ně právo vedeno bude, úmluva, zvod, panování čtvero, odhádání, víc na to naložiti musí ten, kdož právo ustojí, nežli jest dluhu neb škod ústalých. A též se přihází i po nálezu neb po rozsudku, když kdo z malého dluhu neb z menších škod pohání a stane se mu přísudek, že ten, kdož odsúzen jest, vedlé nálezu plniti nechce, než čeká, aby právo veda ten, komuž se přísudek stal, k větším škodám přišel než jest dluh byl neb ty škody, z kterýchž jest poháněl. Přihází se také při tom, (a již se jest nejednú přihodilo,) že ten kdož odsúzen jest pro malé škody nebo dluh, aneb kdož na sobě právo dá ustati, když na vroh právo vede, komuž jest přisauzeno neb právo stané má, dada mu což jest ustál nebo vysúdil, nechce z těch nákladuov pohánín býti, kteréž ten, kdož právo vede vezme, k úřadu nakládaje, i má-li z těch nákladuov pohaněn býti, račte to opatřiti, čili bez puohonu je puovodovi navrátiti, jako po braní neb po uvázání.

Item když se komu dluhem co zapíše s uvázáním, a potom čas plnění přijde a neplní se, tehdy kdo se komorníkem uváže, v držení ho nepustío, odpor uvázání udělají, aby se straně prodlévalo, má-li nejvyšší purkrabie přes ten odpor v držení uvesti toho, kdož se uvázal komorníkem čili nic? Neb při braní odpor udělá-li přes ten odpor strana, vždy beře kolikrát toho potřebí jest, a netoliko přes odpor, ale i přes puohon k odporu; ale když se proti uvázání odpor stane, tehdy musí ten, kdož spravedlivost svú dskami zapsanú má čekati až odpor bude rozsúzen, a prvé k němu pohaněti a náklady činiti k saudu stávaje. Pakli práva a saudové nepůjdau, tehdy musí toho tak dlúho čekati, až otevříni budú, a v tom muož i s dědici umříti, a nešli-li by pak nikdy súdové, tehdy bez své spravedlnosti na věky býti musí.

Item když kdo statek svuoj dědičký aneb zástavu zavazuje, iten

a ti zápisové postúpením a ne s komorníkem uvázáním se ve dsky zapisují. A skrze takové neobyčejné zapisování lidé ke škodám a zmatkuom, k sauduom, k nákladuom přicházejí; neb kdy se postúpením zapíše, držitel zboží postúpiti nechce a ten komuž zápis svědčí, nemoha se s komorníkem uvázati, neb se o to musí súditi neb toho tak nechati, a mnohý pro chudobu nemaje se nač súditi, musí spravedlnosti své oželeti, aneb se s držitelem vedle vuole jeho s své spravedlnosti ujmú a škodú umluviti. Úřad také se zemský, právo i dsky lehčí; neb když se tak ve dsky bez uvázání zapisuje, jistotu sobě lidé dsky opovrhúc jinak dělají, aby statku svého v súdy a zmatky nedávali, a tudy všem pánuom a úředníkuom najvyšším se škoda děje, ujma najvyššímu komorníku i úředníkuom menším, kteříž u desk sedíce a jich pilni jsúce, nemohú jich tak pilni býti, když se jim jich duochod umenšuje a odjímá. A skrze to také děje se záhuba komorníkóm, že jich lidé nepotřebují k uvázání, a oni jiného nemají, zvláště když práva nejdú, nač by živi byli, než což jim od uvázání přichází.

II.

Toto jest mluveno a kázáno od nás najvyššího komorníka, sudího a písaře uředníkuom našim, od Jindřicha z Michalovic a Zbyňka z Hazmburku a od Buriana z Lípy:

Vy auředníci, kteříž jste od nás v tyto úřady usazeni, jakož jste na to přísahu KMsti učinili, i k nám i ke vší zemi, abyšte chudému i bohatému pravdu činili, protož abyšte v tom tak se vedle úřadu vašeho chovali každý z vás, a pravě se měli, aby to nám k hanbě a vám ke škodě nebylo. I teď vás žádáme všech spolu, věděli-li byšte nyní neb kdy potom které věci na koho z vás, ješto by to bylo a mohlo býti komu k škodě, abyšte toho na žádného netajili, ale nám to zjevili a pověděli; pakli by co takového vámi zatajeno bylo, nebylot by toho k jednomu hledáno, ale k vám ke všem. Protož chtíce tomu a péči o to majíce, aby při takovém velikém úřadu mezi našimi úředníky poctivost i spuosob řádný zachován byl, kterýžto od staradávna držán i ustaven jest řádně, [přikazujem]:

Item najprvé, když se sejdú k úřadu a dsky neb kvaterny vynesti mají, aby při tom naši úředníci vždy byli, aby písaři sami nic ve dsky nezapisovali, jakož o tom šíře napsáno najdeš na čtvrtém listu zpátkem počítajíc (p. 198.)

Item když sednú v laviccech, jak seděti mají, také napřed napsáno najdeš na pátém listu zpět počítajíc (p. 199.)

Item také když páni neb zemané před úřad přijdú, mají pilně poslúchati, oč se s nimi tíží, neb co se k nim mluví, a poctivě s potazem a s opatrností odpověď dávati pro úřad tak znamenitý, a jestli že by byl hluk veliký před úřadem, že by tu křičeli, má jim

býti kázáno mlčeti, aby ti komuž by potřebí bylo, mluviti mohli a pořádně vyslyšáni býti.

Item také písaři v radu úředničí nemají kvapiti, leč jich úředníci přivolají.

Item také písaři od písma, když psáti třeba jest, nemají v radu od úředníkuov stávati nikam z lavic; neb snad radě jednomu mnoho by jiných obmeškáno bylo.

Item také úředníci i písaři aby se časem scházeli, buďto ráno aneb po obědě, a to tím spěšněji tu hodinu, kterúž sobě položí, aby k té hodině všickni byli, aby tím lidé nebyli meškáni, a písaři aby tím pilněji ve dsky zapisovali; ale nikda aby sami písaři nic nepsali; leč při nich úředníci budú, a úředníci od písařuov neodcházeli, leč všeckny knihy i kvaterny schovány budú, a to proto, aby písaři zemští všelikého přísloví zlého varovali se a ostříhali, jakož pak tak od staradávna zachováno jest bývalo. Neb kdyby toliko na samého písaře se mělo spúštěno býti, a jedno samým písařuom aby bylo v tom věřeno, tehdy by úředníci naši od písařuov byli zlehčeni; něco by se skrze to tomu úřadu mohlo přihoditi škodnějšího.

Item také o juxtách že písaři toho, což se zapisuje vedle zápisuov, nemají sobě sami bráti; než bude-li zápisem kladeno, to má býti panu písaři najvyššímu, pakli trhem, ale všem třem úředníkuom vyšším; neb pan písař najvyšší muož dobře písaře opatřiti, i opatřil jest, že mohú dobře při tom ostati bez těch juxt brání.

Item také pečeť téhož úřadu zemského má pilně chována býti; neb se po ní vrch práva dokazuje, a také pod tú pečetí o pilné znamenité věci, když páni káží, ode všeho úřadu zemského má odsíláno býti. A protož ta pečeť aby byla chována ode tří úředníkuov našich, komorníka, sudího a písaře, a truhlici svú aby k tomu měli; a z těch tří úředníkuov našich aby každý klíč jeden měl od té truhlice; a když by bylo potřebí té pečeti, tehda aby ji ti tři úředníci mezi se vzali a též zase aby opět spolu schovali.

Item také písaři na kvaterních aby mnoho písma nenechávali, ale což do roka zápisuov na kvaterních bude, aby také též to tak všecko bylo z kvaternuov ve dsky vepsáno; a když se co napíše, aby to hned bylo úředníky našimi ohledáno v kvaterních i ve dskách, právě-li jest napsáno.

Item také když prímu zazvoní, aby úředníci šli do kaply a celú hodinu kázali zvoniti, aby se žádnému neukrátilo, a s písaři aby v kaple seděli neb stáli; a když do kaply jdú puovodové i pohnaní, aby se opověděli úředníkuom. A to má skrze auředníka voláno býti, aby se opovídali; a kdož by se pak v tom obmeškal, zmeškej se na své právo.

IV.

Ordo taxarum quae apud terrae tabulas exigi solebant.

a) Řád u desk.

Hanc taxationum formulam perscriptam exstare: cognitum est primum e codice Pragensi principum a Fürstenberg: Řád u desk (p. 213—214).

Komuž trh kladú ve dsky, buď málo anebo mnoho, od každé kopy má dáti groš, za koliko kop kaupil; a písařuom iiij gr.

Item od trhu ode sta LIIII, gr., od každé kopy V gr., od desieti kop IX gr.

Od věna iiij gr.

Od poručníkuov od každé osoby XLIIII gr.

Od zápisuov od větších ode sta XII gr. a písařóm IIII gr.

Od menších zápisóv IIII gr. (A tu výše sta nemuože zapsáno býti.)

Item, komuž král list mocný dá, aby mohl kšaftovati a ve dsky vložen býti, od toho se dá od desk písařóm 1 ꝑ. — Od osob každých nápadných toho statku po Xliii.

Item od památného, stánie a nestánie, od toho již nechtie vzieti II ꝑ, (ješto prvé IIII gr. odbývali toho.)

Item když na úmluvu komorník jde, od toho má vzieti I věrdunk,

Item od odhádánie má vzieti V věrdunk starým právem.

Item Jestliže král kterému městu neb obci, neb k zádušī, povolí ve dsky klásti, písařuom 1 ꝑ gr. a ke dskám ode sta, jako od jiných.

Item od jednoho majestátu též, kromě lečby král co ráčil svoboditi manského, tehdy písařuom viece přijde.

Když kto komu statek s uvázáním s komorníkem zapíše, od toho k úřadu od každé osoby, komuž se zapisuje, po II ꝑ a VI gr.

Pro úroky bránie s komorníkem prvnie bránie též, jako od uvázánie; a to k úřadu jde, též jako od uvázánie. Ale kdež jest

prvé bráno, dáti má C gr.; to k úřadu nejde než purgkrabí, a poslu XV gr. a komorníku.

Item od obranného listu královský písař xl gr., purkrabí 1 ℔ a písaři jeho iiij gr.

Item od úmluvy komorníku XII gr.

Item po dvú neděli zvod úředníku od každého kraje V věrdung gr.

Po zvodu panování XV gr.

Item v útocích panování XV gr.

Potom odhádánie k úřadu od sta VI. ℔ gr. a komorníku XV gr. (A po odhádání dvú nedělí muože odpor udělati, chce-li.)

Item purkrabie Pražský, když kam s úřadem jede, ještě úředníci jej pošlí: ten má právo věrdunk vzieti ai zdravu slušnú. (Ale nemají jemu dáti listu od úřadu proto, neb jsú jej úředníci poslali a s ním komorník jde od úřadu. A proto zdali by se kto vzepřel; ale má úředníky, že jej zastúpie. A proto nemají jemu dávati listuov od úřadu, neb jest to závada v zemi; dá groš purkrabí a písaři druhý, a to nemá býti.)

B. Práva písařská.

Quæ hic sequuntur, conscripta sunt quum terræ protonotarius erat Nicolaus Svitáček z Lantštaina, itaque inter annum 1468 et 1484. Leguntur in codice manuscripto, in bibliotheca eorundem principum a Fürstenberg Pragæ asservato.

A) Tuto práva písařská, jakž sie dole píší, ač práva slovú, všakž nemají býti práva jich, leč z té vuole neb úřadu dáváno, ježto jest věčná věc; i ovšem požitky úřadu desk jakž chceš; a ktožby na tom nechtěl dosti mieti a vděčen nebyl, ale dal bych tomu, ktož by vděčen; a tak, bych svú věc v úřadě obmyslil, aby na mně vše bylo hledieno, ale ne já na ně, a v tom bych věrného a statečného tak obmyslil, jakž na to slušie. Také bych úřadu králova v jiné obyčeje a v nálezky nepodvolil ani ponížil.

Item k tomu což jest dole psáno, chci rád svú pamět tobě, Pane, před nimi poviedati, jakž najdále pomním, a kdežť jsem psal, placet nebo (non) placet; toť jim chci vuoči svú pamět praviti; a uffámť Tvé Milosti, že mi toho, svému chudému služebníku jinak přieti nebudeš, aťbych nebyl na stará kolena zrádcí nazván. A zdáť mi sie, když nás chceš slyšeti, rač k tomu také přivolati starého.

b) Požitky úřadu desk zemských, kteřížto jdú na pana Mikuláše písaře najvyššieho.

Najprvé: Od vkladuov ve desky obecných, trhóv, poručenstvie, věn, převoduov, spolkuov, rozdieluov, má mieti třetí diel, a Mikšík uředník proboštu Vyšehradského od každé kopy čtyři grošie.

It. Od zápisuov, kteréž jsú výše sta kop grošuov, to vše jest právo samého pána.

It. Od výmazuov z desk větčích právo hřivna pána samého.

It. Od hledánie desk, když jsú otevřieny anebo ačby kto potřeboval desk a ještě zavřeny nebyly, právo páně hřivna.

It. O viny, pán má diel rovný mezi šesti.

It. Památné súdiemu čtyři groše a písaři tři a každému úředníku groš, a opět sudiemu tři groše a písaři dva a každému úředníku po groši.

It. Od zvoduov pro nezprávu dědin pán, pan písař, má diel, Jaroslav diel, Dúpovec diel a ktož jede na zvod, diel.

It. Od zvoduov ze škod pánu písaři diel, Dúpovcovi diel, a ktož jede na zvod, diel.

It. Od zpanovánie pán písař má šestý diel a jiní úředníci menší s purkrabí Pražským piet dílkov.

Item zvod věna panu písaří diel, Dúpovcovi diel, a ktož jede na zvod, diel.

Item od zvoduov z dědin a ot othádánie právo jest samého pána Alše komorníka, i to což jest dědiny měřiti.

o] Tato jsú práva, ješto slušejí na miestopísaře.

Najprvé od každého vkladu tři groše.

Item ot každého zápisu věčšieho čtyři groše ot každého jména.

Item ot čtenie desk i zápisóv čtyři groše.

Item od listuov přiznávajících čtyři groše.

Item ot doloženie zpravcí, kdež miesto ostaveno, čtyři groše.

Item od vloženie úmluvy pro nezprávu čtyři groše.

Item od vloženie zvodu čtyři groše.

Item ot vloženie panovánie čtyři groše.

Item ot vloženie uvázánie čtyři groše ot každého jména.

Item ot vloženie othádánie ve dsky dědin hřivnu.

Item ot listu vydání ku purkrabí Pražskému pod úředničí pečetí hřivnu.

Item od vloženie ve dsky listu majestátu králova hřivnu.

Item od každého výmazu z desk čtyři groše.

Item když úředníci dělí penieze panské pro tu práci kterúž mají, každý úřednikov, totižto ze čtyř větších, má kopu, když peněz mnoho; a když peněz málo, tehdy méně, a když pak peněz málo, tehdá nic. A to pro tu práci, aby snažněji dobývali peněz a lidem ne tak mnoho spúštievali.

(Item místopísař měl stravu ot pána sám třetí anebo čtyřicedceti grošuov na každý týden, a to jsem zastal ot jedenmézcietma let až do pana Mikuláše, ježto umřel; ten jest učinil, že jest stravu dával a když Václava nechtěl mieti v-uořadě, tehda dával jest

stravu chvíli, až sie jemu stýskalo se prací, nejsa vždy sám doma, i tak jest spósobil, že nechtě té práce mieti, i dal jest písařovi zvody, aby na to stravu měl, jakž muož, a groš. Ingrossatorovi dal jest na každý týden sedm grošuov na stravu, a chtěl k tomu písaři přidati panovánie, a toho nedokonav i umřel jest.)

Item od pečeti plat v Kročihlaviech pol třetí kopy a u Sezemy komorníka dvě kopě, a ten písař měl, a když sie líbilo jest, dal jej ingrossatorovi svému na sukni i na nohavicích.

d) Právo Ondráčka menšieho písaře.

Najprvé ot vloženie útoka každého 1 gr.
Item ot vloženie puohonu jeden groš.
Item ot žaloby vloženie 1 gr.
Item ot roku opravenie 1 gr.
Item ot poklidu vloženie od strany jedné groš a od druhé strany groš.
Item od vloženie poručníka 1 gr.
Item ot vloženie panovánie po othádaní groš.
Item ot vloženie othádánie groš.
Item ot každého zápisu, což jest o sto kop a níže sta kop, iiij gr.
Item ot vloženie ubrmanštvie jedna strana dva grošie a druhá dva grošie.
Item ot znamenánie paměti ve dsky groš.
Item ot uvázánie podle zápisu čtyři groše.
Item ot výmazu zápisu čtyři groše.
Item ot výmažu práva póhonného čtyři groše.
Item vrátnému u desk na každý týden čtyři groše.

D. Memoria officialium.

(E constitutionibus terrae anni 1500.)

Tuto se znamenává, co se béře k úřadu desk zemských, buď od uvázánie s komorníkem, od bránie pro úroky a platy, od úmluv, panovánie, od ohledánie škod, ran, miest, k odporuom i od jiných věcí; jakož o tom o všem níže zejména položeno jest. (A to všecko starosta komorničí zpraviti má; tu u něho zaplatě, již on dále to děliti a zpraviti má. A to má placeno býti vše na český groš.)

1) Když se kto s komorníkem chce uvázati buď v čiežkoli dědiny podlé zápisu svého, má dáti od toho uvázánie k úřadu i od komorníka puol druhé kopy 6 grošuov. (Z toho starosta komorničí béře sobě 2 groše, na komorníka 15 grošuov, a ostatek úředníci jiní, jakož o tom každý z nich v svém sepsání, kto co béře, zéjména napsal jest.) A týž komorník má to uvázánie zapsati, relací učině, kdy a který den to uvázánie jest učinil. A témuž komorníku

má ztrava dána býti sem i tam do Prahy, a puovoda má dáti, nechce-li sám jeti.

2) Když kto béře s komorníkem pro úroky a platy, má dáti 106 grošuov (z toho béře starosta sobě 2 groše, komorníku 15 grošuov, a pacholku purkrabovu hradu Pražského, kterýž při tom brání má také býti podle práva starodávnieho, 14 grošuov, a ostatek úředníci svrchupsaní). A komorníku i pacholku purkrabovu ztravu sem i tam póvod dáti má, a též póvoda, nechce-li sám jeti.

3. Když kto koho pohánie zde v Starém aneb Novém městě, od každého na komorníky 5 grošuov; od vloženie ve dsky puohonu groš jeden, od vysvědčenie jeden groš, a od útoku sobě starosta 2 groše. Pakli jest puohon ze škod, tehdy béře vyš 4 groše (ty dává miestokomorníku 2 groše, a miestosudiemu 2 groše.) — Když kto pohánie v Kauřimském, v Vltavském, v Klatovském, Boleslavském, Litoměřickém krajích, má dáti na komorníky 15 grošuov, od vloženie puohonu ve dsky jeden groš, od útoku 2 groše; jestliže puohon ze škod, tehdy výš 4 groše úředníkuom svrchupsaným. — Když kto pohánie do Hradeckého a Chrudimského kraje, na komorníky 22 grošuov, od vloženie puohonu jeden groš, od útoku 2 groše, škod 4 groše úředníkuom svrchupsaným. — Když kto pohánie do Plzenského kraje, na komorníky 25 grošuov, od vloženie puohonu jeden groš, od vysvědčenie jeden groš, od útoku 2 groše, škod 4 groše úředníkuom svrchupsaným. — Když kto pohání do Bechyňského kraje a Prachenského, na komorníky 24 grošuov, od vysvědčenie puohonu jeden groš, od vloženie puohonu ve dsky jeden groš, od útoku dva groše, škod 4 groše.

4) Když pohánie probošt neb opat i všecken konvent buď z kteréhožkoli kláštera, aneb purgmistr, konšelé i všecka i obec z kteréhožkoli města, buď kohožkoli aneb ktožkoli jiný jich zase, dávají jednu kopu grošóv; z toho se dává od vloženie puohonuov ve dsky, od vysvědčenie téhož puohonu i škod úředníkuom, a ostatek komorníkuom a témuž starostovi.

5) Když kto komorníka vezme k veřejuom od dvorských desk, starosta béře na komorníka 15 grošuov a sobě 2 groše.

6) Když kto komu přijme za uvázané jakoby se s komorníkem uvázánie stalo, tu starosta béře 15 grošuov a viece nic.

7) Když kto koho požene k odporu, aneb vezme na úmluvu, na ohledánie ran, miest, zkázy stavenie, na panovánie aneb na jiné rozličné věci, tu béře týž starosta 21 grošuov (a z toho dává komorníku 15 grošuov, a od relací 4 groše, a sobě béře 2 groše. Než na kterékoli škod ohledánie veden byl komorník, tu má starosta komorniči dáti miestokomorníku a miestosudiemu po dvú grošiech, a to do všech krajuov, buď blízko neb daleko, jednostajně).

8) Když se komu odhádánie státi má, béře starosta komorníkuom 15 grošuov a sobě nic.

9) Item když se kto uvazuje s komorníkem v dědiny, aneb že někomu s týmž komorníkem béře na dědinách pro úroky, týž starosta béře čtrnácté právo, a to slove jus quatuordecimum; a když potom přijde druhé jus quatuordecimum, to béře písař menších desk zemských; a tak vždy jednomu jedno a druhému druhé.

10) Když se zvod děje, starosta béře na komorníky 15 grošuov.

11) Když kto škody komorníkem obvozuje a je ohledati dá, béře starosta 25 grošuow českých, komorníku dává 15 grošuov, od relací 4 groše, sobě 2 groše česká, a úředníkóm svrchupsaným 4 groše. (A těm svrchupsaným komorníkóm nikdež se ztrava nedává, krom když na zvod aneb na odhádánie podlé úředníkóv jedau, aneb jakož napsáno jest, na uvázánie aneb na bránie.)

E. Victorini a Všehrd Memoria proventus officialium spectans.

Co jest se prvě od desk za starých bralo. Za starých od počátku desk, což se po starých spisiech shledává, to dvé se jest bralo od kladenie ve dsky což se nynie beře; neb sú brali od každé kopy což kdo zač kúpil, věnoval neb zastavil, groš jeden český, tak že kto kúpil za sto kop gr., musil dáti od desk sto gr. a tak výš nebo níž (A to muož starým sepsániem o praviech jistě ukázáno a provedeno býti). Ale potom jest toho práva polovice ulevena, že se od kopy groš nebéře než puol gr. českého, tak že kdož co kúpí za sto kop, nedá od desk než padesát grošuov, a od osoby písaři IIII groše nad to. A ještě se z toho každému milost má z práva učiniti, kdož toho žádá, bohatému i chudému; ale nejednostajně; neb chudému má viece a bohatému méně odpuštěno býti, a pakli jest kdo velmi chudý nebo vdova, nemá od nie (jakož sú staří zpravovali) nic vzato býti, než všecko jí má býti odpuštěno. — A což se koli ve dsky veliké trhové klade, to vše úředníci najvyšší tře berú: Najvyšší komorník, sudí, písař, a o to se rovně dělí, kromě toho, že miestopísař od každé osoby IIII gr. beře, kteréž se co ve dsky klade. (A to též starým sepsániem o práviech muož nalezeno býti). Jiný úředník menší žádný z toho nic nemá, krom což se za deset kop gr. českých nebo míšenských kúpí; od toho béře ten i panské i písařské, kdož dsky na pargamen píše, ješto jemu říkají ingrossator; a též, kdež bratr od bratra za diel deset kop gr. jakýchžkoli béře; též také i od věna, a tak ode všeho jiného, od desieti kop až do jedné kopy a do jednoho groše; to vše na ingrossatora vedle starodávnieho práva slušie. — Kromě také těch trhuov, kteříž se při zápisiech píší, kterýmž juxty říkají; ty sú vždycky brali miestopísaři, a z práva bráti mají, poněvadž dsky úsilím písařským se ko-

nají; než o to sú se páni za mé paměti pokúšeli, aby i to z rukú písařuov bezpravní mocí vzali, spravedlnosti k tomu žádné nemajíce. — Pakli se co ve dsky klade městu, městečku, vsi, klášteru, konventu, škole, špitálu, neb kterékoli obci nebo množství, neb také což se koli klade kostelu, oltáři, kaple, neb k jakémuž-koli záduší, tu páni od každé kopy puol groše berú, ale písař jednu kopu gr. od takových všech ve dsky kladení; to se tak od počátku desk zachovávalo a držalo, a trvá tak a stojí nepohnutě až do dnešnieho dne. Při tom toto se drží a zachovává: Což se koli ve dsky klade, buď na české neb na míšenské groše, tolikéž se od desk beře, když se na míšenské klade, jako by se na české groše kladlo. Ne tak, což se na zlaté klade, buď uherské nebo rýnské; neb ode dvú zlatých uherských nebeře se jeden groš, než puol groše toliko, tak že kdo kúpí za dvě stě zlatých uherských, nemá od desk dáti než padesát kop gr. českých; neb vedle práva země české zlatý uherský nemá více platiti než puol kopy gr. A tak kdož za dvě stě zlatých uherských kúpí, tolikéž jest jako by za sto kop gr. českých kúpil; a ode sta kop grošóv nemá vzato býti než padesát grošóv; tehdy ode dvú set zlatých nemá než padesát grošóv dáno býti. A též což se na rýnské zlaté klade, od třidceti zlatých rýnských nemá dáno býti než puol šesta groše; neb třidceti zlatých rýnských nečiní než XI kop grošóv; poněvadž rýnský zlatý neplatí vedle práva země české než XXII grošóv českých. — Což se pak ve dsky veliké zápisné klade, to samému najvyššiemu panu písaři přisluší a naň na samého to jde; a beře se kdež kdo zápisem svoj statek ve dsky klade, od každého sta kop gr. XII gr. a od osob zvlášť též jakož nahoře povědieno jest. A od toho najvyšší písař má úředníka svého zvláštnieho, kterýž jeho penieze k sobě přijímá; ten slove assessor, to jest přisedící; a sluší naň uvázánie a bránie s komorníkem, též jako na jiného úředníka, a při dielu každém na suché dni puol třetie kopy a XVI gr. z truhlice, jako na jiné úředníky všecky. Ale i to jest jiným úředníkuom nynie odjato, a sami tři, miestokomorník, sudí a přisedící po puol třetie kopě a po XII groších českých v každé suché dni berú a jiných třmi groši odbývají: Nerovná odplata jednostajné práce! Ingrossatorovi kopu gr. na každé suché dni dávají.

CODEX
JURIS BOHEMICI.

TOMI III. PARS III.

EXHIBENS

MAG. VICTORINI A VŠEHRD

OPUS BOHEMICUM

„DE JURE TERRAE BOHEMIAE LIBRI NOVEM",

QUAM

PROCURANTE SODALITATE PRAGENSI „VŠEHRD" NUNCUPATA

EDIDIT

HERMENEGILDUS JIREČEK.

PRAGÆ.
APUD FR. TEMPSKY BIBLIOPOLAM. — TYPIS GREGRIANIS.
1874.

PRÆFATIO.

Victorinus a Všehrd, cujus „De jure terræ Bohemiæ libros novem" in lucem nunc edidimus, natus est in civitate regia Chrudimensi, patre Janúšek et matre Barbara, inter annos 1450 et 1460.

In academia Pragensi quum omnes liberales artes perdidicisset, ad amplissimum magistri gradum promotus philosophiam docere coepit atque sui ordinis decanus est electus (1482—1484).

Relicto docendi munere ad res forenses se contulit et primo apud tabulas procuratoris camerariorum et ingrossatoris officio functus, tandem 1493 vicenotarius tabularum terræ est nominatus.

Inter horum munerum administrationem sententias et decreta in tabulis perscripta diligenter lectitavit, quibus pervolutandis miram illam juris patrii scientiam est consecutus, qua libros ejus refertos esse videmus.

Tempore, quod inter a. 1488 et 1494 interfuit, amicissimum habuit Bohuslaum Hassisteinium a Lobkovic, literarum græcarum latinarumque studiis in Bohemia tunc inclytissimum.

Celeberrimum opus suum scribere aggressus est prioribus sex mensibus anni 1495. Et primo quidem totam materiem octo libris includere statuerat, postea vero librum nonum addere animum induxit. Quantum e quibusdam indiciis, quæ in hoc opere insunt, autumare licet, Victorinus conscripsit libros I., II. et III. anno 1495, libros IV. et V. posterioribus sex mensibus anni 1496, libros VI., VII. et VIII. posteaquam vicenotarii munere fungi desiit, quod evenit circiter Idibus Martiis a. 1497; librum IX. addidit a. 1498—1499 Totum opus consummatum est anno 1499.

Victorinus, quem Wladislaus rex ordini nobilium adscripserat addito cognomine a Všehrd et insigni gentilitio, opus suum baronibus Kostkianis a Postupic, patronis suis et fautoribus, dedicavit, attamen memor præcepti illius Horatiani ante novennium publicari noluit. Atque sic exstitit alterum operis exemplum, quod ipso Wladislao regi dicatum (1508) Victorinus authenticum declaravit.

Victorini opus simulac in manus hominum venit, maximi æstimabatur, quod ex numero exemplorum ineunte sæculo XV. descriptorum conjici potest. Typis describendum a. 1841 primus curavit W. Hanka. Nos in hacce editione, sicuti Hanka fecerat, secuti sumus eum verborum contextum, quem exemplum Wladislao dicatum exhibet, ita tamen, ut adjungeremus lectionum varietates, quae in exemplis prioris scriptionis inveneramus, quo certe effecimus, ut legentium oculis judiciisque utriusque scriptionis conformatio subjiciatur.

Præter opus de jure terræ Bohemiæ Victorinus aliquot ibros ss. Patrum (Chrysostomi, Cypriani)in sermonem bohemicum convertit, atque de jure civili communi opus conficere in propositis habuit.

Victorinus, qui erat satis locuples, Pragæ a. 1520 sine liberis decessit, absumptus pestilentia, quæ tum late vagabatur. Bonorum omnium heredem fecit uxorem suam Apollenam de Dříní.

Victorini de jure Bohemiæ libri quasi monumenta quædam sunt eloquentiæ bohemicæ, in quibus nec elegantiam dicendi neque gravitatem desideraveris.

Dabam Vindobonæ Kal. Nov. 1874.

Dr. Hermenegildus Jireček.

M. VIKTORINA ZE VŠEHRD

O PRÁVIECH ZEMĚ ČESKÉ

KNIHY DEVATERY.

Ku pánám Kostkám z Postupic.

O práviech země české Mistra Viktorina ze Všehrd počínají se knihy prvnie; najprvé předmluva.

Najjasnějšiemu knieżeti a pánu, panu Wladislawowi, uherskému, českému ꝛc. králi a markrabí morawskému, lucemburskému a slezskému wýwodě a lužickému margkrabí ꝛc.

O práviech země české Viktorina ze Všehrd

počínají se

KNIHY PRVNIE.

Předmluva.

[1]) Země česká od založenie svého, páni z Postúpic, až do tohoto času... [12]) hned jmény Čechóv statečných vlastními zřetedlně okázati... [37]) od kteréhož země česká jméno vzala jest, počátek psánie... [42]) až do těchto časóv vypisujíce, [54]) v manstvie a v službu podmaněnie téměř všech knieżetství okolniech [57]) kterúž jsú VMst a Čechové přemáhati přivykli [60]) za starých Čechóv byla přivedena, a zvlášť, [62]) a zvlášť jestliže se Němcóm v zemi české [63]) nynie obnoveného a znovu stvrzeného s jinými Čechy nedopustíte [68]) ani přieti chtie. Ale o mužnosti... [73]) od staradávna spravují, k užitku VMsti najprvé, potom i jiným mnohým a k budúcí paměti... [77]) neb všem dobrým milejší a užitečnější jest pokoj než válka; [90]) zemi české málo nebo nic užitečnými; [93]) než všem jest svoboda puštěna, ktožkoli chtie při tom býti. [105]) a na řečníky utratí, než ji súdem dosáhne, ale v Čechách každý v jednom roce a druhdy prvé konec o svú při móž vzieti, beze všech velikých nákladóv... [110]) sobě kmetové pokládají, [112]) kdyby kmetové pány a rytieřstvem k tomu [118]) a doma skrze opuštěnie hospodárství svých škody nemalé berúce, k slyšení přijíti nemohú, než spravedlnost jich

jim se prodlévá, 126) před každým súdem českým sám svú při móž vésti, 136) prvních i potomních, ode všie země, po dskách. 142) a najda se spraviti a sobě i přátelóm svým radu dáti. 144) což tuto spíši, nebo dskami nebo nálezy panskými, starými i novými... 156) a svého všickni hledie, obecnieho žádný) 157) čemuž se každý vyhýbá, 168) všudy široce rozlila, a také na ty ježto od lidí z peněz... 173) doma o to snadně radu vzieti. 176) netoliko VMsti a domu VMsti najprvé, netoliko dobrým, ale také i zlým 186) kterýmž jsmy všickni z přirozenie i z viery zavázáni dobře činiti. 188) proti nepravým všem brániti, 189) všech jiných chudých, kteříž sobě sami 190) kteříž k své chytrosti dobrým škodné 193) jich úklady před súdem odkryjí. 194) spravedlnosti nemajíce, lstí skrze pomoc 196) i hrdla připravovati chtěli 198) i škodu i hanbu uvedú. 199) na súdu zemském odsúzenu býti. 204) slovy nebo mocí 209) poněvadž pro VMst najprvé a potom pro mnohé mnohým... 211) žádnému člověku jinému nechtěl jsem napsati a jich titule dáti, než VMsti, tudy vděčnost častých a mnohých dobrodiní mně od VMsti činěných chtě okázati, aby což pro užitek mnohých psáno jest, žádnému jinému nebylo připsáno ani k komu jinému než k VMsti obráceno, což se široce k užitku mnohých vztahuje, a tudy úmysl mój ode všech aby poznán byl, že jsem toho pro žádné daróv očekávánie, 220) na se vzal, ani abych se komu jinému chtěl zachovati než VMsti napřed a potom dobrému každému, a tak abych všem což na mně jest, vóbec prospěl. 224) jestli že kterým dobře skrze VMst najprv a potomně prospěji, buď vděčnost. Naposledy VMsti najprvé a potom jestli že jinam toto úsilí mé skrze VMst přijde, každého 230) jestli že jsem já k tomu dokonání, kteréž by na to slušelo, nepřivedl, ale rozumnějším a výmluvnějším aby o tom potřebně a dokonale psali, příčinu jsem dal... 235) to což mnú učiněno, k své pomoci přijma. 240) spolkem zavierá, 242) po těch nápisiech mohl nalezti (najíti).

Země česká od založenie svého, Najjasnější králi, až do tohoto času jak položeniem okolnie země převyšuje, tak mužností lidí z ní pošlých, kdyby mužnosti té proti nepřátelóm svým, ne sami proti sobě užívali, i spravedlností práv, kdyby je v své pevnosti nepohnutě držeti chtěli, daleko a velmi přesahá.

O mužnosti jich v válkách, vně i doma, dostateční dóvodové jsú skutkové jich, statečností válečnú všem zemiem okolním, králóm, kniežatóm, markrabím i řiešským městóm i Římu přieliš známí, i v jiných dalekých zemiech, křesťanských i pohanských, ciesaři tureckému a Turkóm, i jiným pánóm velikým na všecky strany světa široce. Všech lidí pólnočních jsú statečností zvláštní i znamenitější i vzácnější. Mohl bych to, což mluvím, hned jmény Čechóv statečných vlastními a účinky jich statečnými i velmi přievažčivými i divnými zřetedlně okázati, kdybych o válkách kroniky a o mužnosti české, ne o práviech českých

knihy jměl psáti. K jichžto mužnosti okázání nenie mnoho svědków potřebie přivoditi, poněvadž jsú i ženy české za starých Čechóv, Libuše, Vlasta, Šárka i jiné mnohé, statečnosti mužské následovati směly, zbroj na se bráti, jezditi, střieleti, honiti, kláti, pole držeti, húfy své šikovati, a s muži se statečně potýkati, i bíti i přemáhati, uměniem, zvyklostí i smělostí a šťastností, a což se řiedko v ženách nacházie, mužností i statečností i silú v válkách mužóm napřed nic nedati.' Nechci připomínati o potomních ženách a nedávních, kteréž k těm starým podobné mužností jsúce, německých mužóv byly jsú statečnějšie, a s statečným Janem z Kalicha, jako někdy za starých Čechóv Oldřich, Spytihněv, Soběslav, Vladislav, Břetislav a jiná kniežata, všecky Němce z země České jsú vyplely. Ale zase k Čechóm se navrátím, jichžto mužné účinky a statečné skutky vyznávají a svědčie rozliční a mnozí mužnosti jich vně i doma dóvodové i kroniky o nich ne českým jazykem toliko, ale latinským i jinými jazyky cizími sepsané, a ne od domácích samých, ale také od rozličných cizozemcóv, kteříž nepřátelé českého jazyka jsúce, chvály však statečné mužnosti a mužné statečnosti české zamlčeti jsú nemohli; než jich účinky znamenité, statečnosti, síly, mužnosti i rozumu i uměnie válečného plné, od najprvnějších Čechóv až do času tohoto pilně vypsali, od Čecha prvnieho, od kteréhož i země česká jméno vzala jest, a od Kroka súdce země české počátek psánie svého založivše; kniežata také země české od Přemysla oráče, kterýž jest prvniem kniežetem země české byl, i krále potomnie všecky, od Vratislava krále najprvnějšieho, když kniežetstvie k slávě královské přišlo jest, až do těchto našich časóv, v kterýchž se již VMsti Kské mužnú statečností a spravedlivú múdrostí sedm a třidceti let země česká spravuje a v válce i v pokoji řiedí, světle vypisujíce; aby Vlachové, Němci i jiní rozliční cizozemci, kroniky české svým jazykem čtúce, mužnosti a statečnosti v válkách, spravedlnosti a súdu v pokoji od Čechóv sobě k naučení příklady bráti mohli, a aby se z skutečných účinkóv od Čechóv nedávno dovozovaných lépe než z řeckých nebo svých domácích, již pro starost a času vetchost v zapomenutie vešlých, v knihách toliko zóstalých, pravé mužnosti i spravedlnosti učili. A jistě pravějšie a dokonalejšie chvály nenie mimo tu, kteráž od nepřietele pochází!

Jsú také statečnosti české jistá svědectvie: v manstvie a v službu uvedenie téměř všech kniežetství okolních i království některých, kteráž, ačkoli skrze některé krále české z manstvie propuštěna jsú, však rozumem a mužností i zkušeným uměním v válkách a zvláštní šťastností, kterúž jsú VMst. Kská [a Čechové] veliké krále, mocné země a velké pány přemáhati přivykli, zase k manství prvniemu přivedena býti mohú, tak jakož jsú od starých Čechóv, kniežat a královů českých, VMsti předkóv, byla připravena, a zvláště jestli že se Němcóm a jiným cizozemcóm VMst. Kská v zemi české předkóv svých obyčejem saditi, kořeniti a rozmáhati vedle práva starodávnieho, nynie obnoveného a znova VMstí Kskú ztvrzeného a dskami zemskými zapsaného, nedopustíte; neb to též oni Čechóm v svých zemiech činie a žádného Čecha nikdež žádným obyčejem trpěti nechtie a z přirozenie aneb raději z úmysla Čechóm nepřejí, ani přieti chtie. O Němciech mluvím.

Ale o mužnosti české v válkách, poněvadž kroniky i od cizozemcóv k chvále jich sepsané široce vypravují (ač jsú mnohem viece Čechové statečného činili, nežli jest o nich všemi kronikami vypsáno), tuto já psáti nemíním, než o právích českých, kterýmiž se v pokoji od staradávna spravují, ačkoli ne všem, ale snad některým k užitku a k budúcie paměti psáti jsem umínil, poněvadž se málo těch nacházie, kteříž by o práviech zemských k správě nynějším i budúcím co psaného zóstavili. A o práviech raději než o válkách psáti mi se chce; neb všem dobrým milejší, užitečnější a příjemnější má býti pokoj nežli válka; neb i válka se ne pro válku, ale proto, aby z války pokoj byl přiveden, zdvihá, a jest se lépe (vedlé starého přieslovie) tři léta súditi a sněmovati, než jeden rok váleti, zvláště doma a v zemi, kteráž válka domácie všech jiných válek jest najukrutnějšie a najškodlivějšie.

Z těch i jiných příčin tyto knihy o práviech zemských sepsal jsem, kterýmiž královstvie české (jakož jsem prvé pověděl,) okolnie země znamenitě přesahá; neb svými se právy v něm lidé vlastními a domácími, ne německými, majtpurskými, nebo jinými cizími a přespolními súdie. — Súdie se také sami sebú, Královskú Milostí najprv a kmety [Čechy], totižto pány a vladykami k súdu volenými, ne doktory nebo jinými lidmi v práviech přespolních a cizích učenými, zemi české k jich obyčejóm málo nebo nic užitečnými. — Ale ne zavřeným, než světlým a otevřeným súdem

se súdie, k kterémuž jíti a poslúchati žádnému se nehájí [nebrání], než všem jest svoboda puštěna k súdóm jich, ktožkoli chtie při při tom býti. — Aniž také jest k českým súdóm jiného jazyka potřebie, než přirozeného českého, poněvadž na žádném súdu českém nemá jinak mluveno býti ani od cizozemcóv (kdyby co před súdem činiti měli), než česky, jakož právo země české káže; neb i dsky všecky i nálezové všickni nejinak než česky se píší a z práva tak budúcně psáti mají, jakožto potom bude na svém miestě [místem svým] ukázáno. — Tiemto ještě práva země české práv jiných zemí okolních vyššie jsú, že v jiných zemiech a cizích súdiech lidé dlúho k slyšení nepřicházejí, a v mnohých letech o své pře rozsúzeni nebývají, a žádný o své věci brzo konce nebéře, a kto se o malú věc sudí, prvé ji na doktory a na řečníky [ty ktož od lidí mluvie] utratí, než jí súdem dosáhne; ale v Čechách každý v jednom roce, a druhdy prvé, konec béře o svú při, beze všech veliký́ch nákladóv, beze všech daróv, poct a alafancóv, kterýchž žádný český súdce nechce bráti; a takové pocty a dary, by pak bohaty přieliš byli, za hanbu a za neslušnost, za potupu a za podezřenie sobě kmetové a súdce zemští pokládají. (A ještě by spěšnější konec o své pře lidé brali, kdyby kmetové a súdce zemští VKskú Mstí, a úředníky zemskými najvyššími [pány i rytieřstvem] k tomu držáni byli, aby pilně pře slyšeti a déle na súdě sedati a raněje súditi ráčili, stranných a nepóhonných pří, kteréž vedlé práva slyšány býti nemají, mezi póhonné nevkládajíce. Kterúž věc těžce mnozí nesú; neb ti, kteříž právem živi jsú a vedlé práva slyšáni býti mají, náklady na to veliké a útraty vně činiece a doma skrze opuštěnie hospodářství svých na tom škody nemalé nesúce, k slyšení přijíti nemohú, než spravedlnost jich skrze odtahovánie súdu jim se prodlévá, a těm ježto po právě nejdú, nákladóv a útrat, škod žádných vně ani doma neberú, hned se slyšenie, jakž brzo zavolají, beze všech póhonóv i častých jiezd dává). — Nenie také potřebie k súdóm českým ani doktora, ani řečníka [vymlúvače] zvláštnieho, poněvadž té svobody jest země česká, že každý před každým súdem českým a zvláště před zemským sám svú při móž vésti a sám za sebe beze všech doktoróv (kteříž také, by pak k tomu dobyti byli, málo by zemským právóm rozuměli) a beze všech řečníkóv [vymlúvačóv] zvláštních mluviti

móže, žalovati, odpoviedati, a proti každému sebe i spravedlnosti své brániti, i na každém jí dobývati, tak chudý jako bohatý, žena jako muž.

O těch práviech země české jsem psáti umínil, ne tak jakobych je ustanovovati anebo vynášeti chtěl (viem na koho to slušie), ale vynešená a dávno ustanovená od kniežat a králóv českých prvních i potomních a zvláště od VMsti Kské a potom od súdcí všie země české po dskách a po náleziech panských na rózno a rozdielně položená, shledati a v hromadu krátce sebrati, má mysl všecka [mój úmysl všecken], všecka má práce jest; aby jeden každý, ktož co při súdech nebo při dskách činiti má, mohl snadně v nich k užitku svému, což by jemu potřebie bylo, nadjíti, a najda se poněkud spraviti, a sobě i přátelóm svým i jiným lidem rozličným radu dáti. Kdež já z sebe nic bez dóvodu světlého psáti nebudu, než všecko, což tuto o práviech v těchto knihách spíši, nebo dskami, nebo nálezy VMsti Kské a panskými, starými i novými, obecními neb zvláštními, nebo obyčejem a zvyklostí, kteráž za právo jest [všudy se drží], bude moci ukázáno a dovedeno býti; jinak jistého nic, nic stálého nemohlo by lidem k užitku a jistotě, než k škodě a k neužitečnému troštu sepsáno býti, poněvadž by jim to, po čemž by šli, zóstati a platno býti nemohlo.

Dlúho jsem očekávaje meškal, zdali by kto tu práci na sebe vzieti chtěl, ješto by to mne rozumněje mohl vyhledati, potřebněje sebrati, výmluvněje i příhodněje vypsati. Ale žádného se dočekati nemoha (neb každý sobě raděje než obci živ jest, a svého všickni hledie, obecnieho ne každému se chce) k tomu jsem svú mysl obrátil, abych to na se vzal, čemuž se téměř každý vyhýbá, a někdy sebe i svého užitku zapomena a odlože, o to abych myslil, což by ač ne všem obecně, ale snad mnohým [některým] zvláštně mohlo nynie i potomně slúžiti: vinu všetečnosti chtě raděje podstúpiti, než toho, což by mnohým vóbec k užitku slúžilo, tak nechati a mlčeniem jako jiní pominúti, aby lidé dobří, práv a desk zemských i dvorských nesvědomí, od chytrých skrze jich vtipnost a svú neumělost ke škodám rozličným, v nebezpečenství cti, zbožie i statku svého přivedeni tak lehce býti nemohli; a zvláště časóv těchto, kdež se jest všeliká lest, neupřiemnost, závist, nevěra s úklady a se všemi nepravostmi

všudy po všem světě široce rozlila — i v Čechách se jie nenedostává — a také na ty, ježto od lidí z peněz mluvie a lidem z peněz, z poct, z daróv velikých a úplatkóv a z rozličných alafancóv radie (kterýchž se za našie paměti dosti nacházie,) aby statkóv svých neutráceli; moha každý, ktožby co v súdu nebo u desk měl činiti, doma o to snadně poněkud a beze všech úplatkóv radu vzieti, čehož u řečníkóv [vymlúvačóv] nákladně hledá.

Neb což na mně jest, chtěl bych rád témito knihami a tiemto mým úsiliem netoliko dobrým, ale také i zlým a nepřátelóm svým dobře poslúžiti (neb nic tak dobře dobrému neslušie, jako žádnému neškoditi a komužkoli móž, dobře činiti; tiem člověk najvětší věci podoben učiněn bývá, když dobrým i zlým jednostajně prospievá). Kterýž mój úmysl jest, obojím dobře poslúžiti, zlým jako dobrým: Dobrým, aby cti, zbožie, dědictvie, peněz i všech spravedlností svých uměli i brániti proti nepravým, i na jiných, ktožby jim co bezprávně odjali, svého dobývati a všeliký úklad a moc, jim od hrdých nebo od bláznóv učiněnú, k opravě přivesti a se úkladóm i moci jich právem nebo mocí rovnú brániti, a najprvé vdov a sirotkóv (kterýmž jsmy všickni z přirozenie i z viery pravé křesťanské obecně zavázáni dobře činiti a jich proti nepravým všem brániti, a nikdyž v potřebách je neopúštěti) a potom všech jiných chudých i nevinných, kteříž sobě sami ani obrany ani rady dáti nemohú. Zlým pak, kteříž k své chytré a zlé lsti, dobrým škodné, práva dobrá zle sobě na pomoc za obranu berú, lest právóm rozličně činiece, aby, poznajíce, že chytrosti jich dobří rozumějí a jich úklady před právem aneb súdem odkryjí, o to se pokúšeti nesměli, aby spravedlnosti nemajíce, chytrostí skrze pomoc práv sprostné a dobré lidi o statky jich, o čest i hrdla, a zvláště vdovy a sirotky připravovati nechtěli; znajíce, že ne na ty, na kteréž chtie, ale na se, na kteréž nechtie, i škodu i hanbu a někdy i pomstu uvedú. Neb nenie malá hanba [lehkost], na súdu zemském spravedlivě a vedle práva odsúzenu býti a křivu zóstati, a zvláště tomu, ktož pohánie; ani škoda lehká, poněvadž tomu, kohož jest tak o statek anebo jinak oč sobě k vóli připraviti chtěl, když bude odsúzen, škody všecky i všeliká přečiněnie slovy, skutkem, řečí nebo mocí učiněná s hanbú napravovati musí. A tak tudy má práce bude moci i zlým k užitku přijíti, že se i škod

i lehkostí uvarují, když se o to pokúšeti nebudú, což by jim netoliko zóstati nemohlo, ale také by jim jistú škodu s lehkostí a s potupú i s posměchem přivesti mohlo.

Kterýchžto knih, poněvadž pro užitečné dobré mnohým nespániem, rozličným úsiliem, častým myšleniem, čteniem desk a nálezóv starých ustavičným pracně jsú složeny, žádnému jsem nechtěl nadepsati a jich titule dáti než VKské Msti, pánu země této i svému najmilostivějšímu, aby což pro užitek obecný mnohých psáno jest, žádnému nebylo jednomu, zvláštnie osobě, připsáno, ani k jednomu obráceno, co se široce k užitku mnohých vztahuje, než k tomu, ktož těmi všemi vládne a všecko v zemi české též jako i v uherské i v jiných zemiech mnohých spravedlivě, mocně a pokojně spravuje; a tudy úmysl moj ode všech aby poznán byl, že jsem toho pro žádné daróv očekávánie, pro žádné odplaty ani pro chlubenie mrzké na se nevzal, ani abych se komu jinému chtěl zachovati kromě VMsti Kské, než abych mnohým anebo všem, což na mně jest, vóbec užitečně poslúžil. Od kterýchž ani daróv ani větrné a padlé chvály nežádám; odplata mého úsilie Bóh a Slovo vtělené, a všech jestli že kterým dobře poslúžím, buď vděčnost.

Naposledy každého ktož tyto knihy čísti bude, prosím, aby ne prvé súdil než přečte; ale každý ktož je čte, přečti, a tak teprv nebo chval nebo utrhaj. V kterýchžto jestli že má práce užitečna nenie, vóle jistě jest chvalitebná; neb u velikých věcech i na samém chtění dosti jest, by k žádnému skutku nepřišlo. Kdež jestli že jsem já k té dostatečnosti, kteráž by na to slušela, nepřivedl, ale rozumnějším a výmluvnějším aby o tom potřebněje a dokonaleje psali anebo psáti mohli, příčinu jsem k tomu nemalú dal, aby ten komuž se mé toto psánie líbiti nebude, sám lépe, užitečněje a potřebněje o tom i výmluvněje vypsal a to což mnú učiněno jest, k své pomoci přijal.

Ale pro snadnějšie nalezenie což by komu potřebie bylo, aby tesknost i těžkost čtení všech celých knih odehnána byla, předložil jsem nápis dvojí: Jeden obecný, co se v kterých knihách spolkem nalezá a zavierá, druhý zvláštní, o čem se v každých knihách rozdielně píše, aby každý čehož by hledal, snadně po těch nápisiech k potřebě své mohl najíti.

Rozdiel všech knih, co se v kterých zavierá.

Prvnie knihy po předmluvení summu, co se ve všech jiných knihách píše, ukazují, po obecních i zvláštních a rozdielných nápisiech, a o rozličných súdiech země české.

Druhé o súdu zemském od počátku jeho osazenie až do přísahy v kaple Všech Svatých a na vrch práva dovedenie vypravovati budú.

V třetích knihách bude se vymlúvati o póhonu a jak se má póvod, jak pohnaný, jak komorník i starosta zachovati, od útoku až do práva staného.

Čtvrté jiného nic mieti nebudú než o dskách zemských, o trziech, poručenstviech, o vložení ve dsky trhu, práva vedení úmluvú a zvodem až do odhádánie a posledníeho panovánie.

Pátým knihám jsú dány zástavy rozličné, se zpravú i bez zpravy, trhem nebo zápisem, věna také s přievody, až do let přirozených i Kskú Mstí daných.

V šestých se najdú rozdielové rozliční mezi otcem a syny, mezi bratřími i strýci, k tomu spolkové, dánie, nadánie, směny a vysvobozenie z manstvie.

V sedmých okázáno bude z rozličných příčin rozličné práva vedenie, uvázánie i bránie s komorníkem, a o obranách proti těm práva vedeniem.

Osmé knihy zavierají v sobě summu desk menších i jiných desk k menšiemu písaři [k menším úředníkóm] příslušejících, a listy rozličné od úřadu vycházejície, a zvláště list obranní, až do placenie od desk, na kterémž konec všeho záleží.

Devátým knihám dáni sú zmatkové rozliční, kteříž se tak při súdu jako při dskách příčinami rozličnými i osobami často přiházejí.

Co v prvních knihách:

Summa všech knih, co se v kterých zavierá.

1. O rozličnosti súdóv v zemi české, a najprv o súdu zemského velikosti a moci.

2. O súdu komorniem.
3. O súdu dvorském.
4. O súdu duchovniem.
5. O súdu purkrabí Pražského.
6. O súdu menšiem Pražském (menších úředníkóv Pražských).

V druhých knihách:

1. O súdu zęmském, jak má osazen býti a kdo kdė sedati má.
2. O zahájení súdu.
3. O svědčení póhonóv.
4. Kdy se dává právo stané.
5. O položení za nemocna na svědčení póhonóv.
6. O položení ven z země na svědčení póhonu.
7. O rozvodnění a ranění na cestě.
8. Kteří se póhonové vysvědčují a kteří nic.
9. Jak se pře slyšie a jakým řádem.
10. O žalobě. (Žaloba z dědictvie. Žaloba ze škod. Žaloba z moci. Žaloba z nářku cti.)
11. Co při žalobě póvod má zachovati.
12. O zavření a konci žaloby.
13. Póvod má všecko pohotově mieti.
14. O hojemství.
15. O poklidu.
16. O položení ven z země a za nemocna před súdem a při žalobě.
17. K žalobě jak se má pohnaný mieti.
18. O pánu z lavic.
19. O poručníciech pří.
20. O potazu panském.
21. O nálezu panském.
22. O dovedení nálezu a o zvodiech po nálezu rozličných.
23. O přísaze v kaple, a o jiných přísahách rozličných.
24. Přísaha úředníkóv větších. (Přísaha, kterúž do lavic pán nebo vladyka k súdu zemskému činí. Přísaha menších úředníkóv. Přísaha v kaple póvodu. Přísaha pohnaného. Přísaha očistníkóv. Přísaha za nemoc. Přísaha k svědomí. O přísaze obú-dvú hofmistróv.)

25. Co před přísahú.
26. Co při přísaze v kaple.
27. O očistníciech.
28. O rozdielu přísah a o primě.
29. Co po přísaze.
30. Ktož proti komu na súdě práv zóstane, co činiti má, aby svých škod na otporníku dobyl.
31. Nač se nález v súdu dělá.

V třetích knihách:

1. O póhonu.
2. Co jest póhon.
3. O útoku.
4. O útoku nedohnaném.
5. V útoku má každý jmenovati, z čeho pohnati chce.
6. Komuž póhon zdvihnú, a bude ze škod pohnán, nemá pohoniti zase pohnaného, leč s ním prvé o škody rozsúzen bude.
7. Co póvodu.
8. O žalobníku.
9. O póhonu najvyšších úředníkóv a jiných lidí.
10. O póhonu měst a klášteróv.
11. Jak má král pohnán býti a jak jiných pohánie.
12. O próvodiech.
13. Co pohnanému.
14. Póvodu i pohnanému společné a obecné, i rozdielné a zvláštnie co jest.
15. O starostovi komorničiem.
16. O rociech k svědčení póhonóv.
17. O komorníciech.
18. O právu staném.
19. O roku opravení.
20. O vize.
21. O rozličnosti póhonóv.
22. Kde jeden a kde trój póhon.
23. O moci.
24. O některých zvláštních póhoniech, jak se při nich póvod má vedlé práva zachovati.
25. O placení od póhonóv vedlé práva.

V čtvrtých knihách:

1. Předmluvenie a summa knih čtvrtých.
2. O úředníciech a úřadu desk.
3. O trhu.
4. O prodávajíciem.
5. O kupujíciem.
6. O dědiciech.
7. O přiznání osobniem u desk.
8. O úředníciech, když k komu jdú neb jedú.
9. O listu přiznávajíciem.
10. O relatořiech a relaciech ke dskám.
11. O zpravě.
12. O třetině.
13. O úmluvě.
14. O zvodu.
15. O panování.
16. O odhádání.

V pátých knihách:

1. O zástavě.
2. Zpósob a forma zástavy dědictvie se zpravú na prostání.
3. O zástavě platu komornieho.
4. Zápisem zástava bez zpravy.
5. O splácení zástavy nebo o ssutí.
6. O věnu.
7. O přidání věna.
8. O třetině věnné.
9. O dvojí třetině.
10. Proměněnie stavu vdovského.
11. Nemá k žádnému věna kladení osobně žena u desk býti, než k přievodu.
12. Jak má vdova věna svého dosieci.
13. Dokud má vdova věnné dědictvie držeti.
14. Věno též se jako jiné dědictvie dědicské promlčí.
15. Postúpenie věna jak má býti po splacení.
16. Každý rytieřský a zemanský člověk, pojmi sobě ženu jakéhož koli řádu, móž jie věno dskami klásti, ale zase nic.

17. Věno žádnému nezapsané, když vdova umře, na koho přicházie.
18. Kto věnovati mohú.
19. Věno se zpravú.
20. Co jest dosti za věno.
21. Na čem móž věno kladeno býti.
22. O vznešení věna.
23. Věnu předešlému trh a prodávánie dědictvie nic neškodí.
24. Věna svého žádná žena zavaditi nemóž, dokudž jest muž jejie živ.
25. O přievodu věna.
26. Z kterýchž se příčin věno převodí.
27. Převedenie věna s jednoho na jiné tak má zachováno býti, jakž věno prvnie ukazuje.
28. Co přejemci přiležie.
29. O rozličnosti přievodóv věn.
30. Zpósob a forma přievodu věna, kdež se diel toliko převodí.
31. Převodí se věno z jedněch desk do druhých, a z jedné země do druhé.
32. O splacení věna.
33. O poručenství.
34. Forma a zpósob poručenstvie otcovského.
35. Poručenstvie móž býti doma kromě desk.
36. O obranci.
37. Dokud poručenstvie trvá.
38. Troje poručenstvie.
39. Zpósob a forma poručenstvie králem daného.
40. Móž-li poručník sirotčí poručníka jiného udělati.
41. Z čeho mají poručníci počet činiti.
42. O spolku s sirotky.
43. Co při poručenství sirotčiem za právo jest.
44. O letech.
45. Léta jsú dvoje.
46. Léta králem daná.
47. Kto léta móž sirotkóm dáti.
48. Dvojiem obyčejem král léta dává.
49. Forma a zpósob let dánie.

V šestých knihách:

1. O rozdielu.
2. Zpósob dielu zřetedlného jest nerovný.
3. Forma dielu, kdež se za diel obojím gruntové dostanú.
4. Zpósob dielu, kdež jeden od druhého penieze vezme, a druhý v gruntiech zóstane.
5. Zpósob oderčenie.
6. Dědictvie odděleného, když umře, na koho přicházie.
7. Diel otec synu, bratr bratru, strýc strýci má a povinen jest dáti.
8. Co na diel jde, a co nic.
9. Kto má děliti.
10. Trojiem obyčejem diel se nacházie.
11. Má-li syn otci i dětem jeho diel rovný dáti.
12. O dielu k konci nedovedeném.
13. O rozdieliech mezi nepříbuznými a příbuznými.
14. O spolku.
15. Zpósob spolku.
16. Dědictvie se v spolku zejména neklade.
17. Spolkové pro nezachovánie při nich vedlé práva míjejí.
18. Kto mohú v spolky vstupovati.
19. Spolek se též jako jiné dědictvie promlčí.
20. O zpravě živého a zóstalého společníka.
21. O propuštění z spolkóv.
22. O dání dědictvie nebo platu a nadání.
23. Zpósob dánie zvláštní osobě.
24. Zpósob nadánie k kostelu neb jakémužkoli záduší.
25. O děkování z poručenstvie.
26. Zpósob děkovánie.
27. O frajmarku nebo o směně.
28. Směnú takto.
29. O vysvobození dědictvie manského z manstvie.
30. Zpósob a forma propuštěnie z manstvie.
31. O zápisiech nápadniech.
32. Dsky zápisné dvoje: veliké a malé.
33. O opatření zápisem statku jednoho každého.
34. Dědictvie nezapsané na krále přicházie.

35. Jak kto má statek svój zapsati, s miestem či bez miesta.
36. Co jest miesto v zápisiech.
37. O postúpení a uvázání.
38. Zpósob zápisu s miestem a s uvázániem.
39. Rozum zápisu s miestem a s uvázániem.
40. O zápisu svěřeném.
41. „Kdyby bez nich býti nechtěl.“

V sedmých knihách:

1. O uvázání, a co jest a kolikero jest uvázánie.
2. Jak se má zachovati, kto se chce uvázati s komorníkem.
3. Kterak se má mieti při uvázání.
4. O zápisu bez miesta postupeniem.
5. Zpósob zápisu bez miesta postúpeniem.
6. Kde má státi „dědicóm“ v zápisu a kde nic.
7. „Se vší zvolí, co k tomu příslušie.“
8. O nábytciech a svrchciech.
9. K učinění jako z svého vlastnieho dědicského.
10. O rozličných výminkách v zápisiech, najprvé o moci, aby mohl kšaftem odkázati.
11. Ktož zápis dědictvie svého učiní, a potom jemu dědictvie přibude, aby jiného zápisu pro to zbožie přibylé nedělal, jak to má opatřiti.
12. Kto chce, zápisu svého nepropúštěje, uprodati dědictvie svého jiným po smrti své zapsaného.
13. „Najprvé a předevšemi.“
14. O jiných výminkách a o písařiech desk zemských.
15. O rozličnosti zápisóv.
16. Žádný se dluh nezpravuje.
17. O zápisu, kdež se dluh spravedlivý i s úrokem zapisuje.
18. O brání s komorníkem.
19. O rukojmí na bránie.
20. Co sobě má po rukojmí viece zjednati, a co učiniti, kto chce bráti.
21. Kde, kdy a jak se má bráti.
22. O vyručení zájmu.
23. Bránie rukojmě.

24. Když se dlužníku zajímá, a on nevyručí.
25. O odhádání zájmu.
26. Ktož bráti nedá.
27. O smluvách.
28. O otporu proti brání.
29. Kdež nenie co zajímati.
30. Bránie a uvázánie s komorníkem, v čem jedno k druhému podobno jest a v čem se dělí.
31. O vinách, kteréž se propadají k úředníkóm menším.
32. O propuštění zápisu, trhu, věna.
33. O otpořiech.
34. Co jest otpor.
35. Příčina v otporu iná položena býti.
36. Kto má k otporu pohnati.
37. Kto má k otporu pohnán býti.
38. Kdy se otpor móž klásti a kdy nic.
39. Kde a při čem má otpor kladen býti.
40. Čemu móž a čemu nemóž otpor kladen býti.
41. Každý, ktož otpor vloží, má jej před se vésti.
42. Zpósob a forma otporóv.

V osmých knihách:

1. (Úvod.)
2. O menších dskách.
3. Co se jiného v menšie dsky zapisuje.
4. O dskách památných.
5. O dskách póhonných.
6. O dskách, v kteréž se svědomie píše.
7. O dskách komorničích.
8. O knihách úročních.
9. O registrách peněžitých a listovních.
10. O knihách žalobních.
11. O dskách velikých zemských.
12. O registrách starosty komorničieho.
13. O listech, kteréž od úřadu desk zemských přicházejí.
14. List, když kto chce pro úrok bráti.
15. List, kdež se rok nebo pól léta napřed dává věděti.

16. O listu, když po vyjití polúletie nebo roku napřed daného věděti k penězóm se obsielá ten, ktož je bráti má.

17. O listu, kdež se věno splacuje.

18. List, kdež se poručníci obsielají, aby sirotkóm let došlým zbožie jich postúpili.

19. List na svědka, když pohnán jsa svědčiti nechce.

20. List, když s plného súdu král rozkazuje někomu, aby stál, nebo páni.

21. List k odhádaní.

22. List obranní.

23. Nač se dává list obranní.

24. Kdy a v který čas list obranní má dán býti.

25. List obranní pod jakú pečetí má dán býti.

26. Ktoby se proti listu obranniemu a uvedení purkrabie zepřel.

27. Co má v listu obranniem zejmena státi.

28. O pečeti zemské.

29. O výpisiech z desk.

30. Jakým obyčejem výpisové z desk mají býti vydáváni.

31. O odúmrtech.

32. O placení od desk.

33. Co se jest od desk bralo za starých.

34. Kto má od desk platiti.

35. Od dielu co se béře. Od spolku. Od frajmarku nebo směny.

36. O propuštění.

37. Od propuštěnie póhonu.

38. Od poručenstvie otcem učiněného. Od děkovánie z poručenstvie.

39. Od let.

40. Od vysvobozenie z manstvie dědictvie.

41. Od nadánie. Od dánie.

42. Od listu obrannieho a od jiných listóv. Od relacie na rukojmě, na uvázánie nebo na zájem. Od výpisu. Od majestátóv.

43. Od uvázánie s komorníkem.

44. Od bránie nebo od zájmu. Od ohledánie škod. Od veřejí. Od úmluvy. Od panovánie. Od zvodu.

45. K komuž úředníci jdú neb jedú. Od odhádánie.

46. O meziech.
47. Od otporu a od jiných rozličných věcí.
48. Menší písař toto sám béře.

V devátých knihách:

1. (Úvod).
2. O dvojích zmatciech.
3. O zmatciech, kteříž se póvodovi přiházejí.
4. O zmatciech při žalobě.
5. O zmatciech po náleziech při práva vedení.
6. O zmatciech při uvázání s komorníkem.
7. O zmatciech při brání nebo při zájmu.
8. O zmatciech při otpořiech.
9. O zmatciech pohnaného.
10. Co jest při dskách a při súdu změněno.

1. O rozličnosti súdóv v zemi české, a najprv o súdu zemského velikosti a moci.

[1]) Súdové v zemi české jsú rozliční, ale najvyšší... [4]) s jiných súdóv všech, o nichž... [12]) poněvadž i Kská Jasnost ten súd vedle práva podstúpiti jest povinen, jako jiní obyvatelé královstvie českého.

1. V království a v zemi české súdové jsú rozliční, ale najvyšší a najznamenitější jest súd zemský; na kterémž král se pány a vládykami sedaje čtyřikrát do roka na časy obyčejné, všecky pře, kteréž k tomu súdu slušejí, súdí. **2.** Na kterýžto súd s jiných súdóv některých, o nichž níže mluveno bude, móž se každý odvolati; ale s zemského súdu jinam žádného odvolánie dalšieho nezóstává, než na tom každý dosti mieti, na tom každý přestatí musí. **3.** K tomu súdu každý člověk, kterýž co v zemi české dědičného má, jakéhož by koli řádu byl, povinen jest státi, a každému, ktož by jej k tomu připravil, práv býti; z toho žádný vyňat býti nemóže žádnými právy zvláštními, žádnými obdarováními ciesařskými, královskými ani duchovními, poněvadž i Kská Jasnost ten súd sám vedle práva jako jiní obyvatelé královstvie českého podstúpiti jest povinen.

2. O súdu komorniem.

[1]) Druhý súd jest komorní, kdež v komoře Kská Mst... [19]) před menší súd pohnati úředníków malých; a zase... [21]) k právu zemskému pohnán býti. [22]) ten rozsudek a nález každý píše se v knihy súdóv královských. (A ty nálezy sekretář píše.) A potud...

1. Súd v království českém druhý jest komorní, kdež v komoře Kská Mst. s raddú svú pře, kteréž do komory Kské Jasnosti slušie, súditi ráčí, když a kolikrát se do roka Kské Msti líbí.

2. K tomu súdu žádný o dědiny a o zbožie, svobodná neb manská, o žádné zápisy, a naprosto o žádnú věc, kteráž k zemskému súdu přislušie, nemá žádného pohoniti, a zvláště když práva jdú; než co se jiných věcí dotýče, o ty jeden druhého do komory pohoniti móž. **3.** Toho súdu řád tento jest, že jeden druhého listem pohání a k tomu súdu připravuje, list na JMKské póhonný uprose; kterýž list sekretář KMsti každému, když JMstK. ráčí rozkázati, píše a vydává a v registra hned, kto koho obsielá, zapisuje; neb se i v tom súdu komorním pře pořád vedle vyjitie listóv prvnějších a poslednějších, a ne na přeskáčku slyšie. **4.** K kterémužto súdu každý má státi nebo na miestě svém s plnú mocí poslati. **5.** A nestane-li, ani koho na svém miestě s plnú mocí pošle, tehdy svú při ztratí. **6.** Pakli se pohnaný obrání a proti pohánějíciemu práv zóstane, móž pohanějícieho, kterýž jest jej k škodám připravil, z těch škod k právu zemskému před pány nebo před menší súd pohnati. **7.** A zase též, jestli že pohnaný odsúzen bude, móž ze škod od póvoda k súdu zemskému velikému nebo menšiemu pohnán býti (Dóvod toho všeho v Památných knihách M. 1. *Královská Jasnost.)* **8.** Pakli kto na kom právo ustojí v komoře, ten má relací z registr KMsti. vzieti ke dskám zemským, a když ta relacie ve dsky vepsána bude, bude moci toho, na komž jest právo ustál v komoře, jedním póhonem k zemskému súdu pohnati, buď oč koli, buď o dědictvie nebo o škody nebo o dluh, malý neb veliký. A když to k slyšení přijde u súdu zemského, nemá tomu pohnanému žádné hojemstvie dáno býti. (To psáno v Památných knihách N. 20. *Najjasnějši.)* **9.** Ale když krále JMsti v zemi nenie, raddy JMKské v komoře súditi mají, kterýmž ten súd od KMsti. poručen bude, dvakrát do roka: na sv. Martina jednú, druhé dvě neděli před sv. Duchem. **10.** Při kterémžto súdu má toto zachováno býti: Aby najprvé každý, ktož pohánie, v listu jmenoval, z čeho pohoní, a to aby i registry zapsáno bylo. A ktož by před tiem súdem práv zóstal, má jemu dosti učiněno býti vedle nálezu do dvú nedělí. A ktož by dosti učiniti nechtěl, ješto by na svobodných nebo na zápisných dědinách měl, tomu se v dědiny jeho má uvázáno býti úřadem purkrabie hradu Pražského do té summy, pokudž by nález svědčil. Ale ktož by na dědinách svobodných nebo zápisných neměl, ten má

listem zatykacím k tomu připraven býti, a do vazby má vsazen býti, aby se nálezu panskému dosti stalo. A takového fedrovati ani zastávati nemá žádný. A na tom súdu při těch časiech má dvě neděli ustavičně sedieno býti (To psáno v Památných dskách Q. 18. *Kniežata, páni a vládyky na plném sněmu obecniem.*) **11.** Při tom súdu komorniem nenie potřebie, aby póvod nebo pohnaný osobně stál k roku nebo k súdu, než listem móže moc dáti komuž chce a poručníka listem nebo registry udělati, kohož se jemu zdáti bude. **12.** Také sobě při tom súdu póvodové roky opravují, dokudž k rozsúzení pře nepřijde (a od toho sekretáři královskému dva groše česká se dávají.) **13.** Móž sobě také při témž súdu pohnaný hojemstvie dvakrát vzieti, jako při zemském, a viece nic. **14.** Svědky ktož vede, ty sekretář zapisuje, a to bez přísahy, než pod tiem závazkem, jakoby přísahu učinili (a od zapsánie každého svědka čtyřie groše beře.) **15.** Ale ktož svědčiti ústně a osobně nechce, móž listem pod pečetí svú dáti svědomie, a takové se svědomie v tom súdu přijímá, jakoby kto ústně a osobně svědčil. **16.** A též se pohoní k svědomí listem, kterýž sekretář dává, jako k súdu. **17.** A kteráž koli pře před tiem súdem konec vezme a nálezem KMsti rozeznána bývá, ten takový nález píše se v knihy súdóv královských. (A ty nálezy sekretář píše, když KJasnost sám súdí; když raddy KMsti súdie, písař k tomu zjednaný.) — A potud o súdu komorniem.

3. O súdu dvorském.

[1]) Súd jiný v zemi české jest dvorský nebo manský, u kteréhož se o dědictvie manská súdové a rozsudkové dějí... [12]) v stání, v žalobě... [25]) nebo na miestě svém poslati... [27]) a k súdu na každé suché dni stávati. [43]) ktož to dědictvie KMstí dané... [52]) (č. 7. není v I. rec.) [85]) za falešníka vedle té viny má zóstati... Václava Skuhrovského, kterýž jest to najprv učinil. Ktož se uváže s komorníkem a to dědictvie dále zapíše, to na KMst. připadá. A jiných příčin jest mnoho, pro kteréž lidé zbožie svá ztracují. [93]) práv zemských o statky své... [100]) nevyprosil, by to zbožie kto kolív potom vyprosil... [107]) (č. 15 — do konce, není v I. rec.)

1. Jiný súd v zemi české jest dvorský neb manský, u kteréhož se o dědictvie manská súdové a výpovědi dějí; a také odúmrti všecky, kteréž starodávním právem na KMst přicházejí po komž koli, tu súzeny býti mají. **2.** Na kterémžto súdu sedá na

miestě královském sudí dvorský najvyšší, a k tomu páni, kteříž od krále jmenováni jsú, a s nimi čtyřie z vládyk. **3.** A nález vynášeti mají dva z panóv a jeden z vládyk, ten a ti, kterýmž sudí dvorský káže. A když nález vynesú, má v něm zapsáno býti, kteříž jsú z pánóv a kto z vládyk ten nález vynesli (To psáno v III. dskách Ondřejových F. 8.) **4.** Ten súd tak osazený má držán býti čtyřikrát do roka, tak a na ty časy, jako súd zemský. **5.** Při kterémžto súdu dvorském všecken řád a obyčej též se zachovává jako při súdu zemském, v stání k súdu, v žalobě, v rociech opravování, i práva po nálezu vedení; krom póhonóv, že dva z manóv o dědictvie manské pohánějí, a ne sám komorník, jako k súdu zemskému; a také kromě výpros, k kterýmž se žádný ani skrze many ani skrze komorníka dvorského (neb i ten súd komorníka má, ale jednoho toliko) nepohánie: než miesto póhonu dává se list provolací do toho města, k kterémuž najblíže přileží to zbožie, kteréž jest vyprošeno. A má to zbožie v tom městě provoláno býti po tři trhy vždy ve dvú nedělí (To psáno v I. dskách Matějových G. 15. *Páni vóbec nalezli.*) **6.** A jestli že kto chce lepšie právo mieti k tomu, což se provolává, než Kská. Mst., anebo ten, kdož jest to vyslúžil, má sám osobně k úřadu desk dvorských přijieti nebo na miestě svém, kohož chce, poslati a tu výprose té odepřieti a k súdu na každé suché dni, sám nebo poručník jeho, stávati, dokudž o to rozsúzen nebude. Pakli v těch šesti nedělěch žádný otpierati nebude, tehdy ten, ktož jest vyprosil a vyslúžil, má po list provolací do toho města, kdež jest po třikrát voláno, poslati a k úřadu desk dvorských jej pod pečetí toho města zase přinesti. A přinesa list, má od desk zemských komorníka vzieti a poslati k veřejiem toho, ktož to dědictvie KMstí pryč dané a provolané drží, a ten komorník má to témuž držiteli oznámiti, že jest provoláno; pakli by toho držitele doma nebylo, tehdy úředníku jeho nebo čeledi jeho to má oznámiti a súsedóm blízkým dvěma nebo třem opovědieti, že to zbožie jest provoláno: má-li kto lepšie právo než král pán, pojeď a otpieraj (To psáno v I. dskách Matějových G. 15. *Páni vóbec nalezli.*) Pakli kto po provolání nebo po dání věděti k veřejiem otpor učiní po poslu, má se k tomu otporu v prvnie suché dni hned přiznati osobně sám; pakli se nepřizná, ztratí při svú; a přizná-li se, má každé suché

dni k súdu stávati dotud, dokudž rozsúzen o ten otpor nebude; pakli nestane kdy, a pře k súdu přijde, tehdy svú při ztratí. A ktož koli kterú odúmrť vyprosí, a koho k nákladóm připraví, a práva královského neprovede, takový každý bude moci ze škod pohnán býti. A ten ktož otpierá výprose, bude-li sobě hojemstvie do druhých neb do třetích suchých dní bráti, a ten, ktož jest vyprosil, právo královské provede a obdrží, tehdy také ten, ktož jest sobě roky otkládal, bude moci ze škod pohnán býti (To psáno v II. dskách Dúpovcových P. 29. *Páni na plném súdu.*) **7.** To také známo a vědomo má býti, že při výprosách žádná se žaloba neklade, když kto které zbožie nebo dědictvie vyslúží, než otpor se slyší, a strany mluvie a své spravedlnosti ukazují, jako při súdu zemském, když se otporové súdie. **8.** A ktož co vyprosí na králi, na dědinách svobodných nic nemaje, a k súdu přistúpiti a o to se súditi chce, ten každý má k úřadu pro škody a náklady zaručiti (To psáno v týchž knihách a v témž miestě.) **9.** Ktož pak co vyslúží na králi, a to súdem nebo smluvú obdrží, má na vrch právo dovesti do prvních, druhých nebo konečně do třetích suchých dní; nedovede-li, ztratí to dánie a výsluhu, a to bude moci od krále jinému dáno býti. (To psáno v Památných S. 21. *Co se dotýče.*) **10.** Na krále každé dědictvie připadá, kteréž kto bez otporóv a nárokóv drží a toho žádnému nezapíše, v tom bez dědicóv sejde; taková dědictvie a zbožie všecka na krále spravedlivě připadají (Dóvod toho v III. dskách Václavových R. 12. *Item nalezli,* a v starších dskách I. Zdislai A. 38. *Jan z božie milosti;* v týchž dskách B. 21. *Jan z božie milosti;* v týchž dskách D. 40. *Jan český a polský král;* v týchž dskách D. 45.). Měj přátely jaké chce, chudé nebo bohaté, syny, strýce, bratří, když jsú dielní, nemóž než na krále takové zbožie každé nezapsané připadnúti. Když kto také jakú nešlechetnost neb svévolnost proti králi, proti zemi, neb moc proti právu učiní, takového každého zbožie na KMst. přicházie, by pak ten, ktož se toho dopustí, měl syny, bratří, strýce, neb jiné přáteli nedielné; neb ti nemohú toho obdržeti ani toho kterým právem obrániti. (To psáno v I. Zdislavových A. 28. *Jan z božie milosti;* a v týchž knihách U. 21. *Jan z božie milosti.*) Připadá také dědictvie na krále, kdež trh dvěma svědčí nebo třem, a když který z nich umře, diel každého mrtvého na krále

přicházie. (To stojí v I. Prokopových U. 13. *Páni nalezli.*) **11.** I ten, ktož zbožie svobodné sobě ve dsky klásti dá, nejsa řádu zemanského, to zbožie ztracuje. Ale ten, ktož ve dsky klade, sám práva nemaje, má s hrdlem i statkem na královské a panské milosti býti, a za falešníka vedle té viny má zóstati. (Dóvod toho v Modrých póhonných při nálezu, kdež Bohuslav z Prahy pohánie Václava Skuhrovského.) A jiných příčin jest mnoho, pro kteréž lidé statky, dědictvie a zbožie svá ztracují. **12.** To také má vědieno býti, že s súdu dvorského móž se ktož chce na súd vyšší panský a nález odvolati. (To stojí v I. Matějových G. 15. *Páni nalezli.*) **13.** Ale že mnozí za starých — ale viece za našie paměti — výprosami nespravedlivými skrze neznámost práv zemských o dědiny i o statky své jsú přicházeli, aneho výprosníkóm jich udělovati smluvú musili, aby tomu překaženo bylo a své spravedlnosti aby každý i mohl i uměl užiti a výprose nedóvodné odepřieti: vědieno má býti, že ktož drží které koliv dědictvie od súdu osazenie za tři léta a za osmnáct nedělí bez nároku, ješto jest to spravedlivě na krále JMst. přišlo, a žádný toho v ten čas nevyprosil, až jsú léta zemská prošla, by pak to zbožie ktož koli po těch letech prošlých potom vyprosil, nic neobdrží, než držitel jest k tomu spravedliv, a má toho užiti, a každé takové výprose právem se obrání. (Dóvod toho Wenceslai Andreae O. 5. *Item léta božieho.*) **14.** Má i to vědieno býti, ktož které zbožie vyprosí a obdrží, že zpravce toho mrtvého, po komž jest zbožie vyprosil, to zbožie zpravovati mají tomu, ktož tu odúmrt kúpí. (Toho dóvod v I. dskách Prokopových U. 26. *Léta božieho.*) **15.** Item duchovnie dědiny ani platy na krále za odúmrt nepřipadají (Nález I. Plana E. 5 v při mezi Marketú převořiší od sv. Anny.) Item žádný dániem i právem královským nemá na žádné dědiny ani platy sahati, dokudž práva královského prvé podlc řádu zemského neprovede, a dokudž to přesúzeno nebude (Nález na to I. Plana J. 29. v při mezi Prokopem Apatekářem z Prahy a Sigmundem Diblíkem.) **16.** Než což kto vyprosí na KMsti, ta výprosa má ve dsky dvorské najprvé vložena býti, a řád zachován má býti vedle obyčeje. A když se tak stane, která strana k čemu právo bude mieti, ta toho poživ. **17.** Item každý nápad, kterýž pro účinek neslušný na KMst. přijde, ten má KMst podle panské rady na zemské dobré dáti,

a ne na osob některých zvláštnie (Nález na to III. Venceslai J. 11. v při Hynčíka s Habartem z Kolovrat etc.) **18.** Ještě každé 120
dánie kráľovské dává se bez pohoršenie práva každého jiného. (Nález o tom v při Jindřicha z Stráže a Elšky z Stráže). A na tom mnoho záleží. — A potud o súdu dvorském.

4. O súdu duchovniem.

[1]) Jest jiný súd v zemi české... [11]) a akt starých neb pravých snad nenie...

Ještě jiný súd jest v zemi české, ale o tom lépe a práveje móž povědieno býti, že jest byl, nežli že jest, nebo že bude; ten slove duchovní; na kterémž arcibiskup Pražský s svými preláty sedal jest, kostelnie a klášterská zbožie vedle zápisóv a akt súdě. (Ten súd za našie paměti jest nešel; než že jest někdy prvé před časy byl, to se nacházie ve dskách a v náleziech panských, a zvlášť v IV. dskách Vácslavových C. 16. *Páni nalezli,* kdež stojí, že *o zemskú věc před súd zemský má býti pohonieno a o duchovní před arcibiskupa, jakož bylo od staradávna)* A poněvadž arcibiskupa nenie, a zbožie duchovnie jsú ujata a umenšena, a akt starých anebo celých snad také nenie, a také ten súd nejde, nenie potřebie o tom súdu z těch příčin již pověděných viec psáti.

5. O súdu purkrabie Pražského.

Tit. O súdu miesto-purkrabie. [1]) Pátý súd jest miesto-purkrabie Pražského, kterýž nic jiného než listy...... súdí a má súditi. [17]) a tu nález o svú při-a konec vzieti... [31]) měj nebo neměj. Pakli by kto... [35])... Albrechtą Rendle.) Při listech každý má věděti... [40]) Ale tomu má takto rozumieno býti... [45]) lániem ani leženiem dobyti... [49]) s rukojmémi. Jiné listy...

1. Jest v zemi české od svrchu vyčtených súdóv súd rozdielný pátý, purkrabie Pražského, který jiného nic než listy na penieze s rukojměmi vedle práva súdí a súditi má (To psáno v IV. Matějových. A. 27. *Najjasnější knieže a pán, pan Sigmund etc.* A tu jest zpráva o listech i dobrých vólech, o ležení, o lání i o škodách i o jiných všech věcech, kteréž k listovniemu

právu přislušejí.) **2.** A k tomu súdu ktož chce pohnati, listem pohánie purkrabovým; v kterémžto listu pokládá se, kto koho před purkrabí chce viniti a z čeho, a rok, kdy oba před purkrabí státi mají. **3.** A stojie-li, tehdy súzeni býti mají od téhož purkrabie vedle práva a spravedlnosti listovnie. **4.** Pakli po třikrát obeslán jsa kto listem purkrabie Pražského nestojí na třetí rok, dává se póvodovi za právo stané, a toho práva staného má purkrabí relací ke dskám zemským učiniti; a ta má od něho přijata a ve dsky menšie zapsána býti; a ten, ktož jest právo ustál před purkrabí, má toho, na komž jest ustál, k súdu zemskému pohnati, a tu nález a konec o svú při vzieti. **5.** Za právo jest při tom súdu, že každý má třikrát obeslán býti od purkrabie Pražského, a nenie zavázán na první ani na druhý rok k súdu státi, než teprv na třetí; item na žádného nemá práva staného purkrabí dávati, než když po třetie k súdu před ním k jeho obeslání nestojí. **6.** A kohož koli purkrabí súdem svým rozsúdí, nemá žádných zvodóv ani odhádánie na otsúzeného úřadem svým miestopurkrabstvie činiti. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelík z Chrastu Václava z Jilmanic pohánie.) **7.** A též pro nestánie na žádného nemá žádnými zvody, ani jakým právem úřadu svého jiným sahati (nález o tom v II. dskách Ondřejových N. 17., kdež Jiřík Tunkl z Brníčka etc. pohánie Anny z Kováně); než na každého, ktož před jeho súdem třikrát nestojí, má relací ke dskám učiniti, jakož jest prvé pověedieno, měj na zemi nebo neměj (těch takových relací sú plny dsky zemské menšie); pakli by kto přes to zatčen byl, maje na zemi jakéž koli dědictvie, na zmatek by zatčen byl. (Nález o tom v nových póhonných, kdež Jan Hlavsa pohánie Albrechta Rendle.) Neb zatykač a uvázánie jest úřadu jeho pójčen ne po jeho súdu anebo nestání, než po súdu před hajtmany v komoře nebo po nestání před nimi. (Dóvod toho v Památných Q. 18. *Kniežata.*) **8.** Při listech každý má věděti, že se list každý promlčí, ktož jim koli za tři léta a 18 nedělí neupomíná, též jako jiné dědictvie. (Ale tomu tak má rozumieno býti, když by kto úrokóv nebo summy nechtěl platiti; pakli se platie úroci, tehdy se věčně nepromlčí. Toho dóvod v čtvrtých knihách Matějových A. 27. *Najjasnější knieže.*) **9.** Ktož pro neplněnie a dosti-nečiněnie listu laje a hanie, a spravedl-

nosti listovnie tím láníem a haněníem dobyti nemóž, má je právem zemským vedle nálezu starého dobývati. (Dóvod toho v III. Matějových A. 27. *A jestliže by kto komu plniti nechtěl* etc.) **10.** Purkrabí nemá žádných listóv súditi, než ty toliko, kteříž na penieze jsú s rukojměmi. A ktož k listu pohnán bude, nebo se přizná a plniti má, nebo proti pečeti mluviti bude: má svědky vésti usedlé lidi a zachovalé před kříž, a tu přisahati má pohnaný a jiní s ním. Ale kolik jich má za pečeť přisahati, to purkrabí vie, a nález dskami učiněný oznámí. (A zdá se druhým, že k té přísaze mohú i nevládyky přijati býti, když jsú toliko lidé usedlí a zachovalí, a kteří na svobodných dědinách mají.) **11.** Jiné listy, kteříž na zboží svobodném dluh ukazují nebo na platu, neb také listy na zbožie zápisná, ty mají páni na súdě zemském súditi, jako jiné dluhy nelistovnie. Pakli jest summa o desieti hřivnách nebo níže, to má súdem menším rozeznáno a rozsúzeno býti.

6. O súdu menšiem Pražském.

[1]) Poslední súd v zemi české jest, kterýž slove menší súd ... [4]) pře menšie. Ten se drží ... [7]) před súdem zemským. [28]) A také o dluhy od jedné kopy až do desieti kop grošóv českých; všecken řád ... [42]) v súd veliký ... [50]) v pátek o suchých dnech najprv příštích neb nažajtří po sv. Jeronymu ale úředníci k těm a nepohnutým rokóm najbližším, když se ... [53]) neb k přísahám od jich súdu prima se nezvoní. A potud o súdu zemském menšiem. — A potud o rozličnosti sudóv v kralovství českém, kterýchžto všech viece nenie než pět: Súd zemský, a ten nejznamenitější a najslavnější, z něhož nikam výš a dále žádného odvolánie nenie; súd dvorský, kdež se manstvie a dánie královská neb výsluhy súdie; súd komorní, kdež král JMst v komoře s raddami svými súdí neb na miestě JMsti ti komuž se od JMsti Kské poručí; súd duchovní neb arcibiskupa Pražského, kterýž jest nynie dokonce zminul; súd miestopurkrabie Pražského; poslední súd menší, kdež úředníci menší Pražští sedají.

1. Po svrchu psaných súdiech pěti jest poslední súd v zemi české, kterýž slove menší súd, na kterémž sedají úředníci menší v týchž laviciech, kde páni. A proto slove menší, že v něm úředníci menší sedajíce, súdie pře menšie, totižto o deset hřiven stříebra škody a dluh o deset kop grošóv, o lidi a o čeleď zběhlú, a viece ani výše nic. **2.** Ten se drží též jako veliký súd zemský čtyřikrát do roka, vždy dva dni před súdem panským,

v každé suché dni, v středu a ve čtvrtek, netoliko při suchých dnech, ale také i nazajtřie po sv. Jeronýmu, kdež se kromě suchých dní súd držievá. (To psáno v druhých dskách Planových K. 22. *Zahájen jest súd zemský v středu nazajtřie sv. Jeronýma. A tu hned toho dne a ve čtvrtek potom úředníci menší súdili jsú póhony o deset hřiven stříebra bez lotu, a v pátek po sv. Jeronymu najjasnějši kniežе a pán, pan Jiří král český se pány a vládykami v súd jsú zasedli.*) A po té straně v laviciech úředníci menší sedají, kdež najvyšší komorník a sudí sedá, a ne po druhé. **3.** V tom súdu menšiem sedají tito úředníci: Miestopurkrabí Pražský, po něm miestokomorník, vedle toho miestosudí, při tom miestopísař, za tiem úředník králové, podle něho úředník proboštа Vyšehradského, po tom úředník podkomořieho a na konci písař menších desk. (Starosta komorničí ani v súdu ani dole u desk miesta nemá, než mezi komorníky. Ingrossator ten dole u desk vedle miestopísaře sedati má, než nahoře miesta v laviciech nemá.) **4.** Ti takovým řádem v súdu sediec slyšie pře o škody menšie od desieti hřiven až do sedmdesáti, ktož s spolupóvody poháníe — nalezá se póhon také až do sta hřiven s spolupóvody, ač jest svaté paměti králem Václavem přetržen v Červených póhonných — a také o dluhy od jedné kopy až do desieti kop grošóv českých, též o lidi zběhlé a o čeleď, jakož jest svrchu napsáno; všecken řád při póhoniech, při svědčení jich, při slyšení, při žalobách, při náleziech zachovávajíce tak, jakož se při súdu zemském zachovává, krom toho, že v nálezu všickni se píší jménem jedním společně, a ze jména žádný se zvláště nejmenuje. A nález většie strana zavierá. **5.** A jestli že co těžkého a nesnadného před ně přijde, ješto by toho sami z sebe rozeznati dostatečně nemohli, o to se s KMstí nebo se pány radie, dva z sebe z súdu na radu vyšliece, a potom tu radu v nález svój vpíší. (To se najde v Bielých póhonných, kdež Petr z Dobrošovic poháníe Annu z Žrnosek. Item kdež Petr z Šternberka poháníe Táborských, a jinde často.) **6.** Také úředníci svrchu psaní panóv nečekají, než hned jak se póhonové k jich súdu vysvědčie, súd zahájie. A když v pátek páni v súd zemský veliký zasednú, již se podruhé súd nezahajuje, než tím zahájeniem jedním jich i panský súd jest zahájen. **7.** V kterémžto súdu menšiem úředníci menší též zmatek nalezají, do

véže bráti z svého súdu rozkazují, jako i páni z velikého; též také nálezy činie; a jich nálezové ve dsky póhonné se píší, a má se jim též dosti od každého státi, jako nálezóm panským. 8. Než roky k přísahám do kaply, ty v jiné časy pokládají než páni; neb páni roky kladú v pátek suchých dní potomních nebo nazajtřie sv. Jeronyma; ale úředníci k těm rokóm najbližším a nepohnutým, když se póhonové z dědictvie najprvé vysvědčují. A jich rokové k přísaze všickni se kladú bez primy, neb k přísahám od jich súdu prima se nezvoní. — A potud o súdu menšiem Pražském.

Najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Wladislawowi, uherskému, českému ꝛc. králi, markrabí morawskému ꝛc.

O práviech země české Viktorina ze Všehrd

počínají se

KNIHY DRUHÉ.

1. O súdu zemském, jak má obsazen býti.

[1]) V súdu zemském najprvé seděti v majestátě svém přede všemi a nade všemi má český král; pod . . . [11]) v jiném království, on na miestě královském v majestátu JMsti sedá (Tak za naši . . . [14]) z země vyjev kraloval za šest let, na miestě JMsti sedával . . . [16]) a zemi komu jednomu poručil; tehdy již ten . . . [22]) (Tak Jiřík z K., jsa správcí učiněn od Ladislava uherského a českého krále na miestě JMsti sedal jest . . . [28]) na stolici, kdež jsú dsky, bývá. (To ač nikdež psáno nenie, ale zachováuiem a zvyklostí a drženiem starodávním se provodí.) [46]) aniž . . . nezaneprazdňovali (není v I.) [49]) saditi sám má . . . [61]) komorničím nazývají.) [66]) miestě svém písaře většieho [68]) píše (ale nynie jsú za jednoho dva, pro nedostatečnost jednoho. Var. ale nynie jsú za jednoho tři, Prokop, Johannes a mistr Jan pro nedostatečnost jednoho, a pro nedostatek lidí, že nenie jich kde bráti). Má také . . . [76]) č. 6 a č. 7 v I. rec. není) [93]) v týchž knihách mých ji najdeš.) [103]) póhonóv na stolici . . . [107]) vysvědčováni býti . . . [110]) vysvědčeni budú, řečník má súd zahájiti, na též miesto vstúpě, kdež jsú komorníci póhony svědčili; potom hned mají . . . [113]) k těm suchým dním položena, [122]) (č. 13.. v I. rec. není.) [140]) spravedlnosti své okazujíce, [143]) k jich potřebám slušelo, okáží [145]) sudí má jim rozkázati, aby mlčeli, a pánóm . . . [153]) jak jej vynesti mají . . . [158]) a naučenie panského píši, [162]) od pánóv toliko v tom sstúpení [165]) a když se opraví nález, jde s ním písař . . . [168]) (č. 20 a 21 není v I. rec.) zdadie. — A o súdu zemském . . .

1. Na velikém a najznamenitějšiem súdu zemském najprvé v majestátu svém přede všemi a nade všemi seděti má český král; pod [po] JKMstí úředníci najvyšší, kteříž z práva beze všech otporóv v tom súdu z staradávna jsú sedali a sedati mají: Najvyšší purkrabí, najvyšší komorník, najvyšší sudí královstvie

českého (To psáno v III. dskách Ondřejových F. 8.). A ti takto a tímto řádem sedají: Najvyšší purkrabí pod nohami na stupniech majestátu KMsti sedá, a vstane-li kdy s majestátu svého král a z súdu odejde, móž na miesto královské najvyšší purkrabí vsésti. Pakli by král v zemi české nebyl, než v jiné zemi nebo v jiném království, vždycky v majestátu JKMsti najvyšší purkrabí sedá (tak za našie paměti Jan z Janovic, najvyšší purkrabí Pražský, za krále Vladislava druhého, dokud král JMst v zemi byl, sedal jest, i také, když v uherském království, z české země vyjev, kraloval, na miestě JMKské jest sedával po všecka ta léta a súdy); leč by koho jiného král JMst na miestě svém správcí ustanovil a zemi komu jednomu poručil jako správci, ne jako hajtmanu. Neb buď hajtmanem ktožkoli buď, s miesta majestátu královského purkrabí najvyšším hnúti nemóže; než správce kdyžby byl řádně ode vší země přijatý, tehdy již ten na miestě JMsti sedá a purkrabí na svém miestě, jakož prvé pověděno jest. (Tak Jiřík z Kunstatu, jsa správcí učiněn od slavné paměti Ladislava uherského a českého krále a od země přijat, na miestě JMsti sedal jest, a Zdeněk z Šternberka a na Konopišti najvyšší purkrabí pod niem na prvé ukázaném miestě.) U majestátu JKMsti pak po levé ruce seďá najvyšší komorník, podlé něho najvyšší sudí; najvyšší pak písař královstvie českého, ten při úředníciech menších na stolici, kteréž kathedra řiekají, kdež sú dsky, bývá. (To ač nikdež psáno nenie, ale zachovávaným obyčejem, ale drženiem starodávním se provodí.) Po těch třech úředníciech má sedati dvanácte panóv, mužóv k tomu hodných a na cti zachovalých; a ti za těmito pány úředníky některří po levé, a někteří s druhé strany po pravé ruce KMsti sedati mají. Jiný z pánóv úředník zemský žádný z práva sedati dle svého úřadu na súdu zemském nemá; než sedá-li kto, úřad zemský maje, jako hofmistr zemský, nebo maršálek, nebo truksas, nebo šenk, nebo kuchmistr najvyšší, sedá jakožto jiný pán k tomu od Kské Msti volený, ale ne dle úřadu svého. A žádný z jiných úředníkóv kromě těch tří svrchupsaných miesta svého v laviciech zvláštnieho nemá, než kdež bude posazen, tu sedaj. Po pániech má sedati osm osob z vládyk, také hodných a na cti zachovalých, z kterýchžto osmi čtyřie po levé straně za pány a čtyřie po pravé sedati mají. 2. A ty všecky pány i vládyky

král JMst sám má voliti a vybrati v ten súd a jiný žádný. (Toho dóvod v III. dskách Ondřejových. F. 8. *Ve jméno božie.*) Aniž se tu kto vetřieti, vprošovati neb vkupovati móže, aby hodnějším rozumem, věrú, spravedlností, nenávistí daróv a známostí práv nehodní miesta nezaneprazdňovali. Též úředníky větčie i menšie JMKská, kteréž ráčí a k tomu hodné zná, saditi sám na zemské úřady má. (Toho dóvod v Čtvrtých Matějových. A 2. *Léta božieho.*) **3.** A jsú čtyřie úředníci královstvie českého najvyšší: purkrabí, komorník, sudí, písař. A proto slovú najvyšší, že jiné menšie úředníky pod sebú mají, kteříž v súdu zemském menšiem na jich miestech i u desk sedají, súdie a dskami všecky potřeby zemské vedlé řádu a práva řídie. **4.** Purkrabí najvyšší má svého purkrabí a holomky zemské k témuž úřadu, kteříž na zájem nebo s listem obranním nebo na věno, když čeho potřebie jest, jezdie. Najvyšší komorník má miestokomorníka a druhého, kterýž komorníky řídí (někteří tomu starosta komornićí řiekají, ale jiní ho prokuratorem komorničím jmenují); a po těch dvú má najvyšší komorník jiných komorníkóv množstvie, kteříž po póhoniech, úmluvách, panováníech, zájmiech, uvázáníech a po jiných potřebách desk a práva zemského jedú. Najvyšší sudí pod sebú má svého miestosudieho a řečníka. Najvyšší písař také má na miestě svém miestopísaře větčieho, kterýž dsky větčie i písaře menšie spravuje, a jiného písaře menšieho, kterýž dsky menšie píše; má také pod sebú ještě jiného, kterýž dsky na pergamén píše; ten slove ingrossator; a registratory dva, kteříž ne od toho slovú jakoby oni dsky registrovati měli (neb to na větčieho písaře, kterýž drží miesto najvyššieho písaře, slušie), ale od toho registratoři slovú, že v registrách hledají, u registr sediece, což komu ke dskám jest potřebie, a najdúce registříky píší a dávají ke dskám. **5.** A miestopurkrabí, když páni súdie, má státi v okně, listóv nahoru od stran podávati a volati na lidi, aby mlčeli a nepřekáželi. **6.** Jsú i jiní úředníci zemští, též menšie své jako tito čtyřie majíce, jakož jest o nich svrchu povědieno; ale že ti ani k súdu zemskému ani ke dskám úřady svými neslušejí, z té příčiny jest povědieno o čtyřech toliko najvyšších úředníciech. A ti čtyři úřadové najvyšší, purkrabstvie, komornictvie, sudstvie a písařstvie mají svobodni býti, a nemají od

žádného krále zastavováni ani zavazováni žádnému býti, než beze všech závad, zápisóv a zástav mají svobodni býti, pro uvarovánie zemského zlého, kteréžby skrze to na zemi mohlo přijíti. 7. Páni a vládyky tak volení a najprvé úředníci najvyšší mají v súdu zemském sedati tím řádem a obyčejem, jakož prvé jest pověděno. Ale dřieve než na svá miesta v ten súd dosednú, mají všickni přísahu králi i všie zemi rovnú a jednostajnú učiniti, dva prsty u pravé ruky zdvihnúce, proti slunci stojiece a hlavy odkryté majíce. A tu přísahu má jim vydatí úředník z menších úředníkóv ten, kterýž miesto najvyššieho písaře drží. (A jaká jest to přísaha, a v kterých sloviech, kdež se o přísahách psáti bude, v týchž knihách mých druhých ji najdeš.) A když přísahu učinie, hned mají každý na své miesto, kdež komu najvyšším purkrabí ukázáno bude, v lavice do súdu vsésti, a úředníci menší se dskami všemi starými i novými mají na stolici, kteréž kathedra latině řiekají, býti. 8. A tu se mají najprvé póhonové od komorníkóv vysvědčovati na šranciech u kathedry, aby ode všech slyšáni býti mohli. A když se póhonové svědčie, mají všickni, ktož v súdu zemském nesedají, ven z lavic vystúpiti, a žádný tu zóstati nemá kromě těch pánóv a vládyk, kteříž na súdě zemském sedají. 9. A úředníci najvyšší mají na svědčení póhonóv — o pohoniech k velikému súdu zemskému mluvím, kteříž se v pátek v každé suché dni a nazajtřie po sv. Jeronýmu vysvědčují, — na stolici k úředníkóm menším vstúpiti a tu s nimi býti, až se všickni póhonové vysvědčie. A bez nich anebo najméň bez jednoho z nich nikdy nemají póhonové vysvědčováni k velikému súdu býti, kromě těch póhonóv, kteříž k menšiemu súdu slušejí; ti mají a mohú beze všech najvyšších úředníkóv svědčeni i súzeni býti. 10. Když již póhonové do konce vysvědčeni budú všickni, mají najvyšší úředníci dolóv sjíti k jiným panóm a vládykám, a do lavic vsésti. 11. Pakli jest která přísaha k těm suchým dnóm nebo nazajtřie po sv. Jeronýmě položena, mají prvé než v súd zasednú, do kaply k též přísaze jíti a odtud, když se přísaha dokoná, teprv v súd zasésti. 12. A když zasednú, má najvyšší sudí královstvie českého řečníku rozkázati, aby na póhonnú při, kteráž najprvnějšie jest, zavolal; neb to na samého najvyššieho sudieho slušie řečníku rozkazovati a naň na samého a na jiného žádného v súdě mlu-

viti, na pány, aby se sstúpili, zavolati, i k nálezu, kteréž se jemu zdá, jmenovati. (To psáno v III. Ondřejových F. 8.) **13.** A když najprvnější při počnú slyšeti, v kteréžkoli suché dni nebo na sv. Jeronýma, tehdy hned miestopísař desk zemských, žádným obyčejem toho neobmeškávaje, má všecky pány a vládyky ve dsky zemské, kteříž na súdě zemském sedie, jich jmény a tituly sepsati, počna od KMsti, a po králi hned najvyššieho komorníka napsati, potom najvyššieho sudieho, po něm písaře najvyššieho, potom purkrabí najvyššieho, a pak jiné pány podlé řádu a po starších, a vládyky též, až do posledenieho, jakož jest se dálo od staradávna a dsky to ukazují. A když se tak spíší, tehdy potom nálezové se psáti mají, než prvé nic. A to se má tak v každý súd ve dsky zapisovati, a titul se má tento před tiem postaviti: *Páni a vládyky na súdě sediece,* lèto a den. A kterýž na súdě nesedí, toho nemá psáti; pakli by potom v druhý nebo v třetí den přijel a do súdu sedl, má na své miesto připsán mezi jiné býti. **14.** Když pak strany obě, na kteréž řečník zavolá, v šranky před pány vstúpie, tu najvyšší sudí má řečníku kázati, aby četl žalobu. A když přečte, strany mluvie, svú při každá vedúci, dsky, listy, majestáty, svědomie i jiné spravedlnosti své, které kto má, okazujíce dotud, dokudž jich potřeba káže; a v tom jim nemá od žádného překáženo býti, by pak celý den mluvili a potřeby své okazovali. **15.** Než když již všecko, což jest k jich potřebám slúžilo, okáží, a coby viece okázali nemají, než jednostajnú řeč mluviece vždy obnovují, tehdy najvyšší sudí pánóm se sstúpiti káže v potaz (o kterémžto potazu potom bude pověděno, a o nálezu též). **16.** A když se potaz dokoná a srovnají se páni, sudí najvyšší všem panóm káže na svá miesta jíti a vsésti; a když sednú, zavolá dvú z pánóv a jednoho z vládyk, a ti vstanúce, jdú k němu a k najvyššiemu komorníku, jestli že král český na súdu nesedí; pak-li sedí, tehdy najprvé jdú k králi a k úředníkóm najvyšším potom, a tu naučenie o nálezu berú. Odtud jdú na druhú stranu, od najvyšších úředníkóv též o nálezu naučenie berúce, jak jej vynesti a napsati mají. A s té strany opět na druhú stranu, kdež úředníci najvyšší sedie, k jiným pánóm a vládykám, kteříž za úředníky najvyššími sedie. **17.** To od pánóv naučenie vezmúce, jdú na stolici ke dskám, kdež jsú úředníci menší, a nález vedlé

potazu a naučenie panského a vládyckého píší, a napíšíce jdú zase dolóv, a písař za nimi s knihami a s napsaným nálezem. A když dolóv sejdú, sudí najvyšší káže se pánóm sstúpiti, a tu ten nález napsaný písař čte, přede všemi pány, ne hlasitě, než tak, aby od pánóv toliko a od vládyk v tom sstúpení mohl slyšán býti. A když dočte, jestli že dobře napsán bude nález, nenie potřebie opravovati; pak-li se co panóm nezdá, tu opravují, ujímajíce, přidávajíce nebo proměňujíce. A když se opraví nález, a na miesto se dokoná, jde s ním písař zase na stolici, a páni a vládyky každý zase na svá miesta sednú. A ti ktož jsú z pánóv nález i s tiem z vládyk vynášeli a psali, nesedají na svá miesta, než stojie pořád tak, jakž jsú zavoláni k nálezu od súdieho, a tak také v nálezu mají napsáni býti: Páni na vyššiem miestě k laviciem po levé straně k najvyšším úředníkóm, a ktož z vládyk jest, vedlé nich k šrankóm. A tak stojie, až se nález dočte do konce; potom tepruv jdú jeden každý na své miesto. **18.** A sudí najvyšší, když všickni jiní sednú, a ti tři, kteříž sú nález psali, stanú, má kázati nález písaři čísti. **19.** A když se to vše dokoná, opět jinú při slyšie týmž vším obyčejem a řádem, jako první. A tak vždy pořád jednu po druhé, vše jedniem zpósobem, až i súd vzdadie. **20.** A držievá se súd zemský na hradě Pražském v súdné světnici; ale po starých dskách se nacházie, že se jest držieval i v Praze dole v klášteřiech (O tom psáno v II. Zdislavových D. 25. A opět v týchž dskách B. 8.). **21.** Ale moci panský nález nemá, jakož se po starých spisiech nalezá, než tu, když páni súd osadie na hradě Pražském, a když vedlé práva popsáni budú, a když se zavolá na spolky nebo na sstupky skrze řečníka. Pakli se strany svolie, móž se i dole v klášteře nebo jinde kdekoli nález státi; ale to ne vedlé práva, než vedlé dobrovolného stran podvolenie, kteréž práva láme. A to jich podvolenie má v nález pilně vepsáno býti; neb jest o to řeč bývala, že jsú řiekali: „pokútně smy odsúzeni a ne v tom miestě, kdež právo jest; a nejsme k tomu připraveni právem zemským,“ i jiných mnoho omluv, (jakož o tom šíře stojí v starých spisiech o práviech země české sepsaných a vóbec vydaných, kterýmiž sú se lidé prvé zpravovali, a ještě se jimi mnozí zpravují lépe než potomními). — A o súdu zemském, jak má osazen býti, dosti jest povědieno.

2. O zahájení súdu.

[1]) Súd se prvé zahájiti nemá než po svědčení póhonóv a po volání po třikrát na ty, ktož jsú na svědčení póhonóm nestáli, a také když se z kaply páni od přísah zase vrátie, a dřiev než v súd zasednú. A má súd zahajovati . . .

1. Súd se zahájiti prvé nemá, než po svědčení póhonóv a po volání po třikrát na ty, ktož jsú na svědčení k póhonóm pohnáni jsúce, nestáli, a to v každú středu na suché dni a nazajtřie sv. Jeronýma; též po vysvědčení póhonóv všech, kdež se společně všickni póhonové k velikému súdu zemskému i k menšiemu vesměs vysvědčují, a když se z kaply páni od přísah zase vrátie, a nazajtřie po sv. Jeronýmu. **2.** A má súd zahajovati řečník zemský na témž miestě, kdež komorníci póhony svědčie na šranciech u stolice, kdež jsú dsky, jakož svrchu jest povědieno. **3.** A těmito slovy má zahájen býti: *„Já tento súd zahajuji Boží mocí, matky Boží mocí, všech svatých mocí, najjasnějšieho kniežete a pána, pana Vladislava uherského a českého krále, mocí, Jindřicha z Hradce, najvyššieho komorníka královstvie českého, mocí, Póty z Ryzmberka a z Švihova, najvyššieho sudieho královstvie českého, mocí, Jana z Rúpova, najvyššieho písaře královstvie českého, mocí, Jana z Janovic, najvyššieho purkrabie Pražského mocí, všech pánóv a vládyk k tomuto súdu volených mocí. A k tomuto súdu všecku poctivost připoviedám, a všecku nepoctivost zapoviedám, abyšte se všickni poctivě a řádně zachovali, právo sobě ohrazujíce: A přečinil-li by kto řečí, jdi mu na penieze; pakli by kto přečinil skutkem, jdi jemu na hrdlo!* **4.** Při tom má vědieno býti, že jménem královským se súd zahajuje a jmény čtyř najvyšších úředníkóv v zahájení súdu jmenovaných, a jinými jmény pánóv a vládyk žádnými ze jména. Buď král JMst v zemi nebo nebuď, vždy se předse slovem a jménem JMsti súd má zahajovati; a též slovy nejvyšších úředníkóv, by pak který z nich jeden nebo dva v zemi a při súdu nebyli. — A o zahájení súdu, kdy, od koho, kde a jakými slovy má zahájen býti, jest povědieno.

3. O svědčení póhonóv.

[1]) Svědčenie neb vysvědčenie póhonóv nic jiného nenie ... [3]) A má býti vysvědčenie, buď k větčiemu neb k menšiemu súdu, vždy před zahájeniem súdu, jakož i prvé jest povědieno. A z šrankóv i z lavic, když se póhonové vysvědčují, mají všickni [22]) že stojí, [36]) ohlásiti má nad hlas, aby slyšán byl, a říci: Stojím. [40]) nedělí nepřepúštěje. [41]) a jestli že vždy nestojí, ztratí při. [46]) a když naň prvé, druhé zavoláno bude a neohlásí se, [59]) než právo stané bude dáno póvodovi proti němu. [61]) A opět potom po chvíli co by Zdráva Maria mohl sřiekati, též zavolá...

1. Póhonóv k súdu velikému zemskému nebo k menšiemu svědčenie nebo vysvědčenie jiného nic nenie, než na ten čas kterýž v póhoniech jest položen, týchž póhonóv skrze komorníka přede všemi vyhlášenie. **2.** A jest vysvědčenie póhonóv troje: Jeduo k menšiemu súdu, kdež úředníci menší sedají, a pře o deset hřiven etc. súdie, a to vždycky na každé troje suché dni v středu bývá, kromě nazajtřie sv. Jeronýma. A to svědčenie póhonóv vždycky se má před zahájeniem súdu konati a předjíti. Druhé svědčenie póhonóv jest k súdu zemskému velikému, kdež král český se pány a vládykami sedá a súdí; a to bývá v pátek na suché dni troje, adventnie, postnie, letničnie. A po tom po žádném svědčení póhonóv súd se nezahajuje, neb jest již v středu zahájen. Třetie póhonóv svědčenie jest k oběma súdóm, k zemskému súdu spolu i k menšiemu vesměs; a to bývá jednú v každém roce, nazajtřie po sv. Jeronymě. **3.** A to svědčenie póhonóv má se začieti i skonati prvé, než se súd zahájí, jakož i prvé jest povědieno. **4.** A z šrankóv i z lavic, když se póhonové vysvědčují, mají všickni vystúpiti, kromě těch, ktož v súdu sedají. A ti, ktož v súdu sedají, jestli že který z nich pohánie neb pohnán jest, nemá se v laviciech, když se póhon jeho vysvědčuje, ohlásiti, než ven z lavic má, jako jiní (neb právo všem rovné jest) vystúpiti a vně se ohlásiti, že k póhonu svému stojí. Pakli se kto, póhon maje, z těch ktož v súdu sedají, nebo ktož koli jiný, v laviciech ohlásí: jest-li póvod, ztratí póhon, jest-li pohnaný, ztratí při; neb se ne vedlé práva ohlašuje, a ktož se ne vedlé práva ohlásí, tolikéž jest, jako by nestál; neb i ktož stoje mlčí a k svému se póhonu neohlásí, tolikéž jest jako by nestál; také ten ktož se ne vedlé práva ohlásí, ač oba stojie, tolikéž jest,

jako by oba nestála. **5.** A forma nebo zpósob vysvědčenie póhonu každého jest tato: Komorník stoje na šranciech u stolice, kdež jsú dvéře, takto die: *Pohnal jsem od Petra z Hřešihlav Václava z Maletic z Přestavlk etc. z dědictvie k dnešniemu dni: stojíte-li k svému právu, ohlaste se!* A tak při všech póhoniech, když je vysvědčuje, až do posledniebo té formy a těch slov užívá. **6.** A když tak póhon vysvědčí, hned se každý, kohož jmenuje, póvod i pohnaný, ohlasiti má nad hlas, aby od úředníkóv slyšán býti mohl, a řieci: *Stojím.* **7.** Nestane-li pak póvod, ztratí póhon, ale ne při; neb potom zase z novu k jiným suchým dnóm potomním, k kterýmž chce, móž pohnati o túž věc, tří let a osmnácte nedělí toliko nepropúštěje. **8.** Nestojí-li pohnaný, má naň třikrát zavoláno býti; a jestli že vždy nestojí až do třetieho volánie, a neohlásí se, ztratí při, o kterúž koli pohnán jest, a póvodu bude dáno proti němu za právo stané. A jestli že se, když naň prvé, druhé zavoláno bude, neohlásí, a potom dřieve než po třetie voláno bude, přijde a ohlásí se, nic neztratí, leč by to z úmysla učinil a moha se ohlásiti i nechtěl; tu by jiná pře byla. Než přijde-li, ano již i třetie voláno jest, a tu se hned neohlásí: již potom, by na mimochodníku přijel a ohlašoval se, tak že by všecky mohl zhlušiti, nic platno nenie; než právo stané bude dáno proti němu. **9.** Pak-li oba nestojie na svědčení, i póvod i pohnaný, ten se póhon hned vymazuje a přetrhá, a strany sebe z novu hleděti musie. **10.** Při tom vědieno má býti, že na póvoda nemá voláno býti druhé ani třetie, než hned, jakž nestojí na svědčení, jsa jmenován, a neohlásí se, ten póhon míjie; neb póvod i k svědčení i k súdu se všemi potřebami má vždycky hotov býti. **11.** A když se již všickni póhonové vysvědčie, tu má na ty pohnané, kteříž jsú k svědčení póhonóv nestáli, po třikrát voláno býti takto od komorníka, kterýž póhony vysvědčuje: *Petr z Přeboz, stojí-li k svému právu, prvé, ohlas se!* A potom po malé chvíli též: *Stojí-li, prvé, druhé, ohlas se!* A potom po chvíli též zavolá: *Stojí-li prvé, druhé, třetie, ohlas se!* Potom se na toho každého, ktož se k těm voláním neohlásí, právo stané zapíše. — A o svědčení póhonóv potud jest povědieno.

4. Kdy se dává právo stané.

[1]) Když páni súd vzdáti budú chtieti, ne v ten den do zajtřie, než do suchých dní budúcích, má čteno býti právo stané, jakož o tom psáno bude, když k právóm staným přijde. A toho póvod ... [9]) a ten póhon bude zdvižen (Tak ... [15]) ohlašovati než každý sám za se. A účinil-liby to kto, má vzat býti do věže a kázán vedlé nálezu panského.

1. Právo stané, když kto na svědčení póhonóv nestojí, dává se, když páni súd [vzdadie neb] vzdáti chtie, ne v ten den do zajtřie, než do druhých suchých dní budúcích, a má nad-hlas, jako jiný nález panský, přede všemi na kathedře na plném súdu čteno býti; jakož o tom psáno bude, když ku právu stanému přijde. 2. A toho póvod má sčekati do toho času a dne, dokudž se jemu za právo stané nedá. Nestál-li by tu při tom, když by se jemu za právo dáti mělo, tehdy tím svým nestániem, což jest na pohnaném jeho nestániem obdržal, zase skrze nestánie své ztratí, a ten póhon bude mu v nic obrácen. (Tak se stalo Jiříkovi z Kasalic, kterýž k svému právu stanému nedostál jest. To najdeš v Bielých póhonných 1490tého léta, v středu na svatú Kedrutu, kdež týž Jiřík z Kasalic poháníe Jana Kozla z Sušin.) A opět znovu bude moci od póvoda o túž při zase pohnán býti. 3. Má při tom vědieno býti, že žádný jeden za druhého se nemá ohlašovati, ani na svědčení póhonóv, ani když se na ty .ktož jsú nestáli, volá, ani když se za právo stané proti pohnaným dává, než každý sám za se. A učinil-li by to kto, má kázán býti vedlé nálezu a zdánie panského.

5. O položení za nemocna na svědčení póhonóv.

[1]) Pakli kto, pohnán jsa, nemocen jest aneb v zemi nenie, poručiti má přieteli svému neb komuž móž, aby ho za nemocna aneb ven z země položil, a to má ... [15]) neb v službě královské. Bude-li pak kto... [26]) za nemocna kladú, má rok póložen býti... [37]) za nemocného položil, anebo... má proti tomu každému ... [41]) má proti ... k zpravě nestane nebo nepošle, za právo stané dáno býti. (To ... [48]) póhonóv ohlašovali. [51]) a nemocný přísahy i stávánie k súdu prázden a móž ze škod ... [55]) zdvižen býti a vedlé zdánie panského kázán býti. (To psáno v čtvrtých Matějových. A. 3. *Páni nalezli.*) Při tom kladení za nemocna ... [65]) ten hotov býti, [66]) ze škod

pohnati. Každý,.. [77]) žádným obyčejem. Pakli koho za nemocna kto položí, a toho ve dsky nezapíše, [78]) Pakli kto před svědčeniem, buď póvod neb pohnaný, umře...

1. Nestánie k svědčení póhonóv trojiem se obyčejem vymlúvá: Potřebú, příhodú, núzí (neb se lidem v rozličných časiech rozličně a mnoho přiházie). Potřebú, když kto pro svú, pro královskú nebo pro zemskú potřebu doma a v zemi nenie, a v tom bude k súdu kterémuž koli pohnán. Příhodú, když na koho nemoc nebo úraz nebo zbitie nebo zraněnie doma, nebo když k póhonu jede, mimo naděje jeho přijde. Núzí, když kto z domu k póhonu jeda pro rozvodněnie vod dojeti bezelstně nemóže, anebo ktož u vězení bezelstně a neúkladně sedí, anebo když kto, pohnán jsa, nebo před póhonem byl by jat od nepřátel nebo od zločincóv nebo od lapek. **2.** Ktož pohnán jsa jest nemocen anebo v zemi nenie, poručiti má přieteli svému nebo komuž móž, aby jej za nemocna nebo ven z země položil; a to má hned při póhonu zapsáno býti, že jest nemocen nebo že v zemi nenie i s tím, ktož jej za nemocna neb ven z země klade, nebo v potřebě královské nebo zemské. **3.** Bude-li pak kto nemocen nebo vně z země, a žádný jeho za nemocna ani vně z země nepoloží, bude naň též právo stané, jako na zdravého nebo na toho, ktož v zemi jest a nestojí, dáno. **4.** Nemá také žádný všetečně žádného za nemocna nebo ven z země klásti, komuž to zvláštně poručeno nenie. Pakli by se kto nalezl, že z přiezně, chtě přieteli svému pomoci, položil by jej nemocným nebo vně z země, a to shledáno bylo, že to sám od sebe a ne z poručenie pohnaného dělá, má též kázán býti jako ten, ktož se za jiného ohlašuje; neb tu má všeliká vážnost a pravda držána a zachována býti. **5.** A tu každému, kohož za nemocna nebo za zbitého nebo za raněného kladú, má rok položen býti na ten čas, když se k druhým suchým dnóm póhonové z dědictvie svědčie, aby v kaple stál a nemoc svú vedlé práva zpravil. **6.** A nestane-li, a opět jej kto za nemocna položí (neb po třikrát móž každý pohnaný v jakéž koli při za nemocna položen býti,) přidá se jemu roku do druhého svědčenie póhonóv z dědictvie. **7.** Pakli ještě nemocen bude a opět za nemocna položen, přidá se jemu roku, aby stál v pátek o suchých dnech najprv příštích, a nemoc svú aby zpravil. A tak vždy. **8.** A nestál-li by v kaple Všech Svátých

na který rok jemu položený, anebo na miestě svém k prvním dvěma rokóm žádného neposlal, kto by jej za nemocna položiti měl, anebo sám osobně na třetí rok jemu položený nestane-li, nebo se přivesti nekáže nebo přinesti, a póvod stane a vedlé práva opatřenie žádati bude, proti tomu každému, na který koli rok k zpravě za nemoc nestáne nebo nepošle, dává se za právo stané. (To psáno v Modrých póhonných, kdež Vilém z Tallmberka poháníe Petra Zmrzlíka z Svojšína.) **9.** Pakli by k tomu přišlo, že by oba stála, i póvod i nemocný, přísaha za nemoc nenie se zmatkem, než na kříži po písaři menších desk má řiekána býti. A když se přísaha dokoná, anebo že póvod, znaje skutečnú nemoc pohnaného, jej z přísahy propustí, mají potom k súdu státi též jako jiní, ktož jsú se na svědčení póhonóv osobně stojiece ohlašovali. **10.** Pakli by póvod nestál na který rok proti nemocnému, ztratí póhon svój, a nemocný přísahy bude i stávánie k súdu prázden a móž, chce-li, ze škod póvoda pohnati. **11.** Byl-li by pak kto nalezen a shledán, že nejsa nemocen než zdráv i kázal se za nemocna položiti, a potom za to chtěl i zpravovati, ten má od přísahy zdvižen býti a vedlé zdánie panského kázán býti jako ten, ktož křiv jsa chtěl by přisahati. (Nález o tom v IV. Matějových. A. 3. *Páni nalezli.*) Item ktož o holi chodě, kázal by se za nemocna položiti, bude proti němu dáno za právo stané. (Nález o tom v póhonných za ciesaře Sigmunda, kdež Herbort z Ročova poháníe Marketu z Smilovic.) I proti tomu pohnanému dáno bude za právo stané, kterýž při vysvědčení stoje osobně sám kázal by se za nemocna položiti. (Nález o tom v Červených póhonných, kdež Věník z Slúpna Václava z Slúpna poháníe.) **12.** Při tom kladení za nemocna má vědieno býti, že žádný póvod za nemocna nemá položen býti, než má se všemi potřebami ten vždycky hotov býti, a póhon každého takového, když nestojí, má minúti, a pohnaný toho póhonu prázden býti má; a móž svého póvoda zase ze škód pohnati, a póvod též zase pohnaného o túž věc, o kterúž jest prvé pohnal. **13.** Každý pohnaný v jakéž koli při móž třikrát za nemocna položen býti. **14.** Ještě, za nemocna pohnaný má položen býti toliko na svědčení póhonóv a po primě před kaplú při přísaze, ale při žalobě a při súdě žádným

obyčejem; nebo k žalobě a k súdu móž sobě každý poručníka nebo poručníky dskami zapsati, k svědčení a k přísaze žádný. (Nález k tomu v Bielých póhonných, kdež Jan z Leskovce Oldřicha Bradáče). **15.** Pakli koho kto za nemocna položí na svědčení a toho ve dsky nezapíše, bude druhé straně dáno za právo stané proti nemocnému. **16.** Pakli kto před svědčeniem póhonu, též i po svědčení, buď póvod neb pohnaný, umře, i póhon spolu s každým umierá, a dědici pohnaného pro ten póhon nic neztratie, ani dědici póvodovi, než znovu póvod dědicóv mrtvého musí pohoniti.

6. O položení ven z země na svědčení póhonu.

[1]) Kohož pak vně z země položí, to má též zapsáno býti jako o nemocném, [7]) má zapsáno býti jeho stánie při póhonu; [24]) sám osobně státi, [33]) rozumieno býti o vězni (k o n e c).

1. Když koho na svědčení póhonu při velikém súdu zemském nebo při menšiem úředníčiem ven z země položí, to má též zapsáno býti jako o nemocném, a má jemu rok dán býti za šest nedělí, aby byl obeslán a k tomu se u desk před úředníky menšími postavil a ohlásil. Pakli se v těch šesti neděliech neohlásí, má jemu opět přidáno býti šest nedělí druhých až do třetích šesti nedělí. Postaví-li se, má zapsáno jeho stánie při póhonu býti; a poručníka učině, móž jeti, kam chce. Pakli nestane po třetie ani koho s plnú mocí na miestě svém pošle, aby zaň učinil čehož právo žádá, má naň právo stané dáno býti. (To stojí v I. Máříkových. B. 5. v té při, kdež Jan z Herštajna.) **2.** Přitom má vědieno býti, že žádný póvod nemá ven z země kladen býti, leč by kto pro zemskú neb královskú službu poslán jsa ven, v zemi býti nemohl; tomu takovému, buď póvod neb pohnaný, nestánie k svědčení i k súdu ke škodě nenie, dokudž se nevrátí do země; než navrátě se stój před úředníky a ohlas se, a poručníky zdělaj. **3.** Každý pohnaný móž ven z země, a to po třikrát položen býti. **4.** Item žádný úředník nemóž žádného za nemocna položiti, ani ven z země. A ktož koli položí pohnaného ven z země a toho ve dsky nezapíše, dává se za právo v takové při póvodovi. **5.** Ještě, při svědčení i to má vědieno býti, že žádný, ani pohnaný ani ten

ktož pohánie, nemóže žádného poručníka, aby se zaň ohlásil, učiniti; než každý sám státi má osobně. Než po vysvědčení každý móž sobě poručníka své pře, jednoho nebo kolik se jemu zdá, učiniti a při póhonu dskami jej zapsati, aby na miestě jeho k súdu stával. 6. Ale to poručenstvie žádnému netrvá než do přísahy v kaple Všech Svatých; tu každý, měj kolik chce poručníków, sám státi osobně a sám za se přisahati musí, a ne jiný žádný zaň; a nestane-li, a poručníci stanú, ztratí při, buď pohnaný nebo póvod, (jakož o tom šíře bude povělieno, když se o poručníciech pří psáti bude.) 7. A což se o tom píše, ktož v zemi nenie, to též má rozumieno býti o vězni. — A o položení ven z země potud jest povědieno.

7. O rozvodnění a ranění na cestě.

(Tohoto titule v I. recensí zcela není.)

1. Známé jest, ktož k póhonu jeda nemóž pro rozvodněnie vod dojeti, že skrze takovú příhodu svým nestániem o svú spravedlnost přijíti nemá, by k tomu a o tom žádných nálezóv panských nebylo. Ale tak jsú práva zemská položena, že, ktož v nich hledati umie, ke všem téměř příhodám bezelstným móž sobě obranu najíti; neb i o rozvodnění, by pak právo stané proti komu dáno bylo, nález jest v Bielých póhonných, kdež Václav z Vranieho Zdeslava z Mečkova pohánie, a tu právo stané jest zdviženo, proto že jest dojeti pohnaný pro rozvodněnie nemohl a k póhonu svému státi. 2. Přihodilo-li by se také komu (jakož se jednomu každému mnoho přihoditi móže,) že by zraněn byl od zločincóv nebo od nepřítele zsekán, jeda k svědčení póhonu svého, a skrze takovú příhodu nemohl by dojeti, ten pošli k svědčení póhonu z cesty svého služebníka nebo kohož mieti na ten čas móže, aby jej položil za raněného, též jako za nemocna; a nestánie z té příčiny jemu nebude škodné; však tak, jestli že koho pošle na miestě svém, aby jeho zraněnie na svědčení póhonu oznámil a zapsati kázal; neb jestli že by žádného neposlal, aby raněnie jeho při svědčení póhonóv oznámil, bylo by proti němu dáno právo stané též jako proti nemocnému, kteréhož by za nemocna žádný nepoložil. 3. A též, ktožby jeda k póhonu,

zbil se. Item též, ktož v vězení sedí, by žádný vězenie jeho neohlásil (neb ten žádného v vazbě sedě poslati nemóže), nestánie jeho, když by pohnán byl, ke škodě nenie.

8. Kteří se póhonové vysvědčují a kteří nic.

[1]) Nemá i toto nevědieno býti při svědčení póhonóv, že každý póhon, kterýmž [4]) smluvili, ten móž nevysvědčovati [8]) pošli pacholka předse, ať tě za nemocna položí a oznámí na svědčení, žes se zbil; jinak... [14]) jakož již povědieno jest (konec).

1. Mezi těmi všemi nahoře psanými potřebami nemá i toto nevědieno býti při svědčení póhonóv, že každý póhon, kterýmž jest pohnán ktož koli, má vysvědčen býti, leč by se o který strany před svědčeniem smluvili nebo k smlúvě podali, anebo pohnaný svědčenie nečekaje, póhonu že by dosti učinil; takoví se póhonové mohú nevysvědčovati. Sami póhonové k odporóm nikdy se nevyhlašují, aniž se k nim žaloby zapisují. **2.** Přihodí-li se pak komu, že jeda k svědčení, ztepe se a dojeti nebude moci, pošli služebníka svého nebo pacholka předse k svědčení, nebo koho móžeš, ať tě za nemocna položí a zbitie tvé na svědčení póhonu oznámí; jinak právo stané proti tobě póvodu dáno bude. **3.** Ale póvodovi ani zbitie, ani nemoc, ani oheň, ani voda, ani žádná překážka nemóž spomoci, když nestojí; neb ten vždy se všemi potřebami má hotov býti, jakož již povědieno jest. **4.** Kromě těhotné, kteráž by sebe na každý den čekala, anebo že by při témž času slehla, aneb v šesti neděliech že by ležela, té také jejie nestánie ke škodě býti nemá na svědčení póhonu, buď óna póvodem nebo buď pohnaná.

9. Jak se pře slyšie a jakým řádem.

[1]) Poněvadž každá věc bez slušného zřízenie neřádna jest, a najmenšie věci bez toho býti nechtie a smiešenie mylné od sebe zamietají, toho žádajíce aby některá věc prvnie, některá prostřednie, jiná poslednie byla: neobmeškali jsú toho... [7]) pilně jsú opatřili, tak [14]) najvyšší komorník, ani domácí ani cizozemec [18]) A řečník má na strany volati; a ti na kohož zavolá, mají do šrankóv i s přátely vstúpiti. [22]) má súdí kázati řečníku (neb ten sám v súdu má mluviti, [40]) než má slyšán býti (konec).

Pr. Jedna každá i všeliká věc, zemská, súdná, válečná i domácie, hospodárská, pokojná bez slušného zřiezenie neřádna jest, a najmenšie věci bez toho nechtie býti a smiešenie mylné od sebe zamietají, toho žádajíce, aby některá věc prvnie, některá prostřednie, jiná poslednie byla. **1.** Neobmeškali jsú toho Čechové staří, než při súdu svém zemském, co prvé, co potom slyšáno má býti, pilně jsú zřídili, tak že pře u zemského súdu ne na přeskáčku se slyší (neb-by tak právo nebylo řádné a všem rovné), než pořád jedna po druhé tak, jakž jsú vysvědčeny podlé útokóv svých, aby, ktož jest prvé útok vložil, prvé slyšán byl. Neb pře nemají překládány a miešeny býti, než mají pořád, jakž v registrách starosty komorničieho sepsány jsú, podlé útokóv jíti a slyšány býti, od té počnúc, kteráž jest najprvnějšie, a tak vždy pořád až do najposlednějšie. A ani král, ani najvyšší úředník, ani kmet, ani domácí, ani cizozemec nemá v tom jiným předložen býti, měj o čest, o hrdlo nebo oč koli jiného činiti, než tak jakž útok jest zapsán; neb právo jest všem jednostajné. **2.** A řečník má na strany pořád volati; a ti, na kohož zavolá, mají do šrankóv jíti a sami nebo s přátely svými vstúpiti, a čiež pře nenie, nemá do šrankóv jíti. (To psáno v Menších zápisných, léta božieho 1495tého v pondělí před sv. Kedrutú. *Páni a rytieřstvo.*) **3.** Po zavolání k súdu, stojie-li obě straně, má sudí najvyšší kázati řečníku (neb ten sám v súdu má mluviti, jakož prvé jest povědieno), aby žalobu četl. **4.** A když přečte, mluvie strany tak, jakož jest prvé povědieno; a najprvé póvod k své žalobě, potom pohnaný. **5.** Pakli která strana po zavolání nestojí: jestli že póvod nestojí, hned póhon přetrhnú (neb ten má se všemi potřebami hotov býti,) a póhon svój ztratí, a na jinú při řečník zavolá. Pakli pohnaný nestojí po zavolání, jeho nestánie má znamenáno od starosty býti. **6.** A když v ten den páni súd do zajtřie chtie vzdáti a s súdu vstáti, má póvodovi proti tomu pohnanému za právo stané, že jest třikrát volán jsa k súdu nestál, dáno býti, a při svú takový ztratí. **7.** Pakli obě straně nestanú, když na ně řečník zavolá, ani jich poručníci, ten se póhon přetrhá hned a mijie, a póvod znovu právem móž hleděti pohnaného jako prvé. A tak póvod hned, jakž brzo po zavolání k súdu nestojí, o póhon přijde, jako i na svědčení póhonóv, ale pohnaný nehned svú při ztratí; ale když zastane pány, ani

ještě na súdu v ten den, když jest naň zavoláno, sedie, a tu vstúpě do šrankóv ohlásí se, že stojí, nic neztratí, než má slyšán býti takový pohnaný, jakoby k prvniemu volání do šrankóv vstúpil. Než z úmysla toho nemá činiti žádný, než z hodné příčiny, že by se nenadál, by jeho pře tak brzo měla přijíti.. (A snad by nic neškodilo, kdyby v každý súd všecky pře od prvnie až do poslednic napsány a na dveřích nebo vně na stěně na paláci přibity byly, aby sobě každý mohl čísti a ohledati, jak by byla pře jednohokaždého daleka neb blízka, aby se tím žádný vymlúvati nemohl, žeby nevěděl, a také aby řečníkem netrhali a jemu nepřekáželi, tiežíce se každý na svú při, jak jest daleka nebo blízka, ješto se tiem i pánóm i úředníkóm znamenitá překážka při súdu, i těm ktož se súdie, děje).

10. O žalobách.

Tit. O žalobě. [1]) Když obě straně do šrankóv vstúpie, má řečník z rozkázánie súdného žalobu čísti ... [3]) některé z dědictvie, některé z škod, jiné z moci a jiné z dluhu, druhé také z nářku cti a jiné z jiného, a každá svój zpósob a formu zvláštní má. [17]) s dědinú, [43]) po těchto zpraviti (konec).

1. Po vyhlašení i vysvědčení póhonóv, k kterýmž by tak póvod jako pohnaný na svědčení póhonóv stáli, a vedlé práva se ohlásili, když obě straně do šrankóv vstúpie, má řečník z rozkázánie najvyššieho sudieho žalobu čísti póvodovu z knih žalobních. **2.** Ale že rozliční póhonové jsú, jsú také i žaloby rozličné: Některé z dědictvie, a ty rozličné, některé z dědictvie dědického, jiné z dědictvie věnného, jiné z dědictvie zástavného, nejedny ze zápisného a z zádušnieho a z duchovnieho; item z dědictvie dědičného: jiné po otci, druhé po bratru, některé po strýci, nejedny po dědu, jiné po společníku, ony po zápisníku, ještě jiné po dání, jiné po kúpení, druhé po králi, že jest někomu dal a dáti mohl dědictvie po smrti čicž koli. Item některé ze škod, jiné z moci a jiné z dluhu, druhé také z nářku cti, a jiné z jiného. A každá svój zpósob a formu zvláštní má. **3.** Žaloba z dědictvie takto: *Ctirad z Nemyšle žaluje na Ctibora z Němčic, že se jest uvázal bez práva a drží dědictvie jeho v Zalužanech, tvrz, dvór poplužní s poplužiem, ves, dvory kmetcie s platem, s dědinami, lukami,*

rybníky; k kterémužto dědictví týž Ctirad má lepšie právo, než Ctibor pohnaný. Dokládá se desk zemských (nebo jiné spravedlnosti, kterúž má.) *A na to žádá spravedlivého panského nálezu.* **4.** Při té žalobě buď toho pilen, jestli že jest pohnaný v to dědictvie mocí bez práva [bezpravnú] nevkročil, aby nepostavoval v žalobě; *že jest se uvázal mocí svú;* neb ne každý se mocí uvazuje, než druhý trhem, jiný zápisem, a jiný jinak. (A tak ve všech starých žalobách ten obyčej se jest zachovával.) **5.** Žaloba ze škod: *Vladislav z Rúsinova žaluje na Jana ze Třtie, že jest jemu učinil škodu mocí svú bez práva, tu kdež jemu dobytek jeho ze dvora zajal, některý zbil a některý prodal. A ta škoda na rozličných útratách, jiezdách, i na hotových peněziech, za padesáte hřiven střiebra. Po té škodě póvod sám a svědomie. A na to žádá spravedlivého panského nálezu.* **6.** Žaloba z moci: *Smil z Neznaboh žaluje na Smysla z Erkeřic, že jest jemu učinil moc na dědictví a na gruntiech jeho v Neznaboziech v mierné a pokojné zemi, ano práva jdú, tu kdež se jest naň sebral, mocně, [nočně] do Neznaboh přijel, jej jímal, čeleď jeho bil, a on naň žádné péče neměl. Dokládá se svědomie a nálezu starého o moc. A podlé toho žádá spravedlivého panského nálezu.* **7.** Žaloba z nářku cti: *Ctirad z Chuchla žaluje na Hrdibora z Sedmipan, že jest jej na cti jeho vysoce zhaněl a nařekl, tu kdež jej v Praze na rynku před mnoha dobrými lidmi chlapem nazval. Dokládá se svědomie a nálezu starého o čest. A vedlé toho žádá spravedlivého panského nálezu.* **8.** A tak i v jiných žalobách každý, ktož rozum má, bude se moci po těchto zpraviti. A nenajde-li tuto čeho, ke dskám přijda, móž sobě kázati čísti žaloby k své potřebě a při podobné, a podlé toho se dokonale bude moci zpraviti; též z knih žalobních, anebo po starých spisiech o právě zemském vydaných, kdež se mnoho rozličných žalob najde. — A o rozličnosti a o zpósobu žalob potud jest povědieno.

11. Co při žalobě póvod má zachovati.

[1]) Při žalobě toto má vědieno býti: Najprv, ktož pohoní, aby sobě žalobu vepsal, kteráž má na dvé zapsána býti, [7]) z Valdeka. Nesluší... [18]) póhon zdvižen. Věz také... [26]) kterýž jest hlavu ohledoval, a jiné... [33]) Neb pohnaný všeho šetří, a zvláště . . . [35]) k smlúvě mohl nebo k poklésce [37]) tak s pohonem zniknúti. Žalobu ve dsky vloženú móž sobě...

(6. 7. scházi) [54]) a jinú vložiti; ale to dotud by byla prožalována, a dokudž by na ni vizy nevložil pohnaný, neb po provolání ani opravována móž ani proměněna býti. . . . [60]) Nestojí-li pohnaný, třikrát se naň volá; nepřijde-li dokud páni nestanú, bude naň dáno právo stané póvodovi a při svú ztratí. (To psáno v póhonných za ciesaře Zikmunda, kdež Jan z Vrabie Viléma z Jankova pohoní; a v Bielých póhonných, kdež Mikuláš z Kolovrat Buriana Linhartova z Gutstajna pohoní). Pak-li oba nestojie, ani póvod ani pohnaný, hned ten póhon beze všeho meškánie bude přetržen a znovu sebe hleděti musie, též jako k svědčení kdož nestojí, jakož o tom prvé jest povědieno v nápisu „O svědčení póhonóv“. Má také ktož žaluje,... [72]) do věže otkázán budeš. A by pak měl... [81]) kdež Václav z Vranieho pohoní Baršc z nářku cti MCCCCXCIV. léta (konec).

1. Póvod, kterýž koli kohož koli k súdu požene, při své žalobě toto má věděti a znáti: Najprvé aby sobě žalobu ve dsky vepsal, kteráž má na dvé zapsána býti, při póhonu v knihách póhonných jednú, a druhé v knihách žalobních, z kterýchž řečník čte. Nebude-li při póhonu žaloba zapsána, zdvihnúť póhon. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Diviš Cholinka pohánie Zdenka a Václava z Valdeka. V týchž knihách póhonných, kdež Mikuláš z Křečova pohánie Pavla z Jenštejna. V týchž dskách, kdež Ofka z Petrovic pohánie Beneše z Vajtmille.) **2.** Neslušie také žaloby všetečně a bez rady zapisovati, než na ceduli ji najprvé sepsati, a s přátely těmi, kteříž rozum toho mají, se raditi, a na miesto se uradě tepruv žádati, aby ve dsky byla zapsána; neb nebude-li ve dsky vložena, a ty k súdu přistúpíš, budeť póhon zdvižen. A též, jestli že s žalobú hotov nebudeš, o póhon přijdeš, jakož nálezové svrchu psaní svědčie. **3.** Věz také, že žaloba má se s póhonem ve všem srovnati, tak aby z jiného pohoně, z jiného nežaloval, anebo pohoně z jednoho, aby nežaloval ze dvojieho, jako takto: Když by pohnal ze škod, nežaluj z úrokóv zadržalých, anebo pohnal-li bys z dědictvie, nežaluj z dědictvie i ze škod, neb z těch i z jiných příčin póhonové se zdvihají; kromě póhonóv z hlavy a z peněz, v tom se samém žaluje ze dvojieho, z hlavy a z peněz příhlavních, takto: **4.** *Petr z Kamenice žaluje na Jana z Vesce, že jest jemu Pavla bratra jeho na cestě zabil v zemi pokojné, ano práva jdú, a on naň žádné péče neměl; a přitom když jest jej zabil, vzal jest jemu pět set zlatých uherských. Dokládá se svědomie komorničieho, kterýž jest tu hlavu ohledal, a jiného svědomie. A za to žádá vedlé práva spravedlivého*

nálezu panského. **5.** Máš se netoliko žalobú s póhonem srovnati, ale i pře líčeniem, aby jiného nemluvil, než to, cožs prožaloval; neb dáš-li se v jiné a nesrovnáš se řečí s žalobú, budeť póhon zdvižen pro to nesrovnánie, jako Benešovi z Buřenic. (To psáno v Modrých póhonných, kdež týž Beneš pohánie Dorotu z Otic.) Neb pohnaný všeho hledí, a zvláště ten, kterýž se vinným býti zná, aby se jemu odsúzenie prodlévalo, a v tom zda by tě k smlúvě mohl nebo k některaké poklésce přivesti. nebo příhody tvé zlé nebo smrti dočekati, a tudy tebe pozbuda, i žaloby tvé tak s póhonem zniknúti. **6.** Ještě se má žaloba i se dskami srovnati, na kteréž se póvod táhne a kterýchž se v žalobě své dokládá; nesrovná-li se žaloba se dskami, póhon ten zdvižen bude. (Nález v Bielých póhonných, kdež Jiřík z Túšeně Ctibora z Cimburka. V týchž dskách, kdež Markéta z Horek Ješka z Boskovic pohánie.) **7.** A s krátkú řečí: Se vším se žaloba srovnati má, nač se koli póvod táhne a čehož se koli dokládá. Dokládá-li se registr královských, dokládá-li se svědomie, s registry se královskými i s svědomiem srovnati má; nesrovná-li se, ten póhon bude zdvižen nebo póvod odsúzen. (Nález o prvniem v Bielých póhonných, kdež Gerunk z Lomóv Dóbru z Solšic. O druhém v týchž dskách, kdež Mikuláš z Budětic Václava a Zdenka z Valdeka.) A snad též ktož se kšaftu, majestátu, listu nebo čehožkoli jiného v žalobě své dokládaje a žaloby že s próvody nesrovná, o póhon přijde nebo odsúzen bude. **8.** Žalobu ve dsky vloženú móž sobě póvod kolikrát chce opraviti, změniti, a chce-li, první, druhú i třetí vymazati všicku, a jinú vložiti, to móž kolikrát se jemu zdá učiniti; ale to dotud, dokudž by nebyla na súdě prožalována, a dokudž by naň vizy nevložil pohnaný; neb po prožalování a po vize vložení ani opravována móž ani proměněna býti. **9.** Nestojí-li póvod k žalobě a k súdu, a pohnaný stojí, tehdy póvod hned ztratí, a hned ten póhon bude beze všeho meškánie přetržen. **10.** Nestojí-li pohnaný, třikrát se naň zavolá, tak jakž jest prvé povědieno. (Nález na to za ciesaře Sigmunda, kdež Jan z Vrabie Viléma z Jankova pohoní. A v Bielých póhonných, kdež Mikuláš z Kolovrat Buriana Linhartova z Gutštejna pohánie.) **11.** Má také, ktož žaluje, netoliko na počátek žaloby své, ale také i na konec mysliti, aby věděl, čeho se má

při konci žaloby své doložiti, to jest, čím chce svú žalobu provoditi; má-li dsky, listy, svědomie komorničie nebo jiných lidí, aby tím žalobu zavřel; nebo jestli že se čeho v žalobě nedoložíš, potom v pře líčení toho mluviti a okazovati nebudeš moci, poněvadž jsi se toho v své žalobě nedokládal a na to se netáhl. A také jestli že se čeho v své žalobě doložíš, a toho okazovati nebudeš, budeť póhon zdvižen, a k tomu snad do věže otsúzen budeš. (Nález k tomu v Modrých póhonných, kdež Jan ze Zvěřince Alše z Klinštejna pohánie.) A též jestli že se doložíš čeho v žalobě a okazovati budeš, a to se nesrovná s žalobú, a nebude tomu slúžiti dostatečně, což jest od tebe prožalováno, ten póhon odsúzen bude, jakož nález svrchu ukázaný o tom svědčí. **12.** A by pak to měl, čehož se dokládáš, když toho hned nebudeš moci okázati a na hotově mieti, hned budeš kázán póhonu zdviženiem a do věže vsazeniem, jako se stalo Václavovi z Vranieho. (To psáno v Bielých póhonných, tu kdež Václav z Vranieho pohánie Sigmunda z Kamenice z nářku cti 1494 léta, kterýž ač jest svědky měl, ale těch jest sobě vedlé práva do desk nezapsal, a proto se svědomie v své žalobě dokládal).

12. O zavření a konci žaloby.

[1]) Ne nadarmo konec žaloby se na dvé dělí, že někdo...

1. Ve všelikých žalobách na pohnané od pódovóv přicházejících ne nadarmo konec žaloby na dvé se dělí; neb někto svú žalobu takto zavierá: „A na to žádá spravedlivého nálezu“; a jiný takto: „Zná-li se, právě se zná; pakli se nezná, žádá práva.“ **2.** Ktož má čím žalobu svú provesti, buďto dskami, listy, majestáty, svědomiem neb jinými dóvody, ten žádaj „spravedlivého nálezu;“ ktož žádného dóvodu nemá, ten „práva“ žádati musí, a samú přísahú, poněvadž na jiných dóvodiech schází, provoditi.

13. Póvod má všecko pohotově mieti.

[1]) Měj také všecky potřeby své pohotově, kteréž před pány okazovati máš, rejstříky od desk... [24]) zač jest dědictvie jeho stálo. Pakli kto... připuštěn býti, leč by od toho byl zahuben, kohož pohoní... [27]) (to stojí psáno Mauricii...) [29]) než na miestě jeho móž poručník státi, krom žaloby z moci, při kteréž osobně i póvod i pohnaný vedle nového nálezu mají oba státi (to najdeš v Póhonných, kdež Jindřich Opozdil ze Strhař pohání Ctibora z Wolštayna MCCCCXCV leta). Věz také... [41]) aby kdež sami vedle práva odpoviedati majíce [45]) přenášejí a na miesto své... [48]) neb by jemu tu i právo pomoci nemohlo ... [62]) i lépe cti slúží ... [75]) zóstaveni býti musili ... [76]) kromě k otporu; ta se žádná nezapisuje, než póvod mluví a ukazuje dsky ... [86]) žaloby co najchytřejšie móžeš ... [87]) Slova nepróvodného, jako kamene úrazného se vystřiehaj ... [90]) a mluvení svém totéž... [91]) aniž se kdy pokúšej, aby na nevinného žaloval... [92]) neb z jiných vášní zlých... [97]) spolehaj (konec. — Č. 19, 20, 21. v I. není.)

1. Dřieve než k súdu s pohnaným přistúpíš, měj všecky potřeby své pohotově, kteréž před súdem okazovati máš: Registříky od desk, od škod, od svědkóv, i od jiných všech věcí, kteréž na súdě máš okazovati, aniž říkaj k súdu přistúpě: „Páni úředníci, najděte mi to, však jste mi to dole u desk čtli;" neb tím své pře nepolepšíš, aniž úředníci již tu na tom sedie; než póvod (jakož již nejednú pověＤieno jest) má se všemi potřebami hotov býti, chce-li najprvé o póhon svój, a potom k škodám od pohnaného, a naposledy znovu pohoně k novým nákladóm a útratám a k prodlévání své pře nepřijíti. **2.** Ještě, ktož žalobu vede, má najprvé řečníku od žaloby dáti patnácte grošóv a menšiemu písaři dva groše, a to jestli že sám na samého žaluje; pakli sám druhý, nebo sám třetí nebo viece, nebo sám několiký: od každého žalobníka tolikéž, jako i od každého pohnaného daj; a to vše pohotově a v hrsti měj, dřieve než do šrankóv vstúpíš. **3.** Ještě se i v tom póvod opatř: Ktož z dědictvie, z dluhu nebo ze škod, na zemi nic nemaje, pohánie, aby sobě rukojmi na zemi dostatečně majícího, ve dsky při svém póhonu zapsal, neb to za právo jest, (a stojí v III. Václavových. A. 2. *Páni vóbec nalezli.)* **4.** A to ktož pohoní z čehož koli; ale ktož ze škod pohoní z viece než sám má, též uručiti musí. (To psáno v III. Václavových J. 11.) **5.** Leč by komu dědictvie jeho dědičné mocí odjato bylo, ten móž pohoniti z tolikéž, zač jest dědi-

ctvie jeho stálo, beze všeho urukovánie. **6.** Pakli kto rukojmí nepostaví, nemá k súdu připuštěn (leč by od toho byl zahuben, kohož pohonf) býti. **7.** Než ktož pohoní z desieti hřiven bez lotu, ten, by pak na zemi nic neměl, nemá urukovati. (To stojí I. Mauricii B. 5. *Item páni nalezli vóbec.*) **8.** Nenie také zavázán žádný póvod, aby k žalobě osobně stál, než na miestě jeho móž poručník státi. **9.** Věz také, že za právo jest v zemi české: Ktož na koho žaluje a viní koho z čehožkoli, že ten má to najprvé provoditi, a ne ten, ktož pohnán jest, se vyvoditi; neb pohnaný nenie zavázán netoliko k tomu, aby se vyvodil, ale ani k tomu, aby svému žalobníku odpoviedal, dokudž próvodóv žádných od žalobníka svého neuslyší, k kterýmž samým a ne k slovóm odpoviedati jest povinen. **10.** A zase též, nespúštěj se póvod své žaloby, ani se v jakú odpověď pohnanému dávaj, viň tě z čehož koli chce a pokúšej se oč koli chce; neb mnozí chytří a fortelní, když póvoda sprostného uznají a že práví proti němu zóstati nemohú, jej od jeho žaloby pryč svedú a v jinú při jej pojmú, aby, sami podlé práva odpoviedati majíce, póvoda k odpoviedání jich žalobám, k kterýmž povinen odpoviedati nenie, právem připraven nejsa, přivedli; a tak jsúce pohnáni a odpoviedati jsúce povinni, činie se žalobníky, a právo póvodóv na se přenášejí, a póvody na miesto své stavějí a tudy častokrát z pokut práv těžkých vycházejí. Má se póvod pilně střieci, aby se v to nedával, ani se več dobrovolně podvoloval; neb by jemu tu v takovém jeho podvolení dobrovolném ani právo pomoci nemohlo, poněvádž dobrovolné podvolenie právo ruší (jakož stojí v IV. Planových). A to jest mnohým póvodóm škodu přineslo. Ale ty se toho varuj, než na svém nepohnutě, v nic se jiného nedávaje ani se kam uchyluje, stój. A když tobě pohnaný práv bude, najprvé z čehož ty jej viníš, a potom tě též jako ty jej právem k súdu připraví, také jemu odpoviedati budeš, a by pak nechtěl, právem k tomu připraven jsa, musíš. Summa toho: Na své žalobě státi a odtud sebú nikam nedati hnúti. **11.** Seznáš-li pak, žes zmatečně anebo omylně pohnal, než by odsúzenie nebo póhonu zdviženie trpěl, toho máš dvojí cestu: Jednu, aby nebo na svědčení póhonu nebo před pány k súdu nestál, druhú, chceš-li státi k súdu, nezapisuje žaloby, stój, a takť póhon tvój zdvižen bude. Ale prvnie cesta jest

i bezpečnějšie i lépe každému póvodu slúží. **12.** Než hleď, aby se zase s útokem na svého pohnaného prvé, nežli on na tě, utekl; jinak škodu skrze prodlenie dlúhé spravedlnosti své trpěti budeš; neb najprvé ze škod musíš pohnanému odpoviedati a práv býti, a potom tepruv zase znovu pohoniti. (A mnozí jsú se o to pokúšeli, na svú spravedlnost spoléhajíce, to prodlenie skrze póhon ze škod přetrhnúti žádajíce, a ty škody, z kterýchž jsú pohnáni byli, u desk jsú svým póvodóm kladli, aby tudy za škody dosti učiniece o svú při znovu hned zase pohnati mohli. Kteří jsú se k tomu póvodové z dobré vóle podvoliti chtěli, při těch jsú toho dovedli; ale kteří jsú se právem bránili, čehož jsú neprovedli bráti nechtiece, než k súdu se vedlé práva volali, aby prvé súdem rozeznáni byli, než by se na kořisti škod hotové utrhli: ti jsú při právě zóstaveni byli.) **13.** Při žalobě za právo jest, že každá žaloba má ve dsky při póhonu zapsána býti, kromě žaloby k odporu; ta se žádná nikdyž v žádných dskách nezapisuje, než póvod mluví bez žaloby a ukazuje dsky. **14.** Item žádný póvod nenie zavázán pohnanému k žádné žalobě odpoviedati, dokudž o svú při konce nevezme, a právem od pohnaného k odpoviedání připraven nebude. **15.** Item každý póvod žalobu svú prožalovanú má provoditi, viň z čehož koli viň. **16.** Item žaloba, kteráž jest prožalována, nemóže viec opravována býti, by pak i viza na ni vložena nebyla. **17.** Item na kterúž se viza vloží, by pak i prožalována nebyla, nemóž býti opravována. **18.** Za naučenie toto měj: Žaloby, což najkratšie móžeš, užívaj; viece-li slov vylieš, viece od pohnaného honěn budeš. Slova nepróvodného, slova neužitečného jako rokle a kamene úrazného se vystřiehaj; klaď v žalobu slova vážná, platná, potřebná, zřetedlná, pravá [zprávná]. A v pře lťcení a mluvení to též zachovávaj. Aniž se kdy pokúšej na nevinného žalovati. K žalobě ne z hrdosti, ne z všetečnosti, ani z pýchu, ani z hněvu, nebo z jiných hnutí zlých, ale z núze a přinucen jsa, přistúpaj. Na konec, chceš-li žalobu provésti a práv zóstati, nikdy nežaluj nepravě. Když pak z núze a z potřeby žaluješ, mluv krátce, dovozuj potřebně, a na spravedlnost viece než na vtipnú chytrost, na jistý próvod než na nejistú výmluvnost spoléhaj. **19.** Ještě, při žalobě žádný před súdem zemským žádnému k žádné žalobě odpoviedati vedlé práva nenie povinen, leč od něho právem a póhonem skrze

komorníka bude připraven, by pak mnohými listy i od krále i oď pánóv byl k tomu obeslán; neb každý jeden druhého právem má hleděti, (jakož nálezové staří okazují v I. Štěpanových K. 17. *Také páni nalezli,* a v IV. Matějových A. 6. *Páni na plném súdu,* a jinde.) **20.** A tak že právem jeden druhého hleděti má a póhonem, aniž také král ani páni koho, když pohnán a právem k súdu připraven nenie, k odpoviedání nutiti mají; pakli by se to komu dálo, již by se na toho mocí viece než právem sahalo. A to buď pře oč koli buď; neb i z moci, i z nářku cti, i z hlavy, i z vraždy póhonové se dieti mají, a krátce z každé věci, kteráž by se státi mohla proti komuž koli, poněvadž i ten, ktož odboj právu učiní, bez póhonóv neodpoviedá, než musí prvé od krále i od úředníkóv zemských vedlé práva pohnán býti, a tak pohnán jsa tepruv odpoviedati. **21.** Pakli by kto nucen byl mocí, aby bez póhonu odpoviedal, to by se zřetedlně proti právu dálo, proti nálezóm všem, proti obyčejóm a zvyklostem a dálo by se bez příkladu. A k tomu by právo ne všem rovné bylo, poněvadž by jeden měl bez póhonu odpoviedati, kdež všickni pohnáni jsúce po póhonu, ne před póhonem ani bez póhonu odpoviedají, aniž jsú povinni. Nad svrchu psané dóvody všecky to dsky, pohonné i nepóhonné, všickni nálezové svědčie a tvrdie; leč by se kto k tomu dobrovolně podvolil; ten pohnán nejsa móž odpoviedati i k súdu bez póhonu státi.

14. O hojemství.

[1]) Ktož jsú zemi české práva nalezali, tak jsú na to myslili . . . [15]) To hojemstvie každému toho žádajíciemu se dává až do druhých suchých dní. Najprv jedno, potom druhé do třetiech suchých dní, aby se vždy každý pohnaný dostatečně mohl v své spravedlnosti a k súdu se ustrojiti a dobře připraviti . . . [24]) než v úmyslu má . . . [25]) přistúpíš k súdu; . . . [33]) s přiměšeniem nepravosti na súdu . . . [37]) přiměšenie nepravosti, že [40]) k tomu jsa právem připraven . . . [53]) z Kestřan). Item ktož jest . . . [67]) nedostatky neb potřeby . . . [72]) ktož zná, že . . . [73]) jinú příhodu nemóž státi . . . [77]) mohl a měl poručníka neb poručníky . . . (č. 16. v r. I. není) [87]) učiněný. (konec.)

1. Staří obyvatelé královstvie českého, kteříž jsú zemi české práva nalezali, tak jsú na to myslili, aby žádné strany v ničemž neopustili; opatřivše póvoda póhonem i žalobú, pohnaného jsú proti němu nahého a bez obrany nenechali. Nébrž aby naň nic

náhlého, nic nenadálého nepřišlo, kdež by snad bez rozmysla, k odpovědi jsa v náhle přihnán, skrze svú nehotovost mohl na své spravedlnosti ujmu trpěti, aby se mohl raditi s přátely, na svého žalobníka pótky mysliti, k nim se dostatečně připravě a opatře, odpoviedati: nalezli jsú za právo k jeho obraně hojemstvie, to jest súdu a odpovědi pohnaného prodlenie, v kterémž by mohl mysliti, raditi se v přáteliech, ve dskách, v náleziech, i jinde obrany, pomoci, rady i otporu hledati, a se dobře proti svému žalobníku opatřiti, a tak se uradě a opatře, tepruv jemu odpoviedati. **2.** To hojemstvie každému toho žádajíciemu dává se až do druhého súdu, najprv jedno, potom druhé, opět do druhého súdu, aby se vždy každý pohnaný dostatečně mohl v své spravedlnosti opatřiti a k súdu se ustrojiti a dobře připraviti. **3.** Ale třetie hojemstvie se žádnému nedává, jako ani druhé tomu, ktož k otporu, a tomu, ktož z nářku cti pohnán jest; než jedno vezma, na tom přestaň. **4.** A tak když žaloba projde a prožalována bude, má toho svobodnú vóli pohnaný, chce-li odpoviedati hned, aby odpoviedal; pakli odpoviedati nechce, hojemstvie žádati. **5.** A každý, ktož odpoviedati nechce, než úmysl má hojemstvie vzieti, nepros za potaz, ani se v jakú odpověď dávaj, neb tím již přistupuješ k súdu, a by pak žádal potom hojemstvie, nebudeť dáno; nebs se již v súd dal skrze odpověď, a skrze potazu žádánie jižs k súdu přistúpil. Neb ktož nechce odpoviedati, nemá se nač tázati. **6.** Kto chce hojemstvie vzieti, nech všie řeči, všeho mluvenie, kterýmž by se mohl dáti zdáti, žes počal odpoviedati; neb tudy sobě sám hojemstvie, aťby dáno nebylo, přetrhneš. Anižť se také přiházej, jako mnohým, aby řekl: „K súdu nepřistupuji; zdá mi se, že jest tento póhon takto nebo jinak;“ neb skrze takové mluvenie hlúpost tvá s přimiešeniem křivdy na súdu ukázána bude; hlúpost, že k súdu nepřistupuje, chceš slyšán býti, a věda, že slyšán nebudeš, řeč nadarmo vyléváš, súdce zaneprazdňuješ, jiné meškáš, s svým užitkem žádným; přimiešenie křivdy, že sám k súdu přistúpiti nechtě, póvoda k tomu chceš přivésti, aby on tobě prvé k řeči tvé, nejsa k tomu od tebe připraven, nežli ty k žalobě jeho, k tomu jsa od něho právem připraven, odpoviedal, a ty aby s ním prvé o své mluvenie nežli on s tebú o svú spravedlnost rozeznán byl. Z té příčiny, ktož k súdu nepřistupuje vedlé práva,

ani v jednom slově nemá slyšán býti. Neb proč chce mluviti? Poněvadž súzen a rozsúzen býti nechce, slova na vietr sázie a svój nerozum všem oznamuje. **7.** Při hojemství toto se za právo drží: Žádnému se póvodu hojemstvie nedává, aniž ho žádati má; neb ten, jakož častokrát jest povědieno, má se všemi potřebami hotov býti. (O tom nález v Památných A. 11. *Páni.*) **8.** Item žádnému pohnanému hojemstvie viece než dvojie se nedává. (Dóvod toho všecky dsky). **9.** Také ktož jest pohnán z nářku cti, tomu nemá dáno býti než jedno hojemstvie. (To stojí v Bielých póhonných, kdež Kateřina z Kalenic pohánie Arnošta z Kestřan. Ale prvé se jest i v té při dvojie dávalo.) **10.** Item ktož jest hojemstvie bral, již jest tím bráníem k súdu přistúpil. (To psáno v týchž póhonných, kdež Hynek z Pravětic pohánie Bohunka z Mutic.) **11.** Item, ktož v komoře před KMstí nebo před hajtmany neb před gubernatorem na kom právo ustojí, a potom k súdu zemskému požene, tomu se žádné hojemstvie dáti nemá. (To najdeš v Památných N. 20. *Najjasnější*). **12.** Item ktož k otporu pohnán jest, má jemu toliko jedno hojemstvie dáno býti. **13.** Item ktož se v odpověď nebo v mluvenie před súdem dá, tomu nemá žádné hojemstvie dáno býti, poněvadž sě již řečí svú v odpoviedánie dává. **14.** Item když pře nebo póhon k súdu přijde, tu již nemá žádný ani móž vedlé práva za nemocna ani ven z země položen býti, jako se děje při svědčení póhonu; neb se tu každý k súdu má opatřiti, a své nedostatky a potřeby znaje, poručníky sobě móž zapsati, aby na miestě jeho stáli. **15.** Pakli před súdem koho za nemocna nebo ven z země položie, bude proti němu též za právo dáno, jako proti tomu, ktož zdráv jsa nestojí, a při svú ztratí; neb z té příčiny najprvnějšie za právo v zemi české jest nalezeno, aby sobě každý poručníka neb poručníky mohl zapsati, ktož se zná, že k súdu pro nemoc nebo pro jakúžkoli jinú příhodu nebo potřebu obecní nebo domácí nebo přátelskú nemóž státi; tu se nemá žádný ani královskými ani zemskými potřebami vymlúvati, že by po těch jeda nemohl státi, neb jest sobě každý, jsa pohnán, prvé než jest po takových potřebách vyjel, mohl a měl poručníky zapsati. (Nález k tomu najdeš v Bielých póhonných, kdež Beneš z Vaitmille pohánie Elenu z Čečelic a Kateřinu z Petrovic.) **16.** Jiné jest, ktož by póhonem zastižen nejsa

v zemi nebyl, a po zemských nebo královských potřebách jezdě, ani k svědčení póhonu, ani k súdu nemohl by státi; toho spravedlivě zemské nebo královské potřeby vymlúvají, a ten nestániem svým ani k póhonu na svědčení ani k žalobě na súdě nic neztratí, dokudž se zase do země nevrátí; než když by se vrátil, postav se před úřadem zemským, a přiznaje se, že stojíš, poručníky své sobě před dskami [při dskách] zdělaj. **17.** Ještě hojemstvie žádný jeden za druhého bráti nemóž, než každý sám za se nebo poručník za pohnaného dskami učiněný. — A o hojemství dosti jest povědieno.

15. O poklidu.

1) Mohú také strany samy poklid mezi sebú učiniti do druhých suchých dní, aneb... 10) poklidy mezi sebú činí... 11) úmyslem sobě poklidy činí, mají... 21) z núze a z práva žádný (konec.)

1. Jestli že se póvodu i pohnanému nezdá pře jich, aby k súdu přišla, čekati, mohú sami mezi sebú poklid učiniti do druhého súdu aneb do některého dne, dokudž páni na súdu sedie aneb dokud se jim zdá, a to kolikrát se jim koli zdá; neb páni bezděčné žádného k súdu netáhnú, ale tomu by rádi, aby se žádný (kdyby to mohlo býti) nesúdil. **2.** Mohú také ten poklid učiniti miesto hojemstvie jednoho neb miesto hojemstvie obojieho ti, ktož chtie spieš konec o svú při mieti. **3.** Ale ktož dlúho slyšáni býti nechtie, ti když jim hojemstvie oboje vyjde, aby sobě vždy súd protahovali, poklidy mezi sebú ze spolka, dokudž se jim zdá, činie. **4.** Ale oboji, ktož koli jakýmž koli úmyslem mezi sebú poklidy dělají, mají sobě ty poklidy ve dsky při póhonu zapisovati. Pakli poklid učiniece mezi sebú, jeho dskami nezapíší, a bude na ně k súdu zavoláno, ten póhon mine a bude vymazán, a strany se znova pohoniti musie. **5.** Za právo při poklidu jest, že žádná strana sama jedna bez druhé poklidu činiti nemóž, aniž má poklid ve dsky bez obojie strany nebo poručníkóv jich osobnieho přiznánie zapsán býti. **6.** Item ktož poklid učiní, a potom k súdu stane, a druhá strana na poklid se ubezpečíc, pryč jede, má vedle nálezu panského kázán býti. **7.** Item každý poklid jest z dobré vóle, z núze a z práva žádný. — A o poklidu potud jest povědieno.

16. O položení ven z země a za nemocna před súdem a při žalobě.

[1] Ačkoli dosti jest povědieno o obém na svědčení póhonóv a opět v nápisu „o hojemství“ při konci, summa toho toliko se tuto připomene: Za nemocna . . . [5] nebo v zemi nenie, móž položen býti . . . [13] beze vší škody své. A z těch… [19] kto bude položen za nemocna, a nestane potřetie a též opět jej za nemocna budú klásti . . . [26] a mluviti nemoha, a ještě jej . . . [27] ale toho jsú páni a král nedopustili… [29] mateře své). A tak nemocný… [32] a poručníky sobě své pře zdělaj. (k o n e c.)

O položení pohnaného vně z země nebo za nemocna, ačkoli dosti jest povědieno o obém na svědčení póhonóv, a opět v nápisu o hojemství při konci: summa toho toliko se tuto připomene. **1.** Za nemocna a ven z země každý pohnaný, ktož v pravdě jest nemocen, nebo v zemi nenie, anebo ktož zbit jest nebo zraněn, móž položen býti na svědčení póhonóv. Ale když k súdu ta pře přijde, žádný již ven z země ani za nemocna položen býti nemóž; neb nestánie každého nemocného neb v zemi nepřítomného k svědčení póhonóv beze lsti přicházie, ale nestánie k súdu z netbanlivosti, a ne beze lsti; neb každý stoje na svědčení póhonu móž sobě dva, tři i kolik chce poručníkóv zapsati, a zapíše, móž z země vyjeti aneb nemocen býti beze vší škody své, kteráž by naň pro jeho k súdu nestánie mohla přijíti. **2.** A z těch příčin zdá se, že žádný před súdem za nemocna ani ven z země položen býti nemá, než na svědčení póhonóv toliko. (Toho dóvod mnozí nálezové po dskách póhonných, kterýchž diel pro zřetedlnost té věci, o kteréž se píše, diel pro množstvie jich tuto přivoditi zanetbávám.) **3.** Ale jest otázka, když po třikrát kto bude položen za nemocna na svědčení a na rociech jemu k přísaze za nemoc položených, a nestane po třetie k přísaze pro nemoc svú, než opět jeho za nemocna budú klásti: má-li toho dopuštěno býti, či proti tomu nemocnému má za právo stané dáno býti. O tom jest již nález ukázán. Také jsem já při tom byl, že jest nemocný přivezen byl k třetiemu roku na hrad, a odtud do kaply Všech Svatých jest přinešen, šlakem jsa poražen a mluviti nemoha, aby nemoc svú vedlé práva zpravil; a ještě jej takového vidúce, třeli naň, aby za nemoc zpravu činil: ale toho jsú páni a KMst. nedopustili. (Najdeš to v Bielých

póhonných, kdež Markéta z Malšína pohánie mateře své.) Neb na komž se zřetedlná nemoc skutečně vidí, ten za nemoc přisahati nemá. **4.** A tak nemocný na třetí rok, jakž móž, do Prahy se vystroj, aneb krále žádaj, aby k němu úředníky poslal, a poručníky sobě pře své k súdu zdělaj. — A o položení za nemocna a ven z země potud jest povědieno.

17. Proti [k] žalobě jak se má pohnaný mieti.

[1]) Poněvadž póvod oděniem póhonu a žaloby i zbrojí spravedlností svých jest dobře opatřen, nenie slušné . . . [6]) násilnému žalobníku (neb mnozí . . .) otepřieti. Na to dlúho . . . [26]) a práva naň dobyl. O kterémžto hojemství . . . [30]) spravedlnosti, kteráž . . . [37]) ten by póhon zmatek póvodu přinesl; nebo kdyby tě kto ze škod . . . [44]) nebo ze škod cizích . . . [46]) všecko to zmatek žalobníku přináší . . . [53]) než tvým vlastním; nebo nepohánie-li . . . [56]) nepravým komorníkem neb bez pečeti, tím vším jeho póhon k zdvižení přivedeš. Jiná obrana . . . [64]) o jiném jest napsal žalobu a při líčí jinak . . . [74]) nemá slyšáno býti. Jiná obrana: Nemá-li . . . [80]) ani k právu připuštěn . . . [92]) až dokonce vyslyší . . . [94]) nedopúštěj. (Najtužšie . . . [117]) jakkoli vtipným, chytrým, nebo lichým [lstivým]. A těmi oděn jsa . . . [126]) obtieží, neobleví. Aniž já . . . [128]) zlým lidem brániti . . . [130]) naučenie zlému a ne zbroj muži dobrému dával; neb ne lotru palici strúži, ale zbrojí a braní muže dobrého opatruji . . . [133]) smluv se a v čas rovné přijmi. (Konec. Ostatku od č. 14. až do konce v I. rec. není.)

Pr. Póvodu, kterýž k súdu póhonem připravuje vinného, dosti jest již k zprávě jeho povědieno. Kterýžto póvod poněvadž oděniem póhonu a žaloby i zbrojí spravedlností svých jest dobře opatřen, nenie slušné, toho ktož pohnán jest, nahého a bez brani nechati, než také jej odporným oděniem a braní rovnú opatřiti proti nepřieteli jeho, kterúžby on mohl násilnému žalobníku svému (neb mnozí žádné spravedlnosti nemajíce, lidi dobré a sprostné k súdóm připravují) odepříti. A mnohem pilněje pohnanému obrany mají shledány býti, než šípy a zbroj žalobníku; neb se jest tieže vždycky brániti nežli žalovati, odpoviedati než tázati; neb žalobník jedinú věc před sebú má, ale ktož odpoviedá, mnohé; neb musí odpierati, brániti, přenášeti, vymlúvati, umenšovati, odvozovati, odvracovati, potlačovati. Dále, žalobník hotové a prvé smyšlené věci k súdu z domu přináší; ale pohnaný častokrát nenadálým odpoviedati musí. Žalobník vede

svědka, a vie, co jemu svědčí; pohnaný proti svědku neznámému mluviti musí. Z té příčiny k žalobám i sprostní stačiti mohú: dobrý obránce žádný nebyl jest, než najvýmluvnější. A aby se krátce pověděło: Tak jest tieže brániti než žalovati, jak jest snáze rány dělati než hojiti. **1.** Na to dlúho a pilně myslivše, ktož jsú práva zemi české ustanovili, před potkániem a brani obnaženiem pohnanému jsú dva tarasy dvojieho hojemstvie udělali, aby, chce-li se tu proti svému žalobníku zavřieti, měl toho svobodu, a proti němu nevycházeti, než tu jeho čekati, dokudž by ho odtud, za dvoje suché dni tu leže, nevytiskl a nepřinutil, aby se s ním potkal, a braní spravedlností svých a práv naň dobyl a s ním aby se bil. O kterémžto hojemství již prvé dosti jest povědieno. **2.** Kteréž když vyjde, již se pohnaný s nepřietelem svým potkati, již se žalobníku svému brániti musí: Najprvé obranú spravedlnosti a pravdy své, kteréž všecka práva pomáhají, a pro tu i nalezena jsú, potom obranami práv. **3.** A přede všemi jinými obranami, kteréž od práva pocházejí, hleď, móžeš-li, zmatek najíti při póhonu svého žalobníka; kterýž tehdáž bývá, kdyžby tě kto pohonil z čehož koli, a to při tobě nalezeno nebylo a žádným obyčejem proti tobě, žádným próvodem nemohlo by okázáno býti; jako kdyby tě kto z dědictvie pohnal, a ty toho v držení nebyl, ten by póhon zmatek žalobníku tvému přinesl; nebo také kdyby tě kto k súdu zemskému pohnal z dluhu, a ty jemu nic dlužen nebyl; nebo také kdyby tě kto ze škod pohnal, kterýmiž by ty vinen nebyl; neb kdy by kto maje pokutu uvázánie s komorníkem, opustě to chytil se póhonu: na zmatek pohánie takový. (To v Bielých póhonných najdeš, kdež Martin z Dřienie pohánie Kafunka.) Nebo také pohoní-li tebe z dědictvie, k kterémuž práva nemá; nebo z věna nebo ze škod cizích, a naprosto z čehož koli pohoní, a toho ničímž dostatečně neprovodí: všecko to žalobníku škodu přinášie. Ale o zmatciech na svém miestě šíře bude povědieno. **4.** Jiná obrana: Kdyby již žádného zmatku najíti nemohl, hleď, mohl-li by k zdvižení póhonu přivésti svého žalobníka. Toho dovedeš, pohoní-li tebe sám, bratřie nedielné maje, nebo také pohoní-li tebe samého, a ty bratřie nedielné máš nebo strýce; to zmatku nenese, než zdviženie póhonu; anebo pohánie-li tebe odjinud, než se píšeš, nebo jiným jménem neb titulem než tvým vlastním křestným nebo

svým; nebo nepohánie-li tebe vedlé práva tolika póhony, kolika z čeho má pohnáno býti, nebo ne v čas vedle práva, méně než na dvě neděli, anebo nepravým komorníkem neb bez pečeti zemské. Item pohánie-li tebe jedním póhonem ze dvojieho spolu, jako z dluhu a ze škod; item z jistiny a ze škod; item, jestli že jest tebe prvé do komory pohnal, a tu konce nevzav pohánie k súdu zemskému; nebo pohánie-li tebe samého z toho, což ty s jiným spolu máš. Z těch příčin ze všech i z jiných mnohých k těm podobných žalobníka svého póhon k zdvižení přivedeš. **5.** Jiná obrana: Nesrovná-li se žaloba s póhonem nebo řeč a pře líčenie s žalobú tak, že jinak a o jiném jest napsal žalobu než póhon; anebo že jinak jest žalobu vložil ve dsky, a při líčí jinak a o jiné věci mluví: to zdviženie póhonu jisté přinášie, a druhdy i zmatek. (A o tom najdeš v póhonných Modrých, kdež Mikuláš z Lobkovic pohánie Jakuba z Vřesovic, a jinde na mnohých miestech a náleziech.) **6.** Jiná obrana: Nevepsal-li jest sobě žaloby v knihy póhonné, než toliko v žalobnie. **7.** Jiná obrana: Dokládá-li se čeho v žalobě, jako desk nebo svědomie nebo čehož koli jiného, a toho okázati nemóž; anebo nedokládá-li se čeho v žalobě, a potom to okazovati chce; onono zmatek přinášie, a toto nemá slyšáno býti. Též také nesrovnávají-li se próvodové desk, majestatóv, listóv, svědkóv s žalobú: v takovém nesrovnání póhon se zdvíhá, a někdy i odsúzenie na póvoda přicházie. **8.** Jiná obrana: Nemá-li žalobník na dědictví, a rukojmí za se na zemi majících nepostavil, nebo má-li méně, a výše než má pohnal jest, a rukojmí za to nepostavil: nemá slyšán býti, ani ku právu připuštěn, jakož o tom prvé jest povědieno; lečby od tebe byl zahuben, nebo žeby ty jemu dědiny jeho mocí pobral, nebo že z desieti hřiven toliko pohoní; tu nemá v takových přiech rukojmí stavěti, jakož prvé jest povědieno. Nenie-li těch příčin, má žalobník uručiti, aby pohnaný, obránil-liby se a práv proti němu zóstal, věděl a mohl kde škod svých a na kom postihnúti. **9.** Aniž se toho dopúštěj, aby dva žalobníky proti tobě mluvila, než ktož počne, ten konaj; neb to jest proti právu, aby dva žalobníky v jedné při proti jednomu mluvila, anebo dva řečníky proti jednomu pohnanému při vedla. **10.** Aniž sobě v řeč svú, když mluviti počneš, vpadati otporné straně dopúštěj, neb i toho právo netrpí; než ať tě též, jako ty jej,

trpělivě od počátku až do konce žalobník tvój vyslyší. A když ty řeč svú dokonáš, nechť opět mluví, dokud se jemu líbí, a ty čehož od jiného trpěti nechceš, téhož se proti němu nedopúštěj. A při tom se najpilněje vystřiehaj, aby se rozhněvati nedal; neb žádné hnutie tak velmi rozumu nepřekážie, jako hněv, a odvodí od pře k jinému a často zbytečnú pótku dělá, i přijímá; a druhdy i súdcí popúzie. Užitečnějšie miernost a častokrát i trpělivost, neb se netoliko ukázati má, což žalobník mluví, ale i také za lehké klásti a za nepotřebné; a ne ke všemu odpoviedati, proti těm, kteříž hřmotem jdú, směle státi, a nestudu jich mierně (mužně) otpierati; neb jsú druzí v tom příliš tvrdoústí, že zarážeti chtie velikým křikem a řeč tvú v prostředce přetrhovati, a všecko hřmotem křiku svého a vpadániem v řeč zastíniti; kteréžto jako jich nenásledovati, tak tuze otháněti slušie, nezbednost jich odtískati, a na súdce často volati, aby řád mluvenie zachován byl. **11.** Najtužšie pak obrana, móžeš-li svému žalóbníku odepřieti dskami, listy, majestáty, svědomiem komorničím, nebo jiným jiných lidí svědomiem, nebo rozumem zřetedlným a vývody pravými. To budeš-li mieti, móžeš i hojemstvie nebrati, a tudy častokrát žalobník zklamán a zmýlen bývá, když pohnaný (čehož se žalobník nenaděje), hojemstvie nevezma, hned k súdu přistúpí, a tudy skrze svú nehotovost žalobník na to spolehna, že pohnaný móž hojemstvie vzieti, k zmatku, k zdvižení póhonu i k jiným škodám přiveden bývá. **12.** Ale přede všemi těmito obranami obranú spravedlnosti a nevinnosti se opatř proti všem žalobníkóm jakkolí hrdým, vtipným, mocným nebo chytrým. A těmi odien jsa, stój nepohnutě, věda, že spravedlivému bóh, štěstie i právo pomáhá. I to také v paměti maje, že žalobník tvój, jakkoli mocný, vzácný, vtipný, výmluvný i fortelný, čímž tě koli viniti chce, musí to dostatečně prvé provoditi. **13.** Nemáš-li těch obran spravedlnosti a neviny, nedopúštěj na se žaloby, učiň z dobré vóle raděje a sám od sebe, což jiní z přinucenie práv činiti musie; neb sejde-li na tom, jiné obrany prvé položené z těžka zpomohú; odtáhnúť však súdu anebo pomsty, ale neodejmú; obtiežie, ale neoblehčie. (Aniž já také ty obrany pro nepravé lidi spisuji, ale pro dobré, upřímé, spravedlivé, věrné a sprostné, aby se uměli a mohli zlým, úkladným a lestným lidem brániti; neb bych velmi zle zemi poslúžil, kdybych

naučenie zlému, a ne obranu muži dobrému dával; neb ne lotru palici strúži, ale zbrojí a braní muže dobrého opatruji. Pakli se póhonu dopustíš, znaje, že spravedliv nejsi, nepřistúpaj k súdu; smluv se raděje a v čas rovné přijmi. **14.** Po těch obranách po všech mnoho na tom jest, aby hleděl, co promluví žalobník tvój a jak, hned jej k tomu dobře tuze držeti, aby to provodil, což promluví, a z toho jeho nespúštěti, ani jemu dopustiti, aby se jinam odtud přenesl. A najprvé hleděti, k čemuž má odpoviedáno býti, slušie-li k té při čili neslušie: jestli že neslušie, nenie potřebie k tomu odpoviedati; pakli slušie, tehdy (móž-li) má odepřeno býti, že se jest to nestalo, anebo má bráněno býti, že se jest spravedlivě stalo a že se jest tak státi mělo, anebo má přenešeno býti. Mimo ty tři obrany v súdiech téměř nic nenie, kromě prosby, k kteréž se utieká ten, ktož na tom trém scházie, že ani odpierati, ani brániti, ani přenesti toho nemóže, z čehož jej žalobník jeho viní, než súdcí prositi, aby to jemu lehčeje váženo bylo. Čemuž odepřieno nemóž býti ani přenešeno, toho jest nelze než brániti, buď cožkoli buď, anebo ode pře pustiti. **15.** Odpieránie dvój zpósob jest ukázán: anebo že se jest nestalo anebo že ne to se jest stalo, což žalobník vede. Což nemóž ani přenešeno býti, toho jest nelze než brániti, buď což koli, a co ani bráněno, tomu jest nelze než odpierati. Budú-li svědci, mnoho se proti svědkóm móž mluviti; bude-li kšaft nebo dsky, jiný kšaft nebo dsky ukázati; bude-li nález ukázán, jiný proti němu nález ukaž. A tak o jiném k tomu podobném. **16.** Ale jsú některé věci, kterýmž ani odpierati, ani jich brániti, ani jinam přenesti nelze jest. V takových příhodách než na svém právě pevně státi nelze jest, a k žalobě neodpoviedati, a o při nic nemluviti než o sobě: Má-li služebník pána svého poháněti; má-li člověk propuštěný s svým pánem někdajším se súditi; má-li zločinec k súdu připuštěn býti; má-li ten, ktož jest jednú čeho odsúzen, z toho podruhé viniti; má-li ten, ktož by straž na silnici držal v pokojné zemi, dobrého člověka poháněti, a jiné k tomu podobné. **17.** Ale však když móžemy, i o při neškodí mluviti, neb tak nám súdce práva našeho spieše užiti popřeje; jako v přiech o dědictvie, kto by pohnal po letech prošlých, kdež netoliko provoditi mámy, že jsmy tři léta a osmnácte nedělí drželi, ale také, že smy své vlastnie drželi, a skrze

to že odpoviedati k žalobě nejsmy povinni. **18.** Neb ne každému slušie, ktož požene, odpoviedati, jako neřádně na svět přišlému; item zločinci, item zhúbci zemskému, item ktož oheň púštie v zemi pokojné, item vražedlníku, item čiež hlava jest súzena a odsúzena pro vraždu, item ktož na cestě jest stál a straž držal etc. V těch ve všech přiech slušie súdcí tázati, má-li takovému každému, kdyby k súdu poháněl, otpoviedáno býti; a v jiných účinciech k těm podobných. **19.** Též, bude-li proti tobě nález ukázán psaný ve dskách nebo právo psané, ješto by zřetedlné proti tobě stálo; v tom musíš ne k psání, než k úmyslu a k vóli těch, kto jsú nález nebo právo vynášeli [vymyslili], hleděti; neb se nevždycky móže psání nebo písmu dosti státi, jako takto: „Kto drží [drží-li kto] kterékoli dědiny tři léta a osmnácte nedělí, má toho užiti.“ Některého dietěte, některého sirotka držány jsú dědiny, až násobnie léta prošla; má-liž toho užiti, ktož jest ty dědiny držal? A též když by u vězení seděl, čiežby se dědiny držaly bez práva, až by násobnie léta prošla: neužive toho držitel; nebyla jest ta vóle ani ten úmysl těch, ktož jsú ten nález vynesli. Item nesmyslného dědiny držány, až násobnie léta zemská prošla; navrácen potom k rozumu, nemá-liž takový navrácen býti k dědinám svým po letech zemských prošlých? Item v pacholetství v službě jsa i s pánem do Turek jat jest byl v Turciech a v vězení, až léta zemská prošla; po letech prošlých do země se vrátil; má-li držitel dědiny jeho obdržeti tím nálezem a právem? Item poručník sirotka nebo nerozumného nebo jatého nebo nemocí dlúhú poraženého držal jest dědiny jeho, až léta zemská násobnie prošla. Navrácen jest tento k rozumu, onenno do země, třetí k zdraví: nemají-liž ti pro ten nález z svého dědictvie poháněti a k svým dědinám právem hleděti? V těch ve všech příhodách ne k psání, než k úmyslu a k vóli, každý vidí, že musí hledieno býti. **20.** A móž se přihoditi, že i z jiných nálezóv móžeš sobě příklady přivesti, z kterýchž by známo bylo, že se ne vždycky psanému nálezu móže dosti státi, než úmyslu a vóli viece nežli psání. **21.** Též také, proti právu psanému ukaž jiné tomu odporné psané právo, jestli žeby k úmyslu a k vóli práva obrany vynašel, a zvláště, ukážeš-li proti právu psanému právo staršie, nebo nález prvnější, nebo dsky, anebo jinú věc kterú starší a prvnější, item proti nálezu jiný nález odporný. Tu na obě

straně proti psání se mluviti móže, a pře o vóli a úmyslu musí
býti. Ale všem známo jest, že nález nálezu, právo právu nikdy
nebývá odporné (neb kdy by rozdielné bylo, jedno by druhým
zdviženo bylo); než příhodú se nález s nálezem, právo s právem
potýkají. 22. Těmi i jinými obranami, kteréž mnohé jsú a široce 310
se ztahují, kterýchž žádný do konce vypsati nemóže, jako ani
při, braň se žalobníku svému, vinen nejsa. 23. Item pohnaný
žádný ven z země nemá k žádnému súdu tažen býti, a též
s svého práva k jinému, kterémuž poddán nenie.

18. O pánu z lavic.

(Text hlavy této v I. rec. jest v jedno spojen s hlavou předchozí.)

[2]) ani přátel móž mieti: i v tom jsú chudého... [11]) i potřebu jeho od něho pověděl. A ten z lavic má každému vedle práva vydán býti, tak pohnanému jako póvodu, za kteréhož koli... [16]) dán býti, než toliko... [18]) od starých dobře jest vymyšleno, mnozí... [21]) obracují, kteréhož se [26]) že na jednom nenie súd, než na všech... [31]) nepřietele jako přietele... [37]) vedle jichžto nepřiezně a hněvu byl-li by otsúžen, nemóžeš ty tak veliké hanby a škody otsúzeniem jich vzieti, aby oni tisíckrát větčí, zde i potom, ujíti mohli; neb by ty od nich toliko pomstu nespravedlivě trpěl, ale oni sami od sebe, od lidí, od boha i od pekla. Jestli pak že co tuhého... [42]) při žalobě neb pře líčení, [45]) neb toho každému súdce přieti mají, [47]) vyjíti až se uradíš. Páni zatím, [62]) že jakž nestaneš, svú při ztratíš [71]) jakéhož koli a žádnému toho nemá hájeno býti, buď jakéhož koli řádu neb zachovánie. Pakli přátel nemá, najde řečníkóv dosti, ješto z daróv, z peněz i z jiných kořistí od lidí mluvie a za to se styděti nechtie, tak že jsú někteří za mluvenie po padesáti kopách grošich českých zjevně a to u desk brali, jiní z polovice od lidí mluvili o to oč jest pře byla. Nalezli jsú se někteří, ježto s jednú stranú stojiec a od ní z peněz mluviec i druhé jsú se raditi, čím by se brániti měla, nestyděli, a často z střmeniště vól sniedal. [81]) obráněna byla, jest mrzko a těžko netoliko psáti ale i slyšeti; k svému se navrátíme. Nebezpečná věc jest řečníku a tomu... [89]) což jiní z práva činiti musie; [91]) a tak té lehkosti otsúzenie se báti nebudeš; neb nenie malá hanba a posměch dobrému člověku, otsúzenu býti a křivu ostati, buď pohnaný neb póvod; ale póvodu mnohém větčie jest hanba za křivého zóstati. [97]) i jinými své spravedlnosti braň [104]) uměnie a výmluvnosti [108]) neb svým fortelem neb řečníkovi jinému ufaje, [112]) ačkoli v této zemi žalobníci a znášeči súkromní přieliš jsú se tohoto času zvelebili, a mnozí je rádi slyšie, ale [117]) i nemohú. Jest jiná potřeba [129]) neb súkromě naříkají, neb jakžkoli utískají. [133]) má nazván býti. [136]) ktož jeho pohánie. (konec.)

1. Jest-li pak kto tak opuštěný, že, pohnán jsa a k súdu připraven, nemá se s kým poraditi, ani přátel pro chudobu móž mieti (neb člověk v štěstí stoje mnoho vyčte přátel, ale v chudobě a v neštěstí žádného nebo velmi řiedkého najde; mravenci zajisté do prázdných stodol nikdy nelezú; též k člověku o zbožie přišlému řiedký se postaví přietel nebo žádný): i v tom jsú chudého ti, ktož jsú práva česká nalezli, neopustili, néž jej jsú milostivě opatřili, aby sobě prosil za jednoho pána z lavic, kterýž by s ním stál a jemu v jeho při radil a bylo-li by potřebie pro nedostatek rozumu, výmluvnosti nebo chudoby, i potřebu jeho aby od něho pověděl. 2. A ten z lavic pán každému za to žádajíciemu vedlé práva má bez otporu vydán býti, tak pohnanému jako póvodu; a to ten, za kteréhož koli strany žádati budú, kromě úředníkóv najvyšších (těmi nemá z lavic hýbáno býti,) a kromě pří nepóhonných (k kterýmž tak nemá pán z lavic dán býti, jak ty pře na súdě zemském súzeny býti nemají), než toliko k póhonným přem vedlé práva pán z lavic má dán býti. (Ačkoli i to, což k potřebě lidské od starých dobře a potřebně pro chudé, vdovy i sirotky a sprostné jest vymyšleno, mnozí nynějšieho věku k zbytku a druzí k forteli obracují, toho zle užívajíce. Kterého se pána bojí, aby jim v súdě na škodu nebyl, za toho žádají, aby jim k radě dán byl; ne proto, aby jim radú svú s nimi stoje v jich spravedlnosti pomáhal, ale proto, aby jim v súdu sedě svú přímluvú, nepřiezeň nebo hněv proti nim maje, neškodil; neznajíce toho, že jeden sám nesúdí, než všickni, a že na jednom na samém nezáležie súd zemský, než na všech, a že přiezně i nepřiezně, kterúž kmetové proti komuž koli mají, když v súd zasedají, s sebú do lavic nenesú, než před lavicemi jie nechávají, a každého vedlé spravedlnosti a práv bez přiezně i nepřiezně, jakož přísahy jich káží, přietele jako nepřietele, nepřietele jako přietele, najchudšieho jako najbohatějšieho zároveň súdie; kdež jestli žeby co jeden před druhým napřed mieti chtěl, daleko by chudý před bohatým vyskočil, poněvadž v přísaze kmetské chudému se prvé než bohatému přisahá. To znaje, bez spravedlivé potřeby, z fortele za kmeta z lavic nežádaj. By jich pak mnoho mezi kmety bylo, ještoť by nepřáli než všeho zlého, vedlé jichžto nepřiezně a hněvu súzen nebudeš, toho se neboj; nebo to miesto k pomstám

zvláštním neslušie, aniž súdce na to myslí, by se tu nad kým mstíti měl, přísahu svú vždycky před očima a myslí svú maje, že jest přisáhl vysoce, „pravdu vésti, křivdu tupiti, ne pro přiezeň ani nepřiezeň, ani pro kterú jinú věc.“) 3. Jestli že pak co tuhého na tě přijde, buď při žalobě nebo při líčení pře, neb jakžkoli, ješto by k tomu snadně odpovědi najíti nemohl, móžeš za potaz prositi (neb toho každému súdce přieti mají); a tu se v šranciech móžeš raditi nebo ven na palác s přátely vyjíti a raditi se, až by se uradil; páni zatím jiné pře slyšie. 4. Buď také toho pilen a pamětliv, když k súdu přistúpíš, aby své obrany, dsky, listy, svědomie nebo majestáty i jiné všecky próvody nebo obrany pohotově a v rukú měl, a aby skrze nedbanlivost nehotovosti k súdu státi nezmeškal, věda, že jakž nestaneš, dokudž v ten den páni súdu nevzdadie, svú při ztratíš. Neb když póvod nestojí, póhon toliko ztracuje a zase znovu móž pohnati, ale ty při všicku ztratíš, o kterúž se súditi znovu žádným právem nemóžeš věčně. Ačkoli nehned nestániem k súdu ztratí při svú pohnaný, neb když se ohlásí, dokudž páni na súdě sedie v ten den, nic neztratí; ale zmešká-li, když se naň prvé, druhé i třetie zavolá, a páni za právo dadúce póvodovi v ten den z lavic vstanú, již svú při pohnaný ztratí. 5. Pakli jest také který pohnaný z nerozumu nebo z obmeškánie sobě registříkóv prvé nevyhledal, a táhne se na dsky, anebo potřeb svých v hospodě nechal: takovému páni dopúštějí, aby sobě vyhledal, a své potřeby sobě zjednal, dokudž v ten den na súdě sedie. V tom nevyhledá-li, neb svých potřeb sobě nezpraví, bude otsúzen. 6. Při tom naučenie toto vezmi, že žádný pohnaný proti póvodu urukovati pro škody nemá, ač jsú se již někteří toho chytali, chtiece to dskami provoditi, ale neprovedli jsú. 7. Dále, každý, tak pohnaný jako póvod, sám za se mluviti móž před súdem, buď žena nebo muž. Pakli neumie, móž sobě přietele zjednati, ktož by to chtěl na se vzieti, jakéhož koli, a žádnému toho hájeno nemá býti, buď jakéhož koli řádu panského, vladyckého, městského nebo sedlského, světského stavu nebo duchovnieho. 8. Pakli přátel nemá, najdi sobě jednoho z těch, ježto z daróv, z peněz, i z jiných kořistí od lidí mluvie v každé při, buď spravedliva nebo nebuď, tak že jsú někteří za mluvenie po padesáti kopách grošóv českých

zjevně a neskrytě brali, jiní z polovice od lidí mluvili o to, oč jest pře byla. Nalezli jsú se někteří, ježto s jednú stranú stojiec a od nie z peněz mluviec, i druhé jsú, čím by se brániti měla, radili, a často z střmeniště vól sniedal. **9.** O spolciech pak v přiech, o kupování pří na zisk, a o rozličných smluvách a slibiech, jestli žeby súdem pře obdržána nebo obráněna byla: tím se zaneprazdňovati neslušie; k svému se vraťmy. **10.** Nebezpečná věc jest tulmači a tomu, ktož jazyk svój za penieze, za dary nebo za jiné kořisti prodává, v ruce upadnúti. Užitečněje jest každému pohnanému, aby svú při sám pověděl, jakž umie a jakž móže, jist jsa, že súdce ne samo mluvenie, jakkoli vtipně složené, než próvody, dóvody, obrany, výwody súdie. **11.** Naposledy, nedaj se žádnému, vinen jsa, pohoniti, čiň od sebe sám dobrovolně každému, což jiní, právem přinuceni jsúce, činiti musie; a nikdy nebudeš otsúzen, a tak se otsúzenie báti nebudeš. Neboť nenie sobě co lehce vážiti dobrému člověku na súdu otsúzenu býti a křivu zóstati, buď pohnaný nebo póvod; ale póvodu mnohem větčie jest věc a těžšie za křivého zóstati a nálezem panským otsúzenu býti, než pohnanému, ač i ten, když bude otsúzen, nemá se čím chlubiti. **12.** Pakli svú spravedlnost znáš, dopusť se pohnati, a obranami tuto sepsanými i jinými proti každému živému mužně své spravedlnosti braň; neb vinný každý i nevinný móž býti viněn, ale otsúzen žádný než vinný nemá býti, leč by nebo slyšenie neměl, nebo mluviti a otpierati nechtěl, nebo na nepravého súdcí uhodil, (čehož se před súdem zemským nenie báti.) A věz, obráníš-li se, pohnán jsa, že nemalé cti a chvály proti svému žalobníku obranú neviny své dosáhneš. V tom pak zpraven jsa, co k obraně vedlé práva slušie, nadto rozumu, vtipu, uměnie, paměti a výmluvnosti své, jakž najlépe umieš, užívaj. — (Žádný sobě toho těžce neber, že žalobníkem póvoda často jmenují: neb kdež žalobníka čteš, věz, že o tom žalobníku píši, kterýž nic spravedlivého nemaje, než sobě, své vzácnosti, přiezni nebo všetečnosti, nebo svým fortelóm, nebo zavolání svému, nebo řečníku svému, nebo čemužkoli jinému ufaje, smie dobrého člověka a spravedlivého pohoniti a jej k nesnázem i k škodám připravovati. Takového žalobníka jméno nésti, jest přieliš ohyzdná věc, ačkoli nynie po všem křesťanstvu žalobníci a znášeči súkromní přieliš jsú se vyzískali a zvelebili,

a mnozí je rádi slyšie, ale nerádi s nimi a s otcem jich luciperem do pekla pójdú. Takových žalobníkóv a znášečóv nebe snésti nemohlo, země je sotva drží, a z pekla by jich rádi vybyli, i nemohú; neb i otec jich luciper, kterýž jest žalobníkem dobrých byl, pro takové žaloby a pýchu svú jest do propasti pekla horúcieho s nebe přes hlavu s svými spolupomocníky stržen, odkudž ani vyjitie ani vysvobozenie nečeká žádného věčně, a všecky žalobníky nepravé, falešné a úkladné se všemi znášeči a žalobníky súkromními a falešnými za sebú spolkem táhne; jichžto zahynutie dobří mužie viděti budú, jakož psáno jest v Žalmiech: „Ale však očima tvýma shlédneš, a otplatu znášečóv uzříš.“ A jinde: „Když hynúti budú znášeči, uzříš.“ A ještě na jiném miestě: „Veseliti se bude spravedlivý, když uzří pomstu; ruce umývati bude v krvi bezpravníka.“ — Jest jiná potřeba, kteráž člověka dobrého k žalobě někdy přihánie, ano jemu statek jeho držie, křivdu činie, nebo na cti nařkají, nebo zrazují, nebo rozličně jakžkoli utískají: o tom já o žádném tuto nepíši, ani o jiném k těm podobném, aniž ho žalobníkem jmenuji; neb takový každý ne tak žalobníkem jako obrancí cti, statku, spravedlnosti nebo hrdla svého má jmenován býti. Ale ten, kohož pohánie, a kohož tím zpósobem viní, ač pohnaný slove, však spravedlivěje jméno žalobníka drží, nežli ten, ktož jeho pohánie. Ne hluchému zpievám: kto chce slyšeti, slyš.). — A pohnaný jak se má zachovati při žalobě, potud jest povědieno.

19. O poručnicieeh při.

[1]) Ne na jednu jsú stranu toliko hleděli, ktož jsú zemi české práva nalezali, ale na všecky se obracujíce, pilně prohlédali ... [4]) jinými překážkami rozličnými ... svému odporníku práv nebyl; [8]) k súdu státi nemohl, nalezli, aby ... [12]) hodnému, z úmysla [16]) pře své jej poručníkem [20]) poručníkóv pře své udělati; [23]) v Památných poručníky [24]) aby ve všech přiech na miestě jeho stáli; neb se tu nemienie než ty pře kteréž má, ne ty kterýchž ještě nemá, by pak takto v tom poručenství stálo ... [37]) od jiných póhony přijímati ... [42]) Bradáčovi z Túšeně (S. 11.) a Rúpovským 1495 v pátek před sv. Benediktem. V takové ... [44]) (jako Ctibor z Tovačova císaři N. 11., též Adam z Cimburka léta božieho MCCCCXCV. v pondělí před sv. Řehořem). Bez té ... [51]) a to ústně a ne dskami ... [61]) osob zvláštních z města dotýče, vedle práva se zachovati mají, jako jiní z panóv nebo z rytieřstva. Poručníkem ...

[65]) holomek. Žádný také ... [75]) smlúvati. A také ... [77]) což vysúdí, žádnému zapisovati... [81]) mohli státi. Ale žádný... [82]) jiného poručníka též pře učiniti nemóž, neb jeho pře nenie. (To najdeš v Bielých póhonných, kdež ... [85]) nestane, ztratí póvodu svému póhon a pohnanému při (To ... [89]) aby poručník poručníka udělal, a když jsú se o to [92]) otepřieno a odesláni jsú, aby se pravóm českým po vlaských a německých naučili. Jest... [95]) (pro snadné nalezenie) zapisovati; neb mnozí, v Památných knihách krom póhonu poručníky zapsavše, k zmatkóm jsú přicházeli; [104]) ktož jest jim poručil, trpěti; ale ne k vysvědčení [118]) o tom nález jest v Bielých póhonných kdež Jan Sokol pohánie Oldřicha Bradáče z Túšeně. Na jiné ... [121]) A potud o poručníciech. (Konec)

Pr. Vyhledávajíce obyvatelóm královstvie českého práva, ne na jednu stranu toliko hleděli jsú ti, ktož jsú je zemi české nalezali, ale na všecky strany se obracujíce, pilně prohlédali, aby se žádný nemocí, žádný v zemi nebytiem, žádný jinými příhodami, kteréž mnohé a rozličné jsú, zastierati nemohl ani vymlúvati, aby svému odporníku práv nebyl. **1.** To odjieti chtiece, tak póvodu jako pohnanému, aby se žádný žádnú věcí skutečnú ani smyšlenú nevymlúval, pro kterúž by osobně k súdu státi nemohl, za právo jsú nalezli, aby každý, ktož koli pro nemoc, ktož koli pro nebytie v zemie nebo pro jakú koli překážku potřeb svých k súdu státi nemóže, nebo také i z své vóle proti někomu jakožto sebe nevelmi hodnému, neb i z jiné příčiny, kterýchž několik jest, z úmysla nechce, nebo také pro lehkost pře, nebo z jiných kterýchž koli příčin, aby každý toho moc nebo svobodu měl, jiného, kohož by se jemu zdálo, na miestě svém postaviti a pře své, jakáž by ta koli byla, jej poručníkem učiniti a ve dsky zapsati, aby ten, na miestě jeho stoje, mohl se o jeho věc tak jako o svú vlastní súditi, buď od póvoda neb od pohnaného. A to jednoho, dva, tři nebo kolikž by se jemu zdálo, aby mohl sobě, poručníkóv pře své dskami udělati. **2.** Při tom má toto najprvé vědieno býti, že žádný nemóž té pře žádného poručníka udělati, kteréž ještě nemá. Aniž to komu spomóž, žeby pořád v Památných dskách poručníky zapsal, aby ve všech přiech jeho, kteréž nynie má nebo kteréž ještě potom mieti bude, na miestě jeho stáli; neb se tu nemínie než ty pře toliko samy, kteréž již skutečné má, ne ty, kterýchž ještě nemá, a ty toliko, k kterýmž jest skutečně pohnán, nebo k kterýmž jest sám skutečně pohnal, a kteréž jest na

svědčení póhonóv osobně vystál; ty se toliko tím takovým poručenstviem pořádným, v Památných dskách zapsaným, mienie, po póhonu, ne před póhonem, by pak tato slova v tom poručenství stála, „že ve všech přiech svých, kteréž má nebo mieti bude, poručníky tyto dělá.“ (To najdeš v Bielých póhonných, kdež Jiřík z Dubé a z Kuřích Vod pohánie Homberka.) **3.** Žádný také, bratra nebo strýce maje nedielného, nemóž jemu poručiti, aby mohl bez něho pohoniti, ani na svém ani na jeho miestě od jiných, ktožby jich poháněl, póhonóv přijímati a k nim i k súdu i na svědčení stávati. Pakli kto to učiní, sklamá se, leč by komu král se pány tu zvláštnost učinil, jako Bočkovi z Kunštátu pro jeho nemoc, že jest poručil knězi Albrechtovi a knězi Jiříkovi (to psáno v Památných M. 29) a Oldřichovi Bradáčovi (S. 11.) a jiným. V takové zvláštnosti netoliko bratr bratru nebo strýc strýci, ale ktož koli jinému komuž koli poručiti móže, (jakž se to najde v Památných N. 11., kdež Ctibor z Cimburka léta božieho 1495 v pondělí před sv. Řehořem, kdež Adam z Cimburka.) **4.** Bez té zvláštnosti ani král pohoniti a poručiti žádnému nemóž, leč by tu moc králi JMsti z plného súdu páni dali, jakož se jest stalo proti knězi Jindřichovi (a stojí v Památných S. 19.) **5.** Žádný také nemóž poručníka k súdu té pře učiniti, kteráž ještě vysvědčena nenie, než k položení za nemocna a ven z země móž dobře, a to ústně nebo [ne] dskami, a tomu se každému věří. **6.** Dále, žádný poručníka listem pře své učiniti nemóž, než dskami; pakli učiní, tolikéž mu to platno bude, jako by žádného neučinil; kromě měst, kteráž i před svědčeniem list mocný k stání dávají, na kohož chtie, z súsed svých v městě nebo v okolí, i po svědčení listem poručníky svých pří, kohož se jim zdá, dělají, buď ten jich súsed nebo nebuď. A to se od nich poručenstvie přijímá ve všech súdiech. (Ale v tom se měštěnín nemyl, než věz, že se to přijímá tehdy, když se purkmistra, konšelóv i všie obce dotýče, ne zvláštních osob městských; neb což se osob zvláštních z měst, též pánóv nebo z rytieřstva dotýče, vedlé práva se zachovati mají.) **7.** Poručníkem od každého člověka jakéhož koli řádu nebo stavu móž býti člověk kterýž koli, buď měštěnín, nebo sedlák, nebo holomek, duchovní nebo světský. **8.** Žádný také poručník sobě nic neprosúdí, ani vysúdí, než tomu, od kohož jest poru-

čníkem, kterýž miesto toho ot kohož jest poručníkem, všecko móž učiniti, súditi se, smlúvati se, právo po nálezu nebo po staném právu jménem jeho, ktož jest jej poručníkem učinil, vésti i na vrch dovesti, i před menším úřadem, bylo-li by dolóv z plného súdu podáno, státi a při vésti, též jako nahoře, před nálezem i po nálezu. **9.** Ale k přísaze v kaple Všech Svatých, tu poručník nemóž státi, než každý sám, kohož se dotýče, tu státi osobně má a sám za se, buď póvod nebo pohnaný, přisahati nebo se s svým odporníkem smlúvati. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Jan z Leskovce Oldřicha Bradáče pohoní.) **10.** A také poručník toho, což vysúdí, zapisovati nemóže, než ten sám, od kohož jest poručníkem učiněn, a komuž jest vysúdil. **11.** Móž také každá strana sobě poručníkov, kolik chce, udělati, tak aby všickni spolu, dva nebo jeden z nich, kterýž koli, zaň k súdu mohl nebo mohli státi a na miestě jeho spravedlnosti súdem dobývati nebo brániti. **12.** Ale žádný, poručníkem pře jsa, jiného poručníka též pře poručníkem učiniti nemóže, neb jeho pře nenie. (To najdeš v Bielých .póhonných, kdež Jan z Lukavce pohánie Viktorina a Bočka.) Pakli poručník poručníka udělá, a sám k súdu nestane, bude-li od póvoda poručníkem, ztratí póvodu svému póhon; pakli od pohnaného, ztratí pohnanému při. (To v týchž knihách a v témž nálezu najdeš. Ačkoli některým v práviech přespolních a cizích učeným to se jest nelíbilo, aby poručník poručníka dskami učiniti nemohl. A když jsú se o to pokúšeli, aby, poručníci jsúce, jiné poručníky učinili, jest jim toho — spravedlivė i slušně — odepřieno, že toho učiniti nemohú, a odesláni jsú, aby se právóm českým po vlaských a německých práviech učili). **13.** Jest také najlépe, poručníka neb poručníky pře při póhonu (pro snadné nalezenie i pro menšie placenie) zapisovati: neb mnozí v Památných knihách, ne při póhonu, poručníky sobě zapsavše k škodám jsú i k zmatkóm přicházeli, když se jest jim poručenstvie jich hned a snadně najíti nemohlo. **14.** Na poručníka slušie k súdu státi, roky opravovati, vizy klásti, hojemstvie bráti, poklidy dělati, smlúvati se, právo stané i póhon propustiti, po nálezu úmluvu dáti, zvod vzieti, panovánie činiti, k odhádání úředníky vésti, a na vrch práva dovesti; ale vše ne svým, než toho, od kohož mu jest poručeno, jménem; ještě i pokutu za toho, ktož jest jej poručníkem učinil, trpěti. Ale ne

k vysvědčení póhonu státi, jiného poručníka udělati, v kapli k přísaze státi, a což vysúdí, zapisovati; to na žádného poručníka neslušie, než na samého póvoda nebo pohnaného. (To světleje nálezy provedeno bude: A najprvé to, že poručník poručníka jiného udělati nemóže, o tom jest již nález nahoře ukázán; že móž póhon propustiti poručník, v Modrých póhonných to stojí, kdež Burian mladší z Gutštajna pohánie Jana z Kolovrat. A též právo stané propustiti móže. Že pak má pokutu trpěti za svého póvoda nebo pohnaného, nález na to v Modrých póhonných, kdež Hedvika z Hořiněvsi pohánie Smila z Hořiněvsi; ale tomu rozuměj, že má pokutu trpěti poručník za svého zástupci, jestli že by jeho zástupce tu při súdu nebylo, a jestli že by ho v témdni na své miesto nepostavil. Ale že v kaple k přísaze poručník státi nemóž, o tom jest nález již nahoře ukázán v Bielých póhonných. Na jiné věci obecné svrchu povědéné, poněvadž všem známé jsú, nenie potřebie nálezóv vésti). — A potud o poručníciech pří jest povědieno.

20. O potazu panském.

[1]) Když se strany seprú a žalobník své próvody všecky okáže a pohnaný obranu svú a otpory své též, tak ... [6]) ani okazujíce (neb při tom... [16]) vedle próvodóv spravedliv jest, tomu aby vedlé spravedlnosti jeho přisúdili. Tu v tom [20]) stran a svého rozumu [22]) jednomu nakládaje a druhému potlačuje; [29]) ani z které jiné zlé vášně nebo pohnutie mysli... [35]) učiněných, každému spravedlnost věrně a pilně... [40]) v potazu panském mluviti počíná, kto chce. Pakli se kdy... [45]) jsú, zavierá a najvýš, k kteréž král JMst. přistúpí. A když se tak uradí... [57]) a lepší rozum ukáže. Aniž toho jeden druhému závidie, ktož se k čemu lépe přimluví [59]) a rádi přijmú, což se spravedlivého povie. [62]) přimluvil. V tom potazu taková jest tajemnost, takové... [74]) ale zřiedka, a zdá se to mnohým že proti právu jest) stran... [75]) že se strany smluvie, [78]) mezi Peštalkú a Janem [80]) již viece mluviti nemóž, [82]) na své spravedlnosti nevzal [88]) zase navracují (konec).

1. Po žalobě póvoda, po otpovědi pohnaného a po okázání všech spravedlností jich a po pře líčenie jich obú dokonání, když se již strany seprú, a póvod své próvody všecky okáže, a pohnaný obranu svú a otpory své též, tak že již obojí řeč jednostajnú a prvé mluvenú vždy obnovují a opakují, jiného nic ani

mluviece ani okazujíce, než to, což jsú již nejednú mluvili (neb při tom najspravedlivějšiem a najznamenitějšiem súdu žádnému se nebrání mluviti, pokudž potřeba jeho káže; ani se komu řeč přetrhá, by pak celý den kto potřebu svú mluvil, až na miesto a na konec všecku při svú se všemi potřebami a próvody svými domluví, a okáže všecko, což k jeho pře okázání přislušie a potřebie se jemu zdá, tak že již nebude viece ani mieti co mluviti ani co okazovati): tu tepruv najvyšší sudí (kterémuž samému z práva v súdu mluviti příležie) panóv v potaz a v radu zavolá, aby se sstúpili, a řeči a próvody obojie strany, kteréž jsú slyšeli, aby vážili, a kto vedlé próvodóv svých a pře líčenie spravedliv jest, toho aby nálezem svým spravedlivě opatřili. **2.** Tu v tom potazu každému pánu i vládyce přiležie mluviti, což se jemu za spravedlivé zdá a k spravedlivému se vedlé próvodóv a pře líčenie stran a vedlé práv a nálezóv zemských a svého rozumu přimlúvati, i také jinému otpierati, ktož by se nedobře přimlúval nebo stranu držal, jednomu nakládaje z úmysla a druhého z úmysla bez příčiny spravedlivé potlačuje. **3.** A ten potaz druhdy několik hodin, druhdy hodinu a druhdy viece, někdy také méně stojí, vedlé snadnosti nebo těžkosti pře; neb se tu páni a vládyky jedni s druhými trú, vyhledávajíce, která strana jest pravějšie. A mnoho tu otpóróv bývá; ale ty nepřicházejí z přiezně, ani z nepřiezně, ani z žádné neupřímnosti nebo z zlosti a z závisti, ani z kterého jiného zlého převrácenie nebo z pohnutie mysli, kteréž rozum, ani z daróv, kteříž spravedlivý súd převracejí (neb tu žádný pře nedrží); než takoví otporové mezi kmety přicházejí z milosti práva a spravedlnosti a také z strachu, neb se bojie, aby se žádnému nic na jeho spravedlnosti neukrátilo, a [než] aby vedlé přísah svých vysokých, bohu, králi i všie zemi, chudému jako bohatému učiněných, a vedlé práv a nálezóv každého spravedlnost věrně a pilně vyhledali, spravedlivě vážili, upřímně vynesli. Z té příčiny jedni druhým otpierají, dokud se nevyhledá, což spravedlivého jest vedlé mluvenie a próvodóv stran a práva. **4.** V potazu panském mluviti počíná, kto chce; ale staří jsú v tom tento spósob zachovávali, že se jest sudí pořád a po jednom všech kmetóv tázal, až do posledrnieho, aby každý úmysl a rozum svój pověděl. **5.** Pakli se kdy páni v potazu jedni od druhých dělie, tito takto a jiní jinak

chtiece, větčie strana přemáhá a nález zavierá. Pakli by strany počtem byly rovné, tehdy ta, při kteréž úředníci najvyšší jsú, potaz zavierá; a najvýše ta, k kteréž Král JMst. přistúpí. Z té příčiny v starých náleziech v každém nálezu jsú se páni psali, aby vědomo bylo, kteří jsú se v tom nálezu srovnali, a ti jsú toliko psáni byli v nálezu, kteří jsú se v tom nálezu srovnali; kteří jsú se od jiných dělili, těch jsú do nálezu nepsali. (Dóvod toho všickni nálezové staří.) **6.** A když se tak uradie a utieží, že se všickni zároveň nebo větčie strana srovnají, a žádný neotpierá, již jest potaz dokonalý. A tu hned sudí najvyšší káže všem pánóm i vládykám zase na svá miesta sésti. Z toho se potazu potom nález dělá. Nehněvá se tu jeden na druhého, když jiný lepším přimluveniem jiného zdánie zkazí a lepší rozum okáže, a spravedlivěje se, pravěje i upřímněje a k pravému blížé přimluví. Aniž toho jeden druhému závidie, ktož se k čemu lépe připovie; než jsú toho všickni vděčni a rádi přijímají, což se spravedlivého a pravého povie od kohož koli, tak od zemana jako od pána. Nenie také žádná lehkost ani smiech, kdy by se tu kto sprostně nebo jinak jakž koli přimluvil; neb tu v tom potazu i ve všem súdu smiechu žádnému, šeptóm, rozpravkám, ani jednoho s druhým mluvení a na konec žádné lehkosti miesta žádného nenie. **7.** V tom potazu taková jest tajnost, takové mlčenie, že žádný z lidí kromě těch samých, ktož jsú v potazu, nevie, co jest kto mluvil, jak se jest kto k čemu přimlúval. V věčném mlčení jest všecko všech mluvenie i také nemluvenie (neb někteří řečí, někteří nohama v nález jdú); rovná však tajnosti a mlčenie vážnost ve všem při tom potazu se zachovává. **8.** Druhdy se přiházie, že páni v potazu jsúce, na strany, což by panóm v pochybnosti bylo, o jich pře líčenie otázky činie; někdy také (ale zřiedka) stran k smlúvě přátelské podávají. **9.** Nenie také proti právu, když jsú páni v potazu, že se strany samy dobrovolně smluvie o to, což mezi nimi súdem má děleno býti; netoliko, když potaz jest, ale by pak se již i nález dokonal a napsán byl; toho páni stranám přejí. (To najdeš v té při, kteráž jest byla mezi Košinkú a Janem z Šelnberka etc.) **10.** Za právo se drží, když v potaz páni sstúpie, že žádná strana již viece mluviti nemá a nemóže, ani jakých próvodóv okazovati. Protož neobmeškávaj se žádný, to

věda, než mluv a okazuj před potazem, coť se zdá, neodtahuje, aby skrze váhavé prodlévánie škody na své spravedlnosti dobrovolně nevzal. Také v potaz páni, by pak vstali a jíti počali, nikdy nevcházejí, dokudž se kto k slyšení volá, anebo své spravedlnosti, prvé neokázané, ještě chce okazovati. By vstali, tehdy zase sednú, a by jíti v potaz počali, tehdy se na svá miesta zase navracují. **11.** Za právo jest, že žádný potazu panského nemóž vynesti než ti, na kteréž sudí podá; a ti mají býti kmeté. — A o panském potazu potud jest povědieno.

21. O nálezu panském.

[1]) Když se potaz dokoná a súdce všickni [5]) staršieho, ne léty ... [14]) a když tak sejdú, [17]) jak se jim zdá ... [18]) než se dokoná. [20]) nevynášeli, a písař [22]) kteréž jest proti dvercóm, [24]) kdež sudí sedá, pravú... [34]) v třetích Ondráčkových F. 8, a to takto... [46]) jako najvyššiemu hofmistru, najvyššiemu maršalku, šenku, [48]) o každú při póhonnú má nález býti, a ten aby třie vynesli, dva z pánóv, jeden z vládyk, jakož již povědieno jest; než o při nepóhonnú mohú dva z kmetóv... zapsati. A když se čte ... [57]) (č. 9. schází.) [62]) při póhonu napsán býti ... [71]) nalezeno býti. Na tom [73]) proti tomu zepřel a dosti učiniti nálezu z potupy nechtěl ... [76]) rušiteli mieti a jej na statku kázati, jako se jest Koldovi za krále Jiřieho Náchodskému stalo [80]) Než ktož nálezu [82]) práva dalšieho čeká, na toho má ... [84]) a rozsudku panskému [96]) v těch náleziech položenými. [102]) své věci provoditi. A o nálezu potud jej povědieno, neb což se jednomu nalezá (jakož se před súdem často to slovo připomíná), všem se v též při nalezá; neb se ta slova v každém nálezu pokládají: „Nalezli za právo.“ (Konec).

1. Když se potaz panský dokoná a súdce zemští všickni zase na svá miesta vsednú, sudí najvyšší s králem JMstí, s komorníkem a s purkrabí potieže se a poradí, dvěma z pánóv a jednomu z vládyk, každého z nich jménem zavolaje, vstáti rozkáže, a vždy staršieho a prvnějšieho, ne léty, než urozeniem prvé jmenuje. Ti tři vstanúce jdú najprvé k králi, k majestátu JMsti. a k najvyšším úředníkóm, o nález se radiece, jak jej a v jakých sloviech vynesti mají a napsati. Odtud jdú k jiným panóm na obě straně, a tak vždy od jedné strany k druhé chodie, až se dokonce ustanoví, jak nález ve dsky napsati mají. **2.** A ustanoviece se, vstúpie od pánóv k úředníkóm menšiem na stolici, a tu nález píší. Když jej pak napíší, sstúpie zase dolóv

mezi pány, a písař s nimi, nález napsaný za nimi nesa. **3.** A když tak dolóv s katedry sejdú, opět se sudí najvyšší pánóm káže sstúpiti; a tu se jim nález čte, aby jej slyšeli; a slyšiece, jest-li co opuštěno, káží připsati, jest-li proměněno, opraviti; pakli co přidáno, káží ujieti a smazati, aneb, jakž se kmetóm zdá, opraviti. Takóvá jest práce o nález, než se na miesto dokoná. **4.** Když pak již nález tak upevnie, káže najvyšší sudí pánóm na svá miesta všem, kteříž jsú nálezu nevynášeli, jíti a písař s nálezem jde nahoru na stolici, a ti třie, kteříž jsú nález psali, ti stojie tak pořád, jak jsú k nálezu od sudieho zavoláni a jakž jsú i v nálezu napsáni, tváří k katedře a chřbety k oknu, kteréž jest proti dveřóm u katedry, tak že k těm laviciem, kdež najvyšší úředníci sedají, pravú rukú se k nim obrátie. Napřed stojí ten z pánóv, ktož jest najprvé od sudieho k nálezu jmenován, a druhý vedle něho, a třetí z vládyk vedle druhého pána, levú rukú k šrankóm. Když ti tak stojie, písař čte nález proti nim, na katedře stoje, když král nebo sudí rozkáže. A ti se nehnú nikam, dokudž se nález nedočte; než když se dočte, tepruv každý z těch tří jde na své miesto,. s kteréhož jest byl zavolán. Tím řádem, tím zpósobem a obyčejem děje se nález panský. **5.** To když se dokoná, opět páni jinú při slyšie, a tak vždy jednu po druhé pořád po útociech až do poslednie. **6.** A ktož nález vynášejí, mají ze jména v něm napsáni býti, z pánóv dva a jeden z vládyk. A to nemá žádným obyčejem v žádném nálezu opuštěno býti; (neb to za právo jest a stojí v III. Ondřejových F. 8. takto: *Petr z Šternberka a z Leštna a Zdeněk Kostka z Postupic z pánóv a Mikuláš mladší Trčka z Lípy a z Lichtmburka, hajtman královstvie českého, z vládyk, panský a vládycký potaz vynesli*). **7.** Při nálezu se za právo zachovává, že žádného nálezu žádný z najvyšších úředníkóv zemských tří nevynášie, ani purkrabí, ani komorník, ani sudí; neb ti vždy na svých miestech seděti mají. Než jiným úředníkóm zemským, kteříž ne úřady než osobami svými v súdu zemském sedají, nic úřadové jich, aby nálezóv nevynášeli, na překážku nejsú, jako hofmistru zemskému, maršalku, šenku, kuchmistru, truksasu a jiným úředníkóm zemským. **8.** Dále, o každú při póhonnú dělá se nález, leč by se strany dobrovolně před nálezem samy smluvily, anebo že by se pře pro příčinu odložilo; a ten třie vy-

nášejí, z pánóv dva a jeden z vládyk, jakož již povědieno jest. Než o při nepóhonnú dva z kmetóv v Památné knihy rozkázánie panské zapisují; ač kto však chce, pohnán nejsa a právem k súdu nepřipraven, komu z dobré vóle odpoviedati, k čemuž žádný zavázán nenie. A když se čte to rozkázánie, kteréž dva zapisují, ta dva nestojie, než oba na svých miestech sedie, neb se také ani v tom jich rozkázání jich jména nepíší. **9.** A stranné pře žádné vedlé práva nemají na súdě zemském slyšány ani súzeny býti, než samy póhonné, jakož jest od staradávna za právo vždycky v zemi české držáno bylo a nálezy upevněno, aby sebe všickni právem hleděli. **10.** Má také každý nález o při póhonnú ve dsky póhonné při póhonu vepsán býti; ale o při k otporu anebo o při strannú ve dskách trhových pořád má nález psán býti. **11.** Nález panský každý člověk má držeti a jemu dosti učiniti ve všech kusiech jeho; neb jest pevný a stálý; s něhož se jinam na jiný súd žádný nemá ani móž odvolati; neb to jest právo najvyššie v zemi české. Aniž se o to, což tím nálezem jednú jest nalezeno, před týmž právem kto po druhé a znovu smie súditi; neb se tu nic z omylnosti, nic bez rozmyšlenie, nic v kvapnost nenalézá; ani tak, aby potom jinak hýbáno mělo nebo jinak nalezeno býti nebo znovu súzeno neb jakžkoli opravováno. Na tom každý, bohatý jako chudý, bez výminky má přestati a dosti mieti. Pakli by se kto proti tomu zepřel a dosti učiniti nálezu z potupy nebo z moci nebo z hrdosti nechtěl, má se k němu všecka země jako k nepřieteli a zhúbci všie země a dobrého obecného rušiteli mieti; a ktož by z potupy, v zemi obývaje, k póhonóm a k súdu [súdóm] stávati nechtěl, takového mají páni zemští na statku kázati, jako se jest za pana Jiřího správce země české Koldovi Náchodskému stalo. (Nález o tom v Památných A. 15. *Jiří z Kunstatu a z Poděbrad* etc.) **12.** Ale ktož nálezu dosti učiniti nechce, ne z potupy, jako by právu otpieral, než že práva dalšieho čeká, aby na vrch dovedeno bylo, ten proti právu nic nečiní, aniž naň má jakú zemskú mocí saháno býti; než na toho má právo puštěno býti tak, jakož hned níže o tom psáno jest. **13.** Tomu nálezu odporu klásti nemóže žádný, aniž toho úředníci menší dopúštěti mají; neb by se již tudy právu najvyššiemu otpieralo a rozeznání panskému; ješto což tak jednú rozsúzeno jest, nemá po druhé súzeno býti, leč by se co

jiného při tom nového stalo. **14.** A jsú nálezové dvojí: jedni obecní, kteréž všickni i každý zvláště držeti mají a k tomu jsú zavázáni, jako tento nález: *Mocí žádný jeden na druhého nesahaj; a sahl-li by kto, tehdy jest odsúzen zbožie na Královskú Milost, a žádného práva proti žádnému mieti nemá, a má býti jako jiný psanec a zemský škódce a zloděj.* (I. Stephani K. 17.) Ten nález obecný a jiné nálezy tomu podobné všickni spolu i jeden každý zvláště držeti mají pod pokutami v těch náleziech [zapsanými a] položenými. Jiní jsú nálezové zvláštní, kteříž se toliko mezi osobami zvláštními o jich pře na súdě nalezají. Ty mají nevšickni držeti, než ti toliko, mezi kterýmiž nalezeni jsú. A těch jest nečíslné množstvie. **15.** Ale však i těch nálezóv zvláštních mohú všickni i jeden každý na súdu zemském i jinde v podobné při [slušně] k potřebám svým užívati, je na súdu okazovati, jimi své věci provoditi, též jako obecními; neb což se jednomu nalézá (jakož se před súdem často to slovo připomienâ), všem se v též při nalézá; neb se ta slova v každém nálezu pokládají: *Nalezli za právo.* **16.** Žádnému tu divno nebuď, jestli že kdy o jednostajnú při a podobnú nejednostajný nález uzří; neb poněvadž jsú pří a róznic zpósobové rozliční, žádná pře jedna k druhé všecka podobna býti nemóže. To když tak jest, nenie divného nic, nebude-li každý nález jeden k druhému ve všem podobný. Z té příčiny, ktož své pře brání, nelze jest než aby rozum měl a aby bedliv byl a najíti a vymysliti, rozvažovati aby uměl a sám od sebe aby rady žádal; neb skrze to přicházie zlé pře obdrženie, skrze otporné věci tím dobré pře pohoršenie. A to ne súdcemi, než těmi na obě straně přicházie, ktož pře bránie, jichžto pilností, uměniem a výmluvností nenikdy křivý za pravého zóstane: týchž nepilností, neumělostí, netbanlivostí pravý za křivého zóstává. Nalézá se v starých spisech o práviech zemských, že jsú staří kmeté z té příčiny nedopúštěli nálezóv svých ve dsky psáti, aby tím honěni nebyli, že by v sobě podobných přiech nerovný nález učinili; než komu jsú co přisúdili, kázali zvod úředníkóm učiniti, anebo listem obranním purkrabí najvyššiemu spravedlivého uvesti. — A o nálezu panském, obecniem i zvláštniem, potud jest povědieno.

21. O dovedení nálezu a o zvodiech po nálezu rozličných.

(Tit.) O dovedení nálezu. [1]) Komuž se nezdá nálezu panskému dosti učiniti, než čeká vždy dalšieho práva, aby k dosti učinění nálezu právem byl připraven, dřiev než ... [11]) přiveden, toho spósob jest tento: Když dvě neděli [14]) k úřadu přijď nebo pošli na miestě svém a úmluvu ... [19]) po těch dvú nedělí žádaj zvodu [20]) přisúzené). Pakli by tebe ještě i tak po zvodu v drženie pustiti nechtěl, co máš s tím dále počínati, to najdeš v čtvrtých knihách mých, kdež se o zvodiech píše; a po právu staném též zvod se vede jako po nálezu, od úmluvy až do odhádánie a poslednieho panovánie. Ale že rozliční jsú nálezové ... [35]) Pakli kto z dielu pohání, nálezem diel dědictvie obdrží, [37]) pakli jich viece jest, na diel ... [39]) (když to opanuje) vésti nenie potřebie. Též kto věnné dědictvie ... [47]) nálezem obdrží, na to dědictvie zveden jsa, když je opanujo, nenie jemu dále [51]) vydatí nechce, též právo vésti má na jeho dědictvie (dědiny) po nálezu ... [55]) odhádáno bude. Ale aby se pro dluh. [72]) A o dovedení nálezu i práva staného téměř jest povědieno. (Konec.)

1. Nálezu panskému každý má a povinen jest dosti učiniti; než komu se nezdá nálezu panskému dosti učiniti, nechť čeká vždy dalšieho práva, aby k dosti učinění nálezu panskému práva na vrch dovedeniem byl připraven. Dřieve než se o tom praviti bude, věz každý, že toho prodlévánie žádného úžitku nemá, když se ne hned po panském nálezu, než po právu vedení dosti nálezu panskému činí; neb ty náklady všecky, což se na práva vedenie naložie, musí tomu, ktož po nálezu právo povede, navrátiti. (Toho dóvod v Památných. Q. 19. *Páni a vládyky* etc.) **2.** Ktož pak vždy nechce hned nálezu dosti činiti, než, aby právem dalším k tomu byl přiveden, toho čeká, při tom se má ten, komuž přisúzeno bude, takto zachovati. Když dvě neděli vyjdú po súdu vzdání do druhých suchých dní, ten, komuž jest přisúzeno, k úřadu desk zemských přijď nebo pošli služebníka neb kohož chceš na miestě svém, a úmluvu na svého otporníka vezmi, po panském nálezu též jako po právu staném. A neumluví-li se s tebú ve dvú nedělí, po těch dvú nedělí od úmluvy pořád zběhlých žádaj zvodu na jeho dědictvie, kteréž má, neb to za právo jest (a stojí I. Stephani K. 19., kdež Agnežka z Sezemic zvod učinila jest na dědiny jí panským nálezem přisúzené). A zveden jsa úředníkem od desk, budeš-li v drženie puštěn, drž a panovánie po zvodu ve dvú nedělí učiň. Pakli by tebe ještě i tak po zvodu v drženie pustiti nechtěl, co máš s tím dále

počínati, to najdeš v čtvrtých knihách mých, kdež se o zvodiech píše. A po právu staném též se zvod vede jako po nálezu, od úmluvy až do odhádánie a posledenieho panovánie. **3.** Ale že rozliční jsú nálezové, rozliční jsú i zvodové, v kterýchž aby se mohl zpraviti, což dole jest psáno, přečti. Ktož dědictvie na kom nálezem panským obdrží, a po nálezu nechce jemu toho držitel postúpiti, ten má zvod vésti na to dědictvie vedle póhonu, žaloby a nálezu panského, a jsa v to dědictvie zvodem uveden, má to dědictvie opanovati; a k odhádání dále práva vésti nenie potřebie; než nechtěl-li by jemu toho držitel po zvodu postúpiti, listem obranním skrze purkrabí najvyššieho má v to dědictvie uveden býti. **4.** Pakli kto z dielu dědictvie svého otcovského, bratrského a dědičného pohoně nálezem panským diel dědictvie svého obdrží, má na polovici toho zbožie, nejsú-li než dva, pakli by jich viece bylo, na diel svój, kolikýž diel naň slušie, právem zveden býti; a dále jemu práva (když to opanuje a v drženie toho skutečné vejde,) vésti nenie potřebie. Pakli by v drženie po zvodu skutečně nebyl vpuštěn, mají mezi sebú sami rozděliti a každý diel svój držeti. Pakli by se sami ani skrze přátely nemohli o dědictvie své rozděliti, musil by ten, komuž by diel jeho nálezem panským přisúzen byl, právo před se k odhádání vésti aby to, což by jemu nálezem panským přisúzeno bylo, mohl skutečně obdržeti a opanovati. **5.** Též ktož věnné dědictvie nálezem panským obdrží, na to dědictvie zveden jsa, když je opanuje a žádný jemu na tom nepřekážie, a v drženie vpuštěn jsa vejde, nenie jemu dále práva k odhádání potřebie vésti **6.** Než ktož dluh nálezem panským, nebo škody nebo summu jakú obdrží, a toho jemu pohnaný vydati a nálezu panskému dosti učiniti nechce, ten právo vésti má na jeho dědiny po nálezu panském jako o dědictvie, ale musí na vrch práva k od hádání dovesti, aby ani viece ani méně dědictvie nedržal, než potud, což jemu za tu summu dluhu, škod nebo peněz odhádáno bude, aby se ani držiteli ani tomu, ktož právo po nálezu vede, žádná křivda nestala, ale aby se pro dluh, pro škody nebo pro summu peněz odhádati mohlo. To najdeš v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelík z Chrastu pohánie Jiříka z Želetavy, a v IV. Ondřejových dskách L. 2. v při mezi Ondřejem z Těšínova etc. a Václavem z Rastel. **7.** A k tomu i s náklady,

kteréž kto na práva vedenie naloží od póhonu až do poslednieho panovánie, to má také při tom odhádáno býti. (To stojí v Památných Q. 19. *Páni a vládyky*. Ale o odhádání na svém miestě psáti se bude, když k tomu přijde.) **8.** A to práva vedenie po nálezu, o kterémž jest nynie povědieno, a po právu staném též se ve všech jiných věcech rovně a jednostajně ovšem zachovává po přísaze v kaple provedené; též po ztracení pře nestániem k bitvě hlavu nebo k súdu; též také po ztracení bitvy skrze přemoženie, i po všech jiných jakýchžkoli práviech obdržaných jednostajně se právo všudy od úmluvy k odhádání vede. A o dovedení nálezu i práva staného téměř jest povědieno. **9.** Nechtěl-li by pak kto svévolně nálezu panskému dosti učiniti, ani po zvodu a po práva vedení v drženie pustiti, takového purkrabí pražský najvyšší mocí úřadu svého má skutečně vojensky k dosti učinění připraviti; neb na to od země zbožie k úřadu svému znamenitá drží, jakož dsky staré ukazují. A jiní páni zemští, bylo-li by toho potřebie, mají jemu k tomu radní a pomocní býti, jakož svrchu o tom jest povědieno; a listové obranní to světle vysvědčují, že to na úřad purkrabie najvyššieho slušie.

23. O přísaze v kaple a o jiných přísahách rozličných.

[1]) Ale že ne každý móž pře své próvody zřetedlnými a dostatečnými provesti, ne každému o krádež, o svěřenie ... [6]) neb k těm podobné věci súdí; [8]) próvod odkládá se do kaply Všech Svatých na konečný a poslední próvod, kterýž skrze přísahu bývá, neb každé pře a róznice lidské konec k potvrzení jest přísaha, té totižto pře a róznice, kteráž na dostatečných a světlých próvodiech scházie, neb ktož jsú ... [18]) na ten dóvod přísahy tak těžký pokusiti [21]) sám za ním nepravě aby nepřísahal, [26]) beře a užívá [28]) kdy na dobrého přišlo, aby své [30]) anebo nepravému posledním odvodem křivdu odvoditi, [36]) jedné straně toliko nalezá k očištění a vyvedení z nářku zlodějstva neb některého jiného účinku (jakož o tom najdeš v knihách Póhonných, kdež Dorota Rubášova z Prahy a Hladička pohánějí, v třetích Ondřejových dskách), anebo kdež se i oběma nalezá o věc některakú lehkú. A obecně ... [39]) v nálezu stává takto: *to aby zpravil* ... [42]) na statku, protož i delšie bývají, jakož to najdeš v svrchu jmenovaných dskách a jinde po jiných dskách. Ta ... [45]) Když zjevně v nálezu bývá vypsána, jako ta nynie jmenovaná ve dskách Ondřejových třetích. Ale když vepsána nenie, tu stěžka móž poznáno býti jaká bude, se zmatkem-li čili bez zmatku, neb častokrát toho páni před stranami kryjí, aby se domysliti nemohli, jak budú mieti přísahati, se zmatkem-li čili bez zmatku, aby

tím nevědomiem strany bojiece se přísahy se zmatkem spieše k smlúvě přivedeny býti mohly. A jest přísaha bez zmatku, když kto po písaři menších desk v kaple Všech Svatých, klekna, na kříži přisahá, a přísaha se jemu pomalu rozdielně čte, a on po písaři řieká [51]) ústy přisahá. [54]) jakoby řekl se zmatkem když se ne po slovích rozdielně než všecka a celá přísaha společně po písaři přisahá; a tak se po všech dskách . . , [67]) To jsú staří našli . . . [76]) vazači zpraví a naučenie z peněz dadie. [77]) dóvodu přísahy k práva zachovává. [82]) nebylo jest žádných. (Konec).

1. Póvod a pohnaný k súdu do šrankóv vstúpiece, že ne každý z nich móž pře své próvody hmotnými a zřetedlnými provesti ne každému se hned konec o jeho při nálezem panským před lavicemi stává; a zvláště když se kto o škody, o dluhy, o krádež, o moc, o vybitie, o násilie, o svěřenie, o rčenie, o sliby neb o jiné k těm podobné věci súdí; než pro mdlý nebo nedostatečný próvod ukazuje se v takových přech do kaply Všech Svatých na konečný a poslední próvod, kterýž skrze přísahu bývá; neb každé pře a róznice lidské konec k potvrzení a k rozeznání jest přísaha, té totižto pře a róznice, kteráž na hmotných, dostatečných a světlých próvodiech scházie, ne té, kteráž próvody světlými a zřetedlnými se dovodí. Neb ktož jsú z starých Čechóv na práva zemská myslili, i to jsú pilně vážiece nalezli, že ne každý spravedlivý své spravedlnosti zřetedlnými próvody móž dovesti. A aby i v tom spravedlivý své pravdy mohl užiti, vymyslili jsú přísahu tak póvodu jako pohnanému, ale těžkú, hroznú a strašlivú, aby žádný, spravedlnosti nemaje, nesměl se o spravedlivého na ten poslední próvod přísahy tak těžký pokúšeti. A také ten, ktož by se nespravedlivým býti seznal, aby proti sobě spravedlivému přisahati nedopúštěl, a potom sám za ním vinen jsa nepravě a křivě aby nepřisahal; neb staré slovo jest, že z těžka křivý přísahu provede. (Pakli kto, křiv jsa, přísahu provede, žádný dlúho nedědí zde na světě, aby nebo na onom světě nad ním věčně mštěno nebylo, anebo pro velikú nepravost, že najvyššieho boha jméno nadarmo a k nepravosti béře a jeho nespravedlivě užívá, aby brzo s tohoto světa stržen jsa, pro takovú velikú nepravost nekonečnými mukami spieše byl trápen.) Jestli že by pak to kdy na spravedlivého přišlo, že by své spravedlnosti posledním próvodem přísahy měl dovoditi, anebo žalobníku nepravému posledním od-

vodem přísahy křivdy odvoditi, v tom aby skrze neumělost a práva neznámost na své spravedlnosti ujmy netrpěl: již vedlé možnosti rozumu mého poněkud bude zpraven. **2.** Najprvé má vědieno býti, že přísaha jest dvojie, se zmatkem jedna, bez zmatku druhá. **3.** Přísaha bez zmatku tehdáž bývá, když se jedné straně toliko nebo oběma spolu nalezá, ne aby přísahu, kteráž obecná jest a ve dskách stojí, přisahali, než přísahu, jakáž by jim od pánóv vydána byla. A obecně, kdež přísaha s zmatkem nenie, v nálezu tato slova se pokládají: *to aby zpravil, jakž mu pány nalezeno bude.* Neb ty přísahy bez zmatku nic lehčejšie nejsú přísah se zmatkem, než že jsú snadnějšie a neškodné na statku, ktož se odpřisahati chce, protož i delšie bývají, jako se to najíti móže po dskách póhonných i trhových. Ta přísaha bez zmatku móž druhdy poznána býti, když otevřeně v nálezu panském bývá slovo od slova vypsána. A ktož přisahá bez zmatku, ten po písaři menších desk v kaple Všech Svatých, klekna, na kříži v jeho slova přisahá, a přísaha se jemu pomalu a rozdielně čte, a on po písaři řieká po sloviech několika až do konce. (Při té přísaze nenie nebezpečenstvie statku nebo peněz než duše toliko, ani strach zmatku než pekla, když kto vinen jsa, ústy toliko samými přisahá.) **4.** Ale přísaha se zmatkem jest, když se obojie straně nalezá, a když v nálezu toto slovo stojí: *to aby zpravili vedlé práva v kaple Všech Svatých.* To slovo *vedlé práva* tolikéž jest jako by bylo se zmatkem, jakož se to móž po dskách a po náleziech panských shledati, a kdež se ne po sloviech rozdielně, než všecka a celá přísaha společně a pojednú po písaři přisahá, a ta se po dskách a po náleziech panských shledává. Přísahy se zmatkem jsú tato slova: *Na tom přisahám: jímž mě Kujal viní v této žalobě, tím jsem jemu ničímž nevinen; tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!* (Ta přísaha v těch sloviech jest napsána v I. Matějových G. 14. *Páni nalezli.)* Kterážto přísaha krátká, dávno pány uložená, má před se se zmatkem jíti, a nemá jinak změněna býti, jakož staré právo jest. (To stojí v týchž knihách Matějových A. 3. *Páni na plném súdu.* A tu táž přísaha v týchž sloviech se obnovuje takto: *Na tom přisahám, jímž mě Petr viní v této žalobě, tím jsem jemu ničímž nevinen; tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!)* **5.** Tu jsú přísahu staří našli pro ty, ktož na zřetedlných próvodiech scházejí, aby své

spravedlnosti užiti mohli. Čte se ve dskách a v náleziech starých, že když obě straně na dóvodiech sejdú zřetedlných, že jest jim nalezeno, aby to rukú provodili, jakož jim súdcemi bylo nalezeno. (To stojí v Památných A. 11. *Páni.*) Z toho známo jest, že což světlými próvody nemóž provedeno býti, to má přísahú v kaple nebo rukú v šranciech přede všemi dovedeno býti. **6.** Ale nynie zase k dóvodu, kterýž se přísahú provodí; neb o tom, což se ruky dotýče, vazači zprávy a naučenie, ktož by toho potřeboval, dadie; ale co se při tom dóvodu přísahy v kaple Všech Svatých z práva zachovává, když o rozličných přísahách najprvé vypíši, hned o tom také psáti budu. **7.** Ale jest pochybnost, a veliká, když obě straně, kterýmž přísaha se zmatkem jest nalezena, do kaply Všech Svatých vstúpiece, přísahu provedú (kdež každému známo jest, že obě straně spravedlivy býti nemohú, než vždy jeden práv a druhý křiv), co po té tak od obú provedené přísaze má býti; nalezl jsem v knihách pro starost shnilých, kdež jeden, ode sta let o tom píše, takto jest pověděl: Že za starých do vody jsú brodili, anebo železo hořiecie brali; ale to že jest minulo a zdviženo; a co by v tom za právo bylo, ještě nenie zemí a kmety nalezeno; a z té příčiny praví, že nevie, co by dále mělo potom býti. A při tom jeho nevědení i já toho nechávám; neb když jsú pan Heralt z Kunštatu a pan Šumburk za mé paměti oba přísahu provedli, oba jsú právi před lidmi zóstali, a dalších próvodóv k okázání spravedlnosti jich nebylo jest potřebie žádných. — A o dóvodu i odvodu skrze přísahu potud jest povědieno.

24. Přísaha úředníkóv větčích a t. d.

[8]) do súdu zemského činí: [27]) nebo měšťané. Přísaha v kaple... [67]) menší Pražští i jiní... [68]) když mají komu svědčiti: [71]) *pravě poviem etc.* Tento pak... [86]) jako jiní sedláci zachovajte. [112]) (č. 24. není v rec. I.) [122]) miestopísař Pražský přísahu... [123]) úředníkóm menším Pražským v kaple... [123]) menších desk Pražských [125]) nynie o spósobu...

1. Přísaha úředníkóv větčích: *Přisahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšiemu knieženi a pánu, panu Jiřímu, českému králi, všem pánóm, rytieřstvu i všie obci královstvie českého: V tomto úřadě — najvyššieho purkrabstvie — komornictva —*

sudieho — písařstvie královstvie českého — pravdu vésti, křivdu tupiti, chudému jako bohatému, a to ani pro přiezeň, ani pro nepřiezeň, ani pro kterú jinú věc. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!

2. Přísaha, kterúž do lavic pán nebo vládyka k súdu zemskému činí: *Přisahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Jiřímu, českému králi, všem pánóm, rytieřstvu i všie obci královstvie českého, v tomto súdu, k kterémuž jsem volen, pravdu vésti, křivdu tupiti, chudému jako bohatému, a to ani pro přiezeň, ani pro nepřiezeň, ani pro kterú jinú věc. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!*

3. Přísaha menších úředníkóv: *Přisahám Pánu Bohu, všem svatým, najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Jiřímu, českému králi, Janovi Tovačovskému z Cimburka, najvyššiemu komorníku královstvie českého, všem pánóm, rytieřstvu i všie obci královstvie českého, v tomto úřadě miestokomornictva, pravdu vésti, křivdu tupiti, chudému i bohatému, a to ani pro přiezeň, ani pro nepřiezeň, ani pro kterú jinú věc. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!*

4. A též miestosudí, miestopísař a jiní úředníci menší, každý zejmena svému pánu, kteréhož miesto u desk drží, přisahá; potom jiným i všie obci. A ta přísaha, kteráž tuto napsána jest miestokomorníku, ta se též rovně všem komorníkóm nebo póhončím vydává v týchž sloviech ve všech. A přisahají komorníci ne klečiec, než stojiec jako jiní zemané, ač jsú sedláci nebo měšťané (než za starých a při počátku zemských práv i komorníci jsú nejiní než zemané býti mohli. A to móž po starých pohonných dskách shledáno býti).

5. Přísaha v kaple póvodu tato jest: *Na tom přisahám, jímž Petra z Kravař viním v této žalobě, tím mi jest vším vinen. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!*

6. Přísaha pohnaného tato jest: *Na tom přisahám, jímž mě Kujal viní v této žalobě, tím jsem jemu ničímž nevinen. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!* (Ta stojí v I. dskách Matějových G. 14. *Páni vóbec nalezli.)*

7. Přísaha očistníkóv: *Na tom přisahám, že ta přísaha, již jest Kujal přisáhl proti Prokopovi, jest pravá a nekřivá. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!*

8. Přísaha za nemoc: *Na tom přisahám, že k tomu póhonu, kterýmž mě Kujal pohnal, že jsem bezelstně pro svú nemoc státi*

nemohl. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí! (Zdálo se některým, že za nemoc má dána býti přísaha se zmatkem; a provedl-li přísahu pohnaný, tehdy má k súdu státi proti svému póvodu; pakli neprovede přísahy za nemoc, tehdy při ztratí, a póvodu má dáno býti za právo. Ale to jsem jinak viděl, a při tom jsem stál, že jsú bez zmatku za nemoc přisahali).

9. Přísaha k svědomí: *Přisahám Pánu Bohu, všem svatým, v té při, kteráž jest mezi Kujalem s jedné a mezi Kladivem s strany druhé, že to, čehož jsem svědom, věrně a právě poviem; a to ani pro přiezeň, ani pro nepřiezeň, ani pro kterú jinú věc. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!*

10. Jiné pak přísahy bez zmatkóv, ty se tak zachovávají, jakž jsú v náleziech napsány; a máš jich několik v III. dskách Ondřejových i v jiných póhonných dskách.

11. (O přísaze hofmistróv obú, zemského i dvorského, maršálkóv obú, zemského i dvorského, truksasa, kuchmistra a šenka zemského i jiných úředníkóv, poněvadž ke dskám a k súdu zemskému nepřislušejí svými úřady, aniž se jim u desk neb v laviciech, než toliko v komoře přísaha dává od sekretáře, z té příčiny se tuto nepíše.)

12. Při přísaze pak k svědomí, že ne všickni jednostajně přisahají, než jiní jiným zpósobem (ač koli rovnými slovy všickni), a jiní jiným, toho slušné jest nepomíjeti. A věz, že všickni úředníci najvyšší, všickni kmetové, kteříž v laviciech sedají, všickni úředníci jiní zemští, všickni úředníci menší i jiní úředníci královští z pánóv i z rytieřstva, všickni kněžie takto přisahají, když mají svědčiti. Dva prsty na prsi položiec, k slunci se obrátiec, hlavu odkryjíc, takto říkají: *Pod tú přísahú, kterúž jsem k úřadu svému učinil, v té při* etc., *čehož jsem svědom, že to věrně a pravě poviem* etc. až do konce. **13.** Tento pak v přísahách k svědomí znamenitý rozdiel za právo se drží, že páni, zemané a jiní všickni urození a erbovní lidé stojiec proti slunci, hlavy odkryté majíc, u pravé ruky prsty dva přednie nahoru zdvihnúc přísahu činie, i k súdu, i k úřadu, i k svědomí. **14.** Ale měšťané všickni, by pak i konšelé nebo purkmistři byli z kteréhož koli města, sedláci všickni i jiní lidé obecní neznámí, klečiec a dva prsty položiec na kříži, přisahati mají. (To stojí v Památných G. 9. *Jiří.*) **15.** Než

co se měst dotýče, purkmistra nebo konšel, kteří jsú přísahu králi, pánu svému, učinili, ti v radě toho města, v kterémž konšelé jsú, pod tú přísahú vyznajíc a na list spíšíc vyznánie své, pečetí městskú zapečetiec, svědomie dávají, a přijímáni bývají s tím svědomiem na súdu, a slyší se jich svědomie tak v pravdě učiněné a zapsané. Než chtěl-liby při úřadu přisahati, týž řád jako jiní lidé obecní zachovajte. **16.** A také žádný měščenín nepříseżný, kterýž konšelem v městě nenie, v radě listem svědčiti nemóž, než u desk, jakož právo jest. A svědčil-li by kto, příseżným a konšelem nejsa, listem, by pak i starším byl a příseżným jich, toho svědomie páni na súdě neslyšie, než zamietají jakožto nepříjemné. **17.** Při těch přísahách všech za právo se drží, že žádná přísaha, buď k úřadu, buď do lavic, buď k svědomí, buď v kaple Všech Svatých, žádnému nemá býti dána po poledni, než každému do poledne. **18.** A všickni úředníci najvyšší zemští, jako purkrabí, komorník, sudí, písař, když k úřadu přísahu činie, i všickni páni a vládyky, kteříž k súdu přísahy činie, mají v laviciech na plném súdu přisahati; úředníci však větčí, kdyby práva nešla, toho u desk odbyti mohú. **19.** Co se pak přísah k svědomí dotýče, za právo se drží, že žádný bez přísahy svědčiti nemóž, buď knieže, pán neb jaký koli úředník. **20.** Také žádného svědka páni na súdě bez přísahy neslyšie, buď jaké koli vzácnosti, úřadu nebo urozenie. **21.** Též také listovnieho svědomie žádného páni na súdu podlé práva neslyšie, kromě svědomí konšel z měst královských, jakož jest povědieno; ale z panských měst a městeček nic. **22.** Toto však znamenitě vyňato jest, že svědomie listovnie každého, pána, zemana nebo dobrého člověka pod jeho pečetí, ješto by ten člověk umřel již a živ nebyl, páni na súdu i slyšie i přijímají, jako by, živ jsa, pod přísahú svědčil; než listovnieho svědomie od živého člověka nepřijímají žádného. **23.** Na konec, žádná přísaha za nemoc nenie se zmatkem; neb po písaři se přisahá po sloviech rozdielně jako jiné přísahy bez zmatku. **24.** Ještě každý, ktož přisahá, jakúž koli přísahu vedlé práva, buď k svědomí nebo k súdu nebo v kaple Všech Svatých nebo k úřadu, má přisahati ne s přikrytú než s odkrytú hlavú, kuklu, kobluk, čepici, čepec i všeliký hlavy oděv nebo ozdobu dělanú dolóv s hlavy sejma. **25.** Všecky přísahy vedlé práva všem lidem napořád měl by

vydávati písař menších desk, neb to naň z úřadu jeho slušie; ale obyčejem uvedeno jest, že najvyšším úředníkóm čtyřem desk zemských, purkrabí, komorníku, sudiemu, písaři najvyššiemu, ještě všem kmetóm, kteříž v súdu sedati mají, tak pánóm jako zemanóm, miestopísař přísahu dává. Jiné pak přísahy všecky, menším úředníkóm, v kaple a k svědomí, ty dává písař menších desk. — A o rozličnosti přísah před súdem zemským v kaple i k svědomí dosti jest povědieno. Nynie zajisté zase o zpósobu přísahy v kaple Všech Svatých.

25. Co před přísahú.

3) Po sv. Jeronymu. A když 7) zvoněna býti. Když se pak . . . 11) každý s svými potřebami. A když . . . 18) jako Hlučská proti kniežeti, nebude-li 27) a móž za nemocna pohnaný položen býti . . . 30) pohnaný bez očistníkóv při ztratí 33) k nálezóm každého odsielám, aby 34) v nálezích panských, kteréž 35) mají. Dřiev také než do kaply vstúpíš, jmenuj očistníky a žádaj, ať jsú zapsáni. Nemievaj jich viec ani míň než dva. 45) ve všem šetří a hledí, 48) neb se obrání.

1. Všem přísahám, kteréž páni na súdu zemském nalezají, rok se klade k stání v kaple Všech Svatých na hradě Pražském v pátek na suché dni najprvé příštie anebo nazajtřie po sv. Jeronýmu, a v jiné časy žádné se nepokládá přísaha od súdu zemského velikého. **2.** A když ten čas přijde, má starosta komoričí to zpósobiti, když páni k svědčení póhonóv jdú, aby se prima zvonila na kaple Všech Svatých, a má hodinu plnú zvoněna býti; a to tehdáž a v ten čas, když se póhonové k velikému súdu zemskému svědčie. Když se pak odzvoní, mají obě straně, kterýmž jest přísaha nalezena, tu před kaplú u dveří vně státi, každý s svými potřebami, a tu úředníkóv zemských najvyšších i menších čekati, a hotov na ten čas býti, aby jemu potom řčeno nebylo: *Zmeškals primu.* **3.** A když úředníci najvyšší s úředníky menšími do kaply vstúpie, a káží skrze řečníka, aby se, ktož mají v kaple činiti, opoviedali: tu obojie strana před kaplú stojiecie má se vedlé práva opovědieti, že stojí k svému právu, a při tom hned vstúpenie žádati. Neopovie-li se kto, a vstúpí jako Hlučská proti kniezi Jindřichovi, nebude-li žádati vstúpenie, a vstúpí, svú při ztratí. Ale pohnaný má i s očistníky státi, a má je jmenovati a žádati, aby zapsáni byli;

a tak tepruv vstúpiti. A nenie na tom dosti, aby se toliko opověděl, ale má, opověda se, vstúpenie žádati. Pakli se bude vždy opoviedati, a vstúpenie nebude žádati, svú při, jako pan Slavata z Chlumu, ztratí. Pakli pohnaný očistníkóv nemá, již jest, i před kaplú stoje, svú při ztratil. A nemá očistníkóv viec ani méně býti než dva. **4.** Při tom se toto za právo zachovává. Najprv že každý k přísaze osobně státi má, a móž za nemocna při přísaze v kaple Všech Svatých pohnaný položen býti, póvod nemóž. Z země ven při přísaze nemóž žádný položen býti. Ještě, žádný póvod očistníkóv nepotřebuje; pohnaný bez očistníkóv při beze všie obrany ztratí. (To všecko mohlo by se nálezy panskými provoditi; ale pro ukrácenie a dlúhosti uvarovánie ke dskám a k nálezóm každému ukazuji, aby sobě to u desk vyhledával, a v náleziech panských i jinde, kteréž rozličné mnozí z desk vypsané mají). **5.** Dřieve také, než do kaply vstúpíš, opověz se, opověz i očistníky, jmenuj je a žádaj, ať jsú zapsáni. Nemievaj jich méně ani viece než dva. A žádaj sobě i svým očistníkóm za vstúpenie; neb oni nemají vstúpenie sami žádati, než pohnaný; a oni s ním do kaply vstúpiti mají, ne před ním, ne bez něho, ne bez zapsánie; jinak pro jich jakéžkoli obmeškánie pohnaný by při ztratil. **6.** Neb každý, ktož se v čemž koli vedlé práva obmešká, buď póvod nebo pohnaný, při svú ztratí, a viece o to žádným právem k druhému hleděti nemóž věčně; jinak by súdóm žádného konce nebylo; neb přísaha jest všech róznic lidských a súdóv konec. Tu pak strana strany ve všem pilně hledí a obmešká-li co z svrchu psaných věcí, kteréž z práva zachovány býti mají, hned na právo volá, a bez přísahy své spravedlnosti dosáhne, nebo se svému žalobníku obrání.

26. Co při přísaze v kaple.

[1]) Když strany do kaply vstúpie, sezří-li [7]) v čemž jest chybeno, zapsáno bude, [12]) nejsú-li dobří lidé zemanští, nejsú-li na cti zachovalí, [14]) nejsú-li Němci, nejsú-li pána svého služebníci nebo přikázaní, aneb svědci toho ktož je vede, neb přátelé přirození neb jinak jakžkoli zmateční. A též pohnaný ... [27]) nechválie, z tę příčiny ... [28]) od toho snažně odvoditi, což jest prvé pány a jinými (samými úředníky většími zemskými) nalezeno [44]) co jinęho, má zdvižen býti a má jemu písař říci: *Vstaň, Závro, nepro-*

vedlé přísahy. [54]) v kaple provedla. [59]) (č. 6. 7. v I. rec. není.) [86]) žádný jiný z kmetóv. A když ... [89]) úředníci Pražští tu býti mají [90]) (č. 18. v I. rec. není). [110]) Nemá mlčeniem i to pominuto býti, že když [115]) *všickni světí* (konec).

1. Vedlé nálezu panského nebo úředníkóv menších, když strany do kaply vstúpie, sezří-li která strana co při druhé straně, ješto by se vedlé práva nezachovala, a na to zavolá, žádajíci úředníkóv vedlé práva za opatřenie, a úředníci to seznají i jiní, ktož tu při té přísaze stojie, že se jest strana druhá ne vedlé práva v čemž koli zachovala: již přísahy nenie potřebie; než to, v čemž se jest ne vedlé práva zachovala, proti té, kteréž se jest stalo, zapsáno bude. A mají dáti úředníci za právo straně té, kteráž se jest ve všem vedlé práva zachovala, proti té, kteráž se jest nezachovala. **2.** Pakli se obojí podlé práva zachovají při vstúpení, tehdy obojí proti sobě mohú mluviti, co se jim zdá, svobodně, jako při súdu; a zvlášť póvod proti očistníkóm, nejsú-li lidé urození, páni nebo zemané, nejsú-li dobří a na cti zachovalí, jest-li který narčený, jest-li psanec, nemají-li na zemi, jsú-li Němci nebo cizozemci; jsú-li toho, kohož čistiti mají, služebníci, nebo přikázaní, nebo svědci, nebo přátelé přirození, nebo jinak jakž koli nedostateční. A též pohnaný i proti póvodovi móž mluviti, jest-li že se v čem vedlé nálezu a práva nezachová. **3.** A když se strany v ničemž nehonie, než stojie k přísaze a práva žádají, tu se úředníci vkládají mezi strany, dřieve než je k přísaze dopustie, přísahu jim obtěžujíc s strany nebezpečenstvie duše i také s strany nesnadnosti provedenie přísahy (neb se nekaždému zdaří, aby ji provedl), k tomu je vedúce, aby se raděje ještě smluvili, po přieteli tu vydadúce hned, a byl-li by oč mezi nimi rozdiel, v to se sami vkládají, a tu druhdy pře smlúvají. (Ale někteří, ktož chtie právóm rozuměti, toho úředničieho mezi strany vkládánie — a zvlášť přielišného — nevelmi chválie, z té příčiny, že se zdá proti nálezu od toho pilně a nákladně odvoditi, což jest prvé pány a jimi samými — úředníky větčie mienim — nalezeno.) **4.** Když pak vždy strany práva žadají, tu je připustiti k přísaze musie; kříž s oltáře sejmú a na prvniem stupni oltáře položie, a písař menších desk, maje přísahu napsanú, káže póvodu najprvé kleknúti (neb póvod vedlé práva má napřed přísahati), dva prsty na kříži položiti, a když

tak klečí, čte jemu přísahu, kteráž prvé napsána jest, před se bez přestávánie všecku od počátku až do konce, a die jemu: *Přisahaj takto: Na tom přisahám* etc. Neprovede-li pojednú toho, netoliko strana, ale viece a pilněje úředníci hleděti mají, v kterém slově nebo punktu chybí; má jemu písař podruhé přísahu opět všicku přečísti; a tak opět, neprovede-li podruhé, má jemu přísahu potřetie čísti, vždy celú. Neprovede-li potřetie, anebo by pak v sloviech provedl přísahu, hne-li rukú s kříže kdyžkoli, prvé, druhé nebo třetie, nebo promluví-li co jiného, než jemu písař vstáti káže, má zdvižen býti, a má jemu písař řieci: *Vstaň, neprovedls přísahy.* Pakli provede pojednú, podruhé nebo potřetie, má jemu řieci: *Vstaň, provedls přísahu.* A když vstane póvod, proveda přísahu, tehda pohnaný za ním též přisahati má tak, jakž právo zemské káže. **5.** Pakli póvod přísahy neprovede, tehdy nenie potřebie ani pohnanému ani očistníkóm jeho přisahati, než jest již pohnaný přísahy, póvoda i nálezu prázden. (Velmi se nečasto přiházie, aby oba přísahu, póvod i pohnaný, provedla; jednú se za našie paměti to zdařilo — neviem, jakým štěstiem — že pan Heralt z Kunštatu, póvod, a pan Šumburk, pohnaný, oba jsú přísahu v kaple Všech Svatých provedla. Ale nebylo by neužitečné, aby najvyšší úředníci, když kto se zmatkem přisahati má, tu tepruv v kaple Všech Svatých přísahu sami menšiemu písaři psáti kázali, a z té tak napsané aby přísaha stranám dávána byla, ne z té, kterúž písař v tobolce nosí). **6.** A to se ještě po dskách shledává a náleziech panských, že pohnaný nenie povinen, chce-li, za všecku summu, z kteréž jest pohnán, přisahati, než v čemž se zná, to móž dáti, a v čemž by mu se zdálo že by tak mnoho vinen nebyl, za to přisahaj. Pakli chce, móž za všecko přisahati. (Toho nález v II. Dúpovcových P. 29. Item také, jakož mnozí pohánějí etc.) **7.** Než póvod, co provede, za to nemá přisahati, a což neprovede, za to má za vše přisahati, a toho nic nemóž ujieti. (Dóvod toho přísaha, v kteréž stojí: *Tím jest mi vším vinen, tak mi* etc.) **8.** Provede-li pak pohnaný přísahu, mají hned po něm očistníci jeho přisahati, jeden po druhém, a to bez zmatku. **9.** Pakli neprovede pohnaný přísahy, hned při svú ztratí, a očistníkóm jeho přisahati potřebie nenie; než má póvodovi proti pohnanému dáno býti za právo. A již potud o tu při ani o škody žádného

póhonu, žádného súdu dále nezóstává. **10.** Na vóli však i póvod i pohnaný oba mají, chtieti přisahati nebo nechati. A ktož přisahati nechce, při ztratí. (Nález o tom v Póhonných za ciesaře Sigmunda, kdež Albrecht z Bieliny pohánie Beneše etc.) **11.** Póvod móž pohnaného z přísahy propustiti. **12.** Pohnaný dada, zač póvod přisahá, má přísahy prázden býti. **13.** Když přisahá kto, hne-li rukú s kříže, promlúví-li co s kýmž koli, nebo vstane-li prvé, než jemu rozkázáno bude od písaře, svú při, buď póvod nebo pohnaný, ztratí. **14.** Za právo jest, že póvod najprvé má přisahati. (To stojí v II. Dúpovcových P. 29.) **15.** Item, křivý má od přísahy zdvižen býti. (To psáno v IV. Matějových A. 3.) **16.** Item chromý má sedě nebo leže přisahati. (Dóvod Wenceslai Andreae R. 26.) **17.** Na konec, při přísaze v kaple nebývají než úředníci, a žádný jiný z kmetóv a z súdcí zemských. A když od súdu zemského přísaha jest položena, tehdy větčí i menší úředníci tu býti mají. Pakli přísaha přijde od menšieho súdu, tehdy nemají tu býti než úředníci menší; než chce-li, móž při tom také najvyšší písař zemský býti. **18.** Ale jak se má při přísaze již, když přisahá, i póvod i pohnaný, vedlé práva zachovati, pokudž rozumiem, chci krátce vypsati. Najprvé nepřistúpaj žádný k kříži, item neklekaj u kříže, item neklaď prstóv na kříž prvé, nežliť písař rozkáže a ukáže; než když káže, přistup; též klekni, když káže; item prsty, kdyžť a jakžť káže, na kříži polož; polože prsty neutiekaj se s řečí žádnú, než mlč; promluvíš-li co, svú při ztratíš. Než čekaj a poslúchaj, jakžť přísahu čísti bude, aby spamatoval a po něm nedlúho mysle a prodlévaje, aby řiekal slovo od slova; nedlúho mlč, budeš-li dlúho mlčeti a přísahy dlúho nebudeš řiekati, co by mohl kto Otčenáš zpěti, svú při ztratíš. Item nikam rukú s kříže nehýbaj, by pak i přísahu již provedl; item ani prvé ruky s kříže zdvihaj ani sám vstávaj, dokudž písařem nebude povědieno; ani co promlúvaj, když přisaháš, kromě přísahy, ani po přísaze, dokudž u kříže klečíš. Item když máš přisahati, máš-li hlavu přikrytú, odkryj ji, a všecko dolóv slož a sejmi: čepec, čepici, kuklu, koblúk etc.; item tesák a braň všelikú od sebe odlož. Jestli že se v čem najmenšiem v těch věcech již položených obmeškáš, bude proti tobě dáno za právo, tak póvodu jako pohnanému. **19.** Nemá i toto mlčeniem pominuto býti, když k přísaze v kaple

přijde, že nevšickni jednostajně přisahají; neb se v starých spisiech o práviech takto nalezá, že kmetové, kteříž v súdu sedají, nemají přisahati, jako jiní na kříži, klečiec, než stojiece a dva prsty na prsy položiece, takto: *Beru to na svú kmetskú přísahú, kterúž jsem k právu učinil, jímž mne Hilbrant viní, tím sem jemu nevinen. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světí!* (Nález o tom v při mezi Petrem z Svojšína a Hanušem z Kolovrat.) A úředníci zemští, najvyšší i menší, též. (Ale to když jest přísaha bez zmatku; než byla-liby přísaha se zmatkem, snad s obcí trpěti nález rovný musí.) — A co se v kaple při přísaze zachovává, téměř jest povědieno.

27. O očistnících.

[1]) Očistníkem býti i těžká i potupná věc jest... [5]) s strachem k tomu a přieliš nerad... [8]) Jest také potupné očistníkem býti... [18]) dobrotú běžnú. A jestli že...

Pr. Očistiti přísahú svú přísahu pohnaného a očistníkem býti, i těžká i ponížená poněkud věc jest: Těžká, neb dobrý člověk v své při sám za se sotva přisahá, znaje se spravedlivým býti, a jsa sebe najsvědomější; a bude-li kdy k tomu připraven, s strachem k tomu, s rozmyšleniem a přieliš nerád přistúpá; ale očistníku, kterýž ne za se samého, než za jiného přisahá, a nemoha v pravdě svědom býti, pravě-li přisáhne, mnohem tiež přísaha přicházie. Jest také ponížené, očistníkem býti, protože otázky o svém urození, o svém zachování, o svém jmění očistník musí póvodu vytrpěti a k nim odpoviedati a jiného mnoho nelibého snésti, vedlé starého přislovie: Nevieš-li cos, buď svědkem neb očistníkem, zvieš. **1.** Za právo se drží, že očistník má býti člověk dobrý urozeniem i zachováníem, má na zemi mieti, má býti člověk nenarčený, ne psanec, ne Němec nebo jiný cizozemec, ne lehký člověk, ne služebník toho, kohož čistiti svú přísahú má, ne přietel, ne svědek, ne ten, ješto by prvé od pohnaného při na súdě vedl; a jinak všemi obyčeji má býti člověk zachovalý a dobrý, dobrotú běžnú a obecní. A jestli-že v kterém kusu z svrchupsaných ujmu trpí, nebude přijat za očistníka a skrze

něj pohnaný při svú ztratí. 2. To však má v paměti býti držáno, že očistníci bez zmatku přisahají, jeden po druhém, v slova menšieho písaře přisahajíce. — A o přísaze a přísahách přieliš dosti jest povědieno. (Ale kdyby viera, spravedlnost a dobrota v lidech s upřímností byla, nebylo by přísahy ani bez zmatku potřebie, jako i súdu; ale zlost a neviera lidská a jich obyčejové zlí zplodili jsú přísahu i jiná práva dobrá.) — O tom již jest dosti povědieno.

28. O rozdielu přísah a o primě.

(Hlavy této v I. recensí zcela není.)

1. Mezi přísahami, kteréž se do kaply Všech Svatých pokládají, jest veliký rozdiel; neb přísahy z súdu panského pokládají se vždycky v pátek na suché dni potom budúcie, nebo na ten den nazajtřie po sv. Jeronýmě, kromě přísahy za nemoc, kteréž se rok první pokládá na vysvědčovánie póhonóv z dědictvie najprvé příště. 2. Ale přísahám od súdu menšieho rok se pokládá též na roky nepohnuté, na kteréž se póhonové z dědictvie vysvědčují, najprvnější. 3. Item všecky přísahy od súdu menšieho bývají bez primy; všecky přísahy od súdu panského, kteréž se se zmatkem nalezají, bývají po primě. Než kteréž se bez zmatku nalezají, ty také bez primy bývají. 4. A při takových náleziech ta slova se píší, „to aby zpravili v kaple Všech Svatých v pátek o suchých dnech najprv příštích“ nebo „nazajtřie po sv. Jeronýmě bez primy.“ 5. A slove prima ta hodina, kterúž celú na kaple Všech Svatých v pátek o suchých dnech neb nazajtřie sv. Jeronýma zvonie, když se póhonové vysvědčují. A tak jest od staradávna nalezeno, a drží se až do dnešnieho dne; a to ne bez příčiny, než aby ti, kterýmž jest přísaha se zmatkem nalezena, věděli a znali, kdy mají k přísaze státi a čekati před kaplú; že tehdáž, když se prima odzvoní, hned. 6. A tu také hned, jakž se prima odzvoní, beze všeho prodlévánie úředníci najvyšší s menšími, kteříž sami při takových přísahách beze všech jiných i kmetóv i úředníkóv zemských z práva mají býti, mají do kaply se dskami nebo s kvaterny jíti, aby lidé, kteříž přisahati mají, neočekávali. (Všeliká přísaha těžka jest a ode

všech lidí, i křesťanóv i pohanóv i židóv, těžce jest vždycky vážena; však častokrát k srovnání róznic lidských přičiněna bývá, a jest najvětšie pomoc k srovnání [rozeznání] sváróv, pří a lidských róznic; kterúžto nebo z podvolenie těch, kto se vadie, nebo z moci súdce róznice konány bývají; k kteréžto spravedlivý pospiechati nebude, ani s chvátániem k ní pójde, ale raděje se škody odváží, než by s úžitkem přísahu podstúpil.)

29. Co po přísaze.

[1]) Když se přísaha jakžkoli dokoná, buď... [11]) to jemu dáti má ve dvú nedělí od přísahy beze všech odtahóv dalších. Pakli by nedal, tehdy... [15]) od úmluvy až do odhádánie.

1. V kaple Všech Svatých na hradě Pražském po nálezu panském nebo úředničiem, když se přísaha jakž koli dokoná, buď skrze smlúvu, buď skrze provedenie nebo neprovedenie, neb skrze které koli jiné věci vedlé práva nezachovánie, nebo že by póvod nebo pohnaný přisahati nechtěl (jakož se to často přiházie), nebo kterúž koli jinú příčinú ta se věc rozejde nebo dokoná: tehdy hned tu v kaple písař menších desk při nálezu má zapsati, jak jest ta pře konec vzala, aby o to potom žádných nesnází ani zmatkóv dalších neb nových nezniklo. **2.** A obdrží-li co póvod přísahú nebo smluvú nebo čímžkoli jiným na pohnaném, to jemu dáti nebo jemu toho postúpiti a dosti učiniti má ve dvú nedělí od přísahy pořád zběhlých, beze všech odtahóv dalších. Pakli by nedal a dosti neučinil, tehdy póvod móž právo vésti na dědiny pohnaného tím vším obyčejem a řádem jako po panském nálezu od úmluvy až do zvodu, anebo, bylo-liby toho potřebie, až do odhádánie, kteréž všeho práva vrch a konec jest, (o kterémžto práva vedení jest v těchto knihách druhých při „dovedení nálezu“ dosti povědieno.)

30. Ktož proti komu na súdě práv zóstane, co činiti má, aby svých škod na svém otporníku dobyl.

[3]) Čechové staří, kteříž... [6]) k spravedlnosti obú [11]) aby mohl křivého a odsúzeného... [16]) móž křivého ze škod... [25]) (neb by to již bylo večer.) [38]) (č. 5. není). [40]) řečníku, od rokóv opravovánie [44]) přes svědomie hospodářóv, přes svědomie desk [46]) přísahú v kaple dovedeš.

Pr. Bych sto jazykóv měl a tolikéž ust, železný hlas a měděné peřie, nemohl bych ani vymluviti ani vypsati, jaké jsú chvály hodni Čechové staří, zemi českú spravujíce, kteříž jsú tak spravedlivá, tak dostatečná a tak potřebná sobě i dědicóm svým práva vymyslili, v ničemž od počátku až do konce ani póvoda ani pohnaného, což by k spravedlnosti a k obraně obú přislušelo, neobmeškavše; neb co jest mohlo rozumněje vymyšleno, co spravedlivěje nalezeno býti, jako jest to, že ktož súdem kmetským a nálezem jich, buďto právem staným, buď přísahy v kaple Všech Svatých provedeniem proti komu práv zóstane, aby mohl otsúzeného ze všech škod, k kterýmž jest skrze náklady přišel nebo svévolností otporníka svého připraven, spravedlivě na něm a na jeho statku beze všie škody své postihnúti. A to v jakéž by koli při práv zóstal, buď o dědictvie, o dluh, o narčenie, o slib, o rčenie, o svěřenie nebo oč koli jiného, tak že každý, ktož proti komu práv zóstane, móž toho, proti komuž jest práv zóstal, ze škod spravedlivě vzatých pohnati, a aby je jemu opraviti musil, jej k tomu přivesti. Ale že jsú dosti těžké škody k próvodu, z té příčiny aby z nesnadného snadnějšie učiněno bylo a spravedlivým ubitá a královská, jako řiekají, cesta ukázána byla: pokusím se tuto, jednoho každého dle spravedlnosti, pokudž chudoba rozumu mého stačí, o tom vypsati, tento počátek vezma. **1.** Kto chce s užitkem ze škod otporníka svého pohnati, v tom se ne tepruv, když ze škod požene (neb by to již bylo pozdě), ale prvé, když o první při pohánie nebo pohnán bude, opatřiti má. **2.** A to tímto obyčejem. Od prvnie jiezdy své po póhon nebo k póhonu v jednostajných hospodách, k súdu i od súdu jezdě, stávaj; a vedlé učtenie s hospodářem po každém stání co utratíš a hospodáři dáš, spiš sobě to na dvě ceduli, jednu hospodáři daj a druhú sobě schovaj. A tak u každého hospodáře v každú jiezdu čiň. **3.** Když pak práv proti svému otporníku zóstaneš, k svědomí svých hospodářóv poženeš, a ti na ceduliech svých i tvých útraty tvé sepsané majíce, budú věděti, coť seznati vedlé pravdy mají. **4.** A těch hospodářóv všech svědomie se přijímá, jakožto v mnohých náleziech po dskách póhonných najdeš, a ještě žádné takové svědomie hospodářské, což bych já věděti mohl, zavrženo nenie. **5.** A též od domovníkóv svědomie, kteříž v pan-

ských domiech v Praze jsú, nezamietá se, jako jiných hospodářóv 6. Což jsú pak k úřadu na póhony, řečníku od žaloby, od roku opravovánie, památného, i od práva vedenie, i od svědkóv zapsánie dal, toť úředníci menší všecko po dskách sami vyhledají, spíší i sečtú. 7. A to též čiň, když již podruhé o škody poženeš. 8. A nad to přes svědomie hospodářóv, přes svědomie domovníkóv, přes svědomie desk, jestli že co mieti chceš, toho přísahú v kaple, bude-liť se přísahy chtieti, dovedeš. (Ale zdá mi se, ktož se tak, jako svrchu psáno jest, opatří, že ztěžka k přísaze přijde.) — A potud o dobývání škod spravedlivých jest povědieno.

31. Nač se nález v súdu dělá.

[1]) Nenie zbytečné, poněvadž o súdu povědieno jest, i o tom také nemlčeti, nač . . . [12]) čehož jest sám svědom [12]) vedlé věděnie svého súditi či vedlé pře líčenie, a vedlé svého-li . . . [14]) vedlé stran mluvenie a jich pře líčenie [31]) že se tu ani vedlé věděnie ani vedlé znánie ani vedlé osob přiezně nebo nepřízně, nesúdí . . . [38]) býti nemá. A tak slyšavše strany (a ne stranu) a jich s obú stran pře líčenie . . . [45]) tepruv za právo nalezli. A na tom . . .

Pr. Mnoho o súdu zemském, ne nic o potazu i o nálezu panském mluveno jest v těchto druhých knihách; nenie zbytečné i o tom také nemlčeti, nač se nález dělá a' vedlé čeho súdce a kmetové zemští súdie; neb jsú o tom mnohé mezi múdrými otázky bývaly, a mnohé cesty a rozličná súdóv zachovánie vypravována, jinak jedněch, jinak jiných súdcí výpovědi činiecích. 1. Prvnie otázka, když súdce zvie a pozná dřieve, než v súd zasedne, to, oč se před ním lidé súdie, ješto by to jemu dřieve, než by se pře začala a před súd přišla, jakým koli během nebo náhodú světle známo a v skutku shledáno bylo, ale pro to by v pře vedení nebylo mluveno ani provedeno: má-li vedlé toho, čehož jest sám v pravdě svědom a což sám vie, vedlé věděnie svého či vedlé pře líčenie stran súd učiniti, a vedlé svého-li má věděnie a znánie nález a výpověď vyvesti, čili vedlé stran mluvenie a jich próvodóv a pře líčenie. 2. Jest i jiná otázka: Slušie-li a přiležie-li súdci, když při na miesto vyslyší a zdá se jemu, že by róznice jim srovnána býti mohla, odtáhna za chvíli

toho, což na súdci slušie, dáti se v přátelského smluvci, a při na se obojie strany přietele nestranného vzieti, aby z spravedlivého súdce byl učiněn nestranný smluvce. **3.** Jiná otázka: Má-li se súdce, když při slyší, na to, což straně potřebné jest, aby mluvila nebo aby se tázala, sám tázati strany nebo mluviti, by pak strana ta, kteréž by to přiléželo mluviti nebo na to se tázati, toho nemluvila ani se na to tázala. A zdá se filosofóm světským, že to jest naprosto při vésti a přietelem strany, ne súdcí býti. **4.** Ještě mnozí i tu otázku činie: Slušie-li tomu, ktož co slyšeti má a súditi, prvé straně raditi a potom ji súditi, čili nic. — Těmi otázkami já jsem hnul ne proto, abych k nim odpoviedal, ale abych při každém zóstavil, co se komu a pokud o tom zdá smysliti, raděje od jiných chtě slyšeti, než sám jiným o tom rozprávěti. **5.** Než o súdu zemském pravím: Že se tu, když jest kto póhonem najprvé k tomu připraven, ani vedlé věděnie ani vedlé zdánie svého, o kterém strany nic nemluvie, ani vedlé osob přiezně nebo nepřiezně nesúdí, než vedlé slyšenie a pře jednoho každého líčenie a spravedlivých próvodóv. A z té příčiny v každém nálezu tato se slova zřetedlně pokládají: *Tu páni a vládyky na plném súdu slyševše;* neb bez slyšenie žádný odsúzen býti nemá ani v jakú vazbu ani v pomstu poddán, neb by to byla moc a bezpravie viece nežli pohanské, kdež ani v pohanech bez slyšenie spravedlivého, volného a svobodného žádného netoliko k pomstám nepodávají, ale ani odsuzují. A tak „slyševše strany“ a ne „stranu“ (neb ktož jednu toliko stranu slyše, druhú bez slyšenie odsuzuje, jest nespravedlivý a nepravý súdce), a jich s obú stran pře líčenie a otpory, dsky, svědomie, listy, jakož kto co okáže, tepruv „nalezli za právo“. — A na tom druhým knihám konec dělám.

Najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Wladislawowi, uherskému, českému ꝛc. králi, markrabí morawskému ꝛc.

O práviech země české Viktorina ze Všehrd

počínají se

KNIHY TŘETIE.

---

1. O póhonu.

Tit. O praviech země české knihy třetie. [1]) Pr. Poněvadž o súdu, jak osazen má býti, jak se k němu přistupuje, od žaloby až do nálezu... [5]) dosti učiniti nechtěl, dalšieho práva čekaje... [8]) zdá mi se užitečné, již o tom psáti, čím kto má k tomu súdu, buď kdož buď, vedlé práva připraven býti... [14]) přihánie, bez něhož žádný... [20]) skrze póhony a komorníky připravují... [23]) a ne z práva slyšie). Kteréžto pře póhonné jinak slyšány býti nemají... [28]) útok vložil a pohnal; [33]) nic viec než jako najchudší, najchudší nic méň jako najbohatší... [36]) kmet před zvláštním člověkem, již by rovné právo nebylo... [39]) navrátíme.

Pr. V prvních a v druhých knihách sepsánie tohoto poněvadž o súdu, jak osazen má býti, jak se k němu přistupuje od žaloby až do nálezu, vedlé možnosti mé jest povědieno; povědieno také jest, nález panský jakým právem doveden býti má proti tomu, ktož by jému dosti učiniti nechtěl, ne z potupy a z hrdosti, než dalšieho práva čekaje; potom o přísaze v kaple i o jiných přísahách rozličných, bez nichž ani súd zemský móž osazen býti, ani osazený kterých svědkóv neb svědomie slyšeti: zdálo mi se jest užitečné, již o tom psáti, čím kto má k tomu súdu, buď ktož koli, buď v zemi české statkem svým usedlý, vedlé práva připraven býti. **1.** A to jest póhon, o kterémž se tuto najprvé psáti bude; neb póhon jest první počátek a cesta k súdu, kterýž k súdu dvéře otvierá; tím se každý od naj-

bohatějšieho až do najchudšieho k súdu přihánie, ktož co v zemi, a v království českém dědičného, zástavného nebo zápisného má; bez něho žádný k súdu přitažen býti nemá a nemóže od žádného, leč by se sám z dobré své vóle k tomu poddal, ač by toho však ještě páni dopustili, kteříž vedlé práva žádných pří súditi nemají aniž povinni jsú, než ty toliko, k kterýmž se lidé právem skrze póhony a komorníky nebo kmety zemské připravují, kteréž slovú pře póhonné. (Toho dóvod dsky póhonné a známé slovo panské, kdež často řiekají, že pře stranné, pře nepohonné z milosti, ne z práva súdie.) A na vóli každý obyvatel země české má, chce-li z milosti súzen býti nebo nebýti, než z práva každý musí, připraven jsa právem, k súdu státi, a odpoviedati (o zemském súdu mluvím) beze všech výminek. **2.** Kteréžto pře póhonné nejinak slyšány býti mají, než tak jakž jest kto prvé nebo posléz útok na koho vložil a k súdu komorníkem pohnal; žádná poslednie před první, by pak král JMst. poháněl, žádným obyčejem předložena nemá býti, než pořád jíti mají vedlé útokóv vloženie a v registra starostova zapsánie, aby právo všem jednostajné, všem rovné bylo, v kterémž najbohatější nic viece než najchudší, najchudší nic méně než najbohatější nikdy jest nemieval, aniž móže ani mieti má. Pakli by v tom měl jeden před druhým co napřed, bohatý před chudým, urozený před neznámým, kmet před zvláštním obyvatelem země a obecniem, již by rovné právo nebylo a hned by právem býti přestalo, když by bylo nerovné i nepravé. — Ale již se k póhonu zase, odkudž jsmy odešli, navraťmy.

2. Co jest póhon.

[5]) obce, aneb jeden ... [10]) buďte kdož buďte; kmetem pro úředníky najvyššie, najvyššieho purkrabí, komorníka, sudieho, kteříž ... [15]) (č. 4. a 5. v recensí I. zcela není). [26]) pohnán býti na svém siedle, tak ... [31]) což vedlé práva má býti ... [34]) a nic mu nebude moci pomoci. [35]) č. 8. a 9. v I. rec. není.

1. Póhon jest jednoho od druhého komorníkem nebo kmetem k súdu vedlé práva připravenie. **2.** V tom, kdež jsem řekl, „jednoho od druhého“, ne tomu chci, aby toliko jeden jednoho mohl a ne mnohých pohnati, ale jeden dvú, nebo mnohých, nebo

obce, a též jeden, dva, mnozí nebo obec jednoho, nebo mnozí mnohých, nebo obec obce, neb jakž od jednoho proti jednomu, tak od několika proti několiku, nebo od mnohých proti mnohým, a od obce proti jednomu, a zase též póhon vycházie. 3. „Komorníkem nebo kmetem“: komorníkem pro všecky lidi zvláštnie, kteříž se komorníkem k súdu pohánějí, buďte ktož buďte, a ne listem; kmetem pro úředníky najvyššie, purkrabí, komorníka, sudieho, písaře, kteříž ne komorníkem jako jiní všickni úředníci nebo neúředníci, súdce zemští nebo nesúdce, ale kmetem, totižto pánem nebo vládykú z lavic, z práva mají pohoněni býti, jakož o tom dole šíře psáno bude. 4. Ještě „komorníkem nebo kmetem“; neb ktož jedniem z těch dvú pohnán nenie, nemá k súdu státi. Z té příčiny bude-lí kto listem k súdu pohnán, nenie k tomu státi povinen, než toliko když bude komorníkem pohnán; a tím svým nestániem nic neztratí. Pakli z své dobré vóle stane k obeslání listovniemu nebo ústniemu, móž neodpoviedati, než toho žádati, aby k súdu právem skrze komorníka byl připraven. 5. A o úterniem dni jest týž rozum, že k tomu obeslán jsa, nenie žádný státi povinen; neb jest věc nová a z milosti jde, ne z práva, jakož jest o tom v prvních knihách povědieno. 6. „Vedlé práva“, aby tu každý pohnán byl, kdež má pohnán býti, v laviciech, nebo na svém siedle, tak jakž má pohnán býti kmetem nebo komorníkem; a svým vlastniem i jménem i titulem, a na ten čas, na kterýž má pohnán býti, ne na delší, ne na kratší, a jedniem nebo třmi póhony, jakž k čemu právo slušie, a v póhonu aby stálo, kto koho a z čeho pohánie, též rok k stání, a jiné všecko, což vedlé práva zachováno má býti, všecko aby bylo zachováno. 7. „K súdu připravenie“: neb každý tak pohnán jsa, musí k súdu státi, chudý jako bohatý, od kohožkoli pohnán jest, a nestane-li, svú při ztratí, a nic jemu nebude moci před súdem a při žalobě spomoci. 8. A ktož tak k súdu připraven nenie, státi k žádnému obeslání jinému nenie povinen; neb sám póhon jest připravenie vedlé práva k súdu. 9. A kdež jest troj póhon, póvod ke všem rokóm jest státi na svědčení povinen, pohnaný k třetiemu toliko. — Z kteréžto řeči dosti známo móže býti, což jest póhon. Již o útoku.

3. O útoku.

[1]) Útok, kterýž póhon každý předcházie... [6]) vpisuje, ale póhon, když již komorník nebo kmet požene.' A každý póhon prvé jest útokem... [10]) bývají; neb se v tom smluvie... [14]) jiní Pražští úředníci... [15]) jinde žádá, aby mu útok zapsán byl, a tu s ním schází. Na súdu... [17]) úředníci Pražští menší [20]) před lavicemi rozličně [26]) tomu má útok zapsán býti... [41]) na mluvení záležie. [43]) má zapsán útok býti, ačkoli...

1. Útok, kterýž každý póhon předcházie, jest, když kto na koho utkne, žádaje, aby byl pohnán; to takové utčenie slove útok, a hned má v registra starostova póhonná zapsáno býti, při tom také i ten den, v kterýž se stane. **2.** A tentýž útok jest póhonem, ale tímto se dělí, že útok slove, když se najprvé vpisuje a dokudž na pohnaného po kmetu nebo komorníku nevyjde: ale póhon slove, když již komorník nebo kmet požene. A každý póhon jest prvé útokem, ale ne každý útok jest potom póhonem; neb mnozí útoky vložiece, nebo nepoženú nebo nedoženú (pro kterúžto věc u věži bývají.) Druhdy se také pro vloženie útoku sami mezi sebú přátelsky bez súdu smluvie. **3.** A dvojím obyčejem útok bývá, jedním kromě súdu, druhým na súdu. **4.** Kromě súdu bývá: když kto k starostovi přijda, kdež koli s samým (neb to naň na samého slušie, jiní úředníci menší nic s tím nemají) a to kdež koli, u desk, doma nebo jinde mluví a žádá, aby jemu útok zapsán byl. Na súdu útok bývá, když páni nebo úředníci menší súdie a póhon súdem z kteréž koli příčiny zdvihnú, a tu hned po tom zdvižení v šranciech pôvod i pohnaný stojiece, jeden před druhým na druhého utýká, pôvod zase o to oč jest prvé pohonil, a pohnaný ze škod. (A z té příčiny i útok slove, ne od utečenie, jako se jest některým zdálo, ale od utčenie, že jeden na druhého utkne; neb kdyby od utečenie slovo bral útok, tehdy by nebyl útok jinde, než na súdu po zdvižení póhonu, neb tu toliko jeden před druhým utéci se žádá. Ale když kto dole [doma] jeden na druhého útok vloží, ješto by ten, na kohož útok klade, nikdy pôvoda pohnati nemyslil, kterak se tu utieká jeden před druhým, poněvadž ne oba běžie k póhonu, než jeden toliko, komuž se zdá, že se jemu od druhého křivda děje? Útok tedy od utčenie, ne od utečenie slovo béře, že jeden na druhého jakúž koli vinú utýká, a ne proto, že se

jeden před druhým k póhonu utieká.) 5. Ale útok před lavicemi a v šranciech rozličně se děje, neb někteří čepice, jiní koblúky, druzí pateře na katedru házejí: vždy jedni na druhé prvé utknúti chvátajíce, nejedni také ústně volají, a „útok, útok“ jmenujíce před druhú stranú na ni utýkají. V té rozličnosti útokóv toto se za právo drží. Ktož prvé zavolá, když oba ústně za útok žádají, tomu má zapsán býti, ktož prvé hodí na katedru čímž koli, čepicí, koblúkem neb pateřem. Když oba mlčiece hodie, tomu má útok zapsán býti, ktož prvé hodí. Než když jedna strana hodí, a druhá ústně zavolá na útok: kteráž ústně zavolá, by posléz zavolala, té má útok vložen a zapsán býti; neb právo zemské ne na házení, ale na mluvení a okazování záležie. Též také ktož útoku žádá jakžkoli, dřiev než se nález do konce dočte, a druhý potom žádá když se nález dočte, posledniemu má zapsán býti, ačkoli jest posléze zavolal, neb se to mnohým přiházie, že chtiece býti prvními, bývají posledními, když prvé žádají, než vedlé práva žádati mají; neb útoku žádný prvé žádati nemá, než když se nález do konce dočte; z té příčiny tomu má útok zapsán býti, ktož jeho po dočtení nálezu žádá, ačkoli posléz žádá, ne tomu, ktož žádá dřieve než se nález do konce dočte. Nebo ten prvé utýká, ktož vedlé práva utýká, a ktož proti právu utýká, ač časem jest první, právem však bude poslední.

4. O útoku nedohnaném.

I) Ktož pak koli útok... II) jakoby útok registry zapsán byl.

1. Ktož pak útok buďto v šranciech při súdu neb dole kromě súdu na koho vloží, a vlože útok nepožene vedlé práva do suchých dní najprvnějších, a ten na kohož útok vložen jest, na suché dni najprv příštie to pánóm oznámí na súdě, a vedlé práva za opatřenie žádati bude, každý ten, ktož utkna nedožene neb nepožene, má nález panský trpěti a dvě neděli v panské vazbě seděti u věži. (To stojí v II. Dúpovcových P. 29. *Páni.*) A by pak útok jeho v registra starostova zapsán nebyl, než toliko že by známo bylo, že jest útoku žádal, a starosta komorníčí to vyzná, že jest, v šranciech stoje, na útok volal, dosti jest; túž pokutu má nésti, jako by útok jeho registry starosty

komorničieho zapsán byl. (A to se stalo Václavovi Hulmatovi z Žitenic, a jest psáno ve dskách Viktorinových L. 3. v té při, kteráž jest mezi Bořivojem z Donína.)

5. V útoku má každý jmenovati, z čeho pohnati chce.

[1]) Má také ktož útok zapisuje dole neb kdež koli krom šrankóv [4]) *na plném súdu vuobec nalezli.*) A tu... [9]) póhonu státi. — A o útociech...

1. Každý, ktož útok zapisuje dole neb kdež koli jinde, v šranciech nebo kromě šrankóv, hned má jmenovati, z čeho chce pohnati, a to má hned zapsáno býti. (Dóvod toho v II. Dúpovcových P. 29. *Páni na plném súdu.*) **2.** A tu starosta komorničí má hned zapsati den, v který se útok klade, jakož prvé jest povědieno, a rok k stání též; a to má hned póvodu oznámiti, aby věděl, kdy má k svému póhonu státi. Pakli by toho póvod žádal, má jemu rok na ceduli napsaný dáti, na který by měl k svědčení svého póhonu státi, i póhon. — A o útociech potud jest povědieno.

6. Komuž póhon zdvihnú, a bude ze škod pohnán, nemá pohoniti zase pohnaného, leč s ním prvé o škody rozsúzen bude.

[5]) rozsúzen, aniž má naň útoku klásti [7]) ten póhon zmatečný bude a buďe póhon z desk a pohánějící do věže zdvižen. (Nález... [10]) (č. 2. v rec. I. není.) [14]) a o jinú při pohnaný dobré móž svého póvoda, nemaje o škody konce, slušně i bezškodně pohnati; neb i póvod téhož práva proti pohnanému užívá, že jeho móž několika póhony o jinú však a o jinú při, ne o jednu pohnati.

1. Toto však při útoku má vědieno býti: Ktož koho požene z dědictvie, z dluhu, nebo z kteréž koli věci jiné kromě škod, a ten póhon páni na súdu zdvihnú a pohnaný se s útokem na póvoda ze škod uteče, že žádný ten póvod nemóž pohnaného z prvnie věci zase pohnati prvé, než s ním o škody bude rozsúzen, ani jiným práva svého zapisovati, aby poháněli svým i jeho právem, aniž naň mají útoku klásti. A vloží-li útok a požene, ten póhon jakožto zmatečný bude zdvižen a pohánějící do věže vzat bude.

(Nález na to v bielých póhonných, kdež Sigmund a Mikuláš bratří z Poběžovic pohánějí Šarovce.) **2.** A též když komu pohnaný pro neopravenie roku póhon skrze vizy vloženie zdvihne, a póvoda ze škod požene, dokudž jemu o škody práv a s ním rozsúzen nebude, nemóž zase pohnati. (Dóvod póhonné dsky všecky.) **3.** Než o jinú věc póvod dobře móže svého pohnaného, nemaje s ním o škody konce, slušně i sobě bez škody pohnati; neb i pohnaný téhož práva proti póvodu užívá, že jeho móž několika póhony, o jinú však a o jinú věc, ne o jednú, k súdu zemskému nebo k jinému pohnati.

7. Co póvodovi.

Tit. Co póvodu. [1]) Každý póvod, kdo chce koho [6]) než že to z čehož poženeš [8]) proti obyčeji neučinil, [10]) nebo posměch přijíti... [15]) všecky zlé vášně odvrha, [17]) než súzen budeš, [21]) a právě znáti, a [22]) než své. Z těch i z jiných příčin [26]) ale s dobrými, ale s věrnými, ale s opatrnými a v tom zkušenými, a tak... [30]) zapíše (neb to jemu samému, jakož i prvé povědieno jest, beze všeho úřadu přiležie.) [33]) K zapsání k póhonu vedle nedávného nalezenie každý [39]) bez přítomnosti osobnie vydáni bývali; [41]) otpieral, neb nestane-li póvod k svědčeni neb k súdu, žádná škoda pohnanému nenie. Když póhon... [50]) neb ne všecko k jednomu súdu slušie, dědictvie [56]) úředníci Pražští, o chlapství [58]) kterémuž takovú věc súditi přiležie. (To najdeš v Památných knihách M. 1.). [75]) z svěřenie to slovo se přidává „a kdež co má“ [81]) č. 9. (není ho). [99]) v týchž knihách o právu staném šíře vypsáno jest. [101]) ani za nemocna ani ven z země... [106]) šíř povědieno bude [108]) nebudeš, věda to [115]) nálezem o svú při [119]) pro žaloby nezapsánie... [134]) A neumie-li sám... [141]) že by nebo zmatečně [142]) a jistě uznal že skrze svój póhon neb věži súdem obdržíš [149]) komorníka dal, a za jedny [161]) ať sám od sebe z dobré... [169]) Někteří toho nečiní, hned s póhonem pospieší, i udává se takovým často čelem miesta dojíti. [171]) (č. 20 a 21. v I. rec. není.)

1. Dřieve než útok v registra póhonná vloží, každý póvod, ktož chce koho pohnati, uraď se najprv, máš-li pohnati či nemáš, aby žádného, ktožť nic vinen nenie, nepoháněl. A ktožť se zdá vinen býti, prvé než k póhonu přistúpíš, rozmysl se dobře, jaké toho próvody máš, z čehož jej chceš viniti, věda, že nehned sáhna vezmeš, než jestiť prvé uklátiti a potom hryzti. Neb to, z čeho poženeš, vedlé práva musíš najprvé provoditi. **2.** Při tom hleď, aby nic zmatečného, nic proti právu, nic proti

obyčeji a zvyklosti neučinil, skrze co by tobě měla lehkost, škoda nebo posměch a odsúzenie přijíti, nebo také pře tvé skrze nerozum tvój a práva neznámost dlúhé a daleké prodlenie, nebo skrze póhonu a žaloby nerozumné a neopatrné ve dsky zapsánie tvého póhonu zdviženie. To vše před očima maje hleď k konci, coť ten súd přinésti móž, dřiev než útok zapíšeš a poháněti počneš, a sám se prvé pokojnú myslí, všecka zlá hnutie mysli své od sebe odvrha (kteráž kdež panují, sotva co pravého móž rozum usúditi), nic sobě nenakládaje, sám se prvé suď než súzen od kmetóv zemských budeš; a spravedlivost svú uznaje nezamietaj přátel ani jiných lidí, kteříž tomu rozumějí, aby se s nimi neradil; neb obyčejně v své při každý člověk méně rozumie než v cizí, neb se jest každému najtěžšie věc právě súditi a právě vážiti, a oko všecko jiné vidí, samo sebe nevidí, a každý cizie věci lépe shledá než své, a všickni se raděje (neviem, z přirozenie-li čili z nakaženie) v přednější mošně, v kteréž cizie, nežli v zadnější, v kteréž své nedostatky nosie, přemietají. Z těch i z jiných příčin užitečné jest s jinými se raditi, ale s dobrými, ale s věrnými, ale s opatrnými, práv i súdóv zemských dobře svědomými a v tom zkušenými. **3.** A tak s těmi a takovými radu vezma, slova póhonu hotova maje, najdi starostu komorničieho, kterýž komorníky vydává, a osobně k němu přijda, kaž, ať póhon zapíše, anebo k němu pošli (neb to jemu samému, jakož i prvé povědieno jest, náležie, beze všech jiných úředníkóv, a toho u desk neb v domě jeho snadně najdeš.) **4.** K zapsání anebo vložení póhonu vedlé nedávnieho rozkázanie každý póvod má se osobně postaviti, a toho žádným listem, žádným poselstviem nemóže spraviti, než osobú svú, kromě póhonóv k svědomí; ti listem mohú spraveni býti, neb poslem k zapsání toliko; ale k stání nic, než osobně má póvod též jako pohnaný na svědčení póhonu státi. (Ale prvé jsú všickni póhonové poslem neb listem bez přítomnosti osobnie každému vydáváni bývali, a proto jest z toho žádných nesnází nebývalo, aniž se jest kto toho kdy odpieral, by útoku neučinil [nevložil]; neb nestane-li póvod k svědčení neb k súdu, žádná škoda pohnanému nenie, než póvodu.) **5.** Když póhon zapíšeš, nech sobě přiepisu i pro žalobu i pro jiné příčiny; též také když žalobu do desk klásti budeš, nech sobě přiepisu, neb tu zase, kterúž písaři dáš, kaž sobě vrátiti, a mnohých starostí

skrze to (viem, co mluvím) najdeš. **6.** Ale najprvé a přede vším svú při poznaje a jí dobře srozuměje, rozvaž, k kterému súdu ta pře slušie, a srozuměje, k kterému slušie súdu, k tomu súdu požeň. Neb ne všecky pře k jednomu súdu slušie: Dědictvie v komorniem súdu se nesúdie, ani žádná pře k zemskému súdu příslušející, škody též (to psáno v Památných M. 1.); dědictvie manské súd dvorský súdí; listy s rukojměmi purkrabí; škody a dluhy do desieti hřiven, o lidi zběhlé a o čeleď úředníci menší; o chlapstvie hofmistr nebo maršálek zemský. (Nález o tom v třetích Václavových Q. 2. *Páni nalezli vóbec.*) A každý súd své pře má, a nemá o žádnú věc k jinému súdu pohoněno býti, než k tomu, kterémuž tu věc súditi přiležie. (To najdeš v Památných dskách M. 1.) **7.** Tvá práce také jest a starost, kohož chceš pohnati, aby se na jméno jeho křestnie pravé vyptal i na titul jeho přirozený, odkud se píše, i na siedlo jeho, kde sedí; pakli svého siedla nemá, ale kde slúží nebo obývá, aby jej komorník věděl kde najíti; neb komorník na žádného se ptáti, žádného hledati sám nemá, než na ukázané miesto má přiveden býti; neb to na póvoda a poháněj́ícieho slušie. A jestli že z dědictvie koho máš pohnati, tehdy k tituli jeho musíš to všecko dědictvie, z kteréhož pohoniti chceš, připsati a to zejména v póhonu položiti. Pakli ze škod, z dluhu neb z svěřenie chceš pohnati, toto slovo k tituli a jménu pohnaného přirozenému přidáš „*a kdež co má*“; neb ustál-li by právo na něm, aneb že by nálezem panským bylo přisúzeno, nepostavil-li by toho slova, *kdež co má,* nemohl by se vésti než na to, odkudžs jeho pohnal a cožs v póhonu postavil. Z té příčiny vždycky v těch póhoniech ze škod, z dluhu nebo z svěřenie a v jiných těm podobných to slovo přidává se: *a kdež co má.* **8.** Při všech póhoniech toho se varuj, aby žádného, kohož pohnati chceš, jiným jménem, jiným titulem než jeho vlastním přirozeným nepoháněl; neb jestli že jinak poženeš, nestaneť ani k póhonu ani k súdu, a tím nic neztratí, a ty v své spravedlnosti ujmu skrze prodlenie času a škodu, znovu pohoně, trpěti budeš; pakli stane, zdvihnúť póhon. **9.** A též svým vlastním jménem a křestným poháněj, ne případným než přirozeným, aby skrze to v škodu a snad i v panskú kázeň neupadl, nebo se za své jméno křestné stydě, nebo se tím, čímž nejsi, skrze

osobovánie jména cizieho dělaje, (neb jest se nedávno nalezl jeden, kterýž jest své vlastnie a křestné jméno opovrhl, a cizie jest sobě, ješto tak nenie křtěn, osobil.) **10.** Když pak poženeš, uradě se dobře, tak jakž vedlé práva beze všech zmatkóv pohnati máš, to v paměti měj, aby na ten čas, kterýž od starosty položen bude, stál na hradě Pražském, tu kdež súd zemský se držievá v světnici veliké. A tu osobně stoje, když se tvój póhon bude vysvědčovati, ohlas se, a ničímž toho neobmeškávaj; neb jakž se hned, když jmenován budeš, neohlásíš, hned póhon ztratíš, neb póvod se všemi potřebami, jakož častokrát povědieno jest, má hotov býti, a ani za nemocna, ani ven z země nemóž položen býti, leč by kto pro královskú neb zemskú potřebu bezelstně k tomu státi nemohl, ten nic neztratí; anebo paní nebo žena pohánějície že by slehla, ta také svým nestániem nic neztratí, jakož o tom v týchž knihách doleje při právu staném šíře vypsáno jest. **11.** Když staneš tak, jakž státi máš, buď pilen toho, stane-li tvój pohnaný čili nic: nestane-li, a nebude ani za nemocna, ani za zbitého nebo raněného, ani ven z země od žádného položen, ohlas to, že nestojí; a již nikam neodjiežděj, ažť proti němu právo stané bude dáno. **12.** A to se dává v ten poslední den, když páni súd vzdávají do druhých suchých dní, jakož o tom na svém miestě šíře a potřebněje povědieno bude. **13.** Pakli stane, a tvá pře hned k súdu nepřijde, vždy sobě rok k každým suchým dnóm opravuj, dokudž rozsúzen s ním nebudeš, anebo jinak konce nevezmeš; věda to, že, neopravíš-li sobě roku, pohnaný to ohledaje, zdvihneť svú vizú póhon, a tebe ze škod požene, při tvú tobě protáhne a prodlí. Protož nebude-li tvá pře hned k súdu vzata, opravě rok, móžeš jeti do domu svého, a býti doma, až do druhých suchých dní; a tu opět k súdu přijeti, a tak vždy činiti, dokudž konce neb smluvú nebo súdem a nálezem, nebo jiným zpósobem o svú při nevezmeš. Pakli chceš viece k súdu nejezditi, zdělaje poručníky své pře, móžeš doma novin čekati. **14.** Než toho neobmeškávaj, aby sobě žaloby vedlé póhonu svého nevložil, nikoli; nebť by póhon tvój tobě pro žaloby při póhonu nezapsánie zdvižen byl. (Ale o žalobě jest dosti v druhých knihách povědieno.) **15.** Sirotkóv, kteříž ani let ani poručníkóv nemají, nepohánĕj; pakli poručníky mají, poručníkóv pohnati móžeš. **16.** Syna od otce nedielného nepo-

háněj, neb nestane-li, nic ani sobě ani otci neztratí. (Nález o tom v III. dskách Zdislavových B. 17. *Karel se pány.*) **17**. Ale póvodu, kterýž chce pohnati, toto má najprvé známo býti: že žádný člověk, let spravedlivých nemaje, nemá ani poháněti ani pohnán býti z žádné věci, krom z hlavy a z peněz. V té při člověku let nemajíciemu právo dopúštie a moc dává vrahóv otce, bratra, strýce neb jakéhož koli přietele svého (jako se v starých spisiech o práviech českých nepotupných nalézá), aby takových morděřóv mohl hned, let nečekaje, pohnati, aby snad let spravedlivých čekaje, než by jich dočekal, prvé by nebo sám nebo vražedlníci přietele jeho a zloději s světa sešli. A neumie-li pro mladost sám nebo nemóž-li mluviti, móž zaň přietel jeho přirozený neb dobrovolný neb ktož koli jiný mluviti, při vésti i dovesti a do šrankóv zaň k súdu i k bitvě, jestli že by na to přišlo, vstúpiti, a všecko zaň učiniti, čehož on pro léta svá nedospělá učiniti nemóž, jako by sám, kdyby léta přirozená měl, učiniti mohl. **18**. Stálo-liť by se pak kdy (jakož se mnoho jednomu přiházie,) že by zmatečně neb jakž koli nedobře koho pohnal, ješto by srozuměl a jistě uznal, že skrze svój póhon nebo věži súdem obdržíš, nebo prodlenie své spravedlnosti skrze póhonu zdviženie trpěti musíš, jediná pomoc, jediná obrana tomu zlému jest, aby nestál nebo na svědčenie póhonu nebo k žalobě na súdu, a znovu opravě se a ustroje se dostatečněje k druhým suchým dnóm, lépe než prvé hleď aby pohnal. To žádné škody nenese, než toliko ztracenie té summy, cos od póhonu na komorníka dal, když hned na svědčenie póhonu nestaneš, a za jedny suché dni tvé pře prodlenie. **19**. To vždy na paměti měj, což při počátku jest povědieno, aby z toho žádného nepoháněl, čehož by měl býti nálezem panským odsúzen, věda, že žádnému, ani pohnanému ani póvodu, žádná čest nenie odsúzenu býti, než lehkost znamenitá; ale póvodu mnohem většie, než pohnanému, i posměšnějšie a k tomu škodná; neb ty škody, k kterýmž připravíš pohnaného, zase z nich po odsúzení pohnán jsa, všecky opravovati musíš. Ale prvé než o póhonu mysliti počneš, než poženeš, by se pak dobře a dostatečně uradil, aby se, móž-li to býti, i ujistil, že práv proti tomu zóstaneš, kohož pohnati chceš, nepospiechaj k póhonu, než na toho, kdožť se zdá vinen býti, nechceš-li sám s ním mluviti, ale přátely pošli, ať od sebe sám

z dobré vóle učiní a napraví, což by musil, právem připraven jsa, učiniti; neb dobrému a múdrému všeho prvé rozumem zkusiti slušie, než válkú nebo súdem. A bude-liť chtieti od sebe sám učiniti, přijmi, by pak měl ne nic z své spravedlnosti uleviti; pakli by nechtěl po jednom napomenutí přátelském učiniti, ale snad po druhém nebo po třetiem učiní; pakli neučiní, již slušie k němu právem a póhonem přistúpiti, tak jakož jest svrchu psáno. Někteří toho nečinie, než nic neoznamujíce hned s póhonem pospiešie; i udá se takovým často čelem miesta dojíti. **20.** Ještě, poženeš-li koho kdy z dědictvie nebo z čehožkoli jiného, a ten pohnaný to dědictvie, pohnán jsa, súdu panského a nálezu nesčekaje, prodá nebo zapíše, a v tom snad z země ven pojede: proti tomu jest toto užitečné, aby ty tomu trhu, prodaji nebo zápisu beze všeho meškánie dskami odepřel na ten zpósob, žes ty dědiny prodané nebo zapsané prvé póhonem zastihl. A když to učiníš, zóstaneš-li proti pohnanému práv nálezem panským nebo právem staným, buď on v zemi nebo nebuď, na ty dědiny se budeš moci vésti. A to se jest tak od staradávna zachovávalo, a móž dskami trhovými a zápisnými mnohými světle a zřetedlně provedeno býti. **21.** A týž rozum jest o jiných o všech póhoniech, kdež by jeden druhého ze škod, z dluhu nebo z jiného z čehožkoli pohnal, a ten zastižen jsa póhonem dědictvie své jinému by prodal neb zapsal nebo jakžkoli jinak odcizil, že hned trhu tomu, zástavě nebo zápisu otpor má vložen býti, tak jakž svrchu jest pověedieno.

8. O žalobníku.

[2]) ještě pověedieti i o žalobníku. [19])... přítomná býti; žaloba nepřítomných má v nic obrácena býti a přetržena 7. [20])... a neproveda jedné z těch... [22]) Item žalobník, svědek, súdce žádný pojednú a spolu nemóž a nemá býti. Psaniem bez přítomnosti své žalobník, bez poručníka žalovati nemóž. Žalobník když k své při aneb žalobě nestojí... [26]) Žádný žalobník z šraňków prvé než nález slyšeti bude, nemá ucházeti; pakli by ušel, má svú při ztratiti a panskému nálezu poddán býti. Item žalovati na žalobníka nemóž v ten čas, než v jiný, žádný ktož pohnán jest; brániti se však žalobníku obranami... [34]) Item slyšení žádnému by se pak ode všech napřed slyšalo nebo mluvilo, bez jistého a dostatečného póvodu a súdu nemá věřeno býti ani přijímáno. A těmi...

Pr. Ačkoli dosti široce psáno jest, co póvodu přislušie, však potřebné se zdá, ještě krátce povědieti i o žalobníku. **1.** Žalovati žádný člověk na pána svého nemá, aniž k žalobě má připuštěn býti, by pak i člověkem jeho býti přestal, když jest toliko prvé člověkem toho pána byl. Pacholek, služebník žádný na pána svého žalovati nemá. Item žalobníci nařčení nebo zločinci, item nedávno nepřátelé, item, kteříž se snadně a z lehkých příčin vadie a súdie, zdá se, že ti všickni žalovati nemohú. **2.** Žaloba každá má psána býti, kromě otporu, kdež otporník viece svého brání nežli na koho žaluje. **3.** Ani žaloba ani žalobník nemá slyšána býti bez přítomnosti pohnaného. Z té příčiny, když pohnaný k súdu nestojí, pohnán jsa, a moha i maje státi, nežaluje se naň, než beze všie žaloby dává se proti němu póvodovi za právo. **4.** Item žalobník když klesne v jednom, co mluví nebo žaluje, nemá v té při k jiným žalobám dalším připuštěn býti. **5.** Item žalobník, kterýž toho, což jest prožaloval, neprovodí, pomstu, kterúž jest chtěl na pohnaného uvesti, tu sám trpěti má, jímž týmž. **6.** Žalobník a pohnaný při žalobě mají obá skrze se nebo skrze své poručníky přítomná býti. **7.** Žalobník nepravé věci před súdem mluvě a prožaluje, a neproveda jediné některé z těch prožalovaných, nemá k další žalobě připuštěn býti. **8.** Item žalobníkem, svědkem, súdcí žádný pojednú a spolu nemóže a nemá býti. **9.** Psaniem samým bez přítomnosti své anebo poručníka svého žalovati žalobník nemóže. **10.** Žalobník když k své při aneb žalobě nestojí, té žaloby pohnaný má prázden býti. **11.** Žádný žalobník z šrankóv a od súdu, prvé než by nález vyslyšel, nemá ucházeti; pakli by ušel, při svú ztratí a panskému nálezu má poddán býti. **12.** Item žalovati na žalobníka v ten čas pohnaný žádný nemóže, než v jiný, když by konec s ním žalobník jeho vzal (brániti se však obranami a spravedlností svú zvláštní móž), že odpoviedati takovému vedlé práva povinen nenie, jakož toho mnoho nahoře vypsáno jest. **13.** Na konec, všecky žaloby všech žalobníkóv mají jistými próvody provozovány býti. **14.** Ještě, slyšení žádnému, by se pak o kom napořád slyšalo nebo mluvilo, bez jistého a dostatečného próvodu nemá věřeno býti, ani přijiemáno, a nad to ani súzeno. — A těmi se věcmi i pohnaný zpraviti móže.

9. O póhonu najvyšších úředníkóv a jiných lidí.

Tit. O póhonu najvyšších úředníkóv. [1]) Aby i v tom.... již toho zprávu jistú vezmi ... [11]) (Nález ... *Komorníkem*) chybí v I. [13]) svobodu toho mají. [15])... nenie potřebie viec pohoniti; [23]) V obyčej ... psaní třie (chybí) [25]) ... žadný úředník zemský nemá ... [27]) té zvláštnosti sami třie již jmenovaní pro úřadóv svých ... [32])... jiného pohnati chtie, kmetem, než též jako jiní pohánějí komorníkem a poháněti vedle práva mají, [40]) ... sedati musie; [43]) ... pohoniti mohli. [44]) ... jiní lidé obecní obmeškáni. [54]) Než obecných zemanóv a písaře najvyššieho též jsú někteří lidé kmetem pohonili a on zase jiných též kmetem jest pohonil; na to se neobraciem, [58]) jeden z těch tří, jiného. [61]) (č. 7. chybí.) [65]) Titul neb spósob póhonu najvyššieho úředníka [74]) Z toho ..... býti (není).

1. Ne všickni se jednostajně pohánějí, ani všickni jednostajně všecky také k súdu zemskému připravují. Aby v tom obmeškán nebyl, jak koho pohoniti máš, již toho zprávu konečnú vezmi, kterúž zaveden nebudeš. **2.** Máš-li vinu proti kterému ze tří najvyšších úředníkóv, a chceš některého z nich právem k súdu připraviti, veliký rozdiel jest mezi těmi a jinými lidmi, ne v súdu (neb jsú též úředníci najvyšší súdu poddáni, jako jiní lidé najchudší), ale v póhonu; neb najvyšší purkrabí, komorník najvyšší, sudí najvyšší, ti vedlé práva ne komorníkem, jako jiní, než kmetem z lavic jedním tu v laviciech mají najprvé býti pohoněni. (Nález o tom v Černých póhonných, kdež Jaroslav z Heřmanova Městce Jana z Michalovic. Item II. Mauricii O. 11. *Komorníkem.*) **3.** Svobodu však toho mají, chtie-li ten póhon po kmetu přijieti a na tom přestati neb nechati; chtie-li po kmetu póhon přijieti, nenie potřebie dále pohoniti, než k svědčení a k súdu státi; neb se též póhonové takoví jako jiní vysvědčovati mají. Pakli póhonu po kmetu přijieti nechtie, tehdy mají pohnáni býti též jako jiní obyvatelé země české komorníkem. (Toho dóvod v Modrých póhonných, kdež Margreta z Michalovic pohánie Zdeňka z Šternberka, najvyššieho purkrabí Pražského, kmetem a potom dohánie komorníkem; a v Bielých póhonných nových, kdež Tristram z Kocova pohánie Pótu z Ryžmberka, najvyššieho sudieho.) **4.** V obyčej však vešlo jest, že i najvyšší písař desk zemských kmetem se pohánie jako svrchu psaní třie; než toto má přitom vědieno býti, že jiný žádný kmet, žádný úředník královstvie českého nemá kmetem pohoněn býti, než všickni a jeden každý

z nich komorníkem jako jiní lidé obecní; té zvláštnosti sami třie s písařem najvyšším již jmenovaní úředníci pro úřadóv svých vážnost užívají. (Nález o tom v Černých póhonných, kdež Jaroslav z Heřmanova Městce pohánie Jana z Michalovic.) **5.** Aniž toto má opuštěno býti a mlčeniem pominuto, že ne tak zase ti třie, kohož koli jiného poháněti chtie, kmetem pohánějí, než též jako jiní komorníkem poháněti vedlé práva mají. (Neb kdyby kmetem poháněli, již by té zvláštnosti, kteráž na ně na samy slušie, i jiní užívali, v týchž úřadiech zemských, kteréž oni držie, nejsúce, a tak by ta zvláštnost, kteréž ti třie sami užívají, vóbec vejdúci, zvláštností býti přestala a k tomu byla by zádava těžká na ty tři úředníky najvyššie uvedena tímto, že by oni vždycky pohnáni býti mohli od každého v laviciech v každé suché dni, poněvadž na súdu vždy z práva sedati mají; ale když by sami koho jiného pohoniti chtěli, dlúho by čekati musili, než by jeho do lavic dočekali, a snad by nikdy některých nedočkali, aby jich z lavic pohnati mohli. Skrze kterúžto věc byli by oni v svých spravedlností dobývání viece než jiní obyvatelé země obmeškáni. K tomu také nález starý neukazuje, aby oni měli jiných kmetem pohoniti, než toliko to, že od jiných kmetem mají pohoněni býti. Ještě, když se z odboje pohánie, tu se najprv od krále a potom ode všech čtyř najvyšších úředníkóv pohánie; avšak komorník ode všech pohánie, ne kmet; kdež i z toho móž dovedeno býti, že oni též jiných lidí komorníkem poháněti mají, jako jiní páni, rytířstvo i obecní lidé, než sami pohánění kmetem býti mají. A ačkoli za těchto let a práv nynějších někteří z najvyšších úředníkóv kmetem jsú pohonili ne úředníkóv než zemanóv, na to se neobraciem, neb ne o tom, co se nálichem děje, ale o tom, co se z práva dieti a zachovávati má, píši, a což nálezy o tom a na to dávno učiněnými móž okázáno býti.) **6.** Než když by úředník najvyšší jeden z těch svrchu psaných, jiného z těch najvyšších úředníkóv chtěl pohoniti, má vedlé nálezu kmetem pohoniti, ne proto, že jest sám úředníkem najvyšším, ale proto že úředníka pohoní najvyššieho. **7.** Pakli najvyšší úředníci jiných obyvatelóv země české, kteříž v úřadiech desk královstvie českého nejsú, chtie poháněti: ne hned komorníkem mají poháněti, než mají třikrát zavolati k súdu, kohož viniti chtie, dokudž páni na súdě sedie.

(Nález o tom v III. Václavových N. 15.) 8. Póhonu zpósob na najvyššieho úředníka: *Pane Zdeňku z Šternberka, najvyšší purkrabí Pražský, pohoniem tě od paní Markety z Michalovic, aby jí k póhonu stál před pány, v ten pátek na suché dni aduentnie najprv příštie, z dědin a zbožie, kterýchž jest ona mocná a najvyššie poručnice dskami i listem; a to dskami i listem okázati a provesti chce.* (I nepřijal jest póhonu; potom jest komorník Šedívek první, druhý Obřistevský, a třetí Klíma poháněl. To stojí v Modrých póhonných, kdež Marketa z Michalovic pohánie Zdeňka z Šternberka, najvyššieho purkrabí zemského. Z toho známo, že jedniem komorníkem má z dědictvie pohoněno býti.)

10. O póhonu měst a klášteróv.

(Této hlavy v I. recensí zcela není.)

1. Událo-liť by se také kdy, že by měl města nebo konventu pohnati, tehdy musíš tento zpósob při póhonu zachovati: že poháníeš *opata, převora* (nebo jiného uředníka najvyššieho v tom klášteře) i *všeho konventu* téhož kláštera, z dědictvie, nebo ze škod, nebo z jiného čehož koli. **2.** Města pak takto: *Purkmistra a konšelóv i všie obce města Plzně* (nebo jiného kteréhož koli) žádného jménem v těch póhoniech vlastním nejmenuje, než jménem úřadóv. **3.** Oni pak zase chtie-li kdy koho pohnati, tehdy konvent tuto formu má chovati: *Kněz Faux, opat kláštera svaté Markety na Břevňově, svým i všeho konventu téhož kláštera jménem, pohánie* tohoto nebo tohoto (z čehož jich potřeba káže.) **4.** Též i města tento mají zpósob, když pohánějí, zachovati: *Purkmistr a konšelé města Budějovic svým i všie obce svrchupsaného města jménem* etc. **5.** Však co se konventu dotýče, když chtie poháněti, své vlastnie jméno opat nebo převor mají položiti v póhonu i titul, takto: *Kněz Soběslav z Neustupova, opat kláštera Zbraslavského, svým* etc. Konventu však nenie potřebie vlastními jmény klásti, než jménem obecním konventu. **6.** Též i města nepotřebují, aby svá jména vlastně v póhonu kladli, než jména úřadu sama, tak jakož jest nahoře ukázáno. **7.** Než když člověk obecný jiného sobě rovného nebo vyššieho pohánie, tu má jménem vlastním a titulem, a chce-li i příjmiem [pohnati],

a též jiní obyvatelé země české jakéhož koli řádu pohánětí mají. 8. Pakli koho pohánětí bude mieti ktož koli, ješto v úřadě jest jakémž koli, má jméno a nápis úřadu jeho v póhonu položen býti po jménu jeho vlastniem a tituli přirozeném. Na vóli však póvoda jest, když koho chce pohnati, aby nápis úřadu svého v póhonu položil nebo nepoložil. — A o póhonu měst a klášteróv potud jest povědieno.

11. Jak má král pohnán býti, a jak jiných pohánie.

[1]) Jest mezi mnohými veliká pochybnost a otázka, jakby měl . . . [3]) poněvadž úředníci ti tři JMKské . . . [9]) protože ten nález na JMKskú neukazuje ani jiný. [13]) nechť každý súdí a zvlášť ten, komuž by toho potřebie bylo. Než co se krále dotýče, [24]) . . . všech jiných králóv vyšší, komorníkem jest pohánčl. Ale toho jsem ve dskách najíti nemohl, aby se kdy který král český pohoniti dopustil.) Také . . .

1. Nejedni se na to častokrát ptají a táží, jak by měl král JMst., kdyby toho komu potřebie bylo, pohnán býti. A zdá se některým, žeby JMKská měl kmetem pohnán býti, poněvadž úředníci najvyšší JMKské a zemští kmetem se pohoniti mají; nadto král JMst pán jich té zvláštnosti měl by užíti, kteréž úředníci JMsti užívají. Svedčie to také ti, kteříž jsú před sto lety o práviech psali, tak zóstavivše, že král má kmetem pohnán býti. Jiným se pak zdá, že JMKská má komorníkem pohnán býti, proto že ten nález o póhonu najvyšších úředníkov na JMKskú neukazuje, ani jiný; a což zvláštními nálezy světle vyhraženo nenie, to při právě obecném zóstati má, aby tak při JMKské držáno bylo, jak se při jiných pániech a obyvateliech země vóbec zachovává. Co z toho dvého pravějšie jest, nechť se ptá a súdí ten, komuž by toho potřebie bylo; neb o tom ve dskách zřetedlně se nic nenalezá. **2.** Než co se krále dotýče, kdyby koho chtěl pohnati, též komorníkem pohánie jako jiní všickni. (To psáno v Černých knihách póhonných, kdež král Václav slavné a svaté paměti komorníkem jest pohonil Póty z Březnice z dědictvie, a sám jest JMst na svědčenie póhonu osobně jako jiný obecný země obyvatel stál, i právo na něm ustál; a tu jest JMsti na plném súdu proti pohnanému dáno za právo stané. Tak slavné paměti král Ladislav, tak i král Jiří, všem králóm

v slávě své beze všech otporóv rovný, v mužnosti, v rozumu vyvýšeném, v zvláštní výmluvnosti a opatrnosti všech jiných lidí vyšší, komorníkem jest poháněl.) **3.** Také jestli že se králi přisúdí jaké dědictvie, též má po nálezu kmetském právem na to zveden býti jako jiný nejchudší, a má po nálezu úmluvu dáti, potom zvod vzieti. (O tom nález II. Nicolai B. 2. In causa Annae ex una et Wenceslai regis Boemiae. A opět v pátých Plánových A. 6. mezi Alšem z Šternberka a slavné paměti Jiřím králem českým).

12. O próvodiech.

(Celá hlava tato v I. recensí se nenalezá.)

Pr. Pověděl jsem nahoře, že póvod, kterýž musí z potřeby a z núze k póhonu přistúpiti, mezi jinými věcmi, na kteréž mysliti má prvé než póhon vezme, že se má próvody dostatečnými opatřiti. Z té příčiny potřebné mi se jest zdálo o próvodiech poněkud krátce připomenúti, poněvadž všecka moc každého póhonu, žaloby, mluvenie a pře vedenie na próvodiech záležie, a žádné róznice, žádné pře nenie, k kteréž by próvodu potřebie nebylo. O těch by se tedy mělo najpilněje psáti! **1.** A jsú próvodové dvoj: jedni bez uměnie, jiní z uměnie. **2.** Próvodové bez uměnie a hmotní jsú dsky, majestáti, listové, kšafti, svědci, přísahy, smlúvy, nálezové předešlí; na kterýchžto próvodiech najvětší diel róznic a pří súdných záležie. Ale jakož ti próvodové sami z sebe uměnie prázdni jsú, tak mocí všie výmluvnosti mají vyzdvihováni od póvoda, a od pohnaného zase snižováni býti, a téměř na ty próvody ve všech súdiech nálezové se dějí. **3.** Ale próvodové z uměnie jsú znamení, dóvodové rozumní, příkladové. Znamení jsú krev, utiekánie, bledost, strach a jiná k tomu podobná, kterýmiž se věc pochybná provozuje, jako kdyby kto zabit byl na cestě, a jiný odtud jeda, kde jest ten zabit, měl by meč zkrvavený teplú krví i šaty, nebyl by to nejistý próvod, že by od něho zabit byl. Též o jiných znameniech (kde jest dým, tu jest oheň). Dóvodové rozumní jsú nečíslní, a tuzí k okázaní nejisté a pochybné věci, jako když slunce vyjde, že je den, když zapadne, že jest noc. Příkladové: zle jest otce za-

biti, nenie tedy dobře máteř svú zabiti. A těch takových próvodóv z uměnie pocházejících a rozličných mnoho jest. **3.** Ale poněvadž se téměř na samé próvody hmotné a bez uměnie súdové dějí a málo na próvody z uměnie, jest o nich psáti nevelmi potřebné. **4.** Než toto jest póvodu věděti užitečné, když próvody má rozličné, a jedny tužšie než druhé, kde má najmocnějšie klásti, při počátku-li svého pře ličenie, aby tieže vpadli v mysl súdci, čili při konci, aby odtud z mysli súdci nebyli k lehčejším spuštěni, čili mají rozděleni býti, aby při počátku mluvenie někteří, někteří při konci položeni byli, a o prostředce mdlejší, čili mdlejší na počátku, aby z malých k velikým, z mdlých k mocným mluvenie rostlo: jakž potřeba káže, tak mohú kladeny býti, jediné s tú výminkú, aby od mocných nikdy k mdlejším a k menším řeč dolóv nelezla. — A o těch próvodiech zmínku toliko učiniti dosti jest. A potud o nich.

13. Co pohnanému.

Pr. [1]) Řekl Plato, všech filosofóv světských hlava, a všech lidí výmluvných, co jich kdy prvé bylo, co jich nynie jest nèb co jiných potom bude, najvýmluvnější Marcus Cicero po něm připomíná: že ktož jsú předloženi obci, ne jednú stranu... [3]) Já poněvadž ne obec spravuji... [4]) než obci vší (což na mně jest) svým úsilím rád bych poslúžil. [7]) pohnaného opustiti... [25]) svévolně a pychem... [33]) bezpravie děje, k súdu připraviti. [40]) neb tak lestní, že i... [44]) o to se chytrostí pod zpósobem a přikrytiem práv a spravedlnosti pokúšejí, zdaby... [48]) sami pohánějí těch, od kterýchž by měli spravedlivě pohnáni býti; [57])... bývají. A viec poviem, čemu se diviti budeš, pod přikrytiem moci i bez póhonu i bez súdu pomstú již sahají, před vinú i žalobú jako róže hněvem se červenajíce, a žádostí krve nevinné kly kancovými ostře nevinné sečí, úkladem chvátajíce již beze všeho i studu i súdu. Čehož buď bohu líto samému, že jest toho tak vysokými svobodami a právy nade všecky země vyzdvižená česká země dočekala, ješto jsú o tom staří Čechové bezpraví ani slýchali a o kteréžto bezprávie žádná kniežata, žádní králové čeští až do tohoto času nikdy jsú se nepokúšeli, čehož jsme my již ne od kniežat, ne od králóv, neviem od koho a od jakých cizozemců dočkali! O těch obranách... [68])... čeledí dvorem jest, neb kdyby jinde... [80]) č. 3. (c h y b í). [85]) z svého siedla utepa kyjem sehnati, [96]) aby kdy k súdu ta pře vzata bude, měl čím to provesti, že's se proti tomu opoviedal; neb řiekali jsú všem, když jsú se v takových příhodách na svědčení opoviedali: *Když ta pře k súdu přijde, budeš to mluviti,* a potom když pře k súdu přišla, nechtěli se v tom pamatovati a opět řekli: *Měls to na svědčení ohlásiti a tehdáž o to mluviti;* tomu ty vyhneš, když

při póhonu zapsati kážeš to cožť se jest proti právu při poháněnī stalo. A úředníci ... [102]) a rok kdy a kde máš státi ... [105]) ... pro nemoc nemohl. Ale toho kdoby pro nemoc státi nemohl, [109]) věda, že, by najviece a k smrti nemocen byl a za nemocna [119]) beze všeho prodlévánie, v kterémžto času móžeš se netoliko z Uher a od Římského, ale také ... [121]) ... úředníky menšími Pražskými se postav, [131]) což za právo v zemi jest. [133]) ale to každý snadně rozsúdí. Pakli by také kdo koho za nemocna položil a ten za nemocna položený k úřadu by v ten den přišel, při svědčení póhonu neb po svědčení, a opověděl se že k svému právu stojí, to úředníci menší mají pánóm oznámiti, a jakož se jest prvé zachovávalo, ten pohnaný, poněvadž jest, zmatkóv hledal, při svú proti póvodu má ztratiti; a ten kdož jej za nemocna kladl, má kázán býti vedle vóle panské. (To stojí v Červených póhonných; kdež Věník z Slúpna pohání Václava z Slúpna). Kdož ven z země jest položen, a tu se hned okáže, též o svú při přijde, a též kdož o holi chodě, káže se za nemocna položiti, při svú ztratí. (Nález o tom v póhonných za ciesaře Zigmunda, kdež Herbort z Ročova pohání Margrety z Smilovic.) Při tom se toto za právo zachovává, že za nemocna při dvojiem stání toliko kdož v pravdě jest, móž položen býti: na svědčení póhonu jednú, druhé v kaple před přísahu, leč by jej póvod z přísahy propustil (jakož o tom v druhých knihách jest šíře povědieno). Než před súdem při žalobě žádný za nemocna kladen býti nemóž, než má nebo sám osobně nebo poručník na jeho miestě státi; jinak ztratí při beze vší pochybnosti. To též se rozumie o položení ven z země ve všem. Nalezá se však i toto v starých spisiech, že žena, buď póvod neb pohnaná, a v tom slehne a v šesti neděliech leží, nestojí-li k svědčení, k súdu nebo k přísaze, že jí to v její při neškodí; pakli tomu strana odporná nevěří, má komorníka od desk na ohledání toho vzieti. Vědieno ještě má býti ... [139]) ... před stániem pakli v menšiem ... [145]) ... nebo pro královskú službu v zemi nejsa, [167]) ... před úřadem Pražským a poručníky zdělaj. [168]) Pakli se ... hledaj (chybí v I.) [172]) By pak hned potom přišel, již při svú ztratí; jakož již o tom [180]) (to jest obyčej moravský, kterýž v Čechách miesta nemá.) [198]) ... ohledaje to, móžeš vizu vložiti; [201]) ... dokudž rozsúzen nebudeš, neb sobě poručníka ... [207]) bez svého zpravce suď, než hned nálezem panským jsa vyveden, [216]) ... aniž naň pro nezpravu ... [222]) ... tebe zastúpiti, [222]) ... po komorníku od úřadu; [229]) bez komorníka obecného, nic ... [238]) č. 25 chybí v I. [246]) a bedlivost, aby i spravedliv jsa ...

Pr. „Ktož zemi a obec spravují, ne jednu stranu obecnieho dobrého opatrovati a druhú opúštěti mají, než tělo celé ve všech jeho údech opatrovati jsú povinni.“ Já ne obec spravuji (neb se všickni múdří obecnieho spravovánie varovati radie), než obci ač ne všie, ale straně lepšie (což na mne jest) svú prací rád bych poslúžil. Když jsem póvoda v jeho potřebách, jakž jsem mohl opatřil, nezdá mi se spravedlivé, pohnaného nechati opuštěného,

než také jemu (poněvadž se častokrát přiházie, že někto vinen nejsa, pohnán bývá), pokudž možnost má vystačí, poraditi. A tím pilněje to učiniti mám, čímž všickni viece přejí tomu ktož se brání, než tomu ktož na druhého počíná, a spieše každý tomu pomáhá, ktož se nepřieteli svému brání, než tomu, ktož bitvu, válku, svádu nebo jakúž koli róznici počne. Z těch příčin slušné jest pohnanému v jeho při i raditi i pomáhati a jeho neopúštěti; neb každý dobrý vedlé pohnaného takového, o kterémž tuto píši, spieš a snáz státi bude, než vedlé pohánějícieho. Ale v tom se sobě pohnaný nelib; neb se přiházie, že i pohnaný křiv bývá; a přiházie se také zase, že pohánějící z žádné svévolnosti ani z bujnosti, ale z núze a z potřebnosti k póhonu bývá přitištěn a při pohnaného častokrát nese, a což pohnanému přiležie, to póvod častokrát činiti musí. Neb se mnoho a zhusta přiházie, že póvod ačkoli pohánie, však proto nenařieká pohnaného, než pohnanému se brání, když se jemu od něho moc, křivda a bezpravie na jeho cti nebo statku, nebo na jeho spravedlnosti, svévolně, mocí a pychem děje, jakož o tom i při žalobě nenic k témuž rozumu jest povědieno. A ten takový pohnaný dobrému křivdu svú mocí nebo lstí dělaje a se vinného sám znaje, nepoháněl by toho, komuž jest křivdu jakžkoli udělal, než mlčal by s tím, své nebo moci nebo lsti chtě proti spravedlivému mlčeniem užiti. V kteréžto křivdě dobrý člověk nechtě ležeti, musí jméno žalobníka, ale ne ohyzdného, a ne tak žalobníka, jako cti, statku, nebo jiné spravedlnosti své obránce na se vzieti, a svého nepřítele, od kteréhož se jemu bezpravie děje, násilie, moc a křivda, k súdu připraviti. Z těch příčin, ktož se póhonu dopustí vinen jsa, nemá se čím chlubiti; neb to napřed každému jest užitečné i čest velikú nese, aby se žádnému vinen jsa pohoniti nedopúštěl, než každému sám od sebe vždycky aby činil dobrovolně, což jiní po přinucení práv, póhonu a nálezu kmetského činiti musie, a z toho žádné chvály nemají, než spiešc potupu nesú. Ale že mnozí tak nezbední jsú, anebo tak chytří, že i nevinného (zisku svého viece než cti hlediece a užitek špatný a zisk mrzký dobrotě, cti, slušnosti i spravedlnosti předkládajíce) pohoniti smějí, a kterýmž mocí svú uškoditi nebo nemohú nebo pro práv pomsty nesmějí, o ty se chytrostí a úkladem pod zpósobem a přikrytiem práv a spravedlnosti, někdy i úřadóv

pokušejí, zda by co tak dobrých utrhnúti mohli a jim škoditi; jiní aby hrdost svú a pýchu provésti mohli, jsúce sami vinni, jiné chtie viniti, a majíce od jiných poháněni býti, pohánějí těch, od kterýchž by měli spravedlivě pohnáni sami býti, aby, jsúce v pravdě vinni, zdáli se před lidmi nevinni, kteříž viece slúti nežli býti dobrými a spravedlivými žádají. Proti takovým musí se dobrý muž póhonu dopustiti, beze všie však lehkosti své i škody, to znaje a vždycky před očima maje, že pohoněn móž býti každý, i nevinný, odsúzen býti nemá a nemóže žádný než vinný. Z té příčiny právo jest od předkóv nalezeno i těm k obraně, kteříž nic vinovatí nejsúce, od nezbedných nebo lestných, úkladných nebo hrdých k súdu přitaženi bývají. O těch obranách pohnanému takovému spravedlivému a nevinnému tuto jsem psáti umínil, aby takový každý, jsa spravedliv, směl se proti svému žalobníku nepravému, jakž koli hrdému a tuhému, zastávati a proti němu státi, a stoje proti němu, své spravedlnosti aby uměl vedlé práva a věděl jak brániti, a ji aby mohl i obrániti (neb spravedlivému bóh, právo, štěstie i všecko pomáhá), aby snad skrze neznámost práva a neumělost, jsa práv a spravedliv, pokuty nepravého a nespravedlivého i viny nenesl a pótom škody. **1.** Ten takový pohnaný, aby těch nebezpečenství mohl ujíti, toto najprvé má věděti, že jinde pohoněn býti nemá než v svém domě, tu kdež sedí a s ženú svú a čeledí dvorem jest. Kromě leč by byl najvyšším úředníkem; ten prvé má, jakož povědieno jest, kmetem v laviciech pohnán býti, a nepřijme-li póhonu, tehdy též tu, kdež dvorem jest. Neb kdyby jinde s jiného zbožie svého, kdež nesedí, pohnán byl, mohl by o tom póhonu nevěděti a nevěda nestáti, a nestoje o zbožie nebo o čest mohl by přijíti, anebo ke škodám rozličným připraven býti. **2.** Věz také, že kdyby na jiném svém zboží nebo kdež koli na ciziem od komorníka byl nalezen, že tu nikdež pohoněn vedlé práva nemáš býti ani jsi povinen póhonu přijieti, než tu, kdež sedíš. Leč by z dobré vóle póhon pro komorníka z prosby jeho přijieti chtěl, to móž státi; neb dobrovolné podvolenie právy hýbe. **3.** Máš také pravým, vlastním a křestným jménem pohnán býti, a ne jiným. (Nález o tom v Červených póhonných, kdež Petřík z Smikús pohánie Petra z Přibenic.) **4.** Když pak k tobě na tvé siedlo komorník přijde, tu se jeho móžeš optati, jest-li ko-

morníkem a má-li při sobě pečeť zemskú. Nemá-li pečeti, nejsi vedlé práva pohnán, a toho komorníka móžeš z svého siedla jako neřádného vyhnati, a k tomu póhonu tak neřádně přišlému beze všie škody své i hanby nestáti. **5.** Máš také do poledne a ne po poledni vedlé práva pohnán býti; pakli po poledni pohnán budeš, když k súdu pře přijde, tu jednu obranu proti svému žalobníku mieti budeš, a přes to jemu k žalobě jeho odpoviedati povinen nejsi, než ten póhon skrze to k zdvižení přivedeš. **6.** V neděli póhon žádný ani do poledne nemá jíti. **7.** Má tě také komorník bez meče i beze všie brani, ne na koni než pěšky, poháněti. **8.** Jestli že pohnán budeš ne tak, jakž máš pohnán vedlé práva býti, hned to na svědčení ohlas a žádaj, ať jest při tom póhonu zapsáno, aby měl, když k súdu ta pře vzata bude, čím by to mohl provésti, že's se proti tomu opověděl. A úředníci to, čehož žádáš a v čem se opoviedáš vedlé práva, hned tobě zapsati a čísti mají. **9.** Nemá se ani tomu komorník brániti, ať by té cedule, na kteréž póhon stojí, nedal, anebo najméně přepsati nedopustil. **10.** Máť také povědieti komorník, od koho tebe a z čeho pohánie, a rok k stání k póhonu jmenovati, kdy a kde máš státi; kteréhož ty roku nestániem svým obmeškati žádným obyčejem nemáš, leč by bezelstně pro nemoc nebo pro jinú příčinu hodnú státi nemohl. **11.** Ale toho, kdyby pro nemoc nebo z jiné příčiny hodné státi nemohl, žádným obyčejem neobmeškávaj, aby na miestě svém přietele nebo služebníka svého k témuž stání nevypravil, kterýž by tě za nemocna na svědčení póhonu položil; věda to, že, by se najviece až [a] k smrti roznemohl a za nemocna od žádného položen nebyl, že při svú ztratíš, a bude na tě pôvodu tvému a žalobníku právo stané dáno. **12.** Též jestli že by z země vyjel, přieteli poruč nebo úředníku svému rozkaž, přišel-li by v tvém odjezdu na tě od koho póhon, ať na miestě tvém stojí neb někoho jiného vyšle, a ten aby tě ven z země položil. **13.** Oznam jemu také, kde by tě měl v které zemi, (přišlo-li by k tomu) najíti, a polože tě ven z země, ať tě obešle hned bez meškánie, a ty obeslán jsa v osmnádcti neděliech přijěď do země beze všeho prodlévánie dalšieho (v kterémžto času móžeš se netoliko z Uher a od Římského krále, ale také od papeže i od tureckého císaře vrátiti.) A přijeda do země, před úředníky menšími se postav

a ohlas se k póhonu, a poručníka pře své zapíše, jeď zase kamžť se zdáti bude. Než to věz, že nebudeš-li ven z země od žádného položen, aneb jsa položen nevrátíš-li se do země v osmnádcti neděliech, ani jiného s mocí na svém miestě nepošleš, buď póhonem v zemi zastižen nebo nebuď (na tom nic nenie), při svú ztratíš, a bude póvodovi proti tobě dáno za právo stané. (Nález o tom I. Mauricii B. 5 mezi Janem z Herštajna a Fridrichem). Pakli by k tomu času přijeti nemohl, ale pošli na miestě svém někoho v tom času s plnú mocí, ktož by za tě učinil to, což za právo v zemi jest. (To stojí v témž nálezu.) **14.** Někteří byvše na púti a žádnému se ven z země položiti neporučivše, chtěli tudy s púti se vrátivše, právem staným hýbati; ale tomu každý snadně srozumie; neb ani služba královská ani púť k božiemu hrobu nemohla jest prospěti těm, ktož jsú póhonem v zemi zastiženi byli. (Nález II. Mauricii O. 11. v při Eulalie z Kostelce.) **15.** Vědieno má ještě býti, že ze škod máš na čtyři neděle pohnán býti a méně nic; o jiné všecky věci na dvě neděli a méně nic před stániem k svědčení. Pakli v menšiem čase pohnán budeš, osvědč to, a k tomu póhonu odpoviedati vedlé práva nejsi povinen,, k kterémuž vedlé práva nejsi pohnán. **16.** Aniž to má pominuto býti, když tě kto třmi póhony pohánie, že nejsi povinen vedlé práva k prvním dvěma státi, než k třetiemu toliko, ale póvod tvój ke všem má státi. **17.** Nebudeš-li také moci pro zemskú nebo pro královskú potřebu v zemi nejsa, k svědčení póhonu státi, i to poruč přieteli nebo služebníku svému, ať tě opovie; než jakž brzo v zemi budeš, postav se před úředníky desk a poručníky zdělaj. Pakli přijeda poručníkóv nezapíšeš, a opět pro též potřeby zemské nebo královské z země pojedeš, a v tom tvá pře k súdu přijde, jsi-li póvod, póhon, jsi-li pohnaný, při ztratíš. Neb moha a maje vedlé práva poručníky k súdu zapsati, pychem toho a svévolně obmeškáváš. **18.** A k svědčení dopúštie se pro nemoc, pro nepřítomnost v zemi, pro potřeby zemské nebo královské nestáti, i právo zemské to trpie; ale k súdu nestáti, ani nemoc, ani žádná zemská ani královská potřeba nedopúštie, jakož svrchu jest povědieno, neb sobě k súdu každý poručníky zdělati móže, k vysvědčení póhonu žádný. **19.** Ten pohnaný také, kohož jiným jménem než vlastním a křestným, kohož příjmiem samým, kohož jiným než přirozeným

titulem, kohož odjinud pohánějí, než má pohoněn býti, k těm póhonóm státi zavázán nenie, neb se ne jeho již to dotýče, když tak pohnán nenie, jak má býti. A z té příčiny tím nestániem nic neztratí. Pakli se také póvod tvój a žalobník ne svým jménem křestným jmenuje, než cizím za své se jméno křestné stydě, jestli že při neztratí takový, jistě jemu póhon zdvižen bude, a z těžka takový i kázně panské ujde; to znaje, jména jeho křestnieho pilně hledaj. Buď také pilen a pamětliv, aby času toho, když se póhonové svědčie, žádnú věcí neobmeškával, aby skrze takové obmeškánie pře své neztratil. **20.** Ale jest otázka, hned-li pohnaný, jakž se neohlásí na svědčení póhonu, při svú ztratí? Ne hned, než kdyby naň po třetie voláno bylo, a on se i tu po třetiem volání neohlásil. By pak potom brzo přišel, když se jest hned neohlásil, již při svú ztratí, jakož již o tom prvé jest povědieno při svědčení póhonóv v druhých knihách. (Ale nic o potřebné věci dvakrát neb třikrát mluviti neškodí.) Ale po prvniem volání i po druhém neztratí, neb se proto prvé, druhé i třetie volá, aby se ještě ohlásil. Ale proto žádný toho z úmyslu nečekaj, než ohlas se hned, když se tvój póhon svědčí; neb ten neztratí prvním ani druhým volániem, ktož bezelstně tu nenie, než ten, ktož se z úmysla, tu jsa, ohlásiti nechce (to jest obyčej přespolní a neznámý, kterýž v Čechách miesta nemá). A když po třetie zavolají, a tu se ještě hned pohnaný ohlásí, ještě neztratí, neb kdyby měl ztratiti, proč by naň po třetie voláno bylo: *Stojí-li k svému právu, aby se ohlásil*, kdyby mu ohlášenie jeho platné nebylo, a darmo by naň potřetie voláno bylo, kdyby ohlášenie jeho užitečné jemu býti nemělo. Než neohlásí-li se po třetie hned, již jest při svú ztratil, a bude póvodu dáno proti němu za právo stané. **21.** Ale póvod, jakž se hned neohlásí, tak hned póhon ztratí; protož se naň nevolá ani jednú, neb ten se všemi potřebami vždy má hotov býti. A nestane-li póvod, nečekaj nic žádného práva staného, ani volaj na úředníky, aby byl vedlé práva opatřen, neb se žádnému pohnánému proti póvodovi nedává za právo stané. Než hned póvod, jak nestojí, svój póhon ztracuje, a móž od pohnaného ze škod pohnán býti; pakli pohnán ze škod nebude, móž zase znovu o túž při, tak nebo jinak, otporníka svého pohnati. **22.** Když již póhon vystojíš, hleď toho pilně, neopraví-li sobě póvod roku

po vzdání súdu do dvú nedělí, ohledaje to u desk. Jestli že by sobě póvod roku neopravil, móžeš vizu vložiti, kterúžto vizú póhon jeho zdvihneš a ze škod jeho pohnati móžeš. **23.** Než sám také v každé suché dni k súdu stávaj, dokudž rozsúzen nebudeš, anebo jinak konce o tu při nevezmeš, nebo sobě poručníka na miestě svém udělaj, nechceš-li sám v každé suché dni k súdu jezditi; neb nestaneš-li k súdu, též svú při ztratíš, jako by k svědčení nestál. **24.** Ale v tomto se pilně opatř, budeš-li kdy pohnán z dědictvie nebo z čehož koli, ješto za to zpravce máš: nepřistúpaj sám k súdu, ani se bez svého zpravce v súd dávaj, než hned po vysvědčení póhonu súdu nečekaje k úřadu přijď, a úmluvu daj svému zpravci, aby tě v súdu proti tomu, ktož tě pohoní, zastúpil. A umluví-li se s tebú a zapíše se u desk, že tu při na se béře a súdem ji obrání, ne sobě obrání, než tobě; pakli ztratí, ne tobě ztratí, než sobě. Neb ty naň, nálezem panským z dědictvie jsa vyveden, pro nezpravu zvodem třetinú výš sáhneš. Pakli úmluvy vedlé práva svému zpravci nedáš, a k súdu sám bez něho přistúpíš a prosúdíš, ničímť tvój zpravce dále povinen nebude, aniž naň zvodem a právem pro nezpravu budeš moci sáhnúti, nebs se bez něho súdil. (Toho nález ve dskách Viktorinových A. 11. v té při, kdež Dobrohost z Ronšperka.) A když chceš úmluvu dáti, daj vedlé práva komorníkem, ne ústně, ne listem svým, ne poslem; neb to vedlé práva nenie, a pro takové dánie zpravce nenie povinen tebe v súdu zastúpiti; než daj úmluvu vedlé práva po komorníku ot úřadu, toť zóstane, neb ve dskách zapsáno bude, kterýchž žádný přesvědčiti nemóž. Ale jinak jakžkoli úmluvu dáš bez komorníka od desk, nic platno nebude. Pakli po dání úmluvy tvój zpravce tebe nezastúpí, již se móžeš o to sám súditi; obrániš-li se, dobře móžeš škod svých na tom, proti komuž práv ostaneš, postihnúti. Pakli se neobrániš, než prosúdíš, nic sobě neztratíš než svému zpravci, a po tom odsúzení zpravú na svého zpravci, třetinú výš, vedle desk svých a práva zemského sáhneš. Aniž také, když úmluvu svému zpravci dáš, na to spoléhaj, aby k súdu nestával, naděje se, že tě tvój zpravce v tom zastúpí; leč s ním na konec zóstaneš, a tu při leč on na se dskami skrze poručenstvie nebo jinak přijme. Neb věz, ač i úmluvu dáš, a nestaneš k svědčení nebo k súdu, a skrze ne-

stánie dáš na sobě právo ustáti, nebudeť zpravce zpravú povinen. — To téměř jest což tuto stojí, pohnanému užitečné i při svědčení póhonu i při súdu. **25.** Neobmeškávaj také toho, jakž brzo žalobník tvój na tě žalobu vloží, aby ji slyšal a hned na ni vizu aby vložil. Užitek druhdy znamenitý z toho pohnanému přicházie, a když toho zanedbá, škoda. **26.** Ale jak se má pohnaný v súdu mieti a jak se brániti, o tom jest šíře v druhých knihách povědieno. Ale všecko se tímto zavře: Vinen jsa, nedopúštěj se žádnému pohoniti, zase spravedliv jsa, nedaj se žádnému žádným póhonem ustrašiti, pilnost k súdu přilož a bedlivost, raď se s přátely dobrými, aby, i spravedliv jsa (jakož se mnohým přiházie) nedbanlivostí a lhostajností nebyl za křivého odsúzen.

14. Póvodu i pohnanému společné a obecné, i rozdielné a zvláštnie co jest.

V tit. co jest (chybí). [1]) Ne v jedné při, než v rozličných i póvoda opatruje i pohnaného, oba jsem zbrojí příhodnú proti nepravým lidem opatřil; aby spravedlivý uměl své spravedlnosti na nepravém i dobývati, póvodem jsa, i proti nepravému jí, pohnán jsa, brániti; zvlášť čím by měl nepřietele svého bíti i čím se jemu měl brániti, oznámiv, spolu i vesměs, tak póvodu jako pohnanému co spolu v právě a v súdu mají, a v čem se od sebe vespolek dělie, otevru . . . [10]) na jednom miestě obecném k svědčení [12]) V tom rozdiel tento jest, že nestane-li póvod a neohlásí se, hned ztratí, ale [21]) navrácen býti. Jiný rozdiel [25]) neztratí; póvod za nemocna, by byl, nemóž [29]) krom služby královské, jakož . . . [39]) k kteréž obá osobně státi mají,] [41]) o moc dělati nemóž, [50]) a póvod nic, ten póhon hned . . .

Pr. Ne v jedné toliko při, než v rozličných k súdu zemskému i póvoda opatruje i pohnaného, oba jsem zbrojí příhodnú přiodiv, proti nespravedlivým lidem i braní opatřil, aby spravedlivý uměl své spravedlnosti na vinném i dobývati, póvodem jsa, i proti nespravedlivému žalobníku, pohnán jsa, ji i sebe samého brániti. Každému zvláště, čímž by měl nepřietele svého dobývati, i čímž by se jemu měl brániti, oznámiv, nynie, spolu a vesměs, tak póvodu jako pohnanému, co společného v právě a v súdu mají, a v čem se od sebe dělie, otevru. **1.** Tak póvod jako pohnaný obá osobně v jednom čase, na jednom miestě obecném, v světnici súdné na hradě Pražském, k svědčení pó-

honu státi mají, a obá se ústně tu k póhonu ohlásiti. **2.** V tom rozdiel tento jest, že póvod, kdež trój póhon jest, má státi na každý rok při svědčení póhonu; ale pohnaný toliko k třetiemu; k prvním dvěma rokóm státi vedlé práva nenie zavázán. A nestane-li póvod, a neohlásí-li se hned, póhon ztratí, ale pohnaný ne hned, než když naň po třetie zavoláno bude, nestane-li a neohlásí se, teprv tehdy ztratí. **3.** Jiný rozdiel, že póvod méně ztratí, pohnaný vicce; póvod ztratí póhon, ale pohnaný při; póvod móže zase znovu o túž při pohnati, ale pohnaný žádným právem k své při nemóž zase navrácen býti; kromě póhonu k otporu, kdež tak póvod jako pohnaný nestane-li k súdu, svú při beze všie obrany ztratí a viece k otporu poháněti nemóže. **4.** Jiný rozdiel: Pohnaný móž za nemocna, když jest, položen býti a nestáti, a tím nic neztratí; za zbitého a za zsekaného též póvod za nemocna, by pak byl, nemóž položen býti, kromě té, kteráž slehne, než hned nestániem póhon ztratí. Pohnaný móž ven z země položen býti a nestáti, póvod nemóž než vždy státi, a vždy, když nestojí, póhon ztratí; kromě otporu a kromě potřeby královské nebo zemské, jakož prvé jest povědieno; neb vždy se všemi potřebami má hotov býti. **5.** Jest jim i toto společné, že tak póvod jako pohnaný též k súdu jako i k svědčení státi mají; rozdiel tento, že na svědčení jinak než osobně státi nemohú, ale na súdě i skrze poručníky i osobně sami státi mohú. Také ani póvod ani pohnaný svých pří prvé než vysvědčeny budú, nemohú poručníkóv žádných zapisovati; ale k súdu když vystojí svědčenie, obá poručníky pře své zdělati mohú; kromě pře o moc, jakož letos jest nalezeno (než prvé jest toho nikdy nebylo), k kteréž obá osobně státi vedlé toho nálezu nového mají i na svědčení i na súdu, a žádných poručníkóv žádný o moc dělati pro ten nový nález nemóže. (Nález toho v Bielých póhonných, kdež Jindřich Opozdil ze Strhař Ctibora z Volštajna pohánie.) **6.** Jest jim také toto společné: Nestojí-li obá buď na svědčenie póhonóv nebo k súdu, nevolá se na ně potřikrát, ani se za právo stané jednomu proti druhému dává, než jakž se na ně zavolá, a žádný se neohlásí, ten se póhon tu hned přetrhá, vymazuje a mijie, a jiná se pře nebo svědčí nebo slyší. **7.** Ještě, rozdiel mezi nimi jest tento, že póvod, když stojí k súdu a pohnaný nic, dává se póvodu za právo proti

pohnanému. Ale když pohnaný stojí a póvod nic, nedává se pohnanému za právo proti póvodu, než ten póhon hned mijie a přetržen bývá. 8. Jest i tento mezi nimi rozdiel, že póvod roky sobě opravuje, ale pohnaný vizy klade; a každému pohnanému hojemstvie se najméně jedno dává, póvodu se žádné nedává; neb ten se všemi potřebami svými vždycky má hotov býti. — A kto by chtěl o tom mysliti, co jest póvodu i pohnanému obecné, nebo každému zvláštnie, mnoho toho móž shledati; ale což potřebnějšieho jest k naučení a k zprávě oběma, téměř všecko jest pověedieno.

15. O starostovi komorničím.

[1]) Starosta komorničí... [3])... na ohledáuie škod žádal, [7])... ten komorníky vysielá a jemu to samému... [13])... póvod pohnati. A toho se všeho dobře vyptaje útok zapsati... [23])... a jak a s jakým póhonem jeti mají. [34]) než jsú pohnáni, zmatci z toho starostovi přicházejí. R o k o v é k s t á n í p ř i s v ě d č e n í v š e c h p ó h o n ó v. Ještě i tohoto starosta... [42])...přihodil dobře vtipnému starostovi, ale ten se jest toho odpřisahal, a lidé chudí...

1. Kterýž komorníky na póhony vysielá, starosta komorničí, má vždy při úřadě neb v svém domě nalezen a hotov každému býti, ktož by neb póhonu neb komorníka na ohledánie škod neb na jiné potřeby, kteréž mnohé a rozličné jsú, žádal; a lidí má čekati, ne od lidí hledán býti, jako i jiní úředníci všickni menší, aby jím a nebytiem jeho lidé v svých potřebách meškánie a prodlenie škodného netrpěli. **2.** Ten útoky zapisuje, ten komorníky na póhony i na všecka jiná práva vysielá, a jemu to samému přislušie a jinému žádnému, leč by kdy on pro svú pilnú potřebu úřad svój jinému na chvíli a na čas poručil. **3.** Ten jistý starosta má se najprvé vyptati na tom, ktož chce koho pohnati, jak se obá píší, i póvod i pohnaný, a kde sedí pohnaný a v kterém kraji, a z čeho chce póvod poháněti. A toho se dobře všeho vyptaje, má v registra svá tak, jakž póvod káže, útok zapsati, a rok k stání póvodu hned má oznámiti, kdy a kde má k svědčení póhonu státi, a jinú další zprávu vedlé povinnosti své má póvodu dokonce dáti. (Povinen zajisté jest lidi v tom zpraviti a naučiti, jak a pokud se vedlé práva při póhoniech zachovati mají, aby k žádné škodě, k žádnému zmatku lidé dobří a zvláště

sprostní skrze neznámost práva a jeho nezpravenie nepřišli.) 4. Má také starosta komorničí z úřadu svého komorníky zpraviti, jak se mají při póhoniech, když poháněť jedú, mieti, a je naučiti i ukázati, kde a komu, a kdy a jak, a s jakým póhonem jíti mají. 5. Nad to má každému komorníku póhon na ceduli napsaný tak, jakž v registřiech jeho póhončích stojí, a ne jinak, dáti, a takto jej napsati: *Máš pohnati od Petra z Lub Václava z Mikovic a kdež co má, ze škod, ze sta hřiven stříebra, aby stál k svému právu na hradě Pražském v pátek o suchých dnech postních najprv příštích.* 6. Při vysielání komorníkóv toho má starosta pilně hleděti, aby jinak póhonóv na ceduli nepsal než tak, jakž v registřiech svých napsané má; neb komorníci někdy těm, kterýchž pohonie, cedulí póhonných nechávají, někdy sobě také lidé póhony s cedulí póhončích přepisují; a potom když se jinač svědčí, než jsú pohnáni, pótky z toho na starostu komorničieho přicházejí. 7. Ještě i toho starosta má přede vším pilen býti, aby roky k stání psal neomylně, a ktož mají státi v středu před úředníky menšími o suchých dnech, aby nepsal roku v ceduli, aby stáli v pátek k vetčiemu súdu před pány, neb by tak lidi o jich spravedlnosti připravil a sám by jim to platiti statkem svým a opravovati musil. (Nebuď to žádnému divno, že o tak malé věci pilně vypisuji. Ten se jest zmatek za mé paměti jednú přihodil dobře vtipnému starostovi, ale ten jest z toho vyšel, jakž mohl, a lidé chudí jedni jsú o dvadceti hřiven stříebra, druzí o tolikéž přišli, v pátek stojiece k póhonu, jakž cedule ukazovala, měvše v středu státi.) 8. Slušie také starostovi znáti čas, kdy a pokud jest dosti času z čeho pohnati. A čas pohnati jest z každé věci na dvě neděli najméně, kromě ze škod na čtyry.

16. O rociech k svědčení póhonóv.

[1]) Na štarostu slušie... [6]) vždy tu středu po provodní neděli, druhý... [12]) po sv. Margretě, [17]) a tu na ten den úředníci Pražští menší také dva dni súditi mají, dřeve než páni.. [21]) aby čas vystačil, na dvě neděli, třetí... [30]) kteréhož za nemocna, kteréhož ven z země položie, rok k přísaze nemocnému do kaply Všech Svatých, a tomu ktož v zemi nenie, k přiznání k póhonu před úředníky malé Pražské se pokládá. K témuž roku prvniemu všech čtyř čtvrtí všecky přísahy do kaply Všech Svatých úředníci menší

Pražští od svého súdu pokládají; ale páni z súdu ... 29) Než staří, jakož se po dskách shledává, ti jsú netoliko... 32) ...jiným a jiným. Kde pak... 37) A potud o starostovi.

1. Na starostu komorničieho slušie věděti a znáti roky, kdež se lidé třmi póhony pohánějí, a zvláště ty roky, kteříž vedlé práva jinak proměněni býti nemají ani mohú, aby uměl lidí neomylně zpraviti, na které roky k svým póhonóm státi mají. 2. Ti jsú tito: Ktož pohonie třmi póhony k suchým dnóm letničním — první rok k stání nepohnutý vždy se tu *středu po provodní neděli* pokládá, druhý po *sv. Stanislavu*, když móž stačiti; pakli by nemohlo, to sobě starosta má rozčísti, aby mohl příhodný rok položiti; třetí v *středu a v pátek na suché dni letničnie,* v středu k menšiemu, v pátek k větčiemu súdu. Ktož pak pohoní k súdu, kterýž bývá nazajtřie sv. Jeronýma, tu se první rok nepohnutý klade *nazajtřie po sv. Markétě,* druhý též nepohnutý *nazajtřie po sv. Vavřinci,* třetí *nazajtřie po sv. Jeronýmu,* kdež se spolu i k menšiemu i k větčiemu súdu pře póhonné zároveň a vesměs vysvědčují; neb v ty druhé suché dni po Svatém Kříži žádný súd se nedržievá, než nazajtřie po sv. Jeronýmu; a tu na ten čas úředníci menší také dva dni súditi mají nazajtřie sv. Jeronýma, dřieve než páni v súd zasednú, jakož i o tom prvé jest povědieno. Ale ktož chce pohoniti k suchým dnóm adventním, klade se rok první nepohnutý *nazajtřie sv. Martina,* druhý, když se starostovi zdá, aby čas vystačiti mohl, *na dvě neděli před suchými dni adventními;* třetí v *středu a v pátek o suchých dnech adventních.* Komuž se pak přihodí, že by k suchým dnóm postním měl pohnati, rok první nepohnutý k stání má *nazajtřie sv. Fabiana;* druhý, jakž starosta položí vedlé práva, poslední *v středu a v pátek na suché dni postnie.* 3. V těch ve všech čtyřech rociech, první rok ke všem čtyřem čtvrtem léta vždycky jest z práva nepohnutý, ani se jinak překládati má; k tomu prvniemu roku všech čtyř čtvrtí léta každému pohnanému, kteréhož za nemocna, kteréhož zbitiem nebo raněniem položie, rok k přísaze do kaply Všech Svatých se pokládá. 4. K témuž roku prvniemu všech čtyř čtvrtí všecky přísahy do kaply Všech Svatých úředníci menší od svého súdu pokládají; ale páni s súdu velikého vždy v pátek suchých dní hned budúcích, nebo nazajtřie sv. Jeronýma.

5. Aniž se v tom starosta myl, co se dotýče těch všech *nazajtřie*, jestli že by které *nazajtřie* přišlo v neděli, aby roku v neděli pokládal; neb v neděli ne každé právo móže jíti, než v pondělie potom nazajtřie najprvé příštie. (Staří však, jakož se po dskách shledává, jsú netoliko roky v neděli pokládali, ale také jsú i u desk v neděli sedávali, a lidem jsú viece zápisóv než v jiný den všední, i trhóv i jiných potřeb ve dsky vkládali, a zvlášť při suchých dnech každých. A to dskami starými zřetedlně móž provedeno býti.) 6. Když pak starosta komorníka vypraví, tak jakž na to vedlé práva záležie, a komorník se zase s póhonu vrátí, má relací starostovi udělati, že jest již pohnal, a ten póhon již po tom komorničiem navrácení má ve dsky póhonné zapsán býti, a komorník, kterýž jest na ten póhon jezdil, též; den se při póhonu nepíše, kdy jest komorník poháněl, než při útoku, kdy jest vložen, a komorník se ze jména při póhonu píše, pro rozličných zmatków uvarovánie, a najviece pro póhonu zapřenie. 7. A nemá starosta, kdež trój póhon jest, jedním komorníkem vždy poháněti, než vždy jiným a jiným, proměšuje komorníky; kde pak má trój póhon býti a kde jeden toliko, aby starosta se najprvé samého a potom lidí uměl zpraviti, to najde níž v týchž knihách třetích, kdež se o rozličnosti póhonóv píše. — A potud o starostovi a o rociech nepohnutých.

17. O komorniciech.

[1]) Komorník nemá ... [3]) ... než zeman a dobrý člověk, [5]) A ten každý zachovalý... [19]) ... žádný cizozemec, a Němec zvlášť, nemá vsazen a přijat býti podlé práva, ale také Němci nikdež ... [24]) ... potomních Němci mají ... [27]) ... pověděl, že „máš ... [28]) Neb žádný pro dobré zemské cizozemec do Čech se neobrací, než pro zlé obecné, aby pod tím svého užitku mohl dosieci. A byli-li by v kterých úřadiech Němci, mají s nich szazování ... [34]) Z té příčiny Němcóm i všem jiným cizozemcóm zapovědieno jest, aby sobě v zemi české žádných zboží ani zámków ani dědin nekupovali, i pakli by co přes to který Němec sobě v zemi kúpil, má jemu to najprvé odjato býti a potom sám z země má vyhnán býti (na to nález ... [49]) pečeť zemskú vytištěnú při sobě .. [51]) a pěš na zámek nebo do dvora jíti má, a přijda má pověděti tomu, kohož pohoní, od koho a z čeho pohoní a rok, kdy má pohnaný státi, a to vše do poledne ... [58]) A to vše práva zpravě zase ke dskám ... [69]) Nemá také komorník z země jeti než kdož v zemi nesedí ... [72]) aby jel k svědčení na hrad Pražský [77])...přijde (konec).

1. Póhončí neb komorník nemá býti lehký člověk ani na své cti nezachovalý; než dobrý člověk a dobře zachovalý; neb jest za starých komorníkem nemohl býti než zeman a vládycký člověk, jakož se to ve dskách po jich jméniech a tituliech shledává. A ten tak zachovalý a dobrý má dědinu komorničí svobodnú mieti, ve dskách komorničích zapsanú. 2. A od komorníka najvyššieho neb jeho miestokomorníka u desk má přijat býti, a přísahu králi, zemi i pánu svému má učiniti tu a takovú, jakož o přísahách jest povědieno. A když přísahu učiní, má jemu pečeť zemská na pergaméně vytištěná voskem červeným dána býti, na znamenie a próvod, že jest pravý zemský komorník, aby tím provodil, když by mu toho potřebie bylo, že jest pravý posel zemský a komorník. 3. Tu pečeť on má všudy s sebú a vždycky mieti, když koli pohoní, kohož koli, anebo jakéž koli jiné právo vede. A bude-li bez nie pohoniti nebo jiné které právo vésti, přihodí-li se jemu v tom co, žádného neviň než se samého. 4. Má také komorník býti pravý přirozený Čech, ne Němec neb jiný cizozemec (neb netoliko v žádný úřad zemský, od najvyššieho až do najnižšieho úřadu, žádný cizozemec nemá vsazen a přijat býti podlé práva, ale také cizozemci nikdež v zemi nemají trpieni býti; než jakož jest za svaté paměti kniežat, za osvieceného a svatého Spytihněva, za Břetislava otce jeho, a za osvieceného a svatého Soběslava bylo, i za jiných kniežat a králóv potomních cizozemci mají ven z země hnáni býti, jakož kroniky české všecky ukazují a svědčie; neb každý král český, jakož jest Kojata prvniemu králi českému Vratislavovi ode všie země pověděl, že „máš od svých Čechóv a zemanóv čest, od Němcóv a od jiných cizozemcóv nemáš jedno lest.“ Neb se žádný cizozemec pro dobré zemské do Čech neobrací než pro užitek svój vlastní, kteréhož když dosáhne, o zemské dobré obecnie málo myslí! A byli-li by v kterých úřadiech cizozemci, mají s nich ssazováni býti, jakož jest nedávno za naší paměti komorníku jednomu i druhému stalo, že jsú oba s úřadóv komornictva pro jazyk ssazena. Z té příčiny také nálezem obecným jest všem obyvatelóm země české zapovědieno, aby cizozemcóm žádných zboží, zámkóv, tvrzí, měst neprodávali v království českém; pakli by kto přes to které zboží prodal nebo zastavil cizozemcóm, že ten každý cizozemec má penieze své ztratiti,

a zámek ten a zbožie na Královskú Milost má spadnúti (Na to nález v III. Ondřejových B. 1. *Najjasnější)*, leč by kto s královským povoleniem to učinil a tak cizozemci zbožie své dal nebo prodal; a ten cizozemec prvé, než by se v to uvázal, má napřed ujistiti, aby žádného jiného pána dědičného neměl než krále českého, a ve všech povinnostech aby se srovnal s obyvateli v zemi české, jakož týž nález ukazuje. Na ten zpósob cizozemec by sobě mohl v Čechách kúpiti, i obyvatel země české cizozemci mohl by zbožie své beze všie odpornosti prodati. Ale nynie se zase k komorníkóm navrátím.) **5.** Když koho komorník pohoní, pečeť zemskú vytištěnú na papíře nebo na pergaméně při sobě mieti má, a prut nebo hól v rukú, brani žádné mieti nemá, a pěš na zámek, na tvrz nebo do dvora jíti má; a přijda má povědieti tomu, kohož pohoní, ot koho a z čeho jej pohoní; a při tom rok, kdy by měl pohnaný státi, má oznámiti, a to vše do poledne. Pakli samého, kohož pohánie, doma nezastihne, má úředníku nebo čeledi nebo lidem jeho oznámiti, že pána jich pohánie. A když požena pryč jede, má osvědčiti v městě nebo v městečku nebo ve vsi najbližšie rychtáři, konšelóm nebo jiným lidem čímžkoli, že jest toho nebo tohoto poháněl. A to vše vedlé práva zpravě a dokonaje, zase ke dskám přijeda a relací toho starostovi učině, má ten póhon svój na rok položený na hradě Pražském vysvěděiti v súdné světnici, takto: *Pohnal jsem od Petra z Vyhnanic Žibřida z Kobylis z moci k dnešniemu dni; stojíte-li k svému právu, ohlaste se.* **6.** A má každého pohoniti, tu kdež obydliem nebo dvorem s ženú svú jest a kdež sedí, buď ten doma nebo nebuď. Bude-li doma, požeň samého, nebude-li doma, pověz purkrabí, úředníku, nebo ženě, nebo čeledi, nebo sedlákóm; nebo k tomu komorník zavázán nenie, aby, kohož pohoní, měl ho čekati, než pověda těm, ktož jsú tu, má pryč jeti, žádného nečekaje. **7.** Nemá také komorník s žádným póhonem za žádným ven z země jeti, než, ktož v zemi nesedí a má pohnán býti, má tu komorník jeti na to zbožie, kteréž ten v zemi má, kohož pohoní. A tu úředníci nebo čeleď pohnaného oznamte pánu svému o póhonu, že jest pohnán, aby k svědčení na hrad Pražský k roku položenému stál. Přijede-li a ohlásí-li se, udělaje své pře poručníka nebo poručníky, móž preč jeti; pakli nepřijede, při svú bez všeho zmatku ztratí, a o to, z čeho jest pohnán, beze všie obrany přijde. — A potud o komornícieh.

18. O právu staném.

[8]) Kteráž ač již po jich ztracení ne v knihách a v psání společně, ale... [13]) K kterémužto rozumu tudy najviece přicházím, že... [16])... viece a viece rozmahá, jakož to při práviech zemè české skutečně vidiemy. Z té příčiny... [23])... měli by Čechové stará kniežata, krále a Čechy staré připomínati, a je, [26])... od Němcóv obránili, [28])... Čechové živi býti mohli, najspravedlivějšími právy a súdem jsú ji ozdobili; a jak jsú spravedlivě počátek právóm nalezli, tak jsú jim potřebně, tak dokonale i o vrch mysliti, aby konec počátku v dokonalosti rovný byl, [40])...k žalobě státi nechtěl... [41])... beze všeho otporu a meškánie bylo dáno, aby, [47]) kteříž sobě se líbíce, jakoby nic múdřejšieho nad ně, [50]) (ne bez své hanby) [posmievati chtějí; hodnější sami posměchu jsúce; neb což... [53]) tomu my rozuměti, [56])... Čechóv tak múdře, !jak spravedlivě nalezenému navrátím, [61])... po vzdání súdu má dáti... [69])... staném netřeba opět pohoniti, než hned se vésti, i též pro nezpravu. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Martha... [84])... do poslední přesúdie a chtie súd vzdáti do druhých suchých dní, tu se tehdáž... [89])... nestániem což jest obdržal, ztratí; [91])... za právo stané. (Toho dóvod v Bielých póhonných, kdež Jiřík z Kasalic Kozla pohánie). A když se za právo stané, kdož na svědčení nestojí, dává, [113])... ani nálezem kmetským. Ale... [119])... úředníci zemští, větčí... [131]) *Dali jsú za právo.* [132]) č. 10. (s c h á z í.) [144]) odtahóv dáti: Jest-li že... [146]) Pakli by jemu nedal nebo nepostúpíš, bude moci... [154])... dskami trhovými všemi jest provedeno. [158])... byly, poněvadž by právo... nebylo stálé. [167])...netbá státi, [178])... odporóv nemá klásti, ani proti zvodu po právu staném ani proti zvodu po... [179])... k odporu. Nacházie se však... [198])... z božieho dopuštěnie neb z jakéž koli zlé příhody, přišlo a žádnú z svrchu psaných příčin k zdvižení by přijíti nemohl, jestliže... [202])... k svému póhonu nevepsal; [206]).. znovu zase pohnati. Žádné ženě, [214])... dáno kdež koli, buď při póhonóv vysvědčování, buď při žalobě a při súdu v kaple.

Pr. Ne jedné, ne dvojie nebo trojie, ale nečíslné, dokonalé a ustavičné chvály jsú hodni staří Čechové, spravedlnosti, práv a obecného zemského dobrého přielišní milovníci, kteříž jsú téměř nad lidský rozum, nad všelikú múdrost lidskú tak spravedlivá, tak dokonalá práva a tak na obě straně, i póvodu i pohnanému, užitečná vyhledati, vymysliti, vydati a snad i vypsati (kdyby ztracena nebyla) uměli, i k věčnosti utvrditi chtěli. Kteráž, ač již ne v knihách a psání zvláštniem společně, ale v obyčeji a v paměti lidské, v náleziech starých a ve dskách rozdielně a porózna tak dlúho trvají. Aniž mně o tom často a dlúho přemýšlujíciemu jiného co na mysl přicházie než to, že jsú bohem a duchem svatým práva země české od starých

kniežat a Čechóv vyhledána. (K kterémužto rozumu skrze to najviece přiveden bývám, že, což koli ne z boha než z lidí pocházie, brzo padá, hyne, a žádným obyčejem dlúho státi nemóže; ale což z boha jest, trvá, stojí a vždycky se viece a viece rozšiřuje a rozmáhá. Jakožto to jest při práviech země české skutečně shledáno, že netoliko tolik věkóv, tak jakž jsú nalezena, trvají a stojie, ale také se beze všeho proměněnie a ujímánie až do těchto časóv v své jednostajnosti držie a skutečně zachovávají. Ale což z lidí jest, to se najprvé často mění, a nikdy dlúho a jednostajně nemóž státi. Z té příčiny s velikú vážností měli by Čechové předky své, prvnie kniežata, krále a Čechy staré připomienati a je, jakož jsú hodni, netoliko chváliti a za roveň s svatými ctíti, kteříž jsú jim netoliko země a cti dobyli, a jí jsú od Němcóv i od jiných cizozemcóv obránili, ale také jsú jí mužností svú rozšířili, rozmnožili, a nad to nade všecko aby v ní mezi sebú pokojně dědici jich a budúcí Čechové k věčnosti a dokudž svět stane, živi býti mohli, najspravedlivějšími právy a súdem jsú ji ohradili.) A jak jsú spravedlivě počátek a základ právóm nalezli, tak jsú jim potřebně, tak dokonale i užitečně i vrch a makovici vymyslili, aby konec počátku v dokonalosti rovný byl, jako jest to, o kterémž hned psáti budu, právo štané, bez kteréhož počátek práva nic nenie. Neb co jest platno útok vložiti, co jest platno pohnati, státi na svědčení i na súdu, co platno žalobu na pohnaného vložiti, co tolikrát k súdu jezditi, když by pohnaný k tomu nechtěl státi? Takové proti svévolnosti, aby ani posměchu ani škody netrpěl pohánějící, vymyslili jsú staří Čechové právo stané, aby na každého, ktož by svévolně buď na svědčenie póhonu neb k žalobě a k súdu státi nechtěl, právo poháněјíciemu stané beze všeho otporu a zmatku dáno bylo, aby, což jest pohnaný z potupy práva na sobě dopustil ustáti, to poháněјíciemu povinen byl dáti, neb jemu toho postúpiti nebo jinak tomu, což by na něm ustál, beze všech otporóv dosti učiniti. To jest starých Čechóv vymyšlenie, to jest jich nalezenie, to jich samých vyhledánie. Divno mi to do některých často bývá, kteříž sobě nad obyčej se líbiece, jako by nic rozumějšieho, nic múdřejšieho nad ně, nic vtipnějšieho, nic výmluvnějšieho nebylo, nic nikdy pamětihodného neučinivše ani promluvivše, starým se (ne bez své potupy) posmievati smějí;

hodnější sami tú samú přičinú pravého posměchu jsúce. Neb což jsú staří uměli vyhledati, vymysliti a k obecnému na věčnost dobrému nalezti i vynesti, tomu my někteří rozuměti, toho my sotva užívati dobře umieme, a ještě se starým, sami posměšní jsúce, posmieváme! Ale již se zase k právu stanému od starých Čechóv tak rozumně, jak spravedlivě a potřebně tak jako opatrně nalezenému navrátím, kteréžto právo stané jest konec súdu, jako nález. **1.** A ktož právo na kom ustojí, nebude-li to jemu, což jest na pohnaném ustál, postúpeno, dáno, nebo zaplaceno, nebo dosti za to učiněno, ten ve dvú nedělí po vzdání súdu zemského, velikého nebo menšieho, má dáti úmluvu tomu, na komž jest právo ustál, od desk po komorníku vedlé práva, aby se s ním umluvil. **2.** Neumluví-li se, móž zvod vzieti a právo naň vésti tím vším obyčejem a řádem jako po nálezu aneb pro nezpravu; neb právem staným všickni se jiní zpravují zvodové, kteříž pro nezpravu přicházejí; neb dsky zemské tak svědčie, že každý pro nezpravu má zveden býti na dědictvie zpravce, kdež má nebo mieti bude, třetinú výš, jakožto v právě staném. A jakož po právu staném nepotřebie jest opět znovu pohoniti, než hned se vésti, též i pro nezpravu. **3.** Pakli by kto právo stané jednú obdrže na pohnaném, podruhé jeho poháněl, ten póhon každému tak pohánějíciemu bez zmatku bude na súdě zdvižen. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Marta z Tachova pohánie Jana Hošťálka; a v týchž póhonných, kdež Václav Polacký pohánie Václava z Rúpova.) Ale o zpravě šíř povědieno bude v čtvrtých knihách, kdež se o trziech psáti bude. Nynie o právu staném, kteréž póvod proti pohnanému obdržievá, když pohnaný nebo na svědčenie póhonu, nebo k súdu, nebo v kaple Všech Svatých k přísaze nestojí (neb tím téměř trojím obyčejem stané právo přicházie). **4.** Ale když kto na kom ustojí právo na svědčení póhonu, ne hned se jemu dává v ten den za právo stané, než když páni všecky pře, kteréž v ty suché dni před se vezmú, do posledníe vyslyšie a přesúdie. A když chtie súd vzdáti do druhého súdu najprvé přištieho, tu se tehdáž dává za právo stané tomu, ktož na svědčení póhonu právo ustojí, a ten má toho dočekati, a nikam ani odjiežděti ani odcházeti, až se jemu na plném súdu za právo stané dá. Pak-li toho nedočeká a ne-

dostojí sám, než jede pryč nebo jde, svým nestániem všecko, což jest prvé obdržal stániem, ztratí, a znovu pohoniti musí. A nebude jemu, když tu nestane, dáno za právo stané, jakož jest o tom povědieno v druhých knihách sepsánie tohoto. **5.** A když se za právo stané, ktož na svědčenie póhonu nestojí, dává, takto se píše: *Vedlé toho póhonu, kdež Žibřid z Osova pohánie Smila z Stodně: Tu léta božieho 1495 v ten úterý na sv. Františka páni a vládyky na plném súdě s úředníky, většími a menšími, súdiece stánie i nestánie, poněvadž on Smil pohnaný na svědčenie póhonu, potřikrát volán jsa, nestál jest, z té příčiny dali jsú jemu Žibřidovi póvodu za právo stané. (Dal památné. — Vyznánie všech úředníkóv.)* **6.** Ale ktož na kom právo ustojí před súdem, že k súdu a k žalobě pohánějícieho nestane, když páni pře póhonné súdie, tomu se dává za právo v ten den tehdáž, když páni v ten den súd vzdáti chtie do zajtřie; a toho také póvod má čekati ten den a nikam neodcházeti, než státi a dostáti, ač se jemu na plném súdu za právo dá proti pohnanému. A to se takto zapisuje: *Vedlé té pře, kdež Václav z Kratonoh pohánie Alše z Vlčnova: Tu léta božieho 1495 v středu před sv. Havlem páni a vládyky na plném súdu, poněvadž on Aleš potřikrát volán jsa, k súdu nestál jest, z té příčiny dali jsú jemu Václavovi póvodu za právo. (Dál památné. — Vyznánie všech úředníkóv.)* Pakli póvod toho nečeká, též ztratí, což jest obdržal a znovu pohoniti musí; neb se žádnému bez přítomnosti jeho neb poručníka jeho nic nepřisuzuje právem staným ani nálezem panským. **7.** Ale ktož v kaple Všech Svatých k přísaze nestojí, hned se tu póvodu nebo pohnanému dává za právo stané. A to se takto zapisuje: *Vedlé toho nálezu, kterýž jest mezi Stanem z Lub s jedné a mezi Vikéřem z Proseči s strany druhé: Tu léta božieho 1495 v ten pátek o suchých dnech adventních úředníci větčí i menší v kaple Všech Svatých, poněvadž on Vikéř pohnaný v kaple Všech Svatých, potřikrát volán jsa, k přísaze nestál jest, z té příčiny dali jsú jemu Stanovi za právo. (Dal památné. — Vyznánie všech úředníkóv.)* Pakli by póvod nestál, tehdy se takto píše: *Poněvadž on Stan póvod v kaple Všech Svatých k přísaze nestál jest, z té příčiny Vikéř pohnaný jest póvoda i přísahy prázden.* **8.** Při tom má vědieno býti, že ve všech těch trojích práviech staných má na pohnaného třikrát

od komorníka neb od řečníka voláno býti: od komorníka na svědčení póhonóv, od řečníka na súdu a v kaple. 9. A když se za právo dává, nikdež se nejmenuje ani nepíše: *dali jsú za právo stané*, než tu, když kto na svědčení póhonu nestojí; ale na súdě a v kaple toliko se píše a jmenuje: *dali jsú za právo.* (Toho dóvod všecky dsky předešlé až do tohoto času.) 10. Dává se také za právo tak póvodu jako pohnanému při přísaze v kaple, když se při kteréžkoli věci najmenší vedlé práva jeden z nich nezachová: Najprvé jestli že po přísaze jemu od písaře přečtené dlúho mlčí a neřieká, co by kto mohl Otčenáš zřiekati; item nepoloženiem prstóv, jakž písařem ukázáno bude, a též zdviženiem prstóv prvé, než jemu tímž písařem bude rozkázáno; item promluveniem čehož koli jiného, kromě přísahy vydané. Též i v jiných věcech mnohých, nezachová-li se tak póvod jako pohnaný, dává se jednomu proti druhému za právo, jakož o tom, jak se mají obá při tom zachovati, jest potřebněje v druhých knihách vypsáno, „co při přísaze.“ 11. Po těch po všech práviech a ustániech má pohnaný póvodu to, což na něm ustojí, beze všech odtahóv dáti a dosti učiniti: Jestli že by se dědictvie dotýkalo, má jemu toho postúpiti; pakli by nedal nebo nepostúpil nebo dosti neučinil, bude moci právo na jeho dědictvie vésti, tak jakož svrchu psáno jest. Pakli by ten, kdož se jest práva staného dopustil, nic na zemi neměl dědičného, zápisného ani manského, má naň list zatykací od desk vydán býti, a vedlé práva starodávnieho má takový zatčen býti. 12. Neb práva vedenie po právě staném jest jako správa a některaká forma všech jiných práv vedení, tak že po nálezu panském a pro nezpravu tak má právo vedeno býti jako po právu staném, jakožto svrchu dskami trhovými jest provedeno. 13. A jest tak pevné a tak mocné právo stané, že žádným obyčejem, když komu dáno jest, nemá hnuto ani měnieno býti, kromě příčin dole položených; neb by jinak i súd i všecka práva, nálezové i dsky, lehké a nestálé byly, když by právo stané, kterýmž se všecko jiné práva vedenie jako modlú spravuje, nebylo stálé. (A netoliko stané z té příčiny slove, že je někdo ustojí na někom, ale také i z té příčiny stané slove, že státi má, nepadati, neklesati, než pevně a nepohnutě, beze všeho oslabovánie státi; proti kterémužto nemá žádný smieti nic mluviti, než každý povinen jest právu stanému dosti učiniti,

poněvadž právo stané každý na se sám uvodí, nebo pychem a hrdostí, že státi z úmysla nechce, nebo nedbanlivostí a nepilností, že, věda a moha, nedbá k svému póhonu nebo k súdu státi, nebo fortelem a lstí, že chtě lidí oklamati, nestojí, jako se jest to i za našie paměti jednú přihodilo.) **14.** Někomu se také přihodí beze lsti, že nevěda o póhonu aneb vedlé práva nejsa pohnán, tak že ho póhon nedojďe ani úředníka jeho, dopustí se bezelstně práva staného; ale ten o to má k starostovi komorničiemu hleděti, a v tom pány má a jich súdem spravedlivým opatřen býti. **15.** A žádný proti právu stanému jako i proti nálezu otporóv nemá ve dsky klásti, ani proti zvodu po právu staném ani proti zvódu po nálezu panském, ktož se toho dopustí; leč by naň jinak vedeno bylo než ďsky ukazují. Než jiný, kohož se nedotýče právo stané ani nález, ten móž otpor klásti, a má proti zvodu dopuštěn býti k otporu, když toho móž spravedlivú a hodnú příčinu mieti. **16.** Nacházie se však, že právo stané jest zdviženo, kdež pohnaného král vymlúvá, že po potřebách JMsti jeda nemohl jest státi. (Tak Jiříkovi z Záduba proti Benešovi z Kolovrat jest zdviženo v Bielých póhonných. Tak Janovi z Nemyčevsi proti Benešovi z Vaitmille v týchž knihách). **17.** Bývá také zdviženo, když kto bezelstně jeda k súdu pro rozvodněnie řek a potokóv dojeti nemóž. (Tak jest zdviženo Václavovi Kopanskému na Zdeslavovi z Mečkova v Bielých póhonných.) **18.** Ještě i smrt zdvihá právo stané, kdež pohnaný nebo před svědčeniem póhonu umře, nebo póvod za jeho živnosti práva staného proti němu nedovede. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Martin z Dřenie pohánie Jana Ilburka z Vřesovic.) **19.** Jediná pak obrana pohnanému proti právu stanému jest tato: Když by to naň z božieho dopuštěnie přišlo, nebo z jakéž koli jiné zlé příhody, a žádnú z svrchu psaných příčin k zdvižení by přijíti nemohlo právo stané, jestli že žaloba nenie ve dsky vložena, tehdy nemá póvodu práva vedenie puštěno býti, poněvadž se jest vedlé práva nezachoval, a žaloby sobě k svému póhonu, jakož právo zemské káže, nevepsal; a také nevědie úředníci, nač by jemu právo pustiti měli. Pak-liby jemu vždy přes to právo puštieno bylo, má tomu práva vedení a móž pohnaný otpory klásti; než póvod móž znovu zase pohnati, a žalobu sobě každý po svědčení póhonu móž ve dsky zapsati. **20.** Žáďné

ženě, kteráž slehne, buď póvod nebo pohnaná, žádné jejie nestánie ke škodě a k ujmě spravedlnosti jejie nemá býti, ani na svědčení póhonu ani na súdě a k žalobě ani k přísaze v kaple, jestli že její porod kto oznámí. Nechce-li pak tomu póvod věřiti, že by slehla, má na ohledánie porodu a sleženie jejieho komorníka vzieti. Pak-li by jejieho porodu žádný neoznámil, a bylo by na ni právo stané dáno při póhonu vysvědčování, nebo za právo při žalobě a při súdu nebo v kaple u přísahy: má zdviženo a v nic obráceno býti, jakož stará zachovánie to ukazují a svědčie. — A potud o právu staném.

19. O roku opravení.

[1]) Ktož koho požene... [5]) než k súdu hlášenie (ohlášenie I.). [9])... slyšán neb nebude, [13])... do středy druhých suchých dní; 6. (schází). [29]).. a viza, nebude-li opraven, bude moci vložena... [31]) než k súdu hlášenie a volánie, [41])... písaře v zemi drží. [48])... přes.rok opravený vizu na póhon vložil. Z toho jací jsú zmatkové a nesnáze šly, jest o nich těžko i zpomínati: desk mazánie, strúhánie, a zase psánie a opět strúhánie. (To najdeš . . .

1. K velikému súdu zemskému, též i k súdu menšiemu, ktož koho požene z čehož koli, a v ty suché dni, k kterýmž jest pohnal, nebude slyšán, ten každý má sobě rok u svého póhonu opraviti k druhým suchým dnóm. **2.** A roku opravenie jiného nic nenie, než póvoda k súdu hlášenie. A má dotud opravován rok býti k každým suchým dnóm, dokudž pře súdem a nálezem panským nebude rozeznána. **3.** Nemóž rok opravován býti, dokudž páni na súdě sedie; neb žádný nevie, bude-li ten póhon slyšán čili nebude, leč by pře jmenovány byly, které páni chtie slyšeti; tu mohú rokové opravováni býti všech pří, kteréž by k súdu vzaty nebyly. **4.** Než všech póhonóv a pří rok móž opraven býti v ten den, když páni súd vzdadie do druhých suchých dní, v každý den od vzdánie súdu až do středy nebo do pátku druhých suchých dní, leč by viza od pohnaného vložena byla na póhon; tu již i póhon mijie. **5.** Má však každý póvod do dvú nedělí lhótu a prodlenie, aby sobě konečně v těch dvú nedělí po vzdání súdu rok opravil, neb do vyjitie dvú nedělí pohnaný vizy na póhon vložiti nemóž, než když dvě neděli od súdu vzdánie úplně minú. **6.** Nebyl-liby rok opraven

k druhým suchým dnóm, móž pohnaný na póhon vizu klásti, jakož se to po dskách póhonných, starých i potomních, móž najíti. 7. Při tom za právo se drží, že žádný roku opravovati jiný nemóž, než sám póvod nebo poručník jeho dskami zapsaný. 8. Dále když se hojemstvie pohnanému dá, když poklid strany mezi sebú buď miesto hojemstvie neb jakž koli učinie do druhých suchých dní, nemá sobě póvod roku opravovati, ani pohnaný na póhon takový vizy klásti; než když sobě poklid učinie ne do suchých dní než do některého dne, tu když ten den vyjde a súd vzdán bude, má rok opraven býti, a viza, nebude-li opraven, vedlé práva bude moci vložena býti. 9. A poněvadž roku opravovánie nic jiného nenie, jakož povědieno jest, než póvoda k súdu hlášenie a volánie: ktož sobě roku neopravuje, ten nežádá slyšán býti. A by pak na jeho póhon viza vložena nebyla, nemá ten póhon k súdu brán býti, než má minúti a vymazán z registr a přetržen býti. 10. A nevěděl-liby kto a nerozuměl by, co jest to rok sobě opraviti a jak jej má opraviti, přijda ke dskám rci takto: *Chci sobě rok opraviti proti tomu, kohož jsem pohnal.* Tím slovem všecko zpravíš. 11. Nemá také žádný úředník jiný opravovati, než písař desk menších, kterémuž to přiležie; kromě otporóv ve dskách velikých, ty opravuje ten úředník, kterýž miesto najvyššieho písaře drží. A má písař menších desk oběma očima pilně hleděti v póhon, když kto chce rok opraviti, aby srozuměl, jest-li prvé viza na póhon vložena, aby přes vizu roku neopravoval, neb by tudy zlý zmatek ne stranám, než sobě udělal. (O té věci nebyl bych psal, kdyby se toho bylo za mé paměti u desk nepřihodilo, tak že jeden úředník, kterémužto nepříležalo, rok póvodu opravil, a druhý, kterémužto příležalo, od pohnaného přes rok opravený toho nehledě, vizu na póhon vložil. Z toho jaké jsú pótky a nesnáze šly, jest na ně těžko i zpomienati. To najdeš v Bielých póhonných, kdež Lukáš z Lerojid Offky z Petrovic pohánie.) — A potud o roku opravení.

20. O vize.

[1]) . . . o roku opravování . . . [3]) . . . zamlčáno. O níž . . . [10]) . . . užívali první Čechové, kteříž jsú práva svá česká latině psána měli, [19]) . . . nebo zápis, móž-li býti . . . [23]) aby dál hýbáno . . . [27]) . . . zdvihá a v nic obrací,

[33]) jakž jest od něho zastiženo; [39]) komuž jest statek svój zapsal po smrti své, [47]) že jest přes rok opravený vložena viza a zmatek znamenitý tudy jest přišel, jakož již o tom jest povědieno. [55]) ... vložena býti v pátek nemóž ... [58]) ... opravena nebyla.

1. Poněvadž povědieno jest o roku opravení, kteréž na póvoda slušie, musí také o vize, kteráž příležie pohnanému, nebýti zamlčáno, aby i pohnaný mohl věděti, co jemu příležie. **2.** O níž toto najprvé má vědieno býti, že viza české slovo nenie, a tak jakž se české píše, ani latinské, leč by takto psáno bylo „visa,“ tak by mohlo latinské býti, (v kterémž rozumu Horatius napsal:

Fingere qui non visa potest, commissa tacere
qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caveto.)

A v tom rozumu jsú toho slova užívali staří Čechové, kteříž jsú práva svá zemská latině psaná jako i dsky měli (kteráž jsú snad netbanlivostí a času vetchostí potracena), ale k tomu slovu přidávali jsú „citatio,“ aby stálo „visa citatio,“ to jest „viděný“ nebo „ohledaný póhon“, jest-li k němu rok opraven čili nenie. A též „visa querela,“ to jest „viděná“ nebo „ohledaná žaloba“. Neb před vloženiem vizy každý musí prvé ohledati to, nač chce vizu vložiti. A z toho zkažené slovo latinské zóstalo „viza,“ kterého se již užívá a užívati bude jako českého. **3.** A tak ohledaje póhon, žalobu, nebo zápis, nebo trh, nebo jiné dsky, móže-li býti vložena viza, vlož ji; pakli nemóž, opatře a ohledaje, jakž přišel, tak odejdi. **4.** A vloženie vizy nic jiného nenie, než póhonu zdviženie, nebo čehož koli jiného obstavenie a zabráněnie, aby dále jinak hýbáno žádným obyčejem ani opravováno nebylo, než tak, jak jest vidieno, aby zóstalo. **5.** A jsú rozličné vizy: Některé (a ty jsú najobecnější), když kto rok neopravený vida, žádá, aby naň viza vložena byla, a když ji tak vloží, tím vloženiem póhon zdvihne a v nic obrátí, a ten k súdu vzat věčně nebude. **6.** Jiná jest viza (a také dosti obyčejná), když kto póhon nebo žalobu ohledaje, sobě na tom některaký užitek a póvoda svého škodu nebo zmatek uhledaje, na ten póhon nebo na tu žalobu vizu vloží, aby to jinak opravováno nebylo, než tak aby zóstalo, jakož jest jednú zapsáno a jakž jest od něho zastiženo. Přes kterúžto vizu tak vloženú nic nemá opravováno ani jinak měněno ani hýbáno býti, než

tak zóstati. Ale ta viza póhonu ani žaloby nezdvíhá, než aby opravováno a jinak hýbáno nebylo, zastavuje a moc proměněnie odjiemá. **7.** Jest ještě i jiná viza (ale ne tak jako ty dvě obyčejná), když kto vizu na zápis vloží, že jest ten, komuž jest statek svój byl dskami zapsal po smrti své, prvé než zapisující umřel. (Ale těch viz nynie nedělají, a již jsú z obyčeje vyšly; neb žádného užitku udělané nenesú, ani opuštěné a neudělané které škody přinášejí.) **8.** Ale zase k vize, kterúž se póhon zdvíhá; při kteréž se toto za právo drží, že nemá na žádný póhon přes opravenie roku, přes poklid, přes hojemstvie kladena býti. (A ač jest to známá věc, a zdá se, že by o tom připomienati nebylo potřebie, však se jest to za našie paměti přihodilo, že jest přes rok opravený vložena viza, jakož již o tom jest povědieno.) **9.** Žádný také nemóž na žádný póhon vizy vložiti, než po dvú nedělí od vzdánie súdu pořád zběhlých, buď panského nebo menšieho. Než po těch dvú nedělí móž viza na póhon neopraveného roku vždy kladena býti až do druhých suchých dní, do středy k menšiemu a do pátku k súdu větčiemu. Z toho móž známo býti, že na póhon, kterýž by neměl opraveného roku, a kterýž by k súdu panskému slušel, móž viza v středu i ve čtvrtek druhých suchých dní vložena býti na póhon k súdu panskému příslušející; v pátek nemóž, a v středu k menšiemu súdu na póhon též nemóž vložena býti, by pak rok opraven nebyl; ale vizu aby útok nebo žaloba opravována nebyla ani proměněna, tu móž každý, když se jemu zdá, vložiti. **10.** Drží se také za právo, že žádný vizy nemóž klásti na žádný póhon, než sám pohnaný neb poručník jeho, jako roku opraviti žádný nemóž než póvod sám nebo jeho poručník. **11.** Nakonec, na každý póhon, buď z čehož koli buď, i k otporu, když rok opraven vedlé práva nenie, móž viza vložena býti. A to vše o té vize rozuměj, kteráž póhon zdvíhá. — A potud o vize a o vizách a o jich rozdielu jest povědieno.

21. O rozličnosti póhonóv.

[1]) Póhonové jsú rozliční, mnozí a tak nečíslní, jak nečíslné jsú pře, křivdy a nepravosti, kteréž se jedněm od druhých řečí... [4]) dieti se mienie volí nebo myslí. A z té každé křivdy, nepravosti, škody, umienĕné nebo

dovedené [12]) aby se nestala, neopatříš . . . budú darmo súdu . . . [21]) . . spáchaná a mnohem přísněje kázána . . [25]) aby k skutečné zločinnosti nepřišlo. A poněvadž . . [50]) A jiní z rozličných křivd, ješto jich tolik jest kolik nepravostí, křivd, úkladóv, falší a lstí, ješto o nich . . [54]) A kdyby všickni a zvláště ti, kteříž sobě dobrotu mimo jiné osobují a dobří lidé slúti chtie a tím se chlubie, kdyby ti i všickni jiní dobře dělali, [56]) A také ty, kteříž „chlapy“ dávají, pro zločinstva kázali, všickni by póhonové . . [60]) neupřímnosti nebylo slycháno, [62]) a již se ti najlépe všudy . . [65]) . . umějí a kteříž bielému černé a černému bielé říkají, ješto jim o poledni tma a o pólnoci od slunce světlo bývá; a co kto die, oni také, a hned proti tomu, když zase jiný nazpátek mluví, oni jemu toho posvědčují; a když kto die, že jest zima v najvětčie horko a v prostřed žní (II. léta), tehdy se hned v kožich obláčejí, a die-li kto v najvětčí mráz o vánociech, že jest mu horko, tehdy oni jemu „my se potíme“ odpovědie. A prostě, druzí tomu což sami dělají, jiné učí a tak je chtie mieti, své i ne své. Známé slovo jest: Kdož nevěry a jidášstva neumie, nemóž státi a bude zkažen. V-uoči se pěkně a přieliš beze všie miery zakazovati a krom očí o všech napořád nic dobrého nepovědieti, než zle nebo posměšně o všech i mluviti i jednati a klevety babské a lotrovské beze všeho studu i sami rozsévati i od jiných licoměrníkóv přijímati najvětčie múdrost jest, a lež za pravdu jistiti, pravdu za lež tlačiti, od jiných opatrnost! Večť jsmy se dali! A krátce, k tomu jest v tyto časy přišlo, že ktož pochlebovati a takati neumie, za hrdého neb za sobě úfajícího od takových súzen bývá. Ale nynie zase ku póhonóm.

Pr. Ne jednostajní, než rozliční a mnozí jsú póhonové a tak nečíslní, jakž nečíslné jsú křivdy a škody, kteréž se jedněm od druhých radú, řečí, skutkem nebo úkladem dějí; nebo, by pak k skutku dovedeny nebyly, dieti se mienie volí nebo radú, jako vražda, zrada a jiné k tomu podobné. **1.** A z té každé křivdy, škody, myslí umieněné nebo skutečně dovedené, kteráž by se stala nebo státi měla, móž pohoněno býti; neb mnohé jsú nepravosti, na kterýchž se netoliko účinek skutečně dokonaný a dovedený pomstú práv popravuje, ale také sám úmysl a sama vóle přísností se práv mstí a káže. Neb nejsú ani zločinstva jednostajná: Některá, když se skutečně stanú, dosti času mají k pomstě. V některých, jest-li že toho, aby se nestala a nespáchala, neopatříš, když se stanú a dovedena budú, pozdě a darmo súdu čekati budeš. A někdy v některých příhodách pozdně by bylo skutku čekati, když by se úmyslu nepřekazilo, dřieve než by doveden byl k skutku, jako v zradě, v úkladu o zlezení zámku, v úkladu o hrdlo dobrého a nevinného člověka, a v jiných nešlechetnostech mnohých, na kterýchž netoliko sku-

tečná zločinnost, ale také úmyslem uložená a umieněná, by pak nebyla k skutku dovedena, vedlé světských práv tak přísně jako skutečně spáchaná kázána bývá, poněvadž vóle a mysl jest, kteráž hřeší. A ktož komu zle chce nebo žádá, by skutečně zle neučinil, nepřietel a škódce toho jest, komuž zle chce a žádá; neb té vóle a žádosti nic nemešká než nemožnost, aby k skutečné zločinnosti přivedena nebyla. A poněvadž tak nečíslné jsú pře a tak rozličné, musie býti i póhonové nečíslní a rozliční. Ale že o té věci, kteráž konce nemá, nemóž všecko od žádného vypraveno býti, z té příčiny o rozličnosti póhonóv některých, ne všech, bude ode mne vypsáno; neb z nových lstí nové se nepravosti rodie, a z nových nepravostí musie póhonové noví činěni býti; a kdyby se najrozpustilejšími a najhoršími obyčeji živo nebylo, nebylo by tak mnoho práv, súdov, nálezóv, ani póhonóv potřebie; lidská ve všem neskrovnost a pýcha mnoho súdóv, mnoho póhonóv dělá! A jakož prvé jest povědieno, vetché slovo jest, že ze zlých obyčejóv dobrá se práva liehnú. Ale již k rozličnosti póhonóv přistúpím. **2.** Jsú póhonové někteří z dědictvie, a ti neb z dědictvie dědičného, neb věnného, neb zástavného, nebo manského, nebo zápisného, nebo zádušnieho a kostelnieho. **3.** Jiní póhonové jsú ze škod nebo mocí učiněných nebo svévolně skrze přitaženie k súdu uvedených, a ti z malých, větších, prostředních, rovných i najmenších. **4.** Jiní jsú z dluhóv, jiní z sum jistinných, z proležalého jiní, někteří z úkladu, mnozí z moci, druzí z slibu, někteří ze rčenie, jiní z nářku cti, někteří z haněnie, z mordu, z hlavy a z peněz příhlavních, z vraždy, z bitie, jiní z podávenie, z únosu jiní, někteří také z násilie, druzí z základóv propadených, někteří také z falše nebo mince, kteráž rozličná jest, nebo listóv a pečetí i sekretóv a majestátóv královských najprvé; mnozí také z lúpežóv na cestách, z krádeže doma, z pálenie, z žhářstvie. Jest také póhon i z odboje, o kterémž při brání s komorníkem bude psáno. A jiní z jiných rozličných křivd, úkladóv, falší a lstí, ješto jich tolik jest, kolik nepravostí, ješto o nich jako psáti a mluviti těžko a proti mysli každému dobrému jest, tak i čísti i slyšeti žádnému dobrému nenie milo. (A když by všickni dobře dělali a od sebe každému spravedlivě činili, jakož k sobě chtie, a nečinili by žádnému, čehož sobě nechtie, a také ty, kteříž dobře činiti nechtie než

zle, kdyby pro zločinstva kázali, takových u sebe nepřechovávali a s nimi spolku nemievali, mnozí by póhonové minuli. Jakož jsú tak předci staří živi byli, za nichž a za času jich málo všech póhonóv bývalo, a zvlášť z moci, z krádeže a z zlodějstva; o úkladiech a lstech, nevěrách a neupřiemnosti za času jich málo nebo nic jest nebylo slýcháno, kdežto již nynie za najvyššie múdrost se u některých drží, a dobrota a spravedlivá upřiemnost za hlúpost se pokládá. A již se ti téměř najlépe všudy mají, kteříž najlépe dobré znášeti a všem všeho potakati umějí, a prostě, druzí tomu, co sami dělají, jiné učie a tak chtie mieti své i nesvé. Známé slovo jest: Ktož nevěry a neupřiemnosti neumie, nemóž státi a bude zkažen.)

22. Kde jeden a kde trój póhon.

1) Z každého dědictvie trój póhon má býti, z dědičného, manského, zápisného, zástavného i věnného. Ale při věnném jest rozdiel: 7) než napřed nenic před jinými aby měla. Pakli věna ve dskách nemá, tehdy též trojím póhonem jako jiní má poháněti. 17) Z hlavy trój póhon a z peněz příhlavních též; z slibu, ze rčenie, z násilie, z moci, 44) k těm titulóm se navrať a tu zprávy hledaj dalšie. Při póhoniech však jest otázka, a nevelmi k odpovědi snadná, móž-li člověk pána svého pohnati, když se jemu od něho křivda děje a zvlášť znamenitá, jakož se to nynie lidem dosti a zhusta přiházie. Mnohým a téměř všem se zdá, že nemóž; neb aby se který pán s svým člověkem měl súditi, zdá se to nepodobné. Některým pak se nazpátek zdá, že móž člověk pána svého pohoniti, poněvadž krále pána svého dědičného páni i jiní obyvatelé země pohonti mohú; proč by člověk neb služebník pána svého pohnati nemohl, a téhož práva proti svému pánu nepožil, kteréhož pán jeho proti pánu svému králi požívá. K té otázce odpoviedajte jiní, ktož tomu lépe rozumějí, já toliko co se jest při tom dálo, napíše, dalšie odpovědi k tomu jiným nechám. Mnozí páni pohnáni byvše od lidí chudých, odpoviedati jim nechtiece, za své lidi jsú je pokládali, a tím se súdu obrániti chtěli, ale to jest jim platno býti nemohlo, než musili jsú jim ač jsú je koli za lidi své kladli, na súdu odpoviedati (a to se najde v póhonných kniehách Bielých.)

1. Dědičného, zástavného, zápisného, věnného každého dědictvie trój póhon má býti. **2.** Ale při věnném jest rozdiel: Pohoní-li o dědictvie věnné vdaná po druhé muže mající, třmi póhony musí pohnati; pakli vdova o své dědictvie věnné pohoní, kteréž ve dsky vložené má, nemá než jedním póhonem pohoniti (neb jsú na to myslili, ktož jsú zemi české práva

ustanovili, aby v tom vdova opuštěna nebyla, než aby k svému věnu snáze přijíti mohla). Pakli věna dskami nemá, než před lidmi svatebními nebo listem nebo rukojměmi, item kdyby stav svój proměnila a muži ve dsky vložila, tehdy též trojím póhonem jako jiní má poháněti. **3.** Sirotci také z dědictvie jim odjatého, kteréž dskami okázati mohú, jedním póhonem pohánějí. **4.** Z ssutie jeden póhon. **5.** Z každého dluhu, kterýž summu sto kop grošóv přesahá, třmi póhony se pohánie. **6.** Z každé summy peněz nebo střiebra též, než z dluhu a z summy sta kop grošóv neb ze sta hřiven střiebra a níž až do kopy grošóv jedné, vše jeden póhon. **7.** Z hlavy a z peněz příhlavních trój póhon, z únosu trój póhon, z násilie též. **8.** Z slibu, z rčenie, z moci, z nářku cti, z haněnie, všudy jeden póhon. **9.** O všecky škody, buďte malé nebo veliké, od desieti až do sta tisíc hřiven a výše, vždy jeden póhon toliko. **10.** Z propadeného základu póhon jeden, z zlodějského pobránie jeden. **11.** A krátce o každú věc kromě z dědictvie, hlavy a dluhu nad sto kop všudy jeden póhon. **12.** O rociech k stání nepohnutých k těm póhonóm, a o rociech k stání na svědčenie jest již povědieno, tu kdež se jest o starostovi komorničiem mluvilo. Ktož chce roky všecky věděti, k tomu se navrať. **13.** Ale o póhonu, kdež se odboj stane, jaký má póhon býti, jest potřebie aby vědieno bylo, a z čeho a od koho. Kteréhož zpósob jest tento: *Pohániem tebe Petře z Hracholusk od najjasnějšieho kniežete a pána, pana Jiřího, českého krále, markrabí moravského* etc.; *od Jana z Janovic, najvyššieho purkrabí Pražského; od Jana z Cimburka, najvyššieho komorníka; od Jana Zajiece z Hazmburka, najvyššieho sudieho; od Jana z Rúpova, najvyššieho písaře královstvie českého; ode všech úředníkóv menších, od Jana z Solopisk, kterýž chtěl bráti, z odboje, od každého z desieti hřiven střiebra bez lotu, aby stál na hradě Pražském v pátek o suchých dnech najbližších.* **14.** Co pak se při póhoniech za právo drží, a co na toho z práva slušie, ktož pohoní, buď ze škod nebo z dědictvie, a nemá na zemi anebo méň má než jest pohnal, pokud urukováno má býti, aby se každý ktož pohoní, prvé v tom opatřil než k súdu přistúpí, o tom jest dosti povědieno v druhých knihách mých, tu kdež se o žalobě píše, a v týchž knihách tu, kdež se proti žalobě pohnanému naučenie dává. Kto se chce v tom zpraviti, k těm

titulóm a nápisóm se navrať, a tu zprávy poněkud pohledaj dalšie. 15. Při póhoniech však jest otázka, ale nevelmi k odpovědi nesnadná: Móž-li člověk nebo služebník pána svého pohnati, když se jemu od něho křivda děje, a zvlášť znamenitá, jakož se jest to lidem i služebníkóm druhdy přiházelo. Mnohým a téměř všem se zdá, že nemóž; neb aby se který pán s svým člověkem měl súditi, zdá se to nepodobné. Některým pak se nazpátek zdá, že móž člověk pána svého pohnati; poněvadž krále a pána svého dědičného páni a jiní obyvatelé země pohnati mohú, proč by člověk nebo služebník pána svého pohnati nemohl a téhož práva proti svému pánu neužil, kteréhož pán jeho proti pánu svému, králi, požívá? K té otázce nenie příliš nesnadná odpověď: Páni sobě lidi platné, i služebníky a pacholky za své penieze kupují a mají nad lidmi též jako i nad svými služebníky plnú i života moc i smrti, jakož práva ukazují; ale země sobě krále sama volí a jej dobrovolně podniká, od něho žádnými penězi kúpena nejsúci, než dobrovolně jemu poddána. A král každý zemi přísahu činí; ale lidem služebníkóm a pacholkóm svým páni nic neslibují, než od nich slib i přísahu přijímají. Nakonec, všichni lidé platní, pacholci i služebníci svoji nejsú ani svobodní, než zavázaní a nevolní; ale země krále nemajície jest svobodná a béře sobě pána, koho chce a toho sobě zavazuje aby ji spravoval, ne jakž by on chtěl, než vedlé svobod a práv té země starodávních. Než aby člověk, nebo pacholek, nebo služebník měl svého pána poháněti, všem se neslušné i nepodobné zdá a naprosto nespravedlivé. (Nález o tom v Červených póhonných, kdež Martin z Litovic pohánie Viléma ze Žďáru a v Bielých póhonných, kdež Michal Švorcl z Krupky pohánie Tiemu z Koldic.)

23. O moci.

[1]) Co se moci dotýče, ta jest nálezy... [10]) mám-li sobě hrdlo, život... [11]) moha se obrániti čili se brániti? [17]) ani statku svého brániti, než práva čekati. Jiní pak pravie... [23]) darmo práv žádal... [35]) bez pochyby.. [35]) ale i potřebný jest, [38]) k čemu mečové, kteréž za námi.. [42]) Ale jest ten jakož Cicero mluví, ne psaný, ale přirozený... [44]) v se vpili a vtlačili, [55])...nebo aby jich meči nebo nálezy kmetskými, [64]) než již toho od té doby hleď, [66])..proti němu v práviech položených.. [71]) kdyby se moci nesluščlo brániti; [78]) ani mniši ani Bratřie neudělají. — A o moci potud.

1. Poněvadž o právě jest povědieno, potřebie jest o právu odporné moci nemlčeti; ta jest nálezy starými přísně zapovědiena a pokutami těžkými statku ztracenie, k právu žádnému nedopuštěnie a za psance ode všech drženie obtiežena. (Jakož nález o tom jest v I. dskách Štěpánových. K. 17. *Také páni nalezli*, a v IV. dskách Matějových A. 5. *Páni na plném súdu* a jinde.) 2. Ale kdyby mi kto chtěl statek mój mocí bráti, nebo mně hrdlo mé a život odjieti, nebo škodu na zdraví mém učiniti, a já bych jeho moci mohl mocí svú odepřieti, mám-li statek sobě a zbožie své bráti dopustiti, mám-li sobě hrdlo, život nebo zdravie dáti odjieti, moha sebe i svého obrániti, čili se mám brániti? A jestli že se práva čekaje brániti nebudu, za nestatečného zóstanu, a k tomu škodu na statku, na zdraví nebo na hrdle vezmu. Pakli se brániti budu, snad v pokutu práv upadnu. Obé těžké a o obém rozličných lidí rozliční jsú rozumové. Některým se zdá, že se nemá žádný mocí, když práva jdú, proti moci, ani statkú, ani hrdla a života svého brániti, než práva čekati, a když by se mu moc dála, má před svým nepřietelem utiekati, až by se jemu v hrdlo vody nalévalo, a žádným se obyčejem nemá brániti, než vždycky práva čekati, by měl zabit býti raděje, nežli by se měl proti právu obrániti. Jiní pak pravie (a zdá se jich rozum lepší), že se člověk moci a násilí vždycky má brániti, jděte práva nebo nejděte; neb by pozdě a darmo pomoci práv žádal, kdyby sobě mocí dal hrdlo odjieti; a moc jest zastavena násilie činieciemu, ne násilí odpierajíciemu, a všecka práva toho dopúštějí, aby braň byla zdvíhána proti násilným, moc aby mocí byla zaháněna. Protož i nálezové o moci zastavují moc těm toliko, kteříž na jiné mocí sahají, ne těm, ktož se moci bránie; neb tak stojí nález: *Žádný jeden na druhého mocí nesáhaj*, a nestojí: *Žádný jeden druhému mocí na se sahajíciemu moci neotpieraj*. (Neb nočnieho zloděje vedlé desk římských jakžkoli, a denniého, jestli že by se mečem bránil, beze všie pomsty zabiti slušie.) A jistě, jestli že který čas k zabití člověka spravedlivě slušie, (jakož mnoho těch časóv jest,) bez pochybenie ten netoliko spravedlivý, ale i potřebný čas jest, když se mocí moc učiněná zahánie. Kteréž jestli že se brániti nemámy, k čemu jsú nám húfové naši, nás i k súdu následující, k čemu mečové a jiná braň, s kterúž na cestách jezdíme,

kdež meče za námi i na dvoře i na paláci nosie; k čemu tesáci a déky, s kterýmiž i do lavic chodímy i na súdě sedámy, kterýchž nám konečně mieti neslušie, jestli že jich žádným obyčejem užívati nemáme! Ale jest ten ne psaný než přirozený zákon, kterémuž jsmy se nenaučili, nepřijali, nečtli, ale z přirozenie samého jej jsmy zachvátili, v se vpili a na sobě jej vytlačili, k kterémuž nejsmy naučeni než učiněni, ne zpraveni ale narozeni, aby, jestli že život náš v které úklady, v moc, v meče nebo lotrovské nebo nepřátelské upadne, každému slušalo zdravie své vysvoboditi; neb mlčie práva mezi železem, aniž sebe čekati velejí; poněvadž ten, ktož by práv čekati chtěl, prvé by nespravedlivú pomstu trpěti musil, než by se spravedlivé dovolal. A poněvadž to i rozum učeným, i núze cizozemcóm, i obyčej národóm, hovadóm přirozenie oznamuje, aby všelikú vždycky moc jakž by koli mohli, od těla, od hrdla, od života svého zaháněli, nemohú toho ani kmetové za skutek zlý súditi, leč spolu usúdie všem, ktož by mezi lotry upadli, aby nebo meči lotrovskými nebo nálezy kmetskými zahubeni byli. A tak se zdá, že moc ta zapověděna jest, kterúž kto na nevinného, ano práva jdú, nebo i na vinného svým počátkem, právo opovrha, sahá, ne ta, kterúž se kto moc a násilie činiti chtějíciemu brání. A tak tehdy, ktož moc od hrdla svého, od statku, od zbožie mocí zažene, a svému se nepřieteli, kterýž naň mocí sahá, obrání, tu zastav, již mocí viece naň ani na jeho zbožie a lidi, jako on jest na tě a na tvé sáhal, nesahaj, aby jemu v nepravosti a v moci podoben nebyl, než již ty jeho od té doby hleď, ne jako on tebe mocí, ale právem, a z moci jeho poháněj, a pokut proti němu v náleziech položených na súdě žádaj. A tak moc při tom, ktož jest mocí jíti počal, a ne při tom, ktož se jest moci bránil, s pokutami na takovú moc nalezenými zóstane. Jinak neměl by žádný s mečem ani s jinú braní jezditi, když práva jdú, ani choditi, ani děl a zbroje rozličné na zámku nebo v svém domě mieti, kdyby se moci otporné moci otpornú neslušalo brániti, než práva a súdu čekati, a žádnému se nebrániti, než jako psáno jest: Dá-liť kto políček v líce pravé, podaj mu i druhého, a ktožť sukni vezme, přidaj mu i plášť; pakliť sukni i plášť vezme a pryč pójde, běž za ním a volaj po něm (jako jest Palček udělal), že ještě za ňadry měšec s penězi máš, a

čehož jest on tobě vzieti neuměl, to jemu dobrovolně sám daj, ješto toho ani mniši nynie, ani žádní zákonní bratřie, ani pikharti neudělají. — A o moci potud.

24. O některých zvláštních póhonech, jak se při nich póvod má vedlé práva zachovati.

[1]) Jsú mnozí póhonové, ješto ... [4]).. krátce naučenie a zprávu přeběhnúti, [5]) na súsedy zvolati, [6]) nebo zvoniti, [12])..přijď ke dskám; žádaj .. [20])..ukaž a všecko.. [23]).. nechtie-li, požeň .. [26]).. ke dskám a vezmi .. [37]).. předpíše. To póvod. [40]) vyznáno neb od písaře menšieho přidáno ... [41]) stalo. Šetř i toho. [50]) dědin, při skopání [54]) nohy, prstu neb jiného. [64]) Ten zpósob ačkoli ve dskách [71]) z práva vzieti. (č. 11, 12 a 13 není v rec. I.)

Pr. Nejedni také póhonové jsú, ješto se při nich lidé vedlé práva a staré zvyklosti zachovati neumějíce, škodu nebo bezpravie bez opravy trpěti musie. Užitečné mi se zdá, při těch a takových příhodách krátce, pokudž rozuměti budu, zprávu přeběhnúti, a najprvé o vybití nočniem. **1.** Komu se ten výboj noční děje, má na súsedy zavolati, aby ten výboj slyšali, nebo k šturmu zvoniti, nebo posly své a služebníky po súsediech poslati. Potom po vybití hned má to, co se jest jemu stalo, týmž súsedóm oznámiti, a je zvoditi po zámku, po tvrzi, po dvoře nebo po domě, po komorách, špižírnách, sklepiech, stodolách, chleviech, ten výboj jim oznamuje. A hned nepřepúštěje dvú nedělí, přijď ke dskám nebo na miestě svém pošli, a žádaj a kaž sobě dáti jednoho komorníka na ohledánie toho vybitie nočnieho. Kterýž tobě má z práva puštěn a vydán býti beze všech otporóv a všelikého meškánie. **2.** A toho když přivedeš na miesto, svolaje ty súsedy a lidi, kterýmžs již to prvé oznamoval, při jich přítomnosti komorníka též všudy zvoď po všem zámku, tvrzi nebo dvoře nebo domě, po všech pokojiech, a tu jemu dvéře vysekané, truhly, skříně, almary a zámky vybité nebo vylúpané ukaž, u chlévóv, u maštalí dvéře vyražené, u stodoly vrata vysekaná nebo vybitá, a všecko, kdežť se jest a na čem škoda stala, nic neobmeškávaje. **3.** A k tomu žádaj na súsediech svědomie, ať to vyznají; nechtie-li bez póhonóv, požeň jich k svědomí vedlé práva. **4.** Když to pak komorníkem obvedeš, též jakožs prvé súsedy a jakýmižkoli dobrými lidmi obvedl, jeď zase ke dskám nebo pošli, a vezmi jiného komorníka na póhon, aby

toho z výboje nočnieho pohnal, od kohožť se jest výboj stal. A potom k žalobě a k súdu tím obyčejem vším a tú cestú jdi, kterážť jest v druhých a třetích knihách ukázána. 5. Komorník pak první, kteréhožs byl pojal na ohledánie výboje, má sobě to vše hned v tvém domu, tak jakož jemu od tebe ukázáno bude, nic neopúštěje, od počátku až do konce, pravě, spravedlivě a rozumně sepsati, a potom ke dskám přijeda, má to ve dsky menšie s písařem menším věrně zapsati, tak jakž jest viděl, nic neujímaje ani co přičíněje z žádné přiezně ani nepřiezně, ani z kterých daróv nebo peněz, den a rok, kdy jest to ohledával, předlože a předpíše. 6. A o výboji, když by se ve dne stal, též učiň. To póvod. 7. Ale pohnaný, jestli že by byl tím nevinen, když k súdu a k slyšení to přijde, hleď toho pilně, když ohledánie komorničie čteno bude, jestli co jinak od komorníka vyznáno nebo přidáno bude, nežli se jest v pravdě stalo. Hleď i toho, srovná-li se komorničie vyznánie s svědomiem súsedóv a jiných svědkóv; neb nesrovná-li se v čemž koli, tehdy hned tvój žalobník skrz takové nesrovnánie při svú ztratí. Pakli se všudy všecko srovná, braň se, jsi-li nevinen, jakž móžeš, a čekaj nálezu panského; než, znáš-li se, žes vinen, smluv se raděje, než by se súdu a nálezu panského dopustil. 8. A takovýž zpósob práva vedenie jest při všech škodách, při zpasení, zžetí, zsečení luk a obilie všelikého, při lesóv, luhóv, stromóv a štěpóv zsekání, při ryb z rybníkóv pokradení, při zatopení gruntóv, luk, dědin, při ryb v rybniciech, v řekách, v potociech, v tóniech lovení nebo kradení, při zkopání hrází nebo rybníkóv ztržení, při úrokóv vybrání, včel a kobyl pokradení nebo zbití, zlata nebo pokladóv z země vykopání, ruky, nohy nebo jiného údu utětí, nebo kyjem zbití, nebo ranění, a při všech jiných škodách, kteréž by se tím nebo jakýmžkoli obyčejem stali od kohož koli. Najprvé je osvědčiti súsedóm jakéhož koli řádu, potom hned dřieve dvú nedělí komorníka na ohledánie těch škod od desk pojieti jednoho, potom druhého na póhon. Dále se svědomiem súsedským i jiných lidí, když poženeš ze škod, hleď opatřiti a na nich svědomie z dobré vóle žádati; nechtie-li pak dobrovolně se znáti, nelze než vedlé práva je k tomu skrze póhon připraviti, a tak se připravě a tím vším opatře k súdu státi. 9. Ten ačkoli způsob ve dskách při takových běziech, jak se kto

mieti má, nenie zřetedlně vypsán, však se v skutku a v obyčeji tak zachovává a tak se v starých spisiech, kdež co jest o práviech psáno, nalezá. **10.** Pravie tak staří a nalezá se v jich starých spisiech, když póvod nebo jeho posel na škod jakýchžkoli ohledánie s komorníkem vyjede; že s sebe kuklu má svléci, meč odpásati a pryč dáti, s koně ssésti; pakli nessede, ten kóň má sobě komorník z práva vzieti. **11.** Item o mord, když by se od koho stal, otci, bratru, synu, strýci, ujci, nebo jinému přieteli, v takovém účinku užitečné jest hned to před úředníky menšími u desk oznámiti potřebně, kterak se jest, v který čas a kde, v kterém miestě a od koho stalo. A při tom hned komorníka na ohledánie toho žádati, a jej vésti na to miesto, kde jest ten zabit, aby ohledal rány a shledl dobře i šaty jeho zbodené, zsekané a zkrvavené, a ty by měl komorník s sebú vzieti a ukázati před úřadem, a potom i na súdě před pány. A má komorničie viděnie a vyznánie, jak jest co viděl, dskami zapsáno býti. **12.** A též o zbitie anebo o raněnie, kdyby kto koho zbil, zbodl, zsekal, nebo zranil, móž-li sám choditi, má k úřadu jeti nebo jíti anebo se přivesti, a zbitie rány nebo zsekánie komorníku ukázati; pakli by sám jíti nebo jeti nemohl, tehdy služebníka ke dskám nebo posla svého nebo přietele má poslati, a žádati od desk komorníka na ohledánie zbitie, ran bodených nebo sečených, aby je viděl a ohledal, a potom ve dsky aby zapsáno to jeho ohledánie bylo vedlé práva. A k tomu svědky a próvody jinými, pokudž najdále móžeš, opatř se. A tak se podlé práva opatře najprvé, potom póhon vezmi. **13.** O únosu, o podávení etc. tak se zachovati každý má, jakž příčinu sezná, aby křik panny nebo paní byl proveden, a to svědomie, kteříž by ten křik slyšeli, aby u desk zapsáno bylo, vedlé řádu a obyčeje zemského. — A potud o takových rozličných o rozličné účinky škodách a póhoniech.

25. O placení od póhonóv vedlé práva.

[21]) Ale z svrchních sum starosta beře groš jeden od každého póhonu, písař menších desk jeden groš, ostatek od... [35]) poháněli anebo jakož se dává, když jeden dvú, tří, čtyř nebo viece. Ale ...

1. Co se placenie od póhonóv dotýče, to má napřed vědieno býti, že nenie jednostajné, ale podlé blízkosti a dalekosti krajóv,

v kterýchž přisedie ti, ježto pohnáni mají býti, větčie nebo menšie jest. Tak od některých póhonóv v jednom a témž kraji viece se platí než od jiných, a tak blízkost a dalekost kraje při póhonu ujiemá placenie od póhonu nebo přičiní. 2. Ktož se pohoní v Praze na Starém nebo na Novém městě nebo na Vyšehradě, od toho póhonu má dáno býti devět grošóv, i svědčenie póhonu v to počítajíc. Ale ktož se pohoní na Malé straně, na Újezdu, na hradě Pražském, nebo na Hradčanech, od toho póhonu má dáno býti devatenáct grošóv, i s vysvědčeniem póhonu. V Kúřimském, Slanském, Vltavském, Žateckém, Boleslavském a Čáslavském kraji od každého póhonu 19 gr., v Chrudimském a Hradeckém kraji 26 grošóv i s svědčeniem, v Plzenském 29 grošóv, v Bechyňském a Prachenském 28 gr. a to všudy i s svědčeniem. Tak se od póhonóv do všech krajóv platí, buď póhon z čehož koli buď, jakož nynie psáno jest. 3. Než když jest póhon ze škod, tu v každém kraji k té summě, kteráž svrchu při každém kraji napsána jest, má přidáno býti čtyři groše výš. A z těch čtyř grošóv pro škody přidaných dva béře miestokomorník a dva miestosudí. 4. Ale z svrchupsaných sum starosta béře jeden groš a písař desk menších, ostatek od póhonu béře komorník, kterýž pohánie, i s svědčeniem. 5. Ale k otporu ktož pohánie, do kterého koli kraje, tak do najbližšieho jako do najdalšieho, i do Prahy, od každého póhonu 21 grošóv má dáti; z těch písař má čtyři groše, starosta dva, komorník patnácte grošóv. 6. Při placení všech póhonóv toto se za právo drží: Pohánějí-li dva, třie, čtyřie, deset nebo dvadceti z čehož koli jednoho člověka, od každého póvoda má dáno býti tolik grošóv, kolikž se do toho kraje dává, kdež pohnaný přisedí. A zase též, kdež jeden póvod sám pohánie dvú, tří, desieti, dvadceti nebo viec, od každého má zvláště zaplatiti, tak vedlé kraje nebo krajóv, v kterýchž přisedí pohnaný, a vedlé póhonu, z čehož pohánie. Pakli dva dvú, třie tří, nebo čtyřie čtyř, a tak výše pohánějí, nemá viece bráno býti, než jakoby dva jednoho, neb třie jednoho, neb čtyřie jednoho poháněli, a tak jakž se dává, když jeden dvú, tří, čtyř nebo viece pohánie. Ale když obec, město, městečko, ves, klášter, konvent, fara osadnie, kolleje, a krátce, když které koli množstvie něterakým právem spojené pohánie kohož koli jednoho v blízkém nebo dalekém kraji, od toho každého póhonu dává se jedna kopa grošóv, a ze škod

vždy čtyři groše výš. Pakli obec nebo takové množstvie dvú, tří, čtyř nebo výše pohánie, vždy od každého jednu kopu, kolik jichž koli pohánie, dává. A zase též, ktožkoli [jeden] sám které obce nebo množstvie právem některakým obecním spojeného pohánie, jednu kopu grošóv dáti má. Pakli má viece spolupóvodóv, každý póvod též jednu kopu grošóv má dáti, tak že kolikž koli póvodóv bude, tolik i kop grošóv má dáno býti. Ale když obec obce jedna druhé pohánie, z čehož koli, a kteráž koli které koli, od toho nemá viece dáno býti, než jedna kopa grošóv a ze škod čtyři groše viece. Pakli jedna obec dvú obcí nebo tří nebo viece pohánie, nemá dáno býti než od každé obce jedna kopa grošóv, též jakoby jednoho obec poháněla, a zase též. — A potud o placení póhonóv; ale o placení od desk v jiných knihách posledních bude povědieno.

Najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Wladislawowi, uherskému, českému ꝛc. králi, markrabí morawskému ꝛc.

O práviech země české Viktorina ze Všehrd

počínají se

KNIHY ČTVRTÉ.

1. Předmluvenie a summa knih čtvrtých.

[2]) .. vedle práva má býti, od žaloby až do rozsudku, a kterakým ... [6]) kteráž v kaple Všech Svatých bývá. [8]) .. móž svú věc poněkud při súdu zpraviti. [12]) .. práva zemského jednati neumějíce k zmatkóm i škodám .. [14]) .. v potomních knihách psáti budu .. [16]) .. při úřadu bez hřmotu .. [17]) .. svá zbožie, ženy, děti, [20]) .. najužitečněje lıbí. Kterýmž [24]) .. a jiným lidem rozličné milosti činí. O těch i o jiných při dskách řízeniech a zvlášť o zvodiech ...

V prvních, druhých a třetích knihách mluveno jest o súdu zemském, jak osazen a držán vedlé práva má býti, ot zahájenie až do vzdánie jeho, a kterakým obyčejem má každý k tomu súdu připraven býti, od póhonu až do práva staného, od žaloby až do nálezu, od nálezu a práva staného až do na vrch práva dovedenie; nenie také ani o přísaze opuštěno, kteráž v kaple Všech Svatých na hradě Pražském bývá. Kdež každý, komuž by bylo potřebie, z těch knih móž svú věc poněkud, ač ne do konce, při súdu spraviti. Ale že mnoho lidí jest, kteříž své věci při dskách jednají a u desk viece o své statky a spravedlnosti jich než u súdu zemského činiti mají; a mnozí svých věcí u týchž desk pro neznámost práva zemského řiediti [jednati] neumějíce, k zmatkóm i k škodám často přicházejí, těch aby i jiných zpletkóv a škod poněkud ujíti mohli, v těchto i v potomních knihách z těch příčin psáti budu o právu, kteréž se při dskách zemských a při úřadu, pokojně, bez hřmotu súdného, den ode dne vede

a zachovává. Kterýmž lidé svá zbožie a dědiny, ženy, děti, listy, kšafty, klénoty, nábytky, svrchky i jiné potřeby všecky k tomu příslušejície rozličně řiedie a opatrují, jakž se komu najlépe a najužitečněje zdá. Kterýmž také Kská Jasnost, sirotky i zbožie sirotčie od otcóv, bratróv nebo strýcóv jich neopatřené, jakožto najvyšší všech sirotkóv poručník, poručníky dobrými opatrovati a spravedlivými potřebně ráčí; i také let týmž sirotkóm pro lepšie jich, když toho potřebie jest, JKskáMst přidává, a jiným lidem rozličné a mnohé milosti činí. O těch i o jiných věcech mnohých, kteréž se při dskách ne jedním obyčejem řiedie, a zvláště o zvodiech pro nezpravu i pro jiné pře, od trhu až do odhádánie, tyto knihy čtvrté vypravovati budú, jakož titulové jich a nápisové zvláštní o každé věci zejména předložení ukazují.

2. O uředníciech a úřadu desk.

[27]) .. někdy a opatroval, beře což ke dskám do truhlice přijde, od každé kopy čtyři groše české, a viec nic. [28]) Ti úředníky menšie Pražské opatrují... [32]) .. miesta žádného nemá. Úředníky všecky .. [34]) .. král JMst, kteréž ráčí a zná k tomu hodné a potřebné. [48]) .. najprvé miestokomorník, [56]) .. slúžie, knihy vynášejíce a zase... [60]) v jiné svátky znamenitějšie .. [65]) .. ode všech lidí znamenité úplatky den jako den berú. [80]) k úřadu desk přijda, sám z desk slyšal, což by komu potřebie bylo. Těch desk... [93]) Toto však před očima vždycky úředníci mieti mají, aby se znali, že ne páni, než všie obce a všech lidí jsú služebníci, neb za to od lidí k živnosti své úplatky berú, [97]) aby všem (neb jsú všech služebníci) slúžili, poněvadž úřad nic jiného nenie než služba a tak tehdy aby všem slúžili, se všemi lidmi bez křikóv a sváróv o jich potřeby povlovně jako služebníci mluviece ne křikajíce jako páni. Někteří jsú se vkupovati chtěli v ty úřady a jiní vprošovati, aby tudy ctěni byli, neznajíce toho, že vzácnost ne od úřadu brána, než úřadu od nich, když ho dosáhnú, má přidána býti. Nemysl sobě žádný, aby úřadem byl vzácnější; cos k úřadu přinesl, to v něm mieti budeš a vieco nic; žádného oděv nedělá lepšieho, ani vzácnějšieho, též i úřad. Nebo ktož bez úřadu jest, svobodný a sobě volný jest, ale ktož v úřadě jest, v službu poddán jest a již nenie sobě svobodným, než jiných všech služebníkem; protož i všie obci, chudému jako bohatému, každý z nich přísahu dělá, ale úředníkóm přísahy žádný nedělá, a protož jim ničímž povinen nenie, ale oni každému poddáni býti musie, poněvadž všech užívají a všem přísahu činie. A potud o úřadu a o úředníciech.

1. Úředníci (jakož v druhých knihách jest povědieno) na dvé se dělie: Jsú jedni najvyšší, druzí menší najvyšších úřed-

níkóv a jiných miesta držiecí. **2.** Najvyšší čtyřie jsú: purkrabí, komorník, sudí, písař. Ti sami u desk osobami svými nesedají, aniž jsú k tomu zavázáni, a z té příčiny, že sami u desk nesedají, jiné úředníky, kteříž miesta jich naplňují, menšie mají; při dobré však vóli jich to stojí, chce-li kdy který z nich nebo všickni k úřadu mezi menšie úředníky přijíti a s nimi poseděti; moc toho plnú všickni i jeden každý z nich má. **3.** Ale úředníkóv menších jest sedm: komorník, sudí, písař větčích, a menších desk písař, úředník králové, úředník probošta Vyšehradského, úředník podkomořieho. (To psáno v I. dskách Václavových A. I. A přitom jest i široce i potřebně, jak se mají všickni úředníci větší i menší zachovati, vypsáno.) **4.** A tolikéž jest všech úředníkóv zemských najvyšších s malými, totižto ti třie najvyšší již povědění, a čtvrtý purkrabí najvyšší, králová česká, probošt Vyšehradský a podkomoří. **5.** Ale ti čtyřie: purkrabí, králová, probošt Vyšehradský, podkomoří se dskami nic nebo velmi málo činiti mají; neb králová, probošt Vyšehradský, podkomoří, ti v zemském súdu ani u desk nesedají a od desk žádných dóchodóv neberú, krom probošta, kterýž za to, že jest dsky staré chovával někdy prvé a opatroval, ještě i nynie béře od každé kopy, což ke dskám do truhlice přicházie, čtyři groše české, a viece nic. **6.** Ten řád, ten zpósob těch sedmi úředníkóv s tolikéž jich náměstky, tak jakož svrchu povědieno jest, do dnešnieho dne se drží a zachovává nepohnutě. Ale že tito čtyřie se dskami nic činiti nemají: purkrabí, králová, probošt, podkomoří, z té příčiny napřed jest povědieno, že nejsú než třie úředníci desk zemských najvyšší, totižto komorník, sudí a písař. Ti úředníky menšie opatrují, ti při súdu zemském z práva býti mají (ale najprvé purkrabí najvyšší,) a dóchody u desk sami berú, jiní čtyřie často jmenovaní toliko své úředníky menšie u desk mají. Také miestopurkrabí u desk mezi jinými úředníky menšími miesta žádného nemá, než nahoře při súdu menšiem přede všemi úředníky menšími sedá. **7.** Ty úředníky všecky, najvyššie, malé i menšie, král český sám JMst, kteréž ráčí a zná zemi a k tomu hodné a potřebné, vedlé vóle své sadí a saditi má z práva, a jiný žádný. (Toho dóvod v IV. Matějových A. 2. *Léta božieho* etc.). **8.** Ale ještě při menších úředniciech jsú jiní, kteříž, ač úředníci nejsú, však proto při

úřadu bývají, jako ten, kterýž dsky na pargamén s papíru přejímá a píše; a opět jiný, kterýž dsky menšie zápisné s papíru na papír píše, a ten, kterýž komorníky vydává, ješto slove starosta. Jsú ještě i registrátorové dvá, kteříž u registr sedají, a komuž co potřebie jest v registrách nalezají. A k tomu komorníkóv množstvie. **9.** V těch rozdieliech a v tom množství tento řád se zachovává, že nahoře v laviciech na súdě menšiem Pražském nesedají než tito úředníci menší, tímto pořádem: Najprvé miestopurkrabí, potom miestokomorník, miestosudí, vedlé něho hned miestopísař, za ním úředník králové, za tiem proboštóv, po něm úředník podkomořieho, a na konci písař menších desk zemských. Starosta ani v súdu ani dole u desk v laviciech mezi úředníky miesta nemá, než mezi komorníky zóstává. Ingrossátor dole v laviciech miesto má, a sedá vedlé toho, ktož jest na miestě najvyššieho písaře; v laviciech nahoře v súdu nesedá. V jiném ve všem týž se řád i v sedání u desk jako v súdu zachovává. Komorníci úřadu služie, dsky k úřadu z truhel vynášejíce a zase do truhel snášejíce. **10.** Těch sedm úředníkóv u desk den jako den sedají, dvakrát se za den ke dskám scházejíce, ráno jednú, druhé po obědě, a to na každý den, kromě neděle a svátkóv úročniech; v jiné svátky znamenitějšie po obědě toliko u desk sedají. A když se k úřadu sejdú, mají najméně dvě nebo tři hodiny vytrvati, nikam se nerozcházejíce, tu lidi čekati, ne od lidí čekáni býti; a tu nalezeni býti mají, aby lidé v potřebách svých meškáni pro jich nebytie nebo dlúhé nescházenie nebyli; poněvadž za to ode všech lidí úplatky berú. **11.** V súdu i dole což z potazu má pověddieno býti, žádný jiný nemá mluviti z práva, než miestosudí, anebo ten, komuž by on poručil. Což se pak ve dsky kladenie a vpisovánie i vymazovánie a propúščenie z desk dotýče, neb stran vyptávánie, tu písaři samému (neb se to jeho úřadu dotýče) mluviti příležie, a jinému úředníku žádnému. Na komorníka samého sluší odhádanie. Zvody všecky třie mají: miestokomorník, miestosudí a miestopísař, a na ty pořád jezdie. Dsky zemské, pečeť zemskú miestopísař v své moci má a obého chová. Žádný úředník nemá se v dskách přebierati ani čísti; než miestopísař v velikých, a menší písař v malých, anebo kterýmž by miestopísař z menších písařóv rozkázal. **12.** Toto však jiným úřed-

níkóm jest dopuštěno, aby sobě sami, mají-li co svého dskami zapsaného, mohli přečísti, umějí-li; jinému žádnému; neb na to jsú dsky svobodné, aby každý člověk, chudý jako bohatý, k úřadu desk přijda nebo pošle kohož by chtěl, z desk slyšal, což by chtěl, (kromě svědomie k súdu nepřišlého) své neb čiež koli dsky, též i nálezy i žaloby i póhony, kolikrátž by se jemu zdálo. **13.** Těch desk, kteréž se tu píší, žádný přesvědčiti nemóž. (To na mnohých miestech jest psáno i nálezy panskými ztvrzeno). Než úředníky kmet nebo popravce nebo staří úředníci, kteříž jsú prvé v úřadech byli, mohú přesvědčiti. (Nález o tom v II. Mikulášových B. 2. v při Purkarta z Janovic.) **14.** Přitom toto za právo jest nalezeno, že všecky dsky zemské královstvie českého, veliké i malé, trhové i póhonné, i památné, mají jazykem českým přirozeným psány býti. (Nález o tom v Památných dskách: *Léta božieho 1495 v pondělí před svatú Kedrutú: Páni a vládyky.)* **15.** Toto však před očima vždycky úředníci mieti mají, aby pamatovali, že nejsú páni, než všie obce a všech lidí služebníci; neb za to od lidí k živnosti své penieze a úplatky berú, a to jest jich, jakož často slýchají, pluh. A věděti mají, že ne pro ně dsky, ale i oni i dsky pro lidi a pro všecku obec všie země jsú, aby všem (neb jsú všech služebníci, poněvadž každý úřad nic jiného nenie, než služba všem), ktož co u desk činiti mají, slúžili, se všemi lidmi bez křikóv a sváróv o jich potřeby, povolně jako služebníci mluviece, ne křikajíce jako páni. **16.** Také KMsti, pánóm, rytieřstvu i všie obci, chudému jako bohatému, každý úředník přísahu dělá dřieve, než se v úřad uváže, ale úředníkóm přísahy žádný nedělá. Ingrossátor a registrátoři té přísahy nečinie. — A potud o úřadu a úředníciech.

3. O trhu.

[1]) Počátek kupovánie a prodávánie od frajmarkóv a směn znikl jest, neb za starých nebyl jest peniez, než rozdielně kúpě a záplata ..... [20]) o práviech obecniech, v kterýchž učený nejsem, ale o českých ..... [22]) ale snad mnohým, a dobrým zvláště a upřiemým ..... [23]) toto se najprv u všech za právo ... [25]) najprv měl než by jinému prodával, [28]) trhu, neb při kladení ... [31]) (č. 6 v I. recensí není) [42]) žádného práva ani panstvie, [48]) *úředníci menší mají* ... [50]) *třetinú výš jménem pokuty a nákladóv* ... [53]) nebo sumu nebo věno nebo jakéž koli právo ... [58]) trhu se pokládá ...

1. Mezi lidmi všelikých řádóv a obchodóv počátek kupovánie a prodávánie od frajmarkóv a smĕn znikl jest; neb za starých a za najprvnĕjších lidí nebylo jest penĕz, než rozdielnĕ kúpĕ a záplata jmenována jest bývala; neb jedenkaždý vedlé potřeby své sobĕ neužitečným na užitečné a potřebné jest frajmarčíval. Ale že se jest nevždycky a nesnadnĕ přiházelo, když jeden mĕl to, čehož druhý žádal, aby také zase mĕl druhý to, což by onen přijieti chtĕl a čehož by potřeboval, nalezena jest mince, aby jejie obecná a známá vážnost a cena nesnadnosti smĕn rovností váhy zpomáhala. Z kteréžto vĕci k tomu jest přišlo, že již jiná vĕc slove kúpĕ a jiná penieze nebo záplata. **2.** Z kteréžto jednoho za druhé smĕny vedlé rovnosti kúpĕ a penĕz prodánie a kúpenie přicházie, a to slove trh. Kterýž jiného nic nenie, než mezi prodávajíciem a kupujíciem o kúpi vedlé rovnosti penĕz a kúpĕ s obú stran dobrovolné k přijetí jednoho za druhé svolenie. A bez svolenie obú stran žádný se trh dokonati nemóže, jako bez kúpĕ a bez penĕz. **3.** Ale o trhu co se v právích obecniech a přespolniech široce píše, toho na stranĕ nechaje, k trhu zvláštniemu a v zemi české obyčejnému se navrátím, ponĕvadž ne o práviech obecniech, než o českých toliko, kterýchž jakúž takúž známost mám, píši, k užitku Čechóm, ač ne všem, ale snad nĕkterým, a zvláštĕ dobrým a upřiemým. **4.** Při trhu v zemi české a právĕ zemském obyčejném toto se najprvé za právo drží: Ktož co prodává, aby to sám najprvé mĕl, a tak sám najprvé maje, potom jinému, chce-li, prodával; nemá-li toho a nedrží skutečnĕ, ale najménĕ právo k tomu, což prodává, má mieti; neb žádný prodávati nemóž, čehož nemá, jako ani dávati. **5.** A co prodá, to ve dsky klásti má, vedlé té smlúvy a trhu, jakž se mezi kupujíciem a tím, ktož prodává, smluví. Neb při kladení ve dsky to za právo jest, pokud se kupující s prodávajícím obapolnĕ a dobrovolnĕ smluví a svolí. **6.** Item má býti s obojie strany dobrovolné svolenie; bezdĕčnost trhu nečiní; vĕzeň, žena, služebník, leč svobodni jsúce, dobrovolnĕ prodadie své, trh se k držemné pevnosti ne hned sejde. **7.** Forma a zpósob trhu, tak jakž se ve dsky klade, jest tato: *Pavel z Svršna přiznal se před úředníky, že jest prodal dĕdictvie své v Svršovci, tvrz, dvór poplužní s poplužiem, ves celú, dvory kmetcie s platem, s dĕdinami, lukami, lesy, potoky, rybníky, kurmi, vajci, robotami,*

s podacím kostelním v Makotřasiech, i se vší zvolí, což k tomu přísluší, s plným panstviem, to vše, což jest tu sám měl a držal, v těch meziech a hraniciech, jakož v nich to vše záležie, tak a v témž plném právě, jakož jemu dsky od Valše z Vrchlabie plněje svědčie, žádného práva, zvláštnosti, ani panstvie sobě tu dále k tomu dědictví nepozóstavuje, Janovi z Podlajštínie a jeho dědicóm za tisíc kop grošóv českých z úplna zaplacených, a jemu jest toho dědictvie dědicky postúpil. Zpraviti má sám toliko před každým člověkem právem zemským, a zvlášť před věny a sirotky, jakož země za právo má. Pakli by nezpravil, tehdy úředníci mají zvésti kupujícieho na dědictvie zpravce, kdež má nebo mieti bude, třetinú výš peněz svrchu psaných jménem pokuty a nákladóv beze všeho póhonu, jakožto v právě staném. Těmi se slovy každý trh, tú formú, tím zpósobem ve dsky klade, když kto dědictvie prodává; též když plat nebo summu dluhu nebo zástavu nebo věno, nebo jakéž koli jiné právo, s malú proměnú týmž zpósobem se ve dsky zapisuje. — O kterémžto trhu po všech článciech jeho od prvnieho až do posledniehо, co při čem za právo, za řád a za obyčej se drží, vypravovati budu. A poněvadž jméno a titul toho, ktož prodává, na počátku trhu ve dskách se pokládá, z té příčiny příhodně o prodávajíciem najprvé budu psáti.

4. O prodávajíciem.

[1]) Ktož co prodává a ve dsky chce trhem klásti, má věděti . . . [10]) túž pokutu své nepravosti ponese. (Toho dóvod jest v Modrých dskách póhonných, kdež Bohuslav z Prahy pohánie Václava Skuhrovského, kterýž se jest o tu nepravost v Čechách najprvé pokusil a Václavovi ve dsky kladl, čehož jest sám neměl; též kdež Mikuláš Čapek z Dalkovic, že jest zapisoval dskami, sám nemaje, v túž pokutu jest upadl a z plného súdu pro takový běh v kázeň jest vzat. To psáno v týchž dskách, kdež týž Mikuláš Čapek pohánie Zigmunda z Ostrého. [40]) i ta jistá slova, [41]) v trhu položena: [47]) ani k svědkóv přijímání jeti... [64]) svým jménem a bratří nebo strýcóv . . . [67]) (Na to jest desk moře) . . . [84]) nemoci neb z jaké koli jiné příhody . . . [86]) nemóž ve dsky klásti . . . [88]) dědictvie královského, kteréž slove zápisné, ani kněžského, kteréž slove duchovní, ani cizieho ve dsky nemóž klásti; pakli by kto té všetečnosti byl a o takovú se nepravost pokusiti směl, má takový vedle práva kázán býti [94]) klade, přiznává [97]) 13. (schází) [109]) věděti, že což koli prodává, [114]) ze Mšeného. — Z kteréžto věci toto se zřetedlně bezpravie téměř po vší zemi od mnohých děje, že prodávajíce jedni druhým vsi, robot

zejmena neklad̊u ani jich sobě pozóstavují; a proto lidé chudí nebozí těžké a bezpravné roboty dělati a robotovati držitelóm svým musí, proti vší i božské i lidské, křesťanské i světské spravedlnosti, ješto takového bezpravie nepravého ani Turci ani jiní pohané nečiní. Z kteréhožto bezpravie, prvé v Čechách neslýchaného, mnoho zlého pochází, tak že lidé takového obtieženie nemilostivého snésti nemohúce někdy s gruntóv svým všeckno opustiece utiekají a utekúce v zlodějstvie, v mordy, v žhárstvie a v jiná zločinstva se dávají, a země tudy pustne a drahota skrze to a hlad v zemi přichází. Jiní týmž obtieženiem přinuceni jsúce proti svým panóm se zdvihají a hory vojensky osazují, dvory a dědiny, statky, ženy i dětí své opustiece, jakož se nedávno na Moravě stalo, že Zábřežští pro nespravedlivá obtiežente a roboty nepovinné zdvihše se pana Tunkle pána svého jsú porazili, zranili, zbili, bez mála zabili, tak že jest vždy od toho zbití nevstávaje umřel. A nyní v Čechách v kraji Prachenském (zkorr. v Litoměřickém) při Sv. Margretě lidé Adama Ploskovského, robot nepravých a vymýšlených nésti nemohúce, všickni jsú se zdvihli, vrch vojensky osadili a co z toho vyjde, ještě neviemy. Než bylo by potřebie spravedlivého v tom ode všie země chudých lidí opatřenie; ač chtie aby země nezpustla a ne nic najhoršieho a všie zemi škodného aby nezniklo; aby všeliká bezpravnost při lidech chudých a zádava přetržena byla a lidé v čemž sedie, to aby pánóm svým platili, a v čemž nesedie, aby na ně tím saháno nebylo, a řád zemský při lidech kmetcích ten aby držán byl, kterýž jest za staradávna držán byl, a přes to na lidi chudé aby výše žádným bezpraviem saháno nebylo. Ale nynie se k prodávajícímu zase navrátím. [154]) otpieral a v tom by léta zemská prošla, tolikéž moci ten vklad má, jakoby se přiznal a na miesto jemu zóstavené byl doložen. A též o jiných o všech, kteříž ač příbuzenstviem [161]) kterýmž by miesta pozóstavena byla, [164]) co se tím miení. [166]) Nemiení se tím (jakož se mnozí domýšlejí) to co by k tomu přislušalo což se prodává, než toliko svoboda na tom na všem i na jiném, což obecného k tomu příslušie, jako cesty . . . a jiné k tomu podobné. A jest zvóle na gruntiech, panstvie na lidech. — A potud o prodávajícím.

1. Ktož co dobrovolně a svobodně komu prodává a to jemu ve dsky chce trhem, když již prodá, klásti, má věděti, že to za právo v zemi české jest: Nemá-li sám toho ve dskách, což jest prodal, nemóž ve dsky jinému klásti, a to netoliko trhem, ale ani zástavú, ani zápisem, ani kterým jiným vkladem. **2.** Pakli by kto přes to ve dsky jinému, sám ve dskách nemaje, směl klásti, s hrdlem i statkem na královskú milost a panskú přijde, a k tomu za falešníka zóstane, jako i ten ktož by co prodal, k čemuž by sám práva neměl; též i ten, ktož cizie za své prodává, túž pokutu smělosti své ponese. (Toho dóvod jest v Modrých dskách póhonných, kdež Bohuslav z Prahy pohánie Václava

etc. A v týchž dskách, kdež Mikuláš Čapek pohánie Sigmunda z Ostrého.) **3.** A věděl-li by o takovém běhu kupujicí, že ten, ktož jemu prodává, toho což jemu prodává, sám ve dskách nemá, a přes to od něho ve dsky kladenie přijme, v túž vinu a pokutu jako prodávající upadne. (Toho dóvod v Modrých póhonných, kdež Otík z Tlučné pohánie Jana Žida z Vetli a tu při tom póhonu Oldřich z Svršna, že jest zapisoval Čečkovice Otíkovi Tlučnéři, sám toho ve dskách nemaje, a Otík přijímal zápis, věda, že jest těch dědin on Oldřich ve dskách neměl, pro tu vinu obá na plném súdu v moc a kázeň královskú vzati jsú). **4.** Ale, die někto: „Kterakž já pak mám dědictvie své, ve dskách jeho sám nemaje, v držení však skutečném jsa, prodav je jinému, to jemu ujistiti, poněvadž do desk klásti nemohu?“ Jiné rady nenie, než aby k tomu kladení ve dsky uprosil povolenie královské, nebo panské, jestli že by král v zemi nebyl. Pakli to sám máš listem nebo kšaftem, cos jinému prodal, žádaj KMsti, ať ten list nebo kšaft ve dsky vložiti rozkáže, a tak budeš moci bez zmatku jinému ve dsky klásti, a té pokuty, v kterúž jsú svrchupsaní prodavající a zápisujíci vešli, ujdeš; jinak nic. **5.** Má se také každý, ktož co ve dsky klade, svým vlastním a křestním jménem a titulem přirozeným jmenovati; jinak by kupujicí mohl i na trhu i na zpravě škodlivú ujmu mieti. **6.** Za právo se při trhu i při všelikém jiném ve dsky kladení drží a zachovává, že žádný ve dsky klásti nemóž nic bez osobnieho před úředníky přiznánie, a žádným listem, žádným psaniem, ani poslem nemóž se přiznati, než skrze se samého a svú osobú, přítomen jsa osobně, ne skrze přietele nebo súseda nebo služebníka. (Toho dóvod všecky dsky i ta sama slova, kteráž se po jménu a po tituli prodávajícieho v každém trhu kladú: *Přiznal se před úředníky* etc.) **7.** Řekl jsem „bez osobnieho před úředníky přiznánie“, a ne u desk; neb se přiházie, že úředníci menší z rozkázanie královského i chodie i jezdie k lidem, a tak se móž někto kromě desk přiznati před úředníky. (Ale k žádnému zdravému bez rozkázanie královského k žádné věci, ani k svědków vyslyšení, ani jich zapsání a přijímání jeti ani jíti nemají, ani k úředníkóm najvyšším, ani k kmetóm zemským; neb v tom žádné zvláštnosti nad jiné lidi ani kmetové ani úředníci zemští nemají, než též se při nich ve všem úředníci menší bez přijímánie osob jako při jiných najchudších zachovati mají.)

A to přiznánie před úředníky vyslanými kromě desk tak řádně, jakož svrchu stojí, přišlé, tolikéž moci má, jako by se u desk stalo, jakož o tom na svém miestě šíře bude povědieno. A tak kromě desk móž býti ve dsky kladenie; ale bez úředníkóv žádného kladenie, žádného přiznánie nenie, ani u desk. Toto se však znamenitě vymieňuje, že ktož s listem přiznavacím k úřadu přijde, že se to bez osobnieho přiznánie prodávajícieho ve dsky klade; a to z té příčiny přicházie, že se jest již prvé ten jistý před úředníky osobně přiznal, a na to ten list přiznavací vzal, aby již bez jeho přítomnosti mohlo tak, jakž se jest přiznal, ve dsky kladeno býti, a jinak nic. **8.** Děje se také ve dsky kladenie bez přítomnosti osobní a přiznánie přítomného, a bez ujmy práva a spravedlnosti kupujícieho, kdež bratr, kdež strýc starší svým jménem anebo strýcóv svých nedielných let nemajících ve dsky klade. **9.** Též i poručníci řádní svým a sirotčím jménem, bez přítomnosti sirotčie, mohú dědictvie jich ve dsky klásti, a sirotčím statkem svobodným zpravovati. (Na to jest dóvodóv ve dskách trhových [velikých] dosti.) I nálezy obecniemi to jest schváleno, že otec poruční každý statek sirotčí móž svým jménem a sirotčím prodati, dědicky zapsati, a jakž se mu zdá, odciziti, nic jinak než tak, jako sám nebo otec nebo sirotek let došlý. A to každému jest pevno a držemno kupujíciemu nebo přijímajíciemu, i neškodno poručníku prodávajíciemu, zapisujíciemu nebo odcizujíciemu. (Nález na to II. Nicolai B. 22. v při mezi Soběhrdem s jedné etc.) **10.** Má i to vědieno býti, že v některých příhodách ve dsky móž kladeno býti bez ústnieho přiznánie; poněvadž němý od přirozenie, kterýž se nemóž ústně přiznati, má moc ve dsky klásti, když úmysl svého rozumu a chtěnie móž kýváním hlavy nebo ukázániem ruky oznámiti. (To se najde v IV. dskách Matějových G. 14. *Páni o člověku němém.*) A též kdyby který člověk pro nedostatek zdravie svého a pro těžkost nemoci mluviti nemohl, zbožie své ruky ukázániem móž ve dsky klásti. Též i ten, ktož nenie od přirozenie němý, než z nemoci a božieho dopuštěnie, neb z jakéž koli jiné příhody případné na čas oněmie, móž ukázániem ruky nebo hlavy, komuž chce, zbožie a dědictvie své ve dsky klásti. **11.** Žádný, let nemaje přirozených nebo králem daných, nemóž ve dsky jménem svým klásti. **12.** Žádný zbožie a dědictvie krá-

lovského, ani kněžského, ani cizieho ve dsky nemá klásti; pakli by kto té smělosti byl a o takovú se nepravost pokusil, má takový vedlé práva kazán býti. (Toho nález jest v II. dskách Dúpovcových P. 29. *Item ktož jest koli která zbožie.* etc.). Bránie také toho i ta sama slova, kterýmiž se každý, ktož co ve dsky klade, před úředníky přiznává, kteráž v trhu jsú svrchu položena, že *prodává dědictvie své;* tehdy ne cizie, ne královské, ne kněžské, než své vlastnie dědictvie každý má ve dsky klásti. **13.** Než poruční otec, kterýž sirotčie dědictvie ve dsky klade, ten ne jako cizie již klade, poněvadž jest na miesto otce nastúpil, než jako právo k tomu maje; a proto se u desk nepřiznává, že dědictvie své, než že dědictvie sirotčie prodává nebo zapisuje jako mocný otec poruční. Z té příčiny po jeho vlastniem jménu a tituli ve dskách se při jeho přiznání ta slova pokládají takto: *Martin z Hořiněvsi, otec poruční sirotkóv někdy Maršových, přiznal se* etc. (II. Nicolai B. 22.) **14.** Nemá také žádný člověk dědictvie manského ve dsky zemské, ani dědictvie svobodného ve dsky dvorské klásti, ani na něm věnovati. (To stojí v Modrých póhonných, kdež Anežka z Kovářova pohánie Jana Calty z Kamenné Hory.) **15.** Při tom má každý ktož prodává, věděti, že kteréž koli dědictvie kto prodává, toho má dskami ze jména dotknúti; jestli že čeho ze jména dskami nedotkne, nenie to prodáno, což se ze jména ve dskách nepokládá. (Toho dóvod v Bielých póhonných, kdež Sigmund z Roznhánu pohánie Wiléma Ilburka ze Mšeného; a jiný nález mezi Sigmundem a Janem z Račiněvsi a Kunšem z Hrádku etc. 1465 v úterý po sv. Vítě.) **16.** Při tom tato se zádava děje druhdy, že prodávajíce jedni druhým vsi, robot ze jména ve dsky nekladú, a zvláště když jich od staradávna na lidech nenie, ani jich sobě skrze výminku v trhu pozóstavují; avšak proto ti, ktož kúpie, robot žádných nekúpivše ani jich ve dskách majíce, na lidech robot žádají, a lidé chudí těžké a bezpravné roboty dělati a robotovati jim musie, proti všie i božské i lidské, křesťanské i světské spravedlnosti, ješto takového bezpravie ani Turci ani jiní pohané nečinie. (Z kteréhožto bezpravie prvé v zemi neslýchaného mnoho zlého přicházie, tak že lidé, takového obtiežení nového a nemilostivého snášeti nemohúce, někdy z gruntóv svých statky své opustiece, utiekají a utekúce v zlodějstvie, v mordy,

v žhářstvie a v jiná zločinstva se dávají, a země tudy pustne, a drahota skrze to a hlad v zemi přicházie, zlodějstva a mordové se rozmáhají. Jiní tímž obtieženiem přinuceni jsúce, proti svým pánóm se zdvíhají a hory vojensky osazují, dvory, dědiny, statky, ženy i děti své opustiece. Jakož se nedávno na Moravě stalo, že Zábřežští pro obtieženie a roboty nezvyklé a nepovinné proti pánu svému jsú se pozdvihli a pána svého jsú porazili, zranili, zbili a skoro i zabili, tak že jest vždy od toho zbitie nevstávaje umřel. A nynie v Čechách, jakož se slyší, v kraji Prachenském při svaté Margretě lidé zápisní nebo královští některých vesnic, robot nezvyklých prvé a obtiežení znovu vymyšlených snésti nemohúce, všickni jsú se zdvihli, vrch vojensky osadili, a co z toho vyjde a k jakému to konci bude přivedeno, kto věděti móž? Než bylo by potřebie spravedlivého ode všie země chudých lidí opatřenie, ač chtie, aby země nezpustla a nenic najhoršieho a všie zemi škodného aby nezniklo; aby všeliká bezpravnost při lidech chudých a zádava přetržena byla, a lidé, v čemž sedie, to aby pánóm svým platili, a v čemž nesedie, aby na ně tím saháno nebylo, řád zemský při lidech kmetcích ten aby držán byl, kterýž jest za staradávna držán byl, a přes to na lidi chudé, aby výše žádným bezpraviem a zádavami nepovinnými saháno nebylo. Ale nynie se k prodávajíciemu zase navrátím.) **17.** Ktož bratřie nebo strýce nedielné má, let spravedlivých došlé, nemóž bez jich povolenie nic ve dsky klásti; bez přítomnosti móž, miesta každému z nich nechaje, aby se potom k tomu kladení přiznali, ač to chce ten, ktož jest kúpil, přijieti. A jestli že by se který nepřiznal, ani také ve dsky kladení otpieral, a v tom jeho nepřiznání a mlčení léta zemská prošla, tolikéž moci ten trh ve dsky vložený má, jakoby se i ten osobně přiznal, komuž jest miesto necháno a na miesto jemu zóstavené byl doložen. **18.** A též o jiných o všech prodávajíciech nebo ve dsky jinak zapisujíciech, kteříž ač příbuzenstviem žádným svázáni spolu nejsú, ale spravedlností, právem nebo jměniem nějakým rovným spojeni jsú, kterýmž by miesta byla pozóstavena, též o nich má rozumieno býti. **19.** Ale že se v každém trhu kladú tato slova: *i se vší zvolí, což k tomu přislušie,* užitečné jest povědieti, co se tím mienı́. Neb ne jedni za to držie, že by se těmi slovy

dědiny mínily, kteréž k tomu zboží příslušejí, kteréž se prodává a ve dsky klade; ale to jest jinak. Nemiení se těmi slovy to, což by k tomu příslušalo což se prodává, než toliko svoboda na tom na všem a k tomu, což prodáno jest, jako cesty, řeky, silnice, obce, močidla, vody a jiné věci k těm podobné. A jest zvóle na gruntiech, panstvie na lidech. **20.** Ještě, bratr mladší nedielný, sám bez povolenie bratra staršieho nemóž žádných dědiň a platóv prodávati; pakli by prodal, ten trh žádné moci nemá, by pak i ve dsky všel. (Nález o tom III. Plana B. 24 mezi Vaňkem z Valštajna.) — A potud o prodávajíciem.

5. O kupujíciem.

[1]) Ktož co u koho kupuje, [4]) jakť má zpravu dskami zapsati a jmenovitě-li jistým zbožiem nebo platem zvláštním má zpravovati, či vším, což má nebo mieti bude a sám-li či s jinými zpravcemi; aby nemá-li za zpravu dosti, aby majícieho ve zpravu doložil; neb pro taková o zpravu nesrovnánie mnozí rozdielové a nesnáze bývají; [15]) nenie, jakož o tom při trhu jest povědieno. Přiházie se pro to o zpravu... [27]) nemá kladeno... [23]) Praha však toho chce před sedláky a jinými městy napřed mieti, [35]) kladeno bylo, což by kúpili, bez povolenie královského, ale to jest jim nejednú zastaveno, a najíti se móž v Památných K. 15. *Najjasnější;* kdež jsú jim netoliko dsky, ale i všecka práva zemská, póhonové i súdové všickni staveni byli; ale když jsú právo zemské podnikli, jest jim to zase propuštěno. Též také [39]) kladeno býti, leč by k tomu KMsti povolenie dáno bylo [58]) který Pražák nebo Pražěnín co k kostelu [58]) za starých dálo. A také jich [61]) kdož v Praze domu nemá a práva [63]) zbožie svobodné zapisovati, nejsa Pražěnínem; a učiní-li [66]) někteří lidé zemanští pokúšeli [59]) Sedláci pak a dědinníci a měšťané, ti .... [75]) povolenie žádným obyčejem .... [79]) (č. 6. zcela není, v rec. I.) [94]) též i Němce i mnicha. [103]) královského, Němci žádnému, žádnému cizozemci. [105]) odjato býti a z země mají hnáni býti (Nález na to III. Andreae B. 1. *Najjasnější.*) Za právo při trhu [117])..v prvniem. Chce-li se pak kto toho uvarovati, když trh s druhým má, aby.. [123])..přijmi, aniž se v tom úředníkóv dokládaj, kteříž k tomu v laviciech sediece raditi neumějí; než přijma trh k sobě, zapiš potom.. [133]) a teprv tobě potom prodal, [137]) ...hledati úředníkóm, zapsal-li...

1. Svobodné dědictvie nebo plat ktož u koho kupuje, buď trhem dědičně nebo zástavú do času, prvé než trh dokoná, srovnaj se a uhoď s prodávajícím o zpravu, aby věděl, jakť má zpravu za též dědictvie nebo za plat kúpený ve dsky klásti, a

jmenovitě-lit jistým zbožiem nebo platem zvláštním má zpravovati, čili vším, což má nebo mieti bude, spolkem, a sám-li toliko či s jinými spoluzpravcemi; aby, nemá-li sám za zpravu dosti, aby majícieho v zpravu vedlé sebe postavil, anebo nemá-li sám po tom, což jest prodal, nic, aby miesto sebe jiného (raději než vedlé sebe) dosti majícieho ve dsky s jeho přiznániem zapsal. Neb pro taková o zpravu nekonečná nesrovnánie mnozí rozdielové a nesnáze u desk při kladení bývají, a častokrát se přiházie, že se i trh rozcházie, když konečného srovnánie, kterýmž se každý trh zavierá a koná, mezi kupujícím a prodávajícím o zpravu žádného nenie. Užitečné jest tehdy dřieve než se trh počne, o zprávu na konec uhoditi, aby se nebo nadarmo nebo k nesnázkám a rózniciem netržilo. Přiházie se také pro to o zprávu nesrovnánie, že i póhonové i súdové mezi kupujícím a prodávajícím bývají. **2.** Dále, ktož kupuje, v tom k sobě přihlédni a dřieve než kúpíš, pomysl, móž-lit to, což kupuješ, ve dsky kladeno býti; neb ne každý má ke dskám právo. **3.** A někdy pro toho, ktož kupuje, někdy pro toho, ktož prodává, často i pro to, což se kupuje a prodává, ve dsky kladenie se zastavuje. **4.** Pro toho, ktož kupuje, nemóž ve dsky kladeno býti, jestli že jest měščenín, sedlák nebo dědinník; neb žádnému měščenínu, žádnému městu, žádnému dědinníku, sedláku žádnému nic nemá ve dsky kladeno býti; neb jest jim kupovánie zboží svobodných zapovědieno (v II. dskách Dúpovcových J. 2. *Páni na plném súdu*). Lečby k tomu král JMst povolenie ráčil dáti, tehdy městu neb osobám svrchu psaným mohlo by ve dsky kladeno býti. (Dóvod toho v Památných knihách. N. 21. *Najjasnější knieže* etc.). — Praha však toho chce svobodu před jinými městy mieti, aby obyvatelóm jejiem, buďte sedláci nebo dědinníci nebo jiní jacíž koli obchodníci, ve dsky kladeno bylo, když právo městské přijmú a domy v Praze mají, cožby oni koli na zemi kúpili, bez povolenie královského, tak Staré Město jako Nové. — Též také žádnému kostelu, žádnému klášteru, kaple, oltáři, špitálu a nakonec žádnému záduší, žádné obci, kolleji, škole nemá ve dsky nic kladeno býti, item žádnému cizozemci, lečby k tomu ke všemu KMsti povolenie dáno bylo a relátor od JMsti ke dskám zvláště na to vyslán byl. A to povolenie KMsti hned při tom ve dsky kladení i

s poslem od JMsti na to (kterýž slove relátor) vyslaným má býti zapsáno, takto: *K kterémužto ve dsky kladení Najjasnější knieže a pán, pan Jiří z božie milosti český král etc. své milostivé povolenie dáti jest ráčil. Posel ke dskám od JMsti byl ješt Zdeněk z Šternberka, najvyšší purkrabí královstvie českého, z pánóv od JMKské k tomu jsa zvláště vyslaný.* Toto však při tom má vědieno býti, jakož kšaftové Pražští, kteréž Pražáci o svobodném dědictví svém dělají, ve dsky se kladú, když dvá z konšelóv ke dskám s těmi kšafty od celé rady přijdú a seznají o kšaftu, že jest řádně a spravedlivě přišlý, jestliže v tom kšaftu který Pražák nebo měščenín Starého nebo Nového města Pražského, co k kostelu, klášteru, kolleji, škole, oltáři, kaple nebo špitálu nebo jinak na zádušie a chudým odkáže, to se ve dsky klade bez povolenie královského. (A jest za mého úřadu pilně po starých dskách vyhledáno, že se jest to za starých dálo i za potomniech) A také jich kšaftové ne slovo od slova se ve dsky kladú, než rozum, a to toliko, což se desk dotýče, jakožto všecky dsky široce takového kladenie svědčie. Ale při tom se žádný jiný nemyl, ktož v Praze obývá a v Praze domu podšosnieho nemá a práva městského jest nepřijal, by mohl na ten zpósob kšaftem zbožie svobodné nébo dědictvie zapisovati, nejsa měščenínem Pražským, by pak i dóm v Praze měl podšosní nebo svobodný. A učiní-li to který ne Pražák, buď ktož buď, takové zbožie na KMst spadá. (Neb jsú se o to někteří zemané pokúšeti chtěli, v nemoci do Prahy přijedúce kšafty jsú dělali, jakoby Pražané byli; ale to jest jim jíti nemohlo.) Sedláci pak a dědinníci a měščané jiní, ti mohú pánóm nebo zemanóm dědictvie svá svobodná bez KMsti povolenie ve dsky klásti. (To stojí v V. Planových G. 6. *Item JMst toto povolenie* etc.)

5. Pro toho také, ktož prodává, druhdy se dsky zastavují. Nebo mniši s svými konventy, kanovníci, jeptišky, kněžie, kaplané, kollegiáti, špitálníci, žádnému ve dsky nic zádušnieho klásti nemohú bez JMKské povolenie zvláštnieho žádným obyčejem (neb to jich nenie, než královské), jako ani ve dsky kladenie přijímati. (Toho dóvod všecka taková ve dsky kladenie, kdež při každém kladení takovém nalezá se královské povolenie.)

6. Item kdyby kto co prodal, let nemaje; item kto by prodal dědictvie, jemu od někoho po smrti s uvázániem zapsané, a on

chtěl by to ve dsky trhem nebo zápisem, neuvázav se prvé v to, klásti; item kdež otci a dětem jeho dsky svědčie; item kdež samým dětem a otci nic: v těch ve všech příhodách pro toho, ktož chce klásti, dsky se zastavují a kladenie ve dsky, a pro jiné věci těm podobné, jako kdyžby žena muže majície z přinucenie prodala a ve dsky plačíci klásti chtěla; item vězeň, a jiné k tomu podobné. **7.** Přiházie se také, že se dsky zavierají pro to, což se prodává. Nebo zápisného dědictvie žádný ve dsky zemské klásti nemá, jako manského, jakož o tom i prvé jest povědieno, ani královského, ani zádušnieho. **8.** Z toho známo jest, že se dsky zastavují trojí příčinú, že což se kúpí, nemóž ve dsky kladeno býti: Nebo pro toho, ktož prodává, jako pro mnicha, kněze, opata, probošta, kaplana etc., nebo pro toho, komuž jest prodáno, jako pro měščenína, dědinníka neb sedláka, též i cizozemce, mnicha, opata, probošta a jiné jim podobné; nebo pro to, což jest prodáno, jest-li kněžské, královské, manské nebo kostelnie. A to má úředníky menšiemi všecko spraveno a opatřeno býti. (Neb .ti mají nálezy všecky obecnie i práva zemská ven uměti a znáti.) Z těch tolika příčin nezbytečně jest povědieno, ktož co kupuje, aby se v tom shlédl, móž-li to jemu ve dsky, což kupuje, vjíti čili nic; a najde, že netoliko sedláku a měščenínu nic, ale někdy ani pánu ani zemanu některé zbožie ve dsky nemóž kladeno býti bez povolenie královského. **9.** Cizozemci žádnému nemá a nemóž nic ve dsky kladeno býti, než to, co by v zemi kúpili, má jim to odjato býti (nález na to III. Andreae B. I. *Najjasnější* etc.,), lečby s povoleniem královským kúpili. **10.** Za právo při trhu jest, že žádný jeden s druhým v žádném trhu spolčiti se nemóže, takto, když trh dvěma neb třem svědčí a jeden z nich umře, aby diel mrtvého spadl na živého zóstalého; než diel každého mrtvého spadá na krále. (To se najde v I. dskách Prokopových U. 13. *Páni nalezli.*). A tak tím trhem nedielní býti nemohú, ani se jím spolčiti mohú, leč by byli prvé spolu v nedielnosti nebo v spolku; v takovém běhu nejde nápad na krále, než na živého zóstalého, jakož týž nález ukazuje. **11.** A ani syn s otcem od něho dielný, ani žena s mužem trhem spolčeni býti mohú, než též v tom nápad s mrtvého ne na živého zostalého, než na krále přicházie, jako v prvniem. **12.** Než chce-li se kto toho uvarovati, když trh se druhým spolu má, aby diel jeho na

krále po smrti jeho nepřipadl, zapiš svój diel, kterýž tím trhem má, komužť se jemu zdá, a tak toho zmatku a nebezpečenstvie ujde. **13.** Pakli co muž kúpie a chce, aby to po jeho smrti na ženu přišlo, nepřipúštěj ženy s sebú k trhu, než k sobě samému trh přijmi, a trh k sobě přijma, zapiš potom dluhem ženě po své smrti „s miestem“ nebo „bez miesta“. A to jest cesta příhodnějšie než prvnie. — A potud o kupujíciem. **14.** Každému, komuž král herb dá, beze všeho otporu má ve dsky kladeno býti, jako pánu nebo jinému zemanu najstaršiemu. (Dóvod toho dsky všecky.) **15.** Ještě ktož co ot koho kupuje, a má jemu ve dsky kladeno býti, nic dokonce na zpravu svého jistce ani na jeho jměnie nespoléhaj; neb i ta zprava s jměniem jeho mohla by zminúti [tě zklamati] a tobě ne k užitku než k škodě přijíti, a to takto: Kdyby on prvé svój statek (jakož se to druhdy přiházie) všecek někomu jinému zapsal, a teprv tobě potom diel téhož statku prodal, a v tom umřel, a zápisníci po smrti jeho tebe by z dědictvie kúpeného i z toho, kteréž tobě ve zpravě jest, právem vyvedli: v té příhodě i zpravať by nezpomohla. Toho aby se uvaroval, přijď prvé ke dskám, a kaž sobě hledati u registr, zapsal-li jest kde tvój súkup své zbožie; a nezapsal-liť jest, budeš svým jist. Pakli jest zapsal, k tomu jej držeti budeš, aťby prvé zápis propustil a z desk vymazal, než tobě klásti bude, anebo zpravce jiného dosti na zemi majícieho v tu zpravu miesto sebe nebo s sebú zavadil, a tak teprv i trh tvój i zprava tvá tobě bez zmatku, škod i súdóv pójde. **16.** A což koli o kupujíciem a prodávajíciem při trhu jest pověclieno, to též při zápisu, při zástavě a při jiných ve dsky kladeniech k těm podobných ve všech artikuliech a článciech, kromě samé zpravy, má zachováno býti. **17.** Ale že téměř vždycky, ktož co kupuje, to sobě a svým dědicóm kupuje, a hned v trhu po jeho jménu a tituli ve dskách tato se slova kladú *a jeho dědicóm*, z té příčiny ne nic i o tom musí pověclieno býti.

6. O dědiciech.

[1]) Jménem dědicóv netoliko.. [3]) ale také i strýci a obojích bratří i strýcóv i jich dětí, děti. [8]) i dědičky se tají, neb v právě českém dcera tak dobře dědí jako syn. Toho... [12]) i syny, že zemrú, [14]) při otci bez bratřie zóstanúci.. [15]) vkročiti a jeho užívati.. [24]) na svět pošlí také-li.. [29]) muži

svému mluvila takto... [49]) po nálezích starých Čechóv nalezá [61]) vyjímají, zřetedlné a známé jest... [65]) nadto pak klásti dskami takoví žádnému jinému nic nemohú, poněvadž.. [71]) Ale..přisúzeno (chybí). [80]) s bratry, ale také... [81]) beze všech synóv móž prodati, zastaviti, zapsati, [87]).. otpierati budú a... [88])... starší z nějaké potřeby znamenité svým a mladších [91]) jedniem po rodu, druhým po zápisu [100]) než na krále. A o dědicích...

1. Jménem dědicóv ve dskách netoliko synové se mienie, ale také vnuci i pravnuci a tak níže; a netoliko bratřie jménem dědicóv se mienie, ale i strýci a obojích bratřie, totižto i strýcóv i jich dětí, děti. **2.** Ale to vše má rozumieno býti o nedielných; neb když bratřie nebo strýci jsú sebe dielní, tu se jménem dědicóv ani bratřie nezavierají ani strýci, poněvadž ani vnuci ani synové, když by byli oddělení, jménem dědicóv rozumieni a zavřieni nemohú býti. **3.** Ještě, pod jménem dědicóv i dědičky se zavierají, neb v právě českém někdy dcera také dědí. (Toho dóvod v I. dskách Zdislavových B. 47. *Jan z božie milosti* etc.) Ale tehdáž dcera dědí, když jí otec nebo samu toliko po sobě pozóstaví, nebo maje i syny, že synové jeho zemrú a sestry neodbudú, anebo že je od sebe otec oddělí a dcera sama bez bratří při otci zóstanúci dědí. A ta má tím vším právem ve všecko zbožie otce svého vkročiti po smrti otce svého, nebo po smrti bratří svých, a jeho užívati též jako syn, i v jiná práva všecka pohlaví mužskému příslušná; jakož to vše týž nález v sobě plněje zavierá. **4.** Než jsú-li synové, tehdy vedlé práva, dcera dědíti nemóže, dokudž jsú bratřie její živi, než každé sestry odbyti bratřie moc mají, dadúc po nie, co se jim zdá. A čímž prvnie odbudú, týmž a ne menšiem všech jiných při vdání odbývati mají. (Nález na to v II. Mikulášových B. 2. v při mezi Annú a králem Václavem svaté paměti.) **5.** Alė jest otázka: Syn nebo dcera, ne z manželky řádné, než jinak pobočně na svět přišlí, také-li děditi mají, a také-li by to jim svědčiti mělo dskami jako dědicóm, což otci jich svědčí a jeho dědicóm, čili nic? Psáno jest, že Abraham měl dva syny, jednoho z nesvobodné a druhého z svobodné; z svobodné byl Izák, Izmahel z nesvobodné; a při tom stojí, že jest Sára muži svému, když jest syna měla, mluvila takto: „Vymec [vyvrz] nesvobodnú i syna jejieho s ní, neb nebude dědicem syn dievky s synem svobodné.“ A tak jest Abraham učinil, že jest Izmahele s mateří jeho nesvobodnú

Agar řečenú vyvrhl ven, a svobodné Sáry s synem jejím Izákem v domě jest a v dědictví svém nechal. To Písmo. Od kteréhož i řád práva českého se nedělí; neb v Červených póhonných, kdež Hynek z Wismburka pohánie Jana z Wismburka z dědictvie, pohnaný pravil, že nenie povinen odpoviedati póvodu, příčinu toho před pány pokládaje, že by póvod nebyl lóže pravého a řádného, a tudy že by děditi neměl. Páni to slyševše, odložili jsú toho súdu, a stranám státi kázali na druhé suché dni, aby póvod svědomiem se z toho nároku vyvedl, a pohnaný ten nárok aby naň provodil. Z kteréhožto nálezu známo jest, by neřádně přišlý syn měl děditi, že by páni nález hned udělali, a nařčeného o dědictvie s pohnaným hned súdem rozdělili. Než že děditi nemá, z té příčiny jsú toho súdu odtáhli, a jemu se z toho vyvoditi kázali, aby, vyvede-li se z toho nařčenie, tepruv dědil; pakli by se nevyvedl, k slyšení aby připuštěn a k súdu nebyl, jako ten, ješto se nemá oč súditi; jakož týž nález o tom plněje svědčí. **6.** A ještě se viece po náleziech starých nalezá, že netoliko ten, ktož jest neřádně na svět přišlý, nedědí a k súdu se nepřipúštie o dědictvie otcovské, ale i ten také, ktož jest nařčen tím, nemá slyšán býti ani k súdu připuščen, leč se z toho prvé vyvede. (Toho nález jest v Červených knihách póhonných, kdež Hereš z Březové pohánie Albrechta z Březové.) **7.** Ve všech také obdarovániech ciesařských i královských, kdež koho k řádu zemanskému král nebo k řádu panskému ciesař připúštie, zřetedlně se ta slova pokládají, že „on má toho řádu panského nebo zemanského svobody a práva užívati i dědici jeho od něho řádně splození a pošlí“. A poněvadž synové neřádně přišlí řádu, titule ani herbu otce svého užívati nemohú, než zřetedlně z toho se vyjímají, známo jest, že ani děditi v statku svého otce nemají, aniž jim co ve dsky móž, leč s povoleniem JKMsti, kladeno býti. Pakli by se kladlo, to by též jako jiné kladenie neřádné a proti právu na KMst přišlo a vyslúženo by býti mohlo. A nad to pak klásti dskami takoví otcovského dědictvie žádnému jinému nemohú, poněvadž nedědie; neb tak kladúce, cizie by kladli, ne své, a to čehož sami nemají ve dskách, ješto to obé jest proti právu a proti nálezóm zemským. A skrze takové kladenie i ten, ktož by věda to, od takových ve dsky kladenie přijímati směl, v pokutu práv a ná-

lezóv panských ztěžka by neupadl. (Ale však přes to přese všecko, když by co otci a takovým synóm jeho ve dsky kladeno bylo zejména, móž po dskách nalezeno býti, že jest to moc mělo i nálezem jest přisúzeno.) **8.** Má také vědieno býti, že nenie jedno, kdež se komu ve dsky klade *a dědicóm jeho,* a kdež se klade *jemu a dětem jeho.* Neb kdež se klade *dědicóm*, tu dcery, dokudž jsú synové a bratřie živi, nic nemají ani dědí; a kdež stojí *dětem jeho*, tu dcery netoliko s bratry svými, ale také i s otcem hned v tom dědie, a tolikéž v tom dědictví kúpeném jako otec sám a synové jeho mají. Jest ještě i tento a znamenitý rozdiel, že kdež stojí *dědicóm,* tu otec sám beze všech synóv to dědictvie móž prodati, zastaviti, dáti, zapsati, mějte léta neb nemějte, a beze všeho jich povolenie a přiznánie móž ve dsky klásti; ale kdež stojí *a dětem jeho,* tu otec ani synové po smrti jeho bez povolenie dcer, mějte léta nebo nemějte, prodávati, zapisovati ani ve dsky klásti nemohú. Pakli jedni bez druhých klásti budú, tehdy tomu kladení druzí otpierati mohú. A ktož tak kúpí, škodu vezme, leč by starší z potřeby znamenité a příčiny hodné svým a mladších bratří a sester jménem kladl. **9.** Má i to vědieno býti, že ženy dědicóv žádných nemají, než mužie. **10.** A dvojím obyčejem dědici bývají: jedním po rodu, jakož prvé jest povědieno, druhým po zápisu nebo kšaftu, tak že ktož dědice přirozeného nemá, móž sobě vzieti, kohož chce, za dědice, zbožie své jemu dskami nebo kšaftem zaváže. **11.** Jmenem *budúcích* nić se nerozumí, a darmo se a beze všie příčiny a bez rozumu ve dskách to slovo psávalo; a toliko se psalo ve dskách tu, kdež se ženám zapisuje nebo pannám. A když ty zemrú bez zápisu dalšieho, to na žádného z jich přátel nepřicházie, než na krále; neb budúcí jich žádný nenie, než ten, komuž oni dědictvie své zapíší. — A o dědiciech potud jest povědieno.

7. O přiznání osobniem u desk.

[1]) Každý ktož co dskami zemskými prodává, [4]).. při trhu povědieno, [6]).. dosti jest jemu příjemcí k úřadu na miestě svém poslati, [8]) A tomu příjemci úředníci.. [13]) co by cti jeho škoditi mělo, než spíše ten ktož.. [15])..nalezli, že trh i všecka zástava móž [20]) ani příjemce žádného u desk.. [23]).. ani příjemce jeho, nemóž.. [24]) K věnu když se najprvé klade, [26]).. osobně přizná; ženy tu.. [29]) na jiné dědictvie své nebo cizie převodí, tu

31) .. převodí; jinak musí .. nebudú-li ti všickni u desk a osobně se k přievodu nepřiznají, 39) by pak kto i příjemce na miestě svém poslal, 44) .. prodával. Úmluva .. 48) .. ot úřadu móž vzieti; 50) (ač jest to prvé bývalo) 52) .. všecky vzieti, k odhádání ...

1. Každý, ktož dědictvie které nebo plat dskami zemskými prodává, zastavuje neb jakž koli zapisuje, má se osobně před úředníky přiznati, kromě těch výminek, o kterýchž prvé jest při trhu „O prodávajíciem" povědieno. **2.** Ne tak ten, komuž se prodává, zastavuje nebo dskami zapisuje; neb při trhu, při zástavě dosti jest jemu, kto by přijal do desk, k úřadu na miestě svém poslati, kterýž tolikéž učiniti v tom móže, jako by kupující sám osobně při tom stál. A tomu, ktož tak do desk na miestě kupujícieho přijímá, úředníci beze všech listóv i svědkóv na slova toliko jeho věřie a na jeho rčenie ve dsky kladú, buď ktož koli a jakýž koli buď. Neb jsú i na to přieliš pilně a spravedlivě hleděli ti, ktož jsú práva zemi ustanovovali, že nemóž v nic podveden býti, komuž se co ve dsky klade, co by jemu škoditi mělo, než spíše tomu, ktož klade, jakož o tom dosti nahoře jest povědieno. Z té příčiny jsú za právo nalezli (kteréž se drženiem skutečným do toho času zachovává), že trh každý i všeliká zástava móž bez osobnieho u desk bytie kupujícieho ve dsky přijata i kladena býti, ale při zápisu, při dání, přítomnosti toho, komuž co se dává nebo zapisuje dluhem, [ani toho samého komuž se co dává nebo zapisuje,] ani jiného na miestě jeho žádného osobně u desk potřebie nenie. **3.** Ne tak při trhu. Nestojí-li osobně u desk kupující sám, ani jiného, kto by do desk na miestě jeho přijal, pošle, nemóž aniž má takový trh ve dsky kladen býti. **4.** K věnu, když se najprvé do desk klade, dosti jest vedlé práva, když ten, ktož věnuje, sám se u desk nebo před úředníky osobně přiznávaje, do desk věno klade; ženy tu nic potřebie ani žádného přiejemce nenie; neb k věnu prvniemu přiejemce nemá býti (dsky všecky to svědčie). Než když se věno jinam s jednoho dědictvie na jiné dědictvie věnujícieho nebo na cizie s povoleniem držitele převodí, tu musí přítomna žena býti i přiejemce, i ten, na čiež se dědictvie převodí; přiejemce, aby s manželkú převozujícieho přievod přejal, držitel aby k přievodu věna na své dědictvie povolení dal. Nebudú-li ti všickni spolu a osobně se k přievodu věna před

úředníky nepřiznají, nevejde ve dsky věna převedenie. Příčina toho, že bez vóle ženy nemóž věno převedeno býti. Neb se v přievodu v každém pokládá, že jest to dobrovolně přijala. 5. Spolek, diel, frajmark bez obojích stran osobnieho u desk přiznánie nemá ve dsky kladen býti, jako i smlúva, by pak kto i jiného k přijetí do desk na miestě svém ke dskám poslal. 6. Poručenstvie dětí a statku i pře móž ve dsky bez přítomnosti poručníkóv kladeno býti, a děkovánie z poručenstvie; též kvitancí všecky; též zápis propuštěn i trh móž býti bez toho, ktož jest zapisoval nebo prodával, osobnieho před úředníky přiznánie. 7. Úmluva, zvod, panovánie, odhádánie, uvázánie, zájem, škod ohledánie, nežádají osobnie u desk přítomnosti žádného, než poručníku se v tom ve všem nebo služebníku toho, kohož se dotýče, věří. 8. List obranní též po služebníku každý od úřadu desk zemských móž vzieti; póhonu již nemóž, než každý sám (ač jest i to prvé nedávno bývalo). A nenie v tom žádnému ani škoda ani omyl. 9. Jiné listy též móž každý po služebníku svém nebo po přieteli všecky od desk bráti k odhádání pro úrok, pro uvázánie, pro svědomie, též i ty listy, kdež se rok nebo pól léta napřed věděti dává. — A potud o přiznání osobniem u desk.

8. O úředníciech, když k komu jdú nebo jedú.

2) .. bez rozkázánie královského, 6) .. do času když v zemi krále nenie, pójčené. 9) jako kdyby kto byl nemocen a k úřadu beze lsti zlé sám by se vypraviti .. 14) všemi potřebami s dostatkem opatřeni jsúce. 20) při jiných úředníciech ještě menších zóstal; 23) .. z práva jeti, bez kteréhož nic u desk ani vně nemá a nemóž učiněno býti. A tak když komorník jede, sudí jeti nemá, a zase též; 31) na Vyšehrad, na Újezd 35) k komuž jsú odpuštěni, od toho se zvlášť má zúplna platiti .... 41) což jsú vně sepsali, má tak ve dsky a tak jakž se jest dálo, beze všie .. 54) A k tomu od svědkóv zvláště zaplaceno. Jezdieval ... 55) .. jest také, miesto najvyššieho písaře ktož drží, na meze ...

1. K žádnému člověku úředníci menší ani jeti ani jíti nemají bez zvláštnieho rozkázánie královského, než každý k nim a k úřadu, ktož co při dskách potřebuje, má osobně přijíti. A král móž rozkázati úředníkóm jeti nebo jíti když koli a komuž koli; ale páni té moci nemají, než toliko v plném súdu zemském když sedie, vedlé moci jim od krále JMsti do času, dokudž

by v zemi krále nebylo, pójčené. 2. Ale ani král, ani páni nemají k tomu úředníkóv držeti, aby k komu jeli nebo šli, leč by toho znamenitá příčina a hodná byla, jako kdyby kto maje ve dsky klásti, byl nemocen a k úřadu beze lsti zlé sám by se osobú svú vypraviti pro nemoc nemohl, anebo jiná některá příčina spravedlivá. 3. A ktož jest v Praze, k tomu mají jíti; než kto by vně byl, k tomu mají jeho nákladem, jeho koňmi a na jeho voze od úřadu jeti, i k úřadu se vrátiti zase, všemi potřebami na cestě, co se stravy dotýče, od desk i ke dskám opatřeni jsúce. 4. A nemají než třie toliko ven jezditi: komorník, sudí a ten, kdož miesto písaře najvyššieho drží. A v tom ti třie tento řád drží, že nikdy všickni nejedú, než vždycky dvá toliko, aby vždy jeden z těch tří, když jiná dvá vyjedú, při jiných úředníciech a při dskách zóstal; jede-li komorník, jede s písařem, a sudí doma zóstává; jede-li sudí, jede s písařem, a komorník doma zóstává; a písař při každém z těch dvú vždycky má z práva jeti v té potřebě. A také když miestokomorník jede, miestosudí jeti nemá, a zase též; ale písař vždycky má s jedním z nich jeti, nebo na miestě svém některého z menších písařóv vyslati. Než když k komu v Praze jdú, mají všickni ti třie svrchu psaní úředníci spolu jíti, i jiní menší úředníci s nimi. 5. A k komužkoli jeti nebo jíti mají, má jim dáno býti pět kop grošóv českých za tu jiezdu nebo chózi. A jdú-li k komu z té potřeby v Praze na Nové, na Staré město, na Vyšehrad, na hrad, na Újezd nebo na Hradčany nebo na Malú Stranu, tehdy těch pět kop grošóv českých na všecky jde spolu a rovně; pakli jedú ven, tehdy na ta dva toliko, kteříž jedú, a na jiné nic. 6. A což se koli před nimi jedná od toho, k komuž jsú od Kské Msti nebo pány odpustěni, od toho má se zvláště ke dskám a k úřadu z úplna platiti, tak jako by se u desk přede všemi dálo, a nic méně. 7. A to tolikéž pevnosti má, což se před těmi úředníky, kteříž vyjedú, děje, jako by se přede všemi ze spolka u desk nebo kromě desk dálo, beze všeho umenšenie. 8. A když se ke dskám zase vrátie, to, což jsú vně sepsali u toho, k komuž jsú jeli nebo šli, má to tak ve dsky vloženo býti v těch sloviech a tak, jakž se jest dálo, a jakž se jest před nimi ten přiznal, beze všie proměnnosti, ujmy i všelikého přidánie. A při tom má i to za-

psáno býti, že se jest to přiznánie stalo ze jména před těmi, kteříž jsú na to z rozkázánie královského vyjeli, a do desk vloženo má býti takto: *A to přiznánie stalo se jest před Leví z Maštova, miestosudím, a před Janem Planú, miestopísařem královstvie českého, kteříž jsú k tomu od Královské Milosti byli vysláni.* **9.** Na vyslyšenie svědkóv také z rozkázánie královského menší písař, kterýž svědky zapisuje, vyjieždí, tím vším právem jako úředníci větčí, o kterýchž jest povědieno. A má jemu též pět kop grošóv českých dáno býti, vóz a koni i strava opatřena, A k tomu od svědkóv zvláště zaplaceno má jemu býti, jako by je u desk zapisoval. **10.** Jezdieval jest také miestopísař na meze s purkrabí Pražským, ale to se již nedrží, než sám miestopurkrabí jezdí, jiného sobě písaře dobuda (a já také o ten zisk a dóchod nestojím); než na měřenie míle také jeden úředník menší jest jezdil, aby při tom měření byl. (Dóvod toho v Bielých póhonných, kdež Chomútovští pohánějí Jindřicha z Vřesovic.) — A o tom potud.

9. O listu přiznávajíciem [přiznavacím].

[4]) .. pro některé příčiny (kterýchž ... [16]) .. ne všem obecním píší, [28]) 6. 7. (chybí) [42]) král vstane, [48]) .. žádné pevnosti .. [53]) .. dánie znovu zapsalo, [55]) (č. 11. a 12. není v rec. I.)

1. List přiznavací, kterémuž rekognicie řiekají, jest, ježto se napíše u desk vedlé přiznánie toho, ktož co ve dsky chce klásti, tím vším obyčejem, jako by se hned ve dsky kladlo, než že pro některé příčiny a potřeby lidské (kterýchž mnoho bývá) nemóž se hned klásti ve dsky. Než ktož koli s týmž listem potom ke dskám přijde, tehdy se ve dsky klade slovo od slova, tak jakž prvé napsán jest, a ne jinak. **2.** A při tom listu žádné pečeti nebývá, než ktož miesto písaře najvyššieho drží, ten se jménem svým vlastním a titulem přirozeným i titulem úřadu svého případného podpisuje, jako takto: *Jan Plana, na miestě najvyššieho písaře královstvie českého.* Má také v tom listu přiznavaciem rok a den, když se to přiznánie stane, napsáno býti. **3.** Má se také sám najvyššieho písaře úředník v tom listu svú vlastní rukú podepsati, pro podvod, aby někdo jinde psaného listu k úřadu nepřinesl za ten, jako by tu u desk napsán byl. Z té příčiny také se ti listové písmem ne všem obyčejným píší,

aby ruku svú písař potom mohl poznati i svého písaře menšieho; proto, falšoval-li by kto jednu ruku, druhé aby falšovati nemohl. 4. A ti listové netrvají déle než do suchých dní najprv příštích od svého dánie, anebo dokudž král a páni súdu nevzdadie do druhých suchých dní, by pak bylo i po suchých dnech. 5. A někdy ti listové z té příčiny přicházejí, že ten, ktož jest prodal, chvátá pryč, a ten, ktož jest kúpil, jinú příčinú přijieti toho ve dsky kladenie nemóž; někdy, že ten, ktož kupuje, peněz, od desk což má dáno býti, při sobě na ten čas nemá; někdy také, že bez povolenie královského kladeno býti nemóž, a toho povolenie ne hned každý sobě móž dobyti, a z jiných příčin mnohých. 6. Ale najčastěje ten list přiznavací z té příčiny se dává, když kto sám u desk býti pro hodné nebo nehodné příčiny nemoha, při tom času, při kterémž by měl ve dsky jiným klásti nebo z desk propúštěti, služebníku nebo súsedu svému neb jinému komuž koli poručí, aby jeho jménem ve dsky kladl, a toho jemu svěří, aby všecko mohl jménem jeho u desk učiniti, jako by on sám tu byl a učiniti mohl. 7. A v tom každý, ktož to na se vezme, má se věrně zachovati a pravě, ne sobě to osobuje a na se přenášeje, než k ruce toho, od kohož by mu poručeno bylo, pravě přijímaje; pakli by jinak učinil (čehož se jest ještě jinému, žádnému v zemi nikdy nestalo, než mně od pacholka mého), ten by v pokutu najtěžší práv a nálezu panského beze všeho zmatku upadl. 8. Při tom listu za právo jest, že žádný list přiznavací, když suché dni najprvnie po dání jeho přejdú, anebo že s súdu zemského král se pány vstane a súd se do druhých suchých dní vzdá, nemá ve dsky kladen býti; neb žádné moci ani pevnosti nemá, a všecka jeho moc míjie a v nic obrácena bývá. A také ten list, když se ve dsky vpisuje, nepíše se datum jeho prvnie, kdy jest psán u desk, než to, když se do desk vkládá. 9. Ještě, umře-li ten, ktož tím listem svój statek zapisuje, dřieve než list ve dsky vejde, tehdy ten list žádné moci nenie a nemá ve dsky vložen býti, neb s živým živ jest, s mrtvým umierá; jako i póhon. 10. Móž se také na každé suché dni obnovovati za několik let, když s ním ten, kohož se dotýče, ke dskám přijde a toho žádá, ne tak, aby se jiný znovu psal, než k starému a prvé psanému aby se dánie toliko z novu napsalo, a prvnie dánie toliko aby přetrženo nebo zamazáno bylo.

11. A ta rekognicie móž a má na každého člověka dána býti, na rytieřského i na sedlského nebo městského, na pacholka i na služebníka, na muže i na ženu, jako jiné poručenstvie pře súdné; neb jiného nic nenie než svěřenie a poručenstvie. **12.** A ta jest dvoje, jedna, kteż se kto u desk přizná tak a v ta slova, jakž se ve dsky co klásti má, a ta se má dáti tomu, komuž se ve dsky klásti má; jiná, kdež se moc komuž koli dává, aby mohl slovem a jménem toho, ktož jemu poručí, klásti ve dsky nebo propúštěti z desk to, což by se jmenovalo; a ta nic jiného nenie, než svěřenie a poručenstvie, v kterémž každý věrně má tomu, ktož jest jemu poručil, učiniti. — A potud o listu přiznavaciem.

10. O relátořiech a relaciech ke dskám.

Tit. O relátořiech a relaciech ke dskám od krále. [1]) kterýž od krále ke dskám.. [8]) a s čímž poslán jest, u desk vypravuje.. [11]).. bez povolenie královského a relatora ve dsky vepsáno býti nemóže. Žádné poručenstvie sirotków králem dané, [18]) bez povolenie královského, žádné let sirotkóm od krále vyplněnie.. [20]) kromě Pražákóv, ani . . [28]) s povoleniem JMKské klade, [30]) 4. 5. (schází). [39]) v třetích Ondráčkových F. 8.) [48]) nežli jí od král sobě a . . .

1. Relátor slove posel ten, kterýž od krále nebo od pánóv z plného súdu nebo od země z obecnieho sněmu ke dskám pro kterúž koli příčinu poslán bývá, a s čímž od krále, nebo od panóv, nebo od země poslán jest, u desk to vypravuje. A toho móž král netoliko ústně ke dskám poslati, ale také i listem svým. **2.** A ten každý posel má při tom, k čemuž jest poslán od krále, zejména ve dsky napsán býti tak a tím zpósobem, jakož již povědieno jest tu, kdež jest o kupujíciem mluveno; a jest-li pán, tehdy z pánóv, pakli vládyka, tehdy z vládyk má napsán býti. (To stojí v III. Ondřejových F. 8. *Však to také úředníci.*) **3.** Mnoho zajisté při dskách se děje, ješto bez povolenie královského, nebo z plného súdu panského a bez relátora ve dsky napsáno, ani z desk vypsáno nebo vymazáno býti nemóže: žádné poručenstvie sirotkóv králem nebo pány na plném súdu dané, žádný spolek bez povolenie královského nebo panského, žádné let sirotkóm od krále nebo od panóv vyplněnie nemá bez relátora ve dsky kladeno býti. Též vysvobozenie z manstvie, jako

zápisného zbožie ve dsky kladenie bez povolenie Kské Msti a bez relátora ve dsky se nemá klásti. Kšaft žádný městu žádnému, kromě Pražanóm, ani měščenínu dědictvie, ani co jiného, též jako dědinníkóm a sedlákóm, ve dsky nemóž bez povolenie královského a bez relátora zvláštnieho kladeno býti. A též klášteru, kostelu, kaple, mnichóm, kněžiem, kanovníkóm, oltářníkóm a krátce k žádnému záduší, k žádnému špitálu. A též ani od kláštera, kostela, kaply, kolleje a od jiných obcí jakýchž koli kostelních, duchovních a zádušních, nemóž se ve dsky žádnému bez povolenie KMsti klásti, jakož o tom při trhu jest povědieno. A což se koli s povoleniem JMKské nebo na plném súdu panském klade, tu všudy jest relátora při každém takovém kladení potřebie. 4. Item žádný výpis z desk žádného trhu, zápisu, nálezu ani čehož jiného nemóž a nemá bez povolenie královského nebo panského dán a vypsán býti. 5. A co se vymazovánie některých věcí dotýče, ty také bez povolenie královského z desk nemají býti vymazovány; než z desk zápis „s miestem" nebo trh, nebo spolek, každý komuž dsky svědčie, beze všeho povolenie královského i panského, beze všech relátoróv móž propustiti. 6. Nemóž také žádný relátorem býti, ktož raddú královskú přísežnú, nebo kmetem, nebo úředníkem zemským nebo dvorským nenie. (To psáno v III. Ondřejových F. 8.) Co se pak dotýče relací, žádný kněz, a s krátkými slovy, žádný duchovní člověk nemá relátorem býti, by pak i raddú byl. Item žádný sám sobě relátorem nemá býti, neb by taková relacie byla podezřelá a snad by i od úředníkóv přijata nebyla. Nacházie se ve dskách, že miestokomorník a miestopísař také jsú relací ke dskám činili. (V Modrých póhonných, kdež Václav z Valečova poháníe Hanuše z Svídnice; a v Červených póhonných, kdež Václav, český král etc. Petra z Kosti pohánie. Ale mně se zdá, že jest úředníkóm menším příhodněje relací přijímati, nežli ji od krále nebo od pánóv sobě a jiným úředníkóm činiti.) — A potud o relátořiech a relaciech.

11. O zprave.

[1]) Zprava tak jakž se ve dskách pokládá, jiného nic nenie než všech zmatkóv, narčenie a závad na zbožie prodané nebo zapsané skrze

právo a súd, ne skrze moc a násilie, přišlých, třetinú výš než prodáno jest, nebo bez třetiny, beze všech póhonóv, věčné k vyvazení zavázánie a ujištěnie a na vrch kdyby k tomu přišlo, práva dovedenie. [6]) že každá zprava jde na dědictvie. [9]) A tak jest dědictvie ve zpravě s penězi spojeno, [14]) při každé zpravě ta slova se kladú, *že úředníci menší mají zvěsti kupujícieho na dědictvie zpravce, kdež má nebo mieti bude, třetinú výš ne dědictvie než peněz svrchu psaných, beze všeho póhonu, jako v právě staném.* [36]) 7. (chybí) [39]).. najbezpečnějšie, kdež kto zpravuje: *jakož země za právo má.* Některá do času kdež kto spravuje *za tři leta a za XVIII neděll,* a dále nic; a ta jest nejistá a jako nic. Jiná.. [49]) zpravce postavuje, kteříž mají.. [53]) i ten poslední, že někdo.. [54]) na prosto ho nezpravuje. Při tom.. [72]) beze všeho zmatku. Než ktož by stištěn byl, tomu.. [78]) nepříteli, má póhonem.. dobývati. Pakli.. [81]) neb v hřmotu vojenském.. [83]) než sám trh, leč by zvláštnie mezi stranami svolenie bylo; toho jim ani úředníci nemohú brániti, neb jsú dsky svobodné a tak v ně má kladeno býti jakž se lidé svolí a jak se lidem, ne úředníkóm zdá. Věno.. [95]) v třetiech Ondráčkových F. 13. [100]) a jeden z nich že nic nemá a druhý má.... saženo býti (to stojí v třetích Ondráčkových B. 3. v té při.. [119]) zavázáni, ale také kdyby dědicóv neměl, tomu každému, komuž by to dluhem po smrti své zapsal, [123]).. obdržal: i tomu jsú zpravovati dlužni, ktož tu odúmrť [125]).. nálezy vetchými okáži: [156]) (To se najde v třetích dskách Ondráčkových D. 14. [159]) 21 (chybí) [163]) tehdy by též pro nezpravu na zápisné.. [171]) Ačkoli se i promluví zprava i promlčí, však se tak [176]) k svědčení póhonu nebo k súdu nestojí; by pak i svému zpravci dal úmluvu. Než kdež súdná pře nenie a kto z toho vyveden jest, začež zpravu má, nehned promlčí zpravu, leč by kto (ale musil by velmi nemluvný býti, a tak dlúho jako učedlníci Pythagorovi mlčeti), za tři léta a za 18 nedělí nepromlúval, ten by zpravu promlčal. Než dokudž naň.. [188]).. zemskú miením a dědičnú. A při zpravě.. [191]) ani póhonu, ale hned k úředníkóm menším jdi, [200]). vypíši.. (konec).

1. Zprava, tak jakž se ve dskách pokládá, jiného nic nenie než dědictvie svého nebo cizieho pro dědictvie prodané, zastavené nebo zapsané, k očištění závad od práva na to dědictvie prodané, zastavené nebo zapsané přišlých, třetinú výš nebo bez třetiny, k věčnosti nebo do času jmenovitého, zavazenie. 2. Při tom vědieno má býti, že každá zprava trhová jde na dědictvie s jmenovitú summú peněz, tak že ne dědictvie proti dědictví zhola, než dědictvie proti dědictví v peněziech se odhaduje. 3. A tak jest dědictvie ve zpravě trhové s penězi spojeno, že jedno bez druhého netoliko býti, ale ani rozuměti se nemóže, aby nemohlo ani na dědictvie bez peněz ani na penieze bez dědictvie právo vedeno býti, než na dědictvie

v jisté summě peněz. **4.** A z té příčiny ve dskách při každé zpravě trhové ta slova se kladú, *že úředníci mají zvésti kupujícieho na dědictvie zpravce, kdež má nebo mieti bude, třetinú výš (ne dědictvie než peněz svrchu psaných), beze všeho póhonu jako v právě staném.* **5.** Proč o tom tak dlúze? Proto, aby každý rozuměl, ktož co kúpí, ujme-li sobě summy při kladení do desk, že sobě ujme i zpravy; a tolikéž jemu zpravy ujde, pokudž sobě sám peněz a summy ujme. Neb mnozí to činie kupiece zbožie znamenité za několik tisíc: aby méně od desk dali, kladú sobě trhy v summách malých, neznajíce toho, že viece zpravy mieti nemohú, než pokudž trh jich a summa peněz okazuje. (I přicházie na ně to, čehož se každý pilně varovati má, že pro málo ztracují mnoho, pro několik kop několik tisíc nebo set, ješto se toho každý, rozum opatrností spravený maje, varovati bude. A mnózí jsú již toho neopatrného kladenie litovali, a nejedni jsú pro to škodu na svých zbožiech i posměch od jiných trpěli.) Z té příčiny najbezpečnějšie jest, tak ve dsky přijímati a tak sobě klásti do desk úředníkóm rozkázati, a v té summě, jakž kto za jakú summu kúpí. **6.** Aniž se v tom slušie zpupností zbožie a nenařiekániem trouštovati, poněvadž žádný tím jist nemóže býti, aby jistě věděl, kdy nezprava a otkud přijde; neb i na zbožie nenařiekané nezprava ode sta let móž přijíti, kdež jeden druhému, a jiný tomu, a tomu opět jiný zpravuje. **7.** Než když jsú směny jednoho dědictvie za druhé, tu jest zprava bez peněz, než dědinami třetinú výš sobě zpravují. **8.** A jest zprava rozličná. Některá jest dědičná a věčná, a ta jest najbezpečnějšie; jiná do času určeného a jmenovitého, kdež kto zpravuje za tři léta a za osmnácte nedělí, a dále nic, nebo do menšieho času, a ta jest nejista a jako nic. Jiná zprava jest, kdež kto zpravuje vším, což má nebo mieti bude. Jiná, kdež kto ne vším než některým zbožiem jmenovitým a zvláštním zpravuje. Opět někdo zpravuje některým dědictviem napřed jmenovitě a potom jiným zbožiem svým vším, kteréž má nebo mieti bude. Někto také sám toliko zpravuje, jiný pak zpravuje sám napřed a vedlé něho jeden, dva nebo třie zpravce nebo viece jich. Někto pak sám nezpravuje a zvláště ktož nemá nad to, což jest prodal, než jiné miesto sebe zpravce s jich volí a přiznániem u desk postavuje, kteříž za to mají.

Bývá také zprava do summy toliko, za kterúž jest kúpeno, bez třetiny výš. A ty všecky rozdiely zprav a rozličností jich po dskách shledati móž, ktož chce; i ten poslední, o kterémž ještě nic povědieno nenie, že někdo dědictvie své prodada na prosto ho nezpravuje, než beze všie zpravy je do desk tomu komuž jest prodal, klade. **9.** Při tom, ktož co zapisuje, opatř se, aby nikdy (a zvláště za malú věc) mnoho zpravec nepřijímal, než na jednom dobrém, na dvú, nebo na třech najviece přestaň; neb budeš-li mieti mnoho zpravcí za malú věc, viece na zvody a na práva vedenie naložíš, než summa tvá i s třetinú výš bude moci postihnúti. A pak-liť přeběhne co přes náklady, čím toho uživeš? Když budeš mieti v tolika krajiech dědictvie, v kolika krajiech budú zpravce, těžce to v hromadu sženeš, a čím viece zpravcí, tímť viece nákladóv i nesnazí. Z toho toto zbeř: Jeden zpravce, za to dosti maje, jest najužitečnější. **10.** Při zpravě toto se za právo drží, že žádný před mocí, před ohněm, před lstí nezpravuje, ani před úkladem, než toliko před právem, když by z prodaného dědictvie kupující uvázániem s komorníkem, zvodem, odhádániem, věnem, listem obranním, súdem, nálezem panským nebo jiným právem jakýmž koli byl vyveden. Těmi příčinami a každú z nich má a móž sáhnúti na dědictvie svého zpravce, třetinú výš, beze všeho zmatku, jestli že se v tom vedlé práva zachová. **11.** Než ktož by s dědictvie kúpeného mocí byl vytištěn, spálen, nebo lstí zlú a úkladem s toho se zlúditi dal, a válkú nebo jinak se zbožie kúpeného, nebo s zámku zlezeniem stištěn byl: tomu prodávající žádnú zpravú nenie povinen; než ten každý tak o své dědictvie připravený toho na svém zhúbci a nepřieteli nebo úkladníku póhonem, právem a súdem zemským dobývati má. Pakli práva nejdú, tehdy rovnú mocí svého móž zase na každém dobývati, od kohož by mu koli bylo tak odjato, práv nečekaje; neb v válku, v hřmotu vojenském a mezi železem práva mlčie, aniž tomu chtie, aby jich čekáno bylo, než mocí jeden každý moci odpieraj, znaje, že zbroj proti zbrojným bráti, všecka práva dopúštějí, a moc jest zapověděna nálezy těm, ktož ji činie a ji začínají, ne těm, ktož se jí bránie, jakož jest v třetích knihách „O moci“ při konci šieř povědieno. **12.** Za právo se také při zpravě zachovává, že se ne každý zápis, ne každý dluh zpravuje, než sám trh. Věno se

také druhdy (ale to se velmi pořiedku přiházie) zpravuje. 13. Drží se také za právo, ktož pro nezpravu na zpravce, viece zpravcí než jednoho maje, chce sáhnúti, že má najprvé na jistce sáhnúti, a tepruv, což by se jemu tu nedostalo, toho má na spoluzpravciech jeho postíhati. (To najdeš I. Mauricii B. 5. *Páni nalezli* etc. a v III. Ondřejových F. 13. v při mezi Alšem z Rysmburka, a opět v II. dskách Mikulášových D. 22. v při Smila z Rychmburka.) 14. Toto však se vymieňuje, jestli že by jistec nic na dědictví neměl, tehdy móž hned na zpravce saženo býti. 15. Též také, když dvá spolu prodávají, spolu ve dsky kladú a spolu zpravují, a jeden z nich že nemá nic, čím by zpravoval, a druhý má, tehdy zprava všecka na tom, kterýž má, zóstává a na toho má saženo býti, leč by dědiny druhého zpravce okázal. (To stojí v III. Ondřejových B. 3. v při mezi Ctiborem z Bukóvky.) 16. Za právo také jest: Ktož zpravu má, a pohnán jsa nestojí, a právo na sobě ustáti dá, ten žádný pro nezpravu na svého zpravcí sáhnúti nemóž. (To psáno v Modrých póhonných, kdež Otík z Boršic pohánie Ctibora Sekerky.) 17. Též také i ten, ktož zpravce maje a z toho dědictvie jsa pohnán, za kteréž zpravce má, bez nich se súdí, a jim úmluvy vedlé práva nedada, když prosúdí, zpravu svú potracuje, a nejsú jemu zpravú zpravce povinni. (To najdeš ve dskách Viktorinových A. 24. v té při, kdež Dobrohost z Ronšperka pohánie Bedřicha. Jakož o tom jest i v třetích knihách povědieno, tu kdež se „O pohnaném“ píše. Ale nic neškodí o jedné věci potřebné několikrát psáti.) 18. Za právo se také v zemi české od staradávna drží, že zpravce netoliko tomu zpravú, komuž prodávají a trhem ve dsky kladú, jsú povinni, ale také i dědicóm jeho i jich dědicóm. A ještě poviem výše, že jsú ne samým dědicóm kupujícieho zpravú zavázáni a povinni, ale také kdyby to ten, komuž zpravují, dluhem po smrti své zapsal, nebo s kýmž by se spolčil, nebo také jestli že by umřel bez dědicóv a žádnému jinému nezapsal, a někto to na králi vyslúžil, a to obdržal: tomu každému nápadníku, společníku jsú zpravovati dlužni; i tomu, ktož tu odúmrť od výprosníka kúpí. A nechci, by mi kto toho věřil, leč to dskami a nálezy starodávnými okáži: Kdož komu statek svój po své smrti zapíše, a v tom zápise tato slova stojí: *V témž právě, jakož jest ty dědiny sám*

měl a držal, tehdy zpravce po smrti toho zapisujícieho jsú povinni tomu a těm zpravovati, komu a kterýmž jest dědictvie své zapsal — to se najde Wenceslai Andreae M. 7. *Páni na plném súdu.* Než nestanú-li ta slova v zápisu, tehdy zpravce zpravy mají býti prázdni. Též také, když se dvá zbožiem a dědictviem svým spòlčita obyčejem a řádem zemským, a jeden z nich umře, tehdy zpravce statku společníka mrtvého mají zpravovati týž statek společníku živému i dědicóm jeho — toho dóvod v týchž dskách v témž nálezu. Což se pak zpravy odúmrtí dotýče, toho nález jest I. Procopii U. 26.: *Léta božieho 1383 o suchých dnech letničních páni nalezli za právo: Kdež by koli král kterých dědin právem dosáhl, že vždycky kupujíciemu zpravce zpravovati mají vedlé zněnie desk královstvie českého, beze všie nesnáze.* **19.** Ještě při zpravě i toto má vědieno býti, že na dědictvie prvé věnem starším nežli jest trh obsažené, zpravú žádný sahati nemá, leč by ten, ktož se pro nezpravu vede, to věno prvé penězi hotovými ssul; tehdy by se tak mohl vésti pro nezpravu, a jinak nic. (To stojí v III. Ondřejových B. 3. v při mezi Kundrátem Štosem a Jindřichem Haléřem.) Než kdež by věno bylo zpravy a trhu poslednějšie, tu móž právo vedeno býti bez ssutie toho věna, a zvlášť kdyby ten, ktož se chce vésti, věnu kladení odpieral. **20.** Přiházie se také, že, kdež jest několiko zpravcí a o jistcových dědinách se nevie, a kupující se na dědictvie zpravec vede, a ti tomu vedení práva otpierají, má každý věděti, chtie-li zpravce tím zvodu otpierati, „že vědie dědiny jistcovy," že je mají kupujíciemu z práva okázati. A okáží-li, tehdy jich dědin má necháno býti a na jistcovy se dědiny má vésti; pakli dědin jistcových neokáží, ta zprava na dědinách jich i práva vedenie zóstává. (To se najde Wenceslai Andreae A. 23. v při mezi Oldřichem Medkem z Waldeka a Jaroslavem Plichtú, a v III. dskách Ondřejových D. 14. v při mezi Václavem Hrzaniem a Čeňkem Kobíkem.) **21.** A také v takovém práva vedení zpravce mají ukázati dědiny jistcovy tomu, ktož právo vede; pakli neukáží, má se na dědiny zpravce vésti. A jestliže by se prvé vedl na dědiny zpravcí než na jistcovy, tím nic neztratí než ten náklad. Než zvod ten, když by jemu byly dědiny jistcovy ukázány, má z desk propustiti. (Nález o tom II. Nicolai D. 22. v při Smila z Richmburka a Jana z Zaječic). **22.** Žádný se také nemóž

pro žádnú nezpravu na dědictvie zápisné a duchovnie vésti, než jestli že by, o tom páni nález udělali, (jako jsú po právě staném a po nálezu udělali, aby se každý mohl vésti pro nezpravu též jako po právě staném a po nálezu i na zápisné), tehdy by na zápisné mohlo vedeno býti, ale nynie nic. **23.** Ale snad by se někdo otázal: „Také-li se zprava promlčí?“ Ač koli druhdy se i promluví zprava, pojednú se také i promlčí. Však se tak brzo promluví jako promlčí; neb se pojednú promluví, jakž kto k súdu bez zpravcí svých, pohnán jsa, přistúpí, úmluvy jim vedlé práva nedada; jakož nahoře napsáno jest. A také se pojednú promlčí, jakož kto pohnán jsa k vysvědčení anebo k súdu, nestojí a neohlásí se, by pak i svému zpravci dal úmluvu. Než ktož pohnán jsa k póhonu i k súdu, stojí skrze se nebo skrze poručníka a úmluvu svému zpravci vedlé práva po komorníku od úřadu desk zemských dá, ten své zpravy ani nepromluví ani nepromlčí. Též také kdež súdná pře nenie, a kto z toho vyveden jest právem jakýmž koli, za čež zpravu má, nehned promlčí zpravy své, leč by tak dlúho mlčel, že by za tři léta a 18 nedělí nepromlúval a na svého zpravci právem nesáhl, ten by také zpravu promlčal. (Nález o tom II. Plana G. 28. mezi Zděnkem Kostkú z Postupic a Bohuslavem z Dobrošovic.) Než dokudž naň žádný ani súdem ani zvodem nesáhne, nikdy a věčně se zprava nepromlčí (zemskú miením a dědičnú, zhola beze všech výminek ve dsky zapsanú.) **24.** A při zpravě se tento řád zachovává: Ktož z dědictvie, za kteréž zpravu má, právem jakýmž koli vyveden bude, nehleď súdu ani póhonu, v žádné se otpory nedávej, než svých desk se drž, své zpravy následuj a po zpravě jdi, aby svého se práva spustě, v otpory a súdy se bez potřeby dada, spravedlnosti své i zpravu neztratil a viece se nedosúdil a nedootporoval. Než hned všech otporóv, všech póhonóv, všech súdóv cizích tobě nepříslušných nechaje, ke dskám zemským a k úředníkóm menším jdi, a najprvé úmluvu od úřadu vezmi, potom zvod, po zvodu panovánie troje, potom odhádánie, (jakož o tom o každém hned se mluviti bude, když prvé o třetině, o kteréž jsem zmienku v zpravě učinil, vypíši); neb spustíš-li se své zpravy, a v otpor se nebo póhon dáš, strach jest, by se sám k zmatku nepřivedl.

12. O třetině.

[1]) Zemská a dědičná zprava vždycky třetinú výš summy peněžité bývá. [4]) dvoje třetina jest a žádná jedna k druhé podobna nenie: Zpravná jedna, věnná druhá.. [9]).. co kúpeno a prodáno takto: [11]).. na to dědictvie, tehdy.. [13]) .. stálo, bude odhádáno a viece nic: [14]).. třetiny výš. A ta třetina.. [20]) což by pro to utratil... [21]) úředníky menšími na dědictvie...

1. V zemi české obyčejná dědičná a zemská zprava vždycky třetinú výš summy peněžité nebo dědictvie dána bývá. **2.** Ale že nekaždý vie, co jest třetina, té aby porozumieno býti mohlo, užitečné jest prvé třetinu rozděliti jednu od druhé; neb dvoje třetina jest po dskách zemských vyhledána, a žádná jedna k druhé podobna nenie. Zpravná jest jedna, věnná druhá, o kteréž se, když k věnu přijde, mluviti bude. Ale nynie o zpravné. **3.** Zpravná třetina jest třetí diel peněz a summy, za kterúž jest co kúpeno a prodáno, a též dědin a platu, takto: Když kto za tři tisíce dědictvie jaké kúpí, třetina té summy jest jeden tisíc, a přijde-li nezprava na to dědictvie tak za tu summu kupené, tehdy tomu, ktož jest kúpil, dědictvie zpravce jeho, což by za čtyři tisíce stálo, vedlé práva zemského bude odhádáno, a viece nic: Tři tisíce summy jistinné, a čtvrtý tisíc třetiny výš. A též dědin a platóv třetina při směnách a při frajmarciech, kdež se peniez nepokládá, má položena býti, aby se za tři lány odhádali čtyři, za tři kopy platu čtyři kopy, a tak vždycky. **4.** A ta třetina na každého zpravcí a na dědictvie jeho pro pokutu a pro náklady přicházie, aby toho kupující škoden nebyl, což by pro to jezdě a nakládaje utratil. Z té příčiny v každém trhu se pokládá, že kupující má zveden býti úředníky na dědictvie zpravce, „kdež má neb mieti bude, třetinú výš peněz, za kteréž kúpeno jest, jménem pokuty a nákladóv“, to jest, pro pokuty a pro náklady, jakož země za právo má.

13. O úmluvě.

[2]) Úmluva jest.. [3]) ..jiná spravedlnost předejde toho ktož právo vésti chce. [8]) nebo právo stané nebo panský přísudek nebo úředníków menších, [10]) spravedlnost, kteréž ten, čiež jest, bez práva vedenie dosieci a... [13]) spravedlnosti své vinnému s podániem. [14]) práva vedenie potomního, jestliže úmluvu přátelskú ten kdož vinen jest, potupí a zavrže. [15]) což dobří činie dobro-

volně. Však se přiházi, že.. [20]) z potupy ani z pychu, než proto, aby sobě úmluvú své zpravy nepohoršil, než jakž naň kto sáhne, též on dále na svého zpravci sahati bude. Přijietí však kto chce, [26]).. škody (Tak Plichta bratru... [32]) za zvod přijal v týchž dskách, tak Ridkéř [34]) ale pro nepravé, nevolné a zpurné jsú nalezena; neb spravedlivému žádný zákon.. [37]) a jiným úkladníkóm lestným.. [65]) jestli po právu staném, tehdy při právu staném, pakli po nálezu.. [68])..napsána. Bývá také.. [77]) zprava záleží ne na osobách, a na dědinách a na dědictvie.. [94]) prvé zastihl. Po dání úmluvy...

1. Při dskách zemských, též i při súdě královstvie českého úmluva jest práva vedenie počátek skrze zvod až k odhádání. **2.** Ale sama se z sebe nikdy nepočíná, leč prvé jiná spravedlnost některaká předejde toho, ktož právo vésti má. A ta jest mnohá a rozličná: Nebo právo stané pro nestánie na svědčení k póhonu, nebo za právo dánie pro nestánie k žalobě na súdu, nebo nález panský nebo úředníkov menších, nebo póhon, nebo vyvedenie z dědictvie trhem kúpeného nebo zápisem po smrti čiež koli připadlého nebo králem daného nebo po smrti společníka jednoho na druhého přišlého, neb některá jiná spravedlnost, kterúž ten, ktož předešlú spravedlnost má, k svému bez práva vedenie přijieti a toho dosieci a dojíti nemóže. **3.** A úmluva jiného nic nenie než oznámenie spravedlnosti své zpravci nebo vinnému s podániem k přátelskému umluvení a k výstraze práva vedenie dalšieho, jestli že úmluvu ten, ktož zpravuje nebo vinen jest, opovrže, tak aby každý, ktož z dobré vóle sám od sebe spravedlivého druhému učiniti nechce, právem jsa přinucen, musil bezděčně učiniti, což jest činiti měl dobrovolně. **4.** Přiházie se však, že po úmluvě dané někto se nesmluví, když má zpravu další; ale toho ten nečiní z potupy ani z hrdosti, než z potřebnosti, proto, aby sobě smluvú své zpravy nepohoršil; než jakž naň kto sáhne, též on dále na svého zpravci sahati bude, a zvláště, když se s ním jeho zpravce také po úmluvě jeho od něho dané umluviti nechce. **5.** Přijieti však, kto chce, móž za úmluvu, za zvod, za odhádánie, bez práva vedenie i beze všie spravedlností svých škody, a přijma, má-li dalšieho zpravci, móž naň vedlé práva dále sáhnúti, a nemá-li dalšie zpravy, též móž učiniti, a jako by se právo vedlo, za to přijieti. (Nález, kdež Petr z Piečiny pohánie Častolora. Tak Plichta bratru svému za dvoje

panovánie i za odhádánie přijal v Modrých póhonných, kdež Jaroslav Plichta pohánie. Tak Kunce v Moravěvsi, Jan Chodčovský za zvod přijal. Tak Ridkéř za úmluvu i za zvod Albrechtovi přijal v póhonných za ciesaře Sigmunda.) Neb jakož všecka ve všech národiech práva, též také i česká ne pro spravedlivé, ale pro nezbedné a zpurné jsú nalezena. Neb spravedlivému žádný zákon, žádné právo (jakož Písmo praví) nenie uloženo, než nepravým, falešným přísežníkóm a jiným úkladníkóm a spravedlnosti přestupníkóm; neb staré slovo jest, že z zlých obyčejóv dobrá se práva rodie. Z té příčiny žádný dobrý práva na se z úmysla nedopustie, ale však proti nepravému jeho slušně užívati bude. Ale zase k úmluvě. **6.** Úmluvy forma a zpósob jest tento: *Daj úmluvu od Petra z Kystry Janovi z Šontálu pro nezpravu dědin v Prčici, vsi celé, dvoróv kmetcích s platem, a pro přiekazy, kteréž jsú přišly, od Šebora z Mělnic, kterýž jest ty dědiny obdržal nálezem panským, ať to opatří do dvú nedělí.* **7.** To pro nezpravu; ale po právu staném takto: *Daj úmluvu Benešovi z Kunvaldu od Šemiana z Dúpova po právu staném, ať to opatří do dvú nedělí.* A též po nálezu panském. **8.** Ta úmluva nebo napomenutie k smlúvě každému, ktož ji žádá, má z práva od úřadu (jakož i jiné právo všeliké) puštěna a dána býti. Kterúž starosta komorničí ve svá registra najprvé, potom na ceduli komorníku má napsati, a komorníku aby dodal, a k tomu s tú úmluvú tak napsanú aby dojel nebo došel, rozkázati. A to všecko starosta má spraviti beze vší starosti, práce, nákladóv, zmatkóv i škody toho, ktož jest ji žádal, beze všech odtahóv a prodlévánie a všelikého obmeškánie. **9.** Tu úmluvu od komorníka povinen jest každý přijieti doma, vně, v městě, na cestě, u súseda, a abych krátce všecko pověděl, všudy, kdež jej komorník najde a zastihne, beze všech otporóv a nesnazí. Aniž tu jaká zlá opatrnost otpierajíciemu platna móž býti, neb komorníku v tom věřeno jest. Kterýž dojda s ní hned se zase vrátí k úřadu, a relací jeho té úmluvy tak dané ve dsky zapsána bude, rok a den k tomu, v kterýž jest tu úmluvu, komu a od koho dával. Neb se každá úmluva ve dsky vepsati musí; jestli pro nezpravu, tehdy při tom trhu, kdež zprava jest; pakli po právu staném, tehdy při póhonu; pakli po nálezu panském nebo úředníkóv menších, tehdy při panském nebo při

úředníkóv menších nálezu má býti napsána. A tak v jiných potřebách všech. **10.** Bývá také úmluva dána pro zastúpenie v súdu, když kto pohnán jsa z dědictvie nebo z jiné věci, za to, z čehož jest pohnán, zpravu má, a dá úmluvu svému zpravci, aby jej v tom súdu zastúpil; ta úmluva móž při trhu nebo při póhonu zapsána býti. **11.** Má při úmluvě také známo býti, že kolikrátž se úmluva béře pro nezpravu, vždycky držiteli dědictvie, kteréž v zpravě jest, má dána býti, a prodávajíciemu (jestliže toho dědictvie nedržie, kteréž jest v zpravu zavadil), nemá dána býti. Neb zprava nezáležie na osobách lidských, než na dědinách a na gruntiech, kterýmiž se co zpravuje. Též také ne na zpravci, jestliže jest to prodal nebo zapsal jinému, čímž zpravuje, pro nezpravu úmluva má vyjíti, než na držitele dědictvie toho, kteréž jest ve zpravu zavazeno, poněvadž zprava zemská nic na osobách nezáležie, než všecka na gruntiech a na dědinách a na dědictví ležie. **12.** Než po nálezu, po právu staném úmluva vždycky má dána býti tomu, na komž jest ustáno právo a na kohož se jest nález stal. Ale zvod má jíti na dědictvie, kteréž jest držal ten, na komž jest právo ustáno anebo na kohož jest nález učiněn, drž je potom ktož koli drž; však tak, jestliže jest to dědictvie póhonem zastiženo, jinak nic. Z té příčiny v tom se pohánějící opatř, kohož póhonem v dědictví zastihne, a ten tak zastížený póhonem, potom dědictvie své, v tom póhonu s ním jsa, prodá nebo na fortel jinému zapíše (jakož se to i nynie přiházie), aby tomu prodání a zápisu pohánějící otpor učinil, že jest pohnaný toho prodávati ani zapisovati neměl; proto že jest to dědictvie póvod póhonem prvé zastihl, jakož jest o tom v třetiech knihách v nápisu „Co póvodu“ široce povědieno. **13.** Po dání úmluvy ten, komuž dána jest, má hledati toho k smlúvě, od kohož jest jemu úmluva přišla, k němu přijíti nebo přijeti, ne ten, ktož úmluvu dává, a v tom se s ním smluviti. **14.** Pakli se neumluví v těch dvú nedělí od dánie úmluvy, vyjde naň po dvú nedělí a na jeho dědictvie, o kterémž se hned psáti bude, zvod. — A o úmluvě potud, o kteréž také nenic jest v třetiech knihách povědieno v nápisu „Co pohnanému.“

14. O zvodu.

[1]) Úmluvy zvód [16]) Hrdibora z Peštalovic, kterýž [24]) nečas jakýžkoli nebo jasno. Má.. [29]) dokonati a tak jej dokonaje, jakž má vedle práva býti,

má čiesti z listu nebo bez listu vyhlásiti před lidmi .. [46]) v tom nedělali [49]) úředníci, kteříž mezi jinými menšiemi větší jsú, komorník sudí a písař zvody mají, [52]) ale když jiní ještě z menších úředníkóv, než jsú ti tři svrchu psaní za ně na zvod jedú, [58]) Ale když se zvod od menších úředníkóv učiněný.. [69]) chce-li se zmatkóv, kteříž se i při tom mnozí přiházejí, uvarovati, [74]) odhádáno býti, když by.. [77]) k prodlení a k nesnázem mohl nezčíslným přijíti (jakož se jest . . . [79]) než skutečné kupujícieho nebo dědicóv jeho nebo póvoda uvedenie v jakéž koli a čížkoli dědictvie. A z trojí . . . [83]) ustojí právo a tomu ustání od pohnaného jemu se dostí neděje, a to kdežkoli právo ustojí; na svědčení póhonu, při žalobě a při súdu nebo . . . [99]) po nálezu obojího, většieho i menšieho súdu, žádný třetiny nemá... [104]) z Jilmanic). Nemá ani to mlčeníem pominuto býti, že . . . [107]) svrchupsaní (To najdeš . . . [110]) duchovnie zbožie odpor vložen býti; anebo vedl-liby . . . [132]) býti, a tomu nemají . . . [133]) co zmatečně dělá. [138]) proti zvodu klásti, aby práva . . . [141]) jakož se toho mnoho přihází.. [144]) i uvazání odpierají, [145]) a v pomstu práv vejdú a mají přísně vedle práva kázáni býti, neb ti posměch i lehkost.. [154]) a z těch takových otporóv byl by súd z súdu, [159]) když kto dědictvie obdrží nálezem.. [164]) zvod stal. Než kdež právo stané... [168]) podobné, tu zvod... [178]) a póvod má to dědictvie právem věnným držeti, dokudž by s něho.. [182]) že panovánie všecka tři mohú se před se vésti a mají, až do samého.. [184]) dokudž ten odpor súdem rozeznán nebude; [185]) a z té příčiny... s strany druhé (části této v I. rec. není).

1. Vedlé řádu a práva desk zemských úmluvy zvod ve dvú nedělí následuje. **2.** Na kterýžto zvod již ne komorník sám jako na póhon, nebo na jiného práva vedenie, ale jeden z úředníkóv, komorníka s sebú pojma, jeti má podlé práva. Ale na toho slušie, ktož zvodu žádá, nebo samému na zvod jeti, nebo póvoda miesto sebe poslati, kterýž by ukázal dědictvie úředníku, na kterémž se zvod má státi, i také v hospodách za úředníka a za komorníka aby platil a je na miesto aby dovedl. **3.** A jest zvodu forma a zpósob takový: *Já Jan z Plané, na miestě najvyššieho písaře, mocí úřadu svého s komorníkem Markvartem zvodím Petra Štuksu z Mikovic na dědictvie Janovo Mrázovo z Radimovic v Křivévsi na tvrz, na dvór poplužní s poplužiem, na ves celú, na dvory kmetcie s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky i se vší zvolí, což k tomu přislušie, na to na vše což tu týž Jan Mráz má, pro nezpravu dědin v Patokryjiech, a přiekazy, kteréž jsú přišly, od Hrdibora z Sedmipan, kterýž jest té dědiny v Patokryjiech obdržal nálezem panským, a to v tisíci kopách groší českých summy jistinné, a ve třech stech třidcieti*

a třech kopách a dvadcieti grošiech, též českých, třetinú výš, plným právem. **4.** Ten zvod a jiný každý má učiněn býti na dvoře, v hradě nebo v tvrzi, nebo v dvoře toho, na kohož se vede; pakli nenie hradu, tvrze ani dvoru popložnieho, než ves toliko, tehdy na vsi. A kdež se koli dělá zvod, má se pod nebem vně vedle práva, ne pod střechú dělati; buď déšť, nečas jakýž koli nebo zima nebo snieh nebo mráz. **5.** Má jej sobě také, kterýž jede na zvod úředník, sepsati prvé než se stane, aby vědieno bylo, nač jej udělati má, a z jaké příčiny, od koho a kde. A na miestě, kdež přiveden bude, tu jej sobě má vedlé práva a jakž pře a potřeba káže, dokonati a to dědictvie, na kteréž týž zvod učiniti má, ze jména sobě v týž zvod slovo od slova spíše (a tak jej sobě spíše, jak má vedlé práva býti), máť čísti z listu nebo bez listu vyhlásiti před lidmi jakéhož koli řádu. A ten zvod, ke dskám se zase vrátě, tak zapsati má ve dsky, jakž jest učiněn vně, a ne jinak. Kterýž se takto ve dsky vpisuje: *Léta božieho 1495 v středu po sv. Margretě Jan z Plané, na miestě najvyššieho písaře královstvie českého, s komorníkem Krkem zvedli jsú Petra Štuksu* (tak jakž prvé stojie), a naposledy tato slova se připisují: *Vyznánie téhož úředníka.* **6.** A má každý zvod na svém miestě zapsán býti: Jestli že se stane pro nezpravu, tehdy při trhu, kdež jest prodáno a nezpraveno; pakli po právu staném, tehdy při právu staném a při póhonu, kterýmž jest ustáno; pakli po nálezu, tehdy při nálezu, též jako jest o úmluvě povědieno. **7.** A každý zvod má se při úmluvě psáti; neb každý zvod úmluva má z práva předjíti. **8.** Ale ještě jest při zvodiech rozdiel. (Neb staří, kteříž jsú práva zemi české nacházeli, nic jsú bez příčiny, nic nadarmo, nic nálichem a štěstiem v tom jako ve všem jiném nedělali, než s rozumem všecko, s radú a opatrností viece než lidskú.) Ti jsú tak nalezli, že vedlé práva a jich zřiezenie sami tři úředníci, miestokomorník, miestosudí a miestopísař, zvody mají, a na ně, když komu toho potřebie jest, nebo sami jezdie nebo jiní za ně z spolu menších úředníkóv. A kolikrátž koli sami jedú, tehdy zvod činí každý z těch tří mocí úřadu svého; ale když jiní za ně na zvod jedú, tehdy každý z menších úředníkóv jménem nebo mocí všeho úřadu zvod činí, a ne mocí svého úřadu. **9.** A když se zvod učiněný od svrchupsaných tří ve dsky zapisuje, tehdy se na konci zvodu (jakož

již povědieno jest) toto přidává: *Vyznánie téhož úředníka;* ale když se zvod od jiných menšiech úředníków kromě tří svrchupsaných učiněný ve dsky vpisuje, tehdy se na konci takto přičiní: *Vyznánie téhož úředníka a komorníka.* (Dóvod toho všecky všech zvodóv dsky a obyčeje zachovávánie starého.) A má písař pilen býti, aby toho neobmeškával, než ten řád při vpisování zvodóv ve dsky aby pamětlivě tak zachovával. **10.** Má také každý úředník, kterýž zvod činí, výpis zvodu z desk s sebú vzieti, proč a od koho a v čem má zvod dělati vedlé vóle jeho, takto: *Máš zvod udělati od Jana z Semčic na dědinách Alšových z Sútic ve třech stech kopách grošóv českých dluhu, po panském nálezu* (nebo jinak, kdež póvod povede a ukáže vedlé vóle jeho.) **11.** Ktož na zvod vede úředníka, chce-li se zpletkóv (kteříž se i při tom přihoditi mohú ne jedni, ale viece) uvarovati, veď na všecek statek zpravce svého nebo pohnaného, ani se na to obracej, že tvú summu přesahá; nic tobě to neškodí ani tvému zpravci nebo pohnanému; neb odhádáno tobě viece nemóž býti přes tvú summu. Ale když by na méně vedl, než tvá summa káže, nemohloť by odhádáno za všecku summu tvú býti, když by na všecko zvodu neučinil, leč by opět znovu právo vedl, a tak by i k nákladóm a skrze to k škodě i k prodlení a k nejedněm nesnázem mohl přijíti, (jakož se jest Václavovi z Rastel přihodilo a jiným některým). **12.** Má i to vědieno býti, že zvod nic jiného nenie, než skutečné uvedenie kupujícieho, nebo dědicóv jeho, nebo póvoda vedlé práva v dědictvie zpravce nebo pohnaného. **13.** A z trojie příčiny toliko zvodové přicházejí: Najprvé po právu staném, když kto na kom ustojí právo, anebo když se komu za právo před súdem dá, a tomu ustání nebo za právo dání od pohnaného jemu se dosti neděje; a to na svědčení póhonu, při žalobě, při súdu nebo v kaple Všech Svatých při přísaze. Druhdy pro nezpravu, když kto z dědictvie kúpeného, králem daného, zápisem nebo spolkem naň přišlého jest právem kterýmž koli vyveden. Třetie a poslednie po nálezu panském nebo úředníkóv menších, když kto nálezu dosti učiniti nechce. **14.** Za právo země česká má, že každý zvod jest k dědictví, kromě věnných dědin a kromě toho zvodu, kterýž by na zápisné byl učiněn; ten móž od pána gruntovnieho splacen býti. (To stojí v Památných P. 7. *Vladislav.)* **15.** Za právo také jest, že každý zvod má na dědictvie

učiněn býti, na listy a na penieze žádný. 16. Slušie i to věděti, že ne každý zvod třetinu má. Zvod pro nezpravu téměř každý třetinú výš bývá, leč by kto do summy toliko jistinné nebo hlavnie bez třetiny výš zpravoval. 17. Ale zvod po právu staném, zvod po nálezu obojieho, menšieho i větčieho, súdu žádný třetiny nemá, než miesto toho má náklady všecky, jakož prvé jest povědieno. I ten zvod, kterýž se pro dluh nálezem přisúzený děje, jest k dědictví. (To stojí v posledních dskách Ondřejových L. 2. v té při, která jest mezi Oldřichem, a v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelík z Chrástu pohánie Václava z Jilmanic.) 18. Nechci ani toho mlčeniem pominúti, že zvodu purkrabí hradu Pražského, ani žádný jiný úřad nemá dělati žádných, ani odhádánie, než toliko úředníci menší třie svrchu psaní, nebo miesto jich jiní. (To najdeš v nynie jmenovaných póhonných při témž póhonu. *A Vladislav.*) 19. Za právo se ještě držie, že zvod móž veden býti i na zápisné a duchovnie dědictvie, ale pro nezpravu nic, než po nálezu panském nebo úředníkóv menších a po právu staném též. (Nález toho najdeš v Památných dskách P. 7. *Vladislav z božie milosti.*) (A nenie nepodobné, že též KMst s radú svú ještě najde, aby na duchovnie i pro nezpravu vedeno bylo, jakož jest najíti ráčil, aby vedeno bylo po právu staném i po nálezu; a zvláště když by se k tomu příčina hodná dala.) 20. Pakli nemá kto ani dědičného ani zápisného a duchovnieho zbožie, a stane se naň nález, anebo práva staného se dopustí, již na toho zvod nejde, neb se nenie nač vésti; než list se zatykací od úřadu dává vedle obyčeje a práva starodávnieho. 21. Nemá ani to při zvodu opuštěno býti, že ten, na čiež grunty se zvod děje, moc toho má pustiti po zvodu v držení nebo nepustiti, až by na vrch právo bylo dovedeno, a skrze to zmatku se žádného nemá báti; neb což zvod nemóž dovésti, to odhádánie dokoná. 22. Móž také i otpor proti zvodu udělati každému, když by však toho příčinu spravedlivú, slušnú a hodnú mohl před pány okázati, jako takto: Kto pro nezpravu vede, a prvé vede na spoluzpravce než na jistce, tomu móž otpor vložen býti a v drženie nevpúštěti; anebo vedl-li by se kto na cizie, též od držitele odpor móž učiněn spravedlivě býti a v drženie též nevpustiti. A tomu nemají ani úředníci odporni býti jako i jinému, neb ne jich nebezpečenstviem, než svým každý dělá, co

zmatečně při dskách dělá. (A jestli že by tomu anebo čemu jinému úředníci chtěli odpierati a lidí nedopúštěti k otporóm, již by ne na úřadě, než na súdě seděli, kdež jim to žádným právem nepříslušie.) Z těch i jiných k těm podobných příčin, otpor móž kladen býti proti zvodu. **23.** Než chtěl-li by kto otpor na fortel, v sloviech toliko, proti zvodu nebo proti jinému práva vedení klásti, aby práva vedení spravedlivému lstivě zastavil a v tom zmatkóv nějakých hledal, neviem, měl-li by k tomu otporu dopuštěn býti. Jakož se toho nenic přiházie od zlé lsti, kteráž se od zmatečných lidí právóm děje, ježto jsú se o to za starých pokúšeti nesměli; ale nynie již někteří i sami se zapíšíce, zvodóm i uvázání s komorníkem i brání otpierají. Ti takoví zmatkóv hledajíce v zmatky sami, kteréž jiným činiti chtie, a v pomstu práv upadají, a posměch i lehkost spravedlivým právóm činiti smějí, kteráž jiní se vší vážností (jakož spravedlivé jest), znajíce čest, v jich velikosti a vážnosti je zachovávají. **24.** Ale najnebezpečnější otpor zvodu ten jest, když kto zvodu po nálezu nebo po právu staném otpierá; neb ten takový každý již ne tak zvodu (kterémuž také bez hodné příčiny samému otpieráno býti nemá), ne tak zvodu, jako právu stanému, kteréž jest všeho práva zemského modla a miera, a nálezu panskému, kterýž ode všech pevně má držán býti, otpierá. A z těch takových otporóv, kdyby dopuštěni byli, byl by súd z súdu, a nikdy by konec súdóm o jednu věc nalezen býti nemohl, než šlo by v nekonečnost nečíslnú. **25.** Nesluší také toho zapomenúti, že ne každý zvod k odhádání přicházie, neb zvod po nálezu panském, zvod po právu staném, když kto dědictvie čiež koli obdržie nálezem nebo právem staným, nejde k odhádání; než nepustí-li držitel v drženie, vyjde naň list obranní k purkrabí najvyššiemu od úředníkóv menších. A ten mocí úřadu svého póvoda v skutečné drženie uvede a zmocní jej toho dědictvie, na kterémž se jest zvod stal. Neb tu v takových přiech odhádánie miesta nemá, poněvadž se summy žádné peněžité nedotýče, a všeliké a každé odhádánie v jisté summě peněz se dieti má, jakož o tom při odhádání šieře bude povědieno. **26.** Než kdež jest právo stané, nebo nález o škody, o dluh, nebo o jiné věci těm podobné, v kterých se peněz dotýče a sum, tu zvod po právu staném nebo po nálezu k odhadání jíti musí. **27.** Ale zvodové pro nezpravu

všickni ti k odhádání vésti se mají, aby dědictvie vedlé spravedlnosti šacováno bylo, aby se křivda ani zpravci ani kupujíciemu nedála, aby ani tomu, ktož se vede, méně než jeho summa káže, ani tomu, na kohož se vede, viece nebylo odhádáno. **28.** Též také i ti zvodové k odhádání vedeni býti nemají, kteříž přicházejí po právu staném nebo po nálezu panském o dědictvie věnné zástavné, než na zvodu samém a na jednom panování dosti jest. A póvod má to dědictvie dědičné držeti po nálezu a po právu staném dědicky, a věnné věnným právem, dokudž by s něho od dědicóv, kterýmž by to příležalo, nebyl zplacen. **29.** To ještě se při zvodu za právo zachovává, když se zvodu otpor vloží, že se panovánie mohú předse vedlé práva vésti až do samého odhádánie, ale odhádánie se státi nemóže, dokudž ten otpor súdem panským na plném súdu rozeznán nebude. (A z té příčiny i z jiné otporové by se měli vedlé práva najprvé súditi před jinými všemi póhony.) **30.** Ještě se za právo při zvodu držie, že ten, na kohož se zvod má státi a on dále móž na jiného právem sáhnúti, že móž tomu, kto má naň právo vésti, za zvod, za panovánie i za odhádánie přijíti a dále na jiného právo hned vésti. (Nález v póhonných, kdež Petr z Piečiny pohánie Častolora.) **31.** Nakonec, žádný zvod na zmatek se nestává, než jestli že by kto jinam a na jiné dědiny vedl, než by vésti měl vedlé desk svých nebo nálezu panského, ten zle vede, ale pro to vedenie v žádný zmatek ani v pokutu peněz ani v vazbu neupadne, než ten zvod zle učiněný má z desk propustiti, a propustě vésti zvod tu, kdež má vedlé práva vésti. (Nález o tom Wenceslai Andreae A. 24. v při mezi Medkem z Valdeka s jedné, a Jaroslavem Plichtú z Žerotína s strany druhé.) — Ale že po každém zvodu má se panovanie státi, kteréž (i to ne všudy) se a ne ve všem jednostajně zachovává, o tom také nemá mlčáno býti. — A potud o zvodiech.

15. O panování.

[7]) v drženie uvedení.. [18]) od koho a po čem panovánie.. [20]) (č. 5 v I. rec. není) [28]) po odhádání, když se to nač jest zvod učiněn, vedle práva odhádá. Panovánie v úrociech tehdá se stává, [31]) aby bral v úroce nebo v úrociech a chtě bráti, nemá co, i miesto toho bránie udělá jalové

panovánie. [34]) dřéve dvú. nedělí, ale posléz dvú nedělí [42]) činěno býti, než když se jedno stane.

1. Dřieve než povědieno bude, co jest panovánie, užitečné jest, aby prvé skrze rozdiel oznámeno bylo; neb rozličné jest panovánie. **2.** Některé slove jalové, jiné plné; některé po zvodu, jiné po odhádání, a jiné v úrociech. **3.** Jalové panovánie jest, kdež se koli třikrát, buď po zvodu nebo v úrociech, před odhádániem panuje; ale plné, dokonalé a poslednie panovánie jest, když komorník po zvodu a skutečném v držení dědictvie nebo platu uvedení anebo po odhádání panuje, tiemto obyčejem: Svolaje rychtáře a sedláky, jest-li ves; pak-li jest zámek, tvrz nebo dvór, tehdy purkrabí a jiné úředníky nebo čeleď; pak-li jsú dědiny toliko, tehdy jakéž koli móž lidi shromáždě, strhna šindelóv několik s střechy anebo došek, i spálí to na zemi, ne pod střechú než pod nebem, a povie, od koho panuje. Ale v jalovém panování toho potřebie nenie; než toliko lidem povědieti od koho, a po jakém práva vedení panovánie dělá. (A slove jalové z té příčiny, že ten, ktož je vede, žádného ještě užitku z těch dědin, na kteréž vede, nebéře.) **4.** Ale plné a platné panovánie to slove, kdež ten, ktož je vede, již v skutečném držení jsa těch dědin, na kteréž panovánie vede, jich mocně užívá. **5.** Slove také panovánie plané, když kto v úrociech a v komorniem platu zajme dobytky, a když nemá co zajímati, tehdy jalové panovánie udělá. **6.** A každé jalové panovánie jest troje; každé plné jedno toliko. Opět, každého jalového panovánie odhádánie následuje; plného žádné. Ještě, každé jalové panovánie po zvodu toliko nebo v úrociech se děje, a ne po odhádání; ale plné i po zvodu i po odhádání, i bez zvodu. Po zvodu, když v drženie pustie, a dalšieho práva nenie potřebie vésti; po odhádání, když se na tom, což jest odhádáno, vedlé práva panuje; panovánie bez zvodu i bez odhádánie a v úrociech tehdáž se stává, když komorník s holomkem zemským přísežným vyjede, aby bral a zajímal dobytky v úroce nebo v úrociech a chtě bráti a zajímati, nemá co, i miesto toho bránie udělá panovánie. **7.** Za právo při panování se drží, že panovánie, ani po zvodu ani po odhádání nemóž býti dřieve dvú nedělí od zvodu nebo od odhádánie pořád čtúce; ale posléz dvú nedělí proti právu nemá dělati panovánie. **8.** Opět, panovánie v úrociech

před sv. Jiřiem i před sv. Havlem móž býti když koli, ještě i na sv. Jiřie i na sv. Havla, jako i bránie; ale ani po sv. Jiří ani po sv. Havle nemóž býti dřieve dvú nedělí. **9.** Ještě, za právo jest, že panovánie nemá býti jinde než tu, kdež se jest zvod stal nebo zájem, jako i odhádánie. **10.** Nemá také panovánie jalové jedno po druhém v jednom polúletí činěno býti, než ve dvojiem polúletí; když se jedno stane po sv. Jiří, má se druhé státi po sv. Havle, a třetie opět po sv. Jiří. **11.** A všecko panovánie nenie než troje: Po zvodu, po odhádání a v úrociech. A o panování potud jest povědieno. **12.** Kteréž též jako i zvod ve dsky má zapsáno na svém miestě při zvodu, při trhu nebo při zástavě nebo při odhádání býti. **13.** A mají na panovániech komorníci měnieni býti, aby jeden dvojieho panovánie nedělal pořáď, též jako na pohoniech z dědictvie, a jinde, kdež se třikrát poháníe. — A což k panování příležie, téměř jest povědieno.

16. O odhádání.

1) Odhádánie jest v dědictvie jakéžkoli, dědičné, manské, zápisné, duchovnie vedle spravedlnosti šacované ... skrze miestokomorníka, tak jakž země za právo má, uvedenie. 5) 2. 3. (schází) 9) Při kterémž tento se řád z práva zachovává: 13) druhé panovánie a třetie panovánie opět po polúletí třetím. 28) .. povědieno. Na ten pak čas a den .. 32) obešle, slovem svým nebo listem .. 35) býti nechtěl. Když se na dědictvie .. 42) odhádánie dokonati; tu dědictvie 43) s svými ohledají, a pilně spatřují, dědiny, lúky ... 47) aby nic všetečně, nic bez rozmyslu ... 56) při úřadu nenie .. 60) tehdy to spíše a vedle toho sepsánie .. 65) uvedenému pánu a .. 67) aby lidi propustil. To dokonaje ... 74) na české groše), strich žita ve IV. gr., strich ovsa ve II. groše, dvě slepice za groš, 79) níž nebo výš. Než toto má v paměti komorník mieti, když odhaduje, že .. 82) to dvé se ódhaduje za osedlé .. 85) odhádání bude se moci zpraviti a naučen býti. Má se také .. 88) ale najprv má plat, kterýž se póvodu zdá a líbí, potom dědiny .. rybníky othádati .. 91) a siedlo má odhádati, a to s radú těch lidí ... 97) Pakli odhádá, na zmatek odhádá, 106) z božie milosti). Též také .. 107) odhádati (Toho nález .. 112) po nálezu a po právu staném za třetinu .. 126) v summě toliko, (jakož jest .. 129) má se do poledne jednati, ale neškodí ... 138) z práva nenie povinen ... 140) v posledních knihách ... 141) ... odhádání zpěčovati nemá ani móž 143) než ten komuž jest odhádáno, má v to mocně .. 152) Pak-li by se komu zdálo, jakú spravedlnost k tomu lepší mieti, anebo také že by se komu zdálo něco proti právu učiněno, nechaje moci, má odpor před sebú; móž tomu u desk 157) než dvé neděli toliko, v kterýchž 159) aniž

toho úředníci dopustí, neb [161]) (č. 21. chybí) [174]) poslední, kteréž všeho práva vrch jest a makovice, má učiněno a při odhádání zapsáno býti (konec).

1. Odhádánie jest kupujícieho, nápadníka, póvoda v dědictvie jakéž koli, dědičné, věnné, zástavné, zápisné, duchovnie, manské, vedle spravedlnosti šacované, konečné a skutečné, beze všech otporóv a překážek, skrze miestokomorníka desk zemských, tak jakž země za právo má, mocné vedlé práva uvedenie. **2.** Staří jsú odhádání říkali vděděnie; neb ten, komuž se odhádá, v to dědictvie vkročiti má. **3.** A jest odhádánie vrch a zámek práva; neb všecka práva jiná, kteráž odhádánie předcházejí, koná, zamyká a zavierá. **4.** Při kterémž tento se řád od staradávna z práva zachovává: Úmluva najprvé po komorníku k držiteli dědictvie vycházie, v dvú nedělí po úmluvě zvod, a opět po dvú nedělí po zvodu panovánie; potom po sv. Havle nebo po sv. Jiří opět druhé panovánie, po jednom z těch rokóv dvú, a třetie panovánie opět po polúletí třetiem. To všecko když vyjde, tehdy po dvú nedělí po tom posledniem panování, a ne prvé, list má poslán býti od miestokomorníka (kterémuž samému s komorníkem odhádánie příležie) k držiteli dědin, kteréž odhádány býti mají. V kterémžto listu miestokomorník má oznámiti držiteli, že od dánie listu ve dvú nedělí k němu přijde a dědictvie jeho vedlé práva a úřadu svého odhádá, aby také s přátely svými při témž odhádání byl. A ten list má býti zavřený, jakož o něm mezi jinými listy a o jeho zpósobu také bude v osmých knihách pově由dieno. Potom na ten čas a na den v listu položený miestokomorník má s komorníkem nalezen býti na zboží, kteréž se má odhádati, a póvod s ním, při tom také i držitel. Ale osobně póvod, chce-li, při odhádání býti móže; nechce-li, na miestě svém někoho pošli; ale držitel nenie povinen při tom, ani sám osobú svú býti, ani koho na miestě svém k tomu jiného vyslati. (Užitečněje však jest i příhodněje oběma, póvodu i držiteli, osobně při odhádání s přátely býti.) **5.** Za právo při tom jest, kohož koli miestokomorník k tomu z blízkých súsed, pánóv, zemanóv, měst i sedlákóv obešle, slovem svým nebo listem, každý má přijeti nebo přijíti pod propadeniem desieti hřiven striebra k úřadu, ktož by svévolně při tom, obeslán jsa, býti nechtěl. (A to miestokomorník poslem svým a nákladem činí, neb to sám pro se a pro úřad svój činí,

aby se měl s kým o dědiny, kteréž se odhadují, raditi.) 6. Když se na dědictví držitele sjedú, póvod s přátely, miestokomorník s komorníkem a s těmi, kteréž k tomu obešle, držitel také s svými přátely, (pakli by svévolně při tom býti nechtěl, nic se na to komorník neohledaj, i bez přítomnosti držitele má se odhádánie dokonati — tak jakož se jest i prvé stávalo —) tu dědictvie držitele miestokomorník s svými vedlé práva ohledují, a pilně najprvé obcházejíce a přecházejíce shledují dědiny, lúky, lesy, rybníky a jiné grunty. Potom se komorník vyptává na obojiech stranách, co by v čem měl položiti a zač by co stálo, aby nic kvapně, nic bez rozmyslu a rady neučinil, ješto by skrze jeho nerozum, neopatrnost, netbanlivost nebo kvapnošt škodu póvod nebo držitel trpěti a nésti musil. Neb tu k své přísaze miestokomorník má prohledati, aby spravedlivě odhadoval; neb ne jednostajně všudy a ve všech krajiech dědiny, lesy, rybníci, lúky i jiní gruntové platie, než v jednom dráže, v druhém laciněje. Na přáteliech póvoda, na přáteliech pohnaného miestokomorník se vyptaje a vyzvěda, jak obojie grunty, kteréž odhádati má, šacují, s těmi, kteréž jest k tomu obeslal, má se raditi, s pány nebo zemany zvlášť, s sedláky také zvlášť; neb nic těžšieho při úřadu desk zemských nenie jako odhádánie, a nic tak miestokomorníku nebezpečného. (A z té příčiny nerádi miestokomorníci dlúho trvají.) 7. A když všecko potřebně vyhledá vedlé vyptánie lidí obojie strany, zemanóv i sedlákóv, tehdy to miestokomorník, umie-li psáti, sám spíše, pakli neumie, káže písaři desk, a vedlé toho sepsánie odhádánie udělá. 8. A udělaje odhádánie, tu póvoda v skutečné drženie dědictvie odhádaného hned, nikam neodjiežděje, má uvésti, a lidem (jestli že jsú) má rozkázati, aby člověčenstvie slíbili novému a tu nynie uvedenému držiteli a pánu; a prvniemu pánu též má mocí úřadu svého rozkázati, aby lidi propustil a dědictvie odhádaného postúpil. 9. To dokonaje a k úřadu přijeda odhádánie se k jeho relací ve dsky trhové tak, téhož léta a dne, když a jakž se stalo, zapíše. 10. Tím zpósobem se odhádánie každé děje. Při kterémž z starodávnieho obyčeje za právo se drží, že každá kopa platu jakéhož koli, hornieho nebo v poli, najdražšieho jako najlacinějšieho, výše se ani níže neodhaduje, než v desieti kopách groší a to českých (neb odhádánie žádné se neděje vedlé práva než na český groš), strich

žita ve čtyřech grošiech, strich ovsa ve dvú grošiech, dvě slepice za groš, kopa vajec za jeden groš (to se najde v Štěpánových dskách X. 30.), roboty den ve dvú grošiech, podacie kostelnie každé v desieti kopách gr.; dědiny, lúky, lesové, potoci, rybníci tak se odhadují, jakž v kterém kraji platie, níže nebo výše, na lány nebo v každém kraji na obyčejné míry. **11.** Než toto má v paměti mieti miestokomorník, když odhaduje, že všeho pustého, nesatého, nenasázeného, zbořeného, to dvé odhádati má za osedlé, saté, nasázené, ustavené za jedno, i platu, robot i kur i všeho jiného bez výmínky. O jiné pak věci pochybné dskami starých i nových odhádání dostatečně se bude moci zpraviti a tím dostatečně naučen býti. **12.** Má se také při odhádání miestokomorník takto zachovati: Ne hned to, co by chtěl póvod neb nač by držitel okázal, odhadovati, ale najprvé má plat, potom dědiny, lúky, lesy, potoky, řeky, rybníky, odhádati. Pakli by ještě to vše nestačilo, tehdy najposléze dvór poplužní, hrad nebo tvrz, nebo dóm a siedlo má odhádati v summě spravedlivé. A to učiniti má s radú těch lidí, kteréž k tomu z práva (jakož nahoře povědieno jest) obešle. (To stojí v Památných M. 14. *Páni a vládyky.)* **13.** Za právo se drží, že jinde nemá odhádánie a na jiných dědinách miestokomorník dělati, než na těch, na kterýchž se jest zvod stal, a na kteréž zvod nenie učiněn, těch odhadovati nemá. Pakli odhádá, proti právu odhádá, a tomu bude moci držitel otpor učiniti, a miestokomorníka z toho před pány viniti. Móž také zápisné a duchovnie dědictvie odhádáno býti, ale ne k dědictví, než k držení, dokavadž by gruntovní pán toho zase v tom, v čemž odhádáno jest, nevyplatil; a také ne pro nezpravu, než po právu staném toliko, nebo po nálezu. (Toho dóvod v Památných P. 7. *Vladislav z božie milosti* etc. Již jest i pro nezpravu nalezeno.) Též také i pro dluh, nálezem panským nebo úředníky menšími učiněným, k dědictví se móž každý grunt svobodný, zápisný nebo duchovní odhádati, když summy dluhu pohnaný po nálezu dáti a zaplatiti póvodovi nechce. (Toho nález v IV. Ondřejových. L. 2. v při mezi Ondráčkem; a v V. Planových dskách, A. 2. v při Bořivoje; ještě v I. Ondřejových K. 18. *Léta božieho* etc.) Pro škody po nálezu nebo po právu staném též se k dědictví móže a má odhadovati, ale pro nezpravu třetinú výš se odhaduje. Po

nálezu pro summu, pro dluh a po právu staném za třetinu nákladové se všickni odhadují, škody i útraty. (To najdeš v Památných Q. 19. *Páni a vládyky* etc.) **14.** To nemá mlčeniem pominuto býti, že kdež se odhádánie děje pro neplacenie úrokóv, že netoliko třetinú výš, ale také i s úroky od panovánie prvnieho až do odhádánie přišlými má odhádáno býti beze všie otpornosti; než zadržalí úroci odhadují se bez třetiny, summa jistinná a úrok roční třetinú výš. (To najdeš v III. Ondřejových M. 3. *Léta božieho* etc. u konce. Ale úroky zadržalé ty toliko míním, kteříž jsú tehdáž zadržáni, když jest nebylo co bráti, ne ty, pro kteréž nenie bráno, dokudž jest bylo co bráti; ti se netoliko neodhadují, ale také ktož pro ně požene, na zmatek požene, poněvadž se své pokuty spustě, pohánie.) **15.** Má také odhádánie pro dluh bez třetiny výš býti v summě toliko a v nákladiech, (jakož jest nalezeno v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelík pohánie Václava z Jilmanic, při konci.) **16.** Odhádánie (jakož i jiná všecka práva) má se do poledne začieti; ale neškodí nic, bude-li se po poledni konati, když se před polednem začne; trpí to právo, obyčej ukazuje i přijímají všickni. Nenie i toto zbytečné připomenúti (a za právo se držíť), že póvod miestokomorníku s komorníkem, kterýž s ním k odhádání jede, má ztravu plnú i obrok koňóm dáti, a je potřebami všemi má, jakož na ně slušie, opatřiti, z hospod je vyvaditi, beze všech jich škod a nákladu všelikterakého. Než miestokomorník na odhádánie též i na zvod nechce-li pěšky jíti, své koně sobě svým nákladem nebo vóz zjednaj, neb tím póvod žádný miestokomorníku z práva ani jinému úřadníku nenie povinen. Co se pak a pokud od odhádánie platí, to se najde v osmých knihách, kdež se o jiném od desk placenie vypravuje. **17.** Tomu odhádání žádný se zbraňovati ani otpierati nemá aniž móže, žádnú mocí ani kterým jiným obyčejem; než ten, čiež dědiny jsú odhádány, má a povinen jest jich hned, jakž se odhádají, tomu, komuž odhádány jsú, postúpiti beze všech otporóv. A nechtěl-li by, má jemu miestokomorník mocí úřadu svého, aby postúpil, rozkázati. Neb odhádánie jest zámek a vrch práva, a již viece žádné právo po odhádánie nepozóstává, kteréž by mělo vedeno býti, než tu vrch, tu makovice, tu zámek práva jest. **18.** A ten, komuž jest odhádáno, má v to mocně beze všeho všech lidí otporu vkročiti, to ujieti,

držeti, prodati, zastaviti, zapsati a jako svým vlastním dědickým vlásti. **19.** Pakli by se komu zdálo jakú spravedlivost k tomu lepší mieti, anebo také že by komu se zdálo, že by bylo co v tom proti právu učiněno, nechaje moci, má otpor před sebú, móž tomu u desk vedlé práva odepříti, však s opatrností. K kterémuž to otporu již nemá tolikéž času jako k jiným otporóm, to jest tří let a osmnácti nedělí, než dvě nedělí toliko, od odhádánie pořád zběhlé, dokudž se panovánie nestane; v kterýchž obmešká-li se otporem, potom bude pozdě otpor klásti, aniž k němu bude úředníky dopuštěn; neb proti právu to jest a dopuštěno nemá býti. **20.** Toto však má miestokomorník před očima mieti: Když by se přihodilo, že by některé dědictvie právem odhádáno mělo býti, ješto by na tom byli platové komorní předešli, nebo věno, že má k tomu ty držitele těch platóv obeslati, a jim jich platy nebo věna odhádati najprv, a když jim odhádá, tehdy teprv má tomu, ktož vede, vedlé práva odhádati. **21.** Ještě při odhádání má vědieno býti, že ten, čiež odhádáno jest, otpor móž vložiti odhádání, jest-li že by mohl jakú proti tomu spravedlnost okázati, dokudž se panovánie poslednie nestane. Než zmešká-lif, již potom ani otporu klásti, ani poháněti bude moci. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Václav z Vranieho pohánie kapitoly hradu Pražského.) — A potud o odhádání. A na tom i čtvrtým knihám konec jest učiněn, tímto jsa zavázán, že po každém odhádání ve dvú nedělí panovánie platné a poslednie má učiněno a při odhádání zapsáno býti. A to se děje pro ty, kteříž by na tom dědictví spravedlnost jakú měli, nebo k tomu dědictví jestli že by o odhádání a o práva vedení prvé nevěděli, aby ještě, dokudž se panovánie poslednie nestane, otpierati odhádání mohli.

Najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Wladislawowi, uherskému, českému ꝛc. králi, a markrabí morawskému ꝛc.

O práviech země české Viktorina ze Všehrd

počínají se

KNIHY PÁTÉ.

1. O zástavě.

[4]) v předešlých knihách, pokudž mého rozumu malost a chudoba káže, jest povědieno, [26]) pójčená dána nebývá.. [35]) jest množství nečíslné, ale..

Pr. Poněvadž o trhu, kterýž se bez prodávajícieho a kupujícieho nescházie, a co oběma, tak kupujíciemu jako prodávajíciemu, přieležie, o zpravě také, o zvodu, o panováních, ještě i o odhádaní v předešlých knihách čtvrtých jest povědieno: již o zástavě, kteráž k trhu jest podobná, mluviti nenie neužitečné. Ale že nenie jednostajná zástava než rozdielná (některá zajisté jest se zpravú, jiná beze všie zpravy), z té příčiny o rozličné zástavě rozličná řeč musí mluvena býti. **1.** Kteráž zástava se zpravú jest, ovšem taková jako trh jest; v tom se toliko dělí, že trh k dědictví a k věčnosti, ale zástava k výplatě a do času uloženého bývá; nejednú také i na věčnost, když se na určený čas nebo rok nevyplatí. **2.** A tolik rozličností a rozdielóv při ní jest, kolik rozličných mezi zastavujíciemi a mezi pójčujíciemi smluv bývá. Někto zajisté do určeného času, do desieti let a výše nebo níže zastavuje; jiný pak ne do uloženého a určeného času, než dokudž by strana straně roku, pól léta viece nebo méně, napřed věděti nedala. Druhý také tak zastavuje, aby mohl, kdyžby se koli jemu zdálo, beze všeho napřed dánie věděti dědictvie své vyplatiti. Někdo také tak zastavuje, aby sám toliko měl moc napřed dáti věděti, a ten, ktož pójčuje, nic. Nalézá se také (ale

řiedko), ten, ktož pójčuje, že darmo a beze všech úrokóv pójčuje. 3. A vedlé těch rozličností i pokuty při zástavách bývají rozličné a rozdielné vedlé smluv mezi pójčujíciem a zastavujíciem učiněných, tak že někto pro nevrácenie a nezaplacenie summy své na čas určený v dědictvie nebo v plat zastavujícieho se uváže, a ten drží a toho užívá dotud dokudž se jemu summa pójčená nedá nebo nezaplatí. (A to nenie velmi nespravedliva pokuta; neb zastavující vždy někdy k svému statku přijíti móže). Jiný pak pro nezaplacenie summy pójčené uváže se v dědictvie. (A ta pokuta netoliko křesťanská nenie, ale ani lidská, kteráž jednomu přielišný užitek a zisk, druhému přielišnú škodu a ztrátu přinášie; a jest všeliké lichvy židovské horšie, neb se spieše a pro menšie summu nežli u žida prostojí, a nikdy vedlé práva; a podlé té takové smlúvy zastavující k svému statku nepřijde). A jiných mnohých a rozdielných pokut při zástavách jest přielišné množstvie, ale obecnějšie a kteréž často mezi lidma běžie, jsú povědieny. 4. Ale zástava, kteráž bez zpravy jest, ta se ve dsky dluhem, ne trhem zapisuje, s týmiž výminkami, s týmiž rozdiely, s týmiž pokutami všemi, jako ta, kteráž trhem a se zpravú bývá. Ale to všecko příkladem obojím před oči položeným bude světlejšie učiněno, takto:

2. Zpósob a forma zástavy dědictvie se zpravú a na prostánie.

1. *Jan Běškovec z Proseči přiznal se před úředníky, že jest dědictvie své v Svinařiech, tvrz, dvór poplužní s poplužiem, ves celú, dvory kmetcie, s platem, s dědinami, lukami, potoky, rybníky, i se vší zvolí, což k tomu přislušie, s plným panstviem, to vše, což jest tu sám měl a držal, žádného práva ani panstvie sobě tu dále nepozóstavuje, prodal Smilovi z Neznaboh a jeho dědicóm za pět set kop grošóv českých úplně zaplacených, a jemu toho dědictvie dědicky postúpil jest. Zpraviti má sám toliko před každým člověkem právem zemským, a zvláště před věny a sirotky, jakož země za právo má etc. s takovú výměnkú, že on Jan Běškovec bude moci to dědictvie nebo jeho dědici vyplatiti od téhož Smila nebo od dědicóv jeho svrchupsanými pěti sty kopami grošóv českých, a to, kdy by koli strana straně nebo dědici jich*

dala rok napřed věděti při sv. Jiří nebo při svatém Havle, že po vyjití roku napřed daného věděti on Jan jemu Smilovi summu jeho dáti má, a on vezma summu svú, zdvihna prvé úroky a dóchody na lidech a na gruntiech svrchupsaných, má jemu Janovi dědictvie jeho zase pustiti a postúpiti, a ten trh z desk propustiti nebo ve dsky vložiti a zpraviti což by sám zavadil, a dále nic. Pakli by co po vyjítí roku napřed daného věděti on Jan Beškovec jemu Smilovi peněz jeho nedal, tehdy týž Smil s jedním komorníkem, nebo bez komorníka mocí svú s pomocí kterýchž koli lidí bude se moci v dědictvie v trhu jmenované uvázati k pravému dědictví ve všecko, a to bude moc držeti, prodati, zastaviti, zapsati, a učiniti z něho co jemu zdáti bude, jako z svého vlastnieho dědičného. **2.** Ale při tom slušie věděti, co se „dánie napřed věděti“ dotýče, buď roku nebo polúletie, že druzí ústně dávají, druzí poslem a listem svým, mnozí listem od úřadu napřed věděti. A to všecko tré móž státi, a má od každého přijato býti. (Ale že mnoho lidí nepamětlivých jest, nechci říci fortelných, kteříž zapřieti dánie napřed věděti nic se nestydie, najjistějšie a najbezpečnějšie jest listem od desk dáti napřed věděti, ješto toho žádný zapřieti, žádný přesvědčiti nemóž). **3.** A to dánie listem od úřadu napřed věděti má hned při té zástavě ve dskách zapsáno býti, kteréhož se jest léta a dne stalo. A to takto: *Léta božieho 1496 v středu před svatým Havlem Jan Běškovec z Proseči dal jest rok napřed věděti listem od úřadu Smilovi z Neznaboh, chtě dědictvie v zápise jmenované od něho zase vyplatiti. (Vyznánie všech úředníkóv.)*

3. O zástavě platu komornieho.

[26]) bez komorníka uvázati, [32]) s komorníkem nebo bez komorníka, musíš o to.. [40]) aby mohl v úroce jednom nebo ve všech zadržalých úrociech s komorníkem nebo bez komorníka mocí svú bráti, a to společně nebo rozdielně. [46]) povinného, úrokóv vedle.. [48]) a spravedlnosti své bráti, [55]) a starosti mnohé. Ale.. [67]) když by mocí svú bral, [70]) ve dsky to bránie zapsati. [85]) nemohl by jistoty své najíti a tudy by mohl.. [92]) z kolleje Karlovy) (k o n e c; č. 9 v l. rec. n e n í).

1. Ktož komorní plat na zboží svém dědičném zastavuje, toho jest jiný zpósob, takový: *Václav z Nemyčevsi, maršálek dvoru KMsti, přiznal se jest před úředníky, že na dědictví*

svém v Kovači, na tvrzi, na dvoru poplužniem s poplužiem, na vsi, na dvořiech kmetcích, s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky i se vší zvolí což k tomu přislušie, padesáte kop grošóv českých platu ročnieho, holého, věčného prodal Bohušovi z Postupic a jeho dědicóm za tisíc kop grošóv českých z úplna zaplacených, a jemu toho platu dědicky postúpil. Zpraviti má sám toliko před každým člověkem právem zemským, a zvláště před věny a sirotky, jakož země za právo má etc. Kterýžto plat jemu platiti má rozdielně, polovici počna na sv. Jiřie najprvé příštieho a druhú polovici na sv. Havla potom budúcieho, a tak v jiná léta a roky, jakož země za právo má. Pakli by jemu kterého úroka na který rok nedal, tehdy on Bohuše jedním komorníkem nebo bez komorníka mocí svú bude moci bráti na svrchu psaném dědictví až do plného vybránie úroka nezaplaceného se všemi náklady. S takovú výměnkú, že on Vácslav bude moci ten plat vyplatiti od téhož Bohuše v jednom roce od dánie tohoto zápisu pořád zběhlém, tak že po vyjití roku jednoho má penieze v trhu jmenované jemu Bohušovi dáti i s úrokem toho roku. A on vezma penieze své i s úrokem, má jemu tento trh zase z desk propustiti, nebo ve dsky vložiti a zpraviti co by sám zavadil, a dále nic.. Pakli by po vyjití roku napřed daného věděti jemu peněz jeho, tak jakož nahoře stojí, nedal, tehdy on Bohuše s jedniem komorníkem nebo bez komorníka mocí svú bude moci se uvázati v dědictvie v trhu jmenované ve všecko, a to bude moci držeti a jeho požívati tak dlúho, dokudž by mu penieze jeho dány nebyly se všemi náklady a se všemi úroky zadržalými. **2.** Ktož tak a na takový zpósob pójčuje, a zvláště na prostánie po vyjití roku, vždy se opatř, nebylo-liť by tvých peněz na rok položený dáno, aby se mohl s komorníkem nebo bez komorníka mocí svú uvázati; neb nestane-li „uvázánie s komorníkem“, musíš o to súd mieti a póhonem toho hleděti. (Skrze kterúžto neopatrnost někteří jsú k škodě veliké, ale k větší starosti přicházeli.) Ale když stojí „s uvázániem“, tehdy ten, ktož tak pójčí, bez súdóv a všech nesnází a starostí k svému přijde. **3.** Ještě, ktož na komorní plat pójčuje, když by jemu úroci dáváni nebyli a musil by bráti s komorníkem, v tom se opatř, aby tak ve dsky zapsáno bylo, aby mohl v úroce jednom každém rozdielně nebo ve všech zadržalých úrociech společně s komorníkem nebo bez komorníka

mocí svú bráti. 4. A jsú toho příčiny hodné: Jedna války a práv nebo desk skrze neřad zavřenie, v kterémžto neřadu člověk zlý a nespravedlivý, když se pokuty bránie s komorníkem nebojí, na svój zápis a závazek netbá a skrze to svému věřiteli, ač se zná povinného, však proto úrokóv vedlé té povinnosti nedává. Ale ty, když budeš moci ve všech úrociech zadržalých podlé desk a spravedlnosti své s komorníkem bráti, práv nebo odevřenie desk dočekaje, své křivdy se pomstíš, ve všech zadržalých úrociech s komorníkem bera. Druhá příčina jest, že když pro jeden úrok nebo pro dva, nebo pro viece úrokóv bráti zanedbáš, nebo také pro neřad nebo pro jinú jakúž koli příčinu, chtě bráti, nemóžeš, tehdy tak opatřen jsa, aby ve všech úrociech zadržalých mohl bráti, ujdeš súdóv, vyhneš nákladóm a starosti zbudeš nejedné. Ale nejsa tak opatřen, aby ve všech úrociech zadržalých mohl bráti, v to ve všecko upadneš: pro každý úrok zadržalý pohoniti, o každý se súditi musíš. A jestližes zanetbal bráti, moha, již ani súdem práv nezóstaneš; pak-lis nebral pro zastavenie a přetrženie práv nebo desk zavřenie, dobudeš úrokóv zadržalých, ale s súdem, ale s póhonem, ale s nesnazí a mnohými náklady. 5. Nenie i to škodné, když pójčuješ nebo kupuješ plat komorní, aby takto ve dskách stálo: *Aby mohl pro úroky zadržalé bráti s komorníkem, nebo mocí svú s pomocí kterých koli lidí*; neb tak jsa opatřen, budeš moci i u válku i v přetržení práv i desk zavření úrokóv svých spravedlivě a slušně dobývati, práv a desk nečekaje. 6. Ne chtěl-li by, když by svú mocí bez komorníka bral, ařby to bránie tvé dskami zapsáno bylo, to móžeš učiniti a toho na úředniciech menších žádati, a oni to z povinnosti úřadu svého mají učiniti a ve dsky to bránie, kteréž by ty vedlé desk svých mocí svú bez komorníka učinil, zapsati. 7. Než ty k úřadu rovně tolikéž musíš učiniti sám bera bez komorníka mocí svú, jakoby s komorníkem bral, a tolikéž dáti, což by dáti měl, kdyby, od úřadu komorníka vezma, v úroce kterémž koli s ním zajímal. A též ktož se v statek a v zbožie jemu dluhem od kohož koli zapsané mocí svú (kdyžby tak zápis svědčil) uváže a potom žádá, aby to jeho uvázánie ve dsky zapsáno bylo, též učiniti musí k úřadu a tolikéž dáti, jakoby se s komorníkem uvázal, jako i ten, ktož druhému za uvázánie přijímá bez komorníka. 8. Ktož plat

komorní nový nebo starodávní kúpí, nedopúštěj se toho, aťby jej domóv nosili; k tomu raději svého platcí drž, ať u desk klade, a zvláště když práva a súdové zemští nejdú. Příčina toho, že se u desk každý úrok zapisuje, a ty mohl by zapomenúti, od koho ten plat máš, anebo pro starost a vetchost platu komornieho (jakož se často přiházie) nemohl by jistoty své ve dskách vyhledati, a tudy mohl by o ten plat přijíti. Ale kdyžť se u desk klade, by jiného próvodu neměl než to kladenie, obránísš tím samým své spravedlnosti, jakož jsú to mnozí učinili. A také, by pak dsky okázal kúpenie nebo zapsánie toho platu: neprovedeš-li drženie a skutečného toho platu užívánie, zápis tvój, trh tvój, dsky tvé nic tobě platny nebudú. (Toho nález v III. Ondřejových ʼD. 8. mezi Tomášem z Dobrošovic a mistry z kolleje Karlovy.) 9. Pakli sobě do domu kážeš úroky nositi, žádaj k úřadu přijda, když úrok vezmeš, ať se úrok každý nebo některý ve třech letech vždy ve dskách peněžitých a úročniech zapíše, a to úředníci když jsú tvých desk svědomi, na tvú žádost učinie; neb jest se-to tak od staradávna zachovávalo.

4. Zápisem zástava bez zpravy.

[1]) Bývá také zástava dluhem bez zpravy takto: [10]) na lidech a na dědinách má samy toliko bez drženie lidí těch, na kterýchž jej má a beze všeho panstvie, [20]) snad všickni, kdyby ... [23]) přináší, nebáli. Zástavy ... [28]) s užitkem svým a bez súdóv sáhneš: [33]) č. 5. (schází).

1. Bývá také zástava dědictvie nebo platu dluhem bez zpravy, takto: *Jan z Radimovic přiznal se před úředníky, že jest dlužen dvě stě kop grošóv českých Otmarovi z Truženic a jeho dědicóm. Z kteréhožto dluhu má a povinen jest jemu platiti dvadceti kop grošóv českých platu ročnieho, holého, věčného, rozdielně, polovici počna na sv. Havla a polovici na sv. Jiří. A nedal-li by kterého úroka, aby mohl v Radimoviciech bráti, a pro nedánie summy aby se mohl s komorníkem uvázati v též dědiny* etc. 2. Při tom má vědieno býti, že plat holý věčný ten slove, kterýž kto na lidech a na dědinách má zhola, bez drženie lidí těch, na kterýchž ten plat jest, a beze všeho panstvie, tak že pro nedánie téhož platu nemóž na lidi sahati jako pán jich, aby je k tomu mocí svú připravil, než toliko právem zemským, vezma

komorníka, má k dobytkóm a k dědinám, ne k lidem hleděti. A z té příčiny slove holý plat, že jest bez panstvie a lidí bez skutečného drženie; ale věčný slove, ne tak jako by bez konce byl (neb nic tak člověku na zemi věčného nenie), než tak věčný, že ktož jej zapíše na sobě, má jej na roky obyčejné a dskami zapsané bez přetrženie všelikého platiti, dokudž zplacen nebude. (Ale tu věčnost někteří přetrhají, a přetrhli by snad mnozí, kdyby se bránie s komorníkem nebo bez komorníka nebáli, a obrátili by tu věčnost netoliko v časnost, ale také v nic, kdyby se pokut bránie, kteréž každému i škodu i lehkost přinášie, nestrašili). **3.** Zástavy, kteráž se dluhem zapisuje, jest bezpečnějšie ta, kteráž trhem a se zpravú ve dsky vcházie; neb když z zástavy dluhem zapsané vyveden budeš, nemáš se na čem hojiti; ale z zástavy trhem zapsané jsa vyveden pro nezpravu, třetinú výš na svého zpravce s užitkem svým nemalým a k tomu beze všech súdóv sáhneš. **4.** Nacházejí se také zástavy netoliko na dědičných gruntiech a platiech, ale mimo to i na svršciech i nábytciech; a ktož na tom chce přijieti, móž to každému beze všeho nebezpečenstvie ve dsky kladeno býti. (A takových zástav ve dskách ktož hledati bude, dosti najde.) **5.** Z toho známo jest, že zástavy jsú rozličné: Někto zastavuje dědictvie, a toho hned postúpí; někto plat z panstvie na lidech, a toho též postúpí; někto plat komorní, a ten sám vydává; a někto plat holý na dvoře poplužniem zastavuje, jiný na dvořiech kmetcích; druzí na nábytciech a svršciech, a to s pokutami a výplatami rozličnými. Při kterýchž se každý móž zpraviti z toho, což svrchu jest vypsáno.

5. O zplacení zástavy nebo o ssutí.

(V I. recensí celé té hlavy není.)

Pr. O rozličných zástavách poněkud povědieno jest, kterýmiž lidé dědictvie svá, platy i jiné grunty své rozličně jedni druhým zastavují. Potřebie jest po těch zástavách o zplacení nebo o ssutí jich tímto miestem povědieti, neb každá zástava móž zplacena býti. **1.** Při kterémžto ssutí nebo zplacení má najprvé vědieno býti, že zplacovati žádnému jinému neslušie a nenie možné než dědici, kterýž by poslúpenstviem k tomu právo měl, nebo tomu, ktož by právo dědičné trhem nebo zápisem nebo

jinak obdržel; ten každý zástavu ssúti a zplatiti móž. **2.** Dále při tom má čas k zplacení vědien býti, kdy by to a v který čas dědic nebo ten, ktož by právo dědičné měl, mohl zplatiti a ssúti. A ten čas dsky nebo listové anebo zástavy okáží, v kterýchž se obečejně píše, že strana straně má dáti rok nebo pól léta napřed věděti, nebo viece nebo méně, anebo jakž jinak o těch zástavách dsky, listové, zápisové nebo smlúvy svědčiti budú. **3.** To dědic nebo ten, ktož by právo dědičné k zplacení měl, oznámě držiteli listem svým nebo listem od desk, má penieze své u desk nebo kdež zástava káže, položiti zúplna beze všeho umenšenie. **4.** A polože penieze má držitele druhým listem po druhé k brání peněz obeslati, den jemu v témž listu jmenuje, aby ke dskám nebo jinam přijel, penieze své aby vzal a dědictvie nebo gruntóv aby postúpil. **5.** Vedle toho se má držitel zachovati, a ke dskám osobně přijeti, aby zápis svój nebo zástavu z desk propustil nebo do desk kladl. **6.** Pakli by ani peněz svých vzieti, ani dědictvie zastaveného pustiti a postúpiti nechtěl, co má dědic v tom činiti, a zvláště, kdyby súdové nešli, v spisiech starých o práviech země české učiněných nalezeno jest: že by držitel měl takový penieze své k úřadu desk ztratiti a v dědictvie své že by se měl dědic, kterýž by vyplacoval, uvázati. Ale to jest pokuta veliká, a v těchto letech jest z obyčeje vyšla. (Snad by to mělo úředníky opatřeno býti, aby dědice též v tom vedlé práva opatřili, jak opatrují vdovu, když jí dědici nebo držitelé ani věnných peněz dáti ani dědictvie věnného postúpiti nechtie, aby dědici list obranní od desk k purkrabí najvyššiemu dali, a ten aby dědice v držení skutečné dědictvie jeho mocí úřadu svého uvedl, a jeho bránil proti držiteli, jej z dědictvie zástavného vyveda a tohoto uveda, i proti každému bezprávnému. A tak jděte práva nebo nejděte, dědic nebo ktož právo dědičné má, k svému bude moci přijíti, a dědička též, nebylo-li by dědice. **7.** A tomu, ktož jest zástavu měl, mají peniezi jeho od desk vydány zúplna býti. **8.** Než při tom ten, ktož penieze klade a zplacuje, má se opatřiti, aby zúplna penieze položil [a aby dobré penieze položil], a aby vedlé desk nebo zástavy nebo smlúvy položil; nenajde-li se tak, nebude jemu povinen držitel dědictvie jeho postúpiti. **9.** A o platu i o jiných všech zástavách jest rozum jednostajný. **10.** Item ten, kohož zplacují, povinen

jest penieze své najprvé zúplna vzieti, a dědictvie nebo plat z desk propustiti nebo ve dsky klásti. A penieze své vezma a z desk propustě nebo ve dsky vlože, má dědictvie dědici postúpiti, a což by svého na těch gruntiech měl, to má pobrati, odehnati, odvezti nebo odnesti, a nenie povinen žádné jiné závady zpravovati, než svú toliko, aneb toho, od kohož jest jemu ta zástava v ruce vešla. **11.** A má tak do desk klásti nebo z desk propustiti, jakž dědic, kterýž splacuje, bude chtieti, propuštěniem nebo trhem nebo zápisem i jakž dsky ukáží, na kterýchžto i jiné všecko záležie, což k tomu příslušie.

6. O věnu.

[9]) na dědictví dostatečném ujištění. [14]) *Jan z Kunšieho a z Zaječic*.. [19]) *zástavě jest postúpil.* [20]) má znamenáno býti, [22]) jménem křestným krom krále [24]) chudých lidí dobrých, kterýmž.. [33]) co napřed mají před.. [37]) co toho nazad po manželkách panóv.. [38]) čeho mezi sebú samy zároveň užívají, toho přede všemi manžely svými napřed mají, že se...

Pr. O zástavách, kteréž z husta mezi lidmi běžie a kteréž i trhem se zpravú i dluhem beze všie zpravy ve dsky vcházejí, i o rozličných pokutách, kteréž se v týchž zástavách pokládají, také i o zástavě platu komornieho jest povědieno. Již o věnu vedlé starodávnieho zpósobu v zemi české zvyklého, vedlé možnosti své vypisovati budu. **1.** A jest věno summy peněz třetinú výš nebo tolikéž, což po panně nebo po vdově jmenováno jest, dskami, listem, rukojměmi nebo vznešeniem, manželce od muže nebo od přietele jeho nebo od kohož koli na dědictví jistém dostatečné ujištěnie. **2.** Ale o věně, kteréž se listem nebo rukojměmi ujišťuje, poněvadž to se dskami nic nemá, nenie potřebie mluviti, než toliko o věně, kteréž dskami nebo vznešeniem okázáno bývá. **3.** A toho jest zpósob, kterýž se dskami upevňuje, takový: *Jan z Újezdce přiznal se jest před úředníky, že jest na dědictví svém v Kunšiem, na vsi celé, na dvořiech kmetcích s platem, s dědinami, lukami i se vší zvolí což k tomu přislušie, panně Anně z Jeníšovic manželce své dvě stě kop grošóv českých věnoval a jménem věna okázal, a jí toho dědictvie k milostivé věnné zástavě v těch peněziech jest postúpil.* **4.** Při kterémžto věna ve dsky kladení najprv má vědieno býti, že ačkoli žádný z pánóv ani

z vládyk nikdež se po dskách pánem nepíše aniž se vedlé práva zemského má psáti, než toliko jménem křestným pravým, a chce-li, k tomu i přijmiem, kromě krále pána našeho a všie země: však manželky všech pánóv, vládyk a jiných chudých lidí, kterýmž se koli dskami věna kladú, samy mimo jiné lidi všecky té zvláštnosti užívají, že paními se ve dskách zřetedlně a zejména píší. (A jakú jest to příčinú přišlo, aby všecky manželky beze všeho rozdielu té zvláštnosti užívaly, domýšleti se raděje jednomu každému dám, než o tom co sám vypisovati budu; kteréžto zvláštnosti ve dskách všecky manželky všech mužóv beze všie výminky a beze všeho osob přijímánie, beze všeho rozdielu napořád a jednostajně užívají.) Aniž manželky pánóv zemských toho co před manželkami vládyk, měščan, dědinníkóv nebo sedlákóv mají; než každého pána manželka ne dvakrát než jednú toliko paní ve dsky se píše, jako manželka vládyky, měščenína nebo sedláka. Aniž také manželky vládyk, zemanóv, měščanóv nebo sedlákóv co toho méně nežli manželky pánóv zemských mají; Než všecky manželky všech řádóv kromě králové, čehož mezi sebú samy zároveň, toho přede všemi manžely svými užívají, že ony paními se ve dsky píší, a mužie jich jmény toliko křestnými a příjmiemi případlými a tituly nebo nápisy přirozenými i případnými. 5. Ale té zvláštnosti rovně jak ve všech věniech a přievodiech věn všecky manželky užívají, tak zase též zvláštnosti v žádných jiných zápisiech, v žádných trziech, a krátce nikdež jinde ve všech dskách neužívají, než v věniech toliko a v přievodiech věn, a jinde nikdež; než toliko samými jmény křestnými se a tituly jich vlastními jako manželé jich všudy po všech dskách i pohoniech píší. (Příčinu toho kto chce najdi a pověz; já toliko o tom, což se vedlé obyčeje zvyklého děje a od staradávna zachovává, píši, ne proč a z kterých se příčin co děje, vyhledávám, abych ne všeho sám obsáhl, než jiným také aby zóstalo, o čem by potom měli a mohli psáti.)

7. O přidání věna.

[1]) Při věně rozličná se přidánie a milosti ženám od mužóv jich dějí; někdo zajisté k věnu.. [13]) do stavu vdovieho proměněnie... [16]) na kterémž jest věnováno, dědicky ...

1. Dskami zemskými větčími při věně rozličná se přidánie a milosti ženám od mužóv jich dějí; neb někto k věnu ženě své všecky nábytky a svrchky přidává, jiný toliko polovici toho, tento diel dobytkóv, koní, ovec, krav, onenno diel svrchkóv toliko, někto vóz a vozníky najlepšie čtyři, druhý pak přidává i summu hotových peněz z milosti, kteréž přidati nenie zavázán z povinnosti, a jiní jiná přidánie činie a milosti zvláštnie mnohé a rozličné, kteréž po dskách mohú shledány býti. 2. Jsú, kteříž jednú věno ve dsky vloživše, po druhé i po třetie i kolikrát chtie, věnují. 3. Nalezají se také při věniech někteří tuto milost manželkám svým činiece, aby, jestliže obdržie věno, s zámku a s zbožie, na kterémž věna mají, hýbány od dětí nebyly ani zplacovány do stavu vdovstvie svého proměněnie skrze vdánie. 4. Bývá také tato milost manželkám od mužóv jich učiněna: obdržie-li věno, a děti zemrú, anebo jich mieti nebudú, že dědictvie, na kterémž jest věno kladeno, dědicky manželce s panstviem zóstává. A jiných přidání rozličných množstvie nečíslné. Ale což obyčejnějšiech jest, ta jsú téměř povědiena.

8. O třetině věnné.

[1]) Věno dvojím obyčejem se ve dsky klade: [15]) dva tisiece kop (konec).

1. Věno manželkám od mužóv jich i od jiných dvojím obyčejem se ve dsky zemské klade: Jedno třetinú výš, a druhé polovicí toliko. 2. Ktož pannu pojímá, ten třetinú výš vedlé práva zemského má obvěniti proti tomu, což po panně jmenováno jest. Ale ktož vdovu pojme, ten tolikéž proti tomu, což po sobě vdova jmenuje, má věnovati. 3. Třetina věnná jest tolikéž, což po panně jmenováno jest a toho polovice, jako takto: Jmenováno jest někomu po panně tisíc zlatých uherských; třetina bude pól druhého tisíce zlatých uherských. A to jest tolikéž, což jmenováno jest, totižto tisíc, a toho polovice, totižto pól tisíce, a tak celého věna bude proti tisíci i s třetinú výš pól třetieho tisíce zlatých uherských. 4. Ale ktož vdovu pojme, ten vedlé práva zemského nemá třetinú výš obvěniti, než tolikéž toliko, což po ní béře, tak že když po vdově tisíc kop jmenují, má zase obvěniti dva tisiece kop vedlé práva i s jejiem tisiecem kop.

9. O dvojí třetině.

1. Má vědieno býti, že v právě zemském dvojie se třetina toliko nalezá: Jedna věnná, o kteréž nynie jest povědieno, a druhá zpravná, o kteréž při zpravě jest povědieno. 2. A ta třetina žádná jedna k druhé nenie podobná; neb třetina věnná (jakož povědieno jest), jest tolikéž a polovice toho, což po panně jmenováno jest. Ale třetina zpravná nenie tak vysoká jako věnná, než jest třetie diel toliko summy jistinné, pro kterúž se kto dle nezpravy na jiné dědictvie vede, jako takto: Ktož dědictvie kúpí za tisíc kop grošóv, tu zpravné třetiny viece nenie než tři sta třidceti a tři kopy a dvadceti grošóv; neb to jest třetí diel tisíce na tré pravě rozděleného, aby na žádné straně ani viece ani méně nebylo. Kterýžto diel když třikrát položíš, a tak položený zase v hromadu shrneš, učiníť tisíc kop, a nic viece (neb tři sta třikrát položená v hromadu když shrneš, učinie devět set, a třidceti kop třikrát položených když spolu složíš, bude devadesáte kop, a tři kopy třikrát položené udělají devět kop, a třikrát dvadceti grošóv když smiesíš, bude kopa. Tehdy tři sta třidceti tři kopy a dvadceti grošóv jest třetina tisíce kop zpravná). A tak ktož se pro nezpravu tisíce kop vede, bude jemu dědictvie zpravce jeho za třinácte set za třidceti a za tři kopy a za dvadceti grošóv odhádáno. A to jest summa jistinná s třetinú výš zpravnú.

10. Proměněnie stavu vdovského.

10) poněvadž Plinius i v třináctý měsíc porod pokládá a Homerus v roce a jiní v jedenádcti a v desieti měsieciech.

1. Trojím obyčejem vdova stav svój proměňuje: Najprvé vdániem, když jiného muže pojme; druhé, když po jednom roce od smrti muže svého dietě porodí; třetie, když věno své ne dětem svým zapíše. 2. A tím každým trojím stavu svého změněniem milosti všecky jí do stavu změněnie učiněné míjejí. 3. Než porodí-li vdova dietě na sirobě dřieve roku od smrti muže jejieho čtúce, v devátý měsiec nebo v desátý, tím stavu vdovského ne-

změní; neb se to vedlé obyčeje a přirozenie téměř vždycky tak stává. By pak i v jedenádctý nebo ve dvanádctý měsíc po smrti muže porodila, i to proti přirození ani proti cti nenie, poněvadž se i v třinádctý měsíc porod pravý nalezá; a druhdy v roce, někdy také v jedenádcti i v desieti měsíciech.

11. Nemá k žádnému věna kladení osobně žena u desk býti, než k přievodu.

1. Za právo se drží, že muž ženě své móž jednú, dvakrát a viece, kolikrát chce, dskami věno klásti, a též věna, kolikrát chce, na hotových peněziech i na svršciech nebo nábytciech přidávati, a to na jednostajném nebo na jiném dědictví. **2.** A k těm věnóm a přidáváním věn nenie potřebie manželky osobně u desk stavěti ani přiejemce žádného, než tu vše sám ktož věnuje, móž učiniti, kolikrát chce. **3.** Ale kdež se věno přievodí, při tom přievodu osobně mají třie býti u desk: Muž, kterýž přievodí, žena, kteréž se věno s jednoho dědictvie na jiné přenášie, a přiejemce, kterýž ten přievod dědictviem svým zpravuje. A nebude-li kterého jednoho z těch tří osobně u desk, nebude moci přievod ve dsky vložen býti, jakož o tom šieře při převodu věna bude povědieno.

12. Jak má vdova věna svého dosieci.

[1]) ktož tvé věno drží a tobě jeho pustiti nechce, [8]) ješto by jim to prvé od muže prodáno a ve dsky kladeno bylo, nebo jinak jakžkoli. Kterýž list tobě úředníci dadie, oznamujiece v něm, [12]) a oni tebe přes ten list v drženie nepustí, hned zase ke dskám přijeď, [15]) purkrabí královstvie českého. A ten.. [16]) menší tobě dadie bez odporu, kterýž ty vezmúci.. [18]) a když ten list jemu dáš od úřadu, hned tě on skrze . . v tvé věno skutečně uvede. [21]) má v věno uvoditi, toho nález jest v čtvrtých dskách Václavových.. [25]) a což by koli užitkóv v jejiem vdovství a úrokóv s jejieho věna. [29]) (č. 7. a 8. v I. recensí není.)

1. Kteráž žena ovdovie, a v jejie věno jí po smrti muže jejieho vpustiti nechtie, ta přijď k úřadu ke dskám zemským, kdež úředníci menší sedají, a věno své ve dskách ohledajíc, žádaj najprvé listu od úřadu napomienajícieho nebo výstražnieho

k tomu, ktož jejie věno drží a jí věna jejieho dáti ani dědin věnných postúpiti nechce. A zvláště, kdežby bylo věno roztržité nebo některým obyčejem pożmětené, tak žeby držitelé toho cizí byli, a ješto by jim to od muže jejieho prodáno a ve dsky kladeno bylo, nebo jinak jakžkoli v cizie by ruce vešlo. **2.** Kterýžto list výstražní vdově úředníci dadie, oznámiece v něm, *že jsú žádáni za list obranní, ale že jsú to ještě na sobě zdržali* etc. **3.** A když ten list držitelóv věna dojde, a oni vdovy přes ten list ani v drženie věna jejieho nepustie, ani peněz věnných jí nedadie, hned zase ke dskám přijeď nebo pošli, a žádaj listu obrannieho k najvyššiemu purkrabí Pražskému. **4.** A ten list obranní úředníci menší jí dadie bez otporu, kterýž ona vezmúci jdi s ním k najvyššiemu purkrabí zemskému nebo k miestopurkrabí jeho na hrad Pražský. **5.** A když ten list dá jemu od úřadu, hned jí on skrze úředníka svého vedlé téhož listu obrannieho mocí úřadu svého v jejie věno skutečně uvede. (A že purkrabí najvyšší má v věno mocí úřadu svého uvoditi, toho nález jest v IV. knihách Václavových M. 20. *Páni na plném súdu slyševše dsky věna Anny* etc.) **6.** A k tomu, tak uvedené vdovy v věno jejie najvyšší purkrabie má proti těm, ktož by jí v tom překážku činili, mocí úřadu svého brániti a hájiti, a cožby koli úrokóv v jejiem vdovství a jiných užitkóv s jejieho věna před postúpeniem a uvedeniem vybráno bylo, to jí má všecko navráceno býti. (Toho všeho dóvod v témž nálezu svrchu ukázaném.) **7.** Při tom to má vědieno býti, že kteráž koli vdova věno své nepropuštěné dskami ukáže a ve dsky žádnému nekladené, má svého věna zmocněna býti, by pak i svědky kto vedl proti nie, žeby jí věno jejie dáno bylo; ti svědci proti dskám nic nejsú a desk přesvědčiti nemohú. (Nález v Bielých póhonných, kdež Magdalena z Tetova Beneše z Kolovrat.) **8.** Na konec, kteráž koli vdova v své věno se uváže mocí svú nebo právem, ta móž to sama držeti, anebo jinému komuž chce prodati, zapsati a toho postúpiti, a ten dále jinému vždycky, však v témž právě, dokudž by to věno zplaceno nebylo.

13. Dokud má vdova věnné dědictvie držeti.

1. Jestliže věno jest zvláštnie s výměnkami zvláštniemi do života nebo do stavu proměněnie, tehdy dotud vdova věnné dě-

dictvie držeti má vedlé desk svých, jakž se čas ve dskách pokládá, a dotud nemá aniž móž zplacována do toho času býti. 2. Pakli věno zvláštnie nenie, než obecnie, tehdy dotud vdova dědictvie věnné držeti má, dokudž od dědice nebo od držitele dědictvie, kterýž by právo dědice měl, zplaceno nebude. 3. Neb netoliko dědic věno zplatiti móž, ale také i držitel, kterýž právo dědice má. (O tom nález v Modrých póhonných, kdež Anna z Holajšova pohánie Machnu Lapáčkovu, a v IV. dskách Matějových B. 22. v při mezi Petrem Drahobuzským a Zmrzlíkem.) 4. Ale jiný žádný kromě dědice a toho, ktož právo dědice má, zplatiti věna nemóž. 5. A což se o vdově píše, též se rozumie o tom, ktož by koli od ní věno držal, by pak do několika ruk vešlo.

14. Věno též se jako jiné dědictvie dědicské promlčí.

[1]) Mnozí málo zemskému právu [5]) od smrti muže jejieho, též věno své ztratí jako jiné dědictvie dědičné [10]) nešla-li by práva a ona k svému [12]) Ale na to, by pak i súdové

1. Mnozí, nedobře zemskému právu rozumějíce, za to mají, že se věno nikdy nepromlčí. Nemyl se tím žádná vdova, než toto věz, že každá vdova, kteráž se věna svého nezmocní a jeho nedrží, ani z něho napomíná, ani jeho užívá, až léta zemská projdú (to jest tři léta a osmnádcte neděl od smrti muže jejieho pořád zběhlých), též věno své ztratí a promlčí, jako jiné dědictvie dědičné. (Toho dóvod v III. dskách Václavových L. 26. v při, kteráž byla mezi Kačkú z Kozolup a Hynkem bratrem jejiem.) 2. Ale tomu tak rozuměj: když práva v zemi jdú a dsky zavřeny nejsú; neb nešla-liby práva, a úřadu desk byl by přetržen anebo zastaven, a ona k svému beze lsti přijíti by nemohla, tu se věno jejie jako i jiné dědictvie nepromlčí. 3. Ale by pak i súdové nešli, má vždycky list obranní vydán býti, leč by léta propuštěna byla.

15. Postúpenie věna jak má býti po zplacení.

[1]) Kteráž vdova dědictvie věnného postúpiti má, najprvé penieze své věnné vzieti má, šaty své chodiecí všecky i ložnie, na kterýchž jest s mužem svým léhala a sedala, klenoty své všecky, kteréž jest k muži přinesla, i ty kterýchž jest s mužem jsúci od něho neb odjinud nabyla, i obilie, kteréž k své potřebě chovala. A jestliže co nad to k svému věnu dskami přidáno

má, to vše má pobrati. A vezmúc to vše i penieze své věnné má a povinna jest věno své dskami zapsané dědicóm z desk propustiti nebo ve dsky vložiti a zpraviti, co by sama zavadila, a dále nic (Konec).

1. Kteráž vdova dědictvie svého věnného dskami zapsaného postúpiti má, a dsky jí nic viece nesvědčie než penieze toliko, najprvé penieze své věnné, jakž jí dsky svědčie, vzieti má, šaty své chodiecí všecky i ložnie, kterýchž jest k muži přinesla, i ty, kterýchž jest s mužem jsúci od něho nebo od jinud nabyla, i obilie ssuté, kteréž k své živnosti a potřebě chovala; než což v zemi jest, toho má odjíti. 2. A jestliže co nad to k svému věnu dskami od muže svého přidáno má, to všecko beze všeho otporu pobrati má, a vezmúci to všecko i penieze své věnné, má a povinna jest věno své dskami zapsané dědicóm z desk propustiti, nebo ve dsky vložiti a zpraviti, co by sama zavadila, a dále nic. 3. Než dokud svého nemá všeho, nenie věna z desk propustiti ani do desk klásti povinna. 4. Dluhóv a závad muže svého žádných platiti nemá, než což by se v svém vdovství vzdlužila, to platiti jest povinna; ostatek se dskami a věnem svým o svršciech a nábytciech i o jiných přídavciech věnných má zpraviti.

16. Každý rytieřský a zemanský člověk, pojmi sobě ženu jakéhož koli řádu, móž jí věno dskami klásti, ale zase nic.

[1]) Když člověk urozený ženu neurozenú (jakož se to často přiházie) pojme, buď městská neb sedlská, by pak kmetičnu svú pojal, [7]) a stav sedlský v stav vládyčí nebo panský proměnila...

1. Když člověk urozený ženu chudého řádu pojme (jakož se to často přiházie), buď městskú nebo sedlskú, by pak kmetičnú svú pojal (jako Vratislav král český, kterýžto byl sedlku — ale ne škaredú — přijal a z sedlky ji královnú českú učinil), té každý móže její muž věno dskami klásti beze všeho povolenie královského i panského, leč by nic na zemi neměl; neb jest již řádu svého povýšila skrze muže, a řád sedlský v řád vládycký nebo panský proměnila. (To se širokým svědomiem desk zemských

ukázati móže.) 2. Ale ne tak zase, když sobě žena urozená muže neurozeného pojme, ta jemu zbožie svého ve dsky bez povolenie královského klásti nemóž; neb žena se po muži šlechtí, ale muž po ženě nic, jako děti ne po mateři, než po otci.

17. Věno žádnému nezapsané, když vdova umře, na koho přicházie.

[1]) Kteráž vdova umře a svého věna . . . [10]) anebo hajtmanu kraje, aniž je . . .

1. Kteráž vdova, dskami zemskými věno zapsané nemajície, umře, a svého věna žádnému nezapíše, jestli že při dětech jsúci bez stavu svého proměněnie a s nimi chlebieci umře, věno jejie při dětech zóstává a na děti připadá. (Na to nález v Modrých póhonných, kdež Sezema ze Všenor pohánie Jana z Řitky). 2. Pakli s dětmi nechlebí, by pak i při nich byla, když věna svého nezapíše a v tom umře, věno její na krále připadá. 3. Pakli by róznice byla o chlebenie s dětmi, dosti jest ukázánie chlebenie na jednom pánu anebo zemanu, kterýž k nim najblíže přísedí, a tomu má bez přísahy věřeno býti, nebo hajtmanu toho kraje, nebo popravci, aniž jest jiného svědomie k tomu potřebie dětem jejím; neb to, kteréž povědieno jest, všudy se přijímá.

18. Kto věnovati mohú.

[8]) povolenie toho, na čiež se dědictví, [10]) aby potom zmatkóm, kteréž jest dobré paměti starý pán zemský, pan Flaška, v své Radě dskám vlastně připsal, vyvarováno bylo.

1. Netoliko muž ženě své věno dskami zemskými móž klásti, ale také otec ženě syna svého, nevěstě své (a to se často děje), móž; bratr ženě bratra svého, strýc ženě strýce svého, a abych mnoho nemluvil, móž kto chce na dědictví svém ženě čiež koli věno sám klásti, nebo muži jejiemu aby kladl dopustiti, osobně k tomu kladení u desk povolenie dada. (Ty rozličnosti všecky věn kladenie ve dskách se snadně najíti mohú.) 2. Než v tom se opatř každá, aby když se na ciziem věno klade, povolenie a osobnie při dskách přiznánie toho, na čiemž se dědictví klade, bylo ze jména při kladení toho věna zapsáno, aby potom zmatkóm vyvarováno bylo.

19. Věno se zpravú.

[1]) Přiházie se také druhdy, aniž proti právu jest, že se.. [12]) dskami dopúštie.

1. Přiházie se také druhdy (a proti právu nenie), že se věno se zpravú klade, a to, když se přátelóm ženy zdá, že by věna svého přítelkyně jich na tom, kdež jí mužem jejím dskami ukázáno jest, najíti zúplna nemohla. Z té příčiny ten, ktož věnuje, často se přiházie, že zpravuje věno sám, nebo jiného miesto sebe zpravci za to stavie. 2. Jest toho i jiná příčina: Kdež se na jednom dědictví dvoje věno klade, tak že jedno věno druhé předcházie, tu obyčejně poslednie věno se zpravú se klade. 3. A to se přiházie, když kto najprvé ženě své a potom nevěstě na jednostajném dědictví věno zapisuje, anebo kdež kto své ženě na svém zboží věno zapisuje, a potom jinému komuž koli, aby ženě své na témž zboží věnovati mohl, dskami povoluje a dopúštie.

20. Co jest dosti za věno.

[1]) Mnozí za to mají, [3]) užitkóv rozličných ukázáno bylo, [7]) proti věnné summě okazovati, [20]) (A slušie děti každému viece než ženu milovati).

1. Někteří za to mají, že ktož věno klade na platu, má deset kop grošóv proti každému stu okázati, a pakli na dědictví, tehdy aby dóchodóv a užitkóv rozličných na témž dědictví ukázáno bylo též za deset kop proti každému stu. 2. Ale to tak nenie; neb se věno obyčejem úroka a zástavy úročnie ve dsky neklade. Aniž ten, ktož věnuje, zavázán jest, užitky nebo plat proti věnné summě obyčejem úročním okazovati, než dosti jest na tom, když to dědictvie, na kterémž věno klade, cenú svú summu věna dskami vloženého převyšuje a že dráže prodáno neb zastaveno móže býti, než summa věna dskami okázaného káže. 3. A tak každý móž na padesáti kopách grošiech platu věna zapsati a okázati dva tisíce; neb padesáte kop grošóv platu v dobrých dědinách a na lidech dobře osedlých móže dráže nežli za dva tisíce prodáno býti. 4. Ale jest spravedlivé, aby každá manželka lépe věnem opatřena byla a dostatečněje, nežli by potom, obdržieci věno, měla ujmu na summě věna svého

trpěti nebo škodu vzieti. **5.** Mnozí také se nacházejí, že veliká věna ženám svým, bohaté ženy pojmúce, okazují; ale slušie otci na děti nezapomínati, na kteréž druhá mátie nového muže dopadnúci na otce jich brzo zapomiená. (A slušie děti každému viece než ženu milovati; neb žena téměř každá móž jiného muže mieti, otce jiného děti mieti nemohú, ztratiece prvnieho.)

21. Na čem móž věno kladeno býti.

[7]) to také móž státi. Na svršciech a nábytciech...

1. Za právo země česká má, že dskami zemskými žádný věna nemóž okázati než na dědictví svobodném, nezávadném a čistém, na svršciech a nábytciech. **2.** Než listem ktož věno dělá, ten móž i na peněziech věno okázati; ale dskami nemóž žádný než na gruntiech dědičných, ne manských, ne na královských a zápisných, ne na zádušniech a duchovniech, leč by k tomu král povolenie dáti ráčil. **3.** To také móž státi, že by mohlo věno na manstvie kladeno býti. (Nález I. Mauricii B. 5.) **4.** Než z manstvie dědin manských bez panského povolenie a rady, vysvoboditi z manstvie nemóže. **5.** Na svršciech a nábytciech také móže dskami věnovati i věna přidati, jakož se to všecko ve dskách, ktož by je chtěl čísti, najde.

22. O vznešení věna.

[10]) ale súdem, ale starostí...

1. Žena, kteráž ovdovie a věna svého dskami zapsaného nemá, ta se musí držeti dědictvie a gruntóv, na kteréž jest vznešena. Ale bez nesnází mnohých, bez súdu starostlivého věna svého nedosáhne, jako ta dosahá, kteráž dskami věno své okázané a ujištěné má. **2.** Aniž se na vznešenie věna jejieho list obranní od úředníkóv dává, jako onéno, kteráž dsky svého věna má; ani jí purkrabí najvyšší v to dědictvie vznešené uvésti móže. Než provede-li svědomiem, což jest po ní jmenováno, to najprvé, a potom, kde jest vznešena, tehdy v svém věně hynúti nebude; dosáhne však a dobude věna svého, ale s súdem

a s starostí. (Toho dóvod v Modrých póhonných, kdež Kateřina z Sekeřic Mikuláše Čapka pohánie z dědictvie vznešeného; a opět v Bielých póhonných, kdež Markéta z Robús pohánie Hajmana Krušiny z Lichtmburka z dědictvie věnného vznešeného). **3.** Ale pro uvarovánie nesnází a súdóv jest lépe, aby přátelé vdané muže jejieho držali k tomu, aby se vedlé smluv svatebniech ujištění věna dosti stalo. **4.** Kteréhož když přátelé dovésti nemohú, a muž jeho neujistí vedlé smluv a v tom umře, mají je vdově poručníci ujistiti nebo nápadníci statku a zbožie umrlého. (Toho nález v Modrých póhonných, kdež Elška z Kováně pohánie Jana z Hažmburka z dědictvie).

23. Věnu předešlému trh a prodánie dědictvie nic neškodí.

[3]) nic nepřekáží; než umře-li.. [10]) neb dokudž jest muž živ, ničiemž nevládne; než.. [15]) neb to bez podvodu prodávajícieho býti nemóž, ani bez škody pójčujícieho. [16]) č. 4. (schází).

1. Ktož na kterém dědictví věno okáže manželce své, a potom to dědictvie prodá nebo zastaví jinému i postúpí, ta závada věnu předešlému nic nepřekážie, ani trh; než umře-li muž, žena věno obdrží a věnem svým z držení každého vyvede; a ten tak vyvedený hoj se na zpravciech. (O tom nález jest v Bielých póhonných za ciesaře Sigmunda, kdež Hynek z Dubé pohánie Hynka z Skal; a druhý nález v Zelených póhonných, kdež Petr z Drahobuze pohánie Beneše a Bohunka z Piečiny.) **2.** Ale nemóž to a nemá nařiekáno býti od ženy za živnosti muže jejieho; neb dokudž jest muž živ, věnem svým žena nevládne, než tepruv po smrti jeho. **3.** Nemá také žádný aniž móž dědictvie svého, na kterémž jest věno ženě vložil, zastavovati, a zvláště listem, leč by prvé věno svedl s téhož dědictvie. (Dóvod toho v Modrých póhonných, kdež Petr z Hodkova pohánie Mikuláše Fikuleše.) Neb se to bez podezřenie prodávajícieho dieti nemóže, ani bez škody pójčujícieho. **4.** Přihodilo-li by se také, že by kto dědictvie své dskami „s miestem“ nebo „bez miesta“ komu po své smrti zapsal, a takový zápis učině a dědictvie své drže, na témž dědictví by věno ženě své dskami vložil, nebo

věna přidal: že to věno i přidánie věna moc má a zápis též, a zápisník nebo nápadník věna splatiti jest povinen, chce-li svój zápis a dědictvie čisto mieti. (Nález o tom II. Mauricii O. 11. v při Kateřiny z Kostomlat.)

24. Věna svého žádná žena zavaditi nemóž, dokudž jest muž její živ.

[7]) žádné ujmy nenese; též věno.. [22]) mocný býti nemóže, a zvlášť, když takoví zápisové.. [27]) uložie. A to se přiházie.. [36]) nenie tomu komuž dobrovolně což přidie, povinna: není podobné, že ani tomu k čemuž se přizná u desk nuzně, dosti činiti nenie dlužna. (Jest o tom ještě jiný nález v Bielých póhonných, kdež Jan.. [44]) když co z přinucenie dskami zapisuje.. [48]) a jest vězeň muže svého, zdá se podobné, že žádná žena muže majície nemóž sobě se škodú ve dsky klásti (a to též nálezové svrchu psaní svědčí). [51]) (č. 7 v I. rec. není).

1. Žádná žena, muže živého majície, věna svého nemóž prodati ani zapsati, ani kterým obyčejem zavaditi; neb ještě jejie skutečně nenie, poněvadž jest jeho neobdržala. **2.** A zvláště, když by s mužem spolu, on dědictvie a ona věno, prodávala, že toho ona učiniti nemóž; než učiní-li to vedlé muže svého, učiní jako ta, kteráž v moci muže svého a ne v své jest, a to věnu jejiemu žádné škody, žádné ujmy nenese; neb ona též věno své, umře-li muž, vedlé něho ve dsky kladené obdrží právem zemským, jako by nic ve dsky nekladla. (O tom nález v Modrých póhonných, kdež Václav z Koněprus Elšky z Třebska pohánie.) **3.** Neb což koli žena za živnosti muže svého prodá nebo zapíše, to jí na věně jejiem [a věnu jejiemu] škoditi nemá; než jest-li že co prodá nebo zapíše v svém vdovství, to jest povinna vyvaditi. (Dóvod toho v Červených póhonných, kdež Přiba z Bynic Kateřiny z Plaňas pohánie.) **4.** A také žena muže majície, k čemuž se koli z jeho přinucenie, buď k trhu, k zápisu, ke rčení nebo k čemuž koli jinému u desk přizná a z přinucenie jeho do desk klade jakž koli, trhem nebo zápisem, má toho všeho neškodna býti, když to z přinucenie muže svého činí. (O tom psáno v Bielých póhonných, kdež Jindřich ze Strhař pohánie Dorotu z Hostúně.) **5.** Neb žádný závazek té ženy, kteráž muže má, o kterúž by koli věc bylo, buď o věno nebo oč koli jiného, mocný

býti nemóže, kdež takoví zápisové od žen z moci a přinucenie jakéhož koli se dějí. A takové závazky ženy potom samy nařiekati mohú, poněvadž jsú vězňové mužóv svých, že učiniti musie všecko, což jim muži jich rozkáží, jako vězňové, což jim ti, ktož jsú je zjímali a jich se zmocnili, uložie. **6.** Z té příčiny se přiházie, že častokrát u desk se ženy přiznávajíce pláčí a plačíce k tomu, což mužie mieti chtie, svolovati musie. A ve dsky nemá se nic bezděčně klásti, než s dobrú vólí toho, ktož se přiznává, beze všeho přinucenie; nebo nic tak svobodného jako dsky, súd a právo zemské v království českém nenie. (A nenie nepodobné, kdež by to bylo a která z mušenie co zavadila a z rozkázánie muže svého nebo jinák k zápisu byla přihnána, že takový závazek neměl by vedlé práva pevný a držemný býti. A poněvadž žena rčeniem, když muže má, nenie tomu, komuž volí muže svého co přidie a přiřkne, povinna dosti učiniti, jakož jest svrchu ukázáno: nenie nepodobné, že ani tomu, k čemu se přizná u desk nuzně a z přinucenie muže svého, dosti učiniti nenie dlužna. A kde jest žena vězněm muže svého, a kde nenie, nález o tom v Bielých póhonných, kdež Jan Slatina z Prahy pohánie Annu z Žrnosek. A jiných k tomu podobných nálezóv ve dskách, ktož hledati bude, viece najde.) Jest ještě jiná příčina, proč to žádné ženě muže mající ke škodě nenie, když co z bezděčnosti a z přinucenie dskami zapisuje nebo prodává; neb dsky zemské té jsú svobody a té vážnosti, že žádný vězeň, žádný člověk zavázaný a sobě nevolný nemóž nic do desk klásti. A poněvadž každá žena jest nesvobodna, dokudž muže má a jest vězeň muže svého, nezdá se nepodobné, že žádná žena muže majície a z jeho přinucenie ve dsky kladúcie nemóž sobě se škodú ve dsky klásti. **7.** Než v tom se každá žena, kteráž co ve dsky z přinucenie muže svého klade nebo co komu přiřieká, opatř se próvody a svědomiem, že jest to musila z núze a mužem svým k tomu jsúci přinucena učiniti, kteráž bude chtieti toho, přěbyla-li by muže svého, zase dobývati. A to má oznámiti některým lidem dvěma nebo třem hodnověrným, že to, což ve dsky klade, že to činie k vóli manžela svého a z přinucenie. (Jakož nález o tom jest v Bielých póhonných, kdež Jindřich Opozdil Dorotu z Hostúně pohánie.)

25. O přievodu věna.

[3]) móž kladeno býti, [4]) s jednoho zbožie na druhé svozuje, nenie zbytečné také...

Pr. Pověetieno jest o věnu, co jest, a kde, na čem a od koho móž ve dsky kladeno býti, i také jak věna svého každá vdova má dosieci; a přitom o jiných mnohých věcech, kteréž při věně běžie. Ale že se přiházie (a často), že se věno s jednoho dědictvie na druhé převodie, nenie neužitečné také o převedení věna nenic povědieti. **1.** Převedenie nebo převod věna jiného nic nenie než s jednoho dědictvie, na kterémž věnováno jest, všie summy věnné, polovice nebo dielu některého na jiné dědictvie svobodné a čisté v témž právě jakž najprvé jest věnováno, přenešenie, s osobním převodícieho, manželky jeho nebo čiehož koli a přiejemce u desk přiznániem. **2.** Toho jest zpósob a forma taková: *Břeněk z Ronšperka přiznal se před úředníky, že jest převedl a mocí zápisu tohoto převodí paní Magdalenu z Vrtba manželku svú se všiem věnem jejiem, totižto s tisícem kop grošóv, kteréž jest měla na Ronšperku, na hradě, na dvoře poplužniem s poplužiem, na vsi celé, na dvořiech kmetcích s platem, a na jiných vesniciech všech, k témuž hradu přislušejících, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky i se vší zvolí, což k tomu přislušie, tak jakož jí dsky téhož věna plněje svědčie, na jiné dědictvie své v Polance Veliké a Malé, na vesnice, na dvory kmetcie s platem, s dědinami, lukami, rybníky, lesy i se vší zvolí, což k tomu přislušie, na to na vše, což tu má; a jí jest toho dědictvie k milostivé věnné zástavě v tisíci kopách grošiech, tak jakož jest prvé měla, postúpil. A ona to s Dobrohostem z Ronšperka dobrovolně přijala.*

26. Z kterýchž se příčin věno převodí.

[1]) z této najčastěje příčiny přicházie, když... [10]) móž věno své nebo ciziej ženy...

1. Ačkoli z mnohých příčin převedenie věna, však z této najčastěje se přiházie, když kto dědictvie to, na kterémž jest věno vložil, prodá a ve dsky má klásti jinému a zpravovati; neb každý, ktož co kúpí, chce to, což kúpí, nezávadné a čisté

mieti. **2.** A móž každý tolikrát věno převoditi, kolikrátž chce a kolikrátž jemu toho potřebie jest; a to na své, nebo na cizie a na čiež koli dědictvie, s povoleniem toho, na čiež dědictvie převodí, rovně tak, jako věno každý móže klásti na čiemž koli dědictví s povoleniem toho, čiež dědictvie jest, než jinak nic. **3.** A ten každý móž věno své nebo jiného ženy jinam převésti, ktož své nebo čiež koli ženě móž věnovati (o čemž již napřed jest povědieno).

27. Převedenie věna s jednoho dědictvie na jiné tak má zachováno býti, jakž věno prvnie okazuje.

[1]) Přiházie se také mnoho a často, že když kto.. [22]) v přievodu, o to se má k věnu prvniemu nebo k přiejemci navrátiti, a všeho což se jí nedostává v přievodu, na prvniem věně a na přiejemci postihnúti. (K o n e c.)

1. Přiházie se také nejednú, že když kto věno převodie s jednoho dědictvie na jiné, že v přievodu těch milostí a přídavkóv, kteréž jest při prvniem věna kladení ženě učinil a přidal, zapomienú, jako takto: Někto věno ve dsky své ženě klada, milost jí tu učinil, aby s toho dědictvie, když by věno obdržala, do živnosti jejie zplacováno nebylo; potom jest to věno jinam převedl, a v přievodu o tom nezplacování věna zmienky jest žádné neučinil. **2.** Otázka a pochybnost jest: Má-li vdova na tom dědictví, na kteréž jest převedena, do smrti bez výplaty zóstati čili nic? Věc jest vědomá, ačkoli ne všem, že má též do živnosti své toho dědictvie užívati, na kteréž jest převedena s prvniem věnem svým, jakož jest prvnieho věna, kdyby odtud svedena nebyla, užívati měla, ačkoli to v přievodu nenie položeno; a zvláště když v přievodu stojie tato slova (a mají v každém přievodu věna kladena býti): *Tak a v témž plném právě, jakož jest prvé měla a jakož jí dsky věna jejieho plněje svědčie.* **3.** Neb kto ženě věno jednú vloží, nemóž z toho najmenšie věci ujieti skrze přievod, ani skrze jinú věc žádnú; by pak k tomu i žena svolila, to svolenie jejie nic nenie. (Najdeš o tom i nález v III. Ondřejových A. 11. kdež Dorota z Dubé pohánie Jindřicha Zruckého z Chřenovic: *V té při etc.*) **4.** A což by se koli nedostalo v přievodu, o to se má k přiejemci svému navrátiti,

a jestliže by se co na něm nepostihlo, na věno prvnie, s kteréhož jest převedena, má se navrátiti, a všeho, což se jí nedostane v přievodu, na přiejemci a na věně svém prvnějšiem má postihnúti. (Nález o tom I. Mauricii B. 5. v při Eulelie etc.) 5. Než jestliže by se jí na tom dědictví, na kteréž jest převedena, čeho nedostalo, chce-li na přiejemci sáhnúti, již na to neslušie list obranní jako na věno, než zvod; neb v skutečné drženie dědin přiejemcových má jedniem úředníkem skrze zvod uvedena býti. A též kdyby se jí i na přiejemci nedostalo, bude-li se mieti na prvnie věno navrátiti, zvodem má na to zvedena býti, ne listem obranním. (Dóvod toho v nálezu svrchupsaném.)

28. Co přiejemci přileżie.

[5]) na dědictvie přiejemce beze všech otporóv i súdóv sáhnúti. Nemóž také.. [21]) tolikrát se móže státi (konec).

1. Ktož nic, ktož dosti za věno, kteréž se převodie, nemá, přiejemcí býti nemóže; neb přiejemce mieti má dědictvie svobodné, nezávadné, čisté a dostatečné, poněvadž přiejemce jiného nic nenie, než přievodu věna zpravce; neb což by se na tom dědictví nedostalo, kdež přievod jest učiněn, o to móž vdova na dědictvie přiejemce najprvé, a potom na věno své prvnie, jestliže by se co na přiejemci nedostalo, beze všech otporóv i súdóv sáhnúti, (jakož nález přivedený ukazuje). 2. Nemóž také syn otce, bratr bratra, strýc strýce nedielný žádnému přiejemcí býti bez otcova, bratrova nebo strýcova povolenie a u desk nebo před úředníky přiznánie; neb ten žádný svým dědictviem sám mocně nevládne, než s jiným spolu, s kýmž v nedielnosti stojí. A z té příčiny sám bez povolenie druhého nedielného nic zavazovati nemóže. 3. Ale ten, ježto na své dědictvie dědičné komuž koli jinému věno převoditi dopúštie, ten také v témž přievodu móž i přiejemcí býti, a zvláště, když má viece jiného dědictvie, než to, na kteréž jest věno převésti dopustil jinému. 4. Móž také přiejemce z přiejmu propuštěn býti, když by jiný na miesto jeho tak dobrý dědictviem a statkem byl doložen, a když by se k tomu manžel a manželka přiznali a osobně u desk povolili. A to kolikrátž by toho potřebie bylo, tolikrát se móže státi. (A to dskami móž dostatečně ukázáno býti.)

29. O rozličnosti přievodóv věn.

1. Mnozí a rozdielní jsú přievodové věn, jak mnohé jsú týchž přievodóv příčiny; neb někto věno všecko, jiný polovici, druhý pak třetinu, jiný menší nebo větčí diel věna s jednoho dědictvie na jiné převodí. 2. A při tom při všem toto má zachováno býti: Buďto že kto převodí všecko věno, buď polovici, třetinu, diel malý nebo veliký, to vše musí v summě peněz příhodné položiti, i s tiem gruntem ze jména, s kteréhož věno převodí; jinak nemóž přievod býti. 3. Jsú i jiní rozdielové přievodóv věn mnozí; neb někto věno s svého dědictvie na jiné dědictvie své převodí; jiný věno na ciziem dědictví vložené s cizieho na cizie převodí. 4. Nacházie se také, ktož s svého dědictvie na cizie, a opět ktož s cizieho na své dědictvie věno přenášie, druhý s listu do desk věno vkládá, a jiný jinak. Kto by to všecko v rozdieliech svých mohl vyčísti? Po dskách však ty i jiné rozdiely nečíslné shledá, komuž to znáti potřebie jest.

30. Zpósob a forma přievodu věna, kdež se diel toliko převodí.

[14]) převedeno, nenie než na tom, na kteréž jest převedeno; ale...

1. *Jan z Kunšieho a z Zaječic přiznal se před úředníky, že jest převedl a mocí zápisu tohoto převodí paní Annu z Jenišovic, manželku sví, s dielem věna jejieho, totižto s padesáti kopami grošóv českých, kteréž jest měla na dědictví jeho v Kunšiem, na polovici vsi té, kteráž k Lukavici leží, na dvořiech kmetcích s platem, s dědinami, lukami i se vší zvolí, což k tomu přislušie, tak jakož jí dsky téhož věna jejieho plněje svědčie, na jiné dědictvie své v Stradově, na hrad pustý, na dvór poplužní s poplužiem, na ves celú, na dvory kmetcie, s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky v Pekliech i se vší zvolí, což k tomu přislušie, na to na vše což tu má; a jí jest toho dědičně, tak jakož jest prvé měla, postúpil. A ona jest to s Markvartem Spinú z Jenišovic, s otcem svým, dobrovolně přijala.* 2. Když se tak diel věna převede, tehdy již na tom dědictví, s kteréhož jest převedeno, ten diel nezóstává, než na tom, na kteréž jest převeden; ale to,

což se nepřevodí, na tom, na čemž jest prvé věnováno a dskami zapsáno, zóstává. 3. Za právo země česká držie: K každému převedení věna, buď že kto všecko věno, polovici nebo diel věna převodí, má přiejemce postaven býti, a povolenie manželky, čiež se věno převodí (o čemž jest již prvé při věně povědieno; ale nic neškodí o potřebné věci, kteráž se za právo drží, několikrát připomenúti).

31. Převodí se věno z jedněch desk do druhých, a z jedné země do druhé.

[6]) z jiných kniežetství k zemi české manských týmž.. [10]) neb z jiného kniežetstvie ne přievodem.. [13]) že skrze takový věna vklad mohl by.. [22]) tehdy by miesto jednoho věna měla dvoje. Musí také.. [29]) Vedle toho mně sé zdá, [34]) Ale bezpečnějšie jest z desk do desk přievod, než z desk na listy z mnohých příčin. — A potud...

1. Bývá také přievod věna s dědictvie manského a z desk manských na dědictvie svobodné do desk zemských, a zase též s dědictvie svobodného a z desk zemských na dědictvie manské do desk dvorských. 2. Bývá i z Moravy do Čech z desk moravských do desk českých, a též zase z Čech a z desk českých do Moravy a do desk moravských. A též z jiných zemí k zemi české příslušejících, týmž vším řádem a obyčejem, jako by se vše z jednostajného dědictvie v jedněch dskách převodilo, tak jakož o přievodu jest povědieno. (Ač jsú tomu někteří otpierali, tomu chtiece, aby se věno z Moravy neb z jiné země k královctví českému příslušejície ne přievodem ve dsky české, než kladeniem samým zapisovalo a zase též, neprohlédajíce k tomu, že skrze takové věna do desk kladenie mohl by věnující zklamán býti, tak že skrze samo kladenie věna žena každého toho, ktož by tak věno kladl, za jedno věno měla by dvoje, jedno v Čechách a druhé v Moravě, a též jedno ve dskách zemských a druhé ve dskách dvorských. Ale když se přievodem zapisuje věno, takový omyl a škoda věnujíciemu bude odjata; neb na jednom musie každá vdova, nebo na věně nebo na věna převedení, dosti mieti, a obého se držeti, když se přievodem klade, nemóž. A to dsky každého přievodu okáží. Ale kdyby se kladlo ne přievodem, tehdy by miesto jednoho měla věna dvoje, jedno ve dskách

moravských a druhé ve dskách českých, jedno ve dskách dvorských a druhé ve dskách zemských.) 3. Musí také z potřeby a z núze převedeniem, ne kladeniem takový přievod věna do desk zapsán býti, neb žena muže živého majície věna svého z desk, nemóž ani propustiti, ani ve dsky klásti, poněvadž jest věna ještě neobdržala; ale k převedení véna móž povoliti, beze všie své i muže svého škody i všech lidí otpornosti. (Vedlé toho zdá se, že převedenie věna z desk móž na listy i na majestáty býti, a zase též, ač tomu také někteří jsú otporní; a zvláště když by ten přievod dskami zapsán byl, že jest s dědictvie toho na kterémž věno bylo, na listy převedeno, „jakož listové téhož přievodu plněje svědčie.“ Ale bezpečnějšie jest z desk a s listóv do desk přievod věna, než z desk na listy, z mnohých příčin, kterýchž se každý, komuž by toho potřebie bylo, domýšlej.) — A potud o věniech a přievodiech věn jest povědieno, již o zplacení věna bude se psáti.

32. O zplacení věna.

[1]) Kto chce věno zplatiti, polož penicze .. [8]) kto je a komu je klade a jak mají a od koho vyzdviženy býti; chceš-li je sám zase, přijeda ke dskám, vyčítati čili jinému k vyčítání poručiti. A tak u desk.. [12]) nebo ve dsky vložila. A při tom listu.. [21]) od léta božieho MCCCCXC počítajíce, [27]) staré přes XXX let. Pakli by.. [36]) ještě novějšie, jako od XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX let, [39]) Ale to smiešenie o splacování.... [55]) než zlatými na zlatě. Ktož.. [80]) jakž má položeno býti; [82]) jinak než má položeno býti, anebo také.. [85]) a odtud hýbána a zplacována nemá býti; aneb když které vdově má věno její dědicky zóstati (jakož takových věn mnoho bývá). [93]) i škodní na obě straně svárové.. [96]) mohly by hned býti srovnány, poněvadž.. [104]) (č. 11. v I. rec. není) [135]) protože dole nejsú,

1. Kto chce věno dskami zemskými zapsané zplatiti, polož penieze věnné při úřadu u desk, kdež úředníci sedají, zapečetěné, a zapiš je registry peněžitými, kto je komu a nač klade, a jak mají od koho zase vyzdviženy býti od desk: Chceš-li je sám zase přijda ke dskám vyčítati, čili jinému k vyčítání poručiti, anebo byla-li by toho jaká jiná potřeba, zase od desk žádnému jich nevyčítaje, vyzdvihnúti. 2. A tak u desk penieze polože a zapíše je, vezmiž list od úřadu k té vdově, čiež věno chceš zplatiti. V kterémž listu úředníci jí oznámie, že věno jejie

u desk položené leží, a ona se s dědicem nebo s držitelem sročieci, aby k úřadu přijela, penieze své zdvihla, a věno nebo z desk aby propustila, nebo ve dsky vložila a zpravila závadu svú vedlé práva. 3. A při tom listu ty sám od sebe jí nebo ústně, poslem nebo listem svým rok polož, v který den má ke dskám přijeti a své věno zdvihnúti, a sám také na ten den u desk buď, nebo jiného k tomu vedlé zapsánie peněz v registra k vyčtení jich a k přijetí věna do desk nebo k propuštění z desk pošli. A ona své penieze vezmúc má věno z desk nebo propustiti nebo ve dsky klásti. Ten řád, to právo při zplacování věn běží. 4. Při kterémžto věna zplacování za právo se v zemi drží, že každé věno staré, kterémuž by bylo viece než třidceti let od léta božieho 1490 dolóv počítajíce, ješto by nestálo ze jména na zlaté nebo na groše české, než toliko zhola na groše, žádných grošóv ani českých ani mišenských nejmenujíce, to každé má groši českými zpláceno býti. Tak bude-li státi ve dskách, že má která tisíc kop grošóv věna svého, má jí dáno býti při zplacení tisíc kop grošóv českých, jest-li že jest věno staré přes třidceti let od času svrchu psaného počítajíce. Pak-li by bylo věno ne tak staré, než od čtyřmezcietma nebo pětmezcietma nebo šestmezcietma, nynie vedlé svrchu psaných let počítajíc, tehdy má zplacováno býti tak, jakž jest toho času zlatý uherský nebo rýnský platil, aby za každú kopu najprvé zlatý uherský byl položen, a potom, po čem jest při tom času zlatý uherský šel: což výš nad kopu platil zlatý, tolik grošóv aby na každý zlatý bylo přidáno, a to na český groš. (O tom nález v Památných dskách G. 5.) Pak-li jest věno ještě novějšie od patnádcti, šestnádcti, sedmnádcti, osmnádcti, devatenádcti, dvadceti let, a zhola na groše ve dskách stojí, to má na mišenský groš zplaceno býti, za každú kopu třidceti grošóv českých položiec. (Ale to smiešenie a ta nesnáz o zplacovánie věn móž písařem, kterýž dsky píše, při kladení věn potomních do desk zdviženo býti psáním rozumným a ve dsky věn kladeniem, skrze kteréžto psánie lidem súdové a nesnáze o zplacovánie věn budú odjaty.) 5. Pak-li jest věno na zlaté uherské nebo na rýnské kladeno, buď staré nebo najnovějšie, to móž groši nebo penězi českými zplaceno býti, za každý zlatý třidceti grošóv pokládajíc. (A též všickni dluhové, na zlaté uherské nebo rýnské dskami zapsané mohú groši če-

skými nebo penězi drobnými, za každý groš sedm peniez počítajíc, zaplaceni býti. A za každý zlatý uherský má třidceti grošóv českých, a za každý rýnský dvamezcietma grošóv též českých dáno býti. O tom nález najdeš v Památných R. 30. Leč by ta výminka v věně nebo v dluhu stála, aby nemohl ten dluh nebo věno jinú mincí zplacováno býti, než zlatými uherskými nebo rýnskými, a jinú mincí žádnú; tehdy by v takovém běhu nemohl dluh odbyt býti, ani věno, než zlatými na zlatě, a ne penězi za zlaté.) **6.** Ktož penieze na zplacenie věna u desk položí, a vdova jich svévolně, žádné spravedlnosti k držení dědictvie věnného nemajíc, bráti nechce, on se v dědictvie věnné móž uvázati a toho užívati jako svého. Neb to nenie jeho vinú, že vdova svévolně peněz svých bráti nechce, než její. A z té příčiny to jejie škoda samé jest, že ani dědictvie ani věna neužívá, mohúci peněz svých užívati, kterýchž nechce od desk svévolně zdvihnúti; neb to spravedlivé nenie, když ten, komuž příležie, penieze věnné položí, a vdova jich svévolně bráti nechce, aby on ani peněz ani dědictvie neužíval. **7.** Však proto bývají příčiny, pro kteréž slušně a spravedlivě vdova peněz věnných móž nebrati, ani dědin věnných povinna jest postúpiti. Neb když kto chce věno zplatiti, komuž nepříležie, an k tomu práva žádného nemá, nejsa ani dědicem ani držitelem, tu nenie vdova povinna ani peněz bráti, ani věnného dědictvie postúpiti. A by pak byl kto držitelem, jestli že jest v to drženie ne právem než mocí a jakúž koli bezpravností vkročil, nenie od toho vdova povinna peněz věnných bráti, ani věna svého sstupovati; neb žádný vedlé práva věna zplacovati nemóž, kromě dědice řádně na svět pošlého a pravého anebo držitele spravedlností a právem v drženie dědictvie věnného vešlého, jakož o tom jest povědieno napřed v tituli: „Dokud má vdova věnné dědictvie držeti.“ **8.** Jest také jiná příčina, ješto vdova peněz věnných u desk položených nenie povinna bráti: Když jí věno jejie ne tak jest položeno, jakž má vedlé práva položeno býti, jako kdyby kto položil věno na groš mišenský, kteréž dsky ukazují na groš český, anebo jinak než má položeno býti a jakž dsky jejie svědčie. **9.** Anebo také, když by kto chtěl věno zplatiti, kteréhož zplatiti nemóž; to bývá, když která vdova věno má držeti do stavu svého proměněnie nebo do živnosti své, a odtud hýbána ani zplacována

nemá býti, aneb když které vdově má věno jejie dědicky zóstati. (Ale takových věn nemnoho bývá.) **10.** Ještě i z této příčiny vdova nenie povinna peněz svých bráti, když nevie, co věna svého má, a desk ohledati nemóž, když jsú zavřieny. (A o to častí a mnozí svárové u desk a nečíslné nesnáze a těžké bývají, proto že se ke dskám nemóž. Než snad by to opatřeno mělo jinak býti, a cesta aby pohledána byla, kterúž by ti častí, mnozí a těžcí i škodní lidem na obě straně svárové a nesnáze mohli přetrženi býti, aby dsky k potřebám lidským mohly když koli ohledány býti. Skrze kterýchžto desk ohledánie takové nesnáze těžké a zádavy mezi lidmi mohly by hned přetrženy býti a srovnány, poněvadž dsky proto se píší, aby se lidé jimi spravovali, ne aby skrze schovánie jich a zamčenie lidé na svých spravedlivostech, a zvláště vdovy a sirotci, ujmu a na statciech svých škodu trpěli; a to což všem dobře slúžiti má, aby mnohým skrze zavřenie a nepřístup zle neslúžilo, a což k užitku obecniemu jest od starých nalezeno, aby ke škodě obecnie beze všie potřeby nebylo obracováno, a což jest od staradávna pro dobré všech lidí vymyšleno, toho aby vdovy a sirotci zlým neužívali). **11.** Ale kdyby věno jejie zúplna vedlé desk jejích položeno bylo, a ona jeho bráti nechtěla, ani dědictvie věnného postúpiti svévolně, co má činiti dědic, kterýž věno zplacuje? Snad by to úředníky mělo ohledáno a opatřeno býti, aby list obranní dán byl dědici od desk k purkrabí najvyššiemu, a ten aby mocí úřadu svého dědice v dědictvie jeho uvedl, a vdově aby rozkázal, své penieze od desk vedlé práva vyzdvihnúti, tím zpósobem, jakož jest o zplacení zástav nebo o ssutí svrchu povědieno. **12.** Z toho všeho, což o zplacování věn jest široce mluveno, toto krátce se zavře: Že žádný věna zplatiti nemóž, než dědic nebo držitel spravedlivě v drženie přišlý, ne mocí vetřený. A také žádná vdova nemá prvé věnného dědictvie sstupovati, leč své penieze hotové nebo dostatečně ujištěné bude mieti. Ještě, žádná vdova, kteráž své penieze vezme, a trhem své věno ve dsky klade, nemá než svú závadu zpravovati, a dále nic; a má toliko sama zpravovati, měj na zemi nebo neměj, a nemá žádného zpravce jiného miesto sebe ani vedlé sebe přistavovati, aniž jest toho povinna, aniž také kto dobrý toho na vdově žádati bude. Ještě,' vdovy věna svá nebo z desk propúštějí nebo trhem do desk kladú.

Když dsky před rukama jsú, tehdy věna propúštějí, ale když se ke dskám nemóž, protože dsky staré dole nejsú, tehdy se věna 126 trhem kladú. — A potud o zplacování věn.

33. O poručenství.

[1]) Poručenstvie jest dětí a statku svého k opatrování a k množení, ne k umenšení, komuž se zdá, dskami svěřenie a po smrti své postúpenie... [6]) nebo manského nemá, [7]) dělati nemá a nemóž ..... [29]) (č. 5. není). [34]). A to se za obyčej vždycky ve dsky píše. [35]) spravedlivá maje, se samého, bratřie své ..... poručiti; též i strýc strýce [49]) (č. 9. není) [69]) odepři tomu poručenství a tak se toho zhostíš i slušně i bez hřiechu. Kto nechce.. [71]) svého raději k sirotčiemu nenic přičiniti než snad v úmyslu svém to má, aby sirotčieho užívaje.. [75]) poručenství sám odepři. Neb nad tu nepravost mezi všemi nepravostmi větčie a nepravějšie není, kdež kto komu děti a zbožie svého svěří, a ten komuž jest tak svěřeno, pod tím zpósobem v to vkroče, z sirotčích škod sobě užitky své přivodí, a maje jich obrance býti, i jest zlodějem statku jich! Takový.. [83]) horší a oprovazenie než zloděj silničný hodnější; neb tento cizím a neznámým a těm, kteříž naň péči mají a jemu se brániti mohú, s svým velikým nebezpečenstviem a úsiliem beře, ale onenno ty, kteříž jsú jeho obraně a věře bezpečně poručeni, pod přikrytím.. [88]) pod obranú práva bezpečně lúpí, a statek .... [91]) praví poručníci a súdce býti, ještě ...

1. Poručenstvie jest dětí a statku svého, kterýž kto ve dskách má k opatrování a k množení, ne k umenšení, komuž se zdá, dskami nebo kšaftem na list mocný královský svěřenie a po smrti své postúpenie dětí a statku svého, dědičného a svobodného nebo manského nebo zástavného. **2.** Neb žádný, ktož dědictvie svobodného nebo manského dskami zapsaného nemá, poručníkóv dskami dělati nemóž. **3.** Z té příčiny to dvé jest spolu svázáno „dětí a statku“; neb nemá-li kto statku svobodného na zemi (jakož jest povědieno), a děti má, nemóž poručníkóv dětí svých dskami činiti. A též ktož dědictvie a zbožie svobodné na zemi má, a dětí nemá, nemóž poručníkóv dskami dělati, než toliko nápadníky, zápisem nebo dániem, kohož se jemu zdá, učiniti móže. **4.** Aniž se na to kdo obracej, že ve dskách někdy poručenstvie dětí a statku najde se toho, ježto nic na zemi nemá. To přicházie z toho, že někto, maje na zemi dědictvie svobodné nebo zástavné, poručenstvie dětí a statku svého zapíše dskami; potom to, což jest na zemi dědičného nebo zástavného měl,

prodá jinému, anebo zplacen s zástavy dědictvie zástavného bude a poručenstvie tehdáž, dokudž jest měl dědictvie na zemi, učiněné ve dskách zóstane. (Mnozí toho svědomi nejsúce a toho neznajíce za to mají, že jest poručníky dskami někto dětí svých učinil, na zemi nic nemaje; ale tím nevědomiem se klamají a mýlie.) 5. Úředníkóm příležie v takových poručenstviech, ktož je dskami dělati chce aneb chtie, otázky činiti, má-li dědiny svobodné, prvé než poručenstvie zapisovati budú, a ty dskami upevněné. 6. „Dětí a statku svého". V tom se zavierá a rozumie, že poručenstvie móž býti netoliko dětí toho, ktož poručníky dělá, ale také dětí bratra i strýce jeho nedielného, však neb ačkoli děti jeho nejsú, ale proto, poněvadž on s bratrem nebo strýcem svým v nedielnosti jest byl, statek bratra, statek strýce nedielného jest jeho statek. A tak se v tom slově zavierá to „svého"; neb poručníky dskami učiniti nemóže dětí svých, ne otec toliko; ale i bratr jeho, kdyžby otec umřel, móž poručníky dětí bratra nebo strýce svého učiniti. A to se za obyčej ve dsky píše. 7. Móž také bratr starší, léta spravedlivá maje, bratřie své i strýce mladšie, komu chce, dskami též jako otec poručiti, nadto i se samého; též i strýc strýce své mladšie móž poručníky, kterýmž se jemu zdá, opatřiti. 8. Ještě, to slovo v poručenství položené „statku svého" nenie prázdné; neb žádný cizieho statku a dětí porúčeti nemóž, poněvadž ani děd, jsa vnuka svého dielen, nemóž jemu poručníkóv žádných ustanoviti, by pak vnuku i statek svój dal. Též bratr, strýc, dielni jsúce, ačkoli sami vedlé práva poručenstvie bratří a strýcóv svých obdržie, když by od otcóv sirotci žádnými poručníky opatřeni nebyli, však proto jich poručníky jinými opatrovati nemohú. Neb statek sirotčí, totižto bratří nebo strýcóv mladších, nenie bratří nebo strýcóv starších dielných. Z té příčiny nemohú dielní bratří a strýci poručníkóv mladším bratróm nebo strýcóm dělati, než sami toliko poručenstvie proti jiným poručníkóm králem daným obdržie. 9. „Dětí a statku svého." Kto má toliko zápisné nebo královské na majestátiech, a těch majestátóv ve dskách nemá, kto má to na listech toliko, a ve dskách nic nemá: nemóž dskami dětí svých a statku svého dělati poručníkóv; ani ten, ktož dědictvie jaké dědické kšaftem má anebo drží, a ve dskách jeho nemá, nemóž dělati dětí a dědictvie svého poručníkóv. Než ktožby dědictvie ve dskách měl, by pak za jeden

groš toliko stálo, ten móž poručníky dětem svým a statku svého dskami učiniti, a vedlé toho i majestáty i listy všeliké i penieze hotové s klenoty při poručenství zavaditi, a též i zápisem nápadním ve dsky klásti (Dóvod dsky zápisné všecky). **10.** „K opatrování a množení, ne k umenšení." Kto nechce statku sirotčieho tak věrně jako svého a mnohem pilněje než vlastnieho opatrovati, nebeř na se poručenstvie dětí a statku žádného; neb jest mnohem užitečněje poručenstvie na se nebrati než přijatému věrně a právě dosti nečiniti. A jestliže tě kto bez tvého vědomie poručníkem ve dsky dětí a statku svého zapíše, a tobě v mysli nenie, aby děti jeho a statek tak pilně jako své vlastnie beze všie zlé lsti opatroval, měj k tomu toho, ktož jest tě poručníkem učinil, ať tě odvolá zase, a vynme z poručenstvie. Pakli toho neučiní, přijeď ke dskám a odepři tomu poručenství, a tak toho prázden budeš beze všech nesnází a potomniech súdóv. **11.** Kto nechce sirotčieho statku množiti a svého raděje k sirotčiemu přičiniti než sirotčieho ujímati, než snad to v úmyslu svém má, aby z sirotčieho ujímaje svój statek množil a k svému sirotčie bera přikládal, též učiň a žádaj, ať tě odvolá ten, ktož jest tě poručníkem učinil, anebo poručenství sám odepři. **12.** A též kto nechce poručníkem zúmysla býti a cizím se zanášeti, odepři poručenství a budeš toho prázden. (Neb by nad tu nepravost mezi všemi nepravostmi větčie a nepravějšie býti nemohla, když by otec poruční, kterémuž jest dědictvie s dětmi tak svěřeno, aby to jako otec opatroval, pod tím zpósobem v to kroče, z sirotčích škod sobě by užitky své přivodil a maje jich obrance býti, i byl by zlodějem statku jich. Takový každý poručník zloděje zjevného jest horší a oběšenie než zloděj silničný hodnější. Neb zloděj cizím a neznámým a těm, kteříž naň péči mají a proti němu se opatrují a jemu se brániti mohú, s svým velikým nebezpečenstviem, s prací a s strachem béře: ale onenno ty, kteříž jsú jeho obraně a vieře poručeni, pod přikrytiem otcovského a najbližšieho přátelstvie a pod obranú práva bezpečně a doma lúpí, a statek jich, kteréhož jest povinen jiným všem brániti, sám okrádá. Nechci toho připomienati, což se často pod žertem mluvívá: „že ta miesta, kdež mají praví poručníci býti, ještě jsú v nebi prázdna.") **13.** Po smrti své kto chce poručníky dětí a statku svého dělati, má je, dokudž jest živ a dokudž móž

dělati; neb po smrti k tomu též jako k pokání žádného času nenie. Ale za živnosti učinění poručníci v moc poručenstvie teprv po smrti toho, ktož jest je ustanovil poručníky, vcházejí, a prvé nic. Z té příčiny jest položeno, že poručenství jest „dětí a statku svého svěřenie a po smrti poručujícieho postúpenie.“

34. Forma a zpósob poručenstvie otcovského.

[7]) zbožiemi a dědictviemi svými.

Ctirad z Dobronic přiznal se před úředníky, že jest všecky děti své se všemi zbožiemi a dědinami svými, kteréž má anebo mieti bude, i se všemi nábytky a svrchky též, kteréž má nebo mieti bude, s listy, majestáty, klenoty, hotovými penězi, jakž by to koli a kdež koli mohlo shledáno a jmenováno býti, poručil mocně a porúčie Všerubovi z Chvatliny a Václavovi Sakovi ze Znančic, oběma spolu, tak že jest je učinil oba pravé a mocné otce poručnie a obrance všech věcí svrchu psaných.

35. Poručenstvie móž býti doma kromě desk.

[20]) Při tom placenie od kladenie ve dsky znamenitého a velikého najprv, potom .... [23]) a jiných toliko zpletków a nesnazí .... [27]) učiniti mají. A ačkoli prvé se jest [29]) leč zvláštní na to od JMKské relator bude poslán. Též také [34]) učiněným. (Ale řekl jeden, že neškodí k mléku smetany přilíti, a od té doby tak držie, a ta slova v královských majestátiech jsú prázdna, mocí a jitie žádného nemajíce.) [40]) býti měli, neb to od toho ktož je ustanovuje, berú, že mají býti [45]) i odciziti (jakož na to mnoho jest nálezóv, ale desk a zapisóv i trhóv rozličných viece).

1. Mohú poručníci dětí a statku zděláni býti netoliko skrze přiznánie před úředníky u desk, ale také bez přiznánie a beze všech úředníków přítomnosti doma, když kto list mocný od KMsti má, aby na ten list mocný mohl statek svój zřiediti a dětí i téhož statku poručníky, kohož by se jemu zdálo, učiniti. **2.** A tak na ten majestát královský poručníci učinění tolikéž moci a práva mají, jako by dskami učiněni byli, a v statek a v poručenstvie tím listem skutečně vkročiti mohú a mají, a ve všecko se mocí téhož kšaftu uvázati hned po smrti toho,

ktož jest jim poručil, nic nečekajíce, ani se nevloženiem téhož kšaftu ve dsky meškajíce; neb toho nic potřebie nenie ve dsky klásti, aniž pro nevloženie toho kšaftu ve dsky jaké ujmy na tom poručenství nebo na kšaftu poručníci trpěti mohú. 3. Při jich dobré vóli jest, to poručenstvie nebo ten kšaft ve dsky vložiti nebo tak nechati. Nébrž z mnohých příčin jest lépe, do desk ani poručenstvie toho ani kšaftu neklásti, a z této mezi jinými příčinami, najznamenitějšie, že, když sirotci živi zóstanú, nebudú skrze takové kšaftu daremné kladenie žádných zmatków mieti, ani jim bude potřebie toho z desk propúštěti a vymazovati, čehož jest nebylo potřebie ani ve dsky klásti. Při tom placenie od kladenie ve dsky najprvé, potom propuštěnie z desk a děkovánie z poručenstvie, a opět nového placenie ujdú, a jiných toliko prací, jiezd a nesnází. 4. A ačkoli v každém majestátu královském zřetedlně se přikazuje úředníkóm zemským, když by požádáni býli od toho, komuž jest takový majestát od krále dán, nebo od poručníkóv jeho, aby ten majestát ve dsky vložili, že tak učiniti mají (a prvé se jest každý majestát takový i kšaft ve dsky kladl): však nynie již žádný majestát takový ve dsky se neklade na to KMsti rozkázánie, leč by zvláštní na to od JMKské relátor z pánóv nebo z vládyk poslán byl. Též také již nynie kšaft žádný se ve dsky neklade ani list bez povolenie královského a posla od JMsti zvláštnieho, než prvé se jest každý majestát, v kterémž jest to přikázánie bylo, bez relátora ve dsky kladl i s kšaftem na ten majestát učiněným. 5. „Pravé a mocné.“ V každém poručenství se tato slova kladú, *že jest je učinil pravé a mocné otce poručnie:* Pravé, že nejsú vetření ani jakým fortelem v poručenstvie vešlí ani vprošení, a také aby se varovali nepravosti, a sirotkóm aby právě v statku jich činili, a sami na se toho neuvodili, aby nepravými poručníky býti měli; neb je k tomu zavazuje ten, ktož je ustanovuje, že mají býti praví poručníci. Ale budú-li nepraví, to sami od sebe a od své nespravedlnosti mieti budú. Jsú také „mocní“ poručníci, proto, že moc mají statek sirotčí spravovati, opatrovati, zlepšovati, množiti, sirotčieho dobývati. 6. Mají také moc, statek sirotčí zapsati, prodati i odciziti pro lepšie sirotčie (jakož na to mnoho nálezóv a desk, a zápisóv i trhóv rozličných viece). 7. Ještě, poručníci mají moc o statek sirotčí se súditi, za sirotky

odpoviedati, sirotkóm vysúditi i prosúditi. **8.** Ale aby statku sirotčieho zanetbávali, jej opúštěli a jeho umenšovali, k tomu mají býti ne mocni, leč by jací dluhové nebo závady spravedlivé předkóv sirotčiech předešli, kteréž by na tom statku sirotčiem poručníci předešlé nalezli, ne sami je znovu uvedli. V takovém běhu mohú poručníci umenšiti statku sirotčieho, neb jest sirotkóm lépe a užitečněje, malý statek mieti nežli žádného nemieti. A tak tím umenšeniem poručníci neujmú sirotkóm statku, než přičinie, když skrze uprodánie potřebné sirotkóm nenic statku zachovají. **9.** A tak poručníci mocní slovú, že mají moc, aby statku sirotkóm dobývali, ale nemají moci, aby jim statek jich bez příčiny utratili, anebo jej bez znamenité potřeby a spravedlivé a hodné příčiny komu prodávali, a zvláště sami sobě.

36. „A obrance". [O obranci.]

[2]) proti moci hájiti i proti súdóm jim statku.. [3]) proti žalobníkóm jeho bråniece a za ně odpoviedajíce [7]) když by pohnáni byli, [8]) (č. 3. v I. rec. není).

1. Jsú také poručníci i statku sirotčieho i sirotkóv obrance, tak že jich mají proti moci, proti křivdě i proti súdóm brániti, jim statku jich súdem dobývajíce i proti žalobníkóm všelikým za ně otpoviedajíce. A vysúdie-li co sirotkóm, ne sobě vysúdie a prosúdie-li co, ne sobě prosúdie, než sirotkóm. **2.** A jakož moc mají z sirotčieho poháněti, též také povinni jsú, za sirotky, když by od koho pohnáni byli, odpoviedati. (O tom máš nález v II. dskách Planových G. 24. *Najjasnější*). **3.** Jest také každý poručník otcem učiněný sirotkóv i statku jich tak mocen jako otec sám, do jich let spravedlivých toliko, a dědictvie jich móž prodati, zastaviti, zapsati a k své vóli obrátiti, jakž by se jemu zdálo; než věnovati a dáti sirotčieho pryč, toho učiniti nemóž.

37. Dokud poručenstvie trvá.

[1]) Déle poručenstvie netrvá než do let sirotka ne najmladšieho, než najstaršieho. [4]) vladnúti má. To v zemi české.. [9]) když sirotek léta maje toho na něm požádá, [24]) ještě by let neměli, má děvečce vedle práva, leta mající, poručenstvie sstúpeno býti [29]) kterýž jest viece než ode dvú set let nalezen Janem králem ...

1. Žádné poručenstvie, otcovské, přirozené ani králem dané, déle netrvá, než do let sirotka ne najmladšieho, než najstaršieho. 2. Kterýž když let spravedlivých dojde, poručníky své poručenstvie zbaví, a sám bratřiemi nebo strýci svými mladšími z práva vládnúti má; neb každý sirotek takový, jakž k letóm spravedlivým přijde, hned jest bližší poručenstvie, nežli onen dskami od otce jeho nebo od jiného učiněný. (To v zemi české od počátku desk za právo se jest vždycky držalo a zachovávalo.) 3. A každý poručník, když sirotek léta spravedlivá a řádná maje, toho na něm požádá, aby jemu zbožie postúpil, má tak učiniti, a dědictvie jeho jemu postúpiti. (To najdeš v IV. Ondřejových L. 10. kdež Jan z Valštajna Annu z Kováně pohánie). 4. A mají se sirotkóm léta majícím, když toho na úředníciech ke dskám přijdúce žádají, listové od úřadu k poručníkóm dávati, aby statku sirotčieho jim sirotkóm poručníci jich postúpili. Pakli tak od úřadu obesláni jsúce, sirotkóm dědictvie jich nepostúpie, mají sirotci listem obranním skrze purkrabí najvyššieho v statek svój dědičný otcovský uvedeni býti. 5. A též také, kdy by sirotci ženského pohlavie toliko byli, má té, kteráž k letóm najprv přijde, najstarší s statku od poručníkóv sstúpeno býti, a ona má mladšie spravovati s dědictviem jich i svým. 6. Též také kdyby se přihodilo, že by sirotci obojieho pohlavie byli, ženského i mužského, a děvečka by k letóm přišla, a bratřie její ještě by let spravedlivých neměli, má dievce vedlé práva, léta majície spravedlivá, sporučenstvie sstúpeno býti. (To najdeš v Bielých póhonných: Léta božieho 1493, kdež Barbora z Vrchlabie pohánie.) (Jinak kdyby to ženskému pohlaví jíti nemělo, též jako i mužskému, byl by grunt práva českého zdvižen, a nález najstarší byl by v nic obrácen, kterýž jest nalezen Janem králem českým, že dcera též jako syn tím vším právem dědí; i byla-li by od poručenstvie odstrčena, již by tím vším právem jako syn dědíti nemohla, ještoto taková věc jest zřetedlně proti tomu nálezu a právu najstaršiemu i najspravedlivějšiemu.)

38. Troje poručenstvie.

[4]) dětem svým poručníky ustanoví, [8]) jiných poručníkóv nezdělá [9]) kdyžby obec poručníkóv žádných.. [10]) k letóm přirozeným přijdú, zbožie jich najprv.. [12]) a má jim všeho zbožie jich zúplna beze všeho umenšenie

postúpiti. Pakli by jim [63]) poručník jich nevyšel, též také pro to se mohú v dědictvie poručníka i jeho rukojmě uvázati, to držeti a toho užívati, dokudž by jim nebylo zúplna navráceno a zaplaceno, což by jim dědictvie jich bylo umenšeno a užitków utraceno .... [64]) poznáno (k o n e c).

1. Nalezá se po dskách zemských poručenstvie troje, a každé vedlé práva země české: Přirozené jedno, druhé otcem učiněné, třetie dané. **2.** Poručenstvie otcem učiněné jest to, když otec živ jsa dětem svým za zdravého života nebo na smrtedlné posteli poručníky ustanoví, kteréž se jemu zdá, (jakož o tom již prvé jest povědieno). A to móž slúti poručenstvie otcovské. **3.** Přirozené poručenstvie jest, když bratr nebo strýc, sestra nebo teta, buďte dielní nebo nedielní, když otec jiných poručníków vedlé práva nezdělá, v poručenstvie se uvazují. A to móže slúti poručenstvie přirozené nebo příbuzné, (o kterémžto poručenství světlý nález jest Venceslai Andreae M. 7. mezi Zbyňkem z Soběšína.) **4.** Ale to poručenstvie příbuzné nemá miesta než tehdáž, když by otec dětí a statku svého poručníków žádných neustanově umřel, anebo také, kdyby poručníci otcem učiněni zemřeli, a sirotci by ještě let spravedlivých nemajíce živi zóstali. Než při tom toto má opatřeno býti, že strýc nebo teta, kterýž by chtěl v to poručenstvie vstúpiti, má sirotkóm uručiti vedlé práva a řádu zemského, aby jim statku jich neumenšoval, než raděje přivětčoval. (To psáno v témž nálezu). **5.** Ale kdyby pak strýcóv několiko bylo bližších a dalších, nebo jednostajně blízkých nebo dalekých, který z těch obdržeti má poručenstvie? Mezi blízkými a dalšiemi ten má poručenstvie obdržeti, který jest najbližší. (Dóvod toho svrchupsaným nálezem.) Ale mezi jednostajně dalekými strýci nebo jednostajně blízkými ten obdrží, kterýž lépe ujistiti móž statek sirotčí, aby jím jeho neumenšoval. A též v ženském pohlaví bližšie přietelkyně má poručenstvie obdržeti vedlé práva, jako sestra před tetú. (Toho dóvod v Památných F. 6. *Najjasnější).* **6.** Přirození přátelé: Když otec umře poručníków nezdělaje, a král když sirotkóm poručníky dá, kteříž za to JMsti prosie, obdržie přirození přátelé poručenstvie proti danému králem poručenství. (Toho nález v Bielých póhonných, kdež Barbora z Vrchlabie etc.) **7.** Ale králem dané poručenstvie jest, když otec žádného poručníka neučině umře, a přátel žádných přirozených nenie; tehdy král, najvyšší všech

sirotków na zemi i v městech svých poručník, sirotkóm poručníky dá, kteréž ráčí. 8. A ten každý králem daný poručník má sirotkóm dostatečně ujistiti dskami, že jim statku jich nemá umenšovati, rukojmí dosti za to majícím; jinak neučiní-li toho, nepójde jemu královské dánie. 9. Má také každý poručník králem daný a povinen jest sirotkóm, když k letóm přirozeným přijdú, dědin, zbožie a statku jich najprv postúpiti, a počet z dědictvie a statku jich i ze všech užitków spravedlivý učiniti. A má jim dědictvie všeho a zbožie a gruntóv zúplna beze všeho umenšenie postúpiti, a z užívánie úrokóv, platóv, rybníkóv, lesóv, nábytkóv, svrchkóv, peněz a všech dóchodóv jich počet učiniti. 10. Pakli by jim zbožie a statku jich umenšil, tehdy těm sirotkóm nenie potřebie súdu čekati, ani z toho poručníka pohoniti; než vezmúc komorníka, hned se mají v dědictvie poručníka svého i v dědictvie rukojmě jeho vedlé práva uvázati ve všecko, a to mají držeti a toho požívati tak dlúho, dokud by se jim nezaplatilo to vše, což by jim od poručníka bylo dědictvie a statku jich umenšeno a utraceno. (Dóvod toho všecka ve všech dskách králem daná poručenstvie.) 11. A též také, když by počtu z užitkóv, totižto z úrokóv vybránie, rybníkóv spuštěnie, lesóv na prodaj mýcenie, nábytkóv a svrchkóv prodánie dostatečně poručník jich nevyšel, a jim toho zase nenavrátil nebo nezaplatil, též také proto mohú se v dědictvie poručníka svého i jeho rukojmě uvázati, to držeti a toho užívati, dokudž by jim nebylo zúplna navráceno a zaplaceno, což by jim statku a peněz i dóchodóv jich bylo umenšeno a užitkóv utraceno, se všemi náklady. (Dóvod toho dsky všecky takových poručenství). Neb se to v každém takovém poručenství králem daném zapisuje, jakož to z formy a zpósobu téhož poručenstvie tuto hned podepsaného, zřetedlně móž býti poznáno, i nálezové panští to ukazují. 12. Item při poručenství, kdež jest několik poručníkóv, má vědieno býti, že jeden poručník bez vóle a vědomie druhého bráti sirotčieho nic nemá. (Nález o tom III. Plana B. 2. mezi Zachařem z Říčan a Milotú.)

39. Zpósob a forma poručenstvie králem daného.

[37]) a z toho nemohú ani mají viněni býti [42]) a tú příčinú téměř všickni poručníci sirotčích statków prosie; [38]) aby bránili. (Ale tím během téměř

žádného člověka nenajdeš, aby za poručenstvie sirotčie krále prosil, a mnohem spieše uzříš kobu bilú nebo labuť černú, než takového poručníka.) neb žádný . . .

1. *Jiří, z božie milosti český král etc., z plnosti moci své a milosti zvláštnie Václava z Nemyčevsi mocným jest učinil a ustanovil poručníkem sirotków někdy Tomáše Behma z Konobrž, zbožie a dědictvie týchž sirotków, kteréž mají nebo mieti budú, tak však, aby zbožie a dědictvie týmž sirotkóm neumenšoval, než raděje množil a přivětčoval. Za to slíbil jest týž Václav sám napřed a vedlé něho Arnošt z Věžník. Pakli by co týž Václav zbožie a dědictvie svrchu psaným sirotkóm umenšil, tehdy tíž sirotci přijdúc k letóm spravedlivým s jedním komorníkem budú se moci uvázati v dědictvie těhož Václava poručníka svého a Arnošta rukojmě jeho, kteréž mají nebo mieti budú, a to budú moci držeti a jeho užívati tak dlúho, dokudž by se jim dosti nestalo, což by jim na dědictví i na statku jich bylo umenšeno, se všemi náklady. (Na to posel od KMsti byl jest Zdeněk Kostka z Postupic z pánóv, jsa k tomu od KMsti zvláště vyslaný.)* 2. V tom každém poručenství KMstí daném tato slova znamenitě se pokládají: *Umenšoval-li by dědictvie a zbožie poručník sirotkóm, že se budú moci uvázati v dědictvie jeho v dědictvie rukojmě jeho, kteréž mají nebo mieti budú.* Z té příčiny, že již všecek statek svój poručník sirotkóm jako ve zpravu zavazuje, kterýž koli má, aby na tom statku jeho sirotci mohli svého statku týmž poručníkem umenšeného postihati, by pak statek svój poručník prodal, zapsal, nebo jakž koli jinak zavadil. A též i rukojmě jeho vedlé něho svój statek všecek zavazuje. A sirotci pro umenšenie svého statku, k letóm přijdúce, na statky poručníka a rukojmě jeho sáhnúti mohú a v ně se uvázati, netoliko v ty, kteréž nynie mají, ale také i v ty všecky statky, zbožie, platy a dědiny jich, které jsú toho času neměli, když jest poručník poručenstvie vyprosil a rukojmě když jest zaň slíbil. 3. A když se již tak uváží sirotci v jich statky, poručníka a rukojmě, tak dlúho a dotud je držeti mají a jich užívati, dokudž by sirotkóm statek jich utracený i s užitky, kteréž jest poručník zmrhal a z nich spravedlivě na počtu vyjíti nemohl, nebyl navrácen, se všemi náklady. 4. A což sirotci statków poručníka svého a rukojmě jeho v tom času uživú, dokudž se jim za jich dosti nestane, to při

nich beze všeho otporu zóstati má; z toho nejsú povinni žádnému odpoviedati, a z toho nemohú ani mají žádným právem viněni býti. K kteréžto spravedlnosti a tuhé i těžké pokutě kdyby poručníci králem daní prohlédali, ne tak by se kvapně ani tak valně v poručenstvie sirotčích statkóv třeli. Neb každý ktož za poručenstvie krále JMsti prosí, jednú ze dvojie příčiny k tomu hnut bývá: Nebo lakomstviem, aby sirotčieho statku užieval a z jich škod aby svých užitkóv dobýval (a tú příčinú někteří za poručenstvie sirotkóv a sirotčích statkóv prosie, aby sirotčieho zbožie umenšiece, sobě svého přičinili, ne sirotkóm jich zbožie přivětčovali); nebo z přiezně a lítosti, že jim přirozená milost, kterúž jest Bóh všem lidem ve všech zákoniech uložil, v přirozeném, v psaném i v zákoně milostivém (kterýž se od přirozeného málo dělí,) že jimi přirozená milost hýbe, aby vyprosiece poručenstvie sirotkóv, jim statek jich zachovali, a proti nepravým lidem, lakomým a nelítostivým, sirotkóv opuštěných i statku jich aby bránili, a jim užitky a dóchody ze zbožie, kdyby k letóm přišli, s přimnoženiem statku jich aby navrátili. (Ale tím během řiedký se člověk najde, aby za poručenstvie sirotčie krále prosil; neb žádný svého pro cizie bez užitku meškati nechce, kromě samého přietele dokonalého, kterýž mezi lidmi jest přieliš řiedký a neobyčejný.)

40. Móž-li poručník sirotčí poručníka jiného udělati.

6) aby se miesto něho súdil, smlúval, 20) sirotkóm a statku jich nemohú. 20) poručníkóm, kteréž dskami 32) Hynka Hradištského přijala. 34) A to přijetie. 35) ztvrzeno) i také po své smrti jiné poručníky ustanoviti, 41) i uředníkóv všech všelikého nátisku, kteříž jsú 44) beze všie odpornosti (konec)

Pr. Aby mohlo vědieno býti zřetedlně, o čem se mluví, poněvadž nejedno jest poručenstvie: užitečné jest prvé skrze rozdiel obé oznámiti. **1.** Neb dvoje se v právě zemském poručenstvie nalezá: Jedno poručenstvie pře, kdež kto s druhým súd maje, pře své, kohož se jemu zdá, učiní k súdu poručníka, aby na miestě jeho stával, a miesto něho aby se súdil, smlúval, právo vedl po nálezu, (o kterémžto poručenství jest v druhých knihách povědieno.) A v tom běhu poručník poručníka jiného učiniti nemóže. (Toho nález v Bielých póhonných, kdež Jan Lukavecký

kněze Viktorína pohánie.) 2. Jiné jest poručenstvie dětí a statku, o kterémž se tuto mluví, i to nejedno, než (jakož jest napřed povědieno) troje: otcovské, přirozené a králem dané. 3. V králem daném a přirozeném poručenství poručník žádný poručníka jiného učiniti nemóž; neb obojích takových poručníkóv ani statek ani děti, kterýchž jsú poručníci, nejsú jich, než cizí. 4. V otcovském pak poručenství jestliže zhola a prostým během kto poručníky dskami nebo kšaftem na mocný list zdělá, a žádné moci zvláštnie při tom poručníkóm svým nepřidá, nad tu moc, kterúž právem obecnieho poručenstvie mají, také ti poručníci jiných poručníkóv ustanoviti sirotkóm nemohú. 5. Než ktož zvláštní moc poručníkóm dětí a statku, kteréž dskami nebo na list mocný činí, v poručenství svém dá, aby oni mohli dětí a statku jeho jiné poručníky, kohožby se jim zdálo, učiniti po své smrti, nebo hned za živnosti jich k sobě přijieti, v takové zvláštnosti a moci kšaftem nebo dskami dané móž poručník otcovský i jiné poručníky k sobě za živnosti své přijieti (jako jest učinila Anna z Kováně, že jest k sobě kněze Hynka v poručenstvie sirotkóv někdy Hynka Hradištského přijala vedlé té moci, kterúž jest jí kšaftem manžel její při témž poručenství dětí a statku svého dal. A to přijetie k sobě poručníka jest i súdem zemským stvrzeno.) 6. Móž také poručník otcem učiněný vedlé té moci vlastnie jemu nad obecnie poručenstvie přidané, i jiné poručníky ustanoviti, jakož se toho mnoho po dskách najde. Kteréž jsú tak svobodné a tak prostranné, že každý jimi statek i děti své, vedlé vóle a libosti své, jakž se jemu zdá, až k věčnosti móž opatřiti beze všie všech lidí překážky i úředníkóv všech otporu všelikého, kteříž jsú každému z práva povinni, o statku jeho i o dětech i o všech spravedlnostech tak ve dsky klásti, jakž on chce a jakž rozkáže, beze všie otpornosti, a bez úrazu práva samého toliko.

41. Z čeho mají poručníci počet činiti.

[1]) Když sirotci k letom přijdú, mají jim [13]) (č. 3 v I. rec. není.) [25]) činiti povinni (konec).

1. Když sirotci k letóm spravedlivým a přirozeným přijdú, mají jim poručníci jich najprvé všech gruntóv jich, dědin, platóv, rybníkóv, siedla i jiného všeho, což sirotčie jest, postúpiti, beze

všeho umenšenie, a mají všeho lepšieho postúpiti, nežli jest bylo tehdáž, když jsú se v to poručenstvie uvazovali. **2.** Potom mají z užívánie platóv, rybníkóv, lesóv, peněz, počet sirotkóm učiniti; než z užívánie dvoróv poplužních s poplužiem, dědin, luk, nábytkóv i jiných drobných věcí, a z jiného všelikého hospodářstvie, kterýmž se dobytci a čeleď chová a bez umenšenie těch věcí se dobytek i čeleď chovati nemóže, z toho poručníci počtu činiti nejsú povinni. (Toho nález jest v Menších Zápisných 1494 léta, v sobotu po sv. Lucii vedlé nálezu prvnieho mezi Oldřichem z Holedče.) **3.** Než jestliže by to najali a penieze za to brali, a ani čeledi proto ani dobytkóv nechovali, o tom by se jinak rozuměti musilo. **4.** Ale při postúpení zbožie a statku sirotčieho a počtu činění jest rozdiel takový, že všickni poručníci statku sirotčieho sirotkóm léta přirozená majíciem postúpiti jsú povinni beze všeho prodlévánie i otpieránie. **5.** Ale počtu činiti sirotkóm nevšickni poručníci jsú povinni, než toliko dvojí: Přirození jední, a druzí králem daní. Než poručníci otcem učinění sirotkóm počtem žádným nejsú povinni, poněvadž dědictvie sirotčie mohú i prodati, i zastaviti, i zapsati (vedlé nálezu v I. dskách Mikulášových B. 2. v při mezi Soběhrdem učiněného), leč by se kteří poručníci otcovští z své dobré vóle počet činiti podvolili; tím podvoleniem byli by počet činiti povinni. (A to ne z práva, než z svého podvolenie dobrovolného, kteréž všemi právy mocně hýbe, jakž chce, a súdy též.)

42. O spolku s sirotky.

1. Nemá žádný poručník spolkóv sobě s sirotky uprošovati, ani jich KMst má dávati. **2.** A jestliže by král spolek komu s sirotky dal, to dánie žádné moci mieti nemá, a páni takové dánie na plném súdu mají zdvihnúti, a takového, ktož jest spolek uprositi směl proti nálezu a právu, v svú kázeň vezmú. (O tom jest nález Venceslai Andreae M. 7.) **3.** Nápad však statku sirotčieho po smrti jeho móž poručníku král hned při poručenství spolu dáti. (Kteréhožto dánie dsky plné jsú.)

43. Co při poručenství sirotčiem za právo jest.

[1]) Při poručenství se za právo drží, najprvé že každý .... [8]) nenie sirotku škodami žádnými po tom přišlými povinen [29]) pro spravedlnosti své okázánie a dosti učiněnie .. [26]) dokudž k letóm najstarší....

1. Při poručenství se za obyčej drží, že každý poručník otcovský, přirozený nebo králem daný má statek sirotčí pilněje než svój vlastní opatrovati, a o sirotky se věrně starati, je k dobrému vésti tak, jako své děti vlastnie, a mnohem pilněje. **2.** Dále z práva otcovský poručník má sirotku statku jeho let došlému, když toho na něm požádá, postúpiti. **3.** Ale poručník otcovský nejsa od sirotka k letóm přišlého napomenut, aby jemu s statku jeho sstúpil, nenie sirotku, proto že by jemu statku jeho nepostúpil, škodami žádnými potom po letech jeho přišlými povinen. (To se najde v Bielých póhonných, kdež Margréta z Libčic pohánie Margrétu z Malštýna máteř svú.) **4.** Kdež poručníkóv otec dskami nebo kšaftem nezdělá dětem svým, těch z práva poručníci mají býti přátelé najbližší. (To jest bylo napsáno v Římě za pohanóv na dvanádcti dskách práv římských, neb jsú i Římané dsky měli.) **5.** A uručiti má každý přietel v poručenstvie vcházeje sirotku, aby jemu statku jeho neumenšoval. **6.** A toho poručenstvie ze všech jiných přátel strýc jest najbližší, a sestra bližšie než teta. (Nálezové na to svrchu jsú připomienáni.) **7.** Králem daný poručník nemá statku sirotčieho žádnému prodávati, a zvláště tomu, ktož jest zaň v tom poručenství rukojmí, aby statku sirotčieho neumenšoval. (To stojí v Bielých póhonných, kdež Vavřinec z Tábora pohánie Kateřiny z Řepče.) **8.** Spolku s sirotky nemá prositi žádný, ani toho král má (by pak kto za to prosil) dávati. **9.** Item každý poručník, přirozený i králem daný, jest povinen sirotku statku jeho k letóm přišlému, když toho na něm požádá, postúpiti, též jako poručník otcem učiněný. **10.** Každý poručník jest povinen sirotku počet z užívánie statku jeho učiniti, kromě poručníka otcovského. **11.** A ten pro uvarovánie podezřenie a pro spravedlnosti své oznámenie a dosti učiněnie svěření otcovskému, nejsa toho podlé práva povinen, z dobré vóle to od sebe sám učiní, což příbuzný nebo králem daný poručník z práva učiniti musí. **12.** Ještě, každý poručník má za sirotky, pohnán jsa, odpoviedati, a též také sirotčieho má

a móž právem, póhonem a súdem dobývati. (Nález na to v II. dskách Planových G. 24. *Najjasnější.)* **13.** Žádné poručenstvie déle nemóž trvati, než dokudž k letóm spravedlivým najstarší sirotek, buď pachole neb děvečka, nepřijde. — A potud o poručenství a o poručníciech.

44. O létech.

Znamenitě jest ne na jednom miestě, ale na mnohých při poručenství sirotčiem let spravedlivých dotýkáno. Ale že v rozličných práviech rozličně se léta počítají, z té příčiny nezdálo mi se býti zbytečné pod zvláštním nápisem o letech spravedlivých a přirozených psáti. O kterýchžto letech, poněvadž se nejednostajně, než rozličně v rozličných práviech nalezají, a v právě zemském jsú jednostajná, pro snadnějšie srozuměnie najprvé skrze rozdiel jeděnch od druhých užitečné jest nenic povědieti.

45. Léta jsú dvoje.

[25]) tak se ven vynášie; neb jsú se i při tom fortelové zlí, za nedávné paměti (viem co mluvím) zřetedlně našli. A jest nový rozdiel o letech přirozených nikdy prvé neslýchaný, ani kde zapsaný, obmyšlen: Prý má léta, ale mladá (chtěl ten, aby sirotek jeho léta, kterémuž na šedesáte let bylo, měl); ale nenie div: Od stromu ovoce nedaleko padá!) K kterémužto.. [27]).... při tom býti, kromě toho třetieho .... [31]).... a veliká lest a nepravost při tom [32]).... let dětí svých nepamatuji. Ale toto [35]) .... ale ono kněžské v jich praviech kostelniech všecko na slyšení samém záležie. Ale viece jest svědek očitý jeden nežli ušatých deset, jakož jest Plautus napsal. Z té příčiny.. [41]) léta přirozená vážie, neb to žádného .. [46]) kladeniem ve dsky se zapisují.. [59]) jakýmkoli spósobem; nebo také kdyby.. [67]) vedle práva čtú, potud.

1. Léta sirotkóm spravedlivá v zemi české dvojím obyčejem přicházejí: Jedna skrze přirozenie, a přirozená slovú, druhá skrze vyplněnie a dánie královské, a slovú králem daná; ale oboje spravedlivých jméno držie. **2.** Léta přirozená v zemi české ne vedlé jistého počtu let, ale vedlé dokonalosti přirozenie se čtú: Na mužském pohlaví, když se brada spe aneb když lóno chlupatí, a kdež se koli jedno z toho dvého ukáže, dosti jest, a nenie potřebie obého (neb mnozí muži až do starosti se nalézají, ješto na bradě chlupu žádného mieti nebudú.) A na ženském pohlaví,

když se prsy pučie a nadýmají. 3. Ale že ne vždycky to zřetedlně poznáno býti móž a zvláště skrze hleděnie z daleka, opatřeno jest v právě zemském od starých, aby mohlo skrze dotčenie srozumieno býti súkromie z blízka, a to beze všie hanby toho, komuž se léta ohledují, tak děvečky jako pacholíka, aby tomu nebo té, kterýž nebo kteráž se na pohleděnie zdá let nemieti, od úředníkóv menšiech skrze ohledánie, dotčenie a blízké opatřenie, že léta má, mohlo srozumieno býti; a též tomu neb té, kterýž se zdá léta mieti na postavě, skrze blízké ohledánie, že jich nemá, aby mohlo býti poznáno. 4. A na úředničí přísahú spravedlivě uznáno a vyhledáno, pravě vysvědčeno a vyhlášeno na obě straně, měj kto léta nebo neměj, má býti beze všie zlé lsti; neb to za právo v zemi jest, že když léta přirozená v pochybnosti jsú, té pochybnosti ujištěnie skrze věrné a pravé ohledánie úředníkóv menších se nalezá, a v pravdě, jakž v súkromí se najde, tak se ven vynášie. 5. K kterémužto let ohledání nemají všickni úředníci společně jíti, ani jeden sám, než dva toliko, a viece dvú ani méně dvú nemá jich při tom býti, ani který jiný člověk, kromě toho třetieho, komuž se léta ohledují. 6. A takové let vyhledánie jest spravedlivějšie, nežli po počtu vyhlášenie; neb léta počtem mohú výše nebo níže od přátel nebo od jiných lidí položena býti, a veliká lest při tom mohla by složena k zlému sirotčiemu býti. A obyčejně ani rodičové sami pravě let dětí svých nepamatují, leč je napsaná kde mají. 7. Ale toto po přirození let spravedlivých vyhledánie žádného zklamati nemóže; neb se děje netoliko viděniem, ale i dotčeniem; ale ono, kteréž se po počtu let zachovává, všecko na slyšení samém záležie; neb chtie, aby děvečka každá ve dvanádcti letech a pacholík ve čtrnádcti léta spravedlivá měl. (Ale viece jest svědek očitý jeden, nežli ušatých deset, jakož jest jeden napsal. Z té příčiny najspravedlivějšie let přirozených nalezenie jest po ohledání přirozenie, tak jakž se v Čechách v právu zemském léta přirozená vážie, a za starých jsú se i jinde též vážila, dokudž toho Justinianus nesložil; neb to žádného zklamati, žádného podvesti, žádného zavesti nemóže.) 8. Tak ohledaná léta úředníky menšími při každém ve dsky kladení toho, komuž jsú ohledána, přede vším jiným ve dsky kladeniem i všelikým přiznániem se zapisují dřieve, než se k čemu jinému přizná, takto: *Václav z Roztok maje léta spravedlivá*

úředníky ohledaná, přiznal se před týmiž úředníky tak a k tomu, jakž jeho potřeba káže. **9.** A též králem daná léta mají dskami najprvé znamenána býti, a potom, když se sirotek maje léta spravedlivá králem daná přiznal k tomu neb k jinému. (Skrze kteréžto let králem daných ve dsky tak nezapsánie v kněze Jindřichově při znamenité se jest pohoršenie stalo. Nález o tom, kdež týž kněz Jindřich nebo synové jeho pohánějí Jana z Janovic.) **10.** Při ohledání let toto za právo jest, že úředníci nemají nikdy žádnému let ohledovati bez potřeby a nadarmo, než tomu toliko, ktožby chtěl, aby jemu od poručníkóv jeho s statku sstúpeno bylo, nebo že by chtěl dědictvie a statek svój ve dsky klásti trhem nebo dluhem nebo jiným jakýmž koli zpósobem, pro pilnú statku svého zachovánie potřebu, aby všeho neztratil; nebo také, kdyby chtěl poručníky sobě a mladším bratřiem nebo strýcóm svým ustanoviti a dskami je zapsati. Než ktož ve dskách nic nemá, ktož do desk nic klásti ani zapisovati nemá, tomu žádnému úředníci let ohledovati nejsú povinni. **11.** Také od let ohledánie nic se nebéře, aniž se má co vedlé práva bráti. — A o letech přirozených a spravedlivých, jak se v zemi české vedlé práva nalezají, potud.

46. Léta králem daná.

[22]) neumenšovati. A také ani příbuzný ani králem daný poručník ... [29]) A též .... nemohú (chybí) [37]) statek sirotčí otcem zavázaný.

1. Čehož přirozenie učiniti nemóž, to moc královská a milost z příčin spravedlivých a potřeb sirotčích hodných vyplňuje, a což z přirozenie sirotkóm scházie, to jim mocí královskú nahrazeno a naplněno bývá; tak že když sirotek vedlé přirozenie let nemá, to jemu král pro potřebu jeho pilnú a příčinu hodnú dává. **2.** Kteréžto let královskú milostí dánie ve všech závazcích dskami od sirotkóv učiněných tolikéž moci a pevnosti má, jakoby se v letech přirozených a spravedlivých dálo, a méně nic; aniž jsú toho staří, kteří jsú se všudy při nalézání práv na všecko ohlédali, bez příčiny a nadarmo nebo k sirotčí škodě vymyslili, ale z hodných a spravedlivých příčin a pro znamenitý užitek všech sirotkóv i přidánie let sirotkóm jest od starých nalezeno. Neb když otec některý umře, a dětí po sobě

nechá, nechá také i statku, nechá také i dluhóv; sirotci dluhóv zaplatiti nemohú a závad otcovských vyvaditi bez uprodánie statku svého, a zvláště, jestliže taková závada na statku jich zóstane, „že se v ten statek rukojmě nebo dlužníci budú moci uvázati.“ Poručníci sirotčí, a zvláště králem daní nebo příbuzní, (neb otcovští poručníci všecko činiti mohú s statkem sirotčiem, což jest otec jich učiniti mohl, nebo což by sami sirotci let spravedlivých dojdúce, učiniti mohli) statku sirotčieho uprodadúce ve dsky klásti chtie, i nemohú, neb jsú se zavázali statku sirotčieho neumenšovati. A sirotci sami také ve dsky klásti nemohú, neb let spravedlivých nemají, a také ani příbuzný ani nepříbuzný ani králem daný poručník té moci nemá, aby statek sirotčí mohl prodati neb jakž koli ve dsky klásti. A tak skrze to, že ani sirotci statku prodaného klásti ve dsky nemohú, ani jich poručníci, mohla by škoda sirotkóm nenabytá přijíti, že mohúce skrze uprodánie dobrý diel statku svého obdržeti, ztratie všecko. A též, kdež sirotci beze všech poručníkóv otcovských, přirozených i králem daných s dluhy a závadami osiřejí, nalezl-li by se člověk dobrý, že by z lítosti jich statek jim skrze uprodánie chtěl zachovati, ve dsky klásti ani on ani sirotci nemohú. Tomu zlému sirotčiemu přieliš škodnému aby zpomoženo býti mohlo, pomoc a obrana od starých jest (jako jiné všecko) spravedlivě, múdře a užitečně nalezena: Let sirotkóm králem vyplněnie, aby tudy i poručníci statek sirotčí, jich otcem nebo bratrem nebo strýcem zavázaný, prodati bez jich i své škody mohli, i sirotci tak léta králem daná majíce, svobodně dědictvie své poručníky uprodané ve dsky kladúce, raději některaký diel statku svého aby obdržali, nežli by všecek ztratili a o všecko přišli, i ti, kdož dědictvie sirotčie kúpie, nebezpečenstvie se od sirotkóv nebojiece, aby spieše v trh dědictvie sirotčieho vešli. Z toho móž známo býti, že král nikdy pro zlé, škodné a neužitečné sirotkóm let spravedlivých nedává. Kteráž také i proto spravedlivá slovú, že se vedle spravedlnosti pro dobré a užitečné sirotčie od krále, najvyššieho všech sirotkóv poručníka, dávají. Kdež pak poručníkóv otcem učiněných, příbuzných ani králem daných nenie, a takoví dluhové zajdú, tu v té při světle znamenáno móž býti, jaká jest potřeba sirotkóm let nemajíciem od krále dánie a vyplněnie let.

3. Z té také příčiny, že KMst nemóž ani potřeb sirotčích všech

ani škod jich znáti, než pokudž přátelé nebo poručníci zpravie, aby se i tudy žádný sirotkóm podvod skrze zprávy omylné před KMstí oznámené a položené nestal: při každých letech, když se sirotkóm kterým léta dávají, ti, kdož jsú KMst zpravovali, ze jména se při tom let dání ve dsky píší, že jsú oni KMst zpravili, „že to let dánie a vyplněnie jest pro lepšie sirotčie.“ Aby, jestli že by tak nebylo, jak jsú ti krále zpravili, sirotci k letóm spravedlivým přijdúce, ve dskách ty zapsané najdúce, ktož jsú jim za léta u KMsti prosili, k nim o to hleděli, skrze koho jsú jim léta k jich zlému a škodnému uprošena, a svých škod všech na nich vedlé práva postihli. To kdyby tak nebylo, nadarmo by jména těch, kteříž let sirotkóm prosie, při dání týchž let ve dsky zapisována byla, že jsú ti KMst zpravili, „že to let dánie jest pro lepšie sirotčie.“

47. Kto léta sirotkóm móž dáti.

[1]) od staradávna se drží ....

1. Za právo v zemi české od staradávna beze všie proměny se drží, že žádný sirotkóm let dáti nemóž než král sám. (Toho jsú dóvod dsky všecky.) 2. Aniž páni té moci jsú, když král v zemi jest, aby sirotkóm léta dáti mohli; leč by jim té moci KMst někdy popřieti ráčil z hodné a znamenité některé příčiny, buďto že by v zemi nebyl, nebo z jiné příčiny k té podobné, (jakož se jest léta božieho 1490 stalo při sv. Matúši, kdež jest pánóm k těm i k jiným věcem mnohým KMsti samému přiležiecím moc listem dána. A jest psáno v Památných P. 30.). 3. Kteréž moci užívati mají dotud, jakž týž list plněje svědčí, kdež se i tím dániem světle oznamuje, že to samému králi příležie; neb žádnému nenie potřebie toho dávati, což prvé má. Kteréžto dánie té moci panóm nic neumenšuje KMsti moci ani ujímá, neb jí tolikéž při KMsti k tomu všemu i k jinému zóstává, což jest jí od JKské do času napřed dotčeného pánóm pójčeno. A mnohem viece; neb tu moc i v Uhřiech i v jiných ve všech zemiech KMst má, že sirotkóm léta i poručníky listem dáti móž i jiné všecko tomu podobné učiniti, jako by Kská Jst. v zemi byl, a nic méně.

48. Dvojiem obyčejem král léta dává.

[1]) Let dávánie.. [7]) nachází, kdež jsú Adamovi z Cimburka léta dána věčná. Druhé [18]) (Ale aby to takové let ustavičných dánie bylo vedlé práva, toho já neviem a nemám čím okázati, než o tom nic nikdyž ve všech dskách psáno nenie, a jest věc nová á prvé v zemi nabývalá,) [16]) ve dskách Viktorinových a jiné v jiných dskách jiným sirotkóm též.

1. Let dánie KMstí jest dvojie: Jedno ustavičných a (abych tak řekl) věčných, druhé na čas a pro potřebu některú. **2.** Prvnie let dánie jest neobyčejné a řiedké; a to bývá, když král ráčí dáti některému sirotku léta ustavičná, aby hned svým statkem vládl bez přetrženie, tak jako by léta spravedlivá měl a přirozená. (Takové let dánie ve všech dskách, což já věděti mohu, jediné se nacházie.) **3.** Druhé let dánie na čas a do času jest v zemi české obyčejné, kdež se sirotku léta dávají z potřeby jeho některé pilné, aby mohl statku svého diel ve dsky klásti, nebo zápis nápadní učiniti, a nebo jiného což koli k tomu podobného. A když to spraví, tehdy to dánie let hned pomine. Ale onono prvnie let dánie trvá ustavičně a nikdy nemíjie, až přirozená léta přijdú. **4.** Mohú také léta jednomu sirotku několikrát dána býti, kolikrátž toho potřebuje, a spravě potřebu svú, hned léta daná minú. (Tak jsú léta Janovi z Vrchotic třikrát dávána, jakožto móž nalezeno býti v dskách, a jiným sirotkóm též).

49. Forma a zpósob let dánie.

1. *Jiří, z božie milosti český král, z plnosti moci své a milosti zvláštnie Otíkovi z Homole, synu někdy Hynka z Homole, ačkoli let nemá, léta spravedlivá dal jest a vyplnil, k tomu, aby týž Otík mohl statek svój ve dsky klásti Janovi z Chuchla. A Jaroš z Stranova KMst zpravil jest, že jest to pro lepšie téhož sirotka, a že jest mnoho dluhóv na témž statku jeho předešlých, kteréhož pro ty dluhy zachovati nemóž.* (*Na to posel ke dskám od KMsti byl jest Zdeněk ze Sternberka, najvyšší purkrabie Pražský, z pánóv, jsa k tomu od JMKské zvláště vyslaný.*) **2.** Při každém let dání, když se ve dsky zapisuje, má také posel nebo relátor zapsán býti, neb se let dánie žádné bez povolenie královského a relátora ve dsky zapisovati nemá. — A o letech úředníky nalezených i o letech králem daných dosti jest povědieno.

Najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Wladislawowi, uherskému, českému ꝛc. králi, markrabí morawskému ꝛc.

O práviech země české Viktorina ze Všehrd

počínají se

KNIHY ŠESTÉ.

1. O rozdielu.

[1]) Rozdiel jest netoliko příbuzných přátel, ale i jiných lidí .. [2]) dědinami, listy nebo hotovými penězi konečné oddělenie...

1. Diel nebo rozdiel jest netoliko příbuzných přátel, ale i jiných lidí, mezi sebú čiemž koli nedielných, jedněch od druhých dědinami, platy, listy, majestáty nebo hotovými penězí konečné oddělenie. 2. Ten jest nejednostajný: neb jeden jest zřetedlný, kdež se zřetedlně nalézá dskami, listy nebo přátely jedněch od druhých oddělenie. 3. Ale druhý jest nezřetedlný a jako skrytý, kdež se sama znamenitě dielnost neokazuje, než toliko se po trziech, zápisiech, věniech a jiných ve dsky kladeniech shledává; tak že někto otce, bratra nebo strýce nedielného maje, nebo také nápad a zápis s kýmž koli, sám bez povolenie druhého i bez otporóv jeho, statek svój dskami prodává, zapisuje, nebo na něm věnuje, anebo jakéž koli jiné závady dskami zemskými dělá. A takovými trhy, zápisy nebo jinými závadami bez povolenie a otporóv prošlými diel se shledává, a jest mnohými nálezy za diel dokonalý přisúzen. A slove proto nezřetedlný a skrytý diel, že nemóž snadně a světle nalezen a od každého poznán býti, než s mnohým ve dskách dlúhým a pilným hledániem. — A o nezřetedlném rozdielu potud jest povědieno; nynie o dielu zřetedlném.

2. Zpósob dielu zřetedlného jest nerovný.

[1]) Zpósob dielu zřetedlného nenie jeden, než rozdielný, jakž se...

1. Dielu zřetedlného nenie jeden zpósob, než rozdielný, jakž se jeden od druhého rozličně statkem a dědictviem svým odděluje. Neb někteří se tak dělie, že každý za diel svój grunty, dědictvie nebo platy béře; jiní se pak dělie tak, že se jednomu dědictvie a gruntové, a druhému hotoví peniezi nebo na listech za jeho diel dostanú. **2.** A toho rozdielu ve dsky kladenie jest zpósob dvojí: Jeden tento, kteż se kto přiznává, že jest za svój diel vzal peněz hotových summu (malú nebo velikú) ze jména, nebo toliko summu; druhý, kdež se žádná summa jistá a zvláštnie ani nejistá nejmenuje, než odřieká se ten, ktož jest penieze vzal, dědictvie otcovského a dědičného. A to se obyčejně děvečkám přiházie, že se ty dědictvie otcovského odřiekají. A tak se jeden nebo vzetiem dielu svého, nebo oderčeniem odděluje od druhého.

3. Forma dielu, kdež se za diel obojiem gruntové dostanú.

Tiema a Smil bratřie z Kúnova přiznali se před úředníky, že o dědictvie jich otcovské, bratrské a dědické, kteréž jsú spolu po předciech svých až do této chvíle držali, takový mezi sebú učinili jsú rozdiel, tak že Tiema za diel svój otcovský, bratrský a dědický mieti má dědictvie toto: V Přílepiech tvrz, dvór poplužní s poplužiem, ves celú, dvory kmetcie s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky i se vší zvolí, což k tomu přislušie, s plným panstviem, to vše, což tu otec jich měl a držal. Smil také za diel svój otcovský, bratrský a dědičný mieti má dědictvie toto: Zálezlí, Škrovád, Kamenici vesnice, dvory kmetcie s platem, s dědinami, lukami i se vší zvolí, což k tomu přislušie, s plným panstviem. I slíbili jsú s obú stran, že jeden druhého dědictvie ani dědicóv jeho nemá aniž moci bude nařiekati ani napomienati z kterého dielu otcovského, bratrského, dědického dalšieho, na časy budúcie a věčné, žádným právem ani skutkem; neb svrchupsaným dědictviem jsú od sebe i od dědicóv jich úplně a docela oddieleni.

4. Zpósob dielu, kdež jeden od druhého penieze vezme, a druhý v gruntiech zóstane.

[1]) V takovém dielu, když jeden grunty a druhý penieze beře, nenie potřebie obú rozdielóv ve dsky klásti, než jeden toliko, a ne ten, kterýž na gruntiech zostává, než ten kterýž za diel hotové penieze vezma, od gruntóv púštie, takto:

1. Když jeden grunty a dědictvie a druhý hotové penieze za rozdiel béře, v takovém rozdielu nenie potřebie obú rozdielóv ve dsky klásti, než jeden toliko, a ne ten, kterýž na gruntiech zóstává, než ten, kterýž se na hotových peněziech béře. 2. Kterýmžto dielem peněžitým od gruntóv se púštie takto: *Soběslav z Krsovic přiznal se před úředníky, že za diel svój otcovský a dědický od Častolára z Krsovic, strýce svého, vzal jest sto kop grošóv peněz hotových, a slíbil za se i za své dědice, že těhož Častolára, strýce svého, dědictvie ani dědicóv jeho nemá aniž bude moci nařiekati a napomienati z kterého dielu otcovského, bratrského a dědického dalšieho, na časy budúcie a věčné, žádným právem ani skutkem; neb svrchupsanými penězi jest od něho i od dědicóv jeho úplně a docela oddělen.*

5. Zpósob oderčenie.

Žalostná z Porostlé přiznala se před úředníky, že se jest všeho dědictvie svého otcovského, bratrského a dědického, k kterémuž koli po otci svém právo má, od Protivy z Porostlé, bratra svého, odřekla, a mocí zápisu tohoto odřieká, úplně a docela, slibujíci zase, že svrchupsaného Protivy, bratra svého, dědicóv ani zbožie a dědin jeho nemá aniž bude moci nařiekati ani napomienati z ničehož, což se dielu jejieho dotýče, na časy budúcie a věčné žádným právem ani skutkem; neb se jest jí od něho za diel její dosti stalo.

6. Dědictvie odděleného, když umře, na koho přicházie.

[1]) Když se syn od otce, bratr nebo sestra od bratra nebo od sestry, strýc od strýce oddělí, každého odděleného.. [2]) a v známé věci svědkóv nepotřebných žádný nevede.

1. Syn od otce, bratr od bratra, sestra od sestry, aneho když se sestra od bratra odřekne, nebo strýc od strýce když se oddělí, každého odděleného dědietvie na dědice jeho přicházie, když umře. 2. Pakli dědicóv nemá, tehdy na žádné přátely jeho, kterýmž jest dělen, statek jeho nespadá, než na krále, vedlé práva od počátku země české zvyklého. (K kteréžto věci pro zřetedlnost a množstvie takových nápadóv zbytečné jest próvody z desk přivoditi; neb jsú toho dsky všecky plny, a v známé věci svědkóv nepotřebných nenie potřebie.)

7. Diel otec synu, bratr bratru, strýc strýci má a povinen jest dáti.

[1]) Žádný se nemóž obrániti, aby dielu nemusil dáti synu, bratru, strýci nedielnému, a též sestře nebo tetě, když toho na něm požádá. [11]) (č. 4 až do konce není).

1. V právě královstvie českého a v zemi české žádný se nemóž obrániti, aby dielu nemusil dáti synu, bratru, strýci nedielnému, když toho na něm požádá. A bude-li se zbraňovati mocí (neb právem nemóž), bude k tomu připraven póhonem a súdem. 2. Ale dielu žádný syn, bratr ani strýc nemóž a nemá před léty žádati spravedlivými, než když let spravedlivých, ne králem daných (neb se k tomu nedávají léta) dojdeš. (Toho všeho jest dóvod v IV. dskách Ondřejových A. 17. v při, kdež Jan z Kolovrat pohánie Albrechta z Kolovrat otce svého.) 3. A netoliko otec synu, ale také syn otci nedielnému jest povinen z práva diel dáti, (jakožto vše týž nález oznamuje.) 4. Sestry bratr, bratrany strýc, povinen jest slušně odbyti, a po nie, což se jemu zdá, dáti, též jako otec po dceři. 5. A jakož žádná dcera dielu na otci žádati nemá, tak žádná sestra na bratru ani na strýci dielu žádati nemá, než opatřenie spravedlivého, tak jakož v zemi české [za obyčej] bývalo jest od staradávna. 6. Přiházie se také, že syn, bratr etc. diel svój ztracuje, kdyby svým počátkem otce, bratra nebo strýce zabil nebo hanebně ochromil; takový vedlé práva starého mimo jiné viny diel svój k jiným bratřiem, sestrám nebo strýcóm nedielným ztratí. Pakli jsú dielní, anebo že jich nemá, tehdy na krále diel jeho spadne, a přes to přese všecko na súdě a panském nálezu zóstane. Než jestli že by naň

otec, bratr, strýc nebo kdo koli jiný počátek učinil, a on toho bez své škody zniknúti nemoha, bránil by se, a koho by urazil, bratra nebo strýce nebo kohož koli jiného, nezdá se, by tím co měl ztratiti; neb jest každý sebe a svého brániti povinen všudy a vždycky, práva a súdu nečekaje. Neb ani práva, ani nálezové obecní brániti se žádnému nezapoviedají, než mocí a počátkem svým na jiného sahati všem i každému bránie. Též také vdala-li by se panna bez ótcovy, bez bratra svého, bez strýce nebo bez poručníka svého vóle, své věno ztratí.

8. Co na diel jde a co nic.

[1]) Zbožie a dědictvie jakž koli dobytého, peněž, svrchkóv, [2]) Než syn otci, otec synu nenie povinen dáti, což po ženě vezme.

1. Když dielu, k letóm přijda spravedlivým, požádá, tehdy zbožie a dědictvie jakž koli dobytého, peněz, svrchkóv, nábytkóv, klenotóv, i jiného což má, povinen jest otec synu, syn otci, bratr bratru, strýc strýci, všeho pravú polovici dáti. 2. Než syn otci nenie povinen dáti, což po ženě vezme, bratr bratru, strýc strýci též. 3. Než jiné všecko zbožie, jakž koli dobyté po komž koli na jednoho z svrchu psaných přátel na kteréhož koli přišlé, má na diel rovný právě kladeno býti, na čemž by koli záležalo, buď na gruntiech, nebo na peněziech, na dědinách nebo na listech, na svršciech, nebo na klenotiech, na nábytciech, na šatech, a na čemž koli jiném, jakž by to koli mohlo jmenováno a vyhledáno býti, beze všech otporností.

9. Kto má děliti.

[1]) Za právo jest v zemi české ujato při rozdieliech, že vždycky starší má děliti [2]) (č. 2 v I. rec. není.)

1. Při rozdieliech od staradávna za právo se držie v zemi české, že vždycky starší má děliti jakožto rozumnější, aby se sám nezklamal, a mladší voliti, aby oklamán býti nemohl, a rozděleného zbožie a statku má mladší, kterýž se jemu lepší diel zdá, vzieti. (Přiházie se při tom často, že starší, když dielí, chtě mladšieho oklamati, sám se oklamává, a kdež mladšiemu stele, tu sám častokrát léhá. I nenie v tom dělení nic lepšieho,

než beze všech fortelóv spravedlivě děliti a tak o tom mysliti, jako by na tě měl najhorší diel přijieti.) 2. A při diele ten, ktož dělí, má cedule obú nebo všech dielóv mladšiem položiti, a čas k tomu za měsiec nebo prostrannější dáti, aby sobě ty diely mohli opatřiti, ohledati, na to se raditi, a ohledajíce a uradíce se, potom ceduli staršiemu jeho zase dáti a svých při sobě nechati, a dále dskami nebo listy, chtie-li, rozdiel svój dokonati.

10. Trojím obyčejem diel se nacházie.

[1]) Zřetedlný rozdiel a zjevný trojiem se obyčejem stává: dskami, listy přátely...

1. Trojím obyčejem zřetedlný a zjevný se rozdiel v zemi české nacházie a stává: Dskami, listy, přátely. 2. A ti všickni dielové jsú pevní a koneční. Ale však jeden druhého jest i jistější i bezpečnější. Jistý jest diel, který se přátely stane; jistější, který listy; ale dskami najjistější. Neb přátelé, poněvadž jsú lidé, smrti poddáni jsú a zemřieti mohú, a pamět jich s nimi umierá. Listové jsú trvalejší; neb což jednú napsáno jest, těžce se smazati móž a pečeti své žádný dobrý příti nebude. Ale však listové se potracují a mol, oheň i zloděj jim uškoditi móž, ale dskám starost neškodí, mole a ohně neznají, na vodu, na železo žádné péče nemají, zlodějóm se smějí; věrná stráž všech věcí do nich zapsaných i vložených, bezpečně v sobě svěřeného chová, nejen nám toliko a dětem našim, ale jich dětem i těm, kteříž se narodie z nich. Z těch příčin diel dskami k konci přivedený a ve dsky vložený, všech jiných dielóv jest i jistější i trvalejší. 3. Kdež by pak diel žádným obyčejem z těch tří rozdielóv nemohl nalezen býti, musí se po dskách hledati, klade-li kde ve dsky nebo trhem nebo dluhem, anebo věnuje-li kde jeden bez povolenie druhého. A což nemóž zřetedlně poznáno býti žádným rozdielem z svrchupsaných, to bude shledáno při kladení ve dsky povoleniem nebo nepovoleniem, i také otporem neb neotporem. Najde-li se ve dsky kladenie bez povolenie, jest dielnost, pakli s povoleniem, jest nedielnost; a též s otporem. 4. Móž bratr nebo strýc starší od bratra nebo od strýce sobě i bratřiem svým nebo strýcóm mnohým diel vzieti, a ti všickni

toho, od kohož jim diel vzat jest, jsú dielní, ale mezi sebú jsú nedielní. 5. Jest také dóvod dielu (jakož jsem nynie napověděl) kladenie ve dsky bez otporóv. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Václav Hysrle z Drahovic pohánie Jana Caltu.)

11. Má-li syn otci i dětem jeho diel rovný dáti.

[1]) Jest také otázka, když syn s otcem chudým nedielný jest a potom zbožie a statku nabude, a otec jeho děti jiné má: jest-li povinen . . . [5]) hromážditi mají. A také-li jest povinen dětem těm jeho každému dielem z statku svého? Dosti těžké . . . . [7]) po otci, leč by zapsal, nečekati. Ale mnohem těžšie mnoha dětem otce svého, bratřím svým nevlastniem než polovičným, každému z nich rovný diel z statku svého dáti, nic od nich viece nemaje, než jako od otce, a tolikéž zase po jich jako po smrti otce čekaje. Ale poněvadž otec nedielný syna svého všem dětem svého syna jest povinen rovný diel z statku svého dáti, kterakž zase syn móž se tomu obrániti, aby otci i jiným synóm jeho neb dětem, každému zvlášť, rovného dielu dáti nemusil z statku svého? A což . . .

Když syn s otcem chudým nedielný jest, a potom zbožie a statku jakž koli nebude, a otec jeho děti jiné má; otázka jest, jest-li povinen ten syn otci diel dáti? A zdá se to velmi nepodobné, poněvadž ne synové rodičóm, než rodičové synóm (jakož psáno jest) hromažditi mají. Dosti těžké, od otce nic nevezma, statkem svým se s ním rovně děliti, a rozděle se žádného nápadu po otci, leč by jemu zase to otec zapsal, nečekati! Ale poněvadž otec, nedielný syna svého, jest povinen rovný diel z statku svého každému synu svému dáti, kterak zase móže syn se tomu obrániti, aby otci i jiným dètem jeho rovného dielu dáti nemusil z statku svého? A což k sobě kto sám chce přirozeným a najspravedlivéjším právem a zákonem, nelze jest než též od sebe jiným učiniti. (Na to vše máš nález v IV. Ondřejových A. 17. kdež Jan z Kolovrat pohánie etc. V kterémž tato slova zřetedlně stojie: *Poněvadž každý otec dobuda statku, jakž koliněk móže a po komž jej koliněk maje, povinen jest synu diel dáti, když k letóm přijde a toho požádá, že také, dokudž syn jest v nedielnosti s otcem, po komž by koliněk naň statek přišel a kterak by ho koliněk dobyl, krom po ženě, povinen jest se s otcem a s jinými dětmi jeho o všecko na rovný diel rozděliti.)*

12. O dielu k konci nedovedeném.

[1]) Kdyby o diel mezi nedielnými jednáno bylo, [16]) Haška) — A potud o rozdielu; již o jemu odporném spolku nebo spolčení budu psáti.

1. Jest ještě při rozdielu jiná otázka, taková: Kdyby o diel mezi nedielnými jednáno bylo, a nebylo na konec dorovnáno a doděleno, má-li to za diel pravý a dokonalý počteno a přijato býti? Nemá; neb ktož dielu k konci nedovede vedlé řádu a práva, a práva v zemi jdú, by pak komu dědiny své zapsal, to moci žádné nemá proti nedielnému a dokonce neodděleném u. (To stojí v Modrých póhonných, kdež Elška z Skuhrova pohánie Jana z Skuhrova.) 2. Protož ktož chce róznic a súdóv ujíti a svým dielem jist před bratrem nebo strýcem a bezpečen býti, nenechávaj dielu nedokonaného, než k konci jej a k miestu přiveď vedlé řádu a práva zemského; neb ani odsazeniem jednoho od druhého, ani seděniem a drženiem oddielným dielnost se neztvrzuje, když toho jeden od druhého do konce za diel nepřijme a vedlé práva dielu konečného dskami, listy nebo přátely neztvrdí. (To stojí v Bielých póhonných, kdež Mikuláš z Veležic pohánie Mikuláše a Haška.)

13. O rozdieliech mezi nepříbuznými i příbuznými.

(Této hlavy celé v I. recensí není.)

Pr. Povědieno jest o rozdieliech přátel příbuzných a přirozených; neškodí povědieti o rozdieliech lidí nepříbuzných i příbuzných vesměs. 1. Neb se netoliko poslúpnými dědinami a zbožiem přátelé přirození jedni od druhých oddělují, ale také i případniemi a nápadniemi jim od kohož koli dskami zapsanými nebo kšafty odkázanými, a jiní lidé nepříbuzní též. 2. A jsú nápadní statkové, kteříž na lidi přicházejí tak na příbuzné jako na nepříbuzné. 3. Najprvé spolek; ale o ten se žádný společník s společníkem, ani dědici společníkóv děliti nemají a nemohú, než vždycky celý statek společníka mrtvého má přijíti a připadnúti na společníka živého, jakož dsky a práva zemská i nálezové panští káží. 4. Kromě toho, kdyžby viece společníkóv bylo než dvá, tehdy umřel-li by jeden, po sobě dědice žádného

ani dědičky nenechaje, o dědictvie toho mrtvého mají se živí společníci rozděliti; než nechce-li kto s kým v spolku státi, mají se z spolku propustiti, ne děliti. **5.** Item, kdež kto kterým společně statek svój dskami za své živnosti hned dá, nebo živ jsa zapíše, aby to na ně po smrti jeho rovným dielem přišlo, anebo když kto dědictvie své kterým lidem kšaftem vedlé práva odkáže: v těch ve všech spolciech, zápisiech, dání, odkázání ti, kterýmž dsky spolkem, zápisem, dániem nebo kšaftem odkázániem svědčie, mohú se o to, když na ně přijde, děliti, a rozděliece ten diel mezi sebú, což by se kterému z nich dostalo, dskami nebo listem upevniti. **6.** A móž se každý v svój diel, kdyby jim uvázánie s komorníkem svědčilo, před rozdielem sám, jiných nečekaje, uvázati, uváže se prodati nebo zapsati; též i z dielu svého sám bez jiných poháněti; jestliže by uvázánie s komorníkem nebylo, o ten se súditi, žádného z jiných zápisníkóv nečekaje. Tak jakož jest bylo od staradávna, a móž po dskách i po náleziech panských shledáno býti, svědč ten zápis nebo kšaft dětem a otci, bratřiem nebo strýcóm, nebo jiným jakýmž koli zápisníkóm. **7.** A při takových rozdieliech nápadních statkóv, daných, společných, odkázaných, zápisných všecek se řád při každém ve dsky kladení zachovává, jako při dieliech přirozených a příbuzných, kromě toho, že se nepíše „za diel svój otcovský, bratrský a dědický.“ **8.** A od takových rozdielóv nebéře se než od každého po čtyřech grošiech českých, ne po čtyřech a po čtyřidcieti, jako od rozdielóv dědičných a přirozených.

14. O spolku.

[1]) Spolek jest lidí od sebe všemi obyčeji dielných .... [12]) Potřebie jest k tomu spolku zbožie, dědictvie a platóv, a to má býti .... [18]) u zemských desk žádný spolek nemóž býti. Neb mieti budú .. [25]) i groši rozumějí), ve spolek [31]) neb nynější říkají: Pán buoh spolčil a čert dělil. A snad z té příčiny .... [39]) nebo od panóv zapisuje.

Pr. O dielu již nahoře poněkud jest povědieno: tuto o jemu odporném spolku vypravovati se bude. **1.** Kterýžto spolek jest lidí od sebe všemi obyčeji dielných, dědinami, zbožiemi a statky

jich, též nábytky i svrchky, klenoty i listy, kteréž mají neb mieti budú, na plném súdu sstúpenie a shromaždênie. 2. „Spolek jest lidí,“ ne jednoho člověka (neb sám s sebú žádný se spolčiti nemóž); než má-li spolek býti, jest jich k tomu potřebie viece, a dvú najméně. „Všemi obyčeji dielných“; neb těm, ktož jsú sebe nedielní, spolčovati se nenie potřebie; poněvadž i sám spolek jest v nedielnost uvedenie lidí prvé od sebe dielných. „Dědinami, zbožiemi a statky jich, kteréž mají“; ktož nic nemají, těm spolku třeba nenie, neb jsú již prvé chudobú a nejměniem spolčeni. Potřebie jest k tomu spolku zbožie, dědictvie, peněz a platóv; a to má býti svobodné a dědičné. Neb zápisným samým nebo manským zbožiem samým u zemských desk žádný se s žádným spolčiti nemóže. „Neb mieti budú.“ Pro róznic a súdóv i mnohých nesnází uvarovánie, ta slova se v každém spolku pokládají: *Zbožiemi, kteréž mají nebo mieti budú.* Pokládají se také pro spolku dokonalost; neb kdyby se tím toliko spolčili, což mají, a ne tím, což potom mieti budú (přiházie se, že druhému po spolku viece přibude, než jest před spolkem měl, i kdyby tím spolčen nebyl, což mieti bude?), nebyl by pravý a dokonalý mezi společníky spolek. „Nábytky, svrchky etc.“ Aby nic v róznici nepřišlo, nábytci, svrchci, listové, majestáti, klenoti a hotoví peniezi (pod jichžto jménem zlatí se i groši zavierají), v spolek se ze jména kladú. „Na plném súdu;“ neb jinde nikdež spolek nemóž a nemá konán býti, než na plném súdu, nebo před králem kromě súdu, s JMsti Kské povoleniem. (To stojí v I. dskách Prokopových S. 19. *Léta božieho 1383.*) Z té příčiny za starých vždycky se volávalo na spolky, dokudž páni na súdě seděli; než proč se to nynie neděje též, já neviem; snad proto, že se nynie lidé jedni od druhých raděje dělie, než by se spolu spolčovali. A za starých jest mnoho spolkóv bývalo, jako dsky staré okazují, ale nynie velmi málo spolkóv bývá, neb se nynie slýchá: Pán bóh spolčil, a čert dělil [Bůh stvořil volky a čert spolky] A snad z té také příčiny již se na plném súdu na spolky nevolá. 3. Také při každém spolčení, buďto že se kto spolčí před KMstí, buďto že se spolčí na plném súdu před pány, relátor se od KMsti nebo od pánóv ke dskám zvláštní k tomu vysielá, a ve dsky se při témž spolku zapisuje. 8. A jest každý spolek ne mezi těmi, ktož se spolčie samými toliko, ale také i mezi

jich dědici, jakož tomu z formy a zpósobu spolčenie bude moci světleje srozuměno býti.

15. Zpósob spolku.

*) *majestáty, též kteréž mají....* 12) bez krále, má také ve dsky 16) a ne před králem. Jest ještě i jiný...

1. *Zdeněk z Kojakovic s jedné a Nezamysl z Lipoltic s strany druhé přiznali se před najjasnějším kniežetem a pánem, panem Jiřím, českým králem etc., a před úředníky, že jsú všemi zbožiemi a dědinami svými, kteréž mají nebo mieti budú, i všemi nábytky a svrchky, listy, majestáty, klenoty, penězi hotovými též, kteréž mají nebo mieti budú, jakýmž by koli jménem mohly jmenováni býti, a na čemž by koli byli, se ve spolek i dědice své spolčili, tak že jsú učiněni praví společníci a hromaždníci všech věcí svrchu psaných. (Na to posel ke dskám od KMsti byl jest Ctibor Tovačovský z Cimburka, královstvie českého kancléř, z pánóv od JMKské k tomu jsa zvláště vyslaný.)* 2. A též když se kto spolčí na plném súdu bez krále nebo i při králi, má také ve dsky relátor zapsán býti od pánóv z plného súdu; než má státi, že *jsú se přiznali před pány a vládykami na plném súdu a před úředníky,* a ne *před králem,* jestli že by král na súdě neseděl; pakli by se pány na súdě seděl, tehdy *před králem a pány* etc. 3. Jest ještě i jiný zpósob spolku, kdež se ne obá společníci k spolku přiznávají, než jeden toliko. A to bývá tak, když kto z dobré vóle koho k sobě na spolek přijímá všech dědin a zboží svých i svrchkóv. 4. A to obyčejně bývá, když kto sirotka let nemajícieho k sobě na spolek přijímá, takto: *Petr z Veselé přiznal se před najjasnějším kniežetem a pánem, panem Jiřím etc., že Václava z Činěvsi přijal jest a mocí zápisu tohoto přijímá na pravý spolek všech dědin a zbožie svých, kteréž má nebo mieti bude, též i na všecky nábytky, svrchky, listy, majestáty i hotové penieze, kteréž má nebo mieti bude, tak že jest jej učinil pravého společníka a hromaždníka všech věcí svrchupsaných. (Na to posel ke dskám od KMsti byl jest Jaroslav Plichta z Žirotína etc.)* 5. Takového spolku má král sirotkóm dopustiti, neb to jest bez škody sirotčie. Neb v tom spolku zbožie toho společníka, kterýž sirotka k sobě přijímá, na sirotka po smrti společ-

níka přicházie, ale zbožie sirotčie nic. A také, kdyby sirotek umřel, a společník, kterýž jest jej k sobě na spolek přijal, sirotka přebude, móž své zbožie zapsati, komuž chce, a jest jeho zbožie čisto. (Nález o tom I. Mathiae G. 14. *Páni nalezli.)*

16. Dědictvie se v spolku ze jména neklade.

[1]) Při spolku se z práva zachovává, že žádné dědictvie [17]) ani na dědictvie jeho sahati (konec).

1. Kterýž se mezi sebe nedielnými lidmi v zemi české spolek dskami zemskými na plném súdě nebo z královského povolenie děje, při tom spolku se z práva toto zachovává, že žádné dědictvie, žádné zbožie žádného společníka ze jména se ve spolku nejmenuje, aniž se jmenovati má, než jménem obecniem *dědictvie a zbožie.* **2.** Aniž se také dědiny, lúky, lesy, potoky, rybníci jmenují (jako při jiných ve dsky kladeniech), ani panstvie, ani zvóle, než tak a tím obyčejem, jakož nahoře psaný zpósob ukazuje. **3.** Aniž se také to pokládá, by jeden druhému dědictvie svého hned nebo po smrti své postupoval; neb každý společník sám své dědictvie držie a jeho užívá, dokudž živ jest; než umře-li bez dědicóv, tehdy po jeho smrti zbožie na jeho druhého společníka připadne, a on se má v ně uvázati mocí svú, a z něho učiniti, co se jemu zdá, jako z svého vlastnieho dědického. **4.** Než za živnosti žádný společník, dokudž obá živa jsú, na druhého ničímž nemóž, ani na dědictvie jeho sahati, ani jakého dielu žádati, poněvadž každý svój diel držie. **5.** Než nechce-li jeden s druhým v spolku státi, mají se z spolku vedlé práva a řádu zemského propustiti. (Nález o tom II. Plana B. 20. *Najjasnější* etc. v při Hedviky.) **6.** Neb ten rozum spolku, to právo jest, že teprv po smrti jednoho společníka má na druhého připadnúti. (Nález o tom Venceslai Andreae L. 3. *Páni na plném súdě.)*

17. Spolkové pro nezachovánie při nich vedlé práva mijejí.

[1]) Za právo jest v zemi české: Kdo se s kým spolčí, že jeden [11]) v týchž knihách v témž nálezu (Konec).

1. Země česká toto při spolciech za právo držie od staradávna: Kto se s kým spolčie, že jeden bez povolenie druhého dědictvie svého nemá zavazovati žádnému, žádných trhóv, zápisóv, věn ani jiných závad žádných činiti, leč by zvláštnie výměnka o tom v spolku byla. (Toho nález v Modrých póhonných, kdež Dorotka z Úlibic pohánie Bočka z Smidar.) 2. Ale když jedni společníci bez povolenie druhých statky a zbožie své zapisují, prodávají, věnují a jinak zavazují, jak se jim zdá, a druzí tomu neotpierají, z té příčiny pro nezachovánie při spolciech vedlé práva spolci se zdvihají a v nic se obracují, a společníci obojí při svém dědictví zóstati mají. (To psáno v týchž dskách v témž nálezu.) Neb společník bez společníka zapisovati nic nemá.

18. Kto mohú v spolky vstupovati.

[1]) Žádný kdož dědictvie . . [2]) držení nenie, takový nemóž [3]) na schválenie úředníkov nemá, [12]) páni to obé mají zdvihnúti a v nic i dánie i vprošenie takové obrátiti. (To . . .

1. Ktož dědictvie svobodného nemá, a jeho v skutečném držení nenie, žádný takový nemóž v spolek s druhým vstúpiti. 2. Žádný také, ktož let spravedlivých na schválenie a na ohledánie úředníkóv menších nemá, nemóž se s žádným spolčiti. 3. Z té příčiny KMst spolkóv s sirotky, poněvadž let spravedlivých přirozených nemají a svým zbožiem skutečně nevládnú, nemá žádnému, a zvlášť poručníku, dávati; neb jest to nálezem obecním zapovědieno. (Wenceslai Andreae M. 7. v při mezi Zbyňkem.) 4. A také žádný nemá sobě spolkóv s sirotky uprošovati (to týmž nálezem obecním jest zapovědieno). Pakli by kto spolek takový s sirotky uprosil, a KMst takový spolek komu ráčil dáti, páni to obé na súdě zdvíhají a v nic i dánie i uprošenie takové obracují. (To psáno v týchž dskách a v témž nálezu.)

19. Spolek se též jako jiné dědictvie promlčie.

[3]) neotpierá, až léta zemská. . . . [4]) neotpierají, ten spolek otci . . .

1. Když společník po spolčení dědictvie své prodává, zapisuje, zastavuje, nebo na něm věnuje, a druhý společník

tomu neotpierá ani svého povolenie dává, až léta zemská projdú, ten spolek se promlčie a míjie. **2.** Též také, když po smrti otcóv, kteříž jsú se spolčili, dědici jich jedni ve dsky zbožie své kladú, a druzí jim neotpierají, ani ve dsky kladenie povolují, ten spolek otci jich učiněný míjie a promlčie se. (Toho nález v Bielých póhonných, kdež Zbyněk z Žióbec pohánie Přibíka z Kadova.)

20. O zpravě živého a zóstalého společníka.

O zpravě zóstalého společníka. [1]) Za právo při spolčení v zemí jest, když společník jeden umře a v zbožie jeho zóstalý a živý společník se uváže, že zpravce mrtvého společníka zbožie jeho mají zpravovati společníku živému tak jakož země za právo má (To psáno . . . *súdu*).

Při všelikém spolčení v zemi české dskami učiněném za právo jest: Když společník jeden umře a v dědiny a v zbožie jeho zóstalý a živý společník se mocí svú uváže, že zpravce mrtvého společníka živému zpravovati mají dědictvie mrtvého též jako jemu samému, dokudž jest živ byl, tak jakož země za právo má. (To psáno Wenceslai Andreae. M. 7. *Páni na plném etc.*)

21. O propuštění z spolkóv.

[1]) Bez povolenie královského . . [3]) žádným lidem ve dsky vjíti; [10]) ale to nebude konečné propuštěnie, [14]) nepropúštějícieho přijde . . . [27]) byl jinde propuštěn . . . . [32]) tím vymazániem všickni zmatkové, nesnáze, súdové i pochybnosti zdviženy budú [34]) (č. 5. a 6. v I. rec. není) [42]) A o spolcích potud jak povědieno.

1. Žádnému obyvateli země české z starodávnieho zachovánie bez povolenie královského, nebo na plném súdu panského, spolek nemóž žádným obyčejem ve dsky vjíti; ale z desk vyjíti, propuštěn a vymazán bez královského i panského povolenie móž býti, a to kromě súdu u desk toliko, aniž k propuštění spolku jest relátora potřebie. (Toho dóvod dsky všecky a propuštěnie z spolkóv všecka.) **2.** Ale má-li býti konečné z spolka propuštěnie, obá společníky z jedné vóle mají se i dědice své z spolku propustiti. **3.** Móž také jeden sám společník druhého společníka z spolku propustiti; ale to nebude dokonalé a celé

spolku zkaženie a propúštěnie; neb ten, ktož propúštie, nápadu se dědictvie společníka svého zbavuje, ale nápadu dědictvie svého společníka druhého nezbavuje, a dědictvie propúštějícieho na společníka nepropústějícieho a na jeho dědice po smrti propúštějícieho přijde. 4. Propuštěnie z spolku dvojím se obyčejem děje: Jedním pořádně dskami, v jiném miestě než spolek zapsán jest, tak že se obě straně přiznají před úředníky, že se ze všech spolkóv i dědice své propúštějí; a proto spolek ve dskách stane celý, nepřetržený. Druhým obyčejem, když se spolek propúštie tu a v tom miestě, kdež jest byl najprvé zapsán, a z desk se do konce vymaže. A ten jest obyčej propuštěnie spolku bezpečnější než první; neb mohlo by se přihoditi po smrti těch, ktož jsú se zbožiem svým i dědice své spolčili, a potom spolek propustili, že by děti jich po mnohých letech spolek nepropuštěný najdúce, (a zvláště, kdyby v tom práva nešla,) chtěli se táhnúti na spolek k druhým, a oni by se snad nebo nedomyslili, by ten spolek jich předky učiněný byl jinde z desk a na jiném miestě propuštěn, nebo by toho najíti (jakož se často přiházie) ve dskách neuměli a nemohli, a tudy by mohli jedni statkem svým hynúti a druhým by se dobře stalo, zvláště kdyby jedni viece zbožie než druzí měli. Ale když se spolek z desk vymaže v tom miestě, kdež jest napsán byl, tím vymazániem a propuštěniem všickni zmatkové, nesnáze, súdové i pochybnosti zdviženy budú. 5. Toho neslušie mlčeniem pominúti, že žádný společník živý druhému společníku živému nenie povinen dielem, aniž se s ním o statek svój spolčený má děliti, poněvadž každý statek svój, živ jsa, drží a jím vládne. Než když jeden umře, živý společník zóstalý sám všecko poběře. 6. Pakli v spolku státi spolu nemienie [nechtie], nemají se statky svými děliti, než mají se z spolkóv propustiti tím zpósobem, jakož jest svrchu vypsáno. (Nález o spolku propuštění II. Plana G. 20. *Serenissimus* etc. v při Hedviky.) — A o spolciech i o společnícieh potud jest povědieno.

22. O dání dědictvie nebo platu a nadání.

[1]) Každý člověk kteréhož koli řádu, panského, zemanského, městského nebo sedlského, dědictvie... [24]) móž i kurvě i pankhartu své zbožie dáti, a toho žádný odjieti nemóže, než mají.... [25]) Jenštajna i od jiných... [30]) dsky i nálezy...

1. Jedenkaždý člověk, kteréhož by koli řádu byl, panského, zemanského, městského nebo sedlského, dědictvie nebo plat na zemi maje, móž jej dáti, komuž se jemu zdá a líbí, beze všie všech lidí překážky, a to dskami nebo listem, jestli že má mocný list od krále; kromě duchovních osob (to jest kněží a mnichóv, klášteróv a kostelóv), kterýmž žádný nic ani dskami, ani listem, ani kšaftem dědičného dáti nemóže bez povolenie královského. 2. Ale tomu rozuměj, jestli že by kto chtěl dáti knězi k záduší a k věčnosti k kostelu, k kaple, k oltáři nebo k klášteru, toho bez povolenie královského nemóž učiniti. Než chtěl-li by kto knězi samému, ne k záduší dáti, a ten kněz byl by řádu zemanského: tím obyčejem knězi i mnichu móž každý své dědictvie dáti. 3. Nemóž také žádný dáti svého zbožie dědičného žádnému měščenínu, dědinníku, ani sedláku, a s krátkú řečí, žádnému člověku nezemanskému. A to rozuměj dskami; neb se měščanóm ve dsky bez povolenie královského neklade; než listem móž na moc králem danú každému měščenínu, dědinníku, sedláku i jinému jakémuž koli člověku dáti a odkázati (jakož to vše široce po dskách i po kšaftiech do desk vložených móž vyhledáno býti). 4. To, což povědieno jest, a ty osoby vynma, své dědictvie, každý dáti móž, komuž se jemu zdá a líbí; a to dskami nebo kšaftem. 5. A to dánie takové má každému zóstati a pevno býti; neb země česká té svobody jest, že každý obyvatel zemský móž komuž chce své zbožie dáti, a toho dánie žádný odjieti nemóž těm, komuž dáno jest, než mají toho též jako jiní užíti. (Dlúho by bylo taková dánie za prvních časóv činěná vyčítati; před rukama jest, co se za našie paměti dálo od kněze Hynka, od Pavla z Jenštejna, kterýž jest syna svého pobočnieho nezapomněl, i od jiných. A to jest netoliko pevno a mocno bylo, ale jest i súdem zemským a nálezy stvrzeno; kto tomu nevěří, kaž sobě o tom dsky, kšafty i nálezy čísti.)

23. Zpósob dánie zvláštnie osobě.

1. *Samuel z Hrádku, podkomoří královstvie českého, přiznal se před úředníky, že jest dědictvie své Chlumec, tvrz, dvór poplužní s poplužiem, městečko, domy, krčmy, dvory kmetcie s platem, s dědinami, lukami, potoky, řekú, rybníky i se vší zvolí, což*

k tomu přislušie, s plným panstviem dal a dáti mohl Jindřichovi z Baštie a jeho dědicóm, k jmění, držení, prodání, zastavení, zapsání a k učinění z toho, což by se jemu zdálo, jako z svého vlastnieho dědického, žádného sobě práva k tomu zboží dále nepozóstavuje. **2.** To když se dskami dává; než když kto kšaftem dává, tu jest dosti, jmenovati, co a komu dává.

24. Zpósob nadánie k kostelu neb k jakémuž koli záduší.

[21]) oltářníkóv podávali, a potom i ti jiné...

1. *Bernart Berka z Násilie, komorník KMsti, přiznal se před úředníky, že jest dal a dáti mohl plat svój, pět kop grošóv platu ročnieho, holého, věčného, kterýž má na dědictví v Lesonicíech, na dvoře poplužniem s poplužiem, na vsi, na dvořiech kmetcích s platem, s dědinami, lukami i se vší zvolí, což k tomu přislušie, knězi Bartošovi, opatu kláštera slovanského na Novém Městě Pražském, k oltáři sv. Kateřiny u ambitóv, kaplanu téhož oltáře a budúcím kaplanóm k věčnosti, a to na spasenie a vysvobozenie duše své a předkóv svých, k jmění, držení, užívání, a bylo-li by potřebie, v úrociech s komorníkem brání a k věčnému vládnutí. K kterémužto nadání najjasnější knieže a pán, pan Jiří, český král, dal jest své milostivé povolenie. (Posel ke dskám od KMsti byl jest Samuel z Hrádku, podkomoří královstvie českého, z panóv jsa k tomu zvláště vyslaný.)* **2.** A týž zpósob jiných nadání všech, k kostelu, k klášteru, k špitálu, do koleje, do školy nebo k jinému záduší kterémuž koli, nebo k obci na chudé zachovává se. **3.** A při těch při všech takových nadániech k záduší, k špitálu nebo k obci móž každý ředitele a kolátory ustanoviti, kohož se jemu zdá, aby ty platy a dóchody vybierali a kněžiem nebo chudým spravedlivě rozdávali, a kněží též nebo kaplanóv a oltářníkóv aby k oltářóm a kaplám podávali, a potom i jiné ředitele spravedlivé, kteříž by v to spravovánie a řiezenie po jich smrti vkročiti měli, aby mohli ustanoviti. **4.** Než ktož kde dává grunty nebo plat s panstviem, tu žádných ředitelóv nenie potřebie, než ti sami, komuž jest dáno, sobě vybierají, leč by kto dal k špitálu. **5.** Móž také, ktož chce statek svój (a zvláště ktož po smrti dává) dluhem a zápisem

dáti, komuž se jemu zdá, též kromě duchovních toliko, městských a sedlských osob. — A potud o dání a nadání. A poněvadž když komu co dávají, rád každý (leč by byl velmi nevděčný) děkuje, slušie po dání o děkování psáti, ačkoli po poručenství mohlo jest o děkování příhodněje než po dání a nadání psáno býti.

25. O děkování z poručenstvie.

[1]) Když poručník sirotku dědictvie jeho otcovského .... [16]) sirotek z počtu viniti (k o n e c).

1. Poručník přirozený nebo králem daný, když sirotku dědictvie jeho otcovského postúpí, a jemu počet spravedlivý učině, zbožie jej jeho skutečně zmocní: tehdy a prvé nic má sirotek, statek svój i léta spravedlivá maje, poručníku svému z poručenstvie děkovati, a to poručníku jakýmž koli obyčejem a právem v poručenstvie vešlému, buďto poručníku otcovskému, buď přibuznému, buď králem danému. **2.** Ale před léty spravedlivými žádný sirotek děkovati vedlé práva poručníku svému nemóž, aniž také má děkovati, prvé než když jemu poručník statku jeho skutečně postúpí, ani před počtem. **3.** Než když léta má, když v skutečné drženie zbožie svého vstúpí a když počet konečný od poručníka svého přijme, teprv jest jemu povinen láti neb děkovati. Pakli sobě který poručník sirotka přivede aby jemu děkoval z poručenstvie před postúpeniem dědictvie, to nic platno nenie, a přes takové děkovánie móž jej sirotek z počtu viniti. **4.** Poručníka otcem učiněného z počtu vždycky vyměňuji.

26. Zpósob děkovánie.

[11]) dědictvie jeho postúpil. Ale děkovánie ....

1. *Václav z Krsovic, maje léta spravedlivá úředníky ohledaná, přiznal se před týmiž úředníky, že Jiříku Ohništkovi z Ohništan, poručníku svému, KMstí danému, z poručenstvie děkuje jako věrnému poručníku svému. Slibuje za se i za své dědice, že svrchupsaného Jiříka dědicóv ani dědin jeho nemá, aniž bude moci nařiekati, ani napomienati z ničehéhož, což se toho poručen-*

stvie dotýče, nižádným právem ani skutkem, časy budúcie a věčné; neb jest jemu se zbožiem a dědictviem jeho věrně a pravě učinil, jako pravý a věrný poručník jeho. **2.** Po tom děkování tak ve dsky zapsaném poručníka sirotek nemóž viniti žádným právem, co se téhož poručenstvie dotýče, věčně; leč by jemu prvé děkoval, nežli jest jemu dědictvie jeho postúpil, anebo prvé než jest léta spravedlivá měl. **3.** Ale děkovánie ne všem poručníkóm jednostajně jest potřebie; neb poručník otcem učiněný, poněvadž počtem sirotku nenie povinen, téměř děkovánie nepotřebuje, než poručník příbuzný nebo králem daný, poněvadž jsú počtem sirotku povinni, ti děkovánie z poručenstvie (a velmi) potřebují. — A o děkování z poručenstvie potud.

27. O frajmarku nebo o směně.

[1]) **Frajmark nebo směna jest, když se jeden s druhým o zbožie, o dědictvie, o plat, neb o jakéž koli grunty [9]) Jedním frajmarkem a směnú [10]) trhem klade.**

1. Slušie po poručenství, kterýmž poručníci dědictviem sirotčím do času vládnú, o frajmarku také povědieti nebo o směně jednoho dědictvie nebo platu za jiný plat nebo za jiné dědictvie. Kterýžto frajmark nebo směna jest, když se jeden s druhým o zbožie, o dědictvie, o plat, nebo o jakéž koli grunty dědičné, zbožiem jiným, dědictviem, platem, nebo jakýmž koli dnem smění, svého jinému postúpí, a k sobě, což jest jiného bylo, přijímá. **2.** A to se ve dsky dvojím obyčejem klade: Jedním skrze frajmark a směnu, tak jakž se jest mezi stranami stalo; druhé trhem, kdež jeden druhému to, což jest směnil, trhem ve dsky klade a zpravuje, tak jako by to za penieze kúpil. (A takové frajmarčenie obojím během často se ve dsky klade.)

28. Směnú takto.

1. *Jan z Kunšieho s jedné a Petr z Šaplavé s strany druhé přiznali se před úředníky, že dědictviem jich on, Jan, v Zaječiciech, tvrzí, dvorem poplužniem i s poplužiem, vsí celú, dvory kmetcími s platem, s dědinami, lukami i se vší zvolí, což k tomu přislušie, s plným panstviem, tím vším, což jest sám tu měl a držal, a on, Petr, dědictviem svým v Slatiňanech, tvrzí, dvorem*

poplužním s poplužiem, vsí, dvory kmetcími s platem, s dědinami, lukami i se vší zvolí, což k tomu přislušie, s plným panstviem tím vším, což jest tu sám měl a držal, se vespolek i dědice své jsú směnili, a toho dědictvie s obú stran sobě jsú postúpili. Zpraviti má jeden druhému, jakož země za právo má etc. **2.** Ale když se trhem klade, týž se obyčej v tom jako v jiných trziech, o kterýchž jest již povědieno, zachovává. **3.** Ale jest lépe každú směnu trhem ve dsky v peněziech nežli frajmarkem klásti, a to pro nezpravu, kteráž jestli že by kdy přišla, snáze jest dědictvie v peněziech odhádati, než dědictvie za dědictvie, kteréž jedno druhému nesnadně se najde rovné; pro mieru také i pro třetinu i pro jiné nesnáze, kteréž při odhádání běžie, a na peněziech snáze mohú vyhledány býti nežli na gruntiech. Z těch příčin jest lépe; aby se trhem ve dsky směny a frajmarci kladli. — A o směnách i o frajmarciech potud jest povědieno.

29. O vysvobození dědictvie manského z manstvie.

[1]) Každý pán, kterýž manské zbožie a many pod sebú má, té moci jest, že .... [12]) nežli co krátce... [13]) (č. 3. v I. rec. není).

1. Pán každý manské zbožie a many pod sebú maje, té moci jest, že móž to zbožie manské i many z manstvie vysvoboditi a propustiti, když se jemu zdá, beze všeho všech lidí otporu. **2.** Ale to se dvojím obyčejem stává: Jedním, když se které manstvie na prosto svobodí, bez uvedenie jiného dědictvie svobodného v manstvie miesto toho, kteréž se osvobozuje; druhým obyčejem, kdež se ne zhola manstvie svobodí, než z vysvobozeného a propuštěného z manstvie na jiné svobodné dědictvie manstvie se přenášie, tak že jedno bude z manstvie propuštěno a druhé v manstvie uvedeno, aby to, kteréž jest bylo svobodné, v manstvie, a kteréž jest bylo manské, v svobodu vešlo. Ale o manství nezřetedlném lépe jest mlčeti, nežli co o něm krátce mluviti. **3.** KMst. však nemóž vysvoboditi dědictvie manského bez rady a povolenie panského. (Nález I. Mauricii B. 5.)

30. Zpósob a forma propuštěnie z manstvie.

1. *Jiří, z božie milosti český král, z plnosti moci své a milosti zvláštnie, dědictvie své manské k Křivokldtu: Kostelec*

tvrz, dvór poplužní s poplužiem, městečko, domy, krčmy, dvory kmetcie s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky, řekami, rybníky i se vší zvolí, což k tomu přislušie, s plným panstviem z manstvie jest propustil, a mocí zápisu tohoto propúštie Bohušovi z Postupic a jeho dědicóm, tak že to zbožie již má býti svobodné a čisté jako jiná zbožie v králevství českém dědičná a svobodná. (Posel ke dskám od KMsti byl jest Ctibor z Cimburka, kancléř královstvie českého, z pánóv jsa k tomu zvláště od KMsti vyslaný.) **2.** To má při svobození manstvie vědieno býti, že když král svobodí manstvie, musí na to relátor ke dskám od krále býti; ale když pán nebo zeman který manstvie osvobozuje, tu nenie potřebie relátora; neb se ten každý, ktož svobodí manstvie, sám u desk osobně přiznati k tomu má. **3.** Pakli král svobodí které manstvie, a za to manstvie dědictvie svobodné v témž manství přijímá, tehdy se toto do desk přidává: *a miesto toho dědictvie v Kostelci zbožie v Myšlíně, hrad, dvór poplužní s poplužiem i se všemi vesnicemi, kteréž jest prvé bylo svobodné, má býti manské k témuž zámku Křivoklátu, tak jako jiná zbožie manská.*

31. O zápisiech nápadních.

[1]) Mnohá a rozličná lidských statkóv, zbožie . . . [2]) opatrovánie vedle možnosti rozumu mého poněkud vypsána jsú; nemá . . . .

1. Jsú vedlé možnosti mé mnohá a rozličná lidských statkóv, zboží, dědin, manželek i dětí opatrovánie poněkud vypsaná; nemá zamlčáno býti ani o zápisiech nápadních, kteréž jedni druhým, živi a sebe mocni jsúce, dělají, aby po smrti jich raděje na přátely zbožie a statkové, kteréž mají, přišli, nežli na KMst, a potom snad dániem JMKské na někoho, komuž by oni toho i po smrti své málo přáli. **2.** Pro kterýchžto věcí uvarovánie i také róznic, kteréž by mohly po smrti čiež koli skrze nezřiezenie statku jeho mezi přátely i jinými lidmi zniknúti, nalezeni jsú od starých potřebně a vtipně (jako i jiné všecko) zápisové nápadní, jimiž každý člověk svój statek móž tak zavaditi a tak zpósobiti, že věčně na krále po smrti jeho, dětí jeho ani jich, nepřipadne.

32. Dsky zápisné dvoje, veliké a malé.

[1]) K tomu opatrování zbožie, dědin a statkóv, aby v tom bohatý [5]) nad ony prvnie jiné jsú vymyslili .... [18]) a slove písař menší. Neb což jest prvé ....

1. Při opatrování zbožie, dědin a statkóv lidských rozličném, aby v tom bohatý před chudým nic neměl napřed, ani chudý za bohatým nazad, staří bohatého opatrujíce, chudého jsú v zapomenutí nenechali, než chtiece tak chudého jako bohatého opatřiti, nad ony prvnie trhové jiné jsú vymyslili dsky dvoje: Jedny, kterýmž přezděli Veliké zápisné, druhé, kterýmž kázali řiekati Malé zápisné. **2.** Veliké se na pergaméně, malé na papíře píší. Veliké jsú pro bohaté pány a zemany, kteříž v tisíce dějí a zbožie široká, znamenitá a veliká mají, nalezeny, aby oni těmi dskami velikými veliká zbožie svá opatrovali, v velikých summách veliká zbožie zapisujíce. Malé dsky jsú pro chudé zemany, kteříž zboží nemají velikých, než dvory a dědiny, a pro dědinníky i jiné všecky lidi chudé, aby ti také mohli své statky malé dskami menšími tak dobře jako bohatí zbožie svá dskami velikými, tak potřebně, tak dostatečně opatrovati. Z té příčiny také i malé dsky slovú, že se do nich statkové malí a věci rovné zapisují, kteréž i písařem zvláštním jsú opatřeny, ješto on také po nich jméno béře a slove písař menší nebo písař menších desk. **3.** Neb co jest prvé o dskách mluveno ve všech předešlých knihách, to nic k těmto dskám neslušie, neb ono slovú dsky naprosto, v kterýchž se trhové, věna, převodové, rozdielové, spolkové, poručenstvie, léta, děkovánie, dánie, nadánie, odhádánie, listové mocní, kšafti a jiní majestáti, nálezové obecní i zvláštní pilnější, a kteříž se týchž desk dotýčí, a jiné věci rozličné píší; ale tyto, o kterýchž se nynie mluví, slovú dsky zápisné. **4.** A ty dvoje jsú, jakož již povědieno jest, kterýmžto menším dskám i větčím zápisným, aby lépe mohlo srozumieno býti, obojích rozum a zpósob bude vypsán. **5.** A ty oboje i jiné všecky dsky, jakož již povědieno jest, mají se českým jazykem psáti. (To stojí v Menších zápisných, léta božieho 1495 v pondělí před sv. Kedrutú.)

33. O opatření zápisem statku jednoho každého.

[1]) Kdo chce děti své i statek .... [2]) v pátých knihách, kdež se [4]) po smrti sirotčie zvláště [7]) kteréž zdělá otec, když sirotci [36]) čte, slýchá i vídá, což jest ode mne svrchu napsáno, že poručníci otcovští, když se zápisem [55]) jiného učiň nápadníka, a tak [57]) kteříž by na krále neb na přátely vedle nového zóstánie přijíti mohly, odepřeš.

1. Chce-li kto děti své i statek svój dobře opatřiti, zprávu toho najde v pátých knihách sepsánie tohoto mého, kdež se o poručenství píše. Ale tím během statek se toliko opatruje, dokudž děti jeho živi jsú; ale po smrti dětí jeho, zvláště kdyby před léty zemřeli, kto chce statek před výprosníky opatřiti, to musí živ jsa dskami zápisnými spraviti. **2.** Neb poručníci, kteréž dskami nebo na list mocný zdělá otec, když sirotci zemrú, statku jich žádným právem obdržeti nemohú, neb se poručníkóm statek sirotčí k spravování a k opatrování, ne k nápadu a k dědičnému vládnutí zapisuje, leč by to poručníci tak opatřili sami za živnosti sirotčie těmito dskami zápisnými, dluhem sirotčí statek a svěřeniem tomu, komuž by dobře věřiti mohli, zapíšíce, aby se v statek sirotčí po smrti týchž sirotkóv s komorníkem nebo bez komorníka uvázal, a uváže se a v skutečné drženie statku sirotčieho vejda, aby ten statek poručníkóm zase trhem nebo dluhem ve dsky vložil, od kterýchž jest zápis statku sirotčieho a svěřenie přijal. **3.** Pakli se o to s poručníky smluví, nenie toho potřebie, aby jim zase ve dsky kladl, než móž to tím zápisem před se bezpečně držeti, nebo jinému, komuž to prodá, dskami klásti. Tím zpósobem poručníci mohú statek sirotčí obdržeti. (A to jest tajemstvie desk zápisných a poručenstvie otcovského, kteréž řiedkým lidem jest známo, ale však ve dskách, a zvláště starých, dosti široce móž nalezeno býti.) **4.** Tak a na ten zpósob poručníci a otcové poruční zbožie sirotčieho neopatřie-li, bez pochybnosti po sirotčie smrti na krále spadne, leč by ten, ktož jest je poručníky zdělal, jim po smrti své a dětí svých (jakož téměř nynie všickni dělají) zápis nápadní dskami zápisnými statku svého a sirotčieho učinil. Kteráž cesta jest bezpečnějšie a snadnějšie než ona prvnie, kdež sami poručníci zapisují. **5.** Však se některým zdá, když otec zdělá poručníky dětí a statku svého, kdyby sirotci zemřeli, že by ten

statek po smrti sirotčí měl při poručníciech zóstati, by jim otec sirotčí žádného zápisu nápadnieho neučinil. Mluví se řeč, ale k tomu mluvení žádného próvodu ve všech dskách nikdež se nenalézá, aby kde poručníci statek sirotčí po smrti jich poručenstviem otcovským obdržali, ani to čteno, ani slýcháno, ani kdy jest vídáno. Než to jest čteno ve dskách, slýcháno i vídáno, a až do dnešnieho dne se čte, slýchá i vídá i drží, což jest svrchu psáno, že otcové poruční, když se zápisem za živnosti sirotčie sami opatřie tak, jakž svrchu jest povědieno, tím zápisem statek sirotčí spravedlivě, beze všech otporóv, slušně a bezpečně obdržie. (A na to jest viece než tisíc zápisóv ve dskách k próvodu.) Na ten zpósob, ktož statku svého po smrti své a dětí svých poručníkóm, kteréž zdělá, chce přieti, a jinému žádnému, nenie potřebie zápisu nápadnieho dělati; než ktož po smrti své a dětí svých nechce poručníkóm svého statku přieti, než jinam jej chce obrátiti, ten nad poručenstvie otcovské zápis nápadní těm, kterýmž statku svého chce přieti, udělaj, aby dědictvie a statek jeho po smrti dětí jeho, na ty, komuž svého zbožie přieti chce, mohlo beze všech nesnází připadnúti. **6.** Ktož pak chce statek svój opatřiti tak, aby na krále nepřipadl, učiň zápis „s miestem," komužť se zdá, tak aby se ten po tvé a po dětí tvých smrti veň uvázal; a umřel-li by ten i s dědici, tehdy učiň nápad na jiného. A opět též, kdyby ten druhý i s dědici umřel, jiného učiň nápadníka třetieho. A tak, kolik chceš, móžeš udělati nápadníkóv vždy po smrti jedněch, aby na druhé spadalo. A tudy všem výprosám a nápadóm, kteříž by na krále přijíti mohli, odepřeš.

34. Dědictvie nezapsané na krále přicházie.

[1]) Nadarmo mnozí o to často mluvívají, pána svého, krále, bez příčiny i těch kdož co na JMsti vyslúží, dotýkajíce [39]) sedají. Kdož se zmešká .... [42]) A ti ktož toho pomlúvají, též i ti, ktož za to prosí a o to stojí, aby JMK [47]) množstvie veliké zmatkóv v zemi zniklo [52]) ten by toho dskami zemskými zapsati dluhem ani trhem nemohl, [62]) nálezu obecnieho, kterýž na Skuhrovského jest udělán, přijde: *Kdož ... nemaje, že hrdlo i statek ztratí a jako psanec má býti.* A tak toho [66]) a zmatkóv přibude. [68]) tehdy ten nález na Skuhrovského učiněný v nic bude obrácen. Dále také [71]) A jiných z takového výpros zkaženie zmatkóv nečíslné by

množstvie v zemi dosti škodné zniklo, kteréž by ... [79]) okázáno. Protož slušie všem obecnieho dobrého zemského, práv a řádóv, nálezóv, súdu, desk i spravedlnosti milovníkóm, aby o to stáli a za to krále pána svého pilně prosili, aby se JMst. [88]) dskami nikoli nehýbati ... [89]) cožkoli změniti. A mnohem užitečněje a mnohem lépe jest ... [94]) ztratiti. Chce-li kdo, aby [102]) dskami zemskými... zapsal [109]) ať zapíše; paklit nezapíše...

1. Nejedni o to častokrát bez potřeby mluvívají, pána svého krále bez příčiny, i těch, ktož co na JMsti vyslúžie, dotýkajíce, jako by král dával nespravedlivě takové nápady, neznajíce toho, že to jest základ práva zemského i dvorského, a že to najstaršie v zemi české právo jest, kteréhož jsú kniežata česká ještě za pohanské nevěry, a potom všecka kniežata křesťanská i králi až do tohoto času bez přetrženie vždycky užívali. **2.** Dóvod toho mnohý: Najprvé všecky dsky dvorské, potom zemské, od najprvnějších počna až do nynějších najposlednějších, že ktož svého zbožie žádnému nezapíše, svobodu toho plnú maje, a přátel žádných nedielných nemá, to zbožie právě a spravedlivě na krále přicházie, a JMst takové zbožie spravedlivě dává, komuž ráčí. Tak svaté a slavné paměti Jan, z božie milosti český a polský král, dědictvie Miloňovo, kterýž bez dědicóv umřel, dal jest Mařanovi z Olešnice a jeho dědicóm. (To najdeš v I. dskách Zdislavových A. 38., a jiných toho krále dání bez čísla.) Tak Boleslav, vévoda slezský, hajtman královstvie českého, zbožie Kunšovo z Divišovic, kterýž bez dětí umřel, a naň bylo připadlo, Vladivojovi svú a krále českého mocí dal jest. (To se čte v týchž dskách Zdislavových I., kteréž jsú najstaršie ze všech, B. 4., *kdež Boleslav.*) Opět týž Jan český a polský král dědictvie Jana z Kocňovic, kterýž bez dědicóv ššel, jinému dal jest. (V týchž dskách B. 21.) To jsem z té příčiny z najstarších desk připomenul, abych okázal, že to jest základ a kořen všeho práva zemského po najstarších dskách shledaný. Tak i jiní králové čeští zbožie a dědictvie těch, kteříž žádnému nezapíšíce bez dětí zemřeli, dávali jsú, komuž se jim zdálo, jakož pak to vše dskami zemskými po všech českých králiech až do této chvíle mohlo by široce ukázáno býti; ale pro množstvie a také proto, že jest to všem známo, zbytečné se zdá o tom šíře psáti, abychom světu slunce, kteréž všickni kromě slepých a zesnulých vidí, neokazovali, a o světlé věci a známé abychom

svědectvie neužívali nepotřebného. **3.** Protož nadarmo žalují přátelé mrtvého, když statek jeho dániem královským chybí jich; přijde ne na příbuzného, poněvadž každý statek svój k věčnosti zřiediti móž svobodně, jakž se a kdy se jemu kolivěk líbí, ano dsky vždycky, ve dne téměř i v noci otevřené stojie, a každý k ním přístup má, a úředníci den jako den u desk sedají. Komu těžko ke dskám jíti, zjednaj sobě od krále pána svého list mocný a doma sedě, nic za to nedada, svój statek zapíšeš, své děti kšaftem opatříš dostatečně. To obé maje, kto se zmešká, svú netbanlivostí se i přátely své a svévolně zmešká. **4.** A ti, ktož toho pomlúvají, co mluvie, nevědí; též i ti, ktož za to prosie a o to stojie, aby KMst tiem hnúti ráčil a nové právo ustanoviti, aby dědictvie mrtvého spadlo na přietele najbližšieho, nevědie, že za to žádajíce znamenité právo zemské od kořene vyvracují, ješto skrze takovú věc množstvie by nesnází v zemi zniknúti mohlo. A najprvé dsky dvorské byly by zkaženy, a súd dvorský byl by v nic obrácen; neb se těmi výprosy a dánie královská dovodie. Bylo by také zemské právo znamenitě s veliké strany zkaženo i se dskami zemskými, a to takto: Kdyby již které zbožie na najbližšieho přietele přišlo, ten by toho dskami zemskými, dluhem ani trhem zapisovati nemohl poněvadž sám toho ve dskách nemá, kterakž by tedy to zbožie dále zřiedil, a na koho by po jeho smrti přišlo? A jiný opět též a tak dále, tak že by dsky zemské musily nebo zahynúti na konec, nebo ujmu s větčie strany trpěti. Neb kdyby na přátely přicházelo, do desk nebude moci kladeno býti pro svrchu pověděnú příčinu, a když nebude moci kladeno býti, musie tak vždy po přáteliech jíti, a tak tudy velikú ujmu dsky mieti budú, a snad skrze to zminú na konec a zmizejí. Pakli by kto chtěl to zbožie po přieteli naň přišlé dskami klásti, tehdy v pokutu těžkú nálezu obecnieho: *Ktož by ve dsky kladl, sám ve dskách nemaje*, upadne. A tak toho dědictvie na přátely přišlého ve dsky klásti nebudú moci pro svrchupsaný nález, a skrze to veliký diel desk ubude, a zmatkóv snad přibude. Pakli budú moci přátelé zbožie na ně přišlé do desk klásti, sami ho ve dskách nemajíce, tehdy ten nález svrchu jmenovaný v nic bude obrácen a zmine; zminú i jiní nálezové staří proto učinění, jako ten: *Když by kterého dědictvie král dosáhl etc. Že zpravce mrtvého mají zpravovati*

kupujícíemu. Dále také nález o súdu dvorském, kto na něm sedati mají, dskami učiněný, musil by v tom ujmu trpěti. A tak stará práva a nálezové obecní musili by zdviženi i se dskami obojiemi s větčie strany zkaženy býti, anebo nová práva nalezena býti; kteráž kdyby nalezena byla, stará by zkaženie nebo ujmu trpěti musila. A jiných z takového výpros zdviženie súdóv nečíslné by množstvie a zemi dosti škodné zniknúti mohlo, kteréž by potom zkušeniem a vlastním nebezpečenstviem lépe poznáno bylo, nežli nynie móž rozumem býti okázáno, leč by novými nálezy a právy bylo opatřeno. To slavné paměti král Jiří znaje, ač jest za to žádán byl, změniti toho neráčil. (Dóvod V. Plana G. 6. *Najjasnější.)* 5. Protož slušie všem, kteříž obecného dobrého zemského, práv a řádóv, nálezóv, súdu, desk i spravedlnosti žádají, o to státi, za to krále pána svého pilně prositi, aby se JMst při těch výprosách a svých nápadiech tak zachovati ráčil, i potomnie krále k tomu zavázal, jakož jsú se předci JMKské všickni, i JMst také až do tohoto času zachovati ráčili, a starými právy, nálezy, dskami nehýbati; neb velmi nepříjemná a těžká věc jest, z starých práv což koli najmenšieho změniti nebo ujieti. Přidati jest užitečněje k starým nálezóm tisíc nových, než jeden změniti nebo ujieti, a mnohem užitečněje a lépe jest, některým toho, čehož jsú prvé neměli, ještě nemieti, nežli všem vóbec to, což mají dobrého, s velikým zlým obecniem ztratiti, a s velikú ujmú krále pána svého, kterýž, kdyby těch napadóv neměl, neměl by tak mnoho dvořan a služebníkóv. 6. Chce-li kto, aby zbožie jeho na krále nepřišlo, má dsky, a ty dvoje, malé jedny, veliké druhé; zapiš, kterými chceš a komu chceš zbožie své, a nic tvého na krále nepřijde. Paklit se i to těžké zdá, aby ke dskám měl jeti, zjednaj sobě list mocný od krále pána svého, a doma sedě zbožie své zapíšeš, komužt se zdáti bude, a to zapsánie tolikéž moci a pevnosti bude mieti, jako by dskami kterýmiž koli, zemskými nebo manskými, velikými nebo menšími zapsáno bylo. Též také ti, ktož chtie, aby na ně po smrti přátel zbožie přátel jich přišla, mějte k tomu své přátely, jich proste, jim služte, jich následujte, ať vám zapíší, a opět na krále nic nepřijde. Velmi nerozumná a nespravedlivá věc jest z toho se hněvati a lidí i pána svého pomlúvati, čemuž se každý, ktož jediné chce, móž vyvinúti! Zapiš anebo přiveď

k tomu přietele svého ať zapíše, a budeš ty sám mieti; paklit nezapíše a v tom umře, upros sám, a nebudeš mieti oč mluviti. — Ale vyšel jsem od zápisóv k dániem královským a k odúmrtem; již čas jest zase k zápisóm přijíti.

35. Jak kto má statek svój zapsati, „s miestem“ či „bez miesta“.

²) ne jednomu se to bratru...

1. Zápis nápadnie ktož dělají, dvojím obyčejem to činiti mohú: Nebo „s miestem“ nebo „bez miesta“. A to opět dvojím obyčejem: Nebo postúpeniem, nebo uvázániem s komorníkem. Postúpeniem opět dvojím obyčejem: Nebo hned, nebo po smrti, uvázániem též také dvojím obyčejem: Nebo s komorníkem nebo s mocí svú, s pomocí číž koli bez komorníka; a to též nebo po smrti, nebo hned za svého zdravie. 2. Ale užitečněje každému zapisujíciemu jest, aby sobě miesto pozóstavil, nežli by bez miesta dědictvie své a statek svój zapsal, z mnohých příčin, z kterýchž tato jest znamenitějšie. Nevie žádný, co budúcí čas komu přinese, někomu z přiezně nepřiezeň, z nepřietele přietele; z přátelstvie učiní nepřátelstvie (neb nic tak proměnného v tato léta nenie jako přietel, kterýž se dlúho hledá, sotva se nalezá a najtieže zachován bývá); jinému pak čas nenadále přátely z neznámých nebo z nepřátel, přirozených daleko milejšie, dá. (A jest přátelstvie dobrovolné mnohom větčie přirozeného, a viece má než přirozené váženo býti; neb toto jest nuzné a beze všie vóle, ale onono se beze všie núze samo od sebe z dobré vóle a z jednostajných obyčejóv stává; to mezi dobrovolnými přátely — když jest pravé — věčně beze všeho přetrženie trvá; v onomno vídámy róznice, sváry, súdy, někdy i mordy, a nejednú se to i bratru od bratra za těchto časóv stává, což jest Abel od Kaina při počátku lidí, co Remus od Romula v Římě, co Vácslav svatý od Boleslava zde v Čechách trpěl). 3. Z těch i jiných příčin mnohých móž známo každému býti, že jest lépe s miestem nežli bez miesta statek svój zapsati. Neb ktož statek svój s miestem zapíše, móž jej od přátel svých, k němu se přátelsky nezachovávajících, odjieti, a k jiným, k kterýmž se

jemu zdá, obrátiti, zápis svój první skrze doloženie na miesto prázdné z desk propustě. Pakli zápisem jinak nehne, proto že ti, kterýmž svój statek zapíše, při něm se v přátelství, v přiezni i v zachování jeho nezmění, nic zápisníkóm jeho miesto pozóstavené v zápisu neujme. Neb tolikéž moci zápis s miestem (ač ne v každé při) má jako zápis bez miesta; nebo všudy zápis s miestem, kdež ten, ktož zapisuje, děti nemá, té pevnosti a jistoty jest, jakoby byl bez miesta. Než ten, ktož zapíše s miestem, a děti má, takový zápis slove svěřený, o kterémž níže bude pověданo. Z toho se toto zavierá: Ktož zapisuje dědictvie své, chce-li toho potom nelitovati a pozdě: zapiš s miestem; skrze kterúžto věc ani svého zápisu litovati nikdy nebudeš, ani přátelóm svým a zápisníkóm co uškodíš.

36. Co jest „miesto“ v zápisiech.

1. Jménem „miesta“ v zápisiech jiného se nic nemiení, než moc pozóstavená k změnění toho zápisu, kterýž s miestem jest, když se zapisujíciemu zdá. Neb komuž se zapisuje, těch se jména ve dsky hned píší; než jménu toho, ktož by ten zápis měl propustiti, miesto se pozóstavuje. **2.** Ale kdež miesto nebývá zóstaveno, tu zapisujíciemu žádná moc k změnění zápisu nezóstává, než tak zóstati ten zápis musie; leč by ti, kterýmž zapsáno jest, dobrovolně ten zápis tomu, ktož jest zapisoval, z desk propustiti chtěli. (Ale takových se zápisníkóv málo nacházie).

37. O postúpení a uvázání.

[28]) zápisy jiných lidí zavázaným, ale také tím uvázániem.. [32]) jako se jest teď nedávno od jednoho [42]) každý bude moci odepřieti. Pečeti své žádný.. [45]) kdo by směl odpierati, a proto nebude kázán; projde-li to... [69]) té výměnky mnohé jsú nedávno

1. Ne všudy jednostajně zápisové se píší: Někde jest potřebie, aby zápis byl s uvázániem, a postúpenie by bylo škodné; druhdy jest příhodněje, aby byl zápis postúpeniem, a uvázánie jest zbytečné a lidem obtiežné. **2.** Kdež muž ženě své, kde

žena muži svému zapisuje, ješto jsú obá toho dědictvie, kteréž se zapisuje, v držení: tu zápis takový má býti postúpeniem, a ne uvázániem, ve dsky zapsán. Opět, kdež se dětem a zvláště od mateře věno zapisuje na tom dědictví, kteréhož oni jsú dědici, nenie potřebie s uvázániem zapisovati. A krátce, kdež se rozumie, že ti, komuž se zapisuje, po smrti zapisujícieho mohú v dědictvie jeho beze všech nesnazí, beze všech otporóv vjíti, a toho skutečně sami skrze se dosieci: tu nikdež nenie potřebie zapisovati s uvázániem, než s postúpeniem; neb bude-li s uvázániem zapsáno v takových zpósobiech, z toho nic jiného nepřijde zápisníkóm než starost, práce a peněz darmo úředníkóm dávánie, a na cestách útraty zbytečné. 3. Ale kdež se zapisuje mnohým osobám, a ješto v tom zboží všickni nesedie, kteréž se jim zapisuje, tu jest užitečné a velmi potřebné, aby zápis byl s uvázániem; neb snad jedni v to vkročiece a toho se zmocniece, jiných by v to pustiti nechtěli, a ti by toho súdem dobývati musili, šla-li by však práva a súdové v zemi; pakli by súdové nešli, věčně by snad bez toho býti musili, což by jim bylo zapsáno. Ale když s uvázániem zápis jest, jděte súdové nebo nejděte, každý móž vezma komorníka k svému, což jemu zapsáno jest, přijíti. Ačkoli nynie, kdež se jest nepravost, zlost, nevěra, chytrost a neupřiemnost se všelikými úklady přieliš rozmohla, mnozí proti vodě i proti právóm všem plynúti chtiece, netoliko uvázániem zápisy jiných lidí tuhými zavázaným, ale také tím uvázániem, kdež jsú se sami zapsali, beze všeho svědomie, studu a všie spravedlnosti (viece sami proti sobě než proti těm, ktož se jich zápisy več uvazují) otpory klásti dskami smějí, jako se jest nevelmi dávno od jednoho i od druhého stalo, že sami se pod uvázániem dskami zapsavše a majíce plniti i nechtěli plniti, když se jim v statky jich uvazovali, i směli tomu uvazování, sami se tak zapsavše, otpory klásti. ješto pokudž se rozuměti móže, takoví otpoři jsú proti právu a všie spravedlnosti, a neměli by takoví zřetedlně nepraví otporové dopuštěni býti od úředníkóv, a král JMst a páni to by měli nálezem novým proti nové a nikdy prvé neslýchané nepravosti opatřiti, aby se taková přieliš lestná a přieliš úkladná škoda napřed dskám a právu zemskému, potom také i lidem dobrým nedála. Neb co již móž jistého, co pevného lidem býti, když

svému zápisu dskami zapsanému každý bude moci odepřieti, ktož koli bude chtieti? Pečeti své žádný dobrý otpierati nesmie — a dskám, kdy se sám zapíše, již se nalezá, kto by směl otpierati, a za to nic neztratí; projde-li to bez pomsty jednomu a druhému, potom se o to jiní pokúšeti budú, a skrze to dsky zlehčeny, potupeny a v nic se všiem právem zemským obráceny budú. 4. Nález jest, ktož uvázání otpierá, sám zápis učině, že jest ten otpor na zmatek, a do věže se takový otporník béře. (IV. Andreae A. 28. Mezi Čeňkem z Barchova a Petrem z Nemyčevsi.) Ale již sobě mnozí věže, spravedlivě v ni vsazeni jsúce vedlé práva (ne mocí, bez viny a skrze úklady), ani hanby nic nevážie a řiekají: „Však pro kozy nenie.“ A snad přielišnost lidské nepravosti právo milostivé přiesností zostřie; neb staré přieslovie jest, že práva dobrá ze zlých se obyčejóv rodie; a kdyby se přieliš nešlechetně a rozpustile živo nebylo, žádných by práv potřebie nebylo; a bezhlavé jest a nedokonalé každé právo, v kterém se žádná vyštěrbujíciem pomsta neukládá. 5. Jest také potřebné uvázánie, kdež kto komu dluh pravý a spravedlivý na svém dědictví zapisuje, kdyby rok placenie přišel, a on jemu dluhu nezaplatil, aby se mohl věřitel s komorníkem v to dědictvie uvázati, a tak tudy svého na dlužníku netbanlivém dobyti. 6. Jest také tu potřebné uvázánie, když kto na sobě plat komorní komu zapíše pod takovú výměnkú, nedal-li by jemu summy jistinné na čas a rok mezi nimi zóstalý, aby věřiteli dědictvie i s platem dlužníka zóstalo dědicky. Tu takto má přidáno býti: *v kteréžto dědictvie a plat věřitel s jedním komorníkem bude se moci uvázati, a to dědicky držeti.* (Neb skrze opuštěnie té výměnky veliké sú nedávno nesnáze i súdové znikli, o kterýchž i zpomienati těžko jest.) 7. Ještě jest velmi potřebné uvázánie v tom zápisu, kdež se mnohým osobám a rozličným zbožie zapisuje, jakož nahoře jest povědieno. Neb se přiházie, že jeden nebo dvá v držení jakž mohú vejdúce, jiných v to pustiti nechtie, než toho sami užívajiece držie, a tudy se jiným spoluzápisníkóm jich, když se uvázati s komorníkem nemohú, a zvláště když súdové nejdú, veliká křivda děje. Ale když v takovém běhu móž se každý z zápisníkóv komorníkem uvázati, nemóž zápisník jeden jiným žádné křivdy učiniti. 8. Z toho všeho vybráno buď: Ktož zapisuje statek svój, srozuměje a poznaje ty osoby, kterýmž

zapisuje, a kde jsú, na tom-li zboží, kteréž zapisuje, čili na jiném, jsú-li příbuzní a přátelstviem přirozeným spolu svázáni, a jiné obyčeje jich pilně rozváže, svój statek zapiš nebo postúpeniem nebo s uvázániem, k tomu vždycky prohlédaje, kudy by najméně vád mezi zápisníky a róznic mohlo býti.

38. Zpósob zápisu s miestem a s uvázániem.

Břeněk z Ronšperka přiznal se před úředníky, že jest dlužen tisíc kop českých Alšovi z Konecchlumie a jeho dědicóm, a.......... Oběma spolu zaplatiti má po své smrti a prvé nic, kdyby bez nich býti nechtěli. Pakliby nezaplatil, tehdy oni samým komorníkem nebo bez komorníka mocí svú s pomocí kterýchž koli lidí budú se moci uvázati v dědictvie jeho v Kamenici, v tvrz, dvór popplužní s popplužiem, v ves, v dvory kmetcie s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky i se vší zvolí, což k tomu příslušie, s plným panstviem, a v jiné dědiny a platy jeho všecky, kteréž má aneb mieti bude, se všemi nábytky a svrchky, majestáty, listy klenoty též, kteréž má nebo mieti bude, na čem by koli byli a jakým by koli jménem jmenováni býti mohli. A to budú moci držeti, prodati, zastaviti, zapsati, a učiniti z toho, co se jim zdáti bude, jako z svého vlastnieho dědického. Umřel-li by pak který z nich, že diel mrtvého na živého má připadnúti; pakli by obá umřela, prvé než svrchupsaný Břeněk, tehdy týž Břeněk zápisu tohoto bude prázden a svoboden. A kdyby jeden z nich jemu Břeňkovi zápis tento propustil, zase má mocno býti, jako by obá propustila. Zapsáno to léta božieho 1496 v úterý po Sv. Kříži.

39. Rozum zápisu s miestem a s uvázániem.

[2]) jménem vlastním ve dsky klásti a titulem přirozeným psáti, aby omyl.... [21]) jakž přiznánie nemóž býti před jedním, tak nenie potřebie, aby bylo přede všemi; na dvú... [24]) ve dsky kladenie dálo. *Menšiemi*: neb jsú jiní větčie. *Že jest dlužen*: [38]) ktož komu zbožie své k dědictví [40]) kterýž má na čas jistý zaplatiti...

1. *Břeněk z Ronšperka:* Každý se má ve dsky svým jménem vlastním a titulem přirozeným psáti, i když pohánie

koho, i když co zapisuje, aby omyl žádný skrze zjinačenie jména a titule zápisu a škoda zápisníku nepřišla. 2. *Přiznal se:* Neb každy, ktož zapisuje, musí netoliko osobně u desk státi, ale také se k tomu, což zapisuje, sebe mocen, volen a svoboden jsa, dobrovolně beze všeho přinucenie přiznati, slovy i volí svú bezděčně a odvěčně; nebo od zavázaného a nesvobodného člověka žádný zápis nemá ve dsky kladen býti. Móž také přiznánie býti bez slov skrze rukú ukázánie, kdyby němý se přiznával, anebo nemocný, ješto by oněměl. Móž také bez přítomnosti jeho kladeno býti, když se prvé přizná, a list přiznavací vezme od úřadu, a potom jej zase po komž koli pošle. 3. *Před úředníky:* Ne před miestem, kdež dsky jsú, ale před úředníky; neb kdež jsú úředníci z rozkázánie královského, v kterémž koli kraji, móž se před nimi též jako u desk přiznati, ktož to na králi obdržie, aby k němu jeli. A ne před úředníkem jedním, než před úředníky; nebo k kladení ve dsky nenie dosti před úředníkem jedním se přiznati, než musí jich k tomu viece býti. Nenie také potřebie, aby všickni byli, anebo přiznánie aby se státi nemohlo než přede všemi; jakož přiznánie nemóž býti před jedním, tak nenie potřebie, aby všickni byli; na dvú nebo na třech dostí jest k přiznání. Ale lépe jest, aby všickni při úřádu bývali, aby se přede všemi přiznánie a ve dsky kladenie dálo. 4. *Že jest dlužen*: Žádný zápis nápadní jinak ve dsky zapsán býti nemóž než dluhem, poněvadž jsú tak ustanovili, ktož jsú dsky najprvé nalezli a vymyslili. A jest to takový dluh, že jeho žádný zaplatiti nemóž, a z té příčiny se tak zapisuje, aby zaplacen býti nemohl. A poněvadž zaplacen býti nemóž od toho, ktož jej zapisuje, nad to od žádného (čehož se mnozí tomu nedostatečně rozumějíce obávají) zplacen býti nemóže. Neb pod zpósobem toho dluhu ne summa peněžitá k zaplacení, než dědictví, dno a gruntové k dědičnému držení se zapisují. 5. *Tisíc kop grošov českých:* Kdež jest dluh, tu se musí i summa zlatých, grošóv nebo peněz jmenovati. A jakož žádný zápis nápadní nemóž než dluhem, též také nemóž než v summě peněz, zlatých nebo grošóv zapsán býti. 6. *Alšovi z Konecchlumie:* Ktož komu dědictvie své k dědictví dluhem zapisuje, móž ten zápis bez přítomností toho komuž zapisuje, dokonán a ve dsky vložen býti; než, ktož dluh spravedlivý, kterýž má na čas ulo-

žený a jistý zaplatiti, zapisuje, toho bez svého věřitele nebo bez svého přiejemce ve dsky klásti nemóže, jako trhu, spolku a jiných kladení tomu podobných. A komuž se zapisuje, též má jménem svým vlastním přirozeným a titulem i jmenován i zapsán býti, jako ten, ktož zapisuje. **7.** *A jeho dědicóm:* O dědiciech jest v Čtvrtých kniháck v zláštniem nápisu při trhu dosti pověděno. Toto se toliko obnoví, že jménem dědicóv i dcery a dědičky se mínie, a že, když se mužskému pohlaví zapisuje, v takovém zápisu téměř se všudy to slovo přičinie: „a jeho dědicóm," kromě těch zápisóv, kdež zapisující toho mieti nechce; než kdež se ženskému pohlaví zapisuje, tu se nic nepřičiní, než jméno a titul se sám klade. Jest také rozdiel: Kdež se „dědicóm" klade, a kde se klade „dětem" (o kterémžto rozdielu dosti jest pověděno v knihách čtvrtých). **8.** *A* (miesto jednomu pozóstaveno): O miestě již poněkud jest pověděno napřed, co se jménem miesta rozumie. Ale proč se miesto pozóstavuje, toho jsú rozličné příčiny: Jedna, že časové nikdy jednostajně nestojie, než rozličně a často se proměňují, a lidé též a přátelstvie mezi lidmi. (Již v tyto časy najposlednějšie málo se věrného, málo pravého nacházie, a z těch příčin málo stálého a trvalého.) Protož pro změněnie přátelstvie zóstává miesto, aby tudy cesta otevřiena byla k změnění zápisu, aby, když mój zápisník úmysl svój přímní a přátelstvie změní, abych já také mohl dsky změniti, a tak proměnnost proti proměnnosti a nestálost bude proti nestálosti. Zápisník mój přátelstvie změní, a já dsky! Jiná příčina, že žádný nevie, co se komu kdy přihodí; mohl by ten, ktož zapisuje, v chudobu upadnúti, mohl by snad k štěstí velikému přijíti, ješto ty obě příhody k tomu by jej přivedly, aby zápis svój změnil: Chudoba pro uvarovánie núze, štěstie pro rozšířenie a rozmnoženie neb pro zlepšenie stavu svého, a jiných příčin rozličných přielišné množstvie. Ješto všecky vypisovati dlúho by bylo, pro kteréž sobě sluší každému statek svój jinému zapisujíciemu miesta nechati, by najmilejšiemu, by najvěrnějšiemu, by najlepšiemu přieteli statek svój zapisoval (neb nynie lidé viece statek a zbožie než přátely milují, a potud jeden druhému přátelstvím se zavazuje, pokudž se z něho užitku svého naděje; jakž užitek a naděje k užitku přestane, s přietelem se rozžehnají. Pro peníeze také lidé nynější mnozí netoliko nad přietelem, ale i nad svú

ctí nevěrně učiniti nic sobě nevážie). V takové i v jiné mnohé zlé věci přicházie, ktož zbožie své přátelóm bez miesta zavazuje; ale ktož sobě miesta nechá, ten toho všeho ujde. A to miesto jemu k velikým užitkóm slúží, a zápisníkóm jeho, jestliže zápisu nezmění, nic neškodí. Neb když umře, ktož jest s miestem zapsal, též rovně dědictvie jeho na zápisníky přijde, jako by jim bez miesta bylo zapsáno; a dokavadž živ bude, spieše se jemu zachovávati budú, ač ne pro přátelstvie, ale pro očekávánie statku jeho. (A tak ač by nechtěli sami od sebe jakož mají a z dobré vóle dobří býti, ale musie pro strach, bojiece se, aby statek jim zapsaný jinam nebyl obrácen; a to slovú bezděky, ne dobrovolní dobří). **9.** *S samým nebo s jedním komorníkem* — když práva jdú — *nebo bez komorníka mocí svú:* to kdyžby práva nešla, a z jakéž koli příčiny stavena byla, aby, kdyby se s komorníkem nemohl uvázati, ale mocí svú bez komorníka aby se uvázal v dědictvie tobě zapsané. Pakliby tvá moc k tomu stačiti nemohla, z té příčiny nezbytečně se přidávají ta slova: *s pomocí kterýchž koli lidí*, aby vždy ani proti právu nic neučinil, a k svému pro zastavenie práv aby přijíti mohl, jakož o tom v sedmých knihách šíře bude povědieno. **10.** *Umřel-liby pak který z nich, že diel mrtvého má na živého připadnúti.* Zdálo se některým pro takovú výměnku a pro takový nápad, kterýž se téměř v každém zápise pokládá, že žádný zápisník po smrti zapisujícieho nemóž dielu svého zapsati, než má tak s jinými zápisníky v tom nápadu státi, až jediný zóstane ze všech zápisníkóv a nápadníkóv. Ale to tak nenie, než věc každému známa jest, že přes takový nápad každý zápisník, by jich sto v jednom zápisu bylo, móž své právo, svój diel komuž chce zapsati, beze všeho jiných spolunápadníkóv otporu a překážky. (Dóvod toho najprvé dsky všecky, kdež nečíslné zápisníkóv množstvie přes ten nápad každý jest svój diel zapisoval, komuž jest chtěl, smrti jiných spolunápadníkóv nečekaje. Jiný dóvod, že tu před tú výminkú, před tiem nápadem v každém zápise tato slova se pokládají: *a to budú moci držeti, prodati, zastaviti, zapsati a učiniti z toho jako z svého vlastnieho, dědického.* Poněvadž mohú to držeti, zapsati, prodati a učiniti jako z svého, a teprv kdyby který z zápisníkóv neprodal, nezastavil, nezapsal a jako z svého vlastnieho neučinil, má po jeho smrti na jiné zápisníky

diel jeho připadnúti: kto jim to móž odjieti, což každému z nich zápis dává? Jiný dóvod v Zelených dskách zápisných starých, E. 20. Albík probošt Vyšehradský sedmi osobám zapsal po své smrti s nápadem každého mrtvého na živého, a tu hned každý po jeho smrti svój diel zapisoval. To nálezem panským jest schváleno v Modrých pohonných kdež Kateřina z Prahy pohánie Matěje z Žatce, chtieci mieti pro ten nápad viece než jeden diel, i nalezen jí zmatek a věže, a nálezem ukázáno, že jest žádný z zápisníków nemohl viece zapisovati než jeden diel; jakož pak též Kateřině od mistra Křištana byl jeden diel zapsán, a jiní zápisníci jí na to nesahali, než ona na jiné zápisníky sahala, na jednom dielu přestati nechtěvší, a z té příčiny jest odsúzena. Jiný nález k témuž v Modrých dskách póhonných, kdež Bohuslav z Dobrošovic pohánie Beneše z Švabínova.) Z kterýchžto všech dóvodóv dne a slunce světleje známo jest, že přes takový nápad každý zápisník diel svój móž po smrti zapisujícieho vedlé práva, komuž chce, zapsati beze všie škody své i toho, komuž zapisuje; jediné aby viece nezapisoval, než diel svój. (A toho jsú všecky dsky plny.)

40. O zápisu svěřeném.

*) vyhnúti chtě, aby na krále zbožie jeho nepřišlo. Též...

1. Zápis svěřený jest ten, kdež kto přes děti své a přirozené přátely nedielné, na kteréž statek jeho poslúpní připadnúti má po jeho smrti, dědictvie své po smrti své, dětí svých a přátel přirozených nedielných jiným zapíše, tomu se vyhnúti žádaje, aby na krále zbožie jeho nepřišlo, a tomu chtě, aby na ty, komuž zapíše, přišlo. **2.** Též také, kdež poručník otcem učiněný statek sirotčí s miestem, komuž chce, po smrti sirotčí zapíše, aby statek sirotčí raděje naň přišel nežli na krále. **3.** Kterýžto zápis od poručníka tak učiněný poručníku jest (kdyby sirotci zemřeli) užitečný a sirotkóm zóstalým ovšem neškodný. Neb zemrú-li sirotci, statek jich tím zápisem přijde na poručníka; pakli živi sirotci zóstanú, přijdúce k letóm, ten zápis poručníkem jich učiněný sobě sami z desk propustie, na miesto prázdné,

kohož se jim zdáti bude, doložiece. 4. A ten každý takový zápis s miestem jest svěřený, a v takovém zápisu obyčejně tato slova se pokládají: *A kdyby jeden z těch zápisníkóv zapisujíciemu tento zápis propustil, zase mocno má býti, jakoby všickni propustili; pakli by propustiti nechtěli, tehdy děti, bratřie nebo strýci jeho neb sirotci, přijdúce k letóm spravedlivým, budú moci na miesto prázdné doložiti, kohož chtieti budú, a ten jimi tak doložený bude moci jim tento zápis zase z desk propustiti bez zvláštnieho svrchupsaných zápisníkóv ke dskám přiznánie a všie otpornosti.* 5. A by pak této výměnky v zápise nic dotčeno nebylo, ani také toho, že otec po své smrti dědictvie své a po smrti dětí svých, nebo poručník po smrti sirotčí dědictvie jich zapisuje: když jest zápis „s miestem," jest svěřený, a zápisníci tu nic do živnosti poslednieho dietěte nebo sirotka nemají. 6. A móž takový zápis od každého dietěte zapisujícieho nebo sirotka k letóm přirozeným přišlého, ač by v něm i těch výměnek nebylo, beze všeho zmatku propuštěn a jinému, komuž chce, znovu zapsán býti. A proti tomu zápisníci otcem nebo poručníkem učinění a nápadníci nic obdržeti nemohú, ani co mluviti mají. 7. Neb mnozí jestě děti nemajiece zbožie svá s miestem zapisují, potom děti zplodiece zemrú a zápisu nezkazie, a děti po nich zostanúce, když let dojdú, mohú takové zápisy, doložiece na miesto prázdné, z desk propustiti; neb jsú takoví zápisové svěření. (Dóvod toho v Bielých póhonných, kdež Kateřina z Chořov pohánie Jana Náza. A to buďte děti mužského nebo ženského pohlavie.) 8. A nenie potřebie k propuštění svěřeného zápisu čekati, dokudž by všickni děti nebo sirotci let nedošli; než když jeden let dojde, móž spravedlivě sobě i svým mladším ten zápis z desk propustiti. 9. Kdyby kto statek svój zapsal synu svému let nedošlému, a při tom někomu jinému, a v tom by ten otec zapisující umřel, tehdy ten, komuž vedle syna jeho zápis svědčí, nemá se na ten statek tím zápisem táhnúti ani z něho sirotka poháněti, než má všecek statek po smrti otce zapisujícieho na syna jeho a ne na druhého zápisníka přijíti, neb i to jest zápis svěřený. (O tom máš nález v Modrých póhonných, kdež Humprecht z Tasnovic pohánie Jana ze Zvěřince.) 10. Při propuštění zápisóv svěřených toto má vědieno býti: Že takových zápisóv děti zapisujícieho nebo sirotci let spravedlivých vedlé práva na ohle-

dánie úředníkóv nemajiece, propúštěti před lety spravedlivými nemají ani mohú; neb to zřetedlně jest proti právu a zápisu, v kterémž ač nestojí tato slova, *že děti* nebo *sirotci přijdúce k letóm spravedlivým*, ale rozumějí se jedni zápisové po druhých; a zřetedlní nezřetedlné vykládají. **11.** Také děti léta králem dána majíce zápisóv svěřených propúštěti nemohú, aniž král k tomu let sirotkóm má přidávati, leč by zřetedlný užitek sirotčí z takového propuštěnie uznán mohl býti, anebo že by se pro nepropuštěnie zápisu zřetedlná dětem škoda státi mohla. **12.** Každý zápis, kterýž jest s miestem, a ten, ktož jej dělá, jestliže má děti při tom času nebo potom, jest svěřený. Než ktož zápis udělá s miestem, a dětí ani toho času ani potom nemá, ten jest každý zápis nesvěřený; neb jakož před smrtí zapisujícieho móže, tak po smrti jeho nemóže z desk vymazán býti; neb žádnému jinému nesvědčí, než tomu samému, komuž jest zapsán, poněvadž dětí zapisující žádných po sobě jest nezóstavil. — A potud o zápisiech svěřených.

41. „Kdyby bez nich býti nechtěli“.

[1]) Mnozí za to mají . . .

1. Někteří za to mají, když v kterém zápisu slova stojie: *kdyby bez nich býti nechtěli,* že se nikdy ten zápis nepromlčí. Ale to se tak nezdá, než kdyby bez nich býti nechtěli, aby se v dědictvie to, kteréž jim zapsáno jest, uvázali, tří let a osmnádcte nedělí nepropúštějíce. **2.** Neb kdyby tak bylo, aby se po třech letech a po osmnádcti neděliech uvázati mohli, tehdy by nález obecní držiteli nic platen nebyl, kterýmž se světle ukazuje, *ktož drží kteréž koli dědictvie tři léta a osmnádcte nedělí, že toho má užíti;* i již by toho nálezu nemohl užíti, kdyby po třech letech a osmnádcti neděliech z toho mohl takovým zápisem vyveden býti. **3.** Neb kdyby tak bylo, aby každý, ktož má zápis na kteréž koli dědictvie, v kterémž stojí: *kdyby bez nich býti nechtěli*, mohl se uvázati v to dědictvie, byl by někto vyveden z dědictvie, ješto je od padesáti let drží, a někto ještě ode sta let a ještě výš drží; neb se zápisóv takových mnoho po dskách najde, ješto v nich tato slova stojí. A proto dědictvie v zápisiech položené již jest v mnohé a rozličné ruce vešlo,

aniž na to dědictvie zápisníci zápisem takovým ani jich dědici uvázániem sahati pro léta prošlá smějí. A na to jest nalezóv mnoho, že tak má rozumieno býti, *kdyby bez nich býti nechtěli*, ne k věčnosti, než do tří let a do osmnádcte nedělí; v tom neuvěžie-li se, již budú chtieti bez toho býti. A zvláště když potomním zápisóm neotpierají, nebo trhóm; neb drženie proti dědici i proti všem dskám vedlé toho nálezu obecnieho a jiných mnohých zvláštních nálezóv moc má. (To stojí v Modrých póhonných, kdež Jan Šteker pohánie Štěpánka z Sochovic: *Poněvadž pohnaný tak staroddávnie drženie má, za pokoje a za řádóv jemu na to nižádný nesáhl, z té příčiny dali jsú jemu za právo.* **4.** Z toho se toto zavřieti móž: Když zápis budeš mieti od koho, ješto v něm ta slova položena budú, žeť má zaplatiti, *kdyby bez toho býti nechtěl,* nepropúštěj let, než ve třech letech a osmnádcti neděliech po jeho smrti se uvaž s komorníkem. A zvláště jestliže toho sám v držení nejsi, propustíš-li tři léta a osmnádcti nedělí, již bez toho budeš chtieti býti. **5.** Přitom toto také věda, že komuž uvázánie svědčí, a on se sám v to neuváže, a to jinému ve dsky klade, že své právo ztratí, a král to móž dáti jinému, z té příčiny, že se jest v to vedlé práva neuvázal, a jinému ve dsky kladl, sám práva svého prvé nedoveda vedlé zápisu svého. (O tom u dvorských desk dosti nálezóv najdeš, a najprvé v Žateckém kraji o Chotěbytice, kdež jest pře mezi Albrechtem z Kolovrat, a opět v témž kraji o Třebivlice mezi Jindřichem z Duban.) **6.** A jest tento rozum: Ktož drží které zbožie zápisem a svědčí jemu aby se uvázal, neuváže-li se, nemóž toho dskami ani kšaftem zavázati žádnému. — A potud o těch sloviech: *kdyby bez nich býti nechtěli.* Zklamal-li jest se kto jimi, ten se viz: já za žádného odpoviedati nebudu. — A na tom jest konec knihám šestým učiněn.

Najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Wladislawowi, uherskému, českému ꝛc. králi, a markrabí morawskému ꝛc.

O práviech země české Viktorina ze Všehrd

počínají se

KNIHY SEDMÉ.

1. O uvázání. A co jest, a kolikero jest uvázánie.

[31]) ani s malým úředníkem.. [35]) moci žádné žádný.. [39]) v dědictvie, kteréž proti právu nenie, když kto živ jsa zapíše dědictvie své, komužkoli, aby se ten po smrti jeho.. [55]) co k překážce jest, [62]) s komorníkem A též.. [65]) na úřednících malých požádá...

Pr. Poněvadž se jest v předešlých knihách šestých o zápisiech řeč začala, mezi kterýmiž první jest položen s „miestem“ a s uvázániem, a o miestě již i o jiných potřebách k tomu příslušejících jest povědieno: nenie zbytečné také i o uvázání tak, jakž na to záležie a mój rozum stačí, povědieti, pokud jsem o tom ve dskách i v náleziech rozličných čteniem i psaniem i skutečným zachovávániem a zkušeniem mohl najíti a srozuměti. **1.** Uvázánie jest zápisníka nebo nápadníka jednoho nebo několika v dědictvie zapisujícieho nebo zapisujících za jeho nebo za jich živnosti nebo po smrti jich s jedním komorníkem nebo bez komorníka vedlé zápisu a desk zemských uvedenie. **2.** A jest uvázánie dvoje: Jedno, kdež se kto bez komorníka mocí svú, druhé, když se kto s komorníkem uvazuje, obé vedlé práva, obé vedlé řádu, zvyklosti a obyčeje zemského. Ale ono s komorníkem známějšie a obyčejnějšie, toto bez komorníka ne tak známé ani tak obyčejné, ale též vedlé práva jako prvnie jest. **3.** Uvázánie mocí jest dvoje nebo troje: Jedno naprosto bezpravné, kteréž na samu moc spoléhá a žádnú spravedlností se nepod-

pierá. Kteréž jest tuhými, starými i potomními nálezy přísně pod velikými pokutami zapovědieno; toho se každý člověk dobrý vystřiehaj. 4. Druhé uvázánie mocí jest spravedlivé a vedlé práva, kdež se někto mocí svú v dědictvie jemu zapsané nebo poslúpnie uvazuje; taková moc spravedlností, právem nebo zápisem podepřená žádnému nenie uvazujíciemu škodná, leč by jemu toho kto chtěl súdem otpierati; tu by se již musil v súd dáti, držěnie se však a uvázánie mocného pokudž móž, nespúštěje. Neb mnoho jest zápisóv, ješto se zapisuje dědictvie „bez uvázánie s komorníkem“ postúpeniem samým, kdež se každý nápadník musí mocí svú (poněvadž mu uvázánie s komorníkem nesvědčí) uvázati. Též také každý otec poruční v statek sirotčí po smrti otce jich mocí svú se má, ne s komórníkem ani s menším úředníkem, uvázati. Též také i vdova po smrti muže svého v dědictvie své věnné mocí svú má se beze všech i komorníków i úředníków uvázati. A jiného k tomu podobného množstvie jest. Kteréžto moci žádný nemá otpierati, ani se o to pokúšeti, neb to mocí uvázánie jest vedlé práva, jest vedlé desk, jest vedlé zápisóv; jinak moc desk, moc práva, při takových běziech od staradávna zachovávaná, byla by zlehčena, potupena a v nic obrácena. 5. Jest ještě jiné uvázánie mocí v dědictvie své, komuž by koli od kohož koli zapsané, aby se ten po smrti jeho v to dědictvie s samým komorníkem uvázal, nebo bez komorníka mocí svú s pomocí kterýchž koli lidí. V takovém běhu, ktož, nechaje komorníka anebo pro zastavenie práv komorníka dosieci nemoha, svú mocí sám nebo pomocí číž koli v dědictvie jemu tak zapsané se uváže, nic proti právu nedělá, poněvadž jemu dsky tak svědčie. V dědictvie, tím během a takovým zápisem zapsané, ktož se mocí svú uváže, jděte práva nebo nejděte, nic proti právu nečiní, než viece právo zemské tvrdí než boří, viece zdělává než lehčí, rozšiřuje viece než umenšuje. A takové zápisy lidé rozumní s uvázániem mocí svú nebo s číž koli pomocí v dědictvie jich proto činí, aby ti, komuž dědictvie své zapíší, kdyby války v zemi nebo jiní nepokojové znikli a práva stála, aby své spravedlnosti vždy užíti a k svému přijíti mohli. (A tak jsú se mnozí za starých i za našie paměti uvazovali.) Aniž v takovém běhu co k přiekážce nebo ke škodě jest, že oboje uvázánie zápisník maje, aby se mohl s komorníkem nebo bez komorníka

uvázati, když nechá komorníka na straně, a sám se v dědictvie jemu zapsané mocí svú uváže; neb toho má plnú svobodu zápisem danú, aby se mohl, jakž se jemu líbí, uvázati s komorníkem nebo bez komorníka. A jedno druhého uvázánie nic menšie nenie, ani jedno druhého pevnějšie; tolikéž moci a pevnosti má uvázánie mocí svú, jako uvázánie s komorníkem, poněvadž oboje takové uvázánie od zapisujícieho a od desk moc béře. **6.** A též uvázánie mocí svú učiněné má ve dsky zapsáno býti, když toho zápisník na úředníciech menších požádá, k jeho samého relací, jako uvázánie s komorníkem k relací komorníka, (jakož o tom níže vypsáno bude potřebněje.) — Ale zase k uvázání s komorníkem pojďmy.

2. Jak se má zachovati, kto se chce uvázati s komorníkem.

[3]) že právě komorníka povede. [6]) od úřadú vydán. (Než jaká příčina urukovánie jest, tomu já rozuměti níkdy jsem nemohl, proč se urukuje na uvázánie, poněvadž ten, ktož by se zle uvázal, žádné pokuty nepropadá k žádnému). Než když zápis... [7]) ktož nepravě vede, [9]) ktož komorníka béře, [13]) nedělí, tehdy má obeslán býti listem od úřadu, aby dal a škod na se a nákladóv aby nedopúštěl. Pakli nedá.. [15]) ve všecko a má to držeti se všemi náklady. Než když.. [24]) že právě po vedú. [26]) osobně byl, ačkoli zápis [32]) tak zachovává. [36]) výpisu z desk učiniti, [54]) buď k dědictví nebo.. [59]) vydán býti. Než kdež by.. [69]) kdy se jest a več se jest uvázal, [72]) uváže, ten bude a má držeti.. [75]) jakž se jest vně uvazoval a potud pokudž se jest uvazoval. Neb.. [84]) v kteréž se uvazuje, [105]) a proti jinému každému. Ale na toho.. [113]) aby dovedl komorníka a komorník, aby póvoda uvedl. [163]) s jedním komorníkem byl vyveden. [164]) že žádný ktož v držénie dědictvie jemu zapsaného skutečně vkročí, [175]) ten na kohož se právo vede, žádá, aby jemu zpráva dána byla, jak se...

1. Komuž dsky svědčie, aby se s komorníkem uvázal, a chce se uvázati, má najprvé rukojmi na dědictví svobodném dostatečně majícieho postaviti, aby zaň slíbil, že právě komorníka na uvázánie povede. A ten řád každý, kto se chce tak uvázati, musí bez otporu zachovati, bohatý jako chudý; jinak, neuručí-li, nebude jemu komorník od úřadu na uvázánie vydán. **2.** Příčina urukovánie jest tato, že každý, ktož komorníka na uvázánie nepravě nebo na zmatek vede, komorníku najvyššiemu padesát kop grošóv má dáti beze všeho otporu, i kdyby ten sám, ktož komorníka na uvázánie béře, té summy padesáti kop grošóv najvyššiemu komorníku nemohl dáti (proto že nemá), aby ru-

kojmě jeho, kterýž má, zaň dáti musil. Pakli by nedal, a to ve dvú nedělí — kdyby však ten zmatek súdem panským byl nalezen prvé, tehdy od nalezenie zmatku po dvú nedělí — súdem panským má obeslán býti listem od úřadu aby dal, a škod na se a nákladóv aby nedopúštěl, ten ktož jest zmatečně uvázal. Pakli nedá, tehdy najvyšší komorník s jedním komorníkem menším móž se uvázati v dědictvie rukojmě ve všecko, a to bude moci držeti a jeho užívati, dokudž by jemu padesáti kop grošóv českých dáno nebylo, se všemi náklady, poněvadž se jest týž rukojmě dskami zapsal. **3.** Než když zápis několika osobám svědčí, a všickni na zemi za tu pokutu dosti mají, nenie jim rukojmí jiných potřebie, než jeden za druhého móž slíbiti, že právě komorníka na uvázánie povedú. **4.** Také nenie potřebie tomu, ktož se uvázati chce s komorníkem, aby sám u desk osobně byl a komorníka na uvázánie aby žádal, ačkoli zápis jemu samému svědčí, že se on má „s samým komorníkem" uvázati; móž to každý, kohož se dotýče, poslem svým a listem bez přítomnosti své spraviti, opatře se rukojmí, a póvoda ke dskám pošle, který by komorníka vedl a dovedl na to zbožie, v kteréž se uvázati má. (A to se až do dnešnieho dne vždycky tak od staradávna zachovává.) **5.** Ale komorník má výpis z desk s sebú mieti, a vedlé toho výpisu má se uvázati, a nejinak. **6.** Nemá také komorník lidem, v kteréž se uvazuje, nic rozkazovati, ani jich k čemu nutiti ani rozpakovati, než učině, co má vedlé práva a výpisu z desk vzatého učiniti z povinnosti své, má dále pohotově býti, chtie-li lidé člověčenstvie tomu, ktož se vede, slibovati; nebo chtie-li jej v drženie zámku, nebo tvrze, nebo dvoru držitelé pustiti, to při lidech a při držiteliech stojí. Neslíbí-li lidé, nepustí-li držitel v drženie, nic v tom proti právu obojí neučinie: Má ten, kto se vede, před sebú vrch práva, kterémuž již viece ani lidé ani držitel odepřieti nebudú moci, než skutečně dědictvie držitel postúpiti a lidé člověčenstvie slibovati musie. A to jest list obranní, kterýž se od úřadu po dvú nedělí od uvázánie k najvyššiemu purkrabí dává, aby on mocí úřadu svého toho, ktož se vede, v skutečné drženie i uvedl, i uvedeného mocí svú proti každému právu otpornému i proti všie moci bránil; a to má a povinen a dlužen jest z úřadu svého každému toho potřebujíciemu učiniti; neb na to a za to

zbožie k tomu úřadu od královy a od země nadaná drží, jakož dsky o tom zboží jeho dostatečně svědčie. (Ale o listu obranniem, i o jiných listech od desk vycházejících bude v jiných knihách povědieno.) **7.** Nenie také potřebie tomu, kto chce se uvázati v které dědictvie buď k dědičnému držení, nebo pro dluh k výplatě, držitele žádným listem ani svým ani od úřadu obsélati, a to, kdež jsú dsky nové a zápisové nedávní; než chce-li dle přátelstvie, móž to dobře učiniti, a listem jej obeslati svým nebo úředničím, a ten jemu k žádosti jeho má od úřadu vydán býti. A to kdyby se měl pro dluh nebo pro summu k výplatě, ne k dědictví uvázati. Než kdež by zápisové byli staří pro neočištěnie nebo pro nedoloženie zpravy nebo pro jiné příčiny: v takových příčinách má každý prvé listem od úřadu obeslán býti. **8.** Každý také, ktož komorníka vede, buďto žeby sám s ním jel, buďto žeby póvoda miesto sebe poslal, zavázán jest jej na miesto dovésti; a když se uváže, zase k úřadu přivésti; a sem i tam jej ztravú příhodnú, a kóň jeho, jestliže pěšky nejde, obrokem opatřiti. **9.** Kterýžto komorník když se z uvázánie zase k úřadu vrátí, má hned relací uvázánie svého u desk učiniti, kdy se jest a več uvázal, a ta relacie nebo vyznánie jeho má ve dsky při tom zápisu, kterýmž se jest uvazoval, hned zapsána býti, léto a den i komorníka přimíniece. **10.** Pustí-li toho v držení, ktož se uvazuje, ten to dědictvie bude a má držeti vedlé desk a zápisu svého. **11.** Co se pak relacie komorničie dotýče, má se komorník v tom vedlé práva a spravedlnosti zachovati, aby tak vyznal u desk, jakž se jest v ně uvázal, a potud, pokudž se jest uvázal. Neb kdež zápis ze jména na všecko neokazuje, než stojí ve dskách takto, *že se má uvázati v jiné dědictvie jeho, kteréž má nebo mieti bude:* tu relací má komorník, ke dskám přijeda, ze jména učiniti těch vsí a zboží, v kteréž se jest uvázal, ač jich na ceduli v výpisu napsaných nemá. Pakli se jinak uvazuje, a jinak relací dělá, ten komorník jako nepravý a podvodný má vedlé práva trestán býti. **12.** Pakli toho, ktož se uvazuje, nebo póvoda a posla jeho v drženie toho dědictvie, v kteréž se s komorníkem uvazuje, pustiti nechtie, nemá toho mocí dobývati, lečby tak zápis měl, *aby se mocí svú uvázati mohl,* než má od toho dne, v kterýž se jest uvázánie s komorníkem dálo, dvě neděli vyčkati.

A vyčekaje dvě nedělí, má k úřadu zemskému ke dskám sám přijeti, nebo miesto sebe posla svého, též jako k uvázání, rozumného vypraviti, a listu obrannieho od úřadu k najvyššiemu purkrabí žádati. A ten jemu nebo poslu jeho i jinému každému má z práva vydán býti beze všeho meškánie. **13.** A on vezma ten list má s ním hned na hrad Pražský k purkrabí najvyššiemu nebo k jeho náměstku jíti, a toho listu jemu dodati; purkrabie pak hned beze všech odtahóv má jej vedlé toho listu v skutečné drženie dědictvie, v kteréž se jest s komorníkem uvázal, mocí úřadu svého uvésti a uvedeného proti každého moci (jakož povědieno jest) brániti. **14.** Pakliby se kto tak otporný a zle statečný nalezl, žeby i po listu obranniem v drženie pustiti nechtěl, to purkrabie najvyšší zemský má hned mocí svú opatřiti, a toho, ktož jest list obranní vzal, vždy má v skutečné drženie bez meškánie uvesti a brániti jeho proti otporníku i proti jinému každému násilnému. (Ale na toho, ktož jest listu obranniemu odepřieti směl, jak má saženo býti, o tom při listu obranniem v osmých knihách šíře bude povědieno.) **15.** Slušie při uvázání i toho nezapomienati, že k uvázání nenie potřebie než dvú osob, póvoda jednoho, komorníka druhého: póvod aby dovedl komorníka, a komorník aby uvedl póvoda (Dóvod toho všecky dsky zápisné, kdež se tak v každém zápise pokládá: *jestliže nezaplatil, tehdy nápadník nebo věřitel s samým komorníkem bude se moci uvázati v dědictvie, jakož zápis ukazuje.*) **16.** Mají však toto zvláště úředníci menší znáti, že když se kto s komorníkem uvazuje, buď puštěn v drženie nebo nebuď, že proto relacie komorničie a vyznánie ve dsky má zúplna tím vším řádem a obyčejem zapsána býti, jakoby v drženie puštěn byl. A to ne nadarmo, než z hodné příčiny se děje, aby ten, ktož jest v drženie pustiti nechtěl, přijeda k úřadu, věděl čemu a kde má odepřieti. **17.** Než jakož sem nahoře pověděl, že list obranní po dvú nedělí má každému vydán býti, tomu chci, aby tak rozumieno bylo, když uvázání otpor žádný vložen nenie. Neb jestliže se otpor proti uvázání stane, nebude moci list obranní od úřadu dán býti, aniž toho úředníci menší dopustiti mají. Než proti otporu musí se jiným právem jíti, to jest póhonem k témuž otporu, aby súdem panským byl rozeznán, právě-li jest vložen čili na zmatek ten otpor. **18.** Pakli v drženie

nepustí a také otporu neučiní, tehdy list obranní móž vzat býti když koli, dokudž tří let a osmnácti nedělí nemine, ale vždy ne prvé než ve dvú nedělí po uvázání. **19.** Uvázánie má dopoledne jednáno býti, též jako jiná práva vedenie všecka. A má komorník pečeť zemskú při sobě mieti, též jako na póhonu a na jiných všech práv vedeniech. Má komorník také lidí k uvázání zavolati z toho zbožie nebo z jiného, a to při jich přítomnosti má oznámiti, že se v to tento nebo tento vedlé práva uvazuje. **20.** Komuž zápis s uvázániem svědčí, ten toho dědictvie tak zapsaného, by pak i v držení byl, žádnému nemóž ve dsky žádným obyčejem klásti, dokudž se s komorníkem neuváže, nebo sám bez komorníka. Leč by to komu dědicky prodal a ve dsky klásti chtěl; tehdy ten, ktož jest u něho kúpil, móž jemu, tu u desk stoje, za uvázané přijeti, ale jinak nic. **21.** Žádný, ktož se jednú s komorníkem uváže, nemá se pro túž věc po druhé s komorníkem uvazovati, než bude-li z toho, več se jest jednú uvázal, jakúž koli mocí vyveden, má proto a z toho poháněti, ne s komorníkem se podruhé uvazovati. Aniž toho úředníci dopustiti mají, aby kto uvázánie na uvázánie činil, a komorníka druhého na komorníka prvnieho vedl; neb i zápis každý tak ukazuje, že se má s jedním komorníkem uvázati, ne s dvěma nebo se třmi. Kdež, jestliže uvázánie na uvázánie učiní a komorníka na komorníka povede, již proti svému zápisu, proti dskám, proti právu učiní, a na zmatek se bude uvazovati, poněvadž se ne s jedním a s samým komorníkem, než se dvěma uvazovati bude. **22.** Z té příčiny od starých ta slova znamenitá v každém zápise s uvázániem se pokládají: *že s jedním nebo s samým komorníkem* se bude moci uvázati v dědictvie toto nebo toto: *s jedním,* ne se dvěma, *s samým,* ne s několika, tak aby když se jednú uváže, viece se v to uvázati nemohl. Než byl-li by z toho vyveden, jakož jest svrchu povědieno, má poháněti, a súdem toho dobývati, z čehož jest po uvázání s jedním komorníkem mocí nebo lstí byl vyveden. **23.** Toto však při každém uvázání a zápisu má vědieno býti, že, ktož by se zmatečně uvázal, a to súdem panským uznáno bylo, že se jest zmatečně uvázal, ten žádné pokuty najvyššiemu komorníku nepropadne, než má do vazby v panskú kázeň vzat býti. (Nález o tom v II. Dúpovcových G. 10. mezi Bohuslavem z Košině

etc.) **24.** Má také vědieno býti, že žádný, ktož v drženie dědictvie jemu zapsaného skutečně vkročí, nenie zavázán, aby se hned s komorníkem uvázal, a zvláště, když dědice má, a zápis jemu i jeho dědicóm svědčí. **25.** A když toho prodati jinému nemínie, móž to bez uvázánie sám i dědici jeho i jich dědici věčně držeti. Než kdyžby to prodal, což jemu zapsáno jest, a ve dsky klásti chtěl, tu v tom běhu má se prvé než klásti bude, uvázati; pakli se neuváže, móž jemu ten, komuž ve dsky má klásti, za uvázané tu hned přijieti. — A potud o uvázání, co se toho dotýče, ktož se vede. Již spravedlivě ten, na kohož se skrze uvázánie s komorníkem nebo bez komorníka právo vede, žádá, aby jemu zpráva dána byla, jak se při tom uvázání má zachovati.

3. Kterak se má mieti při uvázání, na kohož se komorník vede.

[1]) Za právo jest, že žádný, na čiež se dědictvie... [7]) na držitele puštěno nebylo, což by jej [16]) z dědictvie svého se nehýbal [25]) ve dvú neděli učiniti; zmešká-li dvě neděli... [34]) užitek otporem přinésti. [46]) že ten komuž otpierá, provésti nemohl, by se na zmatek uvázal; pakli toho neokáže dostatečně [54]) škodné- těm ktož po právě jdú, a zvlášť když práva nejdú, v tom naději majíce, [56]) že za jich živnosti práva nepójdú, [61]) od takových nepravých otporníków a lstivých dobrým [64]) nebyl dopuštěn. Pakli by [68]) svých spravedlností kteréž hledají, aby nalezli [70]) mají přede všemi jinými póhony slyšáni býti. Ale nynie někteří otpoři od sedmi let k slyšení nemohú přijíti a strannie věci beze všech odtahóv se rozsuzují, kteréž vedlé práva ani slyšány býti nemají [73]) děje a musie vložen býti; neb když kto dědictvie své prodá a ve dsky vloží, penieze za to vezma a potom to jinému zapíše, aby se v to po jeho smrti uvázal: [86]) což z práva učiniti má; [92]) otpor svój mohl provésti. [101]) spravedlnosti jemu zápisem [105]) neb ačkoli i uvázánie i otpor [114]) nebylo by ani otporu pro nepravé uvázánie potřebie. Ale že se mnozí právě uvazují a někteří....

1. Známáť věc jest, že žádný, na čiež se dědictvie komorník vede, nenie hned povinen v drženie pustiti toho, ktož se uvazuje, leč list obranní, kterýž v tom vrch práva jest, naň přijde. A to každý beze všie škody, beze všeho zmatku móž učiniti a do dvú nedělí dědictvie po uvázání nesstupovati, a v tom proti právu nic neučiní. Neb jsú staří i to pilně vážili, aby nic náhlého, nic kvapného na držitele nepřišlo, což by jej k škodě

skrze nenadálost uvázánie přivésti mělo. 2. Z té příčiny za právo jsú nalezli, aby žádný, komuž se v dědictvie s komorníkem uvazují, nebyl povinen hned v drženie pustiti a dědictvie postúpiti, než dvě neděli celé od uvázánie k opatření jeho za prodlenie jsú každému dali, aby se v tom času s svrchky opatřil, jestliže dna dědictvie obdržeti nemóže, a teprv po dvú nedělí, když naň list obranní přijde, aby dědictvie postúpil a v drženie pustil. Pakli spravedlnost k dědictví a ke dnu má, aby v těch dvú nedělí otpor uvazujíciemu vlože, z dědictvie se nehýbal, dokudž by súdem s svým otporníkem rozeznán nebyl. 3. A tak, jestliže k tomu dědictví, v kteréž se jest komorník uvázal, má lepší jakú spravedlnost nežli ten, ktož se uvazuje, buďto předešlým zápisem nebo dskami nebo kterak koli jinak, a to v pravdě bude moci před pány okázati, tehdy hned po uvázání ke dskám přijeda, dvú nedělí od uvázánie nepropúštěje, tomu uvázání otpor udělati móže a v dědictví svém seděti do rozsudku a rozeznánie panského. 4. Než při tom máš toto věděti, že uvázání kto chce odepřieti, má to ve dvú nedělí učiniti od uvázánie pořád zběhlých; zmešká-li dvě neděli, bude listem obranním z drženie vyveden. Ačkoli potom k otporu připuštěn bude, však ten otpor jemu tak užitečný nebude, jako ten, kterýž se ve dvú nedělí po uvázání klade. 5. Má také při tom vědieno býti, že ktož uvazujícieho v drženie pustiti nechce, ten nedělá odboje; nebo proti uvázání odboj nebývá, než proti zájmu toliko a brání. 6. Ale každý, ktož uvázání otpierati chce, má se dobře rozmysliti a uraditi, prvé než otpor vloží, móž-li jej dobře a spravedlivě vložiti čili nic, aby snad chtě sobě užitek otporem dovésti a přivésti, škod nebo zmatku na sebe neuvedl. Neb věz, že ktož otpor uvázání klade a toho dskami zřetedlně nebo jinak před pány ukázati nemóže, ten každý na zmatek proti právu a proti nálezu panskému otpierá, a vedlé práva do věže vzat a kázán má býti, jakž se pánóm zdáti bude (jakož o tom již povědieno jest v knihách přednějších v nápisu: „O postúpení a uvázání“). 7. Neb každý, ktož uvázání otpierá, jestliže právě otpierá, musí to před pány okázati, že ten, komuž otpierá, neprávě se jest a na zmatek uvázal; pakli toho neokáže dostatečně, tehdy na tom, což jest jinému stlal, beze všeho zmatku sám lehne, a sám to na sebe uvede, že jest na zmatek otpieral, poněvadž jest na

toho, komuž otpierá, provésti nemohl, by se na zmatek a proti právu uvázal. A poněvadž jest zmatku hledal, zmatek najde a vedlé práva kázán bude, jako na takového slušie (neb nic menší zmatek nenie, otpor nespravedlivý pravému uvázání vložiti, jako komorníka na zmatek vésti.) 8. Někteří jsú se zajisté nalezli těchto časóv, ješto žádné spravedlnosti k otpierání nemajíce, všetečně proti uvázání spravedlivému otpory jsú klásti směli, škodné těm, ktož po právě jdú; a zvláště když práva nejdú, otporové nespravedlivi jsú škodni těm, ktož se po právě jdúce uvazují. Kteréž lidé zle opatrní proti dobrých spravedlivému uvázání kladú, v tom naději majíce, že za jich živnosti práva nepójdú, a tudy nepravými otpory deskám i právu hlavu zlomují, spravedlivých v drženie dědictvie jich pustiti nechtiece, a sami bezpravně v držení dědictvie cizieho ustavičně proti všie spravedlnosti zóstávajíce. A tak když práva a súdové nejdú, přielišná se od takových otporníkóv dobrým a spravedlivým křivda děje. Na KMst a na pány slušie, takové nepravosti nové a přielišné právem dobrým a nálezem novým zastaviti, aby žádnému úkladný otpor do desk od úředníkóv nebyl klásti dopuštěn; pakliby to rozeznáno úředníky nemohlo býti, ale ten otpor (by pak i práva nešla) aby radú královskú hned byl rozsúzen, a tudy aby dobří svých spravedlností dosáhnúti mohli, a úkladní a nepraví pomstu své nepravosti, kteréž hledají, aby nalezli. Neb i to v starých spisiech o práviech českých se nacházie, žeby otporové z práva, poněvadž se desk dotýčí, měli přede všemi jinými slyšáni a súzeni býti; ale někteří otpoři od několika let k slyšení nemohú přijíti. 9. Přiházie se však častokrát, že se otpor proti uvázání spravedlivě děje a musí jako bezděky vložen býti; neb když kto dědictvie své prodá a ve dsky vloží, penieze za to vezma, a prvé jinému zapíše, aby se v to po jeho smrti uvázal: takovému uvázání nebo jinému k tomu podobnému držitel, kterýž jest to kúpil, právě a spravedlivě má a povinen jest odepřieti; neb jest toho učiniti neměl, ktož jest jednomu co zapsal, aby to potom jinému, zápisu nepropustě, prodával. A jiných mnoho příhod se nacházie, kdež spravedlivě proti uvázání otpor móž vložen býti, ješto o všech dlúho by a mnoho bylo psáti. 10. Toto má znáti, ktož spravedlivě móž uvázání otpierati, a v tom se pilně má zacho-

vati: Když komorník přijede, aby se jemu vedlé práva uvázati nebránil, než pustil jemu právo před se, aby všecko učiniti mohl, což z práva a z úřadu svého učiniti má; než toliko toho, ktož se s komorníkem uvazuje, v držěnie aby nepúštěl, a ani dědictvie ani lidí jemu aby nepostupoval. A tak se zachovaje dřieve než dvě neděli od uvázánie minú, jeď ke dskám, a otpor uvázání učiň, jakož jest povědieno. A z drženie vyveden nebudeš, a bezpečen i před obranniem listem budeš; než k súdu se připrav a hleď, aby otpor svój mohl dobře provésti. — A potud o tom, komuž se v dědictvie jeho spravedlivě nebo nespravedlivě s komorníkem uvazují, jak své spravedlnosti má právem hájiti, a jak se má při uvázání zachovati. Neb poněvadž jest ukázáno póvodu, jak má své spravedlnosti zápisem s uvázániem dskami zapsané dobývati, spravedlivé se jest zdálo, aby také tomu, komuž by se v dědictvie jeho chtěli uvázati, obrana proti nepravému uvázání, a proti pravému naučenie a zpráva dána byla. Neb ačkoli i uvázánie nebo otpor proti uvázání obé jest úmyslem dobrým a pro konec dobrý vymyšleno, však proto toho lidé někteří zle užívají a to k zlému nejedni obracují, což jest pro dobré vymyšleno, a dobře nalezených práv zle užívati smějí. A kdyby to tak nebylo, nebylo by pokuty od starých Čechóv a zeměsprávcí na obě straně nalezeno, kteréž i ten, ktož se zmatečně uvazuje, i ten, ktož zmatečně otpierá, nésti a trpěti pro své zmatky (a to spravedlivě) musí. A kdyby se žádný neprávě nevedl, než že by se všickni spravedlivě toliko uvazovali, nebylo by ani otporu, ani pokuty pro nepravé uvázánie potřebie. A kdyby všickni právě otpierali, nebylo by proti zmatečným otporóm žádné pokuty nalezeno. Ale že se mnozí právě uvazují, a někteří také neprávě, i otpor i pokuty pro nepravé vymyšleny a nalezeny jsú od předkóv, kteříž jsú nic bez rozumu a hodné příčiny nenalézali. — A potud o zápisu s miestem a s uvázániem i o uvázání jest povědieno.

4. O zápisu bez „miesta“ s postúpením.

O zápisiech, kteříž se s uvázániem zapisovati mají, napřed již povědieno jest. Povědieno také jest, kde má zápis bez uvá-

zánie ve dsky kladen býti, pro škod skrze zápis s uvážániem svědčící, kdež toho potřebie nenie, a pro práce a daremních nákladóv uvarovánie. Též skrze zápis bez uvázánie postúpeniem zapsaný, kdež by měl s uvázániem ve dsky vložen býti. O tom obojiem již napřed povědieno jest, aby lidé skrze uvázánie zbytečně v zápisu položené mohli daremnie práce i nákladóv ujíti; a zase kdež uvázánie potřebie jest, skrze žápis s uvázániem učiněný i práce i nákladu učiněného nelitovati. Ale že zpósob zápisu s uvázániem jest napřed vypsán, má se též zápisu zpósob bez uvázánie oznámiti.

5. Zpósob zápisu bez „miesta“ postúpením.

[19]) zbytečné uvázánie.. [20]) a bedlivú opatrnost mieti má, [21]) zmatek jeho neumělostí, nepilností nebo nehotovostí přinésti.

1. *Jan Strachota z Moravic přiznal se před úředníky, že jest dlužen tisíc kop grošóv Václavovi z Moravic bratru svému a jeho dědicóm. V kterémžto dluhu hned postúpil jest jemu dědictvie svého v Srbiciech, tvrze, dvoru poplužnieho s poplužiem, vsí, dvoróv kmetcích s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky i se vší zvolí, což k tomu přislušie, s plným panstvím toho všeho, což tu sám má, tak jakož jemu dsky od Halamy z Srbic plněje svědčie, k jmění, držení, prodání, zastavení, zapsání a k učinění z toho, coby se jemu zdálo, jako z svého vlastnieho dědického, žádného sobě práva tu dále k tomu dědictví nepozóstavuje.* **2.** V takovém zápisu kdež kto postupuje hned toho dědictvie, kteréž zapisuje, kto nevidie, že by zbytečné s komorníkem uvázánie bylo? Též také, kdež mátie dietěti svému věno své zapisuje, kteréž má na jeho dědictví; též, kdež žena muži svému nebo muž ženě své dědictvie, na kterémž obá spolu sedie, zapisuje, a jiných takových nečíslné množstvie zápisóv jest, ješto se každý má postúpeniem, a ne uvázániem, ve dsky klásti. **3.** Protož písař, kterýž miesto najvyššieho písaře zemského drží, při tom i při jiném při všem zvláštní a starostlivú pilnost a bedlivú péči mieti má, aby lidí v jich spravedlnosti věrně opatruje, nic nezanedbal, co by jim mohlo škodu, súd, zmatek, nesnáz jeho nedbanlivostí, nepilností nebo nehotovostí přinésti; a také, aby nic neopúštěl, což by k jich užitku slúžilo. A tak lidí vedlé vóle jich, rozumu a uměnie svého a spravedl-

nosti má opatrovati, aby však nic proti právu, nálezóm panským a starodávniemu obyčeji desk a zřiezení neučinil. A také k právóm a nálezóm i zřiezení i obyčeji desk tak prohlédati má, aby lidí vedlé vóle jich, ne své, opatroval, a tak lidské žádosti, vóli a rozumu, i smluvám jich dosti čině i práv a desk v ničemž neurážel, než obému, i lidem i právu, dosti činil; k jednomu hledě, druhého aby nezapomienal ani obmeškával.

6. Kde má státi „dědicóm“ v zápisu, a kde nic.

[1]) do života, v tom zápisu žádném nemá... [2]) nemá psáno byti, neb žádný... [25]) a pilně spatřieno, že kdež jest . . .

1. Ktož co komu zapisuje do života jeho toliko, ne k dědictví, v tom zápisu v žádném nemá státi: *dědicóm jeho*, než tomu samému, komuž se zapisuje. **2.** A též, kdež se co ženské, kněžské nebo mnišské osobě nebo obci zapisuje; neb ti dědicóv nemívají, než obec má budúcie; protož se klade v takovém běhu *nynějším i budúcím.* Též klášter, kaplan, opat budúcie mají; dědicóv nemají. **3.** Než kdež se co klade samé osobě kněžské, ta ani budúcích nemá, jako i žena nebo panna; protož těm se samým klade toliko, a ani jich dědicóm ani budúcím nemá ve dsky a v zápis kladeno býti, neb žádný jich budúcí nenie, než ten, komuž dále zapíší. **4.** Ale když se co k dědictví a mužskému pohlaví, ne duchovniemu však, zapisuje, tu všudy má přidáno býti: *a jeho dědicóm,* aby ten, komuž se zapisuje, skrze nepřidánie toho slova, kdyby toho zápisu dále dědicóm nezapsal, dědicóv svých o to nepřipravil, a na krále aby nespadlo. A to by již jiným nepřišlo než písařem. **5.** Mnoho se také zápisóv ve dskách nacházie, i nynie se to stává, kdež lidé jedni druhým svá zbožie zapisujíce, jich dědicóm toho přieti nechtie, z rozličných příčin: Druzí proto, že bratra má někto útratného nebo strýce, jiní syny nepoddané, a jiní z jiných příčin. V kterýchžto všech takových zápisiech pro budúcieho omylu uvarovánie píše se, že *zapisuje dědictvie své* tento nebo onen *Petrovi z Kasalic*, a ne jeho dědicóm. **6.** I toto má vědieno býti, že to slovo z zápisiech: *tak jakož jest to sám měl a držal*, ne nadarmo se píše, a nemá v žádném zápisu opuštěno a obmeškáno býti. Neb kdež se to slovo stojí v kterém zápisu, tu všudy zpravce zapi-

sujícieho jsú zpravú povinni i těm, komuž on zapisuje, a kdež toho nenie přidáno, tu zápisníkóm jeho zprava míjie. (Toho dóvod Venceslai Andreae M. 7. *Páni nalezli vóbec.)* **7.** Nemá ani to nevědieno býti, že tato slova, o kterýchž hned psáti budu, ve dskách jinak a jinak se píší: Někde v některých zápisiech klade se takto: *k jmění, držení, prodání, zastavení, zapsání;* a v druhých zápisiech takto: *a to bude moci držeti, prodati, zastaviti, zapsati;* ač obého jeden a týž rozum jest, však zachovávánie nenie jedno. Shlédnuto jest po starých dskách a pilně shledáno, že kdež jest zápis s uvázániem, tu se všudy píše: *a to bude moci držeti, prodati, zastaviti, zapsati;* ale kdež jest zápis postúpeniem, tu se všudy klade: *k jmění, držení, prodání, zastavení, zapsání.* A to písaři směšováno a jinak proměňováno býti nemá; neb se to i do dnešnieho dne tak, jakž za starých bylo, jako i jiné, zachovává; leč by který písař toho rozumem svým nedosáhl, ani od jiného zpraven byl, ten to, jako i jiné všecko neumělostí svú móž smiesiti.

7. „Se vší zvolí, co k tomu přislušie.“

[1]) Mnozí dskám... [2]) že se těmi slovy dědictvie a gruntové míní, [6]) že nenie ten rozum... [24]) ješto ač žádného samého jednoho.. [25]) A by pak i jednoho samého byly, [29]) chce-li za člověka, a ne za lité hovado [31]) netoliko křesťanu, ale i židu, vlachu i pohanu i knězi. (Konec):

1. Nejedni dskám málo méně nežli já rozumějíce, za to mají, že se těmi slovy ve dskách při trziech a při zápisiech dědictvie a gruntové mínie ti, kteříž nejsú v zápisu jmenováni, a že se těmi slovy zavierají, jakoby takto stálo: *i se všiem, což k tomu přislušie.* Ale to nenie tak; a móž dskami, ano samým jedním zápisem světle okázáno býti, že nenie těch slov ten rozum; neb se téměř v každém zápisu tato slova kladú po dědictví ze jména jmenovaném: *a v jiná dědictvie jeho a platy, kteréž má nebo mieti bude,* ješto kdyby v zvóli gruntové a dědictvie se mínilo a zavieralo, toto přidánie jiného dědictvie a platóv v zápisiech bylo by zbytečné a prázdné, a jedna věc dvakrát by se ve dsky vpisovala. Kdež ve dskách nic se daremnieho, nic zbytečnieho nemá psáti, jakož nic potřebného obmeškáno a opuštieno

nemá býti. 2. Ale *vší zvolí* míní se svoboda a zvolnost po obecniem najprvé, a potom i po zvláštniem ciziem, aby ji každý po obecniem i po ciziem mohl k svému mieti, tak jako jest ten měl, ktož zapisuje neb prodává. 3. A ta zvóle jest najprvé v obciech, v řekách a v próhoniech, v mostiech, v studniciech, v močidliech, silniciech, v cestách, stezkách, kteréž musie jíti přes cizie. Neb žádný tak bohatý býti nemóže, aby k svému všudy po svém a přes své, a ne přes cizie a súsedské mohl jezdíti, voziti, honiti, choditi, dobytky napájeti, ovce práti, konopie namáčeti a jiných zvolí takových množstvie k tomu podobných, ješto ač některé z nich žádného samého jednoho zvláštnie nejsú, však společnie a vóbec všech jsú. 4. A by pak které i jednoho samého byly, chce-li cizieho k své zvóli, potřebě a užitku bez jich škody užívati, musí jim také svého takovým během bez své škody nebrániti. Neb to každý člověk má a povinen jest jinému každému z přirozenie činiti, chce-li za člověka a ne za hovado zóstati; jako u svého ohně dáti osvietiti, cestu blúdíciemu ukázati, střechy a domu svého každému pocestnému přieti, ztrátu nalezenú navrátiti, a též svěřenú věc zase dáti, netoliko křesťanu, ale židu, vlachu i pohanu i knězi i všelikému cizozemci najneznámějšiemu.

8. O nábytciech a svrchciech.

5) dřievie, a krátce což móž se dna... 7) že na dně jest. Jsú také, 14) ot hovad bohatstvie... 18) i svrchky zapsáni. A o nábytciech...

1. Nábytky a svrchky rozliční lidé rozličně vykládají; jiní tak, jiní jinak; ale s krátkú řečí: Jménem svrchkóv rozumie se všecko, což jest v domě, ve dvoře nebo na poli s příčinú ruky a práce lidské připraveno, kromě dna a gruntóv, jako obilé, seno, šaty, pivo, víno, nádoby, lóže, dřievie sekané, a krátce což móž se dna nebo s gruntu bez zkázy stavenie sňato býti (A proto svrchek slove, že na dně jest a svrchu). 2. Jsú také, kteříž klenoty, listy a penieze hotové, nádoby všecky mezi svrchky pokládají. 3. Ale jménem nábytkóv jiného se nic nerozumie, než všecka hovada, kteráž ve dvoře, jako koni, krávy, ovce, svině, husy, kačice, slepice, anebo jiná hovada, která

v rybníciech, řekách a haltéřiech, jako kapři, štiky a jiné ryby jsú. (A mohú proto slúti nábytci, že od nich člověk statku nabývá, jako za starých bylo, kteří jsú od hovad statku a bohatstvie docházeli a bohati páni skrze stáda byli, jako Abraham a strýc jeho Lot, Izák syn jeho a Jakob jeho vnuk a synové jeho.) **4.** Ještě v zápisiech nemá obmeškáno býti, aby při dědictví i nábytci nebyli i svrchci zapsáni nebo vymieněni. — A o nábytciech a svrchciech potud jest povědieno.

9. „K učinění jako z svého vlastnieho dědického.“

[5]) než k zástavě nebo dluh na dědictví, tu má . . . [10]) a dluh nebo dědictvie zástavné též. (k o n e c).

1. Ta slova rozdiel mají veliký, a ne ve všech zápisiech jednostajně mají kladena býti. Neb kdež kto dědictvie dědické k dědictví zapisuje, tu má tak, jakož svrchu stojí, beze všie proměny položeno býti; než kdež kto zapisuje dědictvie věnné nebo dědictvie dědičné, ne dědicky, než k zástavě nebo do života toliko, nebo dluh na dědictví, tu má psáno býti, *že bude moci z toho učiniti jako z svého vlastnieho, v té summě;* a *dědického* nemá přidáno býti. **2.** A to při takových zápisiech má pilně zachováváno býti, aby někomu dědictvie věnné v dědičné nebylo obráceno; a dluh nebo dědictvie zástavné též; a dědictvie doživotnie aby nebylo obráceno v dědičné a věčné.

10. O rozličných výmienkách v zápisiech, a najprvé o moci, aby mohl kšaftem odkázati.

[26]) v moci své postavil, [29]) summu jistú jmenovitú zóstavují.. [34]) než jsu v zápise jmenovali.. [97]) dědictvie své některé listem komuž by chtěl, dáti, než toliko aby mohl summu na to dědictvie peněžitú komuž koli odkázati. Ale.. [109]) aby to mohl učiniti, nenie mu listu mocného potřebie, poněvadž.. [115]) a sobě od sebe dskami danú [118]) summa nebyla vydána, a potom umře, a ti kterýmž tak odkázáno jest, s tím listem jeho neb kšaftem ke dskám přijdúce . . .

1. Ktož dědictvie a zbožie své zapíše dluhem a moc sobě týmž zápisem pozóstaví, aby mohl za zdravého života nebo na smrtedlné posteli dáti a odkázati na dědictví, kteréž zapisuje, komuž-

koli do summy, pokud se jemu zdáti bude, kdyby to upevnil listem pod pečetí svú a jiných dvú nebo tří dobrých lidí pečetmi na svědomie, že ti, komuž jest zbožie své zapsal, takové jeho odkázánie vyplniti mají a povinni budú bez otpornosti. Pakli by nevyplnili, tehdy ten nebo ti, komuž by jim tak odkázáno bylo, s jedním komorníkem nebo bez komorníka mocí svú bude a budú se moci uvázati v dědictvie v zápise jmenované ve všecko, a to budú moci držeti a jeho užívati tak dlúho, dokudž by jim summa v zápise jmenovaná nebyla zaplacena se všemi náklady. **2.** Při té výmience najprvé toto má vědieno býti, že každý tak a potud listem móž odkazovati, jakž a pokudž sobě moc zápisem ostaví, a jinak nic. Neb každé odkázánie listem nebo kšaftem učiněné má se srovnati s mocí v zápise zóstavenú; bude-li jinak listem odkázáno než jest zápisem vymínieno, nebude mocno, neb proti moci zápisem zóstavené bude, a tak proti zápisu a dskám. **3.** A též, ktož sobě moc zóstaví, aby pod pečetí svú a pod jiných lidí pečetmi odkázal, tak se zachovati při tom odkázání musí. Pakli postaví v výmience, že bude moci pod svú pečetí toliko odkázati, tehdy to také mocné jest. **4.** A ktož sobě ostaví moc, aby mohl summu toliko na dědictví svém kšaftem odkázati, neodkazuj gruntóv, a též zase. **5.** Též také, ktož sobě moci zápisem nechá, aby mohl do jmenovité summy odkázati na tom, což zapisuje, viece nad tu summu, kterúž jest v moci své a v zápise postavil, odkázati nemóže. **6.** Ale ktož sobě moc k odkázání kšaftem pozóstavují, to ne jednostajně všickni činie, než rozdielně; někteří ze jména summu jistú sobě a jmenovitú zóstavují, jiní pak žádné summy jisté ze jména nepokládají, než do summy, pokudž by se jim zdálo, a ti lépe činie. Neb oni první, když summu jistú jmenují, druhdy jí odkázati a dáti listem zapomenú a to po smrti jich na krále připadá; někdy by také rádi viece odkázali, než jsú sobě v zápise vymínili a jmenovali, i nemohú. **7.** Ale toto v pochybnosti jest, móž-li kto větčí summu, moc sobě dskami pozóstavě, odkázati listem nebo kšaftem, nežli jest ta summa, v kteréž jest zápis učinil, a jakž jest sám zbožie své šacoval? A to takto: Někto zapsal dědictvie své v tisíci kopách všecko, moc sobě zóstaviv týmž zápisem, aby mohl odkázati listem na témž dědictvie summu, kteráž by se jemu zdála; potom listem tři tisíce kop odkázal; jsú-li zápisníci po-

vinni tu summu zaplatiti čili nic? Zdá se mnohým a zvláště těm, kterýmž tak odkázáno jest, že to móž býti a že jsú toho zápisníci povinni platiti a tu summu vyplniti, poněvadž jest sobě moc takovú zapisující pozóstavil, aby mohl odkázati listem do summy, pokud by chtěl. Jiní tomu otpierají, praviece, že sobě žádný větčie moci zápisem zóstaviti nemóž, nežli jest sám dskami a zápisem zbožie své všecko šacoval. Také se zdá, že ktož od malé summy velikú odkazuje, netoliko proti právu, ale i proti rozumu činí; neb žádný od jednoho groše nemóž dvú odkázati. Ještě, skrze takové nad summu a přes summu odkazovánie lidem se škoda a právu zemskému zlehčenie děje; tak že když jeden zbožie své druhému zapíše, moc sobě při tom pozóstavě, potom nakažen jsa nebo naveden proti němu od jiného, v nemoci leže a ke dskám nemoha, aby zápis propustil, má-li miesto; pakli miesta nemá, jinak toho změniti nemoha, přesáhne summú, kterúž listem nebo kšaftem odkáže, netoliko summu zápisu, v kteréž jest zbožie své zapsal a šacoval, ale také i to zbožie, na kterémž summu listem odkazuje, když na něm tak velikú summu, ješto to zbožie za to nikdy nestane, listem odkáže nebo kšaftem. A ten, komuž jest zapsáno, než by tu summu odkázanú dal, poněvadž cenu toho zbožie přesahá, raděje od toho dědictvie i od zápisu svého pustí. A tak tím odkázániem jemu škoda, a posměch právu, a dskám lehkost se móže státi, že jsú dsky nadarmo mazány, a na posměch jest onomuno dědictvie dskami zapsal, jinému summu, za kterúžto nestojí, kšaftem na tom odkázav. Z toho se zdá, že ještě i jiní zmatci pojíti mohú: První, že ten, ktož dskami právo k dědictví skrze zápis má, od toho bývá odstrčen skrze list nebo kšaft přesazeniem summy listem nebo kšaftem odkázané. A ten, ktož právo listem nebo kšaftem k summě odkázané toliko má, ne k dědictví, pro summu odkázanú v dědictvie se uváže, kteréž jest prvé jinému zapsáno. A tak list desk bude mocnější. Druhý zmatek mohl by býti ten, komuž summa svědčí, když se pro tu summu v dědictvie uváže a bude je držeti, kterak to dědictvie dále móž ve dsky klásti, sám jeho ve dskách nemaje? A bude-li právo své klásti, tehdy bude zpletenie ve dskách takové, že nesnadně i súdem potom bude moci rozpleteno býti. (Kto chce, kterú chce cestu, drž: Bohuslavovi, Lévovi i jiným úředníkóm se jest vždycky zdálo,

že žádný nemóž na zboží svém viece listem odkázati, nežli jest je sám zápisem svým a dskami šacoval. Ale již se jest nález o tom mezi Margretú z Valdeka a mezi Janem z Sútic stal, léta božieho 1497., kdež týž Jan pohánie svrchupsané Margrety k otporu. A což jest jednomu nalezeno, v té při všem jiným se nalezá.) **8.** Při té moci v zápisu zóstavené jest ještě jiná pochybnost a otázka, a často před úředníky přicházie: Móže-li kto na tu moc, tak pozóstavenú listem svým, kterú ves v zápise jmenovanú nebo jiné dědictvie komu dáti nebo kšaftem odkázati? Odpovieděli jsú úředníci (a dobře), že nemóž; neb sobě moci nenechává žádný tú výmienkú svrchupsanú, aby mohl dědictvie své některé v zápise jmenované na smrtedlné posteli nebo za svého zdravie listem komuž by chtěl dáti, než toliko aby mohl summu na tom dědictví peněžitú komuž koli odkázati. Ale kdyby kto sobě tu moc dskami a zápisem svým vymínil, aby mohl diel dědictvie svého v zápise jmenovaného nebo všecko dědictvie listem svým nebo kšaftem, komužby se jemu zdálo, dáti a odkázati a své zápisníky nebo nápadníky k tomu týmž zápisem zavázal, aby toho po smrti jeho bez otporu postúpili tomu, komuž by to on listem nebo kšaftem svým dal a odkázal: tehdy se zdá, že na tu moc bude moci listem svým též dědictvie svého diel nebo všecko dáti, komuž chtieti bude, jakož móž summu na tom dědictví odkázati, na tu moc sobě dskami pozóstavenú. Pakli se komu zdá, že to nenie mocné a dosti pevné, musí se jemu zdáti i ono prvnie nemožné a nepevné, kdež summu odkazuje listem na dědictví, a zvláště, když větčí summu ukáže, než dědictvie stojí. **9.** A ačkoli žádný dědictvie žádného zapisovati listem ani kšaftem nemóže, ktož listu mocného nemá (pravda jest), ale ktož sobě tu moc dskami a zápisem sám dá, aby to mohl učiniti: tomu listu mocného potřebie nenie, poněvadž dsky tak mocné jsú všudy jako list mocný královský, a což jiným lidem král mocným listem dává, to jest tento sobě sám dskami a zápisem svým dal; jinak by dsky mocné býti nemohly, kdyby ta moc neměla býti pevná. **10.** Při té moci zápisem vymíněné jest ještě i jiná pochybnost: Když kto na tu moc dskami zóstavenú a sobě dskami danú odkáže listem dědictvie nebo summu peněžitú pod uvázániem v též dědictvie, kdyby zápisníku po smrti zapisujícieho postúpeno nebylo, nebo

kdyby jemu summa nebyla vydána, a ti, kterýmž tak odkázáno jest, s tím listem jeho nebo kšaftem po smrti jeho ke dskám přijdúce žádají komorníka, aby se v to nebo pro to, což jest jim odkázáno tím kšaftem, vedlé téhož kšaftu uvázali, kterýž ještě ve dsky vložen nenie: má-li jim na ten kšaft ještě do desk nevešlý a nevložený od úřadu komorník dán býti, a takové uvázánie nenie-li na zmatek? Tomu jsú úředníci přede mnú i za mne vždycky otpierali. Než což já věděti mohu a po dskách shledati, dvakrát se to přihodilo, že jest na takové listem odkázánie komorník od úřadu dán, kteréž jest ještě ve dsky nebylo vešlo. Ale o tom nenie potřebie široce psáti, poněvadž jest i to nálezem panským schváleno, že móž býti, a že každému na kšaft do desk neuvedený má komorník dán býti. A také nenie proti čemu mluviti, poněvadž to jest s užitkem lidským, a kdyby na kšaft ve dsky neuvedený komorník nebyl puštěn, zádava by se mnohým lidem i škoda dála, než by to ve dsky vloženo bylo. A práce se tudy lidem ujímá, že nečekají krále ani súdu, aby rozkázal úředníkóm kšaft ve dsky vložiti. Neb žádný list takový kšaftní ve dsky bez zvláštnieho rozkázánie královského se vložiti nemóž. Příčina toho: Neb se jest ten, ktož listem odkazuje, nepřiznal před úředníky, poněvadž jest umřel; a každé ve dsky kladenie předjíti má před úředníky přiznánie, bez kteréhož se nic nemá ve dsky klásti, leč po smrti zapisujícieho královským povoleniem bude zmocněno.

11. Ktož zápis dědictvie svého učiní, a potom jemu dědictvie přibude, aby jiného zápisu pro to zbožie přibyté nedělal, jak to má opatřiti.

[2]) Když to což má, ze jména.. [6]) toho znova zapisovati; neb jest již těmi slovy . . . .

1. Užitečná jest každému zapisujíciemu dědictvie své tato domienka: Když kto dědictvie, kteréž skutečně má, ze jména zapíše, aby toto k tomu přidáno bylo, že *zapisuje i jiné dědictvie a platy své, kteréž má nebo mieti bude.* Neb přikúpí-li kdy co potom, připadne-li co naň jakým zápisem nebo po přáteliech, nebude jemu potřebie toho znovu zapisovati ani prvním zápisem

skrze propuštěnie hýbati; neb jest již těmi slovy to všecko, což je potom naň přišlo, zapsáno prvé nežli jest naň přišlo. **2.** Pakli té výmienky v zápise jeho nebude, což koli potom přikúpí, což koli naň potom odkudž koli přijde, jestliže toho znovu jiným zápisem nezapíše, a v tom bez dědicóv umře, to vše, což jest přikúpil, to vše, což jest naň jakž koli po komž koli přišlo, na krále po smrti jeho spadne. (Dóvodóv na to jest ve dskách i v náleziech dosti.)

12. Kto chce zápisu svého nepropúštěje uprodati dědictvie svého, jiným po smrti své zapsaného.

[1]) Ktož zbožie své zápisem řiedí, [12]) jest dosti). A na tu výmienku [14]) přes zápis svój móž prodati (k o n e c).

1. Ktož dědictvie své zápisem řiedí, chce-li potom zápisem svým nehýbati pro uprodánie statku svého (ač by naň kdy potřeba taková přišla, neb žádný nevie, co jemu den zajtřejší nebo ještě večer dnešní přinese), ten tuto výmienku v svém zápise postav, *že bude moci dědictvie své v zápise jmenované společně nebo rozdielně prodati, dáti, zastaviti, zapsati, na něm věnovati a učiniti jako z svého vlastnieho, co se jemu zdáti bude, beze všie svrchupsaných zápisníkóv překážky i jiných všech lidí všie otpornosti.* **2.** A na tu výmienku, ktož chce, móž také i nepřieteli svému svój statek i tomu každému, komuž ho nepřeje (a to ještě bez miesta) zapsati, žádného se zmatku v tom od žádného neboje. (A s takovými domienkami zápisóv ve dskách jest nemálo). **3.** A na tu výmienku netoliko diel svého statku, ale všecek statek svój přes zápis svój dskami tak učiněný móž prodati, jakož jest o tom i prvé povědieno.

13. „Najprvé a přede všemi.“

[5]) jest pochybnost, mohú-li ti kterýmž.. [12]) kterýž tak po jedněch na druhé ukazuje, na kterėžto dědictvie po něm má přijíti [34]) mnoho přidáno móž býti, kteříž .. [38]) krátce lidí .... [40]) zápis nerozumný; z kteréhož...

1. Ta slova se v zápisiech pokládají, kdež kto zbožie svého nápadníky rozličné ne pojednú a společně, ale jedny po druhých,

a po smrti jedněch na druhé živé nápad dělá, a po těch opět na jiné, a tak dále, dokudž se komu zdá. **2.** Ale kdež tak svědčí jedněm najprvé, a potom kdyby ti zemřeli, jiným, jest otázka, mohú-li ti, kterýmž najprvé a přede všemi svědčí, dále jiným, komuž chtie, zapsati přes tyto zápisníky druhé nebo třetie, čili nic? Jestliže mohú zapsati jiným, tehdy nápad odejmú druhým, kterýmž zápis po nich svědčí; pakli nemohú zapsati, tehdy mají život toliko na tom, což jest jim tak zapsáno. Tomu se rozum žádný dáti nemóž, než z zápisu musí vzat býti, kterýž tak po jedněch zápisníciech na druhé ukazuje. **3.** Jestliže v zápisu stojí, že někto zapisuje *Petrovi a jeho dědicóm najprvé a přede všemi; pakli by bez dědicóv nebo i s dědici umřel, tehdy (a prvé nic) tomuto nebo tomuto:* tu známo jest, že ten, komuž tak zápis svědčí, když dědicóv nemá nebo maje, že jemu zemrú, nemóž toho zápisu dále žádnému zavazovati přes ty druhé zápisníky, na kteréžto po něm má připadnúti. A chtěl-li by přes to zapisovati a k jiným ten zápis obrátiti mimo ty druhé zápisníky, na kteréžto dědictvie po něm a po jeho smrti má přijíti, mají tomu ti zápisníci druzí nebo třetí otpor vložiti, a hned po smrti jeho, let nepropúštějíce, prvním zápisem se v to uvázati. (O tom jest nález III. Andreae. B. 2. v při mezi Slavatú z Chlumu a Mikulášem z Lípy.) **4.** Ale kde v zápisu takto stojí, že *Jan z Myšlína zapisuje Petrovi a Václavovi z Rosic a jich dědicóm najprvé a přede všemi; pakli by oni i s dědici zemřeli, a o dědictví v zápise položeném jinak nezřiedili, tehdy (a prvé nic) Mikulášovi nebo Ctiradovi etc.*: tu v takovém zápise první zápisníci mohú dědictvie jim tak zapsané *najprvé a přede všemi,* sami i dědici jich přes druhé zápisníky spravedlivě a beze všeho zmatku zapsati. (A jest takových zápisóv po dskách mnoho.) **5.** A též, kdež zapisuje kto *najprvé a přede všemi* těmto nebo těmto, veliká mylnost skrze to přidánie dědicóv nebo nepřidánie přicházie. Neb stane-li *jich dědicóm*, a budú mieti dědice, a ti opět jiné dědice, tu opět na druhé zápisníky nic nepřijde. (Ale takových omylóv a zmatkóv pilností a uměniem písaře mnoho odjato, a zase jeho nedostatkem mnoho móž přičiněno býti; neb když krátce lidi vyslyše v jich úmysliech a potřebách, a na miesto rozumu jich skrze vyptánie vóle jich a konečného úmyslu nevyzvěda, i dělá zápis pospěšný: v takovém chvátání móž se při

zápisu přihoditi ukrácenie, z kteréhož potom mezi lidmi súdové, róznice, nesnáze a škody rozličné přicházejí. Protož pro uvarovánie takových omylností lidem škodných najprvé má písař rozumu lidského dosieci, a úmyslu jich a vóli konečně srozuměti, jak nápady a k kterému rozumu o dědictví svém chtie činiti. A jestliže nápad s jedněch zápisníkóv předních na jiné a na poslednie mieti chtie, tehdy to má tak opatřiti, aby, když prvním zapisují, tak přidával, že jim to zapisují *do jich života*, a potom po smrti jich jiným. A pakli jiným zápisníkóm po prvních proto toliko zapisují, aby to po smrti prvních zápisníkóv (kdyby toho neopatřili) na druhé zápisníky poslednějšie raděje než na krále přišlo: tehdy má tato slova přiložiti: *Že zapisuje najprvé a přede všemi těmto a těmto, a když by ti zemřeli a o dědictví v zápise položeném jinak nezřiedili, tehdy (a prvé nic) těmto nebo těmto.* A skrze takové lidí při zápisiech jich opatrovánie mnohým bude omylóm moci vyvinuto býti. A též při dědiciech přidání nebo nepřidání a při jiných výmienkách nečíslných věrné a pilné má býti vyptávánie, aby se lidem proti vóli jich nic ve dsky zmatečně nekladlo.

14. O jiných výmienkách a o písařiech desk zemských.

[3]) ješto je všecky znáti viece písařóm než lidem přileží; [4]) róznice i zmatky znamenité berú, o kterýchž.. [10]) s pilností a s rozumem i.. [16]) Neb písařstvie zemské nikdy se tak [17]) ktož jsú toho skutečně zkusili; neb netoliko rozumu přirozeného, dobrého smyslu obecného a toho obého uměniem ozdobeného a známostí práv zemských, desk i nálezóv obecních i zvláštních nečíslných potřebie jest; [22]) a obyčeje, prostranné výmluvnosti a snadné hotovosti ve všem a při všem rychlostí i v srozumění i v psání i.. [23]) a žádnému neškodný.

1. Jsú i jiné ještě mnohé obecnie i zvláštnie a lidem užitečné výmienky, kteréž se v takových zápisiech z rozličné potřeby všecky pokládají, ješto je znáti viece písařóm než lidem příležie. Skrze kterýchžto výmienek opuštěnie lidé škody, zádavy, róznice, súdy, nesnáze znamenité mívají, o kterýchž o všech tuto psáti, i dlúhá věc i tesklivá by byla, a také tomu, ktož jest prvé často

u desk nebýval, nevelmi užitečná. A by pak tuto všecky do poslednie vypsány byly, proto jimi pojednú žádný písař ani úředník nový spraven dostatečně nebude moci býti, kterýž jest prvé u desk let několik s pilností ustavičně a s rozumem i skutečným zkušeniem nesedal, a kterýž pilně a často a dlúho starých desk čítaje nepřevře a zvyklosti v tom veliké vlastním a skutečným zkušeniem nevezme (neb nekaždého člověka jest do Koryntu přijíti, aniž z každého dřeva nebo kamene obraz svatého Václava móž vyřezán neb utesán býti). **2.** Neb písařstvie u desk nikdy se tak veliké a tak těžké, tak pracné a tak nesnadné lidem nezdá, jako jest, a jako ti znají, kto jsú toho skutečně zkusili, když tomu dosti činiti chtie; neb netoliko rozumu přirozeného, dobrého smyslu obecného, a toho obého uměniem a známostí práv zemských, desk i nálezóv obecních i zvláštních nečíslných ohrazeného potřebie jest, ale také mnohé opatrnosti, mnohé paměti, velikého zkušenie, zvyklosti a obyčeje, výmluvnosti, snadné hotovosti ve všem, a při všem rychlosti i v srozumění i v psání i v nalezení slov dobrých, platných a zřetedlných, a nad to nade všecko najprvé a přede vším spravedlnosti a upřiemnosti, k daróm nenávisti vždycky při tom úřadě písařstvie potřebie jest. **3.** Má také písař lítost zvláštní netoliko k sirotkóm a vdovám, ale ke všem chudým lidem a sprostným s přívětivostí mieti, aby rád dobře poradil, věrně opatřil, milostivě chudému od desk odpustil, sprostného trpělivě vyslyšal, a snadný k rozmluvení, trpělivý k vyslyšení býti, a všem, krátce, užitečný aby byl, a žádnému dobrému neškodný. A takový když bude, ten snadně lidi v jich spravedlnostech bez nesnází, súdóv, omylóv a potomních zmatkóv opatrovati bude, a všecky výmienky, obecnie i zvláštnie, obyčejné i neobyčejné, lidem potřebné, po dskách vyhledá, a na snadně je všecky a jako řiekají, na prstech mieti bude. — A potud o výmienkách.

15. O rozličnosti zápisóv.

[4]) poručníkem jich jsa, zapisuje; za se i za sirotky se k zápisu u desk přiznává, [8]) právo věnné maje ve dsky.. [21]) Každý zápis svěřený (a o tom ještě tuto povědieno nenie) má „s miestem“ býti; ale zápisové dědiční, věční, věnní, i jiní těm podobní mohú s miestem i bez miesta ve dsky

kladeni býti.) Ale že se jest zmienka stala o svěřeném zápisu, aby vědieno bylo co jest, musí se oznámiti: Zápis svěřený jest, kdež kto zbožie své zapisuje komuž koli „s miestem“ po své a po dětí svých smrti; aby děti jeho k letóm přijdúce, po smrti otce svého mohly sobě ten zápis z desk propustiti. Pakli by děti před léty zemřely, aby zbožie zapisujícího na ty komuž jest zapsal, raději přišlo, než na výprosníky. A též kdež poruční otec zbožie sirotčie zapisuje po jich smrti, svěřený zápis slove, a jiných množstvie těm podobných nečíslné.

1. Zápisové jsú rozliční: někteří dědiční, jiní věnní, druzí věční, nejedni doživotní, někteří zástavní, mnozí také dlužní. 2. Dědiční jsú, kdež kto dědictvie své dědické nebo sirotčie, poručníkem jich jsa, ve dsky klade, za se i za sirotky se k zápisu u desk přiznává, a dědictvie jich zapisuje, jim i sobě beze škody (kterýchž zápisóv po dskách starých i nových nečíslné se nalezá množstvie.) 3. Věnní, kdež vdova věno své obdržané neb ktož koli jiný právo věnné od kohož koli maje ve dsky zapisuje. 4. Věční zápisové jsú, kdež kto zbožie své k věčnosti; doživotní, kdež kto dědictvie své nebo plat svój do života zapisuje. 5. Zástavní pak zápisové jsú, kdež kto komu dědictvie své nebo plat do času dluhem s výplatú zastavuje. 6. Ale dlužní zápisové jsú, kdež kto dluh spravedlivý na dědictví svém zapisuje. 7. A jiných zápisóv jest mnoho, kteříž by i mluvného někoho, kdyby je měl všecky zvláště vyčísti, umdliti mohly. Ale kteří jsú obyčejnější, ti téměř jsú, o kterýchž jest povědieno. 8. A každý z těch zápisóv svá slova zvláštnie, svú formu od jiných rozdielnú má, a každý z těch zápisóv jinak a jinak má ve dsky kladen býti, vedlé rozdielu, rozumu a potřeb na též zápisy přislušejících. 9. Žádný zápis doživotný, žádný zápis dlužný nemá „s miestem“ zapisován býti, každý zápis svěřený téměř „s miestem“ bývá a s navráceniem nápadu dědictvie zase na zapisujícieho, o kterémž jest v šestých knihách povědieno. Ale zápisové dědiční, věční, věnní i jiní těm podobní mohú i „s miestem“ i bez „miesta“ ve dsky kladeni býti.

16. Žádný se dluh nezpravuje.

[5]) měl a držal, tu zpravce zapisujícího... [12]) přijmeš-li takové kladenie ty kdožs kúpil, zklamáš se a zpravy žádné mieti nebudeš. A ty

kdož prodav trhem na ten fortel kladeš zápisem, aby se ze zprávy sám vylínal, a na jiného ji (se samého přeskoče) převedl, kázně panské neujdeš, neb hned v témž nálezu stojí takto: *Ale ktož jest co trhem prodal*.....

1. Za obyčej jest, ktož co klade ve dsky dluhem a zápisem, že toho nemóž zpravovati; neb zprava toliko trhóv a kúpení jest. 2. Než kdež kto dědictvie své po své smrti jinému „s miestem“ zavazuje, a toto slova v tom zápisu stojí: *Tak a v témž plném právě, jakož jest to sám měl a držal,* tu zpravce zapisujícieho jsú také zpravú povinni i nápadníkóm. (Nález na to již napřed ukázaný.) 3. Ale tím se žádný nemyl, ktož které dědictvie komu prodá trhem, ješto sám za to zpravu má, a chtě s sebe zpravu na toho, od kohož má, svésti, i klade ve dsky tomu, komuž jest prodal ne trhem než zápisem a dluhem, dotkna té výmienky v zápisu, *tak jakož to sám měl a držal:* přijme-li takové kladenie, ktož jest kúpil, zklamá se a zpravy žádné mieti nebude. Neb ten, ktož zpravuje zapisujícieniu, povedeš-li naň pro nezpravu, ten ktož jest kúpil, tomu práva vedení odepře; neb jemu tím během zpravú povinen nenie. 4. A ten, ktož prodav trhem, na ten zpósob klade zápisem ve dsky, aby ze zpravy sám vyšel, a na jiného ji (se samého přeskoče) převedl, kázně panské s těžkostí ujde; neb hned po témž nálezu stojí takto: *Ale ktož jest co trhem prodal, ten zachovaj řád a právo, jakož na trh slušie.* 5. Též také ani poručníci při nápadniem zápisu mohú činěni dětí a statku býti; neb jiné jest, nápadníky, a jiné, poručníky dělati; a jiný jest nápad, a jiné poručenstvie; a dsky, kdež se poručenstvie dětí a statku píše, jiné jsú, a jiné, kdež se zápisové nápadní kladú. (A věz každý, že to poručenstvie, kteréž se při nápadu dělá, mocné nenie, a obdrží poručenstvie přes ten zápis, ktož za to krále prositi bude.)

17. O zápisu, kdež se dluh spravedlivý i s úrokem zapisuje.

[1]) Z těžka by konec knihám mohl učiněn býti, kdyby se všecko což by mohlo... [4]) Kdo by chtěl rozum svój po něm probiehati, o zemských práviech píše, má každý, kde by umění své proháněl a výmluvnost svú široce rozprostieral, dosti miesta, bude-li chtieti o práviech a svobodách země české

psáti. Ale já toho v sobě svědom nejsa, rozumnějším to a umělejším, výmluvnějším a v práviech zemských zběhlejším nechám. Než když o obecních zápisiech poviem, zvláštním z nich rozuměti dám. [12]) na kterémž všecko záleží, [14]) s úrokem zapisuje pro bránie s komorníkem.

Pr. Ne brzo by konec knihám mohl učiněn býti, kdyby se všecko, což by mohlo, o každém zápisu rozdielně mělo psáti; neb široké a přieliš prostranné pole jest, kto by chtěl rozum svój po něm pustiti, mnohé rozličnosti zápisóv a práva zemského vypisuje. Ale já rozumnějším a umělejším, výmluvnějším a v práviech zemských zběhlejším toho nechám. Než když o obecních zápisiech poviem, zvláštním z nich rozuměti dám; neb jakož ne ovšem k sobě všickni zápisové podobní jsú, tak také ne ovšem jedni od druhých jsú rozdielní. Kdež to když se promění, což má proměnieno býti, jiné všecko, což zóstává, jednostajnú tvář a formu drží, a má rozumem, právem a obyčejem všecko, a hotovú v tom běhlostí, a najviece od písaře, na kterémž to záležie, spraveno a opatřeno býti. **1.** O zápisu, kdež se dluh s úrokem zapisuje a bránie s komorníkem, o kterémž ještě ve všech knihách těchto nic povědieno nenie, užitečné mi se zdá, nemlčeti. **2.** Kteréhož takový zpósob jest: *Jan Šatava z Šatavy přiznal se před úředníky, že jest dlužen pět set kop grošóv českých, pravého a spravedlivého dluhu, Martě z Bozkovic. S kteréhožto dluhu má a povinen jest jí platiti a úročiti padesáte kop grošóv českých, platu ročnieho, holého, věčného, rozdielně: polovici počna na sv. Jiří najprv příštieho, a polovici na sv. Havla hned potom budúcieho, a tak jiná léta a roky, jakož země za právo má. Pakli by jí kterého úroka na který rok nedal, tehdy ona s jedním komorníkem nebo bez komorníka mocí svú, s pomocí čiž koli, bude moci bráti na dědictví jeho v Šatavě, na tvrzi, na dvoře poplužniem s poplužiem, na vsi, na dvořiech kmetcích s platem, na dědinách, na lukách, na poliech, na lesiech, na rybníciech, na tom na všem, což tu má, až do plného vybránie úroku nezaplaceného, se všemi náklady.* **3.** A též, ktož trhem a zástavú na sobě plat komorní se zpravú zapisuje, túž formu (změně toliko to, což má změnieno býti) zachovává.

18. O brání s komorníkem.

[1]) purkrabie najvyššieho koní, krav, [2]) nebo summy zajímá. A to . . .

1. Bránie jest pro úrok nezaplacený na dědictví dlužníka s komorníkem a poslem purkrabie najvyššieho, nebo bez komorníka i posla mocí svú — koní, krav, ovec, sviní a jiného všelikého dobytka zájem, což za úrok nezaplacený i za náklady dosti móž býti. **2.** A jest bránie dvoje, též jako i uvázánie: Jedno, kdež kto s komorníkem, tak jakož povědieno jest, béře, a to jest obyčejné. Druhé, kdež kto mocí svú sám bez komorníka i bez purkrabova posla nebo s pomocí čéž koli dlužníku svému pro nezaplacenie úroka nebo summy jistinné zajímá. **3.** A to nenie tak obyčejné jako prvnie, ale proto jest vedlé práva, a tolikéž moci má jako ono prvnie s komorníkem. A tím obyčejem druhým bráti žádný nemá, než ten, komuž tak zápis ukazuje, „aby mocí svú bral.“ A poněvadž to bránie mocí svú bez úřadu zemského se děje, nenie při tom potřebie dlúho státi, neb se každý při tom zápisem svým a rozumem sám od sebe móž spraviti. **4.** Než toto známo má býti, ktož tak mocí svú vedlé desk svých zajímá, a ke dskám po zájmu přijeda, žádá toho na úředníciech, aby to jeho bránie dskami zapsáno bylo, že má zapsáno k žádosti jeho z práva býti, beze všech otporóv; ale tolikéž k úřadu dáti musí, ktož toho žádá, jako by s komorníkem a s poslem purkrabie najvyššieho bral; jinak nejsú povinni úředníci menší toho bránie ve dsky klásti. **5.** Kterémužto brání mocí svú žádný otpierati nemá; pakli se kto proti tomu postaví, též odboj učiní a v pokutu odboje upadne, jako ten, ktož komorníka odhánie a jemu zajímati nedá. Neb jako ten, ktož s komorníkem a poslem purkrabovým zajímá, vedlé desk svých a z práva zajímá, též ten, ktož bez komorníka mocí svú béře, vedlé desk a zápisu svého béře. A jedno bránie druhého nic větčie nenie, a odboj jeden druhého nic menší, než jeden druhému ve všem rovný jest; neb oba proti právu, oba proti zápisu, oba proti dskám jsú.

19. O rukojmi na bránie.

1. Žádnému se na bránie pro úrok ani pro summu nevydá komorník, leč prvé rukojmi postaví, že právě bráti bude, též jako ten, ktož na uvázánie komorníka pojímá. **2.** A ten každý rukojmě má mieti svobodné dědictvie nezávadné prvé; pakli svobodného nemá, ješto by za šedesáte kop grošóv stálo, anebo má-li a jest prvé závadné, nemá v rukojemstvie přijat býti, a to z té příčiny, žeby najvyšší komorník viny své nevěděl kde najíti. **3.** Neb ktož koli zmatečně komorníka vede a to pány na plném súdu uznáno bude, že jest vedl komorníka zmatečně, taký každý padesáte kop grošóv českých k najvyššiemu komorníku propadne, a to tolikrát, kolikrátž zmatečně na bránie povede komorníka. O kterúžto vinu dále najvyšší komorník nehledí k tomu, ktož jest zmatečně komorníka vedl, než k tomu, ktož jest zaň slíbil. **4.** A ve dvú nedělí od rozeznánie panského a zmatku nalezenie má rukojmě tu vinu najvyššiemu komorníku dáti; pakli by nedal, tehdy se najvyšší komorník s jedním komorníkem svým menším v dědictvie rukojmě móž uvázati, a to držeti tak dlúho, dokudž by jemu vina jeho dána nebyla, se všemi náklady.

20. Co sobě má po rukojmi viece zjednati a co učiniti, kto chce bráti.

[19]) a potud jakož na ně sluší; [20]) pili a kuroptvy nebo jeřábky nebo zvěřinu . . . [22]) na obyčejné ztravě přestati . . .

1. Postavě rukojmě dostatečného, má ten, který chce zajímati s komorníkem, k úřadu penieze dáti; jestliže nenie prvé bráno, tehdy sto a šest grošóv českých dá; pakli jest prvé kdy za téhož držitele bráno, tehdy třidceti a jeden groš toliko. A nemá-li peněz hotových, móž základ u desk miesto peněz hotových položiti, co by za sto a šest grošóv českých stálo; a ten základ má ve dvú nedělí po braní od desk vyplatiti; pakliby nevyplatil, tehdy základ úředníci mohú v židech zastaviti. (Kte-

rýžto základ přijímá starosta komorničí s písařem desk menších.) **2.** To učině má sobě zjednati holomka zemského od najvyššieho purkrabie, a ten má každému bez meškánie od purkrabie, též jako komorník od úřadu, dán býti. Holomkem zemským a komorníkem jsa opatřen, má s nimi sám na zájem jeti, nebo na miestě svém jiného kohož chce, poslati, aby vedl a dovedl holomka a komorníka na dědictvie toho, komuž bráti mají, a aby ukázal, kde a na čem bráti mají. **3.** A za se i za holomka i za komorníka ztravu aby sem i tam platil, až by je oba zase k úřadu zemskému přivedl. A nemá velikých a zbytečných útrat na cestě činěno býti, než což potřebie jest, a potud, což na ně slušie; (ne aby víno nebo malvazí pili, a ptáky nebo zvěřinu sobě nebo ryby připravovati dali; neb vědie, že tak doma netrávie; na obecné stravě přestati mají, tak jakož na ně slušie). **4.** Má také komorník ty všecky útraty, kdež co sebú nebo koňmi protrávie, právě, pilně a věrně popisovati; neb to vše s úrokem má zase tomu, ktož na bránie komorníka vede, navráceno býti, a ty útraty mají při brání všecky ze jména napsány býti.

21. Kde, kdy a jak se má bráti.

[9]) než na to zbožie, s kteréhož.. [13]) z chlevóv, z pole, z dědin, [14]) A takto bráti mají: Má se.. [16]) a že jest ot úřadu s holomkem.. [30]) aby nezajímal, a mohú jej k tomu kyji ubiti jako toho, kterýž.. [42]) aby bylo něco nad summu, [57]) na poli zastihne, buď čiež buď, jako jeho vlastnie (konec.)

1. Komorník s holomkem zemským tu bráti mají, kdež je póvod přivede a kdež jim póvod ukáže, buď dobře nebo zle; neb to na póvoda slušie věděti a ukázati, kde má bráno býti a na čem; na komorníka a na holomka, co má bráno býti; (poněvadž i od toho póvod slove, že má vésti a dovésti). **2.** A nemá jinam póvod vésti, než na to dědictvie, s kteréhož se úrok platí, pro kterýž se má bráti, nebo na kterémž summa zapsána jest tomu, ktož pro nezaplacenie summy chce bráti; povede-li na cizie dědictvie, zmatečné bránie bude. Protož to znáti má póvod, že jinde nemá bráti než na tom, na čemž zápis jest učiněn, na čemž dsky svědčie. **3.** Nemá také vésti do

komor ani do sklepóv, aniž komorník má z truhel bráti, než ze dvora, z chlevóv, z maršталí, s pole, s dědin, luk, lesóv, jakož napřed jest povědieno. **4.** A takto zajímati a bráti mají: Má se najprvé komorník opovědieti a oznámiti držiteli, úředníku jeho, čeledi nebo lidem jeho, že jest komorníkem, a že jest od úřadu a od desk s holomkem najvyššieho purkrabie přijel, aby bral a zajímal pro nezaplacenie úroka buď svatohavelského nebo svatojirského, nebo pro summu jistinnú; aby lidé věděli, jak se při tom mají mieti. (Snad kdyby se neoznámil, že jest komorníkem, a zajímati chtěl, neznajíce toho lidé nedali by zajímati, a snad by jemu s poslem purkrabovým i s pôvodem přitlúkli). **5.** Ale když se komorník opovie a oznámí, nemá jemu toho žádný hájiti, ani jeho má bíti, pod pokutú najtěžší; neb by na všecko právo zemské sáhl, ktož by na komorníka při tom času sáhl. **6.** Má také komorník při sobě pečeť zemskú mieti, aby po té poznán byl, a tú dovodil úřadu svého, že jest komorníkem, a že jest poslán od úřadu, jestliže by mu věřiti nechtěli. Pakli by pečeti zemské při sobě neměl, tehdy spravedlivě móž jemu háјeno býti, aby nezajímal, jako tomu, kterýž jest neprovedl komornictva vedlé řádu a práva zemského. **7.** Má také komorník ceduli od úřadu mieti, na kteréž psáno jest, komu a od koho, a proč a pro jakú summu zajímati má. A to jest povinen komorník, když zajímá, povědieti, pro kterú summu, pro které náklády a útraty, a od koho zajímá. **8.** A také z té příčiny má znáti summu všeho zájma, aby věděl, pokud má zajímati, a co by za tu summu, pro kterúž béře, dosti bylo; neb kdyby pro pět kop zajal čtyři vozníky, ješto by každý stál za deset kop, zlá by to rozšafnost jeho byla, a tomu, komuž zajímá, škodná; poněvadž by dosti bylo, jeden kóň takový v té summě vzieti. **9.** A též také níže aby nebral, než příhodně co by za to stálo, v čemž béře. (A jest lépe vždy tak zajieti, aby zbylo nad summu, nežli tak zajieti, aby se nedostalo pod summu.) **10.** To potud jest povědieno, kde a jak se má bráti; ještě zóstává, aby se povědělo, i kdy má bráno býti; neb ne každý čas, ne každý den k brání a k zájmu jest příhodný. Neb večer a po poledni žádný zajímati vedlé práva nemá, než každý zájem, každé bránie s komorníkem má se ráno a dopoledne toliko dieti (noc žádného práva vedenie nezná, ani súdu, ani jakých zápisóv u desk

zemských). Také v neděli žádnú, v žádný svátek veliký úroční, jako na Božie vstúpenie nebo na Vše Svaté a v jiné takové veliké slavnosti nemá právo puštěno, vedeno ani jednáno býti; než na jiné dni apoštolské a všecky svátky menšie móž vedlé práva zemského bráno býti. **11.** A když zajímá komorník na dědictví dlužníka, tehdy móž všecko zajímati, tak dobře cizie, což tu u něho na jeho dědictví, na dvoře, v marštali, v chleviech, na poli zastihne, buď čiež buď, jako jeho vlastnie, a toho jemu žádný brániti žádným právem nemá; (neb se jest to nejednú přihodilo, že kóň z marštale cizí vzat jest, a ten host nesměl jest toho brániti, ani tomu otpierati, než s tím, k komuž jest přijel, o to uházej.) **12.** Móž se někto tázati, když jeden zajímá druhému, za svój úrok nebo za summu jistinnú dosti nevezma, než ještě se jemu summy jeho diel nebo nákladu nedostane, když se zájem odhádá: móž-li po druhé zajímati čili nic? Ne brzo se to přihodí, aby nedojali, ktož zajímají, než spieše přejmú. Ale jestliže jest nebylo co viece bráti, tehdy móž po druhé bráti, ktož jest prvé nedojal, za svú summu, že jest neměl co viece zajímati; než kdež jest bylo co zajieti, a póvod nezajal dosti za svú summu [za své], moha a maje co zajímati, sám sebú vinen jest; nemóž proto viece komorníka bráti, ani se o to súditi, poněvadž sám sebú vinen jest.

22. O vyručení zájmu.

[3]) ten komuž jest bráno, zajatý.. [26]) zájmu propustiti; dáva-li.. [28]) zájmu i to známo býti, [29]) kohož se dotýče a komuž se zajímá. Ale komuž nenie zajímáno, ten nemá žádných rukojmí stavěti. [38]) úředníci menší Pražšti.

1. Když komorník tu, kdež má zajieti, a tak jakž má zajieti, a tehdáž když má zajieti, zájem učiní, a spolu s póvodem i s holomkem ten zájem poženú k úřadu: ten, na čiemž jest dědictví bráno, zajatý dobytek móž vyručiti na hotové penieze do dvú nedělí od toho zájmu pořád zběhlých, a to rukojmí dobrým, ješto by dědictvie svobodné měl. **2.** A když tak vyručí, tehdy póvod, ne komorník, (neb to komorníku nepřiležie), přijma rukojmi, má zajatý dobytek propustiti, a k úřadu zase s komorníkem přijeti. **3.** A když přijedú, komorník má oznámiti, kdy

jsú brali, a co jsú zajali, a co jsú utratili, a kto jest vyručil. **4.** Nemá se žádný tomu zpierati, ktož zajímá, aby vyručen zájem od něho nebyl. **5.** Za právo se to od počátku desk a práva zemského drží, že každý, komuž jest zajato, móž doma nebo na cestě zájem vyručiti, a ten, ktož zajal, povinen jest rukojmi jistého přijieti, a přijma, zájem a dobytek zase propustiti tomu, komuž bráno jest, a toho jemu brániti nemóž; než když vyručí, má jemu dobytek hned propuštěn býti beze všech otporóv a nesnází. **6.** Ale jest otázka, kdyby komorník na zájem přijel a ten, komuž má zajímati, chtěl úrok komorníku i s náklady a útratami dáti, aby nezajímal: má-li to od něho přijieti? Nemá; neb ne na komorníka slušie úroky přijímati, než na menšieho písaře desk malých, a u desk jich čekati, u desk je zdvíhati, ne do domu po ně upomínat jezditi. **7.** A co komorníku příležie na zájmu dělati, o tom již povědieno jest; kterýž se v jiného nic dávati nemá, než v to, což na jeho komornictvo slušie, to jest zajieti a hnáti k úřadu, anebo když vyručie zájem, pustiti a propustiti; dává-li se več jiného komorník, proti úřadu svému a proti právu se dává. **8.** Má při vyručení zájmu i to vědieno býti, že zájmu vyručiti žádný jiný nemá, než ten, kohož se dotýče, a na číchž se gruntiech zajímá. Ale na číchž gruntiech nenie zajímáno, ten nemá žádných rukojmí stavěti, poněvadž se jeho nedotýče; leč by byl úředník, služebník nebo čeledín toho, komuž jest zajato, nebo přietel jeho. **9.** Každý, kto chce zájem vyručiti, má to doma nebo na cestě učiniti. Když do domu ke dskám zájem bude přihnán, to při póvodu jest, chce-li toho dopustiti, aby vyručeno bylo. **10.** Nakonec, zájem nemá jinam hnán býti, než do toho domu, kdež se dskami sedají úředníci menší.

23. Bránie rukojmí.

[1]) dvú nedělí od zájmu ani ten komuž bráno jest, ani.. [2]) Než komorníku a holomku, každému XV grošóv českých, a starostovi jeden groš.

1. Pakli po vyjití dvú nedělí od zájmu, ani ten, na čiemž dědictví bráno jest, ani rukojmě jeho peněz úročních, nákladóv i útrat u desk nepoložie, co má póvod činiti? Má k úřadu

přijeti, od desk druhého komorníka vzieti, a bráti rukojmi. **2.** K kterémužto brání již nenie potřebie ani urukovati, ani peněz k úřadu dáti, ani základu klásti; neb k úřadu již, když se na rukojmi vede, nic dáno býti nemá, než komorníku a holomku, každému XIV grošóv českých, a starostovi tři groše. A ty penieze jim mají dány býti, když se dobytek rukojmi zajatý odhádá, ve dvoře najvyššieho písaře královstvie českého, nebo v domě, kdež se dskami sedají, do kteréhož má všecko, což jest zajato, přihnáno nebo přivedeno býti. **3.** Také když rukojmi zajímají, již dále nemají zájmu na jiného rukojmi dávati; neb by tak zájmóm konce nebylo, než mají před se hnáti do domu najvyššieho písaře, kdež dsky zemské jsú, v kterémž úředníci menší sedají. **4.** A tu doženúce, chce-li rukojmě svój dobytek zase mieti, má hned všecky summy při úřadu položiti a polože dobytek zajieti. Pakli nepoloží, tehdy hned, leč by po poledni bylo, beze všeho meškánie a prodlévánie třetieho dne nečekajíc, ten zájem odhádán vedlé práva má býti. **5.** A což se odhádá, to póvod má nebo sobě zajieti a hnáti kam chce, nebo prodati jakž a kdež se jemu zdá najlépe. — A potud o zájmu, kdež se rukojmi zajímá.

24. Když se dlužníku zajímá, a on nevyručí.

[1]) Jestliže pak ten, na čiemž se zboží zajímá, [8]) když již dohnán jest, nemá dán býti ....

1. Jestliže pak ten, na čiemž se dědictví zajímá, dobytka zajatého doma nebo na cestě nevyručí, má ten dobytek hnán a dohnán býti tu, kdež prvé jest povědieno, a tu má chován býti do třetieho dne. **2.** A jestliže dlužník přijede, nebo na miestě svém pošle do těch tří dní penieze hotové úročnie s náklady i s útratami, má jemu dobytek propuštěn býti, když hotové penieze položí, beze všeho otporu. Než na rukojmi odtud, to jest od desk, když by již dohnán byl, nemá dán býti, leč k tomu svolí ten, ktož jest učinil zájem. **3.** Pakli do třetieho dne ani sám nepřijede ten, komuž jest zajato, ani jiného na miestě svém koho pošle, tehdy ten zájem všecek má vedlé práva odhádán býti. Neb se ne proto až do třetieho dne dobytek neod-

haduje, aby mohl v těch dnech vyručen býti, než proto, aby mohl od toho, komuž zajat jest, bez odhádánie vyplacen hotovými penězi býti. A to z té příčiny, aby škody jedny na druhé nešly; neb žádné odhádánie dlužníku nenie než škodné. — A poněvadž odhádánie vrch zájmu jest, neslušie o něm mlčeti, než, jakým řádem, jakým se má právem konati, aby vědieno bylo, musie se povědieti.

25. O odhadání zájmu.

[5]) na písaře menšieho malých desk a na starostu.. [16]) všeliké škody. Když pak... [23]) u desk a pod sluncem, beze všie... [33]) !v zmatek i s úředníky vejde, též jako by na zmatek komorníka pojal. Toto také známo jest... [50]) mohli zbožie svá, děti, ženy, domy i jiné statky své beze vší překážky vždycky opatrovati, tak.. [58]) co by k opatření zbožie, statku, dětí, [60]) jako pro celý úrok (konec.)

Pr. Kdy má odhádán býti zájem dobytka dlužníku zajatého, a kdy má odhádán býti zájem rukojmi zajatý, již napřed jest povědieno; ale jak se má odhádánie zájmu dieti, nynie otevřieno bude. **1.** Každé odhádánie dědictvie i zájmu má se před poledneem začieti. **2.** Ale odhádánie zájmu slušie na písaře menšieho desk zemských a na starostu komorničieho, na jiného úředníka žádného. **3.** A poněvadž to odhádánie jiného nic nenie, než vedlé spravedlnosti zájmu, zač by stál, tak jakoby měl řezníkóm nebo konieřóm nebo jiným kupcóm prodán býti, šacovánie: z té příčiny jest-li dobytek zajatý kravského pohlavie jest, svinského, ovčieho nebo jiného tomu podobného, tehdy při odhádání toho dobytka mají býti dvá přísežná řezníky; pakli jsú koni nebo kobyly zajaty, tehdy mají při témž odhádání dva konieře přísežná býti. **4.** A tak ti s písařem a s starostú rozšacujíce, to mají odhádati vedlé spravedlnosti, bez dlužníka i toho ktož jest zajímal, všeliké (na tom šacování) ujmy. **5.** Když pak to odhádají, mají to vše v moc dáti tomu, ktož právo vede, a zbude-li co přes jeho úrok, přes náklady a útraty, to má hned u desk položiti, aby navráceno bylo dlužníku, nebo tomu, komuž jest zajímáno. A to jemu má od desk hned bez odtahu vydáno býti. **6.** Od toho odhádánie dává se toto: Písaři menšiemu dva groše, starostovi dva groše, a každému řezníku nebo konieři

přísežnému dva groše. 6. Má také to odhádánie býti u desk a pod nebem, beze všie střechy. 7. A to odhádánie písař menší hned, když se dokoná, má při zájmu od počátku až do konce, tak jakž se jest dálo, zapsati, co jest komu a v čem odhádáno, i s tím, co jest komu dáno, i s tím, co jest po odhádání zbylo. 8. Ale však vždy moc toho má dlužník, kdyby koli ke dskám přijel, buď jeho dobytek již odhádán neb ještě neodhádán, polože úrok, náklady a útraty u desk, dobytek svój zase zajieti, a ten jemu, když to učiní, propuštěn býti má bez otporu. 9. Má také i toto známo býti, že odhádánie zájmu neodhaduje se třetinú výš, jako se odhaduje dědictvie pro nezpravu, než miesto třetiny odhaduje se s náklady a s útratami. Neb se také ani třetinú výš nezajímá. Ačkoli ve dskách se pokládá, „že bude moci bráti v úrociech třetinú výš,“ však se proto třetinú výš ani na penězіech nebéře ani neodhaduje, než se tu jménem třetiny nákladové a útraty rozumějí. Pakli by kto chtěl třetinú výš zajímati nebo odhadovati, v zmatek i s úředníkem vejde. 10. Toto také známo jest, že, jděte súdové nebo nejděte, buď pokoj v zemi nebo válka, že se vždy komorníci od desk i na bránie i na uvázánie, i na jiných všech práv vedenie, ktož toho potřebuje a žádá, každému vydávají a vydati z práva mají. Též i úředníci menší na zvody i na odhádánie jezdie a jezditi z práva mají. 11. Neb ačkoli skrze róznice nebo jiné příhody súdové v zemi druhdy přetrženi bývají, mnohým ke zlému, a mnohým ke škodě, ješto vedlé práva vždycky jíti mají: však úřad menší, co se desk dotýče, má tak opatřen býti, aby beze všeho přetrženie tak v válku jako v pokoj před se jíti mohli, aby obyvatelé země mohli dědictvie svá, děti, ženy, domy i jiné statky své beze všie vždycky překážky opatrovati, tak jakož práva káží, aby se skrze války, búřky nebo jiné neřady žádnému nic neukracovalo, co by k opatření dědictvie, statku, dětí nebo ženy jednoho každého z práva přislušelo. 12. Nemá ještě při brání ani toto v zapomenutí zóstati, že, komuž úrok z úplna dodán nenie, by pak desieti grošóv komu nebo méně dodáno nebylo, též pro deset grošóv nebo pro jeden móž bráti svému dlužníku, jako pro celý úrok; a k tak velikým i škodám i nákladóm přiveden bude pro deset grošóv nedoložených, jako pro celý úrok, jest-li že jest prvé bráno.

26. Ktož bráti nedá.

[2]) a nedá zajímati, ten proti právu.. [16]) A král se pány má takového v svú kázeň vzieti a trestati vedlé práva. Staří tak pravie... [37]) podvoliti chtěla, kteréž já naděje nemám). — A o otboji...

1. Ktož komorníku vedlé práva zajímati chtějíciemu brání a nedá zajímati beze všie příčiny hodné, ten proti právu odboj činí, a má tu hned od komorníka z toho odboje pohnán býti, takto: *Pohánín tě Ctirade z Přimdy od najjasnějšieho kniežete a pána, pana Jiřieho českého krále, od Jana z Janovic, najvyššieho purkrabí, od Jana Tovačovského z Cimburka najvyššieho komorníka, od Jana Zajiece z Hazmburka najvyššieho sudieho, od Mikuláše z Lantštejna najvyššieho písaře královstvie českého, a ode všech úředníkóv menších desk zemských, a od toho* (ze jména od kohož béře), *od každého z desieti hřiven střiebra bez lotu, pro odboj, aby stál k svému právu na hradě Pražském na suché dni najprvé příštie.* 2. A ten póhon učině, má k úřadu desk zemských jeti a vyznánie před úředníky menšími učiniti, tak jakž se jest stalo; neb jděte súdové nebo nejděte, má komorník každého pohnati hned, ktož odboj proti brání učiní. A rok jemu má položen býti na suché dni najprv příštie. 3. A král se pány má takového vedlé práva slyšeti a súditi. A póhon z odboje móž svědčen býti před samým písařem desk, jest-li že práva nejdú; pakli jdú práva, tehdy má svědčen býti mezi jinými póhony, a má vepsán býti mezi póhonné pře, a slyšán též jako jiní póhonové, a ne prvé ani posléz (jakož to vše móž z nálezóv Červených póhonných vyhledáno býti, kdež Václav český král etc. pohánie Petra s Kosti. Staří tak pravie, jakož se to i v starých spisiech nalezá, že ktož odboj učiní, že jest statek ztratil podlé práva, jako jiný zkázce a rušitel práva a všeho dobrého obecnieho zemského.) A to má hned v suché dni najprvnější, jest-li že práva nejdú, popraveno býti. 4. Pakli by komorníka, holomka nebo póvoda zabil nebo ranil nebo okrvavil, a na ty úředníky mocí sáhl, tehdy tak staří zpravují, že by hned bez čekánie suchých dní mělo takovému na statek jeho saženo býti. 5. Ktož odboj učiní, po rozeznání odboje má to, z čehož jest pohnán, všecko k úřadu položiti; pakli nepoložie, zvedú se úředníci i s tím, ktož jest právo vedl, na dědictvie jeho, v tom,

z čehož pohnán jest. (Ale již jest i to minulo, a jsú úředníci z toho, též jako i z jiných vin vyvedeni, a práva svá všecka jsú promlčeli, aniž se na ně táhnúti mohú, leč by se k tomu země znovu podvoliti chtěla.) — A o odboji potud jest povědieno.

27. O smluvách.

(Hlavy této v I. rec. zcela není.)

1. Každý, ktož s kým smlúvu má buď věčnú neb do času řezanú cedulí na papieře nebo na pergaméně s visutými pečetmi učiněnú, buď ta smlúva ve dsky vložena nebo nebuď (neb na tom nic nenie), má obojie strana ve všem i v jednom každém artikuli dosti činiti. 2. Pakli by jeden druhému dosti neučinil v čem koli, jestliže jsú pokuty pro nezdrženie nebo dosti nečiněnie smlúvě v též smlúvě položeny, má se strana držiecie smlúvu těch pokut držeti a na stranu nedržiecí vedlé těch pokut sáhnúti. 3. Pakli by žádné pokuty v smlúvě položeno nebylo, tehdy pro dosti neučiněnie smlúvě v čemž koli, strana držiecie stranu nedržiecí má k súdu zemskému pohnati z nedrženie smlúvy, nebo z dosti neučiněnie smlúvě. (Nálezóv na to dosti jest ve dskách.) 4. Než při smluvách toto má vědieno býti, že, ktož koli smlúvě dosti nečiní, že dosti nečiněniem smlúvě každá se smlúva ruší a zdvíhá, a strana druhá, jestliže se chce súdóv zbaviti, móž také smlúvy v ničemž druhé straně nedržeti. A tak ta smlúva skrze nedrženie a jí dosti nečiněnie a pro nezachovánie vedlé nie zmine a zrušena bude. (Nález o tom v III. Planových. L. 21. v při Markéty z Seslavic a Janem Šlechticem.) 5. Zóstává také smlúva řádně učiněná a přijatá a zachovaná proti dskám. (Nález v Modrých póhonných, kdež Prokop z Prahy Mikuláše z Lobkovic pohánie.) 6. Item ktož smlúvě neotpierá o jeho věc učiněné skrze otce nebo máteř jeho, nebo jiného přietele, tu smlúvu má a povinen bude držeti, a má taková smlúva držána věčně a zachována býti. (Nález na to v při mezi Jindřichem z Stráže a Elškú z Stráže léta božieho 1475, v úterý po zvěstování panny Marie. [1475 před zvěstováním panně Marii]).

28. O otporu proti brání.

[1]) Zdá-li se pak komu, že by naň.. [12]) šíře bude povědieno (konec.)

1. Zdá-li se komu, že by naň komorník ne vedlé práva veden byl, nečině odboje, kterýmž své spravedlnosti žádný nepolepší: opatřen jest každý od těch, ktož jsú zemi české práva první nalezli, otporem, aby po zájmu ke dskám přijeda otpor brání učinil, tak jakož jeho potřeba káže. **2.** O kterýžto otpor chce-li rozeznán býti, musie ten ktož otpierá, toho komuž otpierá, k otporu pohnati, ne ten komuž se otpierá; neb ten, ktož jest bral pro úrok před otporem i po otporu (nebude-li mu úrok dáván), bude bráti, a to jemu žádným právem, žádným otporem staveno býti nemóž. **3.** Neb bránie pro každý úrok nemóž žádným otporem staveno býti, než každý přes otpor v každém úroce nezaplaceném vedlé práva a desk svých móž s komorníkem nebo mocí svú bráti (Ale o otporu potom šíře bude pověděno.) **4.** Má také věděti ten, komuž by se přihodilo, že by z odboje pohnán byl, že má úřad plný býti; nebyl-li by úřad plný, snad by ta pomoc byla jemu, že by z odboje nebyl povinen odpoviedati. (Nález v Červených póhonných, kdež Václav český král etc. poháuie Petra z Kosti.)

29. Kdež nenie co zajímati.

[7]) proti právu na zmatek s cizieho zajímal; druhým, když to dědictvie... [11]) plat má, zpustne, [22]) dno, dědictvie a grunty (konec).

Pr. Přiházie se také často, že ten, ktož pro úrok bráti chce, přijeda na dědictvie a na grunty úročníka svého, nemá co bráti. A to se přiházie dvojím obyčejem: Jedním, když ten, komuž se má bráti, srozuměje tomu, v který čas naň komorník má přiveden býti, vyžene dobytek svój na jiné grunty; s kterýchž, ač vie póvod, že jest úročníka jeho dobytek, proto jeho zajímati nesmie, neb by proti právu na zmatek i proti dskám z cizieho zajímal. (Ale ten, ktož tak shánie z svých gruntóv dobytek, lest právu dělá, a kdyby v tom shledán byl, má kázán býti vedlé panského zdánie). Druhým, když to dědictvie, na kterémž plat jest, zpustne, a od žádného se nedělá, než úlehlí a pustinú ležie. (Tu netoliko komorník, ale ani zloděj, ani smrt, obého nemilostivějšie, nemá co bráti). **1.** Proti obému toto za právo se držie, že komorník, kterýž na zájem

přijede, když nemá co zajímati, má hned panovánie miesto zájmu učiniti; a to slove jalové panovánie. A po polúletí opět má druhé panovánie jalové učiniti; a opět po polúletí třetie. **3.** A když to troje panovánie jalové dokoná, tehdy ty dědiny mají odhádány býti k dědictví tomu, ktož na nich plat má, třetinú výš, podlé desk jeho. (Dóvod toho dsky všecky a nálezóv a takových práv vedení množstvie nečíslné). A když se dlužníku tak odhádá, již miesto platu bude mieti dno, dědictvie a grunty. **4.** Aniž se kto na to obracuj, že by na sobě dluhem zapsal summú, z kteréž by úroky měl platiti, a tudy by se nadál, že naň právo k odhádání puštěno nebude, že dluhu toho ani úroka nezpravuje, a úrokóv tudy chtě zniknúti; tím sobě žádný nefolkuj, než věz, k čemu jsi se dskami podvolil a zapsal, anebo v drženie takového dědictvie po jiném vkročil, na kterémž úroci dluhem jsú zapsáni, že tomu chtěj nebo nechtěj dosti činiti musíš, a úroky klásti. Pakli jich klásti nebudeš, též na tě odhádánie vedeno bude pro dluhem zapsané úroky, jakoby trhem se zpravú byli zapsáni, i se všemi úroky zadržalými, kromě třetiny výš. (Dóvod toho v III. Ondřejových A. 7. Albrecht Ojieř; a v Bielých póhonných, kdež Jan Mandelík pohánie Václava z Jilmanic; a v IV. Ondřejových L. 2. v při mezi týmž Ondřejem z Těšínova a synem jeho a Václavem z Rastel.)

30. Bránie a uvázánie s komorníkem v čem jedno k druhému podobno jest, a v čem se dělí.

[13]) Ještě v tom spolčie, že komorníku .. [34]) neb kdež nic nenie tu ani smrt nebéře. [43]) na uvázánie nebo na zájem dává. Jest ještě, i tento [67]) při práviech zemských mysliti, neb netoliko . . .

Pr. Aby světleje a zřetedlněje i bránie i uvázánie s komorníkem poznáno býti mohlo, skrze obého rozdiel a spolčenie a jednoho k druhému přirovnánie zřetedlněje oznámím. **1.** V tom jednostajné jest uvázánie s brániem, že tak ten ktož se chce uvázati, jako ten ktož chce s komorníkem bráti, musie uručiti; onenno, že se právě uvazovati, a tento, že právě bude bráti. **2.** A jakž k brání od desk výpis se dává, též i k uvázání

3. Opět, ani bránie ani uvázánie obecné bez komorníka býti nemóž, leč by kto zvláštní zápis ve dskách měl, aby „mohl bráti nebo se uvázati mocí svú bez komorníka“; k takovému braní a uvázání nenie potřebie komorníka. 4. Ještě, uvázánie s bráníem to společnie mají, že obé móž na zmatek, a obé ne na zmatek učiněno býti. 5. Ještě v tom spolčie, že komorníku na obém ztrava, póvod a obroky dány mají býti, a zase má k úřadu komorník i po brání i po uvázání od póvoda doveden býti. 6. A obého, tak bránie jako uvázánie, komorník, když se zase vrátí, hned u desk má vyznánie učiniti, a má se i uvázánie i bránie ve dsky zapsati: Uvázánie při zápisu, bránie tu, kdež se úroci kladú. 7. Nakonec, ani k uvázání ani k brání s komorníkem osobnieho u desk přiznánie toho, ktož chce právo vésti, nenie potřebie; než každý to obé móž poslem nebo služebníkem svým zjednati, jakož o tom v Čtvrtých knihách jest povědieno. To téměř jest, v čemž uvázánie s bráníem jest jednostajno. 8. Ale v tomto se dělí, že k uvázání holomka purkrabova potřebie nenie; ale bránie obecné bez něho býti nemóž. 9. Také při uvázání se nic nezajímá, ale při braní se zajímá; a uvázánie se děje v dědictvie a v grunty, v svrchky a nábytky, ale zajímají se toliko nábytci. 10. Ještě, žádnému uvázání odboj se nemóž státi, pusť kto v drženie nebo nepusť, daj se uvázati nebo nedaj; ale ktož bráti nedá, každý takový odboj činí. 11. Ještě, komorník žádného, ktož v drženie po uvázání nepustí, nepohánie, ale každého, ktož bráti nedá, z odboje hned pohánie. 12. A uvázánie se děje i v pusté i v osedlé; ale bránie nemóž než na osedlém býti (neb na pustém a na opuštěném nenie co bráti, a kdež nic nenie, tu ani smrt nebéře). 13. Ještě, po žádném uvázání panovánie komorník nedělá, ale po každém brání, kdež co nenie bráti, komorník panuje (jakož prvé jest povědieno). 14. Také žádné uvázánie k odhádání nepřicházie, ale každé bránie, kdež co nenie bráti, k odhádání dědičnému přivedeno bývá. 15. A po brání navracují se zase nákladové i útraty, ale po uvázání sami nákladové. 16. A věz, že se jménem nákladóv ve dskách jiného nic nemiení, než to což se k úřadu na uvázánie nebo na zájem dává, a při zájmu ještě nadto ztrava, (jakož svrchu jest povědieno). 17. Jest ještě i tento rozdiel mezi uvázáníem a bráníem, že když bráti nedadie, bývá z toho póhon

z odboje a ze škod (tak jakož již povědieno jest); ale když po uvázání v drženie pustiti nechtie, na to ne póhon, než list obranní od desk vycházie. **18.** Také ten, ktož otpor proti brání vloží, móž jemu přes otpor znovu, kolikrátž toho potřebie jest, bráno býti; ale když se uvázání otpor vloží, přes ten otpor list obranní od desk nemóže vydán býti, než súd o takový otpor znikne. **19.** Ještě, uvázánie se nemóž opakovati, ale bránie móž; neb pro žádnú věc žádný se nemóž než jednú toliko s komorníkem uvázati; poněvadž všecky dsky a všickni zápisové tak svědčie, že se má každý s jedním komorníkem uvázati; kdyby se po druhé nebo potřetie uvazoval, již by se ne s jedním komorníkem uvazoval. Než byl-li by vyveden z toho, več se jest jednú uvazoval, má z toho poháněti a súdem toho dobývati, ne podruhé se uvazovati. Ale ktož zajímá, móž, jednú zájem pro jeden úrok učině, potom i pro druhý zajímati, neb tak dsky svědčie: „Když by který úrok na který rok dán nebyl, že bude moci s jedním komorníkem v každém úroce bráti.“ **20.** A ktož se chce uvázati, musie k úřadu penieze hotové dáti; ale ktož chce s komorníkem bráti, móž miesto peněz základ u desk do dvú nedělí položiti. — Jest i jiných mnoho mezi braniem a uvázániem rozdielóv, kteréž vyhledá, ktož bude chtieti na to mysliti. (A jest i užitečné i kratochvilné o tom i o jiném při práviech zemských myšlenie, neb netoliko užitku všech a jednoho každého práva zemská slúžie, ale také i rozum ostří, i paměť tvrdí těm, ktož o nich často myslie).

31. O vinách, kteréž se propadají k úředníkóm menším.

[1*]) poněvadž jsú úředníci viny své, jako písař juxty své, promlčali; leč by to písařóm pomohlo, že jsú se o to proti vyšším úředníkóm pokusiti nesměli; neb jsú to tuze, aby o juxty žádný nestál, zapověděli a to pod ztraceniem úřadu, sami toliko úředníci větší. — A o zájmu...

1. Viny za starých (jakož se to po dskách, a zvláště póhonných shledává) byly jsú veliké k úředníkóm menším; neb ktož jest koli koho ze škod pohonil, z malých nebo velikých, a ty na pohnaném obdržal, to jest póvodu pohnaný dáti musil, a k úřadu úředníkóm menším tolikéž. **2.** Ale již takové viny všecky netbanlivostí úředníkóv jsú zminuly, a od žádného se

neberú, kromě té, kdež by kto z odboje pohnán byl (jakož nahoře psáno jest), a té, kdež jeden druhému póhon propúštie z desk, od kteréhož osmdesáte grošóv jedním méně berú. 3. A poněvadž se neberú již viny, zbytečné jest o nich psáti; a by se pak na ně táhnúti chtěli, darmo se potáhnú, poněvadž jsú úředníci viny své proti zemi, jako písaři juxty proti pánóm svým, promlčali. — A o zájmu a o brání s komorníkem nebo bez komorníka, o rukojmiech a o odhádání zájmu potud jest povědieno.

32. O propuštění zápisu, trhu, věna.

1) Propuštěnie jest mnohé a rozličné: Jiné jest trhu, jiné věna, 4) i z desk propuštěnie; neb nic se ve dsky.. 17) rozdiel nebo rozdělenie slove. 33) což ještě nenie.. 35) nebo jeho dědic. Pakli tomu dsky nesvědčí . . .

1. Propuštěnie z desk jest mnohé a rozličné: Jiné jest trhu, jiné věna, jiné zápisu, jiné spolku; a abych krátce pověděl všecko: Kolikero jest ve dsky kladenie, tolikero jest i z desk propuštěnie, kromě nálezóv a práv, kteráž se k věčnosti ustanovují. Neb nic se ve dsky od jeděnch druhým neklade, co by z nich zase nemohlo propuštěno býti. **2.** Ale rozličnými slovy se propuštěnie ve dskách jmenuje, vedlé zvláštnosti toho, což se propúštie; neb trh, zápis, věno a jiné k tomu podobné, když se z desk vymazuje, propuštěnie slove. **3.** A nic jiného propuštěnie nenie, než z desk toho, což ve dsky prvé vloženo jest, vymazánie a v nic obrácenie. **4.** Ale poručenstvie, ač se také od poručníkóv tomu ktož jest je zdělal, poručníky propúštie, však se častokrát odvolává, kdež ten, ktož jest poručníky dětí a statku svého zdělal, všecky nebo některé z nich zdvíhá. **5.** A když jeden druhému dědictvie své naň po otci přišlé z desk všecko propúštie, oderčenie slove; ale když sobě dielu jednoho a bratru svému druhého nechá, tehdy rozdiel nebo diel slove. A tak z toho známo jest, že se zápis propúštie, poručenstvie se odvolává, otcovský statek se nebo dělí nebo odřieká. **6.** Zápisové k propuštění z desk nejsú jednostajní; některí jsú k propuštění snadní, jiní jsú nesnadní. Zápis „s miestem“ každý k propuštění snadný jest; neb ten, ktož jest zápis „s miestem“ učinil, když chce, na miesto prázdné dolože kohož chce, móž takový zápis zkaziti. Ale zápis bez miesta, trh, spolek a jiná

ve dsky kladenie nesnadná jsú k propuštění; neb bez vóle těch, kterýmž jsú ve dsky kladena, z desk propuštěna býti nemohú. Než poručenstvie každé snadně (též jako zápis „s miestem") móž zkaženo a odvoláno býti. 7. Každé propuštěnie musie zápis nebo vklad ve dskách předjíti, a nic se z desk propustiti, odvolati ani odřieci nemóž, což by v nich prvé nebylo; neb propuštěnie jest ve dsky vložené věci a zapsané zkaženie (a nic zkaženo a zrušeno býti nemóž, což jest se ještě nestalo, a nic zdviženo, což ještě neležie a nenie). 8. Žádný také zápisu, trhu ani jiného vkladu z desk propustiti nemóž, než ten sám, komuž dsky svědčie, nebo jeho dědic. Z té příčiny i ten, kohož na prázdné miesto doloží, musí prvé v zápise státi, aby jemu dsky svědčily, a teprv zase propustiti. Pakli tomu dsky nesvědčie, ani také dědicem jest toho, komuž svědčie dsky, než od dědice právo jinak zapsané má, ten nemóž toho propúštěti; než, chce-li, móž ve dsky trhem nebo dluhem klásti. 9. Nakonec, nemóž žádnému propuštěno z desk býti než dědici nebo držiteli skutečnému toho, což jest ve dsky kladeno. — A o propuštění dosti jest povědieno.

33. O otpořiech.

7) všemu což se ve dsky móž klásti ... 15) všecko zbožie své beze všie obrany ztratí (konec).

Poněvadž mluveno jest o uvázání i o brání s komorníkem i bez komorníka, netoliko jakým se řádem a obyčejem obé konati má od počátku až do konce, ale také i skrze přirovnánie jednoho k druhému, v čem uvázánie k brání jest podobné a v čem se jedno od druhého dielí; dotčeno také jest při tom i otporu tak proti braní jako proti uvázání — ale že se otporové dále a šíře ztahují, než k brání a k uvázání toliko, (neb všemu, což se ve dsky od koho móž klásti, móž otpor vložen býti, netoliko uvázání a brání): z té příčiny užitečné se zdá, již o otpořiech k zprávě sprostných a k obraně spravedlivých mluviti, aby uměli spravedlnosti svých právem hájiti proti těm, kteříž desk a práva zle užívati k svému zisku s škodú spravedlivých smějí. Malá věc, a mnoho na sobě nese! Otporem každý zbožie svého a spravedlnosti své, když jej v čas vloží, obhájí; a ktož ho v čas vložiti obmeškÁ, všicku spravedlnost, všecko dědictvie své

beze všie obrany ztratí. Neb otpor jest obecná obrana jednomu každému proti všelikému práva vedení, i proti každému ve dsky kladení. (Mnoho by bylo nálezóv na obě straně vésti, kto jsú otpory v čas kladúce, trhóm, zápisóm, smluvám a jiným ve dsky kladeniem dědictvie svého a spravedlností svých obránili, a zase mnozí, otporóv v čas nekladše, o své dědictvie a o spravedlnosti jsú přišli.)

34. Co jest otpor.

[9]) Jiní otporové nepraví a fortelní i zmateční, kteréž zlí [12]) nemají za odpor a obranu než za zlé lsti a za úklady držáni býti; [14]) neb se již toho nynie přieliš mnoho děje od chytrých a těch, kteříž.. [15]) zle a úkladně užívati smějí.) [18]) (otsúzenie boje) nesmie. [19]) aby toho komuž odpierá, podvedl a jej [23]) nepravého otporu a podvodného jest.. [24]) jako spravedlivý, ale k súdu před pány.. [27]) a jednú k němu pohnav, sebe zle svědom [30]) dává se hned pohnanému za právo.,. [32]) anebo požena k súdu z úmysla.. [33]) že se sám za lháře a za podvodníka ústy svými a dskami zřetedlně odsuzuje; [37]) toho okázati nemóž, ale ani k tomu pohnati ani pohnán jsa smie státi. A by pak.. [40]) a tudy se za to, což svrchu jest povědieno, sám odsuzuje (konec).

1. Otpor jest dědictvie, platu (a abych krátkými slovy všecko zahrnul) všeliké spravedlnosti lidské, kteráž se do desk jakýmž koli zpósobem, trhem, zápisem nebo zástavú klade, obecná obrana a nárok, kterýmž jeden každý dědictvie svého a spravedlnosti své proti každému nespravedlivému stále a světle bránie a odhajuje. **2.** Že jsem řekl v oznámení otporu, „kterýmž každý dědictvie svého a spravedlnosti své hájí“, skrze to dávám znáti otpor spravedlivý a ne zmatečný, kterýž sám má za otpor položen býti. **3.** Jiní otporové nepraví a fortelní, kteréž zlí a úkladní lidé ne k obraně spravedlnosti své, (kteréž nemají), než na zklamánie spravedlivých a ustrašenie sprostných ve dsky kladú, nemají za otpor a za obranu, než za zlú lest držáni býti, a nálezy panskými vedlé práva mají jakožto zmateční a podvodní zastavováni býti. (Neb se již toho nynie mnoho děje od těch, kteříž dobrých práv zemských a spravedlivých zle užívati smějí.) **4.** Nepravý otpor dvojím obyčejem' móž poznán býti: Jedním, když jej kto ve dsky vloží a k němu pohnati (své nespravedlivosti svědom jsa a budúcieho se odsúzenie a kázně panské boje)

nesmie; než na to jest jej toliko vložil, aby toho, komuž otpierá, v něčem podtrhl [podvedl], a jej sobě tím otporem tak k tomu přivedl, aby jej o statek vešken nebo o diel statku jeho, nebo o některaků summu připravil. Druhé znamenie nepravého otporu a zmatečného jest, když ten, ktož jest otpor vložil, požene k němu jako spravedlivý, anebo pohnán bude, ale k súdu před pány státi nesmie, ani dostáti jako nepravý. 5. A ačkoli, ktož k jiným přem požena několikrát k súdu nestoje, zase móž o túž věc pohnati, však tomu, ktož jest otpor vložil, a jednú k tomu pohnav, nebo pohnán jsa, sebe zle svědom jsa, k súdu státi nesměl, po druhé k témuž otporu pohoniti spravedlivě právo zemské brání, než dává se hned tomu, ktož k súdu stojí, za právo. 6. Protož každý otporník nepravý, kterýž, otpor vlože, k němu pohnati nesmie, anebo požena anebo pohnán jsa, k súdu, z úmysla, moha a maje státi, nestojí, toto znaj a věz, že se sám ne póhonem nebo nestániem svým, ústy svými a dskami zřetedlně odsuzuje; neb každý svój otpor, kterýž do desk klade, těmito slovy zavierá: *To chce okázati před pány, když mu toho potřebie bude.* A tak se zavázav, netoliko toho okázati nemóž, k čemuž se jest dskami zavázal, ale ani k tomu pohnati nesmie; a by pak pohnal nebo pohnán byl, tehdy k súdu a k nálezu panskému nesmie dostáti, a tudy se a skrze to sám odsuzuje, zavázav se, „že to chce okázati před pány, když jemu toho potřebie bude, anebo když páni na súdě sednú.“ Neb každý, ktož otpor zmatečný vloží, najprvé odsúzen bude, a potom kázeň panskú trpěti musie, jakož to nálezové panští ukazují. (V IV. Ondřejových A. 28. v při mezi Čeňkem Vyšehněvským; a v III. Ondřejových B. 4. v při mezi Ofkú z Švabínova. V týchž D. 14. v při mezi Václavem Hrzániem z Harasova. Item v IV. Ondřejovych L. 8. v při, kdež Zdeněk z Koněprus etc. a jiných nálezóv mnoho.)

35. Příčina v otporu má položena býti.

7) a to jest třetí znamenie otporu nepravého a zmatečného (konec).

1. Povinen jest každý, ktož spravedlivě otpierá, otporu svého příčinu ve dskách při témž otpierání položiti. (A to jest znamenie spravedlivého a nezmatečného otporu.) 2. Ale ktož z jalova

otpierá, žádné otpieránie svého příčiny nepokládaje, ten komuž otpierá, neboj se, než jist buď, že na zklamánie tvé nebo na zmatek svój tobě otpierá, a k tomu takovému otporu nestane. (A to jest třetie znamenie otporu zmatečného.)

36. Kto má k otporu pohnati.

1. Ačkoli tak otporník, jako ten komuž otpierá, obá té moci, obá té svobody jsú, že i otporník, i ten komuž se otpierá, móž jeden druhého k otporu pohnati (onenno, aby otpor svój vedl, tento, aby spravedlnosti své bránil): však k otporu učiněnému nenie zavázán ten pohnati, komuž se otpierá, než ten sám, ktož otpierá. Dóvod toho, že každý ktož otpierá, k tomu se sám zavazuje, že to chce okázati před pány, a okázati nemóž, leč požene nebo vedlé práva pohnán jsa k súdu stane. 2. Ale držitel, kterémuž se otpierá, ten se k tomu nezavazuje a k otporu nepohoně, dědictvie své beze všie překážky přes takový otpor bezpečně držeti móže. 3. A nepožene-li ho otporník za tři léta a za osmnádcte nedělí, sám se ten otpor za nepravý odsúdí a zmine a v nic obrácen bude; žádné škody tomu na statku jeho, proti komuž jest učiněn, nepřinášeje, než ještě spravedlnosti jeho skrze nestánie otpierajícieho k svému otporu zřetedlně potvrdí. (A jistě každý člověk dobrý, kterýž otpor spravedlivý ve dsky klade, nebude póhonem meškati, své spravedlnosti svědom jsa a pravdy, než chvátati bude, aby jí obránil skrze okázánie jejie na súdu před pány. Zase, nepravý otporník k súdu nechvátá ani k póhonu, své nespravedlnosti dobře svědom jsa, kteráž, kdyby jemu na překážku nebyla, nemeškal by otporu svého, vedlé závazku svého, což by mohl najspieše, k miestu přivésti.)

37. Kto má k otporu pohnán býti.

[10]) pohnán býti; neb toho, pročež odporník odpierá, ten komuž odpierá, nemá a nedrží, a z té příčiny se k němu o to, čehož nemá. [19]) kdož dědictvie drží, vyjíti. (Ale při držení jest rozdiel, kdož zapisuje po smrti a kdož hned postupuje, prodada nebo zapíše; neb druzí po smrti prodadúce teprv postupují.) Ten pak kdož to drží, [25]) kteréž od něho máš, nařiekají, aby tě . . . [26]) v tom proti takovému každému zastal, na súdě . . . [33]) že tě má zastúpiti; [57]) rozličná zbožie a spravedlnosti . . .

1. Povědieno jest nynie, kto má k otporu pohoniti, a hned jiná otázka povstává, kto má k otporu pohnán býti. Nebo obecně při každém otporu tři se osoby sbiehají: Otpornik, kterýž otpierá; ten ktož ve dsky klade, kterémuž se otpierá; a třetí držitel, kterémuž jest ve dsky kladeno. Kto z těch má pohnati k otporu, již povědieno jest, a oznámeno že ten, kterýž otpierá; ale koho pohnati má, držitele či prodávajícieho nebo zapisujícieho, to ještě v pochybnosti jest. 2. Ta pochybnost aby také odjata byla, má vědieno býti, že držitel dědictvie, o kteréž jest róznice, nebo čehož koli jiného, má k otporu pohnán býti; neb toho dědictvie, platu nebo gruntu, pro kterýž otpornik otpierá, ten, komuž otpierá, nemá a nedrží, neb jest je prodal jinému nebo zapsal; z té příčiny k němu o to, čehož nemá, právem a súdem nemóž hleděti. A by se pak k němu právem hledělo a ustáno na něm bylo právo nebo nález byl učiněn: naň se právo vésti nemóž, než na to dědictvie, kteréž v otporu, v při a v súdu jest. Ale když držitel pohnán nebude, na dědictvie své práva vésti nedopustí. Z té příčiny póhon k otporu má ne na toho, ktož jest ve dsky kladl, ale na toho ktož dědictvie drží, vyjíti. 3. Ten pak, ktož to drží což v otporu stojí, když pohnán bude k otporu, má a povinen jest k súdu státi. Ale bez toho, od kohož jest jemu ve dsky kladeno, súditi se nemá, a zvlášť, jestli že za to zpravu má; než jakž brzo pohnán bude k otporu, daj svému zpravci úmluvu vedlé práva zemského, a v té jemu oznam, žeť to dědictvie, kteréž od něho mášʹ, nařiekají otporem nebo póhonem k otporu, aby tě v tom proti tomu ktož tebe pohánie, zastal na súdě zemském před pány. 4. Neb jest-li že úmluvy nedáš, jest-li že se tak neopatříš, a svévolně k súdu beze svého zpravce přistúpíš, a toho odsúzen budeš: svú zpravu bezpochybně ztratíš, a tu škodu sám poneseš, a tvój zpravce tobě ničímž dále povinen nebude. 5. Po dání pak úmluvy bude-li tě chtieti tvój zpravce zastúpiti v súdě, drž jej k tomu, ať se dskami zapíše, že tě má a chce bez tvé škody zastúpiti; pak-liť se nebude chtieti dskami zapsati než toliko slovy die, že tě chce zastati, dosti na tom jest. (Ale pro uvarovánie škod a zmatkóv lépe jest, aby se dskami k tomu zavázal). 6. Než proto ty, jest-li žeť se tvój zpravce tobě dskami zapíše, „že tě má v tom súdu bez tvé škody zastati“, ačs jemu i úmluvu dal, proto sám

k súdu státi neobmeškávaj, aby snad, kdyby tvój zpravce v súdu tebe nezastúpil, a ty také k súdu sám nestoje, svým nestániem zpravy své aby neztratil. Neb když úmluvu svému zpravci dáš, a on tebe v súdu zastúpiti netbá, musíš se sám o to, k čemus pohnán, nebo k čemus pohnal, súditi. A prosúdíš-li, povedeš se na svého zpravci třetinú výš, beze všech zmatkóv; pak-li vysúdíš a práv zóstaneš, o škody k svému žalobníku, kterýž jest tebe pohnal, hleděti budeš, ne k svému zpravci. (Toho všeho jest dóvod nález ve dskách Viktorinových A. 23., kdež Dobrohost z Ronšperka etc.) 7. Ještě se zase k tomu navrátím, kdež jsem řekl: „že držitel má k otporu pohnán býti". Při kteréžto řeči aby mnú žádný zklamán nebyl ani zmýlen, toto oznámím: Že při držení a při držiteli dědictvie nebo jakéž koli spravedlnosti jest rozdiel, a ne malý, než veliký a mnohý, jak jsú mnohá a rozličná ve dsky kladenie. Neb nejednú se přiházie, že někto dědictvie nebo spravedlnost cizí dskami zapíše, ale proto je sám držeti bude, než po smrti své teprv se v ní ten, komuž zapsána jest, uváže. Též také i trhem mnozí ve dsky kladú rozličná dědictvie a spravedlnosti, a teprv jich po smrti své postupují. Takovým zápisóm a trhóm ktož otpor vloží, ne toho má k otporu pohnati, komuž ve dsky vloženo jest, ani toho čekati, až držitelem bude, než toho, ktož jest zapisoval, toho, ktož jest prodával; poněvadž ještě sám toho, což jest jinému ve dsky vložil, držitelem jest. 8. A tak při jiných rozličných ve dsky kladeniech a práva vedeniech týž zpósob se zachovává; avšak vždy všecko na držiteli se zavazuje, což se póhonu dotýče netoliko k otporu, ale i jiných póhonóv všech o všeliké dědictvie, platy, nebo grunty i svrchky.

38. Kdy se otpor móž klásti, a kdy nic.

[4]) od kladenie ve dsky pořád čtúc. Než . . . [8]) aniž od úředníkóv Pražských k otporu.. [15]) nebude připuštěn (konec).

1. To při otpořiech má najprvé známo býti, že otpor proti žádnému zápisu, proti žádnému trhu, a s krátkú řečí, proti žádnému ve dsky kladení nemá vložen býti aniž móž po třech letech a po osmnádcti neděliech, od kladenie ve dsky počítajíce. 2. Než v tom času každý se opatř, ktož k čemu spravedlnost

má, aby otpieral, těch tří let a osmnádcti nedělí nepropúštěje. Zanetbá-li v tom čase otpierati, potom nebude moci, když ten čas přejde, aniž od úředníkóv menších k otporu kladení bude dopuštěn. **3.** Jiné jest o sirotku, kterýž by, let nemaje, neotpieral; ten k letóm spravedlivým přijda, móž i po letech násobně prošlých otpor klásti, a k tomu má od úředníkóv dopuštěn býti. (O tom nález v Bielých póhonných, kdež Martin Holec z Nemošic pohánie Slavaty z Chlumu.) **4.** Pakli by sirotek let spravedlivých dojda, od dosaženie let přirozených léta zemská propustil, i ten po letech propuštěných k otporu nebude připuštěn. **5.** Item otpor každému práva vedení móže vložen býti, dokudž se odhádánie nestane, též jako každému ve dsky kladení.

39. Kde a při čem otpor má kladen býti.

*) ve dsky kladení, a sám o sobě nemá...

1. Žádný nemá slepého otporu proti žádnému klásti, aniž toho úředníci dopustiti mají. A jest slepý otpor, kdež kto ve dskách zemských nebo v památných, zhola při ničemž, všem trhóm a zápisóm od někoho učiněným otpierá. Než každý otpor vedlé práva má kladen býti při trhu, při zápisu, při brání, při uvázání nebo při jiném jakémž koli ve dsky kladení neb práva vedení, a sám o sobě nemá kladen býti. **2.** Neb v takovém kladení otporu děje se lest, a držitel o dědictvie zlú lstí byl by připraven a otporník takový, právo promlče, skrze takový otpor slepý byl by zase k právu ztracenému připuštěn, kteréž jest mlčením ztratil; neb nemoha při trhu nebo při zápisu pro léta prošlá otpierati, otpierá všem trhóm a všem zápisóm vesměs otporem samotným a slepým, žádnému zvláštniemu trhu ani zápisu otpierati pro let propuštěnie zemských nemoha. (Toho nález v IV. Ondřejových L. 8. mezi Hynkem z Mečkova a Jeníkem strýcem jeho.)

40. Čemu móž a čemu nemóž otpor kladen býti.

¹) všelikému ve dsky kladení odpor vložen býti, ale ne od každého s užitkem a se ctí, než od toho.. ²) kdež by se vésti neměl, tu móž slušně

[16]) leč by se jinam uvázánie vedlo, než zápis ukazuje. [18]) a o tom. čemu móž a čemu nemóž ani má...

1. Každému trhu, každému zápisu móž i všelikému ve dsky kladení, každému práva vedení otpor vložen býti; ale ne od každého s užitkem, než od toho toliko, ktož se jistě k tomu zná, což se ve dsky klade, spravedlivým býti. 2. Žádnému nálezu panskému, žádnému zvodu po nálezu panském nebo po právu staném učiněnému, nemá otpor kladen býti (neb by tak konce v súdiech nebylo, a byl by vždy súd z súdu, jeden z druhého, nový z minulého). 3. Než toto má vymieněno býti: Vedl-li by se kto po právě staném nebo po nálezu panském, kdež by se vésti neměl, neb jakž by se vésti neměl, tu móž slušně otpor vložen býti; neb se tu právu stanému ani nálezu kmetskému neotpierá, než vedení nepravému a zmatečnému, a též odhádání. 4. Žadnému uvázání, žádnému brání s komorníkem, ktož se sám nebo jeho předek zapíše dskami, nemá vedlé práva otpor kladen býti, aniž toho úředníci dopustiti mají; leč by se komu jinde bralo, leč by se jinam uvázánie a na jiné grunty vedlo, než zápis ukazuje. Pakli by kto přes to vždy přes svój zápis uvázání nebo zájmu otpieral, takový otpor jest zmatečný a nepravý. (Toho dóvod v IV. Ondráčkových A. 28., kdež Čeněk Vyšehněvský z Barchova pohánie Petra z Nemyčevsi.) 5. Též také, když se kto rukojmiem zapíše pod uvázániem s komorníkem v statek jeho, jestliže by jich nevyvadil, uvázání jich otpierati nemá; pakli otpierá, na zmatek otpierá, a nález panský trpěti bude. (To stojí v témž nálezu.) 6. Ještě, kto by prvé dědictvie své zapsal pryč, a potom odpor proti témuž dědictví vložil a k němu pohnal: ten otpor jest zmatečný. (Nález o tom v III. knihách Ondřejových H. 21. kdež Jan z Ovesné Lhoty pohánie Zdeňka z Kojkovic.) 7. Též také i ten otpor jest na zmatek, kdež kto dědictvie své prodada trhem, potom proti tomu dědictví otpor klade. (To stojí v týchž dskách D. 14. kdež Petr Řešietko pohánie Jiříka Mihule z Kotelce.) 8. Naposledy, ktož nálezu panskému dosti neučiní, a zvodu po tom nálezu nebo po odhádání učiněnému otpierá, na zmatek otpierá, a nález panský trpěti musie. (To psáno v IV. Ondřejových L. 8. kdež Zdeněk z Koněprus etc.) — Ty zmatky dobrý člověk znaje, nedopúštěj se takových otporóv, z kterýchžť by mohl jistý zmatek nalezen býti, a kteréž by

škodu, hanbu, lehkost i kázeň přinésti mohli. — A o zmatciech a o zmatečných otpořiech, a o tom, čemu nemóž ani má otpieráno býti, potud jest povědieno. (O jiných pak zmatciech mnohých v posledních knihách v nápisu zvláštniem šíře bude povědieno.)

41. Každý, ktož otpor vloží, má jej před se vésti.

[3]) na zklamánie držitelóv ve dsky [9]) Alexandra z Raténic.) — (k o n e c.)

1. Mnozí omylným troštem se kojiece, otpor bez rozmysla na zklamánie anebo na ustrašenie držitelóv ve dsky kladú, za to majíce, že jim to nic neškodí a že nejsú zavázáni vloženého otporu před se věsti. Žádný se tím omylem troštovati nedopúštěj, věda to, že každý, ktož otpor klade (jakož jest napřed povědieno) má k němu pohnati. A každý otporník z práva zavázán jest vložený otpor před se vésti. (Dóvod toho v III. Ondřejových A. 20. kdež Elška z Střížkova pohánie Alexandra z Raténic.) **2.** A každý, ktož otpor vloží, povinen jest jej před se vésti a ukázati před súdem; pakli neokáže anebo nestane, svú při ztratí, a již se jest sám odsúdil. **3.** A při otporu toto se zachovávalo, že ktož koli, buď póvod nebo pohnaný, k súdu nestojí, svú při beze všie obrany ztratí, a viece se o to súditi nemóže.

42. Zpósob a forma otporóv.

[6]) Při odpořiech má vědieno býti, že odporové vedlé práva mají přede všemi jinými póhony slyšáni ... [14]) bez žaloby čtené, ten kdož jest pohnal . . . [30]) naň vizu vložiti móže. A žádnému [38]) neb při odpořiech všeho práva a desk základové se točí.

1. *Barbora z Petrupimě otpierá proti tomu trhu, kterýž jest učinil Viecek z Slivna, a dědictví v něm jmenovanému, pravieci, že jest on Viecek toho dědictvie prodávati a ve dsky klásti neměl z té příčiny, že ona k tomu dědictví lepšie právo má nežli on Viecek, nebo kto koli jiný, po otci svém nedielném. To chce okázati před pány, když najprvé na súdě sednú.* **2.** Při otpořiech má vědieno býti, že by otporové vedlé práva měli přede všemi

jinými póhony slyšáni a rozsuzováni býti, poněvadž každý otpor tím se zavierá, „že chce to okázati otporník, když najprvé páni na súdě sednú,“ nebo „když mu toho potřebie bude“; a každý se otpor desk nebo práva vedenie dotýče. 3. Také se žádný otpor jako jiní póhonové, nevysvědčuje; a jakož se žádný nevysvědčuje, též také při žádném otporu žaloba se nezapisuje; než když strany před lavice do šrankóv vstúpie bez žaloby psané, ten ktož jest pohnal, mluví potřebu svú a dsky své ukazuje; neb každý otpor viece na spravedlivém ukázání (jako i každý súd) než na vtipném mluvení záležie. 4. Žádný také nemá otporu klásti proti žádnému ve dsky kladení, ktož žádné spravedlnosti k tomu nemá, čemuž otpierati chce, než ten sám móž slušně otpierati, ktož se zná lepší spravedlivost k čemu, než ten, ktož ve dsky klade, mieti. Ale to nemóž poznáno býti, kto jest spravedlivější, než když se nález o to stane; neb každý jednu stranu slyší, ale kmetové na súdě obě. 5. Nemóž také žádný otporu klásti po poslu ani po přieteli, než každý sám, kohož se dotýče, osobně ke dskám přijda má otpierati, (ač jest to prvé bylo za obyčej.) 6. Nálezové, kterýmiž se otpoři rozsuzují, mají psáni býti ve dskách velikých, kdež se trhové píší, jakož se z staradávna zachovává. 7. Ktož k otporu požene, má sobě roky vždy opravovati, dokudž rozsúzen nebude; pakli sobě kdy roku kdy neopraví, tehdy pohnaný naň vizu vložiti móže a jeho ze škod pohnati. 8. A žádnému k otporu pohnanému nedává se než jedno hojemstvie. 9. Žádný súd těžší a nesnadnější nenie jako otporové; neb při otpořiech všeho ve dsky kladenie, všeho práva vedenie základové se točie; a ktož všeho práva a desk od základu až na vrch nezná, těžce mu spravedlivý súd (viem co mluvím) v při otporné přijde. Neb se netoliko trhóm, zápisóm, věnóm, poručenství a jiným ve dsky kladením rozličným otporové dělají, ale také uvázáním, zájmóm, zvodóm, odhádáním a jiným práva vedením, kdež všem dskám, i všem práv vedením od kořene rozuměti musie, ktož má otpory spravedlivými súdy děliti. — A o otpořiech dosti jest povědieno.

Najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Wladislawowi, uherskému, českému ꝛc. králi, markrabí morawskému ꝛc.

O práviech země české Viktorina ze Všehrd

počínají se

KNIHY OSMÉ.

1.

[1]) V Prvních, v Druhých, Třetích knihách práce mé o súdu zemském, o póhoniech rozličných a přísahách a což k tomu přileží, dosti široce [14]) a nevelmi v práviech zběhlí zmýleni v svých jednániech a potřebách...

Sepsánie tohoto o práviech země české v Prvních, Druhých a v Třetích knihách práce mé o súdu zemském, o póhoniech rozličných, o přísahách, a což k tomu přileží, dosti široce psáno jest. V Čtvrtých, v Pátých, v Šestých a Sedmých knihách o dskách zemských, o rozličných mezi lidmi jednániech, o trziech, zástavách, zápisiech mnohých, dětí, žen i statku jich opatrování i o rozličném práva vedení skrze zvody, uvázání s komorníkem i bez komorníka, brání, odhádání, o jiných mnohých běziech, kteříž při dskách zemských a právě zemském jdú, široce dosti jest mluveno. A aby nic opuštěno nebylo, co by ke dskám dokonce přislušeti se zdálo: o menších dskách v těchto knihách Osmých psáti budu, o jich rozličných zápisiech, kteříž se v též dsky menšie nejednostajně zapisují, aby i při těch dskách dobří lidé, a nevelmi desk, řádu a práv zemských svědomí, obmeškáni skrze neznámost práv v svých jednániech a potřebách k menším dskám přislušejících nebyli. Přidám také nenic o listech, kteříž mnozí a rozliční od desk v potřebách lidských vycházejí; a zvláště o listu obranniem, kterýž se od obojích desk, velikých

i menších, když toho komu potřebie jest, bez otporu a všelikého meškánie vydává. O relaciech od súdu komornieho i purkrabových, kteréž se oboje v též dsky menšie zapisují, na běhu připomenu. Ještě o výpisiech z desk tak zmienku učiním, jak a pokud vydáváni býti mají od desk vedlé práva starodávnieho, kteréž se do dnešnieho dne zachovává. O placení od desk, co se od čeho platí a dává, když poviem, na tom psání a knihám Osmým konec učiním.

2. O menších dskách.

[1]) Staří Čechové, na kterýchž jest prvé správa země záležala, [14]) na papieře píší, opatrovati mohli [21]) nemóž do desk kladen býti.) (č. 5 v I. rec. není.) [32]) A poněvadž zapisováním, výmienkami všemi, bráním i uvázáním dsky oboje k sobě podobné jsú, zbytečná věc jest, o zápisiech desk malých tuto psáti, poněvadž .. [37]) zachovává. Protož každý .. [42]) čehož žadati bude, všecko najde. [43]) Neb již veliké dsky zápisné málo zápisóv mieti budú, poněvadž každý, by po pól země české měl, móž jí v sto kopách zapsati a moci sobě nechaje .. [47]) pod pečetí svú do kolikanádcti tisíc chce zapsati .. [61]) věčnější (konec).

1. Obyvatelé země české, páni Čechové, na kterýchž jest v ty časy správa země záležala, o dobré obecné zemské pilně jsú myslili i pracně usilovali, ne jednu stranu obce zemské a dobrého obecného opatrujíce a druhé zanedbávajíce, ale o všecko tělo země české věrně a pracně se starajíce. Bohaté dskami velikými opatřivše, chudších jsú v zapomenutí zóstaviti nechtěli, než pro zemany nebohaté, pro dědinníky i sedláky dsky zemské menšie jsú vymyslili, aby také i ti o dědinách a statciech svých, ačkoli rovných, ale však dědičných a svobodných, zřízenie učiniti a je opatrovati mohli beze všie ujmy, též jako páni a zemané bohatí. **2.** A kdež páni a zemané bohatí zbožie svá dskami velikými, zemskými, kteréž se pro věčnú paměť na pergaméně píší, opatrují, tu též aby zemané chudší dědiny a statky své dskami menšími, kteréž se na papieře píší (s menším placeniem od týchž desk) opatrovati mohli. **3.** Kterýchžto desk menších a zápisóv tentýž řád a obyčej v sloviech, v skutciech i v práva vedení jako ve dskách velikých se zachovává; tím se toliko dělí od velikých desk, že do velikých desk zbožie veliká a statkové znamenití vcházejí, a do malých statkové a dědiny rovné a malé se kladú.

4. Ještě, do velikých desk zápisných klade se dědictvie a zbožie v summách velikých (neb žádný zápis bez summy nemóž do žádných malých ani velikých desk kladen býti, jakž kto svój statek šacuje, kladú se); ale do malých desk zápisných summa sta kop grošóv výše nevcházie. 5. Naposledy, což se do velikých desk klade, tu se od každého sta kop grošóv dvanádcte grošóv českých dává, a k tomu od osoby každé po čtyřech grošiech českých; ale co se do menších desk zapisuje, tu se od každého sta kop grošóv od summy nic nebéře, než toliko od osoby každé po čtyřech grošiech českých. 6. Tím se dsky od desk, veliké zápisné od malých, dielí; jiným vším sobě podobné jsú, kromě toho, což svrchu jest povědieno, že se veliké dsky na pergaméně, menšie na papieře píší. 7. A poněvadž zapisováníem, výmienkami všemi, bráníem s komorníkem i bez komorníka, též i uvázáníem dsky oboje k sobě podobné jsú, zbytečná věc jest o zápisiech desk malých, což se toho dotýče, široce tuto psáti, poněvadž nic nového, nic neznámého se při dskách zápisných menších neděje, než to též, což se při dskách velikých zachovává, o kterýchž jest již povědieno. 8. Protož každý, ktož nápad statku svého bude chtieti dskami menšími řiediti, odeslán buď k zápisóm, kteříž se dskami velkými řiedie, do Šestých knih sepsánie tohoto k nápisu „O zápisiech nápadních“, a tu změně summu toliko, čehož hledati bude k té potřebě přislušejícieho, ač ne všecko, ale mnoho a větší diel najde. Neb již veliké dsky zápisné málo zápisóv mieti budú, poněvadž každý, by pak pól země české měl, bude-li chtieti zápis nápadní učiniti, móž jej dskami menšími ve stu kopách zapsati, a moci sobě nechaje v témž zápisu, móž kšaftem pod pečetí svú na tom do kolikanádcti tisíc chce zapsati a odkázati kterým koli osobám. (O tom nález najdeš léta božieho 1497 po sv. Jeronýmu, kdež Jan Janovský z Sútic pohánie Kateřiny z Valdeka k otporu.) 9. Při tom také i to, že každý, komuž kšaftem tak se odkáže, móž se hned na ten kšaft v to s komorníkem uvázati, nečekaje, aby mu ve dsky kšaft všel, jakož jest to týž Janovský udělal, a také týž nález to i dsky ukazují (neb což se jednomu nalezá, všem se v též při nalezá). 10. Ale poněvadž všeliký statek a zbožie, jakž koli veliké, móž ve dsky menšie ve stu kopách beze všie škody zapisújícieho i nápadníkóv jeho, též jako u veliké kla-

deno býti, nebylo by škodné, aby se též dsky menšie ne na papieře psaly jako prvé, dokudž jsú se do nich lehká dědictvie kladla, než na pergaméně, též jako se veliké dsky zápisné píší, pro větší jistotu a pevnost věčnější. — A o zápisiech nápadních do menších desk vcházejících potud jest povědieno.

3. Co se jiného v menší dsky zapisuje.

[1]) Ale že se netoliko zápisové nápadní v menšie dsky zápisné píší, ale také mnozí jiní a rozliční vkladové, z té příčiny .. [2]) lidskému a k zprávě, kteříž [21]) V též dsky menšie zapisují se škody, výbojové noční, [22]) kteréž ze dvorských desk do zemských se převodie, tu se zapisovati mají.

Pr. V menšie dsky zápisné, o kterýchž se tuto zmienka děje, netoliko se zápisové nápadní píší, ale také mnohé jiné a rozličné potřeby lidské. Z té příčiny toho všeho k naučení lidskému obecniemu i jednoho každého zvláštniemu, a k zprávě, kteříž toho potřebují, užitečné se zdá krátce dotknúti; neb i zvláštním písařem dsky menšie jsú opatřeny, kterýž od nich jméno béře a písař menších desk slove, že je píše, opatruje a registruje, v nich hledá a u nich sedá. **1.** Hned po zápisiech nápadních do desk menších smlúvy všecky kromě trhóv, spolkóv, směn nebo jiných k tomu podobných vkladóv se vpisují, a do těch desk mají pořád kladeny a pilně registrovány býti. **2.** V též dsky menšie všickni zápisové ti se klásti mají, kdež kto zavadie zase komuž koli rukojmě, jestli že by jich nevyvadil, jim statkem svým se zavazuje, aby se v týž statek jeho pro nevyvazenie z rukojemstvie s komorníkem uvázati mohli a jej držeti, a jeho tak dlúho užívati, dokavadž by z rukojemstvie, v kteréž jsú zavázáni, od něho nebo od dědicóv jeho vyvazeni nebyli, se všemi náklady a škodami pro to jakž koli vzatými, a pro nevyvazenie z podpor též. **3.** V těch a takových zápisiech někdy se dědictvie ze jména pokládá, v kteréž by se rukojmě uvázati měli; někdy se nic ze jména nepokládá, než obecným slovem všecko se dědictvie zapisujícieho krátce jmenuje, aby se pro nevyvazenie mohli uvázati v dědictvie jeho, kteréž má aneb mieti bude. (Takovými zápisy mnozí jsú se rukojmě v zbožie jistcóv a závadcí svých, nejsúce z rukojemstvie nebo z podpor vyvazeni, uvazovali, a ta jsú drželi dotud, dokudž jsú vyvazeni nebyli;

někteří jsú pak v dědictvie závadcí svých se uvázavše i dědicky je prodali, jako rukojmě Oldřicha z Mirovic Chotětice, a rukojmě Čeňka Barchovského statek jeho, a jiní mnozí rukojmě statky mnohé jistcóv svých těmi zápisy obdrževše prodávali, jakož to široce po dskách móž vyhledáno býti.) **4.** V též dsky menšie zapisují se škody komorníkem od desk ohledané, výbojové noční, zpasenie obilie a luk, lesóv zmýcenie, rybničná krádež nebo zkopánie, a jiné těm škody podobné, kteréž komorníci ohledují těm, kterýmž se dějí a ktož toho žádají a potřebují. **5.** Též i relacie práv staných v komoře před KMstí nebo před hajtmany; též relacie miestopurkrabie práv před ním ustaných, vše se v ty knihy menšie zápisné zapisují. **6.** Ještě, relacie všech odúmrtí a práv na vrch dovedených, kteréž po náleziech a po rozsúzení súdu dvorského a po na vrch práva dovedení ze dvorských desk do zemských se převodie, tu se zapisovati mají. A ty relacie činí písař desk dvorských, purkrabí své. Ale což ústaných práv jest v komoře před králem, ty činiti má jeden z pánóv nebo z vládyk, a ten ne každý, než ktož v radě královské jest; jiný žádný těch relací činiti nemá aniž móž, než ti, kteříž svrchu jsú jmenováni. **7.** Zapisují se také v též knihy poručenstvie pří, ktož své pře poručníky činí. (A lépe jest taková poručenstvie zapisovati při póhoniech pro snadnějšie k súdu nalezenie a zmatkóv uvarovánie, jakož jest i prvé povědieno.) **8.** Ještě se tu zapisují i ta poručenstvie, kteráž se z milosti královské nebo panské k póhonóm lidem dějí, aby pro nemoc nebo v zemi nepřítomnost mohli poručiti, komuž se jim zdá, kto by na miestě jich k súdu poháněli, kohož se jim zdá; a také, ktož by toho pohnal, od kohož jsú oni poručníci, aby na miestě jeho k póhonu i k súdu ne na svój než na jeho zisk i škodu stáli. **9.** Ještě se do týchž desk opoviedánie jedněch proti druhým zapisují, když sročiece se spolu anebo od úřadu nebo z rozkázánie panského státi majíce, na čas jimi samými, ne pány uložený, jedna strana stojí a druhá nestojí, a jiné věci těm podobné.

4. O dskách památných.

[3]) (Před králem Jiřím památných desk nenie žádných). V ty jsú.. [7]) rozeznáno nebylo. A obyčejně.. [19]) (neb se na papieře píší) [26]) móž z toho zemi všie i mnohým osobám zvláštním znamenité zlé přijíti...

1. Jsú ještě i jiné dsky, kteréž k menšiemu písaři přislušejí, ješto Památné slovú. Kterýchž jest za starých nebylo, než znovu začaty jsú za krále Jiřieho; před králem Jiřím památných desk nenie, co bych já věděti mohl, žádných. 2. V ty jsú se prvé žádné věci pilné, a kteréž by k věčnosti trvati měly, nezapisovali, než což do času toliko nedlúhého státi mělo, dokudž by králem nebo pány rozeznáno nebylo, aby z paměti KMsti, pánóm nebo úředníkóm, kdyby znamenáno nebylo, nevypadlo, a obyčejně to, což jest pro zavřenie práv a súdu zemského nemohlo rozsúzeno býti. A to se zapisovalo tak těmi dskami pro paměť toliko toho, což se jest potom súdem zemským konati mělo, aby v zapomenutie nevešlo. 3. Listy posielacie pilnějšie v ty dsky jsú úředníci zapisovali, svědomie také a jiné paměti, a těch velmi málo. 4. Ale nynie se v ty dsky (a neviem, kudy jest to přišlo) nálezové netoliko zvláštní, kteříž se jistých osob, ale také i obecní, kteříž se všech vóbec a země dotýčí, i jiné mnohé véci pilné a znamenité píší, a téměř, což najpilnějšieho jest a ješto by k věčnosti trvati mělo, těmi se dskami mdlými (neb se na papieře, na věci dosti nepevné, píší) upevňuje. 5. A za to mají mnozí, což se těmi dskami památnými zapíše, že jest to trvalejšie, pevnějšie a jistějšie, nežli by se dskami zemskými zapsalo. Ale nenie tak, neb dsky zemské na pergaméně se píší, ale památné na papieře, a zemské se na Karlštajně chovají; ale tyto se doma vždy u desk povalejí. (A nebude-li to jinak opatřeno, aby najméně nálezové obecní z těch desk památných na dsky pergaménové přepsány byly, móž z toho mnohým osobám zvláštním znamenité zlé přijíti; neb papier jest věc velmi mdlá, netrvalá a nepevná, ale pergamén věčná). 6. A také za starých těch desk jest, jakož jsem svrchu pověděl, nebylo. (Dóvod toho jest před očima, neb ještě i jedny knihy týchž desk památných nejsú napsány.)

5. O dskách póhonných.

[1]) menší písař, kteréž slovú póhonné.

1. Má ještě jiné dsky menší písař desk zemských úřadu svému přislušejície, kteréž slovú Póhonné. 2. Do těch se všickni

póhonové (kromě póhonóv k otporóm) k velikému i k menšiemu súdu zemskému přislušející píší. A vedlé těch póhonóv nálezové panští, staná práva, úmluvy, zvodové, panovánie a všeliká po práviech staných nebo po náleziech panských práv vedenie. 2. Ty jsú dsky póhonné staří všecky na pergaméně psali, (jakož to dnes těmi starými, žlutými a pro starost ohnilými dskami, kterýmiž se již nehýbe, než též jest jim jako mrtvým pokoj dán, móž okázáno býti.) Nynie se pak ty dsky na papieře píší. (Ale neškodilo by, kdyby ty, kteréž na papieře psány jsú, na pergamén přejaty byly; neb jest v nich velmi veliké množstvie potřebných nálezóv a přieliš užitečných, ne zvláštních toliko, ale i obecních. Z té příčiny ne zle by se stalo, kdyby ty dsky póhonné všecky na pergamén přejaty byly, a potom již aby se póhonné dsky všecky na pergaméně jakož jest za starých bylo, a ne na papieře, jakož se nynie zachovává, psali; neb papier jest velmi nepevná a nestálá věc, a tu se v póhonné dsky nálezové a rozsudkové mezi lidmi o veliké věci, a kteréž k věčnosti mezi nimi i mezi jich dětmi a budúcími trvati mají, píší, o zbožie, o dědiny, lúky, lesy, potoky, rybníky a jiné grunty a pře rozličné, o čest také a o jiná narčenie mnohá.)

6. O dskách, v kteréž se svědomie píše.

[1]) Ještě jsú jiné dsky k menšiemu písaři přislušejície, kdež se svědomie všecka zapisují, kteréž by [10]) na jinú stranu odstúpiti, [18]) než každý zvlášť, jeden po druhém, a kterýž .. [24]) druhých svědkóv napravovati; [32]) čeho zapomněl, nebo ujal, jest-li že je co mimo pravdu z zapomenutie svědka nebo z omylu písaře přidáno. [41]) učiní, má k prvniemu svědomí [43]) že Petr z Javora učiniv [49]) svědomie sám ten písař, kterýž jest je psal, nemá viece čísti, než na súdě toliko; [50]) ani jiný žádný bez něho přijíti nemohl, a všeho což jest psal, hned má zapomenúti. (Ale pohřiechu slýchá se, a často, na súdě: „Čti mi toho svědka, a tohoto nečti"; a opět: „Ne toho čti, než čti, kdež Janek svědčí," a tak dále. Proč a z které příčiny jedněch svědkóv sobě čísti nedadie, a kteréž chtie, ty čísti rozkazují, než že vědie některé svědky sobě škodně svědčiti? A toho nemohú věděti než od těch, kdož svědomie v moci své mají; neb žádný kdož sobě svědky vede, nenie tak hlúpý, kdy by jemu chtěli ne to čehož on na nich žádá, než jiné, což by k zkáze jeho pře bylo, svědčiti, aby je sobě dal sám proti sobě zapisovati; než odmiesil by je každý před svědčeniem a řekl by: „Poněvadž toho svědčiti nechceš, což já na tobě žádám, nechci také, by mi svědčil;

to čehož já na tobě nežádám; nech tak a jdi před se.“ Žádný tak zpozdilý nenie, aby chtěl k své škodě připlacovati; aniž také jest kdo tak zúfalý, aby chtěl komu bezděky svědčiti. Z toho dosti známo jest, když se kto v svých svědciech před súdem přebierá, jedny čísti rozkazuje a jiné přeskakuje, že vie co jsú jemu svědčili. Ale od svědkóv toho nevie, pro příčiny svrchu psané — neb by žádný svědka sám proti sobě vésti nechtěl — musí tedy odjinud věděti, co který svědek jeho svědčí a který k zisku a který k jeho škodě svědčí. A odkud než odtud, kdož svědomie přezvie? Ale já žádného nejmenuji, než pro opatřenie desk, v kteréž se svědomie píší, zemi všie napoviedám). Svědomie tak ve dsky zapsané .. [107]) nevěděl, co jsú jemu svědci.. [108]) má potom tomu čiež jest, kolikrát chce, čteno býti, ale jinému žádnému. A potud o dskách, v kteréž se svědomie píše.

1. Nalezají se ještě jiné dsky k menšiemu písaři přislušejície, kdež se svědomie všecka zapisují, kteréž by měly velmi pilně a věrně i psány i chovány býti, aby skrze někoho, když by to svědomie přehlédl, některé straně škoda v jeho spravedlnosti, v jeho zboží nebo i na cti znamenitá nepřišla. (Ty jak se mají psáti a jak se mají chovati, žádný netbá.) 2. Při svědomie přijímání toto se za právo drží a vždycky zachovává: Že když se píše svědomie, najprvé ten, ktož svědky vede, jakž brzo přísahu učiní, potud s nimi viece mluviti nemá, ani k nim přistúpati, než od nich jinam na jinú stranu nebo ven z světnice má odstúpiti, a s žádným nemluviti, až všickni svědomie vydadie do posledenieho. 3. Dále, když se svědomie píše, nemá při tom žádný člověk býti, než ten ktož svědčí, a ten písař, který svědomie píše, a jiný úředník žádný. 4. Nemá také svědek žádný nad-hlas svědčiti, než toliko, jakž by mohl od samého písaře slyšán býti, aniž toho kto jiný, než ten písař, kterýž píše, má poslúchati. 5. A ne všickni svědci spolu svědčiti mají, než každý zvláště a každý sám jeden po druhém; a kterýž odsvědčí, nemá k těm, kteříž jsú ještě nesvědčili, jíti, než na jinú stranu. 6. Když písař svědomie píše, nemá žádnému svědku nic namietati ani zpomienati, než tak v těch sloviech, jakž svědek mluví, má všecko psáti, nic svým rozumem nenapravuje, ani svědomie jednoho svědka k svědomí druhého skládaje nebo srovnávaje, ani po prvniem svědomí svědkóv prvních svědomie druhých svědkóv svědčeniem napravovati, než věrně a právě ta slova, jakáž každý svědek mluví, ne jiná z své hlavy nebo z retoriky psáti, ani slov jinak překládati, než tak pořád, jakž od svědka

mluviecieho slyší, psáti. 7. A má tak dlúho psáti, jak svědek dlúho chce svědčiti. A když celé svědomie dopíše, tak že již svědek nevie, co viece svědčiti, má jemu písař hned všecko jeho svědomie od počátku až do konce přečísti, a řieci jemu, aby se pamatoval a opravil a přidal, jestli že jest čeho zapomněl, nebo ujal, jestli že jest co mimo pravdu z zapomenutie svědka nebo z omylu a z nedoslyšenie písaře přidáno. A když svědek die, že jest tak, a že nemá co opravovati ani co viece svědčiti, tehdy jej má písař pryč pustiti, a jiného slyšeti, a tak až do posledniebo. 8. Pakli by který svědek po svědčení odstúpil jednú od písaře a zase se navrátě k němu chtěl svědčiti neb svědomie své opravovati, pravě, že jest ještě něčeho zapomněl, nemá po něm písař viece psáti, leč znovu přísahu učiní, ani když znovu přísahu svědek učiní, k prvniemu svědomí toho svědomie připisovati, než znovu psáti jméno a titul jeho podruhé, předlože svědomí jeho druhému, že *Petr z Žabokrk učiniv přísahu podruhé svědčil jest takto.* (To se tak od staradávna až do dneška vždycky zachovává. Pakli se kde najde svědomie podruhé k prvniemu svědomí a zvláště jiného písaře rukú připisované, anebo jedno, kteréž jest první písař psal, vymazované a druhého písaře rukú nad tím nebo na straně nebo pod tím jiné psané, co to jest, hádaj, ktož umie.) 9. Tak sepsaných svědomí ani ten písař, kterýž jest je psal, ani jiný úředník žádný nemá viece čísti, ani v ně nahlédati, ani o něm komu co praviti, než na súdu toliko. Než hned ty dsky, v kteréž jest svědomie psal, má zavřieti, schovati a zamknúti, aby ani sám ani jiný žádný k tomu bez něho ani s ním přijíti a ohledovati svědomie toho nemohl. A všeho, což jest psal po svědciech, hned má zapomenúti. 10. Co se svědomie dotýče, má vědieno býti, že se dvojím obyčejem při súdě zemském svědomie dává: Jedno osobně a ústně, když kto v laviciech nebo v šranciech stoje komu svědčí (ale to se nečasto přiházie.) Jiné, když kto u desk svědomie komu dává, kteréž se ve dsky po něm píše, a to obé nemóž bez přísahy býti. Než každý, ktož svědomie k súdu zemskému dáti má, musie přísahu prvé podle práva učiniti, a tak teprv svědčiti; jinak svědomie dávati nebude moci. (A jak mají páni, kmetové a rytieřstvo a jak lidé obecní k svědomí přísahu činiti, o tom jest psáno v Druhých knihách sepsánie

tohoto v nápisu: „O přísaze v kaple a o jiných přísahách.“) **11.** Listem žádný vedlé práva k súdu zemskému svědčiti nemóž, leč by přísahu na ten list učinil vedlé práva u desk, a ten list ve dsky, kde se svědomie píše, vložen byl. Než list ten, kterýmž by kto komu svědomie vydal, a potom by umřel, takové svědomie listovnie mrtvého člověka na súdě zemském se přijímá. Na súdě komorním svědomie listovnie pečetí zapečetěné toho, ktož svědčí, přijímá se, jakož jest při Přísahách povědieno. **12.** Při svědomiech najvětšie práce jest těm, ktož na súdu zemském své nebo cizie pře bránie. A mnoho proti svědkóm móž mluveno býti, než móž s osob jich vzato býti: A najprvé, dobrovolně-li svědčie, čili právem k svědčení připuzeni jsúce; neb proti těm, kteříž dobrovolně a bez póhonu svědčie, móž svobodně mluveno býti, a zvláště, jsú-li přátelé jeho, komuž svědčie, anebo nepřátelé toho, proti komu svědčie. Item svědčí-li jeden jinak než druhý, nebo jestli že se sám nesrovnává (neb se to druhdy štěstiem přiházie.) Móž i o zachování toho, ktož svědčí, mluveno býti; neb druhdy svědek z přiezně, z strachu, z peněz, z hněvu, z nenávisti, z přátelstvie svědčí. (Ale tomu ne hned postúpiti má, ktož se brání, neb móž přietel proti přieteli i nepřietel proti nepřieteli pravdu povědieti.) **13.** Item svědek, kterýž slyšenú řeč svědčí, ten ne za svědka má [držán] přijat býti, než za toho, kterýž řeč těch, ješto jsú nepřísahali, po zprávě mluví. Item slepé svědomie, když kto chce městem nebo obcí provoditi, pravě, že to všecko město nebo obec, nebo všecka země vie, v žádném se súdu neváží ani se přijímá, neb též řeč slyšenú rozpráví těch, kteříž jsú za to nepřisahali. Item za svědky přijaty nemohú býti děti, a kteříž let spravedlivých nemají; item žena muže majície, než svědomie panen a vdov na každém se súdu přijímá. Item dvá svědky dobrá dosti jsú; neb při svědomí ne množstvie svědkóv, ale viera nenakažená v svědectví a pravda se váží. Item svědci z domu aneb z čeledi žalobníka; item pře poručníci a kteříž mluvie od koho v té při, se nepřijímají; též i přirození přátelé toho, komuž svědčie, a jakúž koli příbuzností přirozenú spojení, a jiní těm podobní. Nakonec, žádný nemá za svědka přijat býti než ten, kterýžto svědčí, což jest očima svýma tehdáž, když se jest dálo, viděl a přítomen, když se jest stalo, osobně byl. **14.** Svědomie pak tak ve dsky zapsané nemá

žádnému čteno býti, ani tomu, ktož je sobě vede, než toliko na súdě. (A z které příčiny to jest za právo nalezeno, aby svědomie nebylo než na súdě čteno? Ne z jiné než z té, aby ten, ktož svědomie vede, nevěděl dokonce, co a jak jsú jemu svědci jeho svědčili. Než když svědomie na súdě jest přečteno, má potom tomu, čiež jest svědomie, kolikrát chce, čteno býti, ale jinému žádnému.) — A potud o dskách, v kteréž se svědomie píše a o svědciech.

7. O dskách komorničích.

[9]) na papieře píší (konec).

1. Týž písař menších desk má knihy, kteréž komorničie slovú, kdež se dědiny komorničie zapisují, kteréž oni sobě prodávají nebo po smrti dávají, kdež také sobě dluhy i ženám svým věna zapisují a kladú, a nálezové mezi nimi učinění také se v též dsky komorničie zapisují, i smlúvy jich. **2.** A od kladenie v též dsky písař menší sobě béře všecky penieze, a páni tu nic nemají; neb to naň slušie, a tak od staradávna se až do této chvíle zachovává. **3.** A též se od nich platí ode všeho, jakoby do zemských desk bylo kladeno. **4.** A ty se také na papieře píší. — A potud jest povědieno o dskách komorničích.

8. O knihách úročních.

[29]) dobré dáti (konec).

1. Nalezají se ještě jiné knihy k úřadu malého písaře přislušejície, v kteréž se úročnie a komornie penieze zapisují, kteréž sobě lidé dvakrát do roka u desk nebo jinde, kdež chtie, při sv. Jiří jednú, druhé při sv. Havle kladú. **2.** V ty se všickni starodávní i nynější platové komorní zapisují, kto komu co a z kterého zbožie platí, a kto úrok ten nebo plat komorní od desk zdvihne, také se to v týchž knihách znamenává. **3.** A ty knihy se také na papieře píší. (Ale nic by hóře nebylo, kdyby se na pergaméně psali; neb mnozí svých platóv komorních dóvodóv jiných nemají, než ty knihy, kterýmiž se tiž platové zapisují, a mnozí za našie paměti těmi samými knihami platóv

svých komorních jsú obránili i dobyli, jiných desk žádných okázati k próvodóm nebo pro starost nebo pro zapomenutie nemohše.) 3. Při týchž knihách také se píší bránie všecka a uvázánie s komorníky, den, léto, komorník, kdy, s kým, komu, a proč jest bráno nebo uvázáno, a co jest zajal i co jest utratil, též. 4. Ještě při týchž knihách toto se z práva zachovává, že se najprvé úrok položiti u desk má a vyčísti. Kterýžto úrok písař menších desk má přijímati a načtený sám stáhnúti a schovati, a tak teprv v ty knihy zapsati, kto, komu a co, odkud a z kterého zbožie klade. A potom též penieze má písař menší tomu, komuž jsú položeny, když po ně ke dskám přijde nebo posla svého pošle, sám vyčísti a vydati, a hned když vydá, napsati, komu jest je vydal. A nedostane-li se čeho, má svým doložiti; pakli co zbude, má úrok kladúciemu zase navrátiti. A zlé penieze nebo groše má jemu každý vyvrci, a on má za zlé dobré dáti. A od každého úroka, kdy se od desk zdvíhá, čtyři groše české sobě béře.

9. O registrách peněžitých a listovních.

[10]) i hanby i pekla nedobýval.

1. Poslednie z desk menšieho písaře jsú registra, kdež se peniezi zapisují, kteréž jedni druhým na zplacenie věn, nebo zástav, nebo jiných věcí k těm podobných u desk kladú. 2. Zapisují se také v týchž registrách i listové, kteréž jedni druhým v zpravě nebo jinak z jiných příčin u desk kladú.

To jsú knihy a dsky menšie, o kterýchž jest mluveno, kteréž k písaři menšiemu přislušejí, kteréž on sám sobě v své truhle zvláštní bez jiných desk chová, a sám píše i registruje. (A toho má pilen býti, by netbánlivostí a neopatrovániem týchž desk i registr lidem škody a sobě k tomu i hanby nedobyl.)

10. O knihách žalobních.

(Této hlavy celé v I. recensí není.)

1. Má ještě menší písař jedny knihy, kteréž slovú Žalobnie, do kterýchž se žaloby všecky póhonné píší z desk póhonných; neb každá žaloba vedlé práva na dvé má ve dsky zapsána býti:

Najprvé při póhonu ve dsky póhonné, (a ktož by jie tu nevložil v ty dsky při póhonu, byl by jemu póhon zdvižen.) Potom táž žaloba má z těch póhonných desk přepsána býti, tak jakž tam stojí, do žalobních knih, z kterýchž řečník v šranciech stoje žaluje a žalobu každému čte. **2.** Byly jsú za starých ještě jedny dsky, kteréž jsú sluly Ubrmanské nebo Výpovědí, latině jim řiekali Arbitriorum; v ty jsú se psaly výpovědi, kteréž jsú úředníci z podvolenie stran a z poddánie na ně činili. A ty výpovědi, kteréž jsú ubrmané mezi lidmi v krajích činili, také jsú se v ty dsky psávaly, když jsú straně obě s tú výpovédí sepsanú ke dskám přišly a toho na úředníciech žádaly. (Ale to jest již minulo; chtie raděje již súdem rozsúzováni o všecko býti.)

11. O dskách velikých zemských.

[1]) Miestopísař pak zemský, kterýž miesto najvyššieho písaře drží, nemá než dsky dvoje: Trhóvé jedny, zápisné druhé. V trhové.. [6]) nápadové zbožie dluhem.. [9]) zle bylo přepsáno. A to slove.. [12]) Kterúžto věc i spravedlivú i potřebnú a dobrú někteří mně jsú ve zlú chtěli obrátiti, že jsem čtvery dsky Ondřejovy z práva a z povinnosti opravil, ale nemohli jsú; neb dobrého člověka bóh, štěstie a jeho spravedlnost vždycky vysvobozuje a nešlechetníky čerti .. [18]) vždycky pohřížují až do pekla. [19]) A ty dsky veliké oboje vždycky od staradávna miestopísař v své moci jest sám mieval, i já; než potom po mně jinak. (Jest nález panský o tom)

1. Miestopísař pak desk zemských, kterýž jest na miestě najvyššieho písaře, nemá než dsky dvoje: Trhové jedny, Zápisné druhé, a k tomu registra obojích desk těch. **2.** V trhové dsky se píší všickni vkladové, o kterýchž jednoho každého zvlášť dotýkajíc, jest v Čtvrtých, Pátých a Šestých knihách položenie toho široce vypravováno; též nálezy obecnie všecky, též nálezy a otpory všecky. **3.** Ale v zápisné dsky toliko se nápadové dědictvie zápisného dluhem po smrti nebo hned postúpeniem, a jiní rozliční dluhové velicí nad sto kop píší. **4.** A ty oboje dsky na pergaméně se píší. **5.** Kteréžto dsky oboje se vší pilností miestopísař hned, jakž se které dokonají, má najprvé sám registrovati, a hned po kvaterniech opravovati, což by na pergamén s papieru zle bylo přepsáno od ingrossatora. A to slove korrigovati dsky. (Kterúžto věc i spravedlivú i potřebnú a dobrú někteří, tolikéž dskám

jako latině rozumějíce, jsú mně ve zlú chtěli obrátiti, že jsem čtvery dsky Ondřejovy z práva a z povinnosti opravil, a mne zle proti právu a bez slyšenie, doma proto odsuzujíce, ale nemohli jsú; neb dobrého člověka bóh, štěstie a jeho spravedlnost vždycky vysvobozuje, a zlé lidi čerti, neštěstie a jich nepravosti vždycky otsuzují a jim otplacují konečně, nebo zde nebo potom až do pekla.) 6. A ty dsky veliké oboje vždycky od staradávna miestopísař každý v své moci jest sám mieval, i já též; a jiní úředníci s tím jsú nechtěli nic mieti.

12. O registrách starosty komorničieho.

[4]) a z těch registr svých na ceduli, [9]) přepisují se (konec).

1. Starosta komorničí dvoje registra má: Jedna, kdež uvázánie a bránie s komorníkem zapisuje; v kterážto registra, když má komorníka vystrojiti na uvázánie nebo na bránie, má najprvé výpis z desk napsati, a z těch registr svých potom na ceduli, s kterúž komorníka vysielá (neb to vše jeho úřadu příležie). 2. Píše také do týchž registr všecky úmluvy, panovánie, škod ohledánie a póhony k otporóm. 3. Jiná registra má, na kteréž útoky a póhony všecky, krom póhonóv k otporóm, píše; z kterýchž registr potom ti póhonové po vrácení komorníkóv z týchž póhonóv ve dsky póhonné, o kterýchž prvé jest povědieno, přepisují se. 4. Než práce starostova jest, každá registra póhonná každých suchých dní pořád po útociech na jiná registra sepsati, z kterýchž se na pře před súdem volá, aby pře pořád slyšány byly a podlé útokóv vedlé práva, toliko znamenaje, kto koho pohánie, a nic viece. (A snad by nic neškodilo, aby v každé suché dni, všecky pře pořád napsány bývaly na arku, a na dveřiech přibyty bývaly, aby každý sobě ohledati mohl svú při, jak jest daleká nebo blízká, aby křikóv při súdě ujato bylo, a řečník i starosta i jiní úředníci aby pokoj v tom měli, na kteréž mnozí volají, chtiece věděti, brzo-li jich pře k súdu přijde, a blízká-li jest čili daleká. A když jim povědie, že je daleká, a oni na tu při odejdú od súdu, a v tom jich pře přijde, a oni ztratie, i pomlúvají bez viny úředníkóv. Ti všickni nezpósobové i jiní byli by odjati i křikové při súdu, kdyby cedule všech pří

v každé suché dní na dveřiech přibyta bývala, aby sobě svú při každý sám ohledati mohl, jak by byla daleká neb blízká.)

13. O listech, kteříž od úřadu desk zemských vycházejí.

1. Ne jedni, než mnozí, nejednostajní, než rozliční listové od úřadu zemského vycházejí. Někteří zajisté jsú, kdež kto, maje se uvázati nebo bráti s komorníkem v úroce nebo pro dluh, žádá od úřadu listu, aby napomenut byl dlužník, aby dal což dáti má, nákladóv a škod na se nedopúštěje. **2.** Jiní listové jsú, kdež jeden druhému dává rok nebo pól léta napřed věděti, chtě dědictvie své nebo plat zastavený zase vyplatiti, nebo ten, ktož jest pójčil, své penieze zase mieti. **3.** Jiní listové po dání napřed věděti roku nebo polúletie jsú, když ten kohož se dotýče, penieze u desk položí, a obsielá k nim věřitele svého, aby sroče se s ním, ke dskám zemským přijeda, své penieze bral a jemu jeho zápis z desk aby propustil. **4.** Též také k těm podobní listové k vdovám se dávají, kdež dědic nebo držitel zbožie penieze na zplacenie věna u desk položí, aby sročiece se dědic nebo držitel s vdovú, k úřadu zemskému přijeli: Vdova, aby věno své vezmúci z desk je propustila, nebo ve dsky, svú závadu spravieci, kladla. **5.** Jsú ještě i jiní listové, kteříž se od úřadu dávají na svědky, kteříž právem a póhonem k svědomí jsúce připraveni, svědčiti nechtie. **6.** Ještě jsú i jiní listové (a ti s prvními platní a potřební), kdež sirotek let přirozených dojda, k úřadu přijda žádá, aby vedlé povinnosti úřadu svého úředníci menší listem svým poručníka jeho napomenuli: Poněvadž sirotek léta má, aby jemu dědictvie jeho poručník vedlé práva hned postúpil a jej v drženie skutečné a vládnutie statku jeho pustil. **7.** Jsú i jiní mnozí listové, kteříž se dávají z rozkázánie pánóv s plného súdu, ješto těch listóv takových veliké množstvie jest podlé množstvie rozličných pří a potřeb lidských, kteréžto množstvie a ta rozličnost nemóž počtem stižena a vypsána býti; než to vše rozumem, uměniem a běhlostí miestopísaře a hotovostí jeho má dosaženo býti. Ale což obyčejných listóv jest, kteříž se od úřadu vydávají, ti téměř jsú, o kterýchž povědieno jest. **8.** Kteřížto všickni listové od úřadu zemského vycházejí pod pečetí jednoho ze tří úředníkóv: Nebo miestokomorníka, nebo miestosudieho, nebo

miestopísaře královstvie českého; a jiného úředníka menšieho žádného pečetí nemají pečetěni býti. **9.** A ti všickni listové otevření býti mají, a u prostřed listu pečeť pod písmem má přitištěna býti beze všeho osob přijímánie, tak pánu jako vládyce; neb právo zemské (jakož častokrát povědieno) všem rovné jest a jednostajné, aniž tu co pán před vládykú napřed, ani vládyka co za pánem nazad má. **10.** Ale list obranní, (o kterémž na miestě svém bude povědieno), ten se ne pod úředničí, než pod pečetí zemskú od úřadu dává. **11.** Těch všech listóv nejedna jest, ale jednoho každého jiná a jiná forma, kteréž žádné proměniti a zjinačiti neslušie, než tak zpósob a řád ten se držeti při těch listech má, jakýž jest od staradávna zóstaven, a až do dnešnieho dne zachován. Pro kterúžto příčinu, aby se to snáze mohlo bez proměněnie v své zvyklosti staré seznati, užitečné zdálo mi se pro příklad některých listóv zpósob vypsati, a zvláště těch, kteříž jsú obecnější a častěje od úřadu vycházejí.

14. List, když kto chce pro úrok bráti.

[1]) Úředníci menší desk zemských... [4]) na dědictví tvém v Libštajně pro.. [18]) kterýž jsú Čechové staří při všech věcech tak opatrní jako vážní a před nimi.. [20]) a po dnešní den oni i jiní učení a dobří lidé to držie a zachovávají, že najprvé v listu [25]) od staradávna zachovával od počátku desk a až do dnešnieho dne zachovává, tak že titul svój [30]) přijatý nemá měněn býti ani jinačen, než tak jakž jest za starých bylo, má býti zachován i v listu obranniem. [38]) jakož svrchu stojí. A mají se psáti „úředníci zemští" neb jsú jiní dvorští, a také že v úřadu zemském, ne v městském sedají k tomu také zemské statky a věci řiedie, ne městské, neb s městy nic činiti nemají. Z toho neumělost starých má i poznána i napravena býti, kteříž latině nedobře umějíc, latinské slovo dobré zle jsú v česko vykládali, tak že když latině ve dskách stojí „Pragenses", tu jsú oni na Prahu vykládali, neznajíc toho, že se tím slovem „Pragenses" ne Praha, ale všecka země česká miení. Protož ta slova ve dskách „protestatus est coram officialibus Pragensibus" takto se právě vykládají: „Přiznal se před úředníky zemskými," ne „Pražskými", aby smiešenie nerozumné lidí v blud a omyl neuvedlo, jako by co se dskami úředníci měst Pražských činiti měli. Neb úředníci Pražští jsú rozliční: Jiní v radě, kdež súdie; jiní v Šesti pániech, jiní rychtáři, jiní písaři rathauští, jiní krevní, jiní v celnici, jiní u bran; a jiní na Novém, jiní na Starém Městě, a jiných úředníkóv nižších a menších v Praze jest množstvie. A ti všickni slovú „úředníci Pražští", před kterýmiž se nic ve dsky neklade, ani se o zemské věci před nimi kdo přiznává, než

před úředníky zemskými. A mnozí lidé urození, kterýmž jsú listové přicházeli od úřadu zemského tak psaní: „Úředníci Pražští menší“ lehčili jsú sobě ty listy, vědúce, že od úředníkóv města Pražského nemají obesláni býti; jiní pak v omylu stáli a rozuměti nemohli, jací by to byli úředníci Pražští menší, od kterýchž se jim jest list stal a psal. Pro kteréhožto omylu uvarovánie i také cizieho nápisu a — by se Pražanóm což jich jest a na ně slušie, nebralo — vedlé pravého rozumu a zněnie toho slova „Pragenses“ má psáno býti ve všech listech „Úředníci menší zemští“ a ve dskách „Přiznal se před úředníky zemskými“, neb „před úředníky desk zemských“, a ne „Pražskými“; neb se tím slovem „Pragenses“ ne „Pražané“ než páni, rytieřstvo a země mienie; jakož svrchu dotčeno jest. Také se žádný z najvyšších úředníkóv nepíše úředníkem Pražským, než „královstvie českého“ jako najvyšší komorník královstvie českého, najvyšší sudí, najvyšší písař též „královstvie českého“ nebo „desk zemských“. Tehdy úředníci menší těch pánóv miesta držiece, po svých pániech, kterýchž miesta v úřadě zemském držie, psáti se mají, ne po Pražaniech, s kterými nic nemají. Ale to jest neumělostí některých písařóv zemských přišlo, kteříž jsú toho neznali, že v latinském psání jménem „Prahy“ ne „Praha“ se toliko, než všecka země česká mínie. Jest ještě druhý úřad v zemi české druhých desk, kteříž také v Praze sedie: Desk dvorských; ale však najvyšší sudí nepíše se „Pražský“ než „dvoru královského“ a jeho úředníci menší píší se „úředníci desk dvorských“, a ne „Pražští.“ A poněvadž se ti nepíší Pražskými úředníky, ješto i dóm v Praze mají, než dvorskými, spravedlivé jest, aby se úředníci zemští titulem psali svým vlastním, kterýž jim přislušie, ne cizím, kterýž se dskami nic činiti nemá, aniž k nim přislušie. Také se při těch listech.. [51]) ti titulové připadní mají ve všech listech od úřadu pocházejících i ve dskách přidáváni býti k titulóm přirozeným těch kdož ty úřady nesú. A zvlášť co se úředníkóv zemských [60]) miestokomorníka, miestosudieho nebo miestopísaře [61]) (č. 8. 9. 10. 11. v I. r e c. n e n í). [88]) komuž svědčí. Dále, vóbec při listech má vědieno býti, že téměř každé uvázánie a zvlášť kdež se kto starým zápisem chce uvázati, má list od úřadu předjíti, aby se ten mohl opatřiti, na kohož chtie komorníka vésti. Též také každé bránie, kdež jest nový držitel, má list od úřadu výstražný předjíti. Též také i to bránie kdež nikdy prvé nenie bráno, list má předjíti; než kdež se prvé s komorníkem béře a nenie držitel nový, tu listu od desk nic potřebie nenie. Ještě, každý list obranní, kdež se na věno dává, nebo list na poručníky aby sirotkóm jich dědictvie postúpili, vždycky takové listy obrannie má list výstražný od desk předjíti. Než po uvázání a po nálezu panském nenie potřebie, aby list od desk list obranní předcházel, neb onenno uvázánie, a tento úmluva a zvod předcházie. A tak se jest v takových věcech přede mnú i za mne vždycky z obyčeje, kterýž za právo jest, zachovávalo; neb před odhádániem, ačkoli úmluva, zvod a troje panovánie se děje, však proto držitele miestokomorník listem svým na dvě nedělí před odhádániem vždycky z práva obsielá. Nemá ani toto... [96]) vydáváni býti, a nemá toho žádnému [105]) s komorníkem beze všeho obsielánie. [113]) starým zápisem neuvazoval, [134]) A to se jest zachovávalo prvé až do této chvíle. — A potud o listu....

1. *Úředníci Pražští menší desk zemských. Urozenému pánu, panu Benešovi z Kolovrat. Službu svú vzkazujem. Dávámyť věděti, že Petr z Vitbachu žádal jest na nás od úřadu komorníka, chtě bráti na dědictví tvém v Zálesí pro nepoloženie úroka svatohavelského nynějšieho. My jsme to ještě na sobě zdržali do obeslánie tvého. Protož to věda opatř to, a učiň jemu, což učiniti máš vedlé desk jeho, ač se chceš škod i nákladóv uvarovati. Dán u desk zemských v Praze léta božieho 1496 v pátek před Božím Narozeniem pod pečetí Lévy z Mašťova, na miestě najvyššieho sudieho desk králóvstvie českého.* 2. Při tom listu nenic, což k zvláštnosti jeho přislušie i také což obecně k jiným všem listóm přiležie, užitečné jest povědieti. A najprvé vóbec, což se při všech listech zachovává, toto slušie věděti: Že v těch listech, kteříž od úřadu zemského vycházejí, ve všech, úředníci menší, jakož se nepodpisují obyčejem obecným listóv, kteréž sobě páni nebo zemané posielají, též se nenadpisují obyčejem královským nebo kniežetským, než starodávním obyčejem, kterýž jsú Čechové staří rozumně (jako všecko jiné,) a před nimi Řekové i Římané staří v psaní svém ke všem lidem i sami mezi sebú zachovávali, a po dnešní den oni i jiní, kteříž jich následují, lidé to držie a zachovávají, že najprvé v listu na počátku pořád píší svá jména, jmenóm těch, k kterýmž píší, vždycky je předkládajíce, by pak ciesaři, králi, kniežeti neb jakž koli urozenému pánu najchudší člověk list psal. 3. Ten obyčej starý a chvalitebný úřad zemský vždycky jest od staradávna zachovával a zachovává tak až do dnešnieho dne, že titul svój každého tituli, komuž od úřadu píší, předkládají, tak jakož zpósob listu napřed položeného ukazuje. Kterýžto obyčej starý a chvalitebný od Řekóv a od Římanóv pošlý a od starých pánóv českých přijatý má býti zachovávän i v listu obranniem, kterýž od úřadu k najvyššiemu purkrabí vycházie. Ten se jest obyčej zachovával, ale potom od nových písařóv méně učených a neběhlých to v listu obranniem toliko změněno jest, že se titul a jméno purkrabie najvyššieho tituli úřadu zemského předkládá; ale v jiných listech ve všech starý se obyčej v psání zachovává. 4. Také v těch listech úředníci menší jmény svými vlastními se nepíší aniž se psáti mají, než jménem úřadu, a to společným a nerozdielným, takto: *Úředníci menší,* jakož svrchu stojí. 5. Také

se při těch listech při všech to zachovává, že, komuž se koli od úřadu píše, kromě Kské Jsti, buď pán nebo vládyka, každému se jako jednomu, ne jako dvěma píše (jakož forma listu předložená ukazuje), a žadnému se nepíše *Vaší Milosti*, než *tobě*; neb právo zemské jest všem rovné a jednostajné. Než co se titulóv dotýče, ti se již zachovávají při listech od úřadu vycházejících jako při obecních, že se píše pánu dvakrát *pánu*, a zemanu jednú *pánu*; ale ve dskách žádný se pánem psáti nemá, než jménem pravým, křestným a příjmiem a titulem přirozeným. **6.** Co se pak titulóv případných dotýče, jako že jest někto najvyšším purkrabí, najvyšším komorníkem, najvyšším sudím, najvyšším písařem, a jiných všelikých nápisóv případných, kteříž na lidi po úřadiech jim od krále daných přicházejí: ti titulové případní mají přidáváni býti k titulóm přirozeným těch, ktož ty úřady nesú, ve všech listech od úřadu pocházejících i ve dskách; a zvláště co se úředníkóv zemských velikých i menších dotýče, to má při těch pilněje ostřieháno a zachováváno býti, aby každý takový úředník po přirozeném tituli titulem úřadu svého psán byl. **7.** Ještě, vóbec při všech listech má vědieno býti, že se při každém listu, kterýž od úřadu zemského vycházie, léto na konci a den, kdy jest a kde jest dán, píše. A k tomu každý list má pečetí jednoho ze tří úředníkóv menších zapečetěn býti, miestokomorníka, miestosudieho nebo miestopísaře. **8.** Dále, vóbec při listech má vědieno býti, že téměř každé uvázánie, a zvláště kdež se kto starým zápisem chce uvázati, má list od úřadu předjíti, aby se ten mohl opatřiti, na kohož chtie komorníka vésti. **9.** Též také každé bránie, kdež jest nový držitel, má od úřadu list výstražný předjíti. Též také i to bránie, kdež nikdy nenie prvé bráno, list má předjíti; než kdež se prvé s komorníkem béře, a nenie držitel nový, tu listu od desk nic potřebie nenie. **10.** Ještě, každý list obranní, kdež se na věno dává, nebo list na poručníky, aby sirotkóm jich dědictvie postúpili, vždycky takové listy obranní má list výstražný od desk předjíti. Než po uvázání a po nálezu panském nenie potřebie, aby list od desk list obranní předcházel; neb onenno uvázánie, a tento úmluva a zvod předcházie. **11.** A tak se jest v takových věcech přede mnú i za mne vždycky z obyčeje, kterýž za právo jest, zacho-

vávalo; neb před odhádániem, ačkoli úmluva, zvod a troje panovánie se děje, však proto držitele miestokomorník listem svým na dvě neděli před odhádániem vždycky z práva obsielá. **12.** Ještě i to, což se obecně při všech listech zachovává, kteříž se píší od úřadu k měšťanóm, k dědinníkóm nebo k jiným obecným lidem, má vědieno býti, že k těm lidem obecným úředníci píšíce, nepíší jim *služby,* než toliko: *dávámyť věděti;* ale pánóm a rytieřstvu a zemanóm *službu svú vzkazují.* **13.** Neslušie i toho v zapomenutí nechati, což ke všem listóm přiležie, že úředníci menší žádného listu povinni nejsú sami posielati ani na posly sami nakládati; než ten vezma list při úřadu, kohož se dotýče, každý sobě má posla zjednati, nebo sám list od úřadu donésti tomu, komuž svědčí. **14.** Nemá ani toho zanecháno býti při listech ani mlčeniem pominuto, že nekaždému toho žádajíciemu list se od úřadu dává, než tomu toliko, ktož potřebně a vedle práva žádá; ani o každú při, než o tu toliko, kteréž toho slušně a vedlé povinnosti úřadu menšieho nemóž odepřieno býti. Mnozí zajisté rozličných listóv od úřadu a často žádají, a k rozličným potřebám svým a přiem, ješto se to desk ani úřadu nic nedotýče; ale těm se listové od úřadu žádajícím a k těm potřebám a příhodám jich nedávají, než těm samým, ktož spravedlivě vedlé práva, řádu a obyčeje, a k tomu vedlé desk žádají. Tak žádajícím z práva listové mají od úřadu vydáváni býti beze všech otporóv i odkládánie i všelikých odtahóv, jako jiné všecko, a nemá toho žádnému otpieráno ani zbraňováno býti tak (jakož svrchu povědieno jest) žádajíciemu. **15.** Ale poněvadž dosti povědieno jest vóbec o listech, kteříž od úřadu rozličně vycházejí, jest užitečné již povědieti, co k listóm zvláště k jednomu každému přiležie. A najprvé o tom, kterýž se dává, když kto chce pro úrok s komorníkem bráti, kteréhož forma jest prvé vypsána. Při tom toto se za právo drží, že žádný nenie povinen, ani kterým právem k tomu zavázán, aby úročníka svého listem pro nedánie úroka nebo summy obsielal, neb každý bráti móž pro úrok i pro summu se uvázati s komorníkem nebo bez komorníka mocí svú, jestli že tak dsky svědčie, beze všeho obsielánie. **16.** Leč by kto novým držitelem po kúpení nebo po nápadniem zápisu toho platu byl, ten má list prvé, než by zajímal nebo se uvazoval, od úřadu vzieti. A zvláště

ktož by se chtěl něterakým starým zápisem pro summu, o kteréž držitel nevie, uvázati, nebo pro úrok, ješto jest jeho nikdy držitel neplatil, bráti. Tu jest spravedlivé, aby byl prvé listem od úřadu držitel o takové věci staré a neznámé obeslán, jakož se jest to vždycky od staradávna až do této chvíle zachovávalo, že se jest žádný starým zápisem nezpravoval, neuvazoval ani pro úrok prvé neplacený zajímal, leč jest najprvé listem od úřadu držitele vedlé práva obeslal, a úředníci menší při všech bräniech nebo uvázániech ty, kdož jsú bráti nebo se s komorníkem chtěli uvazovati, napomínali jsú, aby držitele listem od úřadu najprvé obeslali. **17.** Také ktož listem obešle, nemá bráti, leč se posel jeho zase vrátí; jinak by se mohl v tom brání zmatek státi. **18.** Ještě, v tom listu, kterýž se dává pro nezaplacenie úroka, má zejména postaveno býti, na kterých dědinách neb na kterém zboží ten plat jest; než summy ze jména nenie potřebie v tom listu psáti. **19.** A ačkoli žádný v úrociech zadržalých bráti nemóže, leč by komu zřetedlně dsky svědčily, aby mohl i v zadržalých úrociech bráti společně nebo rozdielně: však proto v listu často jmenovaném píše se, že *jest chtěl* tento neb tento *bráti v úroce svatojirském nebo svatohavelském, i v jiných úrociech zadržalých ve všech.* A to se jest tak zachovávalo prvé, a až do té chvíle se drží. — A potud o listu, kterýž se píše pro nezaplacenie úroka. **20.** A což o tom jest povědieno, kterýž se před bräniem dává pro úrok, to se též rozumie o tom, kterýž se před uvázániem dává pro summy nebo pro dluhu nezaplacenie. A táž jest tohoto jako prvnieho forma, když se změní, co má změnieno býti. **21.** Nakonec, každý list od úřadu pro nezaplacenie úroka nebo dluhu má držiteli dědictvie i psán i dodán býti.

15. List, kdež se rok nebo pól léta napřed věděti dává.

[24]) kde a kdy se takoví listové dávají, [37]) Než ten ktož na koho list

1. *Úředníci Pražští menší desk zemských. Urozenému pánu Jarošovi z Babic. Službu svú vzkazujem. Dávámyť věděti, že Jaroslav z Pětichvost žádal jest na nás od úřadu, abychom tě listem našim obeslali, žeť dává pól léta napřed věděti, chtě, aby od něho plat svój v Babicieeh, kterýž's jemu dskami zastavil, zase vyplatil, tak*

jakož o tom dsky plněje svědčie. Ty, věda to, opatř se v tom, aby jemu učinil, což učiniti máš vedlé desk jeho, řádu a práva zemského, ač se chceš škod i nákladóv uvarovati Dán u desk léta etc. pod pečetí Alše z Košetic, miestokomorníka královstvie českého. **2.** A táž forma listu, když ten, ktož jest zastavil, chce zase svój plat nebo dědictvie vyplatiti, změniec, což má změněno býti. **3.** Při takových listech toto má najprvé známo býti, že, ktož chce napřed pól léta dáti věděti, má se v tom při svém zápisu tak jakž dsky svědčie, zachovati; neb ne na každý čas móž se dáti pól léta nebo rok napřed věděti, leč by ve dskách zřetedlně stálo, že „bude moci své vyplatiti, dada pól léta nebo rok napřed věděti když koli.“ Než kdež stojí ve dskách, že má „dáti pól léta napřed věděti, při sv. Jiří nebo při sv. Havle“, tu nemóž jindy dáno býti pól léta napřed věděti, než na ten den sv. Jiřie nebo na den sv. Havla, a okolo těch rokóv dvě neděli napřed nebo dvě neděli potom. Prvé ani posléz nemóž býti vedlé práva; než to, což povědieno jest, za právo se drží. **4.** A ačkoli ve všech listech od úřadu zemského pocházejících má dátum psáno býti, kde a kdy se dávají, však při těchto listech, kdež se rok nebo pól léta napřed věděti dává, to má pilněje zachováváno býti, aby nebylo opuštěno; neb skrze opuštěnie toho hned zmatek, hned súd, hned róznice a z toho i škody mezi stranami zniknú. A pro jiné příčiny mnohé nemá to opuštěno býti, o kterýchž pro dlúhost viece psáti nechci. **5.** Toto však nemá při těch listech zapomenuto býti, že mnozí sobě ústně dávají pól léta nebo rok napřed věděti; ale bývají o to potom mezi nimi hádky a pótky rozličné. Mnohem užitečněje jest listem to oznamovati od úřadu nežli slovy. **6.** A to takové listem od desk věděti dánie hned jakž se list napíše, má ve dsky při zápisu znamenáno býti, tu kdež sobě zastavují, kto jest a kdy a komu co dal napřed věděti. A to se z práva tak má zapisovati pro zapřenie a súdóv i róznic mezi stranami uvarovánie. **7.** Než ten, ktož na to list od úřadu béře, má to pilně opatřiti, aby toho, na koho jest vzat, týž list došel a jemu dodán byl. **8.** A móž ten list vzat býti bez přítomnosti toho, kohož se dotýče, a bez osobnieho u desk postavenie, jako jiní listové všickni. — A potud o těch listech, kdež strana straně dává napřed věděti rok nebo pól léta.

16. O listu, když po vyjití polúletie nebo roku napřed daného věděti k penězóm se obsielá ten, ktož je bráti má.

1. *Úředníci Pražští menší desk zemských. Urozenému pánu Jaroslavovi z Pětichvost. Službu svú vzkazujem. Dávámyť věděti, že Jaroš z Babic položil jest tobě penieze u desk na zplacenie platu svého v Babiciech, kterýž od něho dskami zemskými zapsaný máš. Protož, to věda, sročiece se k určenému dni, k úřadu desk zemských přijdúce, ty penieze své vězmeš, a jemu také učiníš, co učiniti máš vedlé desk a řádu zemského. Dán u desk pod pečetí Alše z Košetic na miestě najvyššieho komorníka královstvie českého, léta božieho 1496 v pátek před Novým létem.* **2.** Při tom listu najprvé má vědieno býti, že nemá od úřadu psán ani dán býti, leč prvé peniezi na výplatu u desk položeni budú. **3.** A peniezi se u desk kladú nevyčteni než zapečetěni, kteréž ne úředníci menší vyčítati mají, než ten sám, ktož jest je položil, nebo ten, komuž by to registry zemskými poručil, a jinak nic. **4.** A ty penieze písař menších desk má přijímati, zapisovati i vydávati, též jako úročnie. **5.** Ktož takový list na penieze u desk položené béře od úřadu, má při tom svój list vedlé listu úředníkóv poslati, v kterémž má rok tomu, komuž peniezi u desk ležie, položiti a oznámiti, kdy má k úřadu a ke dskám přijeti. **6.** Pakli chce a žádá toho, aby v listu úředničiem rok druhé straně byl položen, to také móž učiniti, a toho jemu úředníci menší nemají otpierati. **7.** Pakli na rok složený nebo úředníky uložený která strana ke dskám nepřijede, v ničemž nic; neb znovu sobě musie rok nebo pól léta dáti napřed věděti, anebo desk a pokut svých se držeti. A kteráž strana stane, má ten celý den vystáti, a nazajtřie móž žádati úředníkóv, aby vedlé desk komorník vydán byl, anebo jest-li jiná která pokuta, aby při té zachován byl; pakli žádné pokuty nenie, móž se opovědieti před úředníky, že stojí vedlé psánie jich. A chce-li, móž žádati, aby to stánie jeho a druhé strany nestánie dskami zapsáno pro paměť a potřebu budúcí bylo. A to úředníci každému učiniti mají.

17. O listu, kdež se věno zplacuje.

1. *Úředníci Pražští menší desk zemských. Urozené paní Adličce z Všestud, manželce někdy Mstibora z Waldeka. Službu svú vzkazu-*

jem. Dávámyť věděti, že Jan z Waldeka, dědic dědin a zbožie Waldeckého, položil jest tobě u nás při úřadu penieze na zplacenie věna tvého, kteréž dskami máš od svrchupsaného Mstibora někdy manžela tvého zapsané, tak jakož o tom též dsky zemské plněje svědčie. Protož to vědúci, sročiece se k určenému dni, ke dskám a k úřadu přijedúce, ty penieze své věnné vezmeš a jemu zase učiníš, což učiniti máš vedlé řádu a práva zemského. Dán u desk v Praze léta božieho 1497, v ten úterý po Novém letě, pod pečetí Alše z Košetic, miestokomorníka královstvie českého. **2.** Ale že o zplacování věn, jaký se při tom obyčej z práva zachovává, dosti jest povědieno v Pátých knihách v nápisu „o zplacení věn“: i z`té příčiny, aby se jedna věc dvakrát nemluvila, o tom listu, kterýž se na zplacenie od úřadu dává, nenie potřebie viece psáti.

18. List, kdež se poručníci obsielají, aby sirotkóm let došlým zbožie jich postúpili.

1. *Úředníci Pražští menší desk zemských. Urozeným pánóm Habartovi z Třebiš a Ctiradovi z Kocňovic, mocným otcóm poručním sirotków někdy Hilbranta z Payru. Službu svú vzkazujem. Dávámy vám věděti, že Filibéř z Payru, maje léta spravedlivá, námi vedlé práva zemského ohledaná a nalezená, žádal jest na nás, abychom vás listem naším od úřadu obeslali, abyšte vy jemu i bratřiem jeho mladším zbožie jich, kteréhož jste až do této chvíle poručníci byli, postúpili. My jemu toho slušně odepřieti nemohúce, tímto naším listem vás napomienámy, abyšte jemu, poněvadž léta spravedlivá má, zbožie jeho i bratří jeho mladších ještě let nemajících, vedlé práva postúpili beze všech odtahóv, pro uvarovánie škod a nákladóv mezi vámi dalších. Dán u desk na hradě Pražském léta božieho 1497 v úterý po Novém letě pod pečetí Jana z Plané, miestopísaře desk královstvie českého.* **2.** Při tom listu za právo se toto drží: Že úředníci každému sirotku let došlému toho na nich žádajíciemu list takový vydati mají, a poručníci kteříž koli, ótcem učinění, králem daní nebo příbuzenstviem v to vešlí, po takovém od úřadu obeslání mají a povinni jsú hned sirotkóm zbožie jich postúpiti, vedlé práva zemského, ničímž se nezastierajíce. **3.** Neb žádné poručenstvie déle netrvá, než do let jednoho sirotka najstaršieho, buď ten mužského pohlavie nebo žen-

ského. 4. Pakli by se tomu zbraňovali, tehdy napřed proti právu učinie, a potom od toho dne škodami budú moci vedlé práva od sirotkóv honěni býti, neb dále k držení statku sirotčieho žádného práva nemají. 5. Pakli by toho vždy učiniti nechtěli, tehdy sirotci list obranní od úřadu desk zemských vezmúcé, v zbožie své mají od najvyššieho purkrabie zemského uvedeni býti, beze všech zmatków.

19. List na svědka, když, pohnán jsa, svědčiti nechce.

[47]) aby sám toliko písař slyšal. Má také.. [66]) na úřadu slyšeti žádající má čteno svědomie býti,

1. *Úředníci Pražští menší desk zemských. Urozenému pánu Šlayborovi z Pintic. Službu svú vzkazujem. Dávámyť věděti, že KMst se pány s plného súdu zemského ráčili jsú nám rozkázati, abychom tě listem našim od úřadu obeslali, kdežs pohnán od Plika Antišnoble z Varóv, aby jemu vedlé práva svědomie vydal, čehož by v při jeho svědom byl. Ale tys toho učiniti zanetbal. Král JMst a páni tobě rozkazují, aby tomu, k čemuž .právem a póhonem připraven jsi, dosti vedlé práva učinil, a svědomie Antišnoblovi, kteréhož na tobě žádá, aby vydal, a to konečně v úterý najprv příští, ničímž se nevymlúvaje. Pakli toho neučiníš, a jemu svědomie nevydáš, a on pro tvé nesvědčenie které škody vezme, věz, že těch škod všech na tobě a na statku tvém vedlé práva bude moci postihnúti. Dán na hradě Pražském léta božieho 1497, v středu před božím křtěniem, pod pečetí Václava z Březnice, písaře desk královstvie českého.* 2. Mnoho takových listóv vycházie na svědky, a téměř znamenitější každý po póhonu nechce svědčiti, než po listu. (Ale má vědieno býti, že jsú takoví listové noví a za mne začatí, o kterýchž jsú staří nic nevěděli, než po póhonu vedlé práva každý musel svědčiti, věz nebo nevěz). 3. Ti listové z rozkázánie KMsti a pánóv dávají se již od úřadu let od osmi; a netoliko se dávají, když páni na súdě sedie, ale také u desk dole kromě súdu, když toho komu potřebie jest. (Neb to obecnie rozkázánie KMsti a panóv jest, ačkoli dskami zapsáno nenie). 4. Po tom listu každý zavázán jest svědčiti; pakli by nesvědčil, co má jemu z toho přijíti, to konec listu svrchu psaného uka-

zuje. **5.** Také při tom toto se zachovává, že, ktož koli pohnán jsa k svědčení, svědčí po póhonu, ten od svědomie má zaplatiti, ktož pohánie; ale ktož po listu svědčí, ten sám od svého svědčenie má zaplatiti. **6.** A také, ktož koho k svědomí požene, tehdy na ten rok, k kterémuž jest pohnal, má sám státi, a pohnané tu najda, má jim oznámiti, co na nich žádá, a k úřadu s nimi přijíti. Pakli sám požena nestane, tehdy pohnaní nejsú povinni jemu svědčiti, poněvadž nevědie co, aniž má na ně list svrchupsaný dán býti od úřadu; poněvadž jest jimi nic nesešlo, než tím samým, ktož jest jich pohnal. Chce-li pak, aby mu svědčili, má jich znovu k svědomí pohnati; neb list ne na každého se dává k svědomí pohnaného, než na toho toliko, ktož, pohnán jsa, nestojí, nebo stoje svědčiti nechce. **7.** Také s svědky po přísaze učiněné ten, ktož je vede, nemá viece nic mluviti, ani jim co zpomienati; a chtěl-li by co mluviti, toho jemu úředníci menší nemají dopustiti. Než dokudž přísahy svědci neučinie, móž s nimi mluviti i jim zpomienati a je pamatovati, co jemu svědčiti mají. Než po přísaze má od nich hned odstúpiti, a s nimi nic dále mluviti nemá. **8.** A svědci ti spolu přísahu učiniti mnozí pojednú mohú, ale svědčiti spolu nemohú, než každý zvláště, pořád po jednom až do posledniého (jakož o tom již psáno jest při dskách, v kteréž se svědomie píší,) a to ne nad hlas, než aby sám toliko písař slyšal, v ucho. Má také písař, kterýž svědomie píše, ne tak, jakž chce, ale tak jakž svědci pravie, po nich psáti, nic neopravuje z sebe, tref se svědomie jich nebo netref, buď k rozumu nebo nebuď. A má ta slova, kteráž svědek každý praví a ne jiná, tak pořád jakž praví a ne jinak psáti, ani jednoho svědka s druhým má srovnávati ani co zpomienati, než mlče a pilně poslúchaje, to což oni vyznávají, psáti. **9.** A když dosvědčí svědek, tak že dí: *již já viec nejsem svědom*, tehdy písař má každému svědku svědomie přečísti, aby rozuměl, tak-li jest psáno, jakž jest svědčil, čili jinak, a to slyše, aby mohl opraviti, změniti, ujieti, přičiniti, tak jakž svědom jest. **10.** Ale při tom svědčení toto má písař pilně znáti, že žádný svědek, kterýž, vyslyše své svědomie, odstúpí od písaře, nemá a nemóž v ničemž svého svědomie opravovati, ani co k tomu dále připisovati, aniž k tomu vedlé práva dopuštěn býti. Než chce-li co ještě svědčiti, má znovu

přísahu učiniti, a znovu má svědomie jeho podruhé samo o sobě zvláště, ne s prvním, psáno býti. **11.** Těch svědomí tak zapsaných žádný z pánóv, žádný z úředníkóv zemských sám sobě nemá ohledovati ani čísti, aniž také které straně toho na úřadu žádajície má čteno svědomie býti, než zavřené má schováno býti, až do súdu, kdež straně žádajície má bez otporu čteno býti. Než to svědomie, kteréž by na súdu zemském čteno bylo, to móž potom dole u desk nebo nahoře čteno býti, ktož by toho žádal, i z desk vypsáno. — A potud o listu na svědky a o svědomí.

20. List, kdež s plného súdu král rozkazuje někomu, aby stál, nebo páni.

1. *Úředníci Pražští menší. Urozenému pánu Niklovi z Ronšperka. Službu sví vzkazujem. Dávámyť věděti, že král JMst se pány s plného súdu tobě rozkazují, aby před JMsti na súdu zemském stál v ten úterý po suchých dnech postních najprv příštích beze všech omluv, a Fabianovi ze Erkeříc, z čehož tě viniti bude,*[4] *aby práv byl. To znaje, vedlé rozkázánie krále JMsti a pánóv a psanie našeho tak se zachováš. Dán na hradě Pražském léta božieho 1497, v pátek před božím křteniem, pod pečetí etc.* **2.** Při těch listech toto najprvé známo jest, že jsú noví a neobyčejní; neb vedlé práva k súdu zemskému každý obyvatel země české ne listem, než póhonem a komorníkem má připraven býti, a k žádnému obeslání státi k súdu nenie povinen listovniemu, než k póhonu samému. **3.** Aniž vedlé práva která pře na súdě zemském nepóhonná má slyšána býti, jakož to pak se často od pánóv slýchá, „že pře stranné, kteréž v úterý súdie, z milosti, ne z práva slyšie“. A poněvadž ne z práva než z milosti takové pře se súdie, tehdy žádný, ktož právem chce živ býti viece než milostí, k tomu súdu státi nenie zavázán, poněvadž se to ne z práva než z milosti děje (jakož o tom také v Prvních knihách tohoto sepsánie mého dosti jest povědieno). **4.** Než, když s volí obú stran jest, že se k tomu z dobré vóle poddadie, aby tím súdem slyšáni byli, tu jest každý takovým během k tomu súdu státi povinen, poněvadž dobrovolné podvolenie všecka práva v nic obracie. Ale kdež takového podvolenie s obú stran se nestane, tu jeden k tomu nesvoliv druhému toho žádajíciemu

a k tomu svolujíciemu, by pak byl i listem obeslán, nenie státi zavázán, ani, by pak stál, odpoviedati, na právo se odvolaje, aby k tomu právem a póhonem vedlé řádu zemského a obyčeje byl připraven. A při tom každý má zóstaven býti, neb se práva hájiti žádnému nemá ani móže od žádného.

21. List k odhádání.

[3]) k odhádání držitele zavřený bývá;

1. Všickni listové, kteříž se od úřadu dávají, otevření býti mají. **2.** Sám list, kterýmž miestokomorník obsielá k odhádání držitele dědictvie, kteréž se má odhádati, zavřený bývá; neb ten list viece se od miestokomorníka samého než od úřadu zemského dává; protož i on sám v tom listu se podpisuje, i pečetí svú ten list zavra zapečeťuje. **3.** Toho zpósob jest tento: *Urozenému pánu Janovi z Bohnic. Aleš z Košetic, miestokomorník královstvie českého. Službu svú vzkazuji. Dávámť věděti, že dědictvie tvé na Prosíku odhádati mám Janovi Štuksovi z Strašnic vedlé úřadu svého, a to konečně ve dvú nedělí od dánie listu tohoto pořád zběhlých. Ty to věda, s přátely svými na ten den tu při tom odhádání buď, neb tu také i Strašnický s přátely svými bude a já též, a dědictvie tvé vedlé práva a úřadu mého jemu odhádám. Dán v Praze u desk zemských léta božieho 1497 v pátek na božie křtěnie.* **4.** Ten list, kterýmž miestokomorník držitele obsielá, má vždycky přede dvěma nedělmi odhádánie předejíti, aby se držitel mohl v tom času přátely i jinými potřebami opatřiti. A to se za právo od staradávna až do dnešnieho dne zachovává. — Potud o listu k odhádání.

22. List obranní.

1. *Urozenému pánu, panu Janovi Jencovi z Janovic a s Pětršpurka, najvyššiemu purkrabí Pražskému, neb jeho miesto držieciemu. Úředníci menší desk zemských. Službu svú vzkazujem. Užitečné se jest nám zdálo, urozený pane, WMsti oznámiti, kterak Jan z Kútóv uvázal se jest, řád práva země české zachovav, s komorníkem v dědictvie někdy Přibíka Tluksy z Poseči, v Lautrbachu v hrad, v dvór poplužní s poplužiem, ves celú, dvory*

kmetcie s platem, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky i se vší zvolí, co k tomu přislušie, s plným panstviem, tak a v témž plném právě, jakož jemu dsky veliké zápisné od svrchupsaného Tluksy plněje svědčie. Ale že někteří práva netrpěliví, a zvláště Tiema z Perknova a Hrdibor z Vymyslova jemu v držení toho dědictvie překážku činie, VMst vedle povinnosti úřadu našeho napomínámy, abyšte VMst jej Jana z Kútóv v dědictvie svrchu psané, v Lautrbach, mocí úřadu Vašeho vedlé práva uvedli, a uvedúce jeho bránili a hájili proti každému násilnému, jakož úřad Váš káže a žádá. Dán u desk na hradě Pražském léta božieho 1497 v pátek po sv. Valentínu pod pečetí zemskú k tomuto listu s druhé strany přitištěnú.

Jan z Plané,
písař královstvie českého.

2. Tato jest forma a zpósob listu obrannieho, kterýž z desk IV. Matějových E. 28. móž vzat býti slovo od slova; v kterémžto listu, ač se koli všickni úředníci menší titulem obecným všeho úřadu píší, však se to proto z práva vždycky zachovává, že se miestopísař titulem svým a jménem přirozeným a vlastním i titulem úřadu svého v témž listu sám rukú svú podpisuje, tak jakož svrchu psaný zpósob to světleje ukazuje.

23. Nač se dává list obranní.

[3]) pustíti nechtie. A to trojím obyčejem se přiházie: [6]) neb držitele po nálezu panském toho, komuž jest přisúzeno dědictvie zvodem, v držence pustiti nechtie, kdež vdovy v dědictvie její věnné.. [21]) nápadníku po uvázání když ho v drženie pustiti nechtie; [29]) na trhy, na nálezy, na práva stanná a na jiné spósoby list obranní nevycházie; [36]) nálezem panským, na kteréžto jestli že po zvodu pustiti v drženie nechtie, [41]) nálezem přisúdí, než kdež se diel nebo polovice přisúdí některého dědictvie, tu má právo před se k odhádání vedeno býti, a prvé vyměřeno, aby ten, komuž jest přisúzeno, věděl co a pokud držeti má. Těch listóv obranních.. [58]) zpraviti mají, aby sobě,

1. List obranní od úřadu se dává z té příčiny, kdež koho v drženie dědictvie jeho dědičného, věnného nebo zástavného proti právu a spravedlnosti i dskám jeho pustiti nechtie po uvázání nebo po smrti manžela 2. A to se trojím obyčejem přiházie: Kdež dědice let došlého poručníci v dědictvie jeho dědičné, nebo držitelé dědictvie po nálezu panském toho, komuž jest přisúzeno

dědictvie, po zvodu v držesnie pustiti nechtie; a po právu staném též, (ješto toho zvodu k odhádání vésti potřebie nenie); kdež vdovy v dědictvie jejie věnné po smrti muže jejieho, kdež nápadníka nebo zápisníka, držitelé po uvázání s komorníkem nebo mocí svú bez komorníka v dědictvie jeho dědické nebo zástavné pustiti nechtie. **3.** Prvnie se zavierá v tom slově, kdež stojí: *v drženie dědictvie jeho dědičného*, a to se sirotków dotýče; druhé v tom slově *věnného*, a to vdově příležie; třetie v tom, kdež stojí *zástavného*, a to se zápisníka dotýče, kterýž peněz k tomu pójčí, a potom k tomu přijíti nemóž. A též nápadník, na kteréhož zbožie po smrti čiež koli dědicky přijde, míní se a zavierá v tom slově: *v drženie dědictvie jeho dědičného*. **4.** Sirotku list obranní má proti poručníkóm dán býti, když koli let dojde (tak jakož o letech v Pátých knihách položenie tohoto psáno jest). Nápadníku po uvázání s komorníkem nebo bez komorníka, když jeho v drženie dědictvie jemu zapsaného pustiti nechtie, a též zápisníku po uvázání; ale to nemóž prvé býti, než úplně po dvú nedělí po uvázání pořád zběhlých. Vdově se má list obranní dáti po smrti muže jejieho, když jí drženie a uvázánie věna jejieho bránie a peněz věnných jí nedadie (jakož o tom v Pátých knihách při věniech, a v Sedmých knihách při uvázání široce jest povědieno.) **5.** Na ty se věci listové obranní toliko dávají, a na jiné žádné; neb na trhy, na nálezy o penieze nebo o summy nebo o škody, na práva staná též o penieze, nebo o škody a na jiné zpósoby list obranní nevycházie, než jdú na to zvodové, póhonové a jiná práva vedenie, kteráž úředníci menší vedú a dovozují. **6.** Ale toto, co se listu obrannieho dotýče, počínají toliko úředníci menší skrze komorníka, a vedú skrze list obranní, ale dovodí a koná najvyšší purkrabí zemský mocí úřadu svého: Po nálezu, kdež kdo dědictvie obdrží nálezem panským nebo právem staným, na kteréžto jestliže jeho po zvodu pustiti nechtie, nemá práva k odhádání vésti, než má listem obranním v drženie uveden býti (jakož o tom v Druhých knihách jest povědieno a móž po dskách shledáno býti). A zvláště kdež se dědictvie všecko nebo celé nálezem přisúdí nebo ustojí; než kdež se diel nebo polovice přisúdí některého dědictvie nebo ustojí, tu, nepustie-li v drženie po zvodu, móž list obranní vyjíti krátce po každém nálezu nebo po právě staném.

7. O dědictvie, kdež se žádné peněžité summy nedotýče, kdyby po zvodu držitel v drženie pustiti nechtěl, má list obranní od úřadu dán býti, a nemá to k odhádání vedeno býti; neb každé odhádánie v peněziech a v summě jisté peněz se děje; ale kdež se dědictvie nálezem panským přisúdí, nebo právem staným ustojí, poněvadž tu žádné summy se nejmenuje peněžité, nemóž to k odhádaní a nemá vedeno býti. 8. Těch listóv obranních, kteříž se dávají od úřadu sirotkóm k jich poručníkóm, pôvodóm po nálezu k držitelóm dědictvie súdem obdrženého, vdovám na věno jich, těm, ktož se s komorníkem vedú, po uvázání: všech těch listóv rozličné a nejednostajné jsú formy, o kterýchž o všech vypisovati i dlúhá i tesklivá věc jest. Úředníci menší to, a zvláště miestopísař rozumem svým a zvyklostí práv spraviti má, aby sobě, dskám, lidem i jiným úředníkóm škody i hanby nedobyl.

24. Kdy a v který čas list obranní má dán býti.

[9]) č. 3. v I. rec. není.

1. List obranní, jakož dřieve dvú nedělí, co se uvázánie dotýče, nemá aniž móže dán býti: tak také po otporu proti uvázání učiněnému nemá žádnému vydán býti. Než nestane-li se otpor uvázání, tehdy do tří let a do osmnádcti nedělí má a móž každému po uvázání list obranní vydán býti. 2. A též vdově pro nevpuštěnie v drženie skutečné věna jejieho ve třech letech a v osmnádcti nedělích móž dán býti; než po vyjití toho času nemá ani nápadníku ani vdově vydán býti, než své věno, když z něho neupomíná, promlčí. (To psáno v III. dskách Václavových L. 26.) 3. Než sirotkóm má dán býti na poručníky, když toho požadají, po nálezu a po právě staném ve dvú nedělí po panování.

25. List obranní pod jakú pečetí má dán býti.

[2]) pod pečetí zemskú s druhé strany listu, kdež nic psáno nenie, [7]) při poručenství léto a den, kdy jest list obranní.. [14]) A to se tak od staradávna až do tohoto času zachovalo, též jako uvázánie, bránie.) [20]) ktož mocí drženie hájí, aby ,toho komuž.. [22]) beze všech otporóv a zmatkóv. (konec.)

1. Nemá list obranní od desk jinak vydán býti než pod pečetí zemskú s druhé strany toho listu, kdež nic psáno nenie, na hřbetě přitištěnú, na červeném vosku a papierem se svrchu přikrytú, má dán býti list obranní každý, ne s visutú, než přitištěnú, a má býti otevřený. 2. A jakž brzo napsán a vydán bude od desk, má hned ve dskách při zápisu, při věnu nebo při poručenství nebo jinde při jiném, po čemž se dává, léto a den, kdy jest list obranní od úřadu vyšel, znamenáno býti. 3. Kteréhož listu úředníci menší sami neposielají k najvyššiemu purkrabí, též jako jiných žádných listóv; než tomu jej v ruce dávají, kohož se dotýče, neb tomu, kohož on na miestě svém pošle (neb to móž býti bez přítomnosti osobnie u desk toho, ktož jeho žádá, a móž to každý poslem nebo listem svým zpraviti. A to se jest tak od staradávna až do tohoto času beze všeho proměněnie jako i jiné všecko zachovávalo, též jako uvázánie a bránie.) 4. Kterýžto posel, list obranní od úřadu vezma, nese jej k purkrabí najvyššiemu anebo k tomu, ktož miesto jeho drží. 5. A tu hned beze všeho meškánie holomka zemského purkrabí s svým listem dostatečným a s mocí plnú má poslati k tomu, ktož mocí v drženie pustiti nechce, aby toho, komuž se drženie hájí, v skutečné a v pravé drženie mocí úřadu svého uvedl, beze všech otporóv a zmatkóv i odkládánie všelikterakého.

26. Kto by se proti listu obranniemu a uvedení purkrabí zepřel.

[1]) Tomu a takovému uvedení skutečnému, [6]) má k němu od KMst napřed, od pánóv i ode všie země hledieno býti a naň saženo, jako na otevřeného nepřítele a zhúbci zemského a dobrého obecného rušitele a práv zemských zkázcí (a podle práv starých takový by měl statek ztratiti, jako se stalo Koldovi a jiným před ním, kteříž jsú právu odpierati směli. Neb žádný nepřítel... [13]) aby zemské dobré rušil, ale také práva, jimiž země stojí, smie kaziti, a jim se protiviti, [15]) a jich proti svévolným a zlým všem hájiti; neb když dobré obecné a zemské dobře stojí, všem vóbec i jednomu každému zvlášť dobře se děje, ale když obecné dobré se kazí a zlé stojí, všem vuobec i každému zvlášť zle se musí dieti. Z té příčiny u všech lidí... [26]) a svému dobrému předkládá.) Ale to všecko ten rozum má, ktož by se listu obranniemu, věda a rozuměje, svévolně zepřel, na toho tak má saženo býti jako na Koldu jest saženo; ale kdo by z nevědomie... [34]) ješto by se mu se nětco ne vedlé práva stalo, [36]) při tom

listu obranniem stalo, má odpuštieno.. [41]) aby uměli při nich a věděli jak se zachovati mají?

1. Po listu obranniem, od desk zemských vydaném, tomu a takovému uvedení skutečnému, najvyšším purkrabím zemským učiněnému, žádný se zpierati ani otpierati žádnú mocí, žádným právem nemá, ani se o to pokúšeti má. Pakli by kto té svévolnosti býti směl a tomu by odepřel, má k němu od najvyššieho purkrabie napřed, a potom od pánóv i ode všie země (bylo-li by toho potřebie) hleděno býti, a naň saženo jako na otevřeného nepřietele a zhúbci zemského a zloděje a dobrého obecného rušitele a práv zemských zkázci. A podlé práv starých takový by měl statek ztratiti a z země vypovědien býti jako ten, kterýž jest právu otpierati směl. Neb žádný nepřietel a zhúbce tak škodný zemi nenie jako ten, ktož se netoliko o to pokúšie, aby zemské dobré svévolností svú rušil, ale také práva, jimiž země stojí od staradávna, smie kaziti a jim se protiviti, zavázán jsa právóm poddán býti a jich proti svévolným a zlým všem vedlé země hájiti, netoliko proti těm, kteří je smějí kaziti, ale proti těm také, kteříž je chtie měniti, jinačiti a převraceti, a jinak, nežli jsú od staradávna vynešena a držána, a proti těm, kteříž jich chtie ujímati. (Neb když práva zemská v své pevnosti a nepromĕnnosti jsú, i obecné zemské dobré dobře stojí, všem vóbec i jednomu každému zvláště dobře se děje; ale když obecné dobré se kazí, a zlé stojí, a práva se zemská jinačie, všem vóbec a každému zvláště zle se musí dieti. Z té příčiny u všech lidí rozumu nenakaženého požívajících, i u Turkóv a u jiných pekelníkóv, kteříž boha ani slova jeho neznají, obecné dobré zvláštniemu domáciemu a svému dobrému i všelikým užitkóm vlastním a svým se předkládá).
2. Ale což se listu obrannieho dotýče, ktož by se listu obranniemu, věda a rozuměje, svévolně zepřel, na toho má tak saženo býti mocí purkrabie najvyššieho, jakož list obranní káže a svědčí. Ale kto by z nevědomie, z nerozumu a z hlúposti listu obranniemu odepřel anebo z některé jiné spravedlivé příčiny, ješto by se jemu při tom což koli ne vedlé práva stalo, tu jest jiná pře. Jestli že by se co ne vedlé práva při tom stalo skrze omyl úředníkóv, to má súdem panským rozeznáno býti a k úředníkóm

o to hleděno. Pakli by se z nevědomie a z hlúposti co při tom listu obranniem stalo od toho, na kohož dán jest, má odpuštěno snadně a prominuto býti; neb nevědomie každý hřiech, každú vinu vymlúvá. A kto móž věděti, jak se má při tom i při jiných práva vedení zachovati, poněvadž práva od několika let a súdové jdú a nikdy se všem vóbec nečtú, aby uměli a věděli, jak se při nich a pokud zachovati mají?

27. Co má v listu obranniem ze jména státi.

[3]) v drženie pustiti nechce, aby purkrabí najvyšší věděl, [8]) ve své spravedlnosti. Má také najvyšší.. [20]) dóchody znamenité z obecnieho vybieraje úřad svój se vším dostatkem vedl, silnice opatroval, zločince vyhledával, a lidí po právě zemském jdúcích proti násilným a bezpravným aby hájil, ne z svého na to náklady dělaje, než z obecnieho. Vrch práva jest list obranní a uvedenie purkrabie zemského, kterémuž žádný odpierati nemóž, ani se o to dále súditi; leč ten kdoby chtěl to na zmatek učiniti.).

1. Má v listu obranniem zejména netoliko to dědictvie, v kteréž bezpravně pustiti nechtie, postaveno býti, ale také i ten má jmenován v témž listu býti, ktož v drženie pustiti nechce toho, ktož po právu jde a právo vedlé řádu vede, aby purkrabí najvyšší věděl, na koho mocí úřadu svého sáhnúti má a komu rozkázati, aby svévolně právu neotpieral. **2.** A také, več a v které grunty má toho, komuž se hájí drženie, uvésti, aby v ničemž obmeškán nebyl žádný v své spravedlnosti, právo veda a na to statek svój nakládaje. **3.** Má také najvyšší purkrabí každého listem obranním v drženie uvedeného mocí svú proti všeliké moci bezpravné brániti, neb jest k tomu z práva zavázán, a má pro takovú potřebu i pro jiné zemské potřeby k jeho úřadu příslušejície dvořany a služebníky chovati, aby mohl každého svévolného zkrotiti. (Neb na to a pro to od starých králóv a od země české zbožie znamenitá k úřadu purkrabstvie najvyššieho jsú obrácena, aby úřadu tomu purkrabí mohl dosti učiniti, jakož to ve dskách móž nalezeno býti. Kteréžto zbožie k úřadu purkrabskému ne pro purkrabí jsú, aby on toho sám k své libosti užíval, obrátili, ale pro zemské a obecné dobré, aby on ty dóchody z obecnieho vybieraje, úřad svój se vším dostatkem vedl, silnice opatroval, zločince vyhledávati kázal a nad nimi popravovati, a lidí po právě zemském jdúcích proti

násilným a bezprávným aby hájil, a mocí svú aby je v skutečné drženie po právě uvodil, ne z svého na to náklady dělaje než z obecnieho. Z té příčiny i na hradě Pražském sedí a z práva seděti má, aby k němu snadný a ustavičný přístup v potřebách lidských mohl býti. Vrch práva jest list obranní a uvedenie v dědictvie purkrabím zemským, kterémuž žádný otpierati nemóž, ani se o to dále súditi, leč ten, ktož by chtěl to na zmatek učiniti). — A potud o listu obranniem i o jiných listech.

28. O pečeti zemské.

(Hlavy této v I. recensí celkem není.)

Pečeť zemská, kterúž miestopísař v své moci má a k tomu pól třetie kopy grošóv platu ukázaného, ne od toho slove, jakoby jie země v potřebách obecniech užívala, aby to pečetí tvrzeno bylo, co by se zemského dobrého vně nebo doma v zemi jednalo, než od toho slove, že jie úřad zemský při dskách, při listech a při komorníciech užívá. A z té příčiny i při menším písaři v moci jeho zóstává, aby jie k listóm obranním užíval, a komorníkóm aby ji dával, a k výpisóm komorničím, kteříž se z desk komorničích k potřebám jich pod zemskú pečetí vydávají, aby ji přitískal. Od toho zemská slove; neb věci zemské, kteréž se v zemi jednají, ty se dskami, a kteréž se vně pósobie, ty se majestátem královským tvrdie. — A o pečeti zemské potud.

29. O výpisiech z desk.

[1]) Výpisu žádného písař zemský bezdečně.. [7]) k práva vedení, neb jsú rozliční... [16]) zachovati (konec).

1. Výpisu žádného miestopísař ani menší písař desk bezděčně a z moci žádnému člověku nenie povinen vydávati. (O tom jest nález v III. dskách Václavových N. 15. *Páni vóbec nalezli.*) Než kto sobě to na králi zjedná, tomu výpis má dán býti. **2.** A ten nález se rozumie o těch výpisiech, kteříž se z desk slovo od slova dávají, tak jakž dsky svědčie, ne o těch, kteříž se dávají z týchž desk k práva vedení na zvody, na uvázánie, na bránie, a jiní k těm podobní. **3.** Neb jsú rozliční výpisové, kteříž se od desk dávají: Jedni ti, o kterýchž nynie povědieno jest; jiní, kdež se na uvázánie, na bránie, na zvod, na úmluvy,

na panovánie a na jiná práv vedenie výpisové dávají; (neb se žádné právo od úřadu zemského bez výpisu nevede). O kterýchžto výpisiech tuto se nic psáti nebude, aniž jest potřebie, neb jest o nich při každém práva vedení dosti povědieno; než o těch výpisiech, o kterýchž nález svrchu psaný zní, nenie nepotřebné psáti, aby lidé znáti mohli, co se při tom z práva má zachovati. **4.** Žádného výpisu z desk nemají úředníci žádnému člověku, chudému ani bohatému, dáti bez rozkázánie královského nebo s plného súdu panského bez relátora zvláštnieho. Pakli by to který učinil, v pokutu najtěžší upadne. Z té příčiny před každým výpisem z desk píší se tato slova: *Vypsáno z desk zemských z rozkázánie královského* nebo *panského* etc. a při tom posel od KMsti nebo od pánóv, a k tomu rok a den. **5.** Toho jsú však vždycky svobodu písaři od staradávna měli, že jsú sobě nálezy panské obecnie i zvláštnie vypisovali svobodně, aby se v svých úřadiech i jiné lidi uměli spraviti, co jest za právo, a co nic.

30. Jakým obyčejem výpisové z desk mají býti vydáváni.

[13]) nebo do zemí okolních. Dávají se také i ne k súdu, než k jiným potřebám .. [23]) od KMsti byl jest ke dskám Albrecht Kostka z Postupic, mincmajstr na Horách Kutných etc., od JMKské jsa k tomu zvláště vyslaný leta Božieho 1497 v tu neděli po Božiem křtění. [26]) tu moc mají páni v plném súdu mieti, všickni spolu, a jiný žádný kmet ani úředník najvyšší té moci nemají, aby tak dskami vládli. A kteříž se výpisové v zemi dávají, ti mají býti zavřeni a pečetí jednoho ze čtyř úředníkóv zemských menších zapečetěni, nebo dvěma, neb všemi třmi, totižto pečetí miestokomorníka, miestosudieho a miestopísaře. Ale výpisové, kteříž se ven z země dávají, ti se mají pod zemskú pečetí dávati, a jinak nic. A v každém výpisu, buď v zemi nebo ven z země, miestopísař královstvie českého má se jménem a titulem svým přirozeným i případným podepsati. (Konec.)

1. Žádný výpis z desk nemá žádnému dán býti bez rozkázánie královského nebo panského. **2.** Kromě těch výpisóv, kteříž se dávají z desk k súdu dvorskému; ti mají každému, a vždycky bez vědomie královského i panského, dáváni býti a beze všech pečetí, než toliko když se v nich písař zemský rukú svú podpíše. Ale nemají po komž koli ke dskám dvorským posieláni býti takoví výpisové, než po komorníku zemském nebo

dvorském, anebo též po ingrossatorovi, nebo po registratorovi desk zemských. A ten každý výpis má v ruce úředníkóv dvorských dodán býti, a na každém má s druhé strany napsáno býti, koho se dotýče. **3.** Dávají se také výpisové k jiným súdóm kterýmž koli v zemi české; dávají se také i ven z země, jako do Moravy, nebo do zemí okolních k českému království příslušejících, jakož jest Levlaróm dán výpis závazku zemského, kterýmž jsú též Levláry v službu a v obranu svú vzali. **4.** Dávají se také i ne k súdu než k jiným potřebám pro radu, aby se uměli zpraviti, ktož toho potřebují, z kteréž koli příčiny. **5.** Ale při těch při všech výpisiech musí býti rozkázánie královské nebo panské a relátor, a to rozkázánie i relátor, den a rok, má při každém z svrchu psaných výpisóv napsáno býti takto: *Vypsáno z desk zemských z rozkázánie najjasnějšího kniežete a pána, pana Jiřího českého krále. Posel od KMsti ke dskám byl jest Petr z Šumburka z pánóv od JMKské jsa k tomu zvláště vyslaný, léta božieho 1467 v tu neděli po Božiem křtění.* **6.** Když krále v zemi nenie (kterýž móž rozkázati komuž chce a kdy chce výpisy kteréž koli z desk dáti), tu moc mají páni, dániem však královským, na plném súdu mieti všickni spolu, a jiný žádný kmet. **7.** Při každém výpisu z desk má se miestopísař rukú svú podepsati, pro příčiny rozličné.

31. O odúmrtech.

[21]) A ty takové odúmrtí, KMst móž dáti komuž chce, beze všech rad, chudému jako bohatému, jakož to dskami dvorskými i zemskými móž široce provedeno býti. [26]) jakož jest od staradávna vždycky zachováváno. (Nález na to III. Venceslai J. 11 v při Hynčíka etc. a Beneše Čerta z Hořovic, a jiných nálezóv starších i potomních viece).

1. Poněvadž jest o všech dskách zemských mluveno, potřebie jest i o dskách manských nebo dvorských pověděti, ač ty dsky i svój úřad i své úředníky dvorské i svój dóm od desk zemských rozdílnie mají a ke dskám zemským nepříslušejí. **2.** Ty dsky dvorské jsú dvoje nebo troje: Jedny, v kterýchž manové dědictvie svá manská jedni druhým prodávají, trhem kladú, a také, kdež jedni druhým dedictvie manská zastavují, věnují, a jiné vklady dělají; item, kdež dědictvie svá manská jedni

druhým po smrti své zapisují, zápisy nápadní dělajíce. Jiné jsú, kdež se výprosy odúmrtí královových a nápadóv rozličných na KMst připadajících zapisují, když KMst odúmrť některú na JMst přišlú komu ráčí dáti, anebo nápad který, kdyby kdo proti zemi nebo proti KMsti učinil a statek takového pro ten účinek na JMKskú by připadl. Ty odúmrtí a taković nápadové na KMst přišlí v ty dsky vedlé řádu a práva staroďávnieho se zapisují. 3. Při těch dskách má toto vědieno býti, že žádný man nemóž zástavú, zápisem ani věnem ve dsky manské klásti, než s povolením královským. 4. Co se pak odúmrtí dotýče, všecky odúmrtí právem starodávním a najstarším, když kto bez dědicóv umře a dědictvie svého žádnému nezapíše, na Kskú Mst beze všeho zmatku přicházejí, a na přátely nic, leč by nedielní byli. 5. A ty takové odúmrti KMst móž dáti komuž chce a komuž se JMKské zdá, beze všech rad, chudému jako bohatému, jakož to dskami dvorskými i zemskými široce přieliš a slunce světleje móž provedeno býti. 6. Než což se nápadóv pro viny dotýče, kteréž pro účinek proti zemi spáchaný statkové a dědictvie lidí živých na KMst přicházejí, těch KMst nemá žádným osobám zvláštním dávati, než s radú panskú na zemské dobré obraceti, jakož jest od staradávna vždycky zachováváno. (Nález na to III. Wenceslai J. 11. v při Hynka a Beneše Čerta, a jiných nálezóv starších i potomních viece.)

32. O placení od desk.

[1]) Každé úsilie a všelikú práci pro užitek a odplatu některakú lidé podstupují, [7]) najpilněje neslédil? Bychme.. [13]) to dvé rozdělili a roztrhli, [16]) odtud zlodějstvie, odtud falšovánie kšaftóv, mincí i přátelstvie, odtud krádežové obecní, odtud zrady, odtud královstvie nesytá a neslušná žádost od lehkých a k tomu nepřirozených lidí, [21]) žádostí cti rozum zaslepený majíce, [29]) panstvie své válkami spravedlivými rozšiřovali, okolnie země mnohé podmanivše a v služebnost věčnú je uvedše. [41]) Ale to se nynie pohřiechu tak dělí, že nemóž spojeno býti. Z kteréhožto rozdvojenie a užitečného od slušného rozvedenie dary, halafance a rozličné pocty a spolky v přech hanebné jsú se v zemi zrodily, a to u těch, kterýmiž by to mělo býti zastavováno. A za to.. [49]) roznášejí. Ale já tuto o užitcích úředníkóv všech, [54]) kteříž skrze spolky s stranami, skrze překupovánie pří, skrze halafance, dary a pocty přicházejí,

Pr. Všelikú práci s slušností spojenú pro užitek a odplatu lidé podstupují, a tím zapáleni jsúce, těžkých, tvrdých

a nebezpečných se věcí opovažují; neb nic tak přirozeného člověku nenie jako užitek. Všickni žádámy užitku a k němu taženi býváme, aniž jinak činiti žádným obyčejem móžmy; neb kto jest, ješto by se užitečného varoval? Anebo raděje kto jest, ješto by po užitečném najpilněje nestál? Bychmy jedné dobře znáti uměli, co jest užitečné! — A jakož se jest múdrým zdálo, nenie užitečné od slušného rozděleno, než jest jedno s druhým nerozdielně svázáno; tak že nic užitečné býti nemóž, co by nebylo slušné, a nic nemóž za slušné položeno býti, co by nebylo užitečné. Aniž které nakaženie mezi lidmi většie móž zniknúti, než domněnie těch, kteříž jsú to dvé rozvedli a roztrhli, jinú věc užitečnú i jinú slušnú položivše. Z kteréhožto roztrženie všecko zlé se počíná, rodí, roste i koná; odtud trávenie, odtud zlodějstva, odtud i krádežové obecní, odtud zrady, odtud zbožie a statkóv i královstvie neslušná a nenasycená žádost od lehkých a k tomu nepřirozených lidí skrze lest, úklady a trávenie králóv spravedlivých a k tomu přirozených a v královstvie řádně a z boha přišlých. Neb když lidé zlí, lakomstvím poraženi, žádostí cti přibyté rozum zaslepený majíce, to, což se zdá užitečné, zachvátie: to v mysl vezmúce, na to, což slušné jest, hned zapomienají, neznajíce toho, že jedna a rovná modla jest slušného a užitečného, kteráž obé vyměřuje, a ta jest tato. A rád bych, aby byla všem najznámějšie, aby nebo to, což se zdá užitečné, mrzké a neslušné nebylo, anebo bylo-li by mrzké a neslušné, aby se užitečným býti nezdálo. K té staří Čechové prohlédajíce, kteříž jsú země české rukú bránili a panstvie své válkami spravedlivými rozšiřovali, okolnie země mnohé v poddanost, v manstvie, služebnost věčnú je uvedše, na řád jsú (kterýmž se země v pokoj i v válku spravuje) nezapomenuli, než zemi českú a dobré zemské právy jsú hradili a ozdobovali, úředníkóm zemským najvyšším i jich náměstkóm menším užitky za práci jich s slušností spojené nalezše a ustanovivše, na kterýchž všickni úředníci přestati a dosti mieti mají. Pakli kteří na těch užitciech s slušností spojených přestati nechtie, než na větčie se užitky táhnú, ti užitečné od slušného rozdělují, a takového užitku dosáhnúce slušnost s spravedlností potracují. Kteráž, když potracena bude, i to, což se zdá užitečné a nenie, v škodu a v mrzkost obrátí,

poněvadž nic užitečné býti nemóž, což nenie slušné. Ale to jest nynie vóbec netoliko v Čechách, ale po všem světě tak rozděleno, že nemóž spojeno býti. Kteréžto rozdvojenie a užitečného od slušného rozvedenie dary, pocty a spolky v přech hanebné jest v zemi zrodilo, a to u těch, kterýmiž by to mělo býti zastavováno. A za to se styděti nechtie, na tom se postavivše, že žádný o tom nevie, kdež se velmi klamají; neb každý, ktož jim co dá, najprvé o tom sám jiným rozprávie, a ti to dále opět mezi jiné roznášejí. Ale co se vóbec po zemiech a po královstviech i po kniežetstviech i po jiných panstviech děje, toho nechaje, k užitkóm se úředníkóv desk zemských obrátím. — A tuto o užitciech úředníkóv všech, vyšších i menších, se ctí a slušností spojených mluvím, ne o užitciech od slušnosti oddielených, kteříž skrze spolky od někoho s stranami skrze překupovánie pří, skrze alafance, dary a pocty a jinak přicházejí. Kteréž, ktož přijímá, čest a slušnost pro mrzké užitky potracuje, a v úřadě žádný takový býti ani v súdě vedlé práva sedati nemá; neb ten pro dary a pro své užitky neslušné, spravedlnost obecnie i zvláštnie, bez kteréž každý súd jest nepravost, převrátí a právu dobrému rozum zlý dá. — Ale nynie k užitkóm spravedlivým s slušností spojeným se navrátím.

33. Co se jest od desk bralo za starých.

[1]) Za starých od počátku desk, což se po starých spisiech shledává, to dvé se jest bralo od kladenie ve dsky, [5]) musil dáti od desk sto gr. a tak výš nebo níž. (A to móž starým sepsániem o práviech jistě ukázáno a provedeno býti.) Ale potom jest toho práva polovice.... [21]) odpuštěno. A což se koli.. [26]) groše bielé béře, kteréž se co ve dsky klade. (A to též v starém sepsání o práviech móž nalezeno býti) [30]) kúpí, od toho béře ten i panské i písařské, kdož dsky na pargamen píše, ješto jemu říkají ingrossator. A též.. [38]) ty jsú vždycky brali miestopisaři a z práva bráti mají, poněvadž dsky úsilím písařským se konají (Než o to jsú se páni za mé paměti pokúšeli, aby i to z rukú písařóv bezpravní mocí vzali, spravedlnosti k tomu žádné nemajíce, a to jsú dovedli za Ondřejova úřadu z Tišňova). Pakli se co.. [41]) až do dnešnieho dne. Při tom toto se drží. [55]) na české groše kladlo. Ne tak, což se na zlaté klade... [56]) než pól kopy grošóv. A tak kdož za dvě stě.. [74]) než 22 gr. českých. Což se pak ve dsky.. [88]) na každé suché dni dávají (k o n e c.)

1. Když jsú se dsky najprvé nalezli, co se po starých spisiech shledává, pravie se, že se jest to dvé bralo od kladenie ve dsky, což se nynie béře; neb jsú brali od každé kopy, což kto zač kúpil, věnoval neb zastavil, groš jeden český, tak že ktož kúpil za sto kop grošóv, musil dáti od trhu do desk kladenie sto grošóv, a tak výš nebo níž. Item od každého poručníka dětí a statku brali jednu kopu grošóv, od zápisu do větších desk dvadceti grošóv od každého sta. Item od čtenie desk starších, od každého vkladu, jednu kopu grošóv. Item od propuštěnie zápisu z větších desk jednu kopu grošóv. Item od odhádánie bylo od každého sta deset kop grošóv. (A to móž starým sepsániem o práviech zemských a o dskách jistě okázáno a provedeno býti.) 2. Ale potom jest toho práva polovice ulevena, že se od kopy grošóv nebéře než pól groše českého, tak že ktož co kúpí za sto kop, nedá od desk než padesáte grošóv, a od osoby písaři čtyři groše nad to. A ještě se z toho každému milost má z práva učiniti, ktož toho žádá, bohatému i chudému (ale nejednostajně, neb chudému má viece, a bohatému méně odpuštěno býti). A pakli jest kto velmi chudý nebo sirotek nebo vdova, nemá od nie (jakož jsú staří zpravovali) nic vzato býti, než všecko jí má býti odpuštěno. A za obyčej se vracovalo každému, ktož toho žádal u desk, komuž se kladlo, od každé kopy grošóv čtyři groše. 3. A což se koli ve dsky veliké trhové klade, to vše úředníci najvyšší tří berú: Najvyšší sudí, komorník a písař, a o to se rovně dělie, kromě toho, že miestopísař od každé osoby čtyři groše béře, kteréž se co ve dsky klade, a probošt Vyšehradský též od každé kopy čtyři groše (a to též v starém sepsání o práviech móž nalezeno býti.) 4. Jiný úředník menší žádný z toho nic nemá, krom co se za deset kop grošóv českých nebo míšenských kúpí, nebo za dvadcet zlatých uherských nebo rýnských, od toho béře ten i panské i písařské, ktož dsky na pergamén píše, ješto jemu řiekají ingrossator. A též, kdež bratr od bratra za diel deset kop grošóv jakýchž koli béře; též také i od věna, a tak ode všeho jiného, od desieti kop až do jedné kopy a do jednoho groše; to vše na ingrossatora vedlé starodávnieho práva slušie. 5. Kromě také těch trhóv, kteříž se při zápisiech píší, kterýmž „juxty“ řiekají; ty jsú vždycky brali miestopísaři (ale ty jsú ne-

svorností úředníkóv za Plány písařóm odjaty, a za mé paměti páni jsú je zapoviedali za úřadu Ondřejova z Tíšňova, aby o ně po ten den žádný písař viece nestál, pod ztraceniem úřadu svého.) 6. Pakli se co ve dsky klade městu, městečku, vsi, klášteru, konventu, kolleji, [škole], špitálu nebo které koli obci nebo množství, neb také, což se koli klade kostelu, oltáři, kaple nebo k jakémuž koli záduší, tu páni od každé kopy pól groše berú; ale písař jednu kopu grošóv béře od takových všech ve dsky kladení. 7. To se tak od počátku desk zachovávalo a držalo, a trvá tak a stojí nepohnutě až do dnešnieho dne, jako i jiné všecko při právě zemském a při dskách (neb jsú práva zemská ne do času, ale k věčnosti nepohnutě od starých ustanovena, a držením skutečným potomních a mladších až do tohoto času ztvrzena, jakož to obé světle móž dskami i nálezy panskými býti okázáno.) 8. Při tom toto se drží a zachovává: Což se koli ve dsky klade, buď na české nebo na míšenské groše, tolikéž se od desk béře, když se na míšenské klade, jako by se na české groše kladlo, a to takto: Ktož co kúpí za sto kop míšenských grošóv, a tak sobě dá ve dsky klásti, dá od desk padesáte grošóv českých, a ktož co za sto kop grošóv českých kúpí, a tak sobě káže ve dsky klásti, též padesáte grošóv českých dá, jako ten, ktož ve stu kopách grošóv míšenských klade. Ne tak, což se na zlatě klade, buď uherské nebo rýnské; neb ode dvú zlatých uherských nebéře se jeden groš, než pól groše toliko, tak že ktož kúpí za dvě stě zlatých uherských, nemá od desk dáti než padesát grošóv českých, (neb vedlé práva země české zlatý uherský nemá viece platiti, než pól kopy grošóv, tehdy ode dvú set zlatých nemá než padesáte grošóv.) A tak, ktož za dvě stě zlatých uherských kúpí, tolikéž jest, jako by za sto kop grošóv českých kúpil, a ode sta kop grošóv nemá vzato býti než padesáte grošóv, tehdy ode dvú set zlatých nemá než padesáte grošóv dáno býti. A též což se na rýnské zlaté klade, od třidceti zlatých rýnských nemá dáno býti než pól šesta groše, poněvadž rýnský zlatý neplatí vedlé práva země české než dvamezcietma grošóv českých. A tak na větčiem počtu též vedlé srovnánie a učtenie zlatých rýnských na groše české, ne na míšenské. 9. Což se pak ve dsky veliké zápisné klade, to samému najvyššiemu písaři příslušie, a naň

samého to jde, a béře se, ktož zápisem svój statek ve dsky klade, od každého sta kop grošóv dvanácte grošóv, a od osob zvláště, též jakož nahoře povědieno jest. A od toho najvyšší písař má úředníka svého zvláštnieho, kterýž jeho penieze k sobě přijímá; ten slove assessor, to jest přísediecí, a slušie naň uvázánie a bránie s komorníkem, též jako na jiného úředníka, a při dielu každém peněz na suché dni pól třetie kopy a šestnádcte grošóv z truhlice, jako na jiné úředníky všecky. (Ale i to jest jiným úředníkóm nynie odjato, a sami třie, miestokomorník, miestosudí a přísediecí, po pól třetie kopě a po šestnádcti grošiech českých v každé suché dni berú, a jiných třmi groši odbývají. Nerovná odplata jednostajné práce! Ingrossátorovi kopu grošóv na každé suché dni dávají při dielu peněz panských z truhlice.

34. Kto má od desk platiti.

²) kdo by měl od toho platiti, ³) aby nic nedal, a zvláště tu...

Pr. Mnohé a časté róznice a pótky o to před úředníky bývají, když se ve dsky klade, kto by měl od desk platiti; a rád by každý tomu, aby nic nedal od desk; a zvláště tu, kdež jeden druhému co zastavuje. **1.** V tom za právo se drží, že ten od desk má platiti, komuž se ve dsky klade, ne ten, ktož klade nebo zapisuje. **2.** Než byla-li by mezi stranami o placení prvé smlúva, tehdy by ta tím právem hnula, a ten by od desk platiti byl povinen, ktož by se k tomu podvolil.

35. Od dielu co se béře. Od spolku. Od frajmarku nebo směny.

¹) Když se bratr s bratrem nebo strýc s strýcem dielí, a.. ³) XL gr. dáti pánóm a písaři IIII groše;

1. Když se syn s otcem, bratr s bratrem, nebo strýc s strýcem o dědictvie spolu dělie, a oběma se diel jich ve dsky klade, má každý z nich čtyřidceti grošóv dáti od desk, a písaři čtyři groše. Pakli jest jich viece, a každému se diel jeho ve dsky klade, tehdy má každý dáti též čtyřidceti a čtyři groše od svého dielu. **2.** Pakli se diel ne oběma nebo ne všem ve dsky klade, než jednomu toliko, tak že jeden od druhého nebo od jiných diel béře, dědictvie, plat nebo penieze: od toho dielu nemá

dáno býti než čtyřidceti čtyři groše; a to dává, ktož diel béře. (Vedlé pravé spravedlnosti ten by dáti od desk měl, od kohož se diel béře; neb se to viece tomu ve dsky klade, od kohož diel vzat jest, než tomu, ktož jest diel vzal; kterýž také toho kladenie nepotřebuje, než ten, ktož diel dává, aby se naň oddělený potom nenavrátil). **3.** Kdež se syn, dcera, bratr, strýc, sestra nebo teta statku odřieká, ten každý, od kohož se odřieká, má čtyřidceti čtyři grošóv dáti. **4.** Od spolku kdež se dva spolčíta spolkem pravým a dědičným na plném súdu s královským nebo s panským povoleniem, má každý dáti čtyři a čtyřidceti grošóv. **5.** A též, jestli viece společníkóv než dvá, každý tolikéž daj. **6.** Od frajmarku nebo směny. Kolik jest těch, ješto spolu frajmark neb směnu činie, každý čtyři a čtyřidceti grošóv má dáti.

36. O propuštění.

1. Propuštěnie jest rozličné a mnohé, tak široké, jako ve dsky kladenie; neb všecko, což se ve dsky skrze svolenie stran klade, skrze též svolenie, a nikde bez svolenie, móž z desk propuštěno a zase vymazáno býti. **2.** Kdež se trh, věno, zástava nebo co jiného k tomu podobného propúštie, od toho má dáno býti čtyři a čtyřidceti grošóv; kdež se pak spolek propúštie, frajmark nebo směna, tu od takového propuštěnie, kolik jest společníkóv nebo frajmarečníkóv, každý z nich má dáti čtyři a čtyřidceti grošóv. A též, kdež se rozdielové propúštějí, každý má dáti, buď jich koliko koli buď, čtyři a čtyřidceti grošóv. **3.** Při tom toto se za právo drží, že což koli se od těch svrchu psaných propuštění z desk béře, to vše na samého pana písaře slušie a na jeho náměstka, tak že čtyřidceti grošóv najvyšší pan písař, a čtyři groše miesto jeho držiecí písař béře. Jiní pak páni v tom nic nemají. **4.** Ktož pak zápis velikými dskami zemskými nebo menšími „s miestem“ zapsaný propúštie, jestliže na miesto prázdné koho doloží, osm grošóv od toho propuštěnie dá; pakli nedoloží, než některý zápisník v tom zápise položený ten zápis jemu zase propustí, tehdy čtyři groše toliko dáti má. A to berú písaři; jest-li v velikých dskách zápis, tehdy miestopísař to béře, pakli v malých, tehdy písař menší. **5.** A kolikaž se koli

osobám zápis neb což koli jiného propúštie, každý, komuž se propúštie, čtyři groše má dáti.

37. Od propuštěnie póhonu.

1. Jestli že jest póhon k velikému súdu zemskému, tehdy od propuštěnie póhonu má dáno býti, jestli že jest jeden póvod, bez jednoho osmdesáte grošóv; pakli jest viece póvodóv, tehdy tolikrát má dáno býti osmdesáte grošóv bez jednoho, kolikž póvodóv jest. A to jde na úředníky menšie, na miestokomorníka, na miestosudieho, na úředníka králové, na probošta Vyšehradského, na assessora a na podkomořieho úředníka, tak že to ti mezi sebú dělie, též jako uvázánie nebo bránie. Písař menších desk tu má čtyři groše; veliký písař ani miestopísař nic. 2. Pakli jest póhon k súdu menšiemu zemskému, tehdy od propuštěnie toho póhonu nemá vzato býti viec než čtyři groše, jestliže jest jeden póvod; pakli jest viece póvodóv než jeden, tehdy každý póvod má čtyři groše dáti. A to slušie na písaře desk menších, leč by se kdy omyl stal. 3. Ale od propuštěnie póhonu k otporu buď v velikých nebo v malých dskách, nebéře se viece než čtyři groše, leč by viece póvodóv bylo než jeden. A to též na písaře slušie.

38. Od poručenstvie otcem učiněného. Od děkovánie z poručenstvie.

1. Kolik otcóv poručních udělá ten, ktož děti a statek svój poručí, nebo bratří nebo strýce své, tolikrát čtyři a čtyřidceti grošóv k úřadu má dáti. Páni čtyřidceti berú, a miestopísař čtyři, jakož i při všech jiných ve dsky kladeniech. 2. A tolikéž, když kto kterého poručníka odvolává, leč by kto všecky poručníky odvolal, žádného nejmenuje; tu, by pak deset poručníkóv bylo odvoláno, nemá dáti než čtyři a čtyřidceti grošóv. 3. Komuž král poručenstvie sirotkóv dá, od toho má vzato býti od desk čtyřidceti a čtyři groše. 4. Od děkovánie z poručenstvie. Když sirotek z poručenstvie děkuje poručníkóm svým, jestliže jest jeden poručník, tehdy má dáti čtyřidceti čtyři groše,

pakli viece jich jest než jeden, každý tolikéž. A od toho mají poručníci sami, ne sirotci platiti, a to buďte otcem učinění nebo králem daní poručníci. 5. Pakli jest sirotkóv viece než jeden, kteříž z poručenstvie děkují, nemá od toho děkovánie od sirotčích osob, než od poručníkóv toliko bráno býti; neb se tu sirotkóv nic než poručníkóv samých všecko dotýče, a poručníkóm toho jest, ne sirotkóm potřebie.

39. Od let.

[4]) léta odhadují, od toho se nic nikdy nebéře (Konec.)

1. Kterémuž sirotku král léta dá, a to se dánie let ve dsky zapíše, jest-li jeden sirotek, má vzato býti od toho čtyřidceti čtyři groše; pakli jest sirotkóv viece, každý tolikéž daj. 2. Než komuž menší úředníci léta ohlédají, od toho se nikdy nic nebéře; neb se to také dskami nezapisuje, než při tom se toliko toho, což ten, léta maje, komu ve dsky klade, na běhu dotýká.

40. Od vysvobozenie z manstvie dědictvie.

[1]) Komuž král manstvie svobodí, neb kterýž koli jiný pán, od toho, když se ve dsky klade,

Kohož král z manstvie vysvobodí, nebo kterýž koli jiný pán, od toho vysvobozenie z manstvie, když se ve dsky klade, má dáno býti sto grošóv. Páni z toho čtyřidceti grošóv berú, a miestopísař kopu grošóv.

41. Od nadánie. Od dánie.

1. Ktož co k obci porúčie, odkazuje, nadává nebo dává, k kostelu, k kaple, k oltáři neb k jakému koli záduší, též k špitálu, k klášteru, konventu, kolleji, škole, městu, městečku, vsi, konšelóm nebo jakémuž koli množství neb jakéž koli obci: od každého takového poručenie, odkázánie, nadánie nebo dánie, když se ve dsky klade, od desk se béře sto grošóv. Na pány jde čtyřidceti grošóv, a na miestopísaře kopa grošóv. 2. Když jeden druhému dědictvie, plat, hotové penieze, nebo což koli jiného dskami dává, od každého takového dánie

béře se sto grošóv, pánóm čtyřidceti, miestopísaři kopa grošóv. **3.** Též ktož kšaftem což koli dává nebo odkazuje, buď dědictvie, plat nebo jiné grunty jakéž koli, nebo summu hotových peněz, malú nebo velikú, kterýmž koli osobám, každá ta osoba, když se ten kšaft ve dsky nebo list klade, má dáti sto grošóv, a z toho vždy páni čtyřidceti grošóv, a písař desk zemských kopu grošóv béře. **4.** Též také ktož nadá kaplu, kostel, klášter, špitál a což koli takového, a toho nadánie kolátory nebo správce učiní, od toho též má dáno býti sto grošóv, pánóm čtyřidceti a miestopísaři kopu grošóv.

42. Od listu obrannieho a od jiných listóv. Od relacie na rukojmě, na uvázánie nebo na zájem. Od výpisu. Od majestátóv.

[1]) Jestliže list obranní jednomu se dává, tehdy se od něho béře XLIIII gr.; pakli dvěma nebo třem nebo viec, od každého tolikéž. A to na samého miestopísaře slušie, a IIII gr. na jeho ingrossátora [6]) Od listu přiznávajícieho, jako mu říkají, rekognicí, IIII gr., a to ingrossator béře. [8]) Od každého listu posielacieho dva groše, a ty ingrossator má bráti. A od žádného listu nemá viece bráno býti než dva groše. [11]) i z památných desk nebo z menších (ale oni i od výpisu z menších desk po XLIIII gr. berú; tu nemá dáno býti.. [22]) od svrchupsánie IIII gr. a dále se toho nic viece nebéře (konec).

1. Jestliže list obranní jednomu od desk zemských se dává, tehdy se od něho béře čtyřidceti čtyři groše; pakli dvěma nebo třem nebo viece, od každého tolikéž. A to na samého miestopísaře slušie, a čtyři groše na jeho ingrossátora, a to když se desk větších dotýče; od menších též a tolikéž, ale to slušie na písaře desk menších. **2.** Od listu přiznavacieho, jako mu rekognicie řiekají, čtyři groše, a to ingrossátor béře. Od každého listu posielajícieho dva groše, ty ingrossátor má bráti. **3.** A od žádného listu nemá viece bráno býti než dva groše, kterýž od desk vycházie pod pečetí jednoho ze tří úředníkóv. **4.** Od relacie na rukojmě, na uvázánie nebo na zájem. Když se relacie jakáž koli zapíše na kóži knih nebo na přikrývadle, čtyři groše se dávají ingrossátorovi; též od zapsánie rukojmě za toho, kto chce bráti nebo se s komorníkem uvázati, groš jeden menšiemu písaři. **5.** Od výpisu. Od každého výpisu, tak z velikých desk jako z menších, čtyřidceti čtyři groše. A to na písaře jde; ingros-

sátor z toho čtyři groše má. Než od výpisu svědka a z památných desk nálezu nebo čehož koli jiného, tu nemá dáno býti než čtyři groše, a to na menšieho písaře slušie. **6.** Od majestátóv Od každého majestátu, kterýž se ve dsky klade, má najprvé dáno býti sto a čtyři groše, panóm čtyřidceti grošóv, miestopísaři kopa grošóv, ingrossátorovi od svrchu napsánie, že jest ten majestát ve dsky vložen, čtyři groše, a dále se od toho nic viece neběře. **7.** Neb což se majestátóv ve dsky kladenie dotýče, též i kšaftóv, při tom při každém ve dsky kladení připisuje se takto: *Kterýžto majestát* (nebo *kšaft*) *vložen jest ve dsky z rozkázánie najjasnějšieho kniežete a pána, pana Jiřího krále českého etc. Posel na to od KMsti byl jest Jan z Cimburka, [pana Vladislava uherského, českého krále etc. Posel na to od KMsti byl jest Jindřich z Hradce najvyšší komorník královstvie českého] z panóv od JMKské jsa k tomu zvláště vyslaný.* **8.** A to se též na každém majestátě, když se již ve dsky vloží, na hřbetě píše, a k tomu léto a den, v kterýž vložen jest ve dsky takový majestát, a na kšaftiech též.

43. Od uvázánie s komorníkem.

*) aby to uvázánie dskami zapsáno bylo,

1. Každý, ktož se s komorníkem uvazuje anebo svú mocí, a chce, aby to uvázánie mocí jeho učiněné dskami zapsáno bylo, též také, kdež jeden druhému za uvázánie přijímá: každý z těch vždycky má dáti k úřadu pól druhé kopy a šest grošóv, a komorníku tam i zase ztravu a obrok. Z toho miestokomorník má patnádcte grošóv, miestosudí patnádcte grošóv, assessor, kterýž penieze za najvyššieho písaře přijímá, patnádcte grošóv, úředník králové patnádcte grošóv, úředník probošta Vyšehradského pól osma groše, úředník podkomořieho pól osma groše; komorník patnádcte grošóv, písař čtyři groše, starosta dva groše. **2.** Než když se za uvázánie přijímá, anebo když kto svú mocí se uváže a žádá, aby zapsáno to uvázanie bylo ve dsky, tu nemá dáno býti než pól druhé kopy a čtyři groše. A tu se komorníku z toho nic nedává; poněvadž komorník žádný na to nejezdí, než starosta miesto dvú groší béře patnádcte grošóv, kteříž na komorníka, kdyby na uvázanie jel, slušejí (a nadarmo se o to komorníci zasazují, chtiece těch patnádcte grošóv starostovi vytočiti a k sobě

obrátiti; najprvé, že jsú toho komorníci nikdy nebrali, ani jsú toho v držení a v užívání kdy byli, než vždycky jsú to starosty brali, držali a toho užívali. Druhá příčina, že od každého uvázánie starosta béře dva groše, když komorník se uvazuje na to vyjeda. Ale tuto kdyby komorníci brali patnádcte grošóv, kdež nejedú, starosta by nic nebral, a tak by byl nižší komorníkóv, že by oni darmo brali nikam nejezdiece, a starosta to uvázánie zapisuje, též jako jiné, za svú práci spravedlivého užitku byl by zbaven. Z těch příčin známo jest, že v takových běziech komorníci nic nemají, než těch patnádcte grošóv starostovi spravedlivě přiležie).

44. Od bránie nebo od zájmu. Od ohledánie škod. Od veřejí. Od úmluvy. Od panovánie. Od zvodu.

[15]) Každý ktož komorníka vede, [25]) Od úmluvy XXI gr., jestliže se od jednoho jednomu dává, aneb od jednoho dvěma nebo viec, od každého tolikéž má dáno býti. Z toho písař má.. [30]) pakli jest v póhonných, po právu stanném, tehdy.. [33]) komorníku nedává. Od panovánie.. [52]) na úředníky najvyšší, kteříž jsú penieze od zvodóv brali, jako i od odhádánie. [60]) se všemi jeho služebníky tam i zase, dostatečná...

1. Každý, ktož zajímá pro úrok nebo pro summu, jestli že jest prvé nezajímal, anebo jestli že jest nový držitel platu komornieho nebo také dědictvie, na kterémž ten plat jest, má dáti k úřadu šest a sto grošóv, a komorníku i poslu purkrabovu ztravu tam i zase. A to se též mezi úředníky dělí jako to, což se od uvázánie béře, než tento jest rozdiel, že od zájmu komorník nemá než čtrnádcte grošóv, a posel purkrabóv čtrnádcte, a starosta tři groše. Pakli jest kdy prvé bráno za téhož držitele platu nebo dědictvie, tehdy nemá dáno býti než jeden a pól kopy grošóv, a z toho komorník má čtrnádcte grošóv, posel purkrabóv čtrnádcte a starosta tři groše. A ktož mocí svú bez komorníka i bez posla zajímá, ten nic k úřadu nedá, jako ani ten, ktož se mocí svú uvazuje; než chce-li, aby to jeho bránie zapsáno u desk bylo, má dáti sto grošóv. **2.** O d o h l e d á n i e š k o d. Ktož komorníka vede na ohledánie škod, má dáti pětmezcietma grošóv a ztravu tam i zase komorníku, a z toho komorník má patnádcte grošóv, miestokomorník dva groše, miestosudí dva, písař menší čtyři groše, starosta dva. Než jestli že

na ohledánie škod jiných a jiných vede, tehdy tolikrát pětmezcietma grošóv má dáti, kolikrát se ohledávají škody, aneb na kolik škódcí komorníka vede. 3. *Od veřejí.* Když po listu provolaciem dání královskému žádný neodpierá, a potom komorník od úřadu zemského vedlé práva a nálezu k veřejiem jede, má dáno býti od toho sedmnádcte grošóv; patnádcte komorník z toho má, a dva groše starosta; a má ztrava komorníku tam i zase dána býti. 4. *Od úmluvy.* Má dáno býti od úmluvy, buď to pro nezpravu nebo po nálezu, jeden a dvadceti grošóv, jestli že se od jednoho jednomu dává; pakli se dává ode dvú jednomu, anebo od jednoho dvěma nebo viece, od každého tolikéž má dáno býti. Z toho písař má čtyři groše, když jest ve dskách zemských. Pakli jest ve dskách póhonných po právu staném, tehdy osmnádcte grošóv má dáno býti, a písař menší nemá než dva groše od toho, a komorník patnádcte grošóv, starosta dva groše; a tu se ztrava komorníku nedává. Pakli jest úmluva, která se má zapsati ve dskách starých, které dole nejsú, tu nic miestopísař neběře než ingrossátor. A též od zvodóv i od panovánie. 5. *Od panovánie* má dáno býti jedenmezcietma grošóv beze ztravy. Z toho komorník má mieti patnádcte grošóv, písař čtyři groše, starosta dva groše. 6. *Od zvodu.* Jestli že jest v Praze zvod na Novém Městě neb na Starém (to slove Pražský a první kraj), tehdy sedmdesáte pět grošóv, a k tomu komorníku, písaři, starostovi jedenmezcietma grošóv má dáno býti. Pakli jest v druhém kraji, tehdy dvakrát pět a sedmdesáte grošóv, a jednú jedenmezcietma grošóv pro komorníka, písaře a starostu (a jest druhý kraj hned za Prahú, za zdmi Kúřimský, a za Vltavú na Malé Straně Slánský.) Pakli jest v třetím kraji (jako v Čáslavsku nebo jinde v Chrudimsku,) tehdy třikrát pět a sedmdesáte grošóv, a vždy jedenmezcietma grošóv. Pakli jest v čtvrtém kraji, pět kop grošóv a jedenmezcietma grošóv. A již dalšieho kraje nenie než čtvrtý, a ten mají úředníci vyčiesti dřieve, než penieze na zvod vezmú. A slušeli jsú zvodové (jakož v sepsání starých o práviech stojí) na úředníky najvyššie. Kteřížto úředníci najvyšší od zvodóv penieze jsú brávali, jako i od odhádánie ještě najvyšší komorník béře. Ale najvyšší písař, kterýž jest měl stól svému miestopísaři s jinými jeho písaři menšiemi držeti [kterýž jest

stól svému miestopísaři s jinými jeho písaři menšími dával] za to jest jemu své zvody dal. (Ale já bych raději pánu zvody vrátil, aby mi ztravu dával s mými písaři, a zvody aby sám bral, jakož jest bylo za staradávna. Ale kudy jest miestokomorník a miestosudí v zvody všel, toho já neviem.) Má také ztrava úředníku, když na zvod jede, se všemi jeho služebníky, kteréž s sebú z potřeby na zvod jeda má, tam i zase, dostatečná dána býti, i koňóm obrok; než koně nebo vóz to sobě má sám zjednati a z svého vozkovi zaplatiti.

45. K komuž úředníci jedú nebo jdú. Od odhádánie.

[1]) nebo vyjdú, má dáti pět kop gr. [12]) že by té jiezdy jich nebylo potřebie, [15]) mají zase vrátiti, a to se tak vždy [18]) Od každého sto kop gr. béře se pět kop gr., od paděsáti kop tři kopy gr. a od desieti kop [29]) obyčejně bývají laici, jako miestosudí, i jiní menší úředníci.

1. K komuž úředníci jedú nebo jdú, ten každý, dřieve než vyjedú nebo vyjdú úředníci od desk z Prahy, má dáti pět kop grošóv, a k tomu vóz i koně i vozku svého dáti má, a ztravu dostatečnú sem i tam, a k tomu což se u něho jedná, zvlášť tím vším obyčejem zaplatiti má, jako by se u desk dálo. 2. A nemají jezditi k žádnému než dvá ze tří úředníkóv, miestokomorník s miestopísařem, anebo miestosudí s miestopísařem, a těch pěti kop polovici jeden úředník a polovici písař vždycky béře. 3. Ale při té výjezdě i při jiných při všech toto má vědieno býti: Že, když který úředník od úřadu vyjede nebo vyjedú, by se hned zase vrátili a nedojeli na miesto, že by té jiezdy jich tomu, ktož jich [jest toho] žádal, nebylo potřebie, tehdy penieze nemají zase vráceny býti; než kdyby penieze vezmúc nikam nevyjížděli od desk a nebylo potřebie, aby jeli, tehdy penieze mají zase vrátiti tomu, k komuž jsú měli jeti. (A to se tak vždycky až do dnešnieho dne zachovává od staradávna beze všeho proměněnie). 4. Od odhádánie. Od každého sta kop béře se šest kop grošóv, od padesáti kop tři kopy grošóv, a od desieti kop pět a pól grošóv. To komorníku najvyššiemu; a miestopísaři, odhádaj se v čemž koli, v mále nebo ve mnoze, vždy od každého odhádánie jedna kopa grošóv jde, a jedenmezcietma grošóv komorníku,

ingrossátorovi a starostovi. A měřiči zemskému zvláště: Jestli že nic nebude měřiti, tehdy patnádcte grošóv, pakli bude měřiti, tehdy od miery má zaplaceno býti, což vyměří. 5. A má na odhádánie jezditi miestokomorník sám toliko, a žádný jiný úředník k tomu zavázán nenie, leč by kto z dobré vóle jeti chtěl. Než komorník, měřič zemský s miestokomorníkem mají jeti, a miestopísař má s nimi jednoho z svých písařóv poslati, ne aby odhadoval, než aby odhádánie sepsal (neb miestokomorníci obyčejně bývají, kteříž latině neumějí, jako miestosudí i jiní menší úředníci). A má se na odhádání těm všem ztrava i obrok dáti, než koně nebo vóz sami sobě mají zjednati a vozkovi sami z svého zaplatiti. 6. A dokonaj se odhádánie nebo nedokonaj (jakož se často přiházie, že se smlúvají), ztravu má proto všem dáti ten, ktož vede na odhádánie, a sám vozkovi zaplatiti; než peněz miestopísař a komorník nemají zase vrátiti, když se vyjede.

46. O meziech.

Na meze nynie sám miestopurkrabí jezdí, a béře od každé strany, kteráž na meze vede, pět kop grošóv; a nemá viece bráno býti než pět kop grošóv vedlé práva. (Ale prvé jest s ním jezdíval miestopísař zemský a bral jest toho polovici).

47. Od otporu a od jiných rozličných věcí.

[12]) Ale když se staré dsky nahoře čtú, tu se beře pól kopy gr. [15]) miesto jeho držiecí (než prvé se jest brala kopa a IIII gr. za starých, jakož to spis o praviech svědčí). Památného když se co komu súdem panským neb úředníkóv menších přisúdí, najviece dva zlatá uherská neb kopu gr. berú a najméně čtyři groše, a z toho miestosudí tři [čtyři] diely má, miestopísař dva, miestokomorník a královské úředník jeden diel, podkomořieho a proboštóv jeden. (A nemají úředníci lidí památným přetahovati, než na přísahu i na duši pamatujíce, i také na chudobu lidskú hlediece vedlé spravedlnosti to památné mají bráti.) Komuž se miesto zóstaví.....
[22]) čtyři groše, a to na písaře slušie.

1. Když kto jeden proti druhému otpor klade, má dáti čtyři groše, a to na písaře slušie; pakli dvá nebo viece otporníkóv jest, každý tolikéž dáti má, a též kolik jest těch, kterýmž otpierají. 2. Od roku opravenie k otporu každý čtyři groše, a též od poručníka udělánie při otporu čtyři groše. 3. Od vizy

na otpor čtyři groše, od poklidu každá strana čtyři groše, od propuštěnie otporu čtyři groše a od zapsánie póhonu k otporu čtyři groše; to vše příležie písaři samému. **4.** Od přečtenie trhu, věna, zápisu a jiného všeho v velikých dskách čtyři groše miestopísaři, a v menších dskách jeden groš menšiemu písaři, kromě nálezóv pří póhonných; od těch béře menší písař čtyři groše; a v památných dskách ode všeho groš toliko. **5.** Ale když se staré dsky nahoře čtú komu, kteréž dole nebývají, tu se béře pól kopy a čtyři groše; pól kopy grošóv najvyšší písař béře, a čtyři groše miesto jeho držiecí. **6.** Od přečtenie zvodu, úmluvy, panovánie, odhádánie všudy čtyři groše; od bránie, od uvázánie, od otporu též čtyři groše v větších dskách, v menších všudy sedm peněz. **7.** Než což se koli k súdu čte dole neb nahoře, od toho se nic nebéře. **8.** Od těch desk, kteréž dole bývají, kdyby je sobě kto čísti kázal nahoře, má dáno býti též čtyři groše toliko, jako dole. **9.** A mají každé dsky každému beze všie výmluvy, ktož chce, své nebo cizie, bez otporu čteny býti, kromě svědomie, a to kolikrátž kto chce, beze všeho počtu. **10.** S krátkú řečí, ode čtenie všeliké věci najmenšie u větčích dskách čtyři groše, v menších dskách sedm peněz, kromě nálezóv, od kterýchž se po čtyřech grošiech dává. **11.** Komuž se miesto dává nebo zóstaví, aby se potom přiznal, a byl doložen na prázdné miesto jemu zóstavené, od toho doloženie berú se čtyři groše; a též, ktož dokládá miesto prázdné, aby mu byl zápis propuštěn, čtyři groše, tak v menších jakožto v větčích dskách; a to na písaře slušie. **12.** Což se trhem ve dsky klade, od jedné kopy až do desieti, tu panské i písařské slušie na ingrossátora, a on to má bráti; od dielu, od věna přievodu v desieti kopách též.

48. Menší písař sám toto béře.

[6]) pět kop grošóv a k tomu od každého svědka ... [16]) každému zapsati.) Od žaloby vloženie. [28]) béře. Od každého registříku groš. Kdo se zmatečně .. [34]) o svú vinu hleděti. To jsú ti... [37]) (č. 4. 5. v I. recensí není). [49]) Toto jsú ti úředníkóv... užitkové, kteříž všickni nikdež v žádných dskách, [70]) na písaře najvyššieho. Z těch peněz .. [80]) ještě i za mé v úřadě přítomnosti. [89]) tak jakž se jest přede mnú i za mne zachovávalo a pokudž jest mú pamětí a rozumem postiženo býti mohlo. A potud o súdu i o dskách.

1. Od každé smlúvy každá strana má dáti čtyři groše, a od propuštěnie též; ode všech relací, buď v komoře před KMstí, buď od desk dvorských, buď od purkrabí, na kolik se osob stane relacie, tolikrát čtyři groše. Od každého svědka čtyři groše, a jede-li z rozkázanie královského ven na svědkóv vyslyšenie, pět kop grošóv, jeď do najbližšieho nebo do najdalšieho kraje, a k tomu od každého svědka zvláště čtyři groše béře. A též od výpisu každého svědka čtyři groše. Ale z zápisných menších čtyřidceti čtyři groše béře (ale zdá se, že nemá než čtyři groše bráti). Od každé osoby, ktož co zapisuje v menších dskách, čtyři groše, a též zase, když propúštie. Od vyzdviženie summy u desk položené čtyři groše, od položenie nic, a od zdviženie listóv též. Od zdviženie úroka svatojirského, komuž se u desk klade, od každého čtyři groše, od svatohavelského též. Komuž pak doma úrok položí, chce-li, aby jemu u desk zapsán byl, přijda ke dskám, daj čtyři groše. (A to úředníci mají z práva každému zapsati, a má jeho vyznání věřeno beze všech otporóv býti, nebo tomu, kohož by poslal.) Od žaloby vloženie a zapsánie v póhonné knihy dva groše.

2. Řečníku od prožalovánie žaloby patnádcte grošóv. Od vepsánie póhonu v knihy póhonné starosta má dáti, jestli že jest trój póhon, tři groše, pakli jest jeden, tehdy groš toliko, a od osob dvú dva groše a tak dále. Od svědčenie póhonu dva groše, od roku opravenie groš, od vizy vloženie groš, od poručníka groš; a to vše, kdež se jednoho dotýče toliko, než kdež dvú nebo tří a výše, tu od každého též groš. Od poklidu zapsánie každá strana groš; od každého registříku groš. A písař menší potud béře.

3. Kto se zmatečně s komorníkem uváže anebo zajímá, ten najvyššiemu komorníku padesáte kop grošóv českých propadne, a z té příčiny každý, ktož chce komorníka na uvázanie vzieti a na bránie, musie rukojmí na zemi majícím uručiti, že zmatečně komorníka nepovede, aby najvyšší komorník, jestliže by kto zmatečně komorníka vedl, věděl k komu o svú vinu hleděti; ale padesáte kop žádný nepřopadá, leč nálezem panským zmatek jemu nalezen bude.

4. Památného, kteréž se béře, komuž co nálezem panským nebo právem staným přisúzeno bývá, najviece dva

zlatá nebo jedna kopa grošóv, najméně osm grošóv. (Tak když dva tisiece hřiven byl ustál Jeník z Mečkova, vzata jest toliko kopa grošóv od něho. Od Markéty z Horek, když jest nálezem panským dědictvie své poslúpné obdržala, item od kněžny Těšinské, když jest polovici Přibyslavského a Ronovského zbožie obdržala nálezem panským, nenie vzato než po dvú zlatých uherských, a viece nenie nikdy bráno památného).

5. To památné takto dělie: Béře miestosudí dva groše, miestopísař dva groše, miestokomorník groš, úředník králové groš, úředník proboštóv groš, úředník podkomořieho groš.

6. To jsú ti úředníkóv Pražských větčích i menších dóchodové a práce jich užitkové, kteříž nikdež v žádných dskách, v žádných knihách ani práviech popsáni jsú nebyli, než v lidské a v úředníkóv menších paměti až do dnešnieho dne jsú nošeni. Kteréž jsem já tuto pro pamět budúcí pilně a společně sepsal, tak jakž jsem od jiných je bráti viděl i sám brával. A nic se nemá viece než to, což tuto sepsáno jest, bráti, bez přijímánie osob i všeliké přiezně i nepřiezně, ne chudého přejímajíce a bohatému odpúštějíce, než ode všech (kromě chudých vdov) jednostajně berúce vedlé práva a sepsánie tohoto. A zdá se mnohým, že přieliš mnoho od nich berú a že je přejímají; kdež se od takových křivda úředníkóm menším děje zřetedlná, kteříž od žádného neberú aniž bráti smějí než to, což od každého mají z práva bráti. Kteréžto všie summy na Pražské úředníky najvyššie i najmenšie do roka přišlé i na komorníky nezdá mi se, by viece mohlo vzato býti (když by to kto chtěl všecko sčísti) nad pól druhého tisiece kop grošóv českých.

7. Ty penieze, kteréž se pánóm do truhlice dostávají, na každého čtvrt léta před suchými dny úředníci menší na tři diely rovně dělie: Jeden jde na komorníka, druhý na sudieho, třetí na písaře najvyššieho. Než probošt Vyšehradský ten od každé kopy čtyři groše béře, kolikž koli kop do truhlice vejde. Z těch peněz miestokomorník, miestosudí a přisediecí nebo assessor, každý béře v každé dělenie pól třetie kopy a šestnádcte grošóv českých, miestopísaři dávají deset grošóv českých, ingrossátorovi kopu grošóv, a jiným úředníkóm všem po třech grošiech, registrátoróm dvanádcte grošóv, a kaž-

dému komorníku po dvú groších, a k tomu pacholatóm svým po dvú grošiech a což piva nebo patok při tom dělení vypíti mohú. (Než za starých jsú malvazí a rivolu při dělení peněz píjeli a ještě i za mé paměti a v úřadě přítomnosti.)

A potud o placení od desk a o súdu zemském. Od póhonu až do práva staného, od žaloby až do nálezu a přísahy v kaple Všech Svatých jest povědieno. Nenie také ani o dskách nic zamlčáno, než od trhu a od všelikého ve dsky kladenie až do zaplacenie dosti široce jest vypravováno. Aniž rozličné práva vedenie v zapomenutí necháno jest, než od úmluvy do odhádánie a posledního panovánie, od uvázánie do listu obranního i o jiném téměř jest vypsáno. A nic nenie opuštěno, což by k súdu zemskému nebo ke dskám z práva příslušeti se zdálo, tak jakž se jest přede mnú od staradávna nepohnutě a neproměnitedlně, i za mne zachovávalo, pokudž jest mú pamětí a rozumem postiženo býti mohlo. A potud o súdu i o dskách.

Najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Wladislawowi, uherskému, českému &c. králi, a markrabí morawskému &c.

O práviech země české Viktorina ze Všehrd

počínají se

KNIHY DEVÁTÉ.

1.

Varianty rukopisu křižovnického.

[114]) při dskách, při súdu, při radách dějí, [117]) časóv, kteříž jsú od toho znamenitého pána [120]) Ale za našich časóv těch takových zmatkóv (děkujíc bohu) nenie; [123]) hodie. Aniž darové, pocty neb alafancí nebo spolkové v přiech u úředníkóv a u sudí tohoto času miesto mají, než všecko řádem a spravedlností a právem jde. Dóvod toho mlčenie všech, že žádný na to nikdyž nežaluje, než spieše žalují lidé, že nenie kto by chtěl od nich dary a alafance bráti; zahnáni jsúce dary, za to se stydie, domóv dary své nositi musiece. Aniž se bohatému nakládá v žádných súdiech nebo přiech proti chudému, poněvadž se spieše na bohatého daleko než na chudého nález stane. Ještě druhdy chudóho, ač i to proti právu jest, na smlúvu přátelskú podadie, aby přiesnost súdu olejem milosrdenstvie změkčena byla; ale bohatému nálezem rozeznají, a všem právo rovné a jednostajné jde. Aniž se na chudého mocí sahá od kterých úředníkóv, neb ti na jiných, ktož by moc činili, toho popravují, a kdyby to sami činili, těžšími by pomstami nad nimi mělo mštěno býti, než nad jinými; neb jim úřadové na to dáni jsú, aby moc všelikú zastavovali; ne sami ji pod přikrytiem úřadóv svých činili, kteréž by bez úřadu jsúce tak provoditi nemohli. Na to jsú úřady přijali, aby dobrých bránili a zlé zkrocovali; ne aby dobrým škodili, ale aby jim v úřadiech svých slúžili, poněvadž úřad jiného nic nenie než služebnost všem vuobec. Neboj se žádný najchudší, byť na koho mocí od nich saháno bylo, než každého k súdu spravedlivému a k slyšení stavějí, každému vinu prvé dávají než naň pomstu uvodie. A „nestaneť se křivda!“ Každý svého žalobníka prvé vidí, žalobu slyší, odpoviedá, odpierá, súzen bývá a teprv pokutován nebo za spravedlivého zóstaven. Bez žalobníka zřetedlného, bez viny zřetedlně ukázané, bez póhonu, bez obeslánie, na žádného netoliko nesahají pomstú, ale také žádného nesúdie, ani na koho moci sahají. „Nestaneť se křivda!“ Neb

kdyby jinak činili (jehož bože všemohúcí ostřez!), takoví úředníci a súdce již by hodni nebyli, aby jiné súdili, něž jiných by úředníkóv a súdcí potřebovali raděje nežli by jiné nepravě odsuzovati měli. Také se tu spiknutí žádného, dvú, tří nebo čtyř neboj, aby když by se přietelé některého z těch čtyř dotýkalo nebo služebníka jednoho z nich, nebo spolku, anebo čehož koli k tomu podobného, aby k jeho vystrčení zdániem svým jinam střieleli, buď práv nebo neprav, křiv nebo spravedliv; než bez osob přijímánie jde každému spravedlivý súd, ne v túž otplatu, aby potom jeden každý z těch několik též činil, což jest jemu při jeho služebníku, přieteli nebo společníku nebo kúpené při nebo jinak jakž koli od jiných učiněno. Těch mrzkých a viece než nespravedlivých zmatkóv v súdiech nynějšiech nenajdeš, ani přiezně ani nepřiezně, než vedlé přísah, vedlé nálezóv starých súdové se spravedliví dějí. Kteréž každý v mysli a obyčejiech nezkažený dobrý člověk chválí a až do nebe (jakož hodné jest) slovy i chvalami vyzdvíhá a k súdu rád, když toho potřebie jest, bez strachu přistupuje, o súdciech k své spravedlnosti a nevině, o svědomí i o dskách dobrú a jistú naději maje. Aniž tu jakého takého z lavic od koho návěštie čekati slušie, hlavy nebo ruky hnutiem nebo páteře vókol otočováním nebo spuštěniem nebo zdviženiem, nic viece než jakoby na obrazy malované, řezané, tesané nebo lité nebo na těla mrtvá hleděl, v kterýchž netoliko návěštie žádného, ale ani hnutie, leč k potazu, neuzříš. [204]) rovné. Všecky pod póhony, bez póhonu a bez slyšenie žádného nesúdie, leč by se k tomu kto sám dobrovolně podvolil; ani jedné strany toliko než obě vždycky slyšie, to v paměti majíce, co jest Homerus napsal: „Zdrž se od súdu, leč obě straně slyšeti budeš“ Také na žádného pomstú neukvapie, leč vinu dostatečně a zřetedlně na súdě zjevném a dobře osazeném seznají. „Nestanet se křivda“ v žádném súdě, a zvlášť před hajtmanem kterýž bez rady k sobě přidaných nic nedělá, leč by se kdy zapřisáhl, to by bylo jiné, než — „nestanet se křivda!“ — Ale že sluší skrovně chváliti....

Varianty rukopisu universitního.

[150]) k slyšení spravedlivému připúštějí, než k pomstám kvapným a náhlým přitahují; neb nenie.. [162]) potupu uvodie k věčnosti. To všecko před očima majíce [207]) než obě vždycky, a to spolu slyšie, to v paměti majíce, co je Homerus napsal, a Lucianus in oratione de calumnia připomíná: „Zdržuj se od súdu, leč obojí stranu slyšeti budeš.“ Také se na žádného pomstú neukvapuje, leč vina prvé dostatečně a zřetedlně na súdě otevřeném, ne v sklepě nebo jinde za zavřeniem, i s žalobníka osobnú přítomnosti bude poznána. Ale že slušie skrovně chváliti .....

Budú-li kde jací sirotci,
Od čeho jsú ve dskách zmatci,
Netbaje zemského súdu,
Do jich let držeti budu,
Anebo ještě i dále,
Pomoc maje svého krále.

To jeden z prvních někdy a v zemi české předních pánóv v svých knihách „Nové Rady“ o zmatciech, kteříž tak při dskách jako při súdu zemském běžie, k věčné paměti a napomenutí budúcích lidí a obyvatelóv země české napsal jest.

A jinde, na jiném miestě, k témuž takto mluví:

Naleznu-ť já cestu k tomu:
Jenž mají potřebu v domu,
Ve dskách změtené příčiny,
Uvieži-ť se jim i v dědiny.
Nedaj jich před se pustiti,
Budú-liť žalovati chtieti;
Věř mně lépe svému hrdině:
„Komuž vzato, ten jest v vině!
Na toho-ť se slušie hněvati,
Chce-liť z toho žalovati.“
Leč bez viny, leč buď s vinú,
Já-ť se uvieži v dědinu,
Všudy vókol bera mocí —
Budu-ť lépe slúžiti moci.
Kde co vzieti, tu se ptaje,
Z daróv neupomienaje,
Vždy-ť hotov budu s svú zběří,
A což-ť jest nás, vše-ť smy šeří!
Divoce-ť hlediemy z kukly,
O kohožť bychom se schukli,
Toho-ť viec bóh zapomane,
Ač-ť se nám v ruce dostane. — To o dskách.

O súdu pak zemském a o úředniciech na jiném miestě opět takto:

Nadto o zemském úřadě —
Neměj se k tomu tak mladě!
Viz, kak kto tvú obec súdí,
Ať vdovy, sirotci, chudí
Po zle odsúzené ztrátě
Plačíce netúžie na tě;
Všecka vina na tě spadne,
Neb Tvá Milost najviec vládne

Právem i všelikými súdy.
Mnohý súdce těžce blúdí,
Jenž od tebe jest usazen,
Věře, aby on byl snažen,
Pravdy pomocen každému,
Bohatému i chudému
By za roveň pravdu činil.
Ač-bych já jich nerad vinil,
Již-ť jest zjevno v každém kraji,
Žeť tu pravdu najímají:
Nejeden se v úřad vkúpil
Proto, aby obec (zemskú) lúpil,
Což najviece móž vydřieti,
Přes nájem chtě sobě vzieti.
Co se křivdy pro to stane!
Ach zlý a nevěrný pane!
Zda-liť jest črt na to radil,
Aby miesto sebe vsadil
Z peněz v úřad lakomého!
Pravím-ť podlé smysla svého:
Kdež se súdce dary kojí,
Mnohokrát křivda ostojí,
Svú při zvede podlé chtěnie;
Někdy se také dsky změnie
Jedné straně ku pomoci.
Lakomstvie-ť jest také moci,
Žeť pravdu grošem zastiení
A pravdu v křivdu proměnı́.
Toť lakomstvo mnohé mračí.
Protož, ač Tvá Milost ráčí,
Móž to dobře znamenati
A na to se dále ptáti.
A toť jest, králi, tvá práce,
Toběť to radím na krátce,
O to již nemluvě mnoho,
Ač jest co v úřadě toho
Neb v súdě zemském neřadu.
Jsú-liť takoví v úřadu,

Neroď se k tomu leniti,
Ale rač je vypleniti,
Ať se jimi jiní káží
A v též se zlosti nemaží.
A tiem, králi, nerač dlíti,
Nedaj v tom déle bydliti,
Ač chceš k bohu býti zčasten
A jich zlosti neúčasten.

A ještě na jiném miestě o súdciech a o raddách takto:

Zlato, střiebro vieru lomí:
Co zlého činie lakomí,
Ješto dary v radu berú!
Ti svú nesklidnú nevěrú
Obci všecko zlé přivodie;
Tobě, králi, najprv škodie.
Neb-s ty hlava lidu svého,
Požívaj v tom smyslu tvého,
Aby to právě rozsúdil,
Nevěrného z rady zpudil,
Jenž tak pokútně zlost kutí
A celú zemi zamútí,
Aby naplnil svú skříni.
Obec jich ni v čemž neviní —
Neb oni toho nevědie —
Na tě-ť, králi, všecko hledie!
Protož sezři pilně radu,
Ať na tě viny nekladú.
Múdrý-ť král má múdré mieti
V své radě, ač chce prospěti;
Po radě-ť jest pána znáti,
Takú chválu jemu vzdáti!

To jsem z té příčiny z starých spisóv přivedl, chtě o zmatciech, kteříž se při dskách i při súdu dějí, psáti, abych okázal, že jsú se i prvé za starých zmatci při těch věcech přiházeli, ač snad ne tak hustě ani tak zřetedlně jako za potomních časóv, předešlých mnohem horších. Kteříž jsú od toho znamenitého pána svrchu jmenovaného rozumem, múdrostí a opatrnú výmluvností jeho viece k potomním časóm předpověděni, nežli

při lidech jeho věku nalezeni. Ale za těchto časóv takových zmatkóv nenie; neb se ani vprošují ani vkupují v úřady úředníci budúcí, než vedlé hodnosti těm se úřadové dávají, ktož se k nim najlépe hodie. Též i daróm, poctám, spolkóm v přech a trhóm skrytým žádného miesta nikdež nenie, než všecko všudy a ve všem řádem, spravedlností a pravdú i právem jde. Dóvod toho o onom mlčenie, o tomto chválenie všech lidí. Aniž se bohatému proti chudému v čem nakládá, než všem napořád bez proměny právo a súd rovně a jednostajně jde. Aniž se na chudého mocí sahá od kterých úředníkóv; neb ti sami toho nad jinými, ktož by moc činili, popravují, a kdyby se sami o to pokúšeli, těžšími by pomstami nad nimi mělo mštěno býti než nad jinými. Neb jim úřadové na to dáni jsú, aby moc všelikú zastavovali, ne sami ji pod přikrytiem úřadóv svých činili, kteréž by bez úřadóv jsúce tak provoditi ani směli ani mohli. Na to jsú zajisté úřady přijali, také i přísahu činili, aby dobrých a nevinných beze všeho rozdielu bránili, a zlé aby skrocovali; ne aby nevinným a chudým škodili, ale aby jim v úřadiech svých slúžili, poněvadž úřad jiného nic nenie, než služebnost všem vóbec. Neboj se žádný najchudší, byť na koho mocí sacháno bylo, než každého k súdu spravedlivému a k slyšení stavějí, každému vinu dávají prvé, a aby odmlúval a odpieral, k svobodnému slyšení připúštějí, než naň pomstu uvodie. Každý svého žalobníka prvé vidí, žalobu slyší, odpoviedá, otpierá, súzen bývá a odsúzen, a teprv pokutován nebo za spravedlivého zóstaven. Bez žalobníka osobnieho a přítomného, bez viny zřetedlně ukázané a v pravdě dóvody světlými provedené, bez póhonu, bez obeslánie na žádného netoliko nesahají pomstú, ale také žádného nesúdie. Tak daleké jest, aby na koho mocí svú sahali, poněvadž zlodějóm, vražedlníkóm, mordéřóm, žhářóm, paličóm i jiným zločincóm slyšenie přejí, a prvé je k slyšení spravedlivému připúštějí, nežli by na ně pomstami sáhli. Neb nenie obyčej Čechóm (jako někdy i Římanóm), aby koho bez slyšenie odsuzovali, leč by prvé ten, ktož obžalován jest, osobnie a přítomné měl žalobníky, a miesto k obraně aby přijal k očištění vin, kteréž by se jemu od nich dávaly. A to u všech lidí, i u Turkóv, za právo se drží. Vědie také úředníci a všickni súdce, jak veliká nepravost jest, jak těžký jim po-

směch a přielišná hanba jich, když by na koho mocí sáhnúce jej do vězenie dali, a nic naň uvésti nemohúce jakožto na nevinného, potom jej jako spravedlivého pustiti musili. Vědie, že ne na toho, než sami na se hanbu, posměch, nepravost, hlúpost a všelikú potupu uvodie k věčnosti; neb, jestli že vinen nenie, proč naň sahají, pakli jest vinen byl, proč jej bez pomsty púštějí? Má každému prvé svobodné slyšenie dáno býti a právem má k súdu připraven býti, a tak teprv, když jeho vina světle a v pravdě poznána bude, má naň jakožto na vinného moc práva puštěna býti, jinak nic. Jiné však jest, kdyby kto v zřetedlném a v skutečném účinku neslušném nebo v zločinstvu byl postižen; a ještě i ten má vedlé práva, by v zlodějství, v mordu nebo v jakémž koli zločinstvu postižen skutečně byl, k slyšení spravedlivému připuštěn býti. Než k znešení lidí zlých a k tajnému obžalování a skrytému anebo z domněnie nemá na žádného obyvatele země české žádnú mocí práva, žádným právem sajáno býti; neb kdyby to bylo, k čemu by práva, k čemu by súdové otevření byli? To všecko před očima majíce na žádného mocí nesahají; neb kdyby jinak činili (čehož bože všemohúcí nedaj!), takoví úředníci a súdce již by hodni nebyli, aby jiné súdili, než jiných by úředníkóv a súdcí potřebovali, aby od nich sami súzeni spravedlivě byli raděje,. nežli by jiné nebo mocí bezpravnú bez súdu trápiti, nebo falešným súdem neprávě odsuzovati měli. Také se tu spiknutie žádného dvú, tří nebo několika neboj, aby skrze to v túž odplatu byl kto odsúzen, buď práv nebo neprάv, křiv nebo spravedliv, než beze všeho osob přijímánie každému spravedlivý súd jde. Též služebníka čiehož koli jako neslužebníka, též nepřietele čiehož koli z nich jako přietele súdie. Těch mrzkých a viece než nespravedlivých zmatkóv v žádných súdiech nenajdeš, ani přiezně ani nepřiezně, než vedlé upřiemnosti, pravdy a spravedlnosti, vedlé práv, vedlé přísah, vedlé nálezóv obecných i zvláštních, súdové spravedliví všem bez rozdielu se dějí. Kteréž každý v mysli a v zlých obyčejiech nenakažený dobrý člověk chválí a až k nebi (jakož hodné jest) slovy i chvalami vyzdvíhá, a toho, aby tak dlúho trvalo, žádá, a k súdu rád, když potřeba káže, bez strachu přistúpá, o súdciech k své spravedlnosti a nevině, o práviech a svědomí, o dskách, o úředníciech dobrú a jistú naději maje.

Aniž tu také jakého od koho návěštie slušie hlavý nebo ruky hnutiem neb čiemž koli jiným čekati, nic jináč, než jako by na obrazy malované, řezané, tesané nebo ryté hleděl, v kterýchž netoliko návěštie žádného, ale ani hnutie, leč k potazu, neuzříš. Tak daleké jest, aby se tu kto směl jeden s druhým raditi nebo šeptati nebo dřiemati. Ne osoby tu, než pře súdie. Podlé pří a spravedlností nebo nespravedlností a próvodóv, ne podlé přieznë, nepřátelstvie, hněvu, závisti nebo jiného jakéhož koli mysli nakaženie rozsudkové se dějí. Všem právo rovné, súdové všem jednostajní, všecky pod póhony, bez póhonu žádného nesúdie, bez slyšenie a osobnie přítomnosti žádného neodsuzují, ani jednu stranu toliko, než obě vždycky, a to osobně nebo skrze poručníky přítomné slyšie, to v paměti a před očima vždycky majíce. — Ale že slušie skrovně chváliti, a mnohem skrovněje hyzditi, jiným toho k chválení miesta nechaje, poněvadž k konci těchto knih pospiechám, o chvalách súdu zemského v Čechách potud jsem pověděl. — A již se k zmatkóm vedlé nápisu těchto Devátých knih obrátím; neb poněvadž v předešlých knihách osmerých dosti široce jest povědieno, čeho se má každý při súdiech i při dskách držeti, co činiti a po čem jíti: zdálo mi se jest užitečné i potřebné, aby také oznámeno bylo, co jest, čehož se lidé mají varovati a vystřiehati. A to jsú ti, o kterýchž se hned psáti bude, zmatci.

2. O dvojích zmatciech.

[8]) súdce. Bez jednoho z toho čtvera žádného súdu nenie, a nad to otsúzenie ani pomsty. [9]) súdci spravedlnost, rozum, práv známost, uměnie, daróv nenávist, pravdy milost, všelikého hnutie mysli .. [17]) panují, nikdy spravedlivý súd nemóž učiněn býti, poněvadž ta hnutie rozum i súd, jakož jest Virgilius napsal, převracují a naprosto odjímají. [22]) k zmatkóm. Dvojí mohú zmatci býti při súdu: Jedni se přiházejí súdciem, druzí stranám. Zmatci, kteříž se súdciem přicházejí, ti jsú nečíslní, tak že od žádného vymluveni býti nemohú žádným rozumem, když se jich jedmú súdce dopustí. Mezi nimiž jest první nemúdrost, druhý neumělost, třetí nevěra k bohu, čtvrtý neupřiemost a lest k lidem, pátý daróv žádost a lakomstvie, šestý žádost pomsty proti tomu, kohož súdí, aby se tu nad svými nepřáteli (po něvadž jinde nemohú) mstili. A jiných těm podobných, a kteříž z nich plynú, zmatkóv množstvie nečíslné, o kterýchž jest svaté a dobré paměti, starý Čech, pan Flaška v knihách svých „Nové Rady“ na mnohých miestech nenic vypsal. — Jiní jsú zmatci, kteříž se stranám při súdu přihází, v kteréž někdy z úmysla, ale častěje z nechtěnie a z neznámosti práv zem-

ských lidé vcházejí, nenikdy také i z neopatrnosti. [87]) uměli od nich jako od rokle [šlaku] a jámy nohu odtrhnúti. Než o těch zmatciech kterýchž se súdce chtiece a vědúce z úmysla dopúštějí, nenie...

1. Zmatci při súdu dvojí býti mohú, jakož dvojí lidé jsú, bez kterýchž súd býti nemóže: Jedni súdce, kteříž lidi súdie, druzí strany, kteréž od súdcí súzeny bývají. **2.** Neb při každém súdu toto čtvero z potřeby musie býti: Žalobník, otporník, svědek nebo próvod, a súdce. **3.** Žalobník jest, kterýž žaluje a viní kohož koli; otporník, kterýž žalobníku svému odpoviedaje otpierá; svědek, kterýmž žalobník žalobu svú provodí nebo se otporník vyvodí (pod kterýmž se všickni jiní próvodové zavierají); súdce, kterýž pilně i žalobníka i otporníka s jich próvody a otpory vyslýchaje, což pravého jest a co křivého, rozeznává. Bez toho čtvera žádného súdu spravedlivého nenie, a nadto odsúzenie a pomsty. **4.** Žalobníku příležie viněnie a próvod; otporníku viny bráněnie; svědkóm pravda, a próvodóm též; súdci spravedlnost, rozum, uměnie, aby obě straně spolu slyšal, známost práv, daróv nenávist, pravdy milovánie a všelikého hnutie mysli k přiezni, k nepřiezni, k závisti, k hněvu a k těm podobným zahnánie. (Neb kdež ty věci a taková hnutie panují, nikdy spravedlivý súd nemóž učiněn býti, poněvadž taková hnutie rozum, jakož jest Virgilius napsal, převracie a druhdy naprosto odjímají, a z těžka súdce pravdu vyhledá, kdež hnutie taková panují, jakož jest Julius Ciesař pověděl.) Ale zase k zmatkóm. **5.** Zmatci, kteříž se súdciem přiházejí, ti jsú ne jedni, než téměř nečíslní, a když se jich který súdce dopustí, žádné výmluvy svého poblúzenie nemá. Mezi kterýmižto zmatky jeden s prvními znamenitý jest neumělost, kteráž lidskému pokolení mnohého zlého jest póvodem a počátkem. Jiný zmatek súdci tak velmi jako první škodný, osobovánie múdrosti a uměnie domnělého, kteréž se pyšné všetečnosti rovná. Jiný zmatek, prvnějších obú mnohem škodlivější, nepravost súdce, že z úmysla spravedlivého súdu nechce učiniti. (Z té příčiny Šalomún, ano raděje skrze Šalomúna bóh, súdce všecky napomienÁ k samé spravedlnosti, kdež die: „Milujte spravedlnost, kteříž súdiete na zemi.“ Nenapomiená, aby milovali uměnie nebo výmluvnost nebo vtipnost, ale samú spravedlnost, kterúž se i práva všecka spravují a súdové všickni se jí tvrdie. K témuž onen dobrý

Cicero uhodil, když takto mluvil: „Budúciem súdcí nebo konšelu nežádá se výmluvnosti, ani jazyka ohebnosti, ani uměnie práv, než dobroty, nevinnosti, upřiemnosti a spravedlnosti.“*) Jiný zmatek při súdci nevěra k bohu, k lidem lest a neupřiemnost. Jiný zmatek lakomstvie a daróv žádost. Ještě jiný zmatek osob v súdu přijímánie, kdež bohatému súdce, vstana proti němu, seděti káže, a chudého nechá, aby stál. Jiný zmatek pomsty žádost proti tomu, kohož súdí, aby se tu aspoň, když jinde nemóž, nad svým nepřietelem pomstil. A jiných k těm podobných zmatkóv množstvie veliké a nečíslné, kteříž všickni z svrchupsaných hnutí mysli jako z studnice plynú, o kterýchž jest šťastné a dobré paměti starý i Čech i pán a s prvními urozený, pan Flaška z Rychmburka, v knihách svých „Rady Nové“ na mnohých miestech nenic vypsal. 4. Jiní jsú zmatci, ještо se stranám při súdu přiházejí. V kteréžto zmatky někdy z úmysla, ale častěje z nechtěnie, nenikdy také z neznámosti práv zemských, druhdy (i to ne zřiedka) skrze lidí nebo nerozumných zpozdilé, nebo smělých všetečné rady upadají, nejednú také i z neopatrnosti. — O těch jistých zmatciech, kteříž se stranám přiházejí — to jest nebo póvodu nebo pohnanému — úmysl jest mój v těchto knihách posledních krátce mluviti, aby lidé dobří, seznajíce je, uměli od nich jako od šlaku a jámy noby své odtrhnúti. Než o těch zmatciech, kterýchž se súdce chtiece, vědúce, z úmyslu dopúštie, nenie tuto úmyslu mého vypravovati; jiným toho nechávám, budú-li kteří kdy chtieti o práviech psáti, aby i o těch zmatciech nenic, což by lidem k budúcí paměti zóstati mělo, psáti mohli.

3. O zmatciech, kteříž se póvodovi přiházejí.

*) (Dle rukopisu křižovnického) omylnú a fortelnú nebo v troštjakž koli k súdu připravuje a pohánie. (Snad se to, což jsem nynie pověděl, někomu, kdož chce, abychom jej všickni chválili — a nám toho se dělati nezdá, nic na něm chvály hodného nevidúcím — anebo jinému, kdož se sobě sám dobře líbí a jinému

*) (Dle rukopisu univeršitního) k súdu připravuje a pohánie. (Snad se to, což jsem nynie pověděl, někomu, kdož chce, aby jej všickni chválili — a jiným se toho dělati nechce, nic na něm takového chválenie hodného nevidúcím, anebo jinému — neviem komu — ještо se sobě sám dobře líbí a ji-

dobrému žádnému, — anebo komuž koliv u sebe a doma přieliš múdrému — u jiných ne tak — snad se toto bude zdáti nebo bláznivé nebo nerozumné; neb dosti divu jest, aby někdo někoho poháněti, žádné k němu viny nemaje, směl. Ale mnohem divnějšie já poviem a každému dobrému nesnesitedlnějšie, že jsú se nalezli dvá, kteříž na nevinného pod přikrytiem úřadóv svých beze vší viny viece než mocí sáhše netoliko jsú jeho neslyšali, netoliko žalobníka nevystavili a súdu žádného neosadili, ani poháněli, ani obsielali; ale jsúce tázáni, aby vinu aspoň jmenovali, proč by naň takovú mocí sáhli — té jsú (neb jí v ničemž nikdyž najíti ani smyšlené nemohli) jmenovati a dáti neuměli ani mohli, a proto jsú svú bezpravnost pokudž najdále mohli a směli, provodili. Ale ne tak jí daleko vésti mohli jak jsú vésti umínili a jak jsú se uradili, a pokud jsú žádali a chtěli, jiného nic za vinu než „nestaneť se křivda“ nepoloživše, ano se již viec než na silnici a pekelní křivda, bezpraví a moc ani v Židech ani v pohanech, ani mezi lotry a na silnici neslýchaná jemu od nich dála. Ale odtud (poněvadž psáno jest: Mně pomsta a jáť odplatím) odejdu, a což se nepodobného zdá, poněvadž jest příkladem a zkušeniem jistým již ukázáno, také má dskami nálezem provedeno býti. V III. dskách Ondřejových v té při . . .

[9]) *učinil jest na zmatek.*) Již-liž vidíš, že ten nemaje žádné spravedlnosti dobrého člověka jest beze všie potřeby k súdu pohánĕl, jako onino beze všie viny i súdu i slyšenie k zrádnému falešných některých súkromních a tajemných žalobníkóv a polizačóv, svých přikázaných, k nepravému znešení a obžalování lsti-

nému druhému žádnému, — anebo komuž koli u sebe a doma přieliš múdrému — u jiných ne tak — takovému někomu nebo jim podobnému bude se toto zdáti nebo bláznivé nebo nerozumné; neb dosti divu jest, aby někdo poháněti směl někoho, žádné k němu viny nemaje. Ale já bych mohl okázati v pravdě divnějšie a každému dobrému nesnesitedlné, což se jest jednomu od kterýchž koli přihodilo, na kteréhož jest beze všie viny, bez žalobníka, bez súdu, bez slyšenie, bezpravně saženo, kterémužto na svú se vinu na nich ptajíciemu právě jsú nikdež ji najíti nemohúce jmenovati nemohli a složené vyhlásiti nesměli. Co já okázati mohu, pomíjím, abych se sám slovy nemstil; poněvadž psáno jest: Mně pomsta a já odplatím. Než to což jsem prvé pověděl, druhého na straně nechaje, dskami a nálezem okáži. V třetiech dskách Ondřejových . . .

[9]) *učinil jest na zmatek.*) Již-liž vidíš, že ten nemaje žádné spravedlnosti dobrého člověka beze vší potřeby k súdu jest pohánĕl. Též i onino beze vší příčiny na nevinného jsú mocí sáhli.

vému, pro jichžto lži ohavnost a nejistotu zrazenie těch znášečóv ani jmenovati jsú nesměli, na nevinného mocí bezpravnú sáhše a nic nedovedše, svú sami hanbu na sobě nesú a nésti budú věčně.) Jiný k témuž podobný zmatek....

16) když kto toho, ktož jemu nic vinen nenie, pohánie; a to se přiházie, když kto z prodaného.. 22) *na zmatek, a proto aby trpěla pokutu vedlé panského nálezu*). Ještě jiný zmatek se nacházie.. 32) Jiný zmatek, kdež kto o některú při prvé nálezem kmetským — pohánie (o tom nález v Modrých dskách póhonných, kdež Dorota z Skalice Kunše z Skalice pohánie, a v týchž dskách póhonných jiný nález, kdež Beneš z Kolovrat pohánie Fridricha z Valdštejna, a v týchž dskách, kdež Markéta z Dúdleb pohánie Albrechta z Jilovce, a opět jiný o témž nález v Bielých póhonných, kdež Otík z Tlučné pohánie Jana Žida z Vetly). Jiný zmatek, kdež kto zápis maje . . . 83) s nápadem, domnievaje se že každý z týchž zápisníkóv svého práva jinému žádnému zapsati pro nápad nemóže, i viece chce mieti, než jemu dsky a jeho zápis svědčí. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Kateřina z Prahy Matěje z Žatce pohání. A k témuž nález v Památných, kdež Viktorin ze Všehrd pohání Jana Třebického a Jiříka syna jeho z Prahy k otporu léta božieho 1498 při suchých dnech postních). Jiný... 89) Martin z Dřenie úředník desk zemských a 98) (č. 16 v I. rec. není.) 113) sprav se (konec.)

1. Zmatci, kteříž se póvodovi přiházejí, mnozí jsú: Najprvnější a največší, když kto beze všie příčiny člověka spravedlivého, an jemu nic vinen nenie, v naději některakú mylnú, nebo složenú a fortelnú, nebo úkladnú a chytrú k súdu připravuje a pohánie. (O tom nález v III. dskách Ondřejových, v té při, kdež Jan z Ovesné Lhoty Zdeňka Kojkovského pohánie k otporu, takto stojí: *Poněvadž jest on Jan ty dědiny prvé zapsal, a potom k otporu pohnal, již tu nic nemaje, protož ten póhon učinil jest na zmatek*). **2.** Jiný k témuž podobný zmatek, když kto jsa jednú nálezem panským a vládyckým rozsúzen, o túž věc opět podruhé a znovu pohánie. (To stojí v Bielých póhonných, kdež Otík z Tlučné Jana Žida z Vetly pohánie, kdež takto jest nalezeno: *Poněvadž on Otík pohnal jej Žida o tu při, kteráž jest prvé mezi nimi rozsúzena, že jest toho učiniti neměl a že jest jej na zmatek pohnal.*) **3.** Ještě jiný k témuž podobný zmatek, když kto z prodaného nebo zapsaného dědictvie prvé od otce nebo od bratra nebo jakž koli, potom pohánie,

(jako se jest přihodilo Anně z Lúněvic v Modrých póhonných, kdež pohánie Oldřicha z Kramolína, tu takto stojí: *Poněvadž otec též Anny zapsal jest listem ve dsky vloženým dědictvie, z kteréhož pohánie Oldřicha, že jest tudy pohnala na zmatek.)* **4.** Ještě se jiný zmatek nacházie, když kto z dielu dědického pohánie, trhóm, věnóm a jiným ve dsky kladeniem neotpieraje. (Nález na to v Modrých póhonných, kdež Václav Hysrle z Drahovic pohánie Jana Calty z Kamenné Hory, a stojí takto: *Poněvadž on Jan Calta okázal jest dsky, kdežto troje trhy a čtvrté věno od nadepsaného púvoda, strýce, syna jeho i vnuka, prodáváno jest a dskami zavazováno, jakož dsky okazují, a on púvod těm trhóm neotpieral jest: a podlé toho dáno jest Janovi Caltovi za právo, a takový póhon jest na zmatek.* A v témž nálezu na zad dostaveno: *A poněvadž púvod jest Němec a práva neznaje, z té příčiny jemu milost činie, že mu to promíjejí.*) **5.** Jiný zmatek, kdež kto zápis maje s několika jinými zápisníky s nápadem prodává právo své nebo zapíše, kteréž vedlé jiných zápisníkóv má, a ten, komuž prodá nebo zapíše, viece chce mieti, než jemu dsky a jeho zápis svědčie. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Kateřina z Prahy Matěje z Žatce pohánie.) **6.** Jiný zmatek, kdež kto smlúvu o některú věc učině potom o túž věc přes tu smlúvu pohánie. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Markéta z Želevic pohánie Baltazara z Želevic.) **7.** Jest ještě jiný zmatek, kdež púvod jsa v pravdě proti svému bezpravníku spravedliv, samým práva neznániem nohama v zmatek vchází. A to tehdy, když se komu výboj nebo moc nebo škoda od úředníka, služebníka, člověka nebo žoldnéře některého pána stane, a ten, komuž se moc nebo křivda neb což koli jiného tak stane, lidi jeho, úředníka, služebníka nebo žoldnéře pohánie, maje pána samého, u kohož jest ten který byl, pohnati. (Dóvod toho v Modrých póhonných, kdež Otík z Tlučné pohánie Jana Hoholta z Vyškova, kdež takto stojí: *Poněvadž jest byl úředníkem pána svého, že jeho z toho pohoniti neměl, a že se jest póhon stal na zmatek.*) **8.** Jiný zmatek, když kto z cizích škod pohánie, anebo z těch, k kterýmž ještě práva nemá. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Anna z Nelžejovic pohánie Děpolta z Lobkovic, a v týchž dskách, kdež Erhart z Dúpova pohánie Jana z Svojkova).

9. Ještě i v tento zmatek póvod častokrát vcházie beze všie zlé lsti, než samým práv neznániem, když nebo dědictvie nebo základu nebo jiného čehož koli neobdrže a nemaje v skutečném držení, ani ve dskách, ješto jest toho měl prvé právem dobývati, ze škod pohánie. (A na to jest nálezóv množstvie, ale že sama sebú dosti světlá věc a téměř známá jest, nálezy jí provoditi zbytečné mi se zdá.) **10.** Nacházie se ještě i jiný zmatek, kdež odbytá před spolčeniem otce svého z dědictvie a spolku pohánie. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Hedvika z Hořiněvsi pohánie Smila z Hořiněvsi.) **11.** Jiný zmatek, kdež kto k listu vyvazenému pohánie. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Otík z Boršic pohánie Ctibora Sekerky z Sedčic.) **12.** A též, ktož nestániem k súdu neb k póhonu ztratí dědictvie, a potom na zpravce, tak ztratě, ne pro jich závadu, než pro své nestánie, zpravú na svého zpravce sahá. (V týchž dskách toho dóvod v témž nálezu.) **13.** Jest ještě nalezen i jiný zmatek, kdež ubrman pohnán jest pro nedokonánie ubrmanstvie, ješto jest měl jiný ubrman volen býti vedlé smlúvy. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Mikuláš Ventlar z Kadaně pohánie Jana Pitřkafa.) — Ti i jiní mnozí od těch rozdielní i těm podobní zmatci, přiházejí se póvodóm při póhoniech. **14.** Jiní zmatci přiházejí se při žalobách, jiní po náleziech, při práva vedení, jiní při dskách, mnozí při uvázání, nejedni při brání s komorníkem, a abych jednú pověděl, při každém právu, řádu, súdu, i při jiné věci každé zmatci se nacházejí. (Neb mezi všemi lidmi nic ze všech stran dokonalého pro nečíslná nakaženie nemóže býti; musie nejednú i múdrý klesnúti a každý přistrčiti, jakož psáno jest: Sedmkrát přes den spravedlivý padne a vstává.) **15.** Jest ještě zmatek, kterýž se pohánějiciemu přiházie, když pokutu svú maje dskami zapsanú, buďto uvázánie, buďto bránie s komorníkem nebo bez komorníka, nebo jakúž koli jinú pokutu listem, smluvú neb jakž koli jinak ukázanú; a tu opustě a jí se spustě, dá se v póhon. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Martin z Dřenie, starosta komorničí, úředník desk zemských a komorničí správce, Ondřeje Kafunka pohánie, a stojí takto: *Poněvadž Martin póvod maje dsky a pokutu vedlé toho dskami zapsaní, maje se zápisem svým spravovati a pokuty své se držeti, to opustiv*

pohnal, vedlé toho na zmatek jest pohnal.) **16.** K tomu v podobný zmatek vcházie, ktož právo stané obdržie, a toho k konci a k miestu nedoveda, tak jakž právo zemské káže, přes to pohánie. (Nález na to v Bielých póhonných, kdež Marta z Tachova Jana Hošťálka pohánie, a v týchž dskách, kdež Václav Polacký pohánie Václava z Rúpova.) **17.** A týž zmatek by učinil, ktož by, po nálezu panském maje právo vésti, zase znovu pohnal. **18.** Ještě se zmatek, a ten velmi škodný, přiházie tomu, komuž když póhon zdvihnú nálezem anebo vizú, a po tom zdvižení strana jeho ze škod požene, na něj se póhonem utekúcí, a on z těch škod práv a o ně rozsúzen nejsa, nálezem ani jinak o ně konce nemaje, zase o svú při toho nezčekaje požene, anebo jiným, aby o túž při poháněli, své právo zapíše. (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Zikmund a Mikuláš bratřie z Poběžovic pohánějí Šárovce a Viktorína.) **19.** Ale kto by mohl všecky ty zmatky, kteříž se při póhoniech póvodu přiházejí, vypsati?! Kterýchž se tak mnoho přihoditi móže, jak mnoho pří a róznic mezi lidmi jest, a mnohem viece; ale o těch, kteříž obecnější jsú, potud jest povědieno. Nad to rozumem, dskami, nálezy zvláštními i obecnými, a cizími příhodami přes toto sepsánie každý, ktož v súd bude mieti vstúpiti, sprav se. — A o zmatciech, kteříž se póvodu přiházejí při póhoniech, potud jest povědieno.

4. O zmatciech při žalobě.

[42]) ani dostatečně neprovodí, při takových všech žalobách i k tomu podobných zmatek se nachází. Ale všech zmatkóv... [51]) kdež se žaloba ze škod nebo z moci uteče z dědictvie; kdež... [56]) neopravuje; protož ten každý kdož sobě... [60]) na smaznú jistě hrá.

1. Ktož k súdu požena kohož koli, žaloby sobě vedlé práva v póhonných dskách při póhonu nezapíše (neb v žalobních knihách písaři mají žalobu, ne póvod zapsati), při takovém žaloby nezapsání žádného zmatku nenie, než ten se póhon zdvíhá a přetrhuje. A též ktož žalobu zapíše a k súdu nestojí, zmatku ujde, než ten se póhon zdvíhá. (Ale snad mi toho nekaždý uvěří, leč to dskami nebo nálezy okáži, a dobře udělá; má zajisté což píše kto o práviech zemských, všecko nálezy, nebo dskami, nebo i jinými próvody okázáno býti. Jest v Bielých

póhonných nález, kdež Diviš Malovec pohánie Vodňanských, a v týchž dskách, kdež Offka z Petrovic Beneše z Vajtmile etc., a v týchž póhonných, kdež Mikuláš z Křečova pohánie Pavla z Jenštajna.) **2.** Než ktož kde v žalobě své svědomie se dokládá, a potom na súdě stoje žádného neokazuje, ten v zmatek upadá. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Jan ze Zvěřince pohánie Alše z Klinštajna, a v Bielých póhonných, kdež Václav Kopanský pohánie Zikmunda z Barše.) **3.** A též, když se póvod čehož koli jiného v své žalobě doloží, čehož potom v při vedení okázati nemóže, v zmatek nohama vejde. Ale ten ktož žalobu svú řečí promění, a jiné mluví v pře své líčení slovy, nežli jest v žalobě napsal a prožaloval, zmatku zajisté ujde, ale póhonu zdvižení neujde. (Ale i to též, jako jiné všecko, má nálezem provedeno býti, a ten jest v Modrých pohonných, kdež Mikuláš z Lobkovic Jana z Vřesovic pohánie.) **4.** Ne všudy však (nemyl se tím žádný), kdež jest žaloba zmatečná, i hned se zmatek s pomstú nacházie, než tu toliko, kdež v pravdě a v skutku zmatek jest. Neb někdy ta slova v některém nálezu položena budú, „že jest póhon zmatečný,“ nebo „žaloba“, nebo „pře líčenie“; a však proto ne zmatek se nalezá, než póhon se zdvíhá. (Dóvod toho, což jsem pověděl, jest v Modrých póhonných, kdež Hanuš ze Strpie pohánie Jana ze Strpie, a tu takto stojí: *Poněvadž Hanuš póvod zmatečně jest žalobu položil, páni ten póhon zdvihají.* Opět v týchž dskách, kdež Mikuláš z Lobkovic pohánie Jana z Vřesovic, tu takto stojí: *Že ten póhon i s žalobú jest na zmatek, a protož ten póhon i s žalobú král a páni zdvihají.)* **5.** A abych krátce o zmatciech, kteří při žalobě běží, mnoho nebo pojednú všecko zahrnul. Kdež se žaloba ze škod nebo z moci póhonu z dědictvie, kteréhož v držení nejsi, uteče, kdež se kto dokládá v žalobě, čehož okázati nemóže; kdež řečí psanú žalobu promění, z jiného v řeči vině, než jest položil v žalobě; když viní, a ničímž dostatečně neprovodí, ani práva nežádá — bude jemu póhon zdvižen, nebo pohnanému přisúzena bude jeho spravedlnost. Při takových všech žalobách i k tomu podobných zmatek se nacházie. **6.** Ale všech zmatkóv największí zmatek, když kto na nevinného svévolně žaluje, též i ktož sám počátek na druhého svévolně skutkem nebo řečí hanlivú učině, potom jeho k súdu

právem pohánie; ten každý v zmatek a v pokutu práv spravedlivě vedlé všech práv upadá, jako ten, kterýž se sám skutkem pomstí nad tiem, ktož jest naň počátek učinil, anebo se řečí hanlivú zase odplatí, když k súdu pohánie toho, komuž se jest odplatil. Nebéře súdem žádné opravy, poněvadž sobě jest prvé sám, práva nečekaje, to, což jest jemu bylo přečiněno čiemž koli, týmž zase opravil, neb práva po druhé nemstie. A chtěl-li jest, aby jemu právem opraveno bylo, měl jest to osvědčiti a k právu se utéci, sám sobě neopravuje. A nad to, ktož sám počátek na jiného učiní, a potom, když se jemu otpor stane, pohánie! Protož ten každý, ktož sobě sám prvé učiněnú křivdu skutkem nebo slovem jímž týmž opravě, potom k súdu pohánie, žádné opravy druhé od súdu nečekaj, než ujde-liť zmatku, dobřeť jest; na smaznú jistě hrá! (Nález o tom v Bielých póhonných, kdež Daniel ze Všebořic z nářku cti pohánie.) — A o zmatciech při žalobě potud jest povědieno.

5. O zmatciech po náleziech při práva vedení.

[1]) Ačkoli při náleziech, když se vynášejí, já nic nepravím, by se jací zmatci dáli za prvnějšiech nebo za nynějšiech práv, však se jest kdys přihodilo, že jest nálezem jedna věc přisúzena jednomu, a potom táž věc jiným nálezem jest tomu komuž jest přisúzena byla, zase odjata a odporné straně přisúzena. A opět té straně třetím nálezem odjata a zase podruhé prvnie přisúzena, a potom v těch rozsuzovániech a přisuzovániech po těch náleziech všech v smlúvu jest uvedena. (Nález první v III. Ondráčkových H. 20 v při mezi Marketú, druhý v IV. Ondráčkových G. 15. v při mezi Janem Přebozským, třetí nález o túž při v dskách Viktorinových A 22. *Jakož jest nález etc.* A po těch po všech třech náleziech přivedeno jest k smlúvě.) Ale já o náleziech nechci nic mluviti, než o zmatciech po náleziech k uvarování jich mluviti budu. Komuž se.. [22]) ze škod požena nálezem práv zóstane, ten móž bez zmatku na kteréž chce dědictvie pohnaného vésti (konec).

Pr. Při náleziech, když se vynášejí, by se jací zmatci dáli, o tom já nic neumiem praviti; než o zmatciech, kteříž se po náleziech lidem, ne súdciem, přihází, píši, aby se jich lidé dobří, pokudž mohú, varovati mohli a uměli. **1.** Komuž se nález stane buďto o dědictvie, buďto o dluh, buďto o škody nebo jiné věci k tomu podobné, když jemu toho postúpiti nebo dosti učiniti vedlé nálezu nechce ten, na kohož jest nález uči-

něn, bude-li z toho podruhé poháněti, na zmatek požene. Než má právo vésti po nálezu, jakož řád zemský káže. 2. Též také počna právo vésti po nálezu, jakož řád zemský káže, opustě práva vedenie, bude-li znovu a podruhé poháněti, zmatek sobě udělá. Než chce-li se zmatku uvarovati, veď před se právo, a doveď. (A že jsú se těch zmatków lidé dopúštěli, dóvodové jsú nálezové někteří již napřed oznámení, a jiných kto chce ve dskách hledati, bude jich moci viece najíti.) 3. A tiž zmatci, kteříž se při práva vedení po náleziech přiházejí, též se také i po právu staném přiházejí. 4. Stávají se ještě i jiní zmatci při práva vedení po náleziech, když kto jinam a na jiné dědictvie právo po nálezu vede, než na to, na kteréž póhon jeho a nález okazuje. A to se toliko přiházie, když kto z dědictvie pohánie, anebo když také právo kto pro nezpravu vede; než když z dluhu, ze škod, nebo z základu propadeného, nebo ze rčenie požena, nebo z jiného k tomu podobného, a nálezem práv zóstane, tu po nálezu, jestli že jemu se dosti nestane, móž bez zmatku na kteréž koli chce dědictvie pohnaného vésti, poněvadž se v těch ve všech póhoniech ta slova „a kdež co má“ pokládají.

6. O zmatciech při uvázání s komorníkem.

[7]) uvazuje, zmatek se činí. Též když se uvazuje, nemaje se uvazovati než bráti nebo zvod vésti. Ještě ten, ktož maje zápis „s uvázániem“ pro škody a připraven jsa k súdu, provoditi má škody a tak se tepruv uvazovati, a nechaje próvodu i uváže se s komorníkem, zmatek udělá. (Nález o tom v dskách Viktorinových B. 15. v při kdež Václav z Hněvsína). A jiných při uvazování ..... [16]) kteříž se při uvázání dějí, že pro žádný zmatek takový do věže nemá brán býti žádný, ktož se tak uvazuje, ani v žádnú kázeň panskú. (A to svrchupsaný nález ukazuje a jiní mnozí). A též při brání o zmatku má rozuměno býti, jakož to nalezové mnozi ukazují.

Pr. O uvázání, co při něm z práva má zachováno býti, dosti jest povědieno v Sedmých knihách sepsánie tohoto; ale nynie ne o uvázání, než o zmatciech, kteříž se při něm dějí, píši. 1. Při kterémž tento zmatek první jest: Jestli že se kto na jiné dědictvie vede, než na to, na kteréž zápis jeho ukazuje. Též když se na viece vede, než dsky jeho svědčie. 2. Ještě

když se před časem uvazuje, a též po času přešlém, když léta zemská projdú, a on toho v skutečném držénie nejsa, uvazuje se s komorníkem. **3.** Ještě když se kto uvazuje s komorníkem, nemaje se uvazovati než bráti, nebo zajímati, nebo zvod vzieti, nebo jinak maje než uvázániem právo vésti, v tom každém takovém uvázání zmatek jest. **4.** Ale najvětší při uvázání zmatek jest, když se kto uvazuje, žádných desk nemaje, buďto komorníkem nebo mocí svú. — A jiných při uvazování zmatkóv dosti najde, ktož dsky póhonné čísti bude. **5.** Ale toto při těch zmatciech, kteříž při uvázání běžie, vědieno má býti, že pro žádný zmatek takový žádné summy ten, ktož se uvazuje, komorníku najvyššïemu nepropadá, než kázeň a vazbu panskú trpěti má. (Nález na to II. Dúpovec O. 10. v při Bohuslava z Košině a Zdeňka Kostky.) **6.** Též ten, když sebe ze všech desk, a též, kdež se kto mocí uváže. A což se bránie s komorníkem nebo mocí dotýče, též o všem má rozuměno býti (jakož to nálezové mnozí svědčie).

7. O zmatciech při brání nebo při zájmu.

[12]) (č. 4. v I. rec. není)

1. Kteříž koli při uvázání zmatci běžie, ti se téměř též i při brání nacházejí. Ale nad ty, kteříž se při uvázání dějí, při braní tito zvláštní jsú: Ktož béře pro viece, než má bráti; též kto na český groš béře, nemaje než na míšenský bráti; i tento i onenno zmatečně béře. **2.** Jiný zmatek, když kto béře, drženie provésti nemoha, a když léta zemská projdú. (Nález o tom v III. Ondřejových D. 13. v při mezi Tomášem z Dobrošovic a Karlovú kollejí.) **3.** Též také zmatek sobě udělá, když kto na ciziem béře, na čemž zápisu nemá, jako i ten, ktož zapíše se sám dobrovolně rukojmiem pod uvázániem, že je má vyvaditi, a když se pro nevyvazenie uvěžie, potom jich uvázání otpierá. (Nález o tom v IV. Ondřejových A. 28.) **4.** Než ktož zmatečně béře, ten padesáte kop grošóv najvyššiemu komorníku propadá, než vazby jest prázden a nižádnú pokutú vinen nenie, ani ten, ktož se na zmatek uvazuje, ani ten, ktož na zmatek béře, dokudž súdem panským zmatek jemu nalezen nebude.

8. O zmatciech při otpořiech.

[1]) Při otpořiech první zmatek jest, ktož žádného práva nemaje k některému dědictví, smie otpierati ve dsky kladení. A též ktož prodada nebo zapíše sám nebo jeho předci, potom ve dsky kladení otpierá. Mezi jinými zmatky při otpořiech tento jest najznamenitější: Když se kto sám dskami v jakéžkoli při zapíše „pod uvázániem“ nebo „pod bråniem“ nebo jinak, a když se uvázánie pro dosti nečiněnie stane od toho komuž jest zápis udělal, anebo bránie anebo zvod, tehdy když tomu práva vedení otpierá ten ktož jest tak zapsal: na zmatek každý otpierá, ktož tak otpierá; neb ten dskám i právu i sám sobě otpierá, tolikéž jakoby své pečeti otpieral. (Nález o tom v IV. Ondráčkových A. 28. v při mezi Čeňkem.) A též ktož otpor učiní ve dsky kladení proti těm dědinám kteréž sám prodává, ve zmatek upadá. A ti zmatci nesú i kázeň královskú i panskú. (A již se o takové otpory těchto časóv nejedni pokúšeti smějí). Též v zmatek upadá, ktož.. [31]) věcech, při dskách, při trziech i při jiných ve dsky kladeniech i při zvodiech, panováníech, odhádániech, zmatci se (jakož svrchu jest povědieno) nacházejí; však o těch o všech psáti nenie potřebie, neb z těch, kteříž jsú psáni, těm i jiným móž porozuměno býti.

1. Při otpořiech první zmatek jest, když kto žádného práva nemaje k některému dědictví, smie otpierati ve dsky kladení, a též, ktož prodada dědictvie své, nebo zapíše sám nebo jeho předci, potom ve dsky svému neb předków svých kladení otpierá. **2.** Mezi jinými zmatky při otpořiech tento jest najhorší, když se kto sám dskami v jakéž koli při zapíše „pod uvázániem“ nebo „pod bråniem“ nebo jinak, a když se uvázánie pro dostineučiněnie stane od toho, komuž jest zápis udělán, anebo bránie, anebo zvod, tehdy tomu práva vedení otpierá ten, ktož se jest zapsal. Takový otpor jest najznamenitější a ničímž vymluven nemóž býti. Neb ktož tak otpierá, právu i sám sobě otpierá, i dskám tolikéž činí nebo viece, jako by své pečeti otpieral. (A aby neřekl někto, že to nadarmo píši, a že žádný tak bláznivý nenie, kto by se o to směl pokusiti, čti sobě nález o tom v IV. Ondřejových A. 28. v při mezi Čeňkem. A o takové otpory těchto časóv nejedni se pokúšejí, kteréž bych mohl hned jmenovati, kdybych chtěl, ale k užitku mnohým píše a usiluje k potupě nic nechci a k zlehčení žádného psáti.) **3.** Též i ten v zmatek upadá, ktož otpor učině, potom ne k otporu pohonie, než otpor opustě, v jiný se póhon o túž věc k súdu zemskému dává. Neb ktož otpor proti

čemu učiní, má jej před se vésti. (Nález o tom v III. Ondřejových H. 20. v při mezi Elškú z Střiežkova.) — A jiných zmatkóv při otpořiech takových i k těm podobných jest viece, ale pro ukrácenie o zmatciech potud jest povědieno. **4.** A ačkoli i při jiných všech věcech, kteréž při dskách běžie, při trziech i při jiném ve dsky kladení rozličném, při zvodiech, při panovániech, při odhádániech i při jiném práva vedení mnohém zmatci se (jakož svrchu jest povědieno) rozliční nacházejí, však o všech psáti nenie potřebie; neb z těch, kteříž jsú vypsáni, i jiným snadně bude moci porozuměno býti.

9. O zmatciech pohnaného.

[1]) Jest mluveno o zmatciech póvoda, kteříž se jemu rozličně přiházejí; nemá dopuštěno býti, aby se o zmatciech pohnaného mlčalo. Pohnanému mezi všemi zmatky větčí se státi zmatek nemóže, než když jsa vinen a napomenut přátelsky od toho komuž vinen jest, jemu dosti z dobré vóle učiniti nechce, než právu se a súdu dopúští, v kterémž křiv zóstane, buď oč koli buď. A zvláště když by co zlého a škodného póvodu, anebo proti své cti a nebo proti právu učinil, anebo maje něčeho nečiniti, toho se dopustil. Takoví zmatci někteří pomstu, někteří hanbu, jiní škodu, otsúzenie a lehkost všickni pohnanému přinášejí. Ale ktož by to poznal, že by naň který takový zmatek měl přijíti, suď se doma sám, a vinu svú uznaje, póhonu, súdu a práva nečekaje, jsa napomenut, učiň od sebe dosti; smluv se a v čas (jakož přislovie běží) rovné přijmi a otsúzenie a póhonu se viece než vlčí jámy vystřiehaj! [18]) z země položen nestojí a po malé chvíli se před súdem okážie, [23]) než zmatkóv bez škody práva s jeho samého škodú, těch dosti jest, ale o těch...

Pr. Jest mluveno o zmatciech póvoda, kteříž se jemu rozličně přiházejí; nemá dopuštěno býti, aby se o zmatciech pohnaného mlčeti mělo; protož i o těch nenic má povědieno býti. **1.** Pohnanému mezi všemi zmatky větčí se a horší zmatek státi nemóže, než když vinen jsa, a přátelsky napomenut od toho, komuž v pravdě vinen jest, jemu dosti z dobré vóle a sám od sebe učiniti nechce, než práva se a súdu svévolně dopúštie, věda, že křiv zóstane, a zvláště, kdy by co póvodovi zlého nebo škodného, nebo proti právu učinil. Takoví zmatci někteří hanbu, jiní pomstu a pokutu, všickni škodu pohnanému přinášejí. (Z té příčiny, ktož by to poznal, že by naň který takový zmatek měl přijíti, suď se doma sám, a vinu svú uznaje, póhonu, súdu,

nálezu a odsúzenie nečekaje, jsa napomenut, učiň sám od sebe dosti, jakož za starých a za přirozeného zákona bylo; smluv se, a v čas — jakož v přisloví běží — rovné přijmi, a póhonu se a odsúzenie viece než rokle a šlaku najhoršieho vystřiehaj.) **2.** Ti zmatci při vinách pohnaného běžie, ale při právě a při súdě tento: Ktož pohnán jsa a za nemocna nebo ven z země jest položen, a k póhonu nebo k žalobě nestojí, a po malé chvíli se při svědčení nebo před súdem okáže, ten v zmatek ničímž nevýmluvný upadá. (Nález o tom starý najdeš). **3.** Jiných zmatkóv, kterýchž by se pohnaný škodně před právem báti měl, nenalezám, než zmatkóv kromě práva s jeho samého vinú, těch tolikéž móže jako póvodových nahledáno býti; ale o těch se tuto nepíše, než o těch toliko, kteříž se při právě dějí. A o prvních jest dosti při póhonu, při žalobě i jinde v předešlých knihách povědieno. — A o zmatciech potud.

10. Co jest při dskách a při súdu změněno.

Tit. Co jest při dskách a súdu za těchto časóv změněno.

(Dle rukopisu křižovnického.)

1. Najprvé toto jest změněno při sedání v laviciech, že jsú staří v kuklách jako kněžie sedali. A za těchto časóv Jaroš Stranovský ten obyčej ještě držal. A jest dosti lidí starých, kteříž pamatují že jsú tak staří a první kmetové v súdu sedali. A toho dóvod jest, že znamenitý s prvními v zemi české pán, pan Flaška, v svých knihách o súdiech zemských takto jest napsal, jakož i napřed jest toho dotčeno:

Divoce-ť hlediemy z kukly,
o kohož bychom se schukli.
Tohoť viec bóh zapomane,
ačť se nám v ruce dostane.

Ale jest změněno, že bez kukel sedají.

2. Dále změněno jest, že prvé každý bez osobnieho přiznánie mohl

(Dle rukopisu universitního.)

1. Při sedání v laviciech na súdě zemském toto jest najprvé proměněno, že jsú staří v kuklách jako kněžie nebo židé na súdu sedali. Kterýž obyčej za našie paměti pan Jaroš Stranovský jest zachovával. A jest dosti lidí starých, kteříž to pamatují, že jsú tak staří kmetové v súdu sedali. Čehož znamenitý urozeniem i rozumem pán, pan Flaška, v svých knihách „Nové Rady“ velmi vtipně sepsaných, takto dotýká:

Divoce-ť hlediemy z kukly,
o kohož bychom se schukli etc.

2. Dále změněno jest, že jsú prvé póhony jedni na druhé brávali

jest póhon po listu, po služebníku, po súsedu nebo po přieteli na každého vzieti. A tak jest držáno i přede mnú bylo, i za mne, dotud dokudž (neviem ot koho) jest změněno. (Než to viem, že žádným zóstaniem zemským, nálezem obecním žádným, to změněno nenie, ani kde napsáno, než jedním nebo dvěma.) Skrze kterěžto změněnie pohánějíciem práce a útrat a pohnaným škod jest přičiněno; tak že póvod z domu sám pro póhon jeti nadcte mil musí sám-několik, moha to listem nebo poslem jedním zjednati. Pohnanému pak jest škoda přidána, že což póvod utratí, sám-několik jeda po póhon, to k škodám pohnanému bude přidáno, a bude-li otsúzen, ty škody póvodu vedlé jiných zaplatiti musí. A dokudž tak stálo, že jsú póhonové bez osobnieho před starostú přiznánie každému dáváni byli, žádných takových závad, žádných škod, ani kterých z toho zmatkóv jest nebylo. Neb na svědčení póhonu každý se osobně musil přiznati, státi, ohlásiti; pak-li by nestál, tehdy pohnaný póhonu prázden jsa, póvoda kterýž by osobně na svědčení nestál, ze škod pohnati móže. Z jaké se jest příčiny a pro jaký užitek ta proměna stala, nenie zbytečné toho pohlédati a na to se poptati; poněvadž listové obranní, uvázánie, bránie, úmluvy, zvodové, panovánie, othádánie, kteréž všecky ty věci i každá z nich jest póhonu větčie, avšak se každému bez jeho přítomnosti po služebníku nebo po jeho listu od desk vydávají a púštějí, a jiné mnohé též. Při čemž mnohá a znamenitá nebezpečenstvie mohla by se spieše než při póhonu brání bez osobnieho přiznánie přihoditi. Aniž jest to od starých bez rozumu a bez příčiny tak bylo nabez osobnieho před starostú přiznánie, po listu, po služebníku, po súsedu nebo přieteli. A tak jest bylo přede mnú i za mne dřieve, až jest (neviem ot koho) změněno a ustaveno, aby každý k starostovi ktož by chtěl koho pohnati, osobně sám přišel. Skrze kterěžto změněnie pohánějíciemu práce a útrat a pohnanému škod přičiněno; tak že póvod když sám z domu několik mil s osobami a koňmi několika jeti k starostovi musie, útraty své tu počítá, moha to listem nebo jedním poslem zjednati. Pohnanému jest škod přičiněno, že což póvod utratie, sám-několik jeda po póhon, to k škodám pohnaného bude přidáno, a bude-li otsúzen, ty škody póvodu vedlé jiných platiti musie. Pakli póvod bude otsúzen, což jest utratil sám po útok jezdě napřed v tom hynúti bude, a k tomu škody jiné, kterýž jest pohnanému připravil, jemu platiti bude. Než prvé jest dosti bylo, útok listem nebo poslem vzieti, a k svědčení nebo k súdu osobně státi. A z toho jest nikdy žádných zmatkóv nepřicházelo, ani jest od nich kdy čteno ani slýcháno. Než nestál-li jest póvod na svědčenie nebo k súdu, svój póhon jest ztratil a od pohnaného mohl hned ze škod pohnán býti. Z jaké se příčiny a pro jaký užitek ta proměna dála, nenie neužitečné toho pohlédati a na to se poptati, poněvadž listové obranní, uvázánie, bránie, zvodové, úmluvy, panovánie, odhádánie, kteréž všecky ty věci i jedna každá z nich jest póhonu větčie, avšak to všecko jednomu každému toho potřebujíciemu bez jeho přítomnosti a osobnieho přiznánie dává se od desk, po jeho listu nebo po služebníku, a jiného

lezeno i drženo, kteříž jsú všecko vtipně, opatrně i spravedlivě, a pokudž jest mohlo býti, s najmenšími zádavami vymyšlovali i nalézali. A vždy toho neviem, kto jest se o to pokusil, aby to po nich směl opravovati a tím jinak hýbati a to měniti, odkudž větčí škody lidem než užitci přivedeni jsú.

3. Dále za těchto časóv změněno jest rokóv opravovánie při póhoniech. Kdežto prvé každý ktož jest kohož koli z čehož koli k zemskému nebo úředničiemu súdu i k otporu pohnal, vždycky jest sobě po vzdání súdu rok ve dvú nedělí opravovati musil k druhým suchým dnóm potom najprvé přištiem, tudy skrze roku opravovánie k súdu se volaje a hláse. A to vždy po každých suchých dnech, dokudž jest póhon jeho k slyšení a k rozeznání konečnému nepřišel. A to takové rokóv opravovánie od starých Čechóv jest nalezeno, a vždycky od počátku v zemi české tak jest drženo bylo a zachováváno, jakož to všemi dskami póhonnými, všemi dskami zemskými, trhovými i zápisnými, malými i velikými, od najstarších i od těch ohnilých počnúce móž zřetedlně a světle okázáno býti. Kdež to od starých Čechóv (jako i jiné všecko) ne bez rozumu, ne bez příčiny, ani nadarmo jest vymyšleno. Tudy zajisté skrze rokóv opravovánie poznávaly jsú se pře nerozsúzené, jako nazpátek skrze rokóv neopravovánie pře rozsúzené, nebo smluvené, nebo skrze jednoho z stran smrt minulé, nebo skrze vizy vloženie zdvižené. Kdež skrze to rokóv neopravovánie, hleď na to očima kto chce i myslí, v jaké jsme smiešenie a v jaké tmy nohama vešli, že to ničiemž rozeznati nemožmy, které jsú minulé a které neminulé pře! Z

mnoho též. Při kterýchžto věcech mohlo by se spieše viece nebezpečenstvie a zmatkóv přihoditi, nežli při útokóv kladení nebo póhonóv brání bez osobnieho přiznánie.

3. Změněno jest dále rokóv při póhoniech opravovánie. Kdežto prvé každý ktož jest koho k zemskému súdu neb k úředníkóm pohnal, vždycky jest sobě po vzdání súdu do druhých suchých dní rok ve dvú nedělí k témuž súdu opraviti musil k budúciem suchým dnóm najprv příštiem, tudy skrze roku opravenie k súdu se volaje a hlase. A to potud, dokudž jest póhon jeho k slyšení a k rozeznání nepřišel. A to takové rokóv opravovánie od starých Čechóv jest nalezeno a od počátku práv v zemi české tak jest drženo bylo a zachováváno bylo, jakož to všemi dskami póhonnými, zemskými, trhovými, zápisnými, velikými i malými, od najstarších i od těch ohnilých počnúce, móž zřetedlně a světle okázáno býti. Kdež to od starých Čechóv (jako i jiné všecko) ne bez rozumu, ne bez příčiny, ani nadarmo jest vymyšleno. Tudy zajisté skrze roku opravenie poznávali jsú se pře nerozsuzené, jako nazpátek skrze rokóv neopravovánie pře nebo rozsúzené, nebo smluvené, nebo skrze jednoho z stran smrt minulé, nebo skrze vizy vloženie zdvižené. Kdež skrze to zdviženie, aby sobě póvodové rokóv neopravovali a k súdu se nehlásili, hleď na tc kdo chce očima, myslí, v jaké se jest směšenie vešlo, že toho ničiemž rozeznati žádný nemóž, které jsú minulé a které neminulé pře! Z toho škodu všickni pohnaní znamenitú nésti musie, že

toho škodu všickni pohnaní znamenitú nésti musie, že když se rokové neopravují, viz klásti na póhony pro neopravenie rokóv (jakož jsú prvé činívali) nemohú, s znamenitú svú škodú. Neb mnohokrát se jest přih※zelo, že pohnaný, když jest sobě roku póvod neopravil, vizu na póhon vlože, ten póhon jest vizú zdvihl a póvoda ze škod pohnal, a v tom smlúvy nebo lepšieho štěstie dočekal, někdy i k zmatkóm póvoda přivedl. Kdež již skrze zdviženie toho, aby rokové opravováni nebyli, pohnaný těch všech obran i užitkóv jest zbaven. A tak z toho zdviženie a proměněnie, aby rokové opravováni nebyli, póvodóm se jest dobře, ale pohnaným velmi zle stalo.

4. Změnivše rokóv opravovánie, změněno jest i viz kladenie na póhony pro rokóv neopravovánie.

5. Změněno jest i póvodóv od pohnaných ze škod pohoněnie, kteréž jsú nedávno súzeny bývaly i přisuzovány. Což dskami móž snadně provedeno býti. Ještě i v paměti mnozí držie, že jest řiekáno těm, kterýchž jsú pře k súdu nebyly vzaty, „aby roky sobě opraviece domuov jeli.“

6. Jiná proměna stala se jest, kteréž prvé za starých nikdy nebylo: Kdež kto z moci jeden druhého požene, aby obá, póvod i pohnaný, osobně před súdem stála a poručníka k súdu aby sobě žádný nemohl, ani póvod ani pohnaný, učiniti, kterýž

když se rokové neopravují, viz na póhony klásti pro rokóv neopravenie jako jsú prvé dělávali, nemohú, s znamenitú škodú svú. Neb se jest nejednú přiházelo, že pohnaný, když jest sobě roku póvod neopravil, vizu na póhon vlože ten póhon jest zdvihl a póvoda ze škod pohnal; a mezi tím jest smlúvy nebo lepšieho štěstie dočekal, nenikdy také i póvóda k zmatkóm přivodil. Kdež nynie skrze zdviženie toho, aby rokové opravováni nebyli, pohnaný těch všech obran i užitkóv zbaven jest. A tak z toho zdviženie a proměněnie aby rokové opravování nebyli, povódóm se jest dobře, ale pohnaným nevelmi dobře stalo.

4. Po změnění rokóv opravovánie změněno jest i viz kladenie na póhony pro neopravovánie rokóv.

5. Změněno jest i póvodóv od pohnaných ze škod pohánění, kteříž jsú ještě nevelmi dávno súzeni bývali i nálezy panskými přisuzováni. Což dskami póhonnými i nálezy mnohými móž snadně provedeno býti, a což ještě nejedni v paměti, kterýmž jsú přisuzováni, držie. Někteří pak skrze póhonu vizami zdviženie, pro neopravenie rokóv, ze škod od pohnaných jsúce pohnáni, súdu nečekajiece, ty summy, z čehož jsú od nich pohnáni byli, hned jsú pohnaným kladli, aby jich zase o svú při vizú jim zdviženú poháněti mohli. A známé slovo jest: „Kteréž pře jmenovány nebudú, roky sobě opraviece, jeďte domóv.“

6. Jiná proměna: Ve všech přiech prvé, za starých i nedávno za našie paměti, každý, tak póvod jako pohnaný, mohl jest sobě poručníka udělati, aby miesto něho stál k súdu. To jest nynie zjinačeno, že ktož jeden druhého z moci pohánie,

by miesto něho mohl k súdu státi. Jestli co škodného skrze tu takovú proměnu, nebo nevolného a obtiežného na lidi uvedeno, nechť to jiní rozeznají; než já toto toliko poviem, že poručník za svého jistce má nebo sám pokutu nésti nebo jej miesto sebe v určeném roce k nalezené súdem pokutě postaviti. (Nález o tom v Modrých póhonných, kdež Hedvika z Hořiněvsi pohánie Smila z Hořiněvsi).

7. Jiná proměna, že odúmrtie, kteréž jsú vždycky na krále přicházely, ty jsú již od krále na přátely přenešeny. A o těch jest v předešlých knihách mluveno: nenie potřebie mluviti podruhé.

8. Jiná proměna, že ktož jest kdy pohnán byl k svědomí, každý musil pod přísahú u desk svědčiti. Městóm jest to oblehčeno, aby před konšely svědčily, a ti aby jich svědomie spišíc k súdu poslali.

9. Jiná proměna, že za starých na súdě zemském samy jsú pře póhonné toliko súdievali, jiných žádných, poněvadž to zemské právo káže. Nynie i strannie slyšie a súdie, a na ty ač jest den zvláštní odložen, však se proto nejedny i v jiné dni slýchají. A že jsú toliko pře póhonné na súdě zemském súzeny bývaly, dóvod toho dsky všecky, póhonné i trhové, i ty staré ohnilé a zetlelé, kteréž se na pargameně psaly.

10. Jiná proměna, že za starých když jsú k súdu přistúpili, každému se konec nálezem a rozsudkem stal. Nynie nálezu nechajíce strany smlúvají, kdež strany, kdyby byly chtěly smlúvami rovnány a ne súdem býti, toho jsú mohly bez póhonu, škod,

tak póvod jako pohnaný, aby obá osobně, žádných poručníkóv v té při sobě nečiniece, před súdem stála.

7. Jiná proměna, že odúmrtie, kteréž jsú vždycky na krále přicházely, ty jsú již s krále na přátely přenešeny. A e o těch odúmrtech, že jest již v předešlých knihách, mluveno, po druhé potřebie mluviti nenie.

8. Jiná proměna, že každý ktož jest byl pohnán k svědomí, musil pod přísahú u desk svědčiti. Městóm jest to oblehčeno, že měščané před konšely toho města svědčiti mají, a konšelé jich svědomie spišiece k súdu poslati mají, pečetí městskú zapečetiece.

9. Jiná proměna, že prvé na súdě zemském samy póhonné pře jsú toliko rozsuzovány a slyšány bývaly, jiné žádné. Nynie se i strannie slyšie, a jest jim den úterní odložen. A že jsú toliko pře póhonné na súdě zemském súzeny bývaly, to dskami všemi póhonnými najstaršiemi móž hned provedeno býti, neb to zemské právo káže a známé slovo panské, že „pře strannie ne z práva než z milosti sudiemy.“

nákladóv a súdu dlúhého očekávánie doma, často k súdu nejezdiece, dovésti.

11. Jiná proměna, že poručenstvie sirotkóv žádný sobě uprositi na králi nemóž, dokudž který přietel až do najdalšieho móž nalezen býti, buď dielný nebo nedielný, odbytá nebo neodbytá. Kdež prvé i mimo najbližšie, když jsú toliko dielní byli, poručenstvie jest sirotkóv prosícím za to krále vždycky bylo dáváno. (Čehož jsú všecky dsky pluy.)

12. Jiná proměna, že vždycky od staradávna, ktož jest měl pohnán býti k súdu, jedním komorníkem toliko (neb tak najstaršie právo zemské káže) býval jest pohoněn. To svědčenie póhonóv všech světle okazuje, kdež komorník, kterýž póhony vysvědčuje, takto je vysvědčuje a řieká: *Pohnal jsem* (od tohoto onoho), a ne: *Pohnali jsme*. „Pohnal jsem“ jako jeden, ne „Pohnali jsme“ jako dvá. — To všecky dsky póhonné ukazují a na to volají, kdež při každém póhonu toliko se jeden všudy a vždycky komorník píše a nikdyž dvá. Při všech o všecky věci póhoniech, i o dědictvie, kdež se po třikrát pohánie, tu všudy ve všech póhonných dskách stojí při póhonu: *Komorník první byl jest Krk* nebo *Tomek; druhý Cikule* nebo *Teřiešek; třetí Řieha* nebo *Křížek,* a nikdyž nestojí „dvá komorníci“, než „komorník“, ani „druzí“ nebo „třetí“, než „druhý“ a „třetí“ a „prvý.“ A tak jest za mého u desk bytie vždycky bylo zachováváno. — To také všecka práv vedenie též hlásají a svědčie, že jeden komorník na úmluvu, jeden na zvod, jeden na panovánie, jeden na odhádánie, na škod ohledánie jeden, jeden k veřejiem, i na jiná práva všecka vycházie, všudy a vždycky jeden, a nikdež dvá. To všecky dsky zápisné i trhové též

11. Jiná proměna, že poručenstvie sirotkóv žádný sobě na králi uprositi nemóž, dokudž který přietel sirotčí až do nejdalšieho móž nalezen býti, buď dielný nebo nedielný, odbytá nebo neodbytá, kdež se jest jinak prvé zachovávalo.

12. Jiná proměna, že vždycky od staradávna, ktož jest měl pohnán býti k súdu, jedním komorníkem toliko samým býval jest pohánčn, neb tak práva země české kážie. To svědčenie póhonóv všech světle okazuje, když komorník, který póhony vysvědčuje, řieká: *Pohnal jsem,* jako jeden, ne: *Pohnali jsme,* jako dvá. To všecky dsky póhonné ukazují a na to volají, když při každém póhonu toliko se jeden všudy a vždycky komorník píše, a nikdež dvá, při všech o všecky věci póhoniech, i o dědictvie, kdež se po třikrát pohánie, ale vždy jedniem, jiným však a jiným komorníkem. A to všudy při všech těch póhoniech o dědictvie takto stojí: *Komorník první byl jest Krk* nebo *Tomek, druhý Cikule* nebo *Teřiešek; třetí Řieha* nebo *Křížek;* nikdež nestojí „komorníci“, než „komorník“, ani „druzí“ nebo „třie“, než „druhý“, „třetí“ a „prvý“. A tak jest za mého u desk bytie bylo vždycky zachováno. To také i všecka práv vedenie též svědčie, že jeden komorník na úmluvu, jeden na zvod, jeden na panovánie, jeden na odhádánie, na škod ohledánie jeden, jeden k veřejiem i na jiná práva všecka vychází, všudy a vždycky jeden a nikdež dvá. To všecky zápisné i trhové dsky též svědčie, kdež zřetedlně všude stojí,

svědčie, kdež zřetedlně všudy stojí, že s *jedním* nebo *s samým komorníkem bude moci bráti*, a též *s jedním* nebo *s samým komorníkem bude se moci uvázati*. Ale snad jsú tomu staří nerozuměli, aby snáze a lépe bylo jedním komorníkem poháněti nežli dvěma. Byli jsú však někdy za starých (ale tomu pamětníkóv již nenie) ve všech krajích póvodové nekomorníci, a ti svědomí jeden každý v svém kraji všech siedel panských, zemanských i dědinných. Ti jsú, že jest země hustá a dobře osedlá zemany byla (nebylo ještě skupovánie zeman, ani siedel zemanských bořenie a tvrzí i zámkóv zemanských kaženie i s zemí srovnávánie, ani rybníky zemanóv i vsí a dědin najlepších i luk vytopovánie): z té příčiny jsú póvodové pro velikú zeman v českém království hustost a počet téměř nečíslný, od starých byli vymyšleni, ne aby oni poháněli, než aby komorníkóm okazovali siedla těch, kteříž jsú měli býti pohnáni, v každém kraji, jakož to stará registra komorničie světle oznamují. Ale potom, když jest země téměř třetí diel zpuštěn a siedl zemanských množstvie přielišné v každém kraji jest zbořeno a zahlazeno: nebylo póvodóv potřebie, aby komorníka dovázeli k pohnaným, a když jsú zemané zřiedli v zemi, řiedkost jest odjala omylovánie. A co jsú prvé komorníkóm póvodové bývali, to nynie jest jim každý starosta. Kterýž na póvodu se vyptaje o pohnaném, kde v kterém kraji sedie a k kterému městu neb městečku přísedie, jakoby jim prstem ukázal, to jim na ceduli dá vypsáno. A ti póvodové jsú nepoháněli, aniž jsú té moci měli ani toho práva, než toliko jsú komorníky vodili a dovázeli k těm, ktož jsú měli pohnáni býti. Ale aby kdy dvá

že *s jedniem* neb *s samým komorníkem bude moci bráti*, a též *s jedniem* nebo *s samým komorníkem bude se moci uvázati*. Ale snad jsú tomu staří nerozuměli, aby snáze a lépe bylo jedniem komorníkem poháněti, nežli dvěma. Byli jsú však někdy za starých (ale toho již pamětníkóv nenie) ve všech krajích póvodové nekomorníci; a ti svědomí jeden každý v svém kraji všech siedel panských, zemanských i dědinných. Ti jsú, že jest země hustá a dobře osedlá zemany byla (nebylo ještě skupovánie zeman, ani siedel zemanských bořenie a tvrzí i zámkóv zemanských kaženie a s zemí srovnávánie, ani rybníky zeman i sedlákóv, vsí, dědin i luk vytopovánie): z té příčiny ti póvodové pro velikú zeman a vsí v zemi české hustost a počet téměř nečíslný od starých byli jsú vymyšleni, ne aby oni poháněli (neb jest jim to nepřiležalo), ale aby komorníkóm okazovali siedla těch ktož jsú měli býti pohnáni, a aby komorníká k jich siedlóm dovedli (z kteréžto příčiny i póvodové jsú sluli). To všecko stará komorničie registra světle okazují. Ale potom, když jest země téměř třetí diel zpuštěn válkami a mory, a siedl zemanských množstvie přielišné v každém kraji jest zahubeno a rozbořeno, a což po meči, ohni a moru zóstalo, to jest z větčie téměř strany rybníky zatopeno: nebylo póvodóv viece potřebie, aby komorníka k pohnaným dovodili; neb když jsú zemané zřiedli v zemi, ta sama řiedkost lidí odjala jest všelikú mýlku, kteráž při každém množství se nalezá. A co jsú prvé v množství lidí a siedl komorníkóm póvodové bývali, to nynie v řiedkosti jest jim každý starosta, kteříž se na póvodu, když útok béře, nebo na jeho poslu

komorníky poháněla k súdu, nebo jaké jiné právo vedla, toho žádný věčně neokáže; neb jsú proti tomu všecky dsky póhonné, všecka práva vedenie, všecky dsky zápisné i trhové, kdež tak uvázánie jako bránie s jedním oboje má býti komorníkem, nikdy se dvěma; i to póhonu vysvědčovánie, kdež tak svědčie: *Pohnal jsem* vždycky a *pohnali jsme* nikdy; i registra starost, kdež se každému póvodu méně dávalo než komorníku, ještě kdyby dvá komorníky byla poháněla, čím by jeden horší byl druhého, aby jednomu viece bylo dáno a druhému méně?

13. Jiná proměna, že za starých každý komorník sám své póhony (aby všudy a ve všem pravda při súdu zemském, při právě i při dskách držána byla) jest vysvědčoval, kterýchž jest koli poháněl. Ale nynie jeden vysvědčuje všecky, a někdy ten, ktož vysvědčuje, žádného jest nepoháněl, a proto vždy řieká: *Pohnal jsem.* Ale snesitedlněje by bylo, kdyby řiekal: *Pohnán jest.* Ale hned všeliká proměna zřiezenie starého mysl obrážie a uši urážie!

14. Jiná proměna, že za starých ve velikých přiech vždycky jest trój póhon na pohnaného vycházel, aby se v veliké nesnázi pohnaný mohl dostatečně opatřiti, delší čas a prostrannější v trojiem póhonu k radám i hledání přátel i všech věcí své při

vyptaje o pohnaném, kde v kterém kraji sedí, a k kterému městu nebo městečku přísedí, to vše komorníkóm na ceduli vypíše a jako prstem, kde kdo sedí, okáže. Aniž jsú také ti jistí póvodové poháněli, ani té moci měli, než toliko vedli komorníky a dovodili k těm, ktož jsú měli pohoněni býti. Ale aby kdy dvá komorníky spolu k súdu pohonila nebo jaké jiné právo vedla, toho žádný věčně neokáže; neb jsú proti tomu dsky všecky, práva vedenie všecka, všecky dsky zápisné i trhové, kdež také uvázánie jáko bránie s jedniem se oboje komorníkem koná, se dvěma nikdy; i to póhonóv vysvědčenie, kdež tak svědčie vždycky: *Pohnal jsem* a *pohnali jsme* nikdy; i stará komorničie registra (neb nová na samého komorníka ukazují), to též v sobě držie, kdež se jest každému póvodu méně dávalo než komorníku, ještě kdyby dvá komorníci poháněla, čím by jeden byl horší druhého, aby se jednomu viece, druhému méně dávalo?

13. Jiná proměna, že za starých každý komorník sám jest své póhony (aby všudy a ve všem pravda při súdu zemském držána byla) vysvědčoval, kohož jest koli poháněl. Ale nynie jeden vysvědčuje všecky, a někdy ten, ktož póhony vysvědčuje, žádného jest k těm suchým dnóm nepoháněl. A proto vždy řieká: *Pohnal jsem.* Ale snešitedlněje by bylo, by řiekal *Pohnán jest.* Ale hned všeliká proměna zřízenie starého mysl i uší urážie!

14. Jiná proměna, že za starých v velikých přiech vždycky jest trój póhon na pohnaného vycházel, aby se v veliké nesnázi pohnaný mohl dostatečněje opatřiti, delší čas a prostrannější v trojiem póhonu k radám i k hledání přátel i všech potřeb

užitečných maje, nežli v jednom. A také se žalobníku jeho spieše při trojiem póhonu mohlo nenic přihoditi proti právu, nenic i příhodami strannými kromě práva, skrze nemoc nebo na cestě (jakož se jednomu mnoho přiházie), nežli při jednom póhonu. Skrze kterėžto příhody pohnanému mnoho k polepšení pře jeho přijíti mohlo. To nynie jest změněno, s užitkem póvoda malým, ale se škodú pohnaného nemalú, že již k každé při jedniem se toliko póhonem pohánie, k malé jako k veliké, kromě póhonu o dědictvie.

15. Jiná proměna, že jsú žádni zápisové z desk nikdy prvé tak vymazováni nebývali, aby všecka slova i litery zamazovány černidlem byly, tak že jich žádný po takovém vymazání čísti ani vyčísti nemóže. Než tak se jest vymazovalo: Skrze přetrženie toliko toho zápisu pérem několikrát napřieč sem i tam, aby ne tak vymazáno bylo, jako přetrháno, že pro to vymazánie mohlo se jest čísti všeliké zapsánie ve dsky, když potřeba kázala, a dáno býti vypsáno. Ale již se někteří zápisové z desk tak vymazují, aby jich věčně čísti nemohl žádný, ne přetrženiem péra, než všeho zápisu a všech slov i liter černidlem po každém řádku zamazániem. Kto tomu nevěří, najdi ten zápis, kterýž jest ve dsky vložen, kterýmž se jest kněz Hynek Minsterberský uherskému králi Mathiášovi zapsal, a což mluvím, tomu lépe porozumie, když jeho vymazánie uzřie. Někteří pravie, žeby i nálezové na některé obyvatele země české učinění tak vymazáni byli, ale toho jsem já neviděl, protož o tom nic psáti nechci.

16. Jiná proměna, že žádný nález nikdy se jest na žádného bez přítomnosti jeho a bez žalobníka a odpo-

k své při užitečných maje, nežli v jednom. A spieše se při trojiem stání pόvodu mohlo přihoditi nenic proti právu, nenic kromě práva, při nemoci neb při zdraví, doma nebo na cestě, nežli při jednom (jakož se mnoho a vše lidem přiházie). To nynie je změněno, s užitkem pόvoda malým, ale se škodú pohnaných nemalú, že již k každé při jedním se toliko póhonem pohánie, k malé jako k veliké, kromě póhonu o dědictvie.

15. Jiná proměna, že se zápisové někteří tak z desk vymazují, aby žádným obyčejem přečteni býti nemohli, což se v starých dskách těžce a nesnadně najde. Někteří praví, že by tak i někteří nálezové na některé učinění z desk vymazáni byli; ale toho jsem já neviděl. Z té příčiny o tom nic psáti ani mluviti nechci, jako i o tom že se slyšie, že by na některé lidi nálezové napsáni byli, kteříž nikdy súzeni ani pohnáni nejsú od žádného.

viedánie pohnaného a súdu světlého a zřetedlného nestával, ani ve dsky kdy kde takový jest vpisován; leč by kto svévolně, pohnán jsa k súdu, státi nechtěl. A tu by proti takovému ne nález byl napsán, než právo by stané naň bylo dáno. Ale nynie již to jest proměněno, že jest nález a zápis bez žalobníka, bez slyšenie stran, bez řádu, bez opoviedánie, bez žaloby (neviem od koho) i nalezen i zapsán, bez přítomnosti tak žalobníka jako pohnaného, aniž jest tomu a před tiem, na kohož jest udělán, kdy čten. To bude-li mieti před se jíti, žádný v zemi hrdlem, žádný statkem, žádný ctí svú bezpečen nikdy nebude, když obžalovánie skrytá a tajemní nálezové budú se o lidech bez jich přítomnosti nalézati a pokútněje ve dsky vpisovati. Máme takové spravedlnosti všickni vděčni býti a mlčeti, a chváliti takové nálezy, a nic o tom nikdyž neřiekati a biti jsúce neplakati?

A abych po proměnách široce jda z miery knih nevystúpil a dlúhostí psánie čtúcím teskností neučinil, o stranných a zvláštniech proměnách nenic pověděv, o obecné proměně ještě promluvě, k konci se přiblížím.

17. Učiněna jest ještě, a to za mého úřadu, ve všech dskách tato proměna, že se česky všecky dsky píší již, kteréž jsú se od počátku vždycky latině psávali i registrovali. A jakž se jest ta proměna najprvé stala, potom jest ke všem jiným nápřed položeným přišlo. By jedné tu již přestalo, aby snad i dsky v listy se neproměnily, a súdové zemští obecní v súdy krajóv zvláštnie a v lamfridy nevešli! A tak což jest od předków a starých Čechóv pracně, pilně, múdře, opatrně, vtipně a i spra-

A abych po proměnách široce chodě z miery knih nevystúpil a dlúhostí proměn vyčietaje čtúciem tesknost abych neučinil, o zvláštniech proměnách nenic povědieno; o obecních proměnách ještě zmienku učiniec k konci se přiblížím.

17. Učiněna jest ještě, a to za méhe u desk bytie, ve všech dskách tato proměna, že se již dsky všecky česky píšie, kdež jsú se od počátku vždycky latině psávali. V tom se škody veliké nezná a užitku také, leč ten, abychom jazyk svój, poněvadž jsme Čechové, i třeli i rozšiřovali; neb jsú toho i jiní národové všickni pilni, a německy se učiece abychom česky i psali i mluvili a v obyčejiech dobrých a českých trvajiece, abychom se v horšie neměnili. Chtěli jsú však před časy

vedlivě nalezeno, vymyšleno, ustanoveno, naší leností, netbanlivostí a bláznovstvím v zapomenutie a v zkázu aby nevešlo a v nic obráceno nebylo!

A jistě k tomu přijde, jestliže spravedlnost v sudiech v nepravost, pravda v lež, upřiemnost v lest, viera v nevěru, a súd a právo spravedlivé v lakomstvie, v dary, v alafance, v spolky v přech obráceno bude. A bude-li to, což jest od starých Čechóv, tak mužných jako rozumných, tak dobrých jako statečných, k obraně všech vóbec i každého zvláště, chudého jako bohatého, nalezeno, k zkáze všech dobrých a chudých najprvé, potom vdov a sirotkóv obracováno, a bezpravníci v dobré obecné zle se velhúce přikrytiem dobroty a přísah svých vělikú lest, bezprávnosti, křivdy, nepravosti, úklady provoditi budú, a tak lidi dobré, spravedlivé, užitečné lstivě kaziti budú: tehdy tudíž konec všemu učiněn bude, a nebude na tuto zemi Turkóv žádných, žádných cizozemcóv, žádných nepřátel, ani meče, ani ohně potřebie, než všecko bude jménem spravedlnosti a přikrytiem od domácích nepřátel, všech pohanóv i cizozemcóv ukrutnějších, nenadále a nezřetedlně zkaženo, vykořeněno, a v nic jich lstmi, úklady a falšemi obráceno. A čehož jsú nikdy žádní cizozemci, žádní nepřátelé mocí železa ani ohně zkaziti mohli, a jest jim vždycky bráněno i obráněno, toho tito meče nedobývajíce, ani ohně na zemi púštějíce, lstí svú pod přikrytiem práv, súdu a pokoje na miesto a na konec založie. Ale však v tak velikém zlém zúfati neslušie; ať jest nynie zle, ne hned tak vždycky bude. By pak všickni lidé zesnuli a proti těm takovým bezpravným každému dobrému i obci škodným úkladóm a nedávno minulými nejedni (a o to jsú i na sněmiech mluvili), aby každý spravedlnost svú sám sobě doma choval a dsky aby v listy byli proměněny. Též také aby se samy po krajiech súdili, súdu zemského i jiných nechajiece, a tak což jest od předkóv a starých Cechóv pracně a pilně nalezeno, a ustaveno, to aby v zapomenutie vešlo a v nic obráceno bylo. A z těžka by k tomu nebylo přišlo, by tomu záhé nebylo odepřieno!

A snad k horšiemu móž přijíti, jestli že by spravedlnost v nepravost, pravda v lež se proměnila. A bude-li to což jest od starých k obraně všech vóbec i každého zvláště, tak chudého jako bohatého nalezeno, k zkáze skrze kohož koli všech dobrých a vdov a sirotkóv i chudých všech obráceno: v krátkém čase všemu konec bude učiněn, aníž na zemi českú bude potřebie Turkóv nebo cizozemcóv, jestli že domácí zlé v jiskře a v počátku udušeno nebude. Neb svorností najmenšie věci vysoko zcházejí, nesvorností najvětčie panstvie i kralovstvie rózno se rozcházejí! Ale však neslušie i v najvětčiem zlém zaufati: Bylo-li by kdy zle, ne hned tak vždycky bude! By pak všickni lidé zesnuli a ve zlém umlkli, bóh, kterýž pravda jest a pravdu miluje, a všeliké lži, nepravosti a lsti nenávidie, ten všecko zlé mocí svú, než se lidé nadějí, přetrhnúti, zkaziti a od kořene zahladiti móže a k lepšiemu přivésti, než lidé mysliti umějí. Dopúštieť zlé na dobré dosti dlúho, ale nikdy do konce dobrých neopúštie; neb jest tak i přísahal i slíbil, a jest v slibiech svých vždycky pravý nalezen, a viděli jsmy to očima svýma nedávno! V žalmě XXXVI takto stojí: *Meč jsú vytrhli bezpravníci,*

lstem umlkli, aby toho netoliko skutkem a mocí bránili a zastávati nechtěli, ale aby ani šeptati o tom nesměli: bóh, kterýž pravda jest a pravdu miluje, a všeliké lži, nepravosti a lsti nenávidí, to svú mocí, než se lidé nadějí, zkazí, přetrhne a do kořene zahladí, a mnohem k lepšiemu přivede, než lidé mysliti umějí. Dopúštít zlé na dobré dosti dlúho, ale nikdy dokonce dobrých neopúští, než časem svým je vysvobozuje; neb jest tak slíbil, a vždycky jest v slibiech svých věren a práv byl nalezen, a viděli jsme to očima svýma nedávno! V žalmě šestém a třidcátém takto stojí: *Meč jsú vytrhli bezpravníci, napiali jsú samostřiely své aby přelstili chudého a opuštěného, aby mordovali upřiemé srdcem. Meč jich vnikni v srdce jich, a samostřielové jejich zlámáni buďte. Lépe jest maličko spravedlivému nad zbožie bezpravníkóv mnohá, neb ramena bezpravníkóv potřiena budú, ale upevňuje spravedlivé Pán.* A dále: *Nepřátelé Páně, hned jakž učteni a povýšeni budú, hynúce jako dým zmizují.* A málo níže: *Viděl jsem nevěrného vyvýšeného jako dřievie cedrové na Libanu, a pominul jsem, a hle on nebyl! Hledal jsem, a nenie nalezeno miesto jeho!* A netoliko na takové na samy pomsta od najvyššieho a samého pána pravého přicházie, ale na děti jich; neb tak jinde psáno jest: *Ovoce jich z země vyhladíš, siemě jich od synóv lidských, neb jsú se schýlili na tě, zlé věci rady jsú vymyšlovali, kterýchž jsú ustanoviti nemohli.*

Kde jest egyptský král Farao, mocný a přieliš bohatý se všiem vojskem svým, s vozy i s koňmi? Pro bezpravnost svú přikryt jest vodami mořskými, a miesto hrobu a kamene mramorového v tekuté vodě

napiali jsú samostřiely své, aby přelstili chudého a opuštěného, aby mordovali upřiemé srdce; meč jich vejdiž v srdce jich, a lučiště jich buďte zlámána. Lépe jest málo spravedlivému nad zbožie bezpravníkóv mnohá, neb ramena bezpravníkóv potřiena budú, ale upevňuje spravedlivé Pán. A dále: *Nepřátelé Páně hned jakž učteni a povýšeni budú, hynúce jako dým zmizejí.* A málo níže: *Viděl jsem bezpravníka vyvýšeného a vyzdviženého jako dřievie cedrové na Libanu, a pominul jsem, a hle an ho nebylo! Hledal jsem, a nenie nalezeno miesto jeho!* A netoliko na takové bezpravníky na samy pomsta od najvyššieho samého a pravého Pána přicházie, ale také i na děti jich; neb tak jinde psáno jest: *Ovoce jich z země vyhladíš, a sémě od synóv lidských; neb jsú chytili na tě zlé věci, rady jsú vymyšlovali, kterýchž jsú ustanoviti nemohli.*

Kde jest egyptský král bohatý a přieliš mocný Farao se všiem vojskem svým, s vozy i s koňmi? Pro nespravnost svú a lest přikryt jest vodami mořskými a miesto hrobu kamenem mramorovým vzdělaného v tekuté vodě pochován jest! Hodný bezpravníka úkladného pohřeb, aby jakož jest živ jsa neobyčejně spravedlivých a nevinných utískal, tak neobyčejnú a přieliš těžkú smrtí vyhlazen jsa, neobyčejným i pohřebem byl pochován! A ten jest měl viece než někto, ještо se za velmi bohatého a velmi mocného pokládá! A dlúho jest Farao bezpravnost svú pod přikrytiem a sliby lstivými provodil, jako by chtěl, což jest měl, učiniti; až rychle a v okamžení když se nenadál, jest pojednú i zahlazen těžce i pohřben mrzce, aby se na něm naplnilo, což psáno jest: *Pohře-*

pochován jest. Hodný bezpravníka takového pohřeb! Ale jako jest neobyčejně spravedlivých a nevinných utískal, živ jsa, tak neobyčejnú a přehroznú smrtí zahlazen byl, a neobyčejným i pohřebem byl pochován. A ten jest měl viece než Hlubokú s Pardubicemi, než Kostomlaty s Troskami, než Teleč s Slavonicemi, než Krumlov s Soběslaví, než Švihov s Rúdnicí. A dlúho bezpravnost svú pod přikrytiem lstí provodil, až rychle v okamžení, když se nenadál, pojednú jest i zahlazen i pohřben. A což jest jemu hroznú smrt přineslo, to též jest jemu i hrobem učiněno.

Kde jest Seon amorejský, kde Og bazanský, kde Moab madianský, kde Amalech a jiní bezpravníci? Málo sobě v svých bezpravnostech povolivše lidí dobrých, jichž jsú utískali hrozbami a slovy, hanebně a mrzce jsú zbiti a bez meče, beze všie zbroje jsú zahlazeni, a země jich s panstvími jich i bohatstvím od spravedlivých jsú opanovány.

Kde jest Herodes, kterýž znikajícieho krále, pravého samého pána, učinitele svého, vysvoboditele našeho, ještě v kolébce, ano raději v jeslech plačícieho, před časem lstivě myslil aby zahladil? Vyptávaje se kradmo od čarodějníkóv i od zákonníkóv, kde by se měl naroditi král židovský, jako by se i on jemu chtěl klaněti, a nemoha se doptati, lsti veliké mnohem větčí jest nepravost přidal, a ukrutností přielišnú lest svú a úklad i odkryl jest i přesáhl, zmordovati děti všecky ode dvú let až do jednoho dne zrozené, rozkázav. Kdež jest ten takový úkladný bezpravník a bezpravný úkladník? Dlúho-li se jest po spáchané lsti a po ukrutnosti, ne tu kdež jest chtěl, než tu, kdež se jest nadál, dove-

bem oslovým pochován bude blázen. A což jest jemu smrt těžkú přineslo, to též jest jemu i hrobem učiněno!

Kde jest Seon amorrejský, kde Og bazanský, kde Moab madianitský, kde Amelech, bohatí, mocní, urození a přielišně váleční bezpravníci! Málo sobě v svých bezpravnostech povolivše lidí dobrých, kterýchž jsú utískali hrozbami a slovy, hanebně a mrzce jsú zbiti a bez meče, bez broje jsú zahlazeni a země jich všech s panstviemi jich širokými, bohatstviemi neměněnými, od těch kterýchž jsú utískali, opanovány jsú a obdržány.

Kde jest Herodes bohatý a mocný, kterýž znikajícieho krále, pravého a samého pána, učinitele svého i vysvoboditele, ještě i v kolébce, ano raděje v jeslech plačícieho, před časem lstivě jest myslil a úkladně aby zahladil? Kradí se vyptávaje, pod přikrytiem a falší dobroty, od čarodějníkóv i od zákonníkóv, kde by se měl naroditi král židovský, jako by se i on jemu chtěl klaněti. Nemoha se doptati, lstí veliké mnohém větčí jest nepravost přidal a ukrutností přielišnú lest svú a úklad i odkryl jest i přesáhl, děti všecky ode dvú let až do jednoho dne zrozené zmordovati nemilostivě rozkázav, aby pôvoda života, kteréhož jest samého zvláštně najíti k zabití a zamordování nemohl, v množství věku jednostajného jeho se nechybil. Té slepoty! Pro královstvie zemské toho chtěl zabíti, kterýž jest jemu chtěl k zemskému i nebeské přidati! Kdež jest ten takový úkladný bezpravník a bezpravný úkladník? Tak-li jest jemu takový úklad prošel? Dlúho-li se jest po spáchané lsti a po ukrutnosti ne tu kdež jest chtěl, než tu kdež se jest nadál, dovedené, dlúho-li

dené na zemi radoval? Herodesa prý horčejší den ode dne neduh trápil jest, smrti a pomsty za nedávno spáchanú nešlechetnost žádaje. Nenáhlým zajisté ohněm vně po svrchu těla pálen jest byl, ale vnitř přielišné bylo jest zavřeno hořenie. Přielišná žádost byla jest ustavičně jiedla, ale však nasycena nikdy býti nemohla. Vzteklými rty zapálená zřutost vnitřnie vředy osutá. Bolestmi také zadku přepřielišně se jest mučil, vlhkost židká a zelená při oteklých nohách jest obiehala, a od paty noh až do břicha otokem roztažen byl jest. Ale i lóno jeho shnilostí zkaženo, červy se jest rozlézalo. I ducha k vieře nepodobné nadýmánie a utořenie přieliš mrzké i proklaté. Ale těch všech bolestí smrad ukrutnější, nebo z shnilosti a zkaženie údóv nebo z dychánie ducha, vycházel jest. Tak se všech stran mučeními utrápenému žádná moc k vytrpení stačiti jest nemohla. Pravili jsú ti, kteříž uměnie hadačóv měli, že jest těch muk z božieho dopuštěnie, od najvyššieho hajtmana. boha, pro mnohé Herodesovy nešlechetné a ukrutné úklady a skutky zadáno. A potom všecko tělo jeho neduh opanovav rozličným jest jej zkaženiem sobě osoboval. Zimnice zajisté dlúhá jednú stranú jest jej trápila, s druhé strany svrab nesnesitedlný po kóži všeho těla rozlitý a zadku najčastějšie bolest. Nohy až do lóna vodnotedlné nadutie jest posedlo, lóno zkažené shnilostí a červy rozlezlé stalo se jest, duch smrdutý z zkažených střev páchal jest, i oči z svého miesta jsú vystúpily. Potom pak, když byl i lakotú i žádostí jiedla i kašlem roztahován, když již z násilé bolesti cítil, že se konec života jeho blíží, vzem jablko, nože jest sobě podati kázal (neb jest obyčej měl, sám

se jest na zemi radoval? Herodesa prý horčejší den ode dne neduh mučil jest, smrti a pomsty za nedávno zpáchanú nešlechetnost žádaje, nenáhlým zajisté ohněm vně po těle svrchu pálen jest byl, ale vnitř. Přielišné bylo jest zavřeno hořenie, přielišná žádost byla jest ustavičně k jiedlu; ale však nasycena nikdy býti nemohla. Vzteklými rty zapálená zřutost vnitřnie vředy osutá. Bolestmi také zadku přepřielišně se jest mučil, vlhkost židká a zelená při oteklých nohách jest obiehala, a od paty noh až do břicha otokem roztažen jest byl. Ale i lóno jeho shnilostí zkažené, červy se jest rozlézalo. A ducha k vieře nepodobné nadýmánie a utvořenie přieliš mrzké a proklaté. Ale těch všech bolestí smrad ukrutnější nebo z hnilosti a zkaženie údov, nebo z dýchanie duchu vycházel jest. Tak se všech stran mukami utrápenému žádná mocnost ani síla k vytrpění stačiti jest nemohla. Pravili jsú ti, kteříž uměnie hadačóv měli, že jest těch muk z božského dopuštěnie od najvyššieho hajtmana boha pro mnohé Herodesovy nešlechetné a ukrutné úklady a skutky zadáno. A potom všecko tělo jeho neduh opanovav rozličným jest jej sobě zkaženiem osoboval. Zimnice zajisté dlúhá a ustavičná jednú stranú jest jej trápila, s druhé strany svrab nesnesitelný po kóži všeho těla rozlitý, a zadku najčastějšie bolest. Nohy až do lóna vodnotedlné nadutie jest posedlo; lóno zkažené hnilostí a červy rozlezlé stalo jest; duch smrdutý z zkažených třev páchal jest, i očí z svého miesta jsú vystúpily. Potom pak když jest byl i žádostí jiedla i kašlem roztahován, když již z násilé bolesti cítil, že se konec životu jeho blíží, vzem jablko nože jest sobě

jablko oblúpě a skrájeje jésti,) potom ohledaje se, aby někto nebyl, ktoby jemu překazil, sám proti sobě zdvihl jest pravú ruku a nožem se jest probodl. Takový jest toho bezpravníka byl konec! Té nešlechetnosti hodná pomsta, že jest děti v Bethlemé mordovati kázal, a že jest lest a úklad o pánu našem a vysvoboditeli skládal!

A aby neřekl někto, že jsem sobě to sám smyslil, k svědkóm jej viery hodným a vážným přivedu: Čti sobě Josefa Flavia v druhých a sedmých knihách a Eusebia v Kronice křesťanské v prvních. Jdi nynie a své moci úfaje skládaj úklady o nevinných, páchaj nepravosti proti spravedlivým, čiň moc a bezpravie chudým, a nestyď se za svú neupřiemnú a zlú lest, než ještě se chlub složenými lstmi a úklady, by pak dovedeni nebyli: jistě Herodesa nejsi urozenější ani Faraona bohatější, ani Oga a Seona mocnější. Ba chudáčku nuzný a špatný, poznaj se, co jsi a čím's byl, a co tě čeká, pohleď; poněvadž těm velikým není odpustěno, věz jistě, že ty nad to šanován nebudeš!

Nechci o pohanských bezpravníciech mluviti, kterak jest Julius Ciesař římský na se samého, to co jest bylo všech, přenášeje, od Bruta Cassia a od jiných senatoróv v laviciech třmi a třidceti ranami bodenými zabit. Falaris Agrigentský od svých najprvé vyhnán a potom po navrácení ukamenován. Jak mrzkú smrtí Nero bezpravník sšel jest, žádného téměř nenie, kto by neznal. Lentulus Ceparius, Gabinius a jiní první a čelní z římských kniežat najznamenitějšieho a najstaršieho rodu, mužní, přieliš stateční ˈeční, pro své úklady rozká-

podati kázal (neb jest obyčej měl sám jablko oblúpě a zkrájeje jésti), potom ohlédaje se aby tu někoho nebylo, ješto by jemu překazil, sám proti sobě zdvihl jest ruku pravú a nožem se jest probodl. Takového jest toho úkladníka ukrutného a ukrutníka úkladného byl konec! Té nešlechetnosti hodná pomsta, že jest děti nevinné mordovati rozkázal, a že jest lest, úklad a faleš tajnú o pánu a vysvoboditeli světa skládal!

A aby neřekl někto, že bych to sobě sám smyslil, k svědkóm jej viery hodným přivedu: Čti sobě Josefa v druhých a sedmých knihách a Eusebia v Kronyce křesťanské v prvniech. Kde jsú Židé bojovní a nečíslní s zemí zaslíbenú, s svatým městem i s kostelem? Pro falešné nevinného obžalovánie a na smrt odsúzenie všecko panstvie jich jest v služebnost nuznú obráceno, město jich i s kostelem zkaženo; ani svátost jemu zpomoci mohla, ani po všem světě rozptýlenie; a již ani krále ani vódce ani biskupa ani kostela nemají, oběti jich i s zákonem jich přestaly. A ti jsú byli bohu sami mezi lidmi všeho světa oddělení a zvláštní! A proto i těm pro úklad jich a bezpravnost neodpustil. Jdi nynie a moci své málomocné úfaje úklady skládaj o nevinných proti spravedlivým, nepravost páchaj, čiň moc a bezpravie chudým a nestyď se za svú neupřiemnost a zlú lest, než ještě se složenú lstí a úklady (by pak dovedení sebú na vrch nepravosti nebyli) pochlubuj: Jistě Herodesa nejsi urozenější ani Faraona bohatší, ani Oga, Seona a Moaba mocnější! Poznaj se (dokudž móžeš, dokudž slušie), co jsi a čiem že byl, a co tě čeká, pohleď! Poněvadž těm velikým nenie odpu-

zaniem Cicerona, nového člověka a neurozeného, hanebně jsú zvěšeni. Athenští súdce a kniežata několikrát pro bezpravné súdy jsú vyhnáni z země řecké i z města, nejednú do jednoho zmordováni!

Toho mlčeniem pominúti nechci: Kde jsú ti, kteříž jsú lstí, úkladem a zradú domácí svatú spravedlivú i nevinnú Hus na oheň ven z země vydali, a na ni falešnějšie i lstivějšie svědomie smyslivše a postavivše, falešněje jsú ji odsúdili daleko, než obžalovali a zradili, že jest jich nešlechetnosti v brání, jakož psáno jest, kázal, je opraviti žádaje? Kde jsú ti? Již jest i pamět jich s zvukem zahynula! Již jsú i miesta jich zahlazena a s zemí srovnána, a aby se Písmo naplnilo: „Poněvadž jsú zradili, učiněno jest obývánie jich pusté, a biskupstvie jich ujali jsú jiní se vším zbožiem a panstviem jich, a již na ně ani rosa nebeská neprší; neb jsú se nerozpomienali, aby se nad spravedlivým

štieno, věz jistě že ty chaternější nad to šanován nebudeš!

Nechci o pohanských bezpravnících mluviti, kterak jest Julius ciésař římský najprvnější, na se samého to což jest bylo všech vóbec, přenášeje, od Bruta, od Kassia a od jiných senátoróv v laviciech třmi a třidceti ranami bodenými zabit! Falaris Agrigentský od svých najprvé z země vyhnán a po tom po navrácení v svém městě jest ukamenován. Jak mrzkú smrtí a hanebnú bezpravník Nero sšel jest, žádného téměř nenie, kto by neznal. Lentulus Ceparius, Gabinius a jiní první a čelní z římských kniežat najznamenitějšieho rodu a najstaršieho mužní, přieliš stateční a váleční, pro své úklady rozkázaniem Cicerona, nového člověka a neurozeného, hanebně jsú zvěšeni. Athenští súdce a kniežata nejednú jsú pro hrdost a bezpravnost z země vyhnáni, několikráte do jednoho zmordováni!

Toho mlčeniem pominúti nemohu: Kde jsú ti, kteříž jsú lstí, úkladem a zradú domácí svatú, spravedlivú a nevinnú Hus na oheň ven z země vydali a na ni falešnějšie a lstivějšie svědomie smyslivšie a složivše, falešněje jsú ji daleko odsúdili než obžalovali? Kde jsú ti? Již jest i pamět jich s zvukem zahynula! Již jsú i miesta jich zahlazena a s zemí srovnána, aby se Písmo naplnilo: „Poněvadž jsú nevinného odsúdili, učiněno jest obývánie jich pusté a biskupstvie ujali jsú jiní, se všiem zbožeim a panstviem jich! A již na ně ani déšť ani rosa nebeská neprší, neb jsú se nerozpomínali, aby se nad spravedlivým slitovali.“ — A kde jsú i ti, ješto jsú radu nedávno vydali, aby dobrý a

slitovali.“ Kde jsú ti, kteříž jsú radu nedávno vydali, aby dobrý a upřiemý pravd božích rozhlasitel, Michal od sv. Jiljie, do vazby najprvé a potom na smrt úkradí vydán byl beze všeho slyšenie, k kterémuž se jest vždycky volal a dovolati se nikdy nemohl, než bez žalobníka zřetedlného, bez slyšenie a súdu zjevného, bez svědomie jest jat, mocí do vazby těžké vstrčen a jakož se slyší, ukrutně jest mučen až do smrti: kde jsú ti jeho úkladníci a súdce? Sotva již jednoho neb dva z té rady vidíme, a těch co čeká, nevieme! Snad to, co jest Virgilius napsal: *O gens infelix, cui te exitio Deus ipse reservat! (Ach čeledi biedná, k jaké tebe pomstě chová bóh!)* Tak vždycky božskými zpósoby, u kteréhož nic daremnieho, nic prázdného nenie, lest, úklad, bezpravie, moc takové odplaty své neupřiemnosti berú! Neb ani ten, ktož faleš nalezá, ani ten, ktož jí pomáhá, ani ten, ktož ji proti spravedlivému přemáhá, v čemž koli, kdežkoli, nikdy dlúho nedědie!

Ale od proměněnie při dskách v zemi české daleko jsem zašel k proměněniem obyčejóv dobrých ve zlé, starých v nové, obyčejných v neslýchané, pravých v nepravé, upřiemých ve lstivé, sprostných v úkladné, súdných v bezpravné, příklady některými hnuv i z cizích zemí starodávními, žádného však nejmenuje ani koho zvláště dotýkaje, než vóbec bez jmenovánie osob píše. Z kteréžto příčiny, když tak jest, žádný na mne, (jak Cicero praví) hněvati se nemá, leč ten, kto by to sám o sobě prohlásil, a o těch, kteříž jsú pomsty a přemrzké pro své lsti a

úpřiemý pravd božích rozhlasitel, Michal od sv. Jiljie, (kteréhož pro počestnost jmenuji,) do vězenie najprvé a potom na mučenie a na smrt úkradí vydán byl, beze všeho slyšenie, k kterémuž se jest vždycky volal a nikdy se dovolati nemohl, než bez žalobníka zřetedlného, bez slyšenie a súdu zjevného jat jest mocí, do vězenie těžkého vsazen a jakož jsú lidé mluvili, ukrutně jest až do smrti umučen, a nic na něm vyzvědieno nenie. Kde jsú ti úkladníci? Sotva již jednoho nebo najviece dva z té rady vidiemy; a těch co čeká, neviemy. Snad to, což je Virgilius napsal: *O gens infelix, cui te exitio fortuna reservat?* (to jest: *Ach čeledi biedná, k jaké tebe pomstie chová bóh?).* Tak vždycky božskými zpósoby, u kteréhož nic daremnieho, nic prázdného nenie, lest, úklad, bezpravie, moc, takové odplaty své nevěry béře! A čímž déle na takové pomsta nepřicházie, tím potom těžšie a nesnesitedlnějšie přijde. Neb ani ten, ktož faleš nalezá, ani ten, ktož jie pomáhá, ani ten, ktož pomocí její proti spravedlivému přemáhá, nikdy dlúho nedědie!

Ale od proměněnie při dskách zemských daleko jsem zašel k proměněniem obyčejóv dobrých ve zlé, starých v nové, obyčejných v neslýchané, pravých v nepravé, upřiemých v lstivé, sprostných v úkladné, příklady některými hnuv z ciziech zemí a národóv starodávniech, žádného však nejmenuje ani koho zvláště dotýkaje, tuto i ve všech knihách těchto, než vóbec bez jmenovánie osob píše. Z kteréžto příčiny, poněvadž tak jest, žádný se na mne (jakož Cicero praví) hněvati nemóž, leč ten, ktož by to sám osobně prvé prohlásil. O těch jsem psal, kteříž

úklady, moci, nepravosti a bezpravnosti vždycky od boha, někdy i od lidí svých nešlechetností hodné brávali.

A to jsem z dvojie příčiny učinil: Aby se toho budúcí súdce a potomní zhroziece varovali, aby na ně totéž jako na onyno nepřišlo, aby odvrhúce lest, úklady, se všelikú bezpravností a nepravostí, pravdu vedlé svých přísah ve všeliké upřiemnosti a sprostnosti vedli, křivdu se všelikú lstí a úklady tupili, k spravedlnosti viec než k přiezni, k pravdě viec než k nenávisti, k súdu zjevnému viec než k znášení zrádnému a k tajemnému, k slyšení otevřenému viec než k obžalování tak lživému jako tajnému, k nevině jednoho každého, jakžkoli chudého, viec než k daróm a k své moci prchlé a časné prohlédajíce, rozsuzovánie domnění svých raděje protahujíce, než k pomstě bez viny chvátajíce, by se pak i v své prchlosti a prchlivosti zapřisáhli, aby nohy jich rychlé nebývali k vylévání krve, a nevinné zvláště. To jedna příčina z strany správcí, súdcí a kmetóv a hajtmanóv.

Druhá s strany těch, kteříž k súdu přistúpají aneb přitaženi bývají, aby, jestliže by se jim kdy mimo jich naději, spravedlnost a nevinu údálo nepravě odsúzenu býti, nebo lestně kdy na ně a úkladně, bezpravností viec než právem, ukrutností a mocí viec než súdem a vinú, falší viec než pravdú saženo bylo, aby trpělivost mieti uměli, ne v lánie, ne v hrózy, ne v netrpělivosti, v pomstu se vylévajíce, než Pánu a najvyššiemu a najspravedlivějšiemu Súdci pomstu aby zachovati uměli, a jemu věřili, že jich neviny, jich křivdy ten najlép pomstí, kterýž najviec moci, múdrosti a uměnie má. A v tom aby

jsú pomsty těžké, neobyčejné a mrzké pro své lsti, úklady, moci, nepravosti, bezpravnosti často od boha, nenikdy od lidí, od svého svědomie zlého vždycky, brávali a ti, kteříž jsú jim podobni v tom nebo budú, berú a bráti budú.

A to jsem z dvojie příčiny učinil: Aby se toho budúcí a potomní zhroziece varovali, aby na ně to též jako na onyno staré nepřišlo a aby odvrhúce lest, úklady se všelikú nevěrú a nepravostí, pravdu ve všeliké upřiemnosti vedli, křivdu se všelikú lstí, nevěru s bezpravností a s úklady tupili, k spravedlnosti viece nežli k přiezni, k právě viece než k nepřiezni, k nevině jednoho každého jakžkoli chudého, viece než k daróm anebo k moci své časné a prchlé prohlédajíce, aby nohy jich rychlé k vylévání krve nevinné anebo k zkáze lidí nevinných nebyly. To jedna příčina s strany mocných.

Druhá s strany chudších, kteříž spravováni od jiných bývají, aby jestli žeby se jim kdy mimo jich naději, spravedlnost a nevinu údálo, nepravě utištěnu býti mocí nebo úklady jakýmiž koli, přikrytiem viece nespravedlnosti a vinú, aby trpělivost měli a zachovati uměli, ne v lánie, ne v hrózy, ne v netrpělivost se vylévajíce, a v činěnie, kdyby mohli, nebo v žádánie pomsty, kdyby se mstíti mohli, než najvyššiemu a najspravedlivějšiemu samému a pravému Pánu, kterýž když čas svój uzřie, spravedlnosti přesuzovati bude, pomstu aby zachovati uměli, kteříž sám odplatí hojně činíciem pýchu; tomu aby věřili, ten jich bezpravie, jich křivdy vrchovatě pomstí, kterýž najviece moci, múdrosti i uměnie má. A v tom aby sobě nesteskli ani ustávali, než raděje se veselili,

se radovali, když křivdu, nátisky, moc i úklady bez viny od nešlechetných trpie, raděje než na pomstu myslili. Neb to jest dóvod, že se ti najvyššiemu bohu líbie, kteříž se zlým a mocnářóm nemocným nelíbie, jimžto nelíbiti se, jest dokonale chválenu býti, a že již dobroty nemalý diel mají, když se nešlechetníkóm nelíbie. Neb myslmy sobě co chcem: tak musí býti, že nic od Pána najvyššieho, boha, bez příčiny a nadarmo nenie, kterýž zlé lidi, vysoké, mocné, nepravé i nešlechetné pro dobré jest zřiedil, aby byl, ktoby utískal muže dobrého a trápil, a dobrý aby měl koho, aby přemáhal. To jsú nástrojové čertovi, skrze ty on svú zlost všecku provodí, těmi jako tesař sekerú dělá, sám se dívaje, jakož Origenes a Gregorius mluví: „Kniežata a súd světa a všickni nešlechetnosti služebníci, ti jsú lid čertóv, kteříž se vždycky dobrým protivie, o nich lsti, o nich úklady skládají, na ty bezpravností, na ty mocí svú pod úřady svými sahají, ty kradí a súkromě před králem sočie, falešně obžalovávají tajně, a v-uoči všeho zapřie, a když se jim nezdaří, na krále svú bezpravnost vzložie. Pakli se vedlé chtěnie jich zdaří, sobě to ke cti přijímají, aby což se od nich zlé stane, to bylo královské, a což se zdá dobré býti, to aby bylo jich vlastnie. Máme na takové laskavi býti, kteříž nás tak v dobrotě a v mužnosti cvičie, a nás (s jich však zlým a s jich věčnú škodú a biedú) k dobrému a k věčnému štěstí (budeme-li však trpělivě jich bezpravie a šibalstva nésti) přivodie. Neb vždycky z zlého jich spravedlivým nemieněné dobré přichází. By nebylo Kaina nešlechetného, neměli bychom Abele mučedlníka prvnieho! Odejmi zlost a neže křivdu trpie, a žádnému ji nečinie. Neb to jest jistý dobroty dóvod a dokonalá chvála: Zlým se nemoci ani líbiti ani zachovati, a že již dobroty nemalý diel mají, když se bezpravníkóm nelíbie. Neb mysl sobě kto co chce: tak musí býti, že muž dobrý (jak Firmianus píše) musí v moci nepravého býti a křivdu trpěti vedlé zpósobu a zřiezenie Pána najvyššieho, boha, kterýž bez příčiny a nadarmo nic nečiní, kterýž zlé lidi a ukrutné a bezpravné pro dobré jest zřiedil, aby byli kto by dobrých utískali a trápili, a dobří aby měli koho by přemáhali. To jsú nástrojové čertovi; skrze ty on svú zlost všicku provodí; těmi jako tesař sekerú dělá, sám se dívaje, jakož Origines a Gregorius mluví. A jsú jich slova tato: „Kniežata a súdce světa a všickni nepravosti služebníci, ti jsú lid čertóv, kteříž se vždycky dobrým protiví, na ně mocí a rozličnými úklady sahajíce, súkromně jinam znášejíce, žalujíce, a když se zlé zdaří, jinam své bezpravnosti výš podadie. Pakli se vedlé chtěnie jich zvede, sobě to ke cti přijmú, a tak což se od nich zlé stane, to aby bylo cizie, a což se zdá dobré býti, to aby jich bylo vlastnie. Mají dobří na takové laskavi býti, kteříž je tak v mužnosti a v trpělivosti lomie, a je, (s svým však zlým) k najlepšiemu štěstí přivodie; neb vždycky ze zlého jich spravedlivým nemieněné dobré přicházie. By nebylo Kaina úkladného, neměli bychom Abele mučedlníka prvnieho! Odejmi zlost a závist od bratří Josefových, nečíslné množstvie velikého dobrého i Josefu i bratřiem jeho i otci jich, Israhelovi i egyptskému králi i všemu Egyptu i světu odejmeš! Učiň ať kniežat a súdcí i Jidáše nenie, ani kříže,

návist od bratří Josefových, nečíslné množstvie velikého dobrého i Josefovi i bratřím jeho i otci jich, Israhelovi i králi egyptskému odejmeš! Učiň ať Jidáše nenie, ani kříže ani umučenie Páua, našeho vysvoboditele, nebude! A když kříže nebude, nebudú zkažena kniežata a moci, aniž bude zvítězenie na dřevě kříže! A chceš-li k kořenu přijíti: By byl čert nepravosti v nebi neučinil, anebo po spáchané nepravosti kdyby od něho vóle zlosti odjata byla, bude i nám válka proti chytrostem jeho odjata, a když války nebude, nebude ani odplaty vítězstvie."

Ale poněvadž otporná moc s svými pomocníky nás k dobrému lomí a zvykánie skrze zlé ďábly i lidi našie mužnosti a dobroty beřem, neustávajme v trápení a v bezpravnostech nám od nich nastrojených! Stójme raděje, a ne moc mocí jich, a zženilost zlosti jich, mužností dobroty nebeské přemáhajme. Naději jistú majíce, že vysvobozeni od nich konečně budeme, proti jich všie naději, když se oni toho najméně domýšleti budú, a odplatu neviny své při sobě a nad úkladníky lsti jich a bezpravnosti pomstu uzříme, jakož psáno jest: *Očima svýma hleděti budeš a odplatu bezpravníkóv uzřieš!* A ještě jinde: *Ustyďte se nešlechetníci, a buďte svedeni do pekla! Oněmějte rtové lstiví, kteří mluvie proti spravedlivému nepravost v pýše a neobyčejnosti!*

A na tom jest devátým a posledním knihám konec o praviech země české.

ani umučenie Páua a světa vysvoboditele nebude! A když kříže a umučenie nebude, nebudú zkažena kniežata a moci, aniž bude zvítězenie na dřievě kříže. A chceš-li k kořenu přijíti: By byl čert nepravosti v nebi se nedopustil, anebo po dopuštění nepravosti kdyby byla od něho vóle zlosti jeho odjata byla, bude i všem dobrým válka proti chytrostem jeho odjata a když války nebude, nebude ani odplaty vítězstvie."

Ale poněvadž otporná moc s svými spolupomocníky spravedlivé a nevinné k dobrému lomí a zvykánie skrze zlé ďábly i lidi mužnosti i dobroty své berú, neslušie ustávati v trápeniech a bezpravnóstech, od zlých nebo dokonaných nebo nastrojených, než státi raděje, trvati a je přemáhati a nemoc moci jich a zženilost zlosti a lsti jich mužností dobroty nebeské přemáhati. Naději jistú majíce, že od nich konečně vysvobozeni budú proti jich všie naději, když se oni toho najméně domýšleti budú, a odplatu neviny své při sobě a nad mocmi odpornými i údy jich pomstu uzřie, jakož psáno jest: *Očima tvýma hleděti budeš a odplatu bezprávníkóv uzřieš.* A na jiném miestě: *Když hynúti budú bezpravníci, dívati se budeš.* A ještě jinde: *Ustyďte se nepraví, a buďte svedeni do pekla; oněmějte rtové lstiví, kteříž mluvie proti spravedlivému nepravost v pýše a v neobyčejnosti!*

A na tom jest devátým a posledním knihám konec o praviech země české učiněn.

1. Při sedání v laviciech na súdu zemském toto jest najprvé proměněno, že jsú staří v kuklách jako kněžie nebo Židé

na súdu sedali; kterýž obyčej za našie paměti pan Jaroš Stranovský jest zachovával. A jest dosti lidí starých, kteříž to pamatují, že jsú tak staří kmetové na súdu sedali.

2. Dále změněno jest, že jsú prvé póhony jedni na druhé brávali bez osobnieho před starostú přiznánie, po listu neb po služebníku, po súsedu neb po přieteli. A tak jest bylo přede mnú i za mne držáno, až jest (neviem od koho) změněno a ustanoveno, aby každý k starostovi, ktož by chtěl koho pohnati, osobně sám přišel. Skrze kteréžto změněnie poháněјícіemu jest práce a útrat, a pohnanému škod přičiněno. Tak že póvod, když sám z domu několiko mil s osobami a koňmi několika jeti k starostovi musí, útraty své tu počítá, moha to listem nebo jedním poslem zjednati. Pohnanému jest škod přičiněno, že což póvod utratí sám několik mil jeda pro póhon, to k škodám pohnaného bude přidáno, a bude-li odsúzen, ty škody póvodu vedlé jiných platiti musí. Pakli póvod bude odsúzen, což jest utratil sám pro útok nebo pro póhon jezdě, napřed v tom hynúti bude, a k tomu škody jiné, kterúž jest pohnanému připravil, jemu platiti musí. Než prvé jest dosti bylo, útok nebo póhon listem nebo poslem vzieti, a k svědčení nebo k súdu osobně státi. A z toho jest nikdy žádných zmatkóv nepřicházelo, ani jest o nich kdy slýcháno a čteno, než nestál-li jest póvod na svědčení nebo k súdu, svój póhon jest ztratil, a od pohnaného mohl hned ze škod pohnán býti. Z jaké se jest příčiny a pro jaký užitek ta proměna stala, nenie neužitečné toho pohlédati a na to se poptati, poněvadž listové obranní, uvázánie, bránie, zvodové, úmluvy, panovánie, odhádánie, kteréž ty všecky věci i jedna každá z nich jest póhonu větčie, avšak to všecko jednomu každému toho potřebujíciemu bez jeho přítomnosti a osobnieho přiznánie dává se od desk po jeho listu nebo po služebníku, a jiného mnoho. Při kterýchžto věcech mohlo by se spieše viece nebezpečenstvie a zmatkóv přihoditi, nežli při útokóv vkládání nebo póhonóv brání bez osobnieho přiznánie. Při súdu také dvorském to se ještě do dnešnieho drží dne, že, ktož co na KMsti vyslúží, nechodí sám s listem ke dskám, než pošle kohož chce, a dává se list provolací bez přiznánie výprosníka u desk dvorských, a též se otpor klade dání královskému a výprose od druhé strany po poslu, po listu, bez přítomnosti

osobnie. Též od súdu komornieho vydává se list póhonný na každého, bez osobnie přítomnosti póvoda.

3. Změněno jest dále rokóv při póhoniech opravovánie. Kdežto prvé každý, ktož jest koho k zemskému súdu nebo k úředničiemu poháněl, vždycky jest sobě po vzdání súdu do druhých suchých dní rok ve dvú nedělí k témuž súdu opraviti musil k budúcím suchým dnóm najprvé příštím [po vzdání súdu k budúcím suchym dnóm najprvé příštiem rok opravoval]; a tudy skrze roku opravenie k súdu se volaje a hláse, a to dotud, dokudž jest póhon jeho k slyšení a k rozeznání nepřišel. A to takové rokóv opravovánie od starých Čechóv jest nalezeno a od počátku práv v zemi české tak jest držáno bylo a zachováváno, jakožto všemi dskami póhonnými, zemskými trhovými, zápisnými malými i velikými, od najstarších i od těch ohnilých počnúce, móž zřetedlně a světle okázáno býti. Kdež to od starých Čechóv (jako i jiné všecko) ne bez rozumu, ne bez příčiny, ani nadarmo jest vymyšleno. Tudy zajisté skrze rokóv opravovánie poznávaly jsú se pře nerozsúzené, jako nazpátek skrze rokóv neopravovánie pře nebo rozsúzené, nebo smluvené, nebo skrze jednoho z stran smrti minulé, nebo skrze vizy vloženie zdvižené. Kdež skrze to zdviženie, aby sobě póvodové rokóv neopravovali a k súdu se nehlásili, hleď na to kto chce očima, myslí, v jaké jest smiešenie vešlo, že toho ničiemž rozeznati žádný nemóž, které jsú minulé, a které neminulé pře skrze nestánie, leč když se na ně k súdu volá! Z toho škodu všickni pohnaní znamenitú nésti musejí, že když se rokové neopravují, viz na póhony klásti pro rokóv neopravenie (jako jsú prvé dělali) nemohú, s znamenitú škodú svú. Neb se jest nejednú přiházelo, že pohnaný, když jest sobě roku póvod neopravil, vizu na póhon vlože, ten póhon jest zdvihl a póvoda ze škod pohnal, a mezi tiem jest smlúvy nebo lepšieho štěstie dočekal, ne nikdy také i póvoda k zmatkóm přivedl; kdež nynie skrze zdviženie toho, aby rokové opravováni nebyli, pohnaný těch všech obran i užitkóv zbaven jest. A tak z toho zdviženie a proměněnie aby rokové opravováni nebyli, póvodóm se jest dobře, ale pohnaným nevelmi dobře stalo.

4. Po změnění rokóv opravovánie změněno jest i viz kladenie na póhony pro neopravenie rokóv.

5. Změněno jest i pôvodóv od pohnaných ze škod poháněnie, kteréž jsú ještě nevelmi dávno súzeny bývaly i nálezy panskými přisuzovány. Což dskami póhonnými i nálezy mnohými móž snadně provedeno býti, a což ještě nejedni v paměti, kterýmž jsú přisuzovány, držie. Někteří pak skrze póhonu vizami zdviženie pro neopravenie rokóv ze škod od pohnaných jsúce pohnáni, súdu nečekajíce, ty summy, z čehož jsú od nich pohnáni byli, hned jsú pohnaným kladli, aby jich zase o svú při vizú jim zdviženú poháněti mohli. A známé slovo jest, „kteréž pře jmenovány nebudú, roky sobě opraviece, jeďte domóv.“

6. Jiná proměna: Ve všech přiech, za starých i nedávno za našie paměti, každý tak pôvod jako pohnaný mohl jest sobě poručníka udělati, aby miesto něho stál k súdu. To jest nynie zjinačeno, že ktož jeden druhého z moci pohánie, tak pôvod jako pohnaný, aby obá osobně, žádných poručníkóv sobě v té při nečiniece, před súdem stála.

7. Jiná proměna, že každý, ktož jest byl pohnán k svědomí, musil pod přísahú svědčiti u desk. Městóm jest to oblehčeno, že měšťané před konšely toho města svědčiti a konšelé jich svědomie spíšíce k súdu poslati mají, pečetí městskú zapečetiece.

8. Jiná proměna, že prvé na súdě zemském samy póhonné pře jsú toliko rozsuzovány a slyšány bývaly, jiné žádné; nynie se i strannie slyšie, a jest jim den úterní odložen. A že jsú toliko pře póhonné na súdě zemském súzeny bývaly, to dskami všemi póhonnými najstaršími móž hned provedeno býti, neb to zemské právo káže a známé slovo panské, že „pře strannie ne z práva, než z milosti súdiemy.“

9. Jiná proměna, že vždycky od staradávna, ktož jest měl pohnán býti k súdu, jedním komorníkem toliko samým býval jest poháněn, neb tak práva země české kážie. To svědčenie póhonóv všech světle ukazuje, kdež komorník, kterýž póhony vysvědčuje, řieká: *Pohnal jsem*, jako jeden, ne *Pohnala jsva*, jako dvá. To všecky dsky póhonné ukazují a na to volají, kdež při každém póhonu toliko se jeden všudy a vždycky komorník píše, a nikdež dvá, při všech o všecky věci póhoniech, i o dědictvie, kdež se po třikrát pohánie, ale vždycky jedniem toliko, jiným však a jiným komorníkem. A to všudy při všech těch

póhoniech o dědictvie takto stojí: *Komorník první byl jest Krk* nebo *Tomek, druhý Cikule* nebo *Teřiešek, třetí Sticha* nebo *Křížek*, a nikdež nestojí „dvá komorníky“, než „komorník“, ani „druzí“ nebo „třetí“, než „druhý“ a „třetí“ a „prvý“. A tak jest za mého u desk bytie vždycky bylo zachováváno. To také i všecka práv vedenie též svědčie, že jeden komorník na úmluvu, jeden na zvod, jeden na panovánie, jeden na odhádánie, na škod ohledánie jeden, jeden k veřejiem i na jiná práva všecka vycházie, všudy a vždycky jeden, a nikdež dvá. To všecky dsky zápisné i trhové též svědčie, kdež zřetedlně všudy stojí, že *s jedniem, nebo s samým komorníkem* bude moci bráti a též *s jedniem nebo s samým komorníkem bude se moci uvázati*. Ale snad jsú tomu staří nerozuměli, aby bylo jedniem komorníkem snáze a lépe poháněti než-li dvěma. Byli jsú však někdy za starých (ale tomu již pamětníkóv nenie) ve všech krajiech póvodové ne komorníci; a ti jsú svědomi byli, jedenkaždý v svém kraji, všech siedel panských, zemanských i dědinných. A že jest země hustá a dobře osedlá zemany byla (nebylot ještě skupovánie zeman ani siedel zemanských bořenie, a tvrzí i zámkóv zemanských kaženie a s zemí srovnávánie, ani rybníky zeman i sedlákóv, vsí i dědin i luk vytopovánie): z té příčiny ti póvodové pro velikú zeman a vsí v zemi české hustost a počet téměř nečíslný od starých byli jsú vymyšleni, ne aby oni poháněli (neb jest jim to nepřiležalo), ale aby komorníkóm okazovali siedla těch, kteříž jsú měli býti pohnáni, a aby komorníky k jich siedlóm povodili [dovedli], z kteréžto příčiny i póvodové jsú slúli. To všecka stará komorničie registra světle ukazují. Ale potom když jest země téměř třetí diel zpuštěn válkami a mory, a siedel zemanských množstvie přielišné v každém kraji jest zahubeno a rozbořeno, a co po meči, ohni a moru zóstalo, to jest s větčie téměř strany rybníky zatopeno: nebylo póvodóv viece potřebie, aby komorníka k pohnaným povodili; neb když jsú zemané zřiedli v zemi, ta sama řiedkost lidí odjala jest všelikú mýlku, kteráž při každém množství se nalezá. A co jsú prvé v množství lidí a siedel komorníkóm póvodové bývali, to nynie v řiedkosti jest jim každý starosta, kterýž se na póvodu, když útok béře, nebo na jeho poslu vyptaje o pohnaném, kde v kterém kraji sedí a k kterému městu nebo městečku přisedí, to vše

komorníkóm na ceduli vypíše, a jako prstem, kde kto sedí, jim okáže. Aniž jsú také ti jistí póvodové pòháněli, ani jsú té moci měli, než toliko vodili komorníky a dovodili k těm, ktož jsú měli poháněni býti. Ale aby kdy dvá komorníky spolu k súdu pohonila nebo jakéjiné právo vedla, toho žádný věčně dskami ani nálezy panskými neokáže, neb jsú proti tomu dsky všecky, práva vědenie všecka, všechny dsky zápisné i trhové, kdež tak uvázánie jako bránie s jedním se oboje koná komorníkem, se dvěma nikdy. I to póhonóv vysvědčovánie, kdež tak svědčí vždycky *Pohnal jsem*, a *Pohnala sva* nikdy. I stará komorničie registra (neb nová na samého komorníka ukazují) to též v sobě držie, kdež se jest každému póvodu ne méně dávalo než komorníku, ješto kdyby dvá komorníky poháněla, čímž by horší byl jeden druhého, aby se jednomu viece, druhému méně dávalo?

10. Jiná proměna, že za starých každý komorník sám jest své póhony (aby všudy a ve všem pravda při súdu zemském držána byla) vysvědčoval, kohož jest koli poháněl. Ale nynie jeden vysvědčuje všecky, a někdy ten, ktož póhony vysvědčuje, žádného jest k těm suchým dnóm nepoháněl, a proto vždy řieká *Pohnal jsem.* (Ale snesitedlněje by bylo, kdyby řiekal *Pohnán jest*; ale hned všeliká proměna zřiezenie starého mysl i uši urážie!)

11. Jiná proměna, že za starých v velikých přiech, vždycky jest trój póhon na pohnaného vycházel, aby se v veliké nesnázi pohnaný mohl dostatečněje opatřiti, delší čas a prostrannější v trojiem póhonu k radám i k hledání přátel i všech potřeb své při užitečných maje nežli v jednom. A také se žalobníku jeho spieše při trojím póhonu mohlo by nenic přihoditi proti právu, nenic i příhodami stranniemi kromě práva, skrze nemoc nebo na cestě (jako se jednomu mnoho přiházie a jinak by se přihoditi mohlo), nežli při jednom póhonu. Skrze kteréžto příhody pohnanému mnoho k polepšení pře jeho přijíti by mohlo. To nynie jest změněno, s užitkem póvoda malým, ale se škodú pohnaného nemalú, že již k každé při jedním se toliko póhonem pohánie, k malé jako k veliké, kromě póhonu o dědictvie.

12. Jiná proměna, že se zápisové někteří tak z desk vymazují, aby žádným obyčejem přečteni býti nemohli; což se v starých dskách těžce a nesnadně najde.

A abych po proměnách široce chodě z miery knih nevystúpil, a dlúhostí proměn vyčítaje, čtúcím tesknosti abych neučinil, o zvláštniech proměnách ne nic pověděv, o obecných proměnách ještě zmienku učině, k konci se přiblížím.

13. Učiněna jest ještě, a to za mého u desk bytie, ve všech dskách proměna, že se již dsky všecky česky píší, kteréž jsú se od počátku vždycky latině psávaly. V tom se škody veliké nezná, a užitku také, leč ten, abychom jazyk svój (poněvadž jsmy Čechové) i třeli i rozšiřovali, neb jsú toho i jiní národové pilni, a německy se učiece, abychom česky i psali i mluvili, a v obyčejiech dobrých a českých trvajíce, abychom se v horšie neměnili.

14. Chtěli jsú však před časy nedávno minulými nejedni, (a o to jsú i na sněmiech obecních nejednú mluvili) aby každý spravedlnost svú sám sobě doma choval, a dsky aby v lîsty byly proměněny; též také aby se sami po krajiech súdili, súdu zemského i jiných súdóv nechajíce, a tak což jest od předkóv a starých Čechóv pracně a pilně nalezeno i ustaveno, to aby v zapomenutie vešlo a v nic obráceno bylo. A z těžka by k tomu nebylo přišlo, by tomu za času nebylo odepřieno!

A o tom proměnění a o správě při súdiech i při dskách potud jest povědieno.

Zavřenie všech knih.

(Dle rukopisu křižovnického.)

Máte urození páni, páni z Postupic, kňihy o práviech, o súdiech i o dskách země české, prací a pilností mú sepsané, kteréž jsem já ne pro své chlubenie, ani pro chválu a lehký vietr od lidí pocházející nesnadně shledávaje spisoval, ale pro práv a země české řádóv připomienánie a chválenie, pro své i lidské nepaměti zpomoženie, pro užitek (ač však z toho jaký bude moci vzat býti) VMstí najprvé a potom jiných skrze VMst mnohých.

(Dle rukopisu universitního.)

Máte urození páni, páni z Postupic, knihy o práviech, o súdiech i o dskách země české, prací a pilností mú sepsané, kteréž jsem já ne pro své chlubenie ani pro chválu a lehký vietr od lidí pocházející nesnadně shledávaje spisoval, ale pro práv a země české řádóv připomínánie a chválenie a pro své i lidské nepaměti zpomoženie; pro užitek také (ač však z toho jaký bude moci vzat býti) VMsti najprvé a potom jiných skrze VMst mnohých.

Kteréžto také knihy VMsti raděje jsem než komu jinému dal i nápis učinil, kterýmž jsem zemské dobré k mysli vždycky viece, než své vlastnie býti seznal, ne sám já toliko, ale i jiní dobří všickni.

Pro kteréžto obecnie a zemské i pána svého krále JMsti dobré beze všech daróv nikdy jste VMti nákladóv, útrat, statku i zboží svých nelitovali, kolikrátž jest toho a když koli potřebie bylo. A pro dobré zemské a pána svého krále JMti v zřetedlná nebezpečenstvie životy i hrdla svá, vně i v zemi doma, svobodně jste vydávali. I země brániece i meze její a hranice k rozmnožení slávy její a cti Vaší rozšiřujíce, vedlé zemských práv vždycky stojíce, v ničemž proti pravóm nikdy nevystupujíce, země jste se VMsti a pána svého věrně, stále a mužně po všecky časy držeti ráčili. Na žádného se moc jak koli velikú, ani na sílu jakž koli nepřemoženú neohledajíce; k žádným slibóm, k žádným daróm (viem co mluvím) očí svých neobracujíce, tuhému nepřieteli zemskému a velmi mocnému téměř v hrdle vždycky seděvše, a to tak nepohnutě, že jsú ani odstupujících příkladové VMstí s úmysla Vašeho hnúti nemohli. A ač jsú nejednú rozliční puntové, rozliční zápisové a závazkové v zemi české se po straně dáli: však jste VMsti v žádná puntovánie, v žádné zápisy, ani v které závazky nikdy s žádným jíti neráčili, než při pánu svém, při zemi a při práviech zemských s svú škodú a hrdla nebezpečenstviem nepohnutí stojíce, čest a dobré obecnie Pána svého všem užitkóm zvláštniem, všem škodám domácím, všem nebezpečenstviem vždycky předkládajíce. Předky své sobě v tom za příklad vzemše, kteříž pro své viery zachovánie [pro svú

Kteréžto knihy VMsti raděje jsem než komu jinému dal a nápis učinil, kterýmž jsem zemské dobré k mysli vždycky viece, nežli své vlastnie býti seznal, ne sám já toliko, ale i jiní dobří mnozí.

Pro kteréžto obecnie zemské i pána svého krále JMsti dobré nikdy jste Vaše Msti nákladóv, útrat, statku a zboží svých nelitovali, kolikrátž jest toho a když koli potřebie bylo. Pro dobré zemské a pána svého krále v zřetedlná nebezpečenstvie životy i hrdla svá, vně i v zemi a doma, svobodně jste vydávali. Země brániece a meze jejie k rozmnožení slávy její a cti Vašie rozšiřujíce, vedlé zemských práv vždycky se zachovávajíce, v ničemž proti nim nevystupujíce, země jste se a pána svého věrně, stále a mužně po všecky časy držeti ráčili. Na žádného se moc jakž koli velikú ani sílu jakž koli nepřemoženú neohlédajíce, k žádným slibóm, k žádným daróm (viem co mluvím) očí svých neobracujíce, tuhému nepříteli zemskému a velmi lstnému a mocnému téměř v hrdle vždycky seděvše. A v tom jste tak nepohnutě stáli, že jsú ani odstupujících příkladové VMsti s úmysla hnúti nemohli. A ač jsú se nejednú rozliční puntové a zápisové dáli, však jste v takové s žádným neráčili jíti, dobré obecné a pokoj všem užitkóm zvláštniem, škodám i nebezpečenstvím předkládajíce. Předky své sobě v tom za příklad vzemše, kteříž pro své viery, zachovánie a mužnost v radách královských ustavičně jsú zaslúžili býti, a pro svú hodnost velikými a téměř najprvnějšími úřady v zemi české jsú darováni a uctěni.

vieru] a mužnost v řadách královských ustavičně býti zaslúžili jsú, a pro čest a hodnost svú velikými a téměř najpředňejšími úřady v zemi české jsú darováni a uctěni, miesta sobě přednie mužnostmi svými ohradivše.

Na kteréžto předky VMti hlediece jako v zrcadla, co sluší a co nesluší, dostatečně sezřieti móžete, od domácích rodu svého příkladóv k cizím oči obraceti potřeby nemajíce. Neb jsú ti nikdy proti zemi, nikdy proti pánu svému nebývali, než vedlé země vždycky, vedlé pánóv svých vždycky nepohnutě stojíce, ač jsú proto statku nemálo ztratili, však jsú cti sobě, i VMtem, potomním svým, ne málo, než mnohem viece dobyli, kteréžto VMstem jsú za největčie zbožie a bohatstvie nechali a zóstavili.

Kterýchžto že v tom nelenivě následujete, z té příčiny se VMstem cti a slávy neumenšuje, než den ode dne viece a viece přibývá a přibývati bohdá (buď komu libo nebo žel) bude!

Již o spravedlnosti, kterúž jste ke všem s dobrotivostí a svobodú zachovati přivykli, i k svým lidem, beze všech bezpravných a znovu vymyšlených robot, zádav, nátiskóv a nových obtěžování, (skrze vína totižto mezi lidi své po městečkách i po vsech rozvážení a po chalupách jich i po domech, kdyžby píti nemohli nebo nechtěli, po několika pintách každému roznášení i jiných obchodóv městských a kupeckých vedení, jako někteří dělají) — o té spravedlnosti VMtí lépe jest mlčeti nežli co málo povědieti. Málo se slyší od lidí, aby na VMsti žalovali pro zádavy bezpravné anebo nátisky vymyšlené. Poněvadž i viny spravedlivě propadené milostivě všem všecky odpú-

Kterýchžto předkóv Vašich, že nelenivě následujete, z té příčiny se cti a slávy VMsti neumenšuje, než den ode dne viece a viece (chtěj kdo nebo nechtěj) přibývá.

Již o spravedlnosti, kterúž jste ke všem s svobodú zachovávati přivykli, i k svým lidem, beze všech bezpravných a znovu vymyšlených robot, zádav, nátiskóv a nových obtěžování, i bez jiných obchodóv městských a kupeckých vedení — o té spravedlnosti a miernosti VMsti lépe jest mlčeti nežli co málo pověděti. Málo se od lidí cizích i domácích slyší, aby na VMst žalovali pro zádavy bezpravné anebo nátisky vymyšlené. Poněvadž i viny spravedlivě propadené milostivě všem všecky odpúštíte, ne z škod lidí, a poddaných svých sobě užitky přivodiece. Přívětivost VMsti všecky lidi dobré v se obracie, táhne stálá upřiemnost, vine viery a upřiemnosti

štíte, ne ze škod lidí a poddaných svých sobě užitky, než z svých škod poddaným svým přivodiece. Přívětivost VMstí všecky lidi dobré k sobě obrací, táhne stálá upřiemnost, vine nelstivá, než viery a upřiemnosti plná ochotnost, brání mužná lítost všech dobrých, kterýmž se křivda, nátisk, bezpravie nebo úklad děje, a spravedlivá přísnost všecky zlé káže pod mocí VMstí postavené.

Tudy se jest stalo, že na dvoře VMstí všem dobrým jest svoboda, a žádnému zmatečnému, žádnému zlému nenie miesta. Jsú všickni dobří po zboží VMstí opatrností a radou VMstí dostatečně ohraženi, tak poddaní VMstí jako všickni jiní, domácí i cizozemci, že po gruntech VMstí vždycky každý pocestný svobodně ve dne i v noci beze všie brani jakéž kolivěk zbožie vésti nebo hnáti a (jako řiekají) zlato na hlavě nésti, bez škody i všelikého nebezpečenstvie pronésti móže. Toho dóvod jest dnem i nocí zkušenie vezdejšie u VMstí. Ne tak po piziech gruntiech.

Což v mysli jest, to se i v sloviech nalézá, a čehož v mysli nenie, to se ani v sloviech neokazuje. Nenie tu, aby se jiné na hotově v jazyku mělo, jakžby ukazovalo, a jiné v zavření srdce a mysli se chovalo. Což jest u jiných nejedněch a některých za múdrost a za umění najvyššie přijato, kteříž (jako Plautus mluví,) jednú rukú chleba podávají a v druhé kámen drží, a kdyby tak mluvili jakž myslie nebo tak myslili jakž mluví, zdálo by se jim, že jsú zhlúpěli.

Dobře činiti komuž koli móžet^e, neškoditi žádnému, VMstí jest.

Bych měl sílu a velikomyslnost, stálost, vieru, držemnost, miernost plna snadnost, brání mužná lítost nevinných, kterýmž se křivda, moc, bezpravie nebo úklad děje, všecky zlé spravedlivá přiesnost káže.

Tudy jest přišlo, že jsú všickni dobří pobožní VMstí dostatečně opatřeni a ohraženi, že po gruntiech VMsti každý svobodně pocestný ve dne i v noci beze všie brani jakéžkoli zbožie vézti nebo nésti nebo hnáti i jeti beze všie škody své a nebezpečenstvie móže. Toho dóvod jest dnem i nocí zkušenie ustavičné.

Což u VMsti v mysli jest, to se i v sloviech nalézá, a čehož v mysli nenie, to se ani v sloviech neokazuje. Nenie tu, aby se jiné na hotově v jazyku mělo a jiné v zavření srdce a mysli se chovalo. Což jest u jiných ne jedněch za múdrost a za umění najvyšší přijato, kteříž (jako Plautus mluví) jednú rukú chleba podávají a v druhé kámen držie, a kdyby tak jakž myslí, i mluvili, zdálo by se jim, že jsú hlúpi.

Dobře činiti komuž koli móžte, neškoditi žádnému, domácie VMsti jest.

Bych měl sílu a velikomyslnost, stálost, držemnost, a při všech skut-

při všech skutciech VMsti, i mluvenie svobodu, také štědrost a jiné mužnosti VMstí vypravovati, času by mi se spieše a slov než účinkóv VMstí znamenitých, cti plných i chvály hodných nedostalo.

Kteréžto veliké, mnohé, nečíslné a řiedké mužnosti při VMstech od mnohých lidí znamenitých, vtipných, rozumných i dobrých v pravdě a skutku shlednuté příčinu jsú i mně daly, abych tyto knihy úsilé mého k VMtem dal a obrátil. Nebo komu jest bylo příhodněje o zemském dobrém, totižto o práviech, súdiech a dskách i svobodách zemských dar, ačkoli malý, obrátiti, než k těm, kteříž o zemské dobré pilně, věrně, nákladně, přiemně i pracně se starajíce vždycky usilují? Odkudž snad neprostředně takovému úmyslu skutečnému bude moci zpomoženo býti, kterýžto při VMtech vždycky beze všeho přetrženie trvá. A ač snad málo těmito knihami k známosti práv, svobod, súdóv i desk zemských přidáno VMtem bude moci býti, poněvadž to téměř všecko prvé v známosti a zvyklosti skutečné i v paměti a v mysli VMstí jest složeno, nežli ode mne tuto sepsáno, a skrze živé předkóv VMtí příklady vždycky se v mysl Vaší Mti ukládá, kolikrátž v zmienku VMtem přicházejí: však skrze napomenutie, skrze chválenie předkóv VMtí a starodávních Čechóv, skrze rozšiřovánie i oznamovánie práv, svobod i súdóv, zřiezení zemských, ne všem tak jako VMtem známých, k větčí pilnosti a práci mysl VMtí bude se moci hnúti, že ne uměnie VMtem přidávaje, než chtěnie rozněcuje.

Kteréžto knihy račte VMsti ode mne s vděčností přijieti a dobře súditi a ne čísti toliko ale i přečísti. A toto dánie mé doma toliko chovati,

ciech VMsti i mluvenie miernost, a jiné mužnosti Vaší Msti vypravovati, času by mi se spieše a slov než účinkóv VMstí chvály hodných nedostalo.

Kteréžto veliké a řiedké mužnosti při VMsti od mnohých lidí znamenitých, dobrých a rozumných v pravdě a v skutku shledané, příčinu jsú i mně daly, abych tyto knihy úsilé mého k VMsti obrátil. Neb komu jest bylo příhodněje o zemském dobrém, to jest o práviech, súdiech a dskách zemských dar, ačkoli malý, obratiti, nežli k těm, kteříž o zemské dobré věrně a upřiemně se starajíce, pracně a nákladně vždycky usilují. Odkudž snad neprostředně takovému úmyslu skutečnému bude moci zpomoženo býti.

Kterýžto dar račte VMsti ode mne s vděčností přijieti a dobře súditi a ne čísti toliko, ale i přiečísti. A toto dánie mé doma toliko

ne je ven vypúštěti. Pakli se VMsti zdáti bude i jiným vóbec vydati, jestli že je užitečné býti obci a dobrým usúdíte, to při VMsti stój, pod takovú však vymienkú: Bylo-li by co při nich (jakož mi se zdá) od některého nevelmi dobrého nalezeno, ješto by se jemu zle líbilo, tu vinu VMst sama abyste podstúpiti ráčili a se mne na se přijieti anebo mne před takovým každým zlostným brániti. Poněvadž již taková vina ne má, kterýž jsem chtěl, aby zachováno doma toto sepsánie bylo, než VMsti bude, že jste je ven pustiti ráčili. Neb úmysl mój jest, abý toto mé jakéž koli sepsánie ne prvé než po mé smrti mezi lidi vóbec vyšlo, kromě VMstí; pro některých nepřátel mých lítú zlost proti mně beze všie příčiny slušné neslušně zdviženú, k falešnému a tajemnému jich polizačóv a mých úkladníkóv zněšení, kteří jsú mně vždycky tak velmi v mrzkosti byli, jak jsem se já jim velmi nelíbil. A již jsú někteří doma, a jiných za sebú tudiež pozoví. Neb to v pravdě řieci mohu, že těchto knih ode mne žádný člověk živý nemá.

V kterýchž nic psáno nenie, což by dskami, nálezy, obyčejem, rozumem neb obecními právy provedeno býti nemohlo, jakož jsem i napřed o tom oznámil.

Kteréžto knihy jestliže se VMtem dobře líbiti budú, k tomu se myslí i skutkem přičiním, prodlí-li mi Pán mój života, abych podlé obecních práv o těchto týchž věcech jiné knihy a těchto užitečnějšie sepsal. Poněvadž jsem tuto viece psal to, což se jest v zemi české zachovávalo za mého úřadu a přede mnú, nežli co se jest po chovati, ne ven je a na světlo mezi lidi vypúštěti; neb jeho ne tak súdím hodného, aby v mnohých ruce smělo přijieti; a zvláště mezi těmito všudy pokaženými obyčeji, kdež i dobrým úmyslem skutky učiněné nejedni z nakažených obyčejóv zlé súdie. A že se mně súdu všech vóbec o mé práci a usilí podniknúti nezdá, z té příčiny račte to doma chovati, ven (žádným obyčejem) nevypúštějície. Pakli se přes tuto mú vóli a žádost Vaší Msti zdáti bude, někdy i jiným vóbec vydati, tehdy nejinak než pod túto výmienku to račte učiniti: Bylo-li by co v těchto psáních (jakož mi se nezdá), ješto by se někomu nebo některým zle líbilo, tu vinu abyste sami podstúpiti ráčili a se mne na se přejali, a mne před takovým každým bránili, beze všech mých pótek a nesnází. Poněvadž již taková vina ne má by byla, kterýž jsem nechtěl, než aby doma toto mé sepsánie chováno bylo, než VMsti, kdyžby se Vám zdálo ven a světlo je vypustiti. Neb úmysl mój ten jest, aby ne prvé než po devieti létech, jakož Oracius radí, mezi lidí vóbec vyšlo, poněvadž těchto knih žádný jiný ode mne kromě VMsti nemá.

V kterýchž nic psáno nenie, což by nemohlo dskami, nálezy, obyčejem, rozumem nebo obecním zachováním nebo jinými dóvody provedeno býti, jakož jsem i napřed osvědčoval. A což koli v nich psáno jest, bez úrazu všech, i dotýkánie jednoho každého psáno jest, s žádného škodú, s užitkem nežádného.

všem světě u všech lidí za staradávna držalo, a ještě se u některých drží; k tomu přivázán jsa, abych psal, co se v zemi za právo drží, a dskami, nálezy nebo obyčeji móž provedeno býti, ne to, což by nad to k témuž slúžiti mohlo, což se v práviech obecniech vypisuje, ale zde přijato nenie. Však nynie toto přijieti račte.

O čemžto móž, ale bez chlubenie, pověděno býti, že se tak společné zprávy o práviech nikdež ještě nenajde, aniž jest kdy od koho v Čechách bylo sepsáno prvé než ode mne. A byla-li jsú jaká práva a zpósobové súdóv v zemi české za starých sepsána, smím řieci, že jsú jiného v sobě nic nedržela, než to, což tuto sepsáno jest. To jest, čehož jsú nynější i předešlí mnohými sjezdy, mnohými sněmy hledali a najíti nemohli, neb jsú hledati neuměli, ano o prostřed všech stálo, ano ve dskách, ano v nálezieclı obecních i zvláštních bylo zavřieno; ale vódce se nedostávalo, ješto by hledajícím cestu k pravdě ukázal, a aby je jako ke dveřóm otevřeným, aby vstúpili, přivedl.

Kteréžto mé sepsánie, by se pak žádnému nehodilo, mně jistě užitečné a kratochvilné bude samému. Jehožto čtenie a poznánie, ač neveliký snad dobrým lidem užitek přinese, ale jistě, čehož já viece žádám, dobrú vóli; kteráž častokrát za účinek sama přijata bývá, a při velikých věcech (mezi kterýmiž tyto mohú položeny býti) také na samém chtění, na samé vóli dosti jest!

Pověděl jsem!

O kterýchž toto móž (ale bez chlubenie) pověděno býti, že tak společné zprávy o práviech nikdež ještě nalezeno nenie, aniž jest od koho v Čechách bylo sepsáno prvé tak, jakož jest tuto sepsáno. A byla-li jsú kdy jaká práva za starých a zpósobové súdu v zemi české sepsáni, směl bych řieci, že jsú v sobě jiného nic nedržaly, mimo to, což tuto sepsáno jest, neb jest to bez psánie v obyčeji a v skutečném zachování až do těch časóv vždycky bylo držáno. Toto jest, čehož jsú nynější i předešlí mnohými sněmy, mnohými sjezdy hledali, a najíti jsú nemohli, neb jsú hledati neuměli, a v prostředku jich bylo, mezi nimi se vrtělo, čehož jsú hledali, ve dskách, v nálezieclı, obecních i zvláštních bylo zavřeno; ale vuodce se nedostávalo, ježto by hledajícím cestu k pravdě ukázal.

Kteréžto mé sepsánie, by se pak žádnému nehodilo, mně jistě užitečné a kratochvilné bude samému. Ne veliký snad i mně užitek přinese, ale jistě (čehož já viece žádám) dobrú vóli; kteráž za účinek sama přijata bývá, a při velikých věcech (mezi kterýmiž toto móž položeno býti) také na samém chtění a na samé vóli dosti jest. Nemohl-li jsem dostatečně, neuměl-li jsem dokonale dovésti, ale v pravdě móž pověděno býti, že jsem chtěl dobře!

Pověděl jsem!

Kteréžto sepsánie mé, ač snad nevelmi veliký užitek těm, ktož by co před súdem nebo u desk činiti měli, ale jistě vóli dobrú přinese, že jsem chtěl pokudž jsem mohl, jim pomoci a poslúžiti. Na kteréžto samé vóli a chtění, a při velikých věcech zvláště, dosti jest.

Kteréhožto sepsánie sobě chovati doma a jeho skrývati nechci, než všem vóbec je vydávám a přepisovati dobrovolně dopúštím. Než to sepsánie, kteréž ne mnú, než jiným (neviem kým) jest některým toliko vydáno, a ne všem vóbec, bez mé vóle, bez mého vědomie, to jako nedokonalé odvolávám; neb jest ani opravené, ani mnú vydané, než z přiepisu a škart přepsané.

REGISTŘUM

(z rukopisu Ambraského z r. 1552.)

Bráti, kto chce pro úrok, co sobě má viece po rukojmí zjednati a co učiniti. VII. 20.
O brání s komorníkem pro úroky zadržalé a nezaplacené. VII. 18.
Bráti kdy a jak se má. VII. 21.
O brání rukojmi pro nezaplacenie úroka. VI. 23.
Bráti kdo nedá komorníkem vedlé práva, ten odboj právu činí. VII. 26.
Bránie a uvázánie s komorníkem v čem jedno k druhému podobno jest a v čem se dělie. VII. 30.

O **D**ání dědictvie nebo platu a nadání všelikých. VI. 22.
Dánie zvláštnieho zpósob neb forma. VI. 23.
Dědictvie své ktož zapíše, a potom jemu dědictvie přibude, aby jiného zápisu pro to zbožie dobyté nedělal, kterak to má opatřiti. VII. 11.
Dědictvie kto chce uprodati po smrti své zapsané, zápisu nepropúštěje, kterak to má udělati. VII. 12.
„Dědicóm“ v zápisu kde má státi a kde nic. VII. 6.
Dědictvie se v spolku ze jména neklade. VI. 16.
Dědictvie odděleného, když umře, na koho přicházie. VI. 6.
Dědictvie nezapsané na krále přicházie. VI. 34.
O děkování z poručenstvie. VI. 25.
O děkování z poručenstvie zpósob. VI. 26.
Diel otec synu, bratr bratru, strýc strýci má a povinen jest dáti. VI. 7.
Na diel co jde a co nic. VI, 8.
Děliti kto má. VI. 9.
Diel trojím obyčejem se nacházie. VI. 10.
Diel rovný syn otci i dětem jeho má-li dáti. VI. 11.
O dielu k konci nedovedeném. VI. 12.
O dskách památných. VIII. 4.
O dskách póhonných. VIII. 5.

O dskách, v kterýchz se svědomie píší. VIII. 6.
O dskách komornicích. VIII. 7.
O dskách úročních. VIII. 8.
O dskách velikých zemských. VIII. 11.
Dsky zápisné dvoje jsú, veliké a malé. VI. 32.
O dovedení nálezu a o zvodiech po nálezu rozličných II. 22.
Dluh žádný se nezpravuje. VII. 16.
Dluh spravedlivý i s úrokem kde se zapisuje. VII. 17.
Dlužníku když se zajímá a on nevyručí zájmu, co po tom bývá VII. 24.

O Frajmarku nebo směně. VI. 27.
Forma neb zpósob poručenstvie otcovského V. 34.
Forma a zpósob poručenstvie králem daného. V. 39.
Forma a zpósob zástavy dědictvie se zpravú na prostání. V. 2.
Forma a zpósob přievodu věna, kdež se diel toliko přievodí. V. 30.
Forma a zpósob let dánie královského sirotkóm. V. 49.
Forma dielu, kdež se za diel obojím gruntové dostanú. VI. 3.
Forma a zpósob otporu. VII. 42.

O Hojemství. II. 14.

K Kladení věna do desk nemá žena osobně býti, než k přievodu toliko. V. 11.
Kláštera nebo města kterého kto by pohnati chtěl. III. 10.
Král jak má pohnán býti. III. 11.
Král dvojím obyčejem sirotkóm léta dává. V. 48.
O knihách žalobních. VIII. 10.
O knihách úročních. VIII. 8.
„Kdyby bez nich býti nechtěli“, kterak ta slova mají rozumiena býti. VI. 41.
O komornicích u desk zemských, a jací mají býti komorníci. III. 17.
S komorníkem kto se chce uvázati, kterak se v tom zachovati má. VII. 2.
O kupujíciem. IV. 5.

Léta dvoje. V. 45.
O létech. V. 44.
O létech králem daných. V. 46.
Léta sirotkóm kto móž dáti. V. 47.
O listech, kteří od úřadu desk zemských vycházejí. VIII. 13.
O listu přiznavacím, kterýž se od desk dává. IV. 9.
List, kdež kto chce pro úrok bráti. VIII. 14.
O listu, kdež po vyjití polúletí nebo roku napřed daného věděti k penězóm se obsielá ten, ktož je bráti má. VIII. 16.
O listu, kdež se věno zplacuje. VIII. 17.

List, kdež se poručníci obsélají, aby sirotkóm let došlým zbožie jich postúpili. VIII. 18.
List na svědka, když pohnán jsa svědčiti nechce. VIII. 19.
List kdež z plného súdu rozkazuje král někomu, aby stál na súdu, anebo páni. VIII. 20.
List k odhádání jaký se dává. VIII. 21.
Listu obrannieho zpósob a forma. VIII. 22.
List obranní nač se dává. VIII. 23.
List obranní kdy a v který čas má dán býti. VIII. 24.
List obranní pod jakú pečetí má dán býti VIII. 25.
Proti listu obranniemu uvedení purkrabie Pražského kto by se zepřel. VIII. 26.
V listu obranniem co má ze jména státi. VIII. 27.

O Menších dskách. VIII. 2.
Do menších desk co se jiného zapisuje. VIII. 3.
Města nebo kláštera kto by chtěl pohnati, kterak má pohnati. III. 10.
„Miesto“ v zápisiech co jest. VI. 36.
O moci a má-li se mocí bráti. VII. 26.
O moci, aby mohl kšaftem odkázati a o rozličných výmienkách v zápisiech. VII. 10.

O Nábytcích a svršcích a co jsú svršci a nábytci. VII. 8.
Nač se nález dělá v súdu. II. 31.
„Najprvé a přede všemi“ proč se ta slova v zápisiech pokládají a kterak mají rozumiena býti. VII. 13.
O nálezu panském. II. 21.
Nález v súdu nač se dělá. II. 31.
O nálezu dovedení a o zvodiech po nálezu rozličných. II. 22.
Za nemocna a ven z země na svědčení póhonu položenie. II. 6.
Za nemocna a ven z země před súdem a při žalobě položenie. II. 16.

„Obranci“ sirotkóv a statku jich jsú poručníci. V. 36.
Obranní list nač se vydává od desk. VIII. 22. (a od té hlavy v týchž knihách pořád hledaje, najdeš o tom listu šíře psáno).
O očistniciech. II. 27.
O odhádání. IV. 16.
O odhádání zájmu, kde má odhádán býti zájem. VII. 25.
Oderčenie zpósob. VI. 5.
O otpořiech. VII. 33.
Otpor co jest. VII. 34.
O otporu proti brání pro úrok. VII. 28.
Otporu zpósob a forma. VII. 42.
V otporu má příčina položena býti. VII. 35.

K otporu kto má pohnati. VII. 36.
K otporu kto má pohnán býti. VII. 37.
Otpor kdy se má klásti a kdy nic. VII. 38.
Otpor kde má a při čem kladen býti. VII. 39.
Otpor ktož vloží, má jej před se vésti. VII. 41.
O opravení roku. III. 19.
O opatření statku zápisem. VI. 33.
O odúmrtech. VIII. 31.

O Pánu z lavic. II. 18,
O panování. IV. 15.
O placení ot pohonóv podlé práva a co se do kterého kraje dává. III. 25.
O placení rozličném od desk VIII. (počna ot hlavy 32 až do konce těch knih.)
Platiti od desk má zvláště, kdež jeden druhému co zastavuje. VIII. 32.
Práv ktož proti komu na súdě zóstane, co činiti má, aby svých škod na svém otporníku dobyl. II. 30.
Právo stané když se dává na súdu zemském. II. 44.
O právu staném a proč se dává. III. 18.
O pečeti zemské VIII. 28.
Pře jak se jakým řádem slyší na súdě zemském. II. 9.
Převedenie věna jak a z kterých příčin bývá. V. 26.
O převedení věna. V. 25.
O převedení věna z jedněch knih do druhých a z jedné země do druhé. V. 31.
Převedenie věna s jednoho dědictvie na druhé. V. 27.
Přievodu věna, kde se diel toliko převodí, zpósob a forma. V. 30.
O písařích u desk zemských a o jiných výmienkách v zápisiech. VII. 14.
O primě, a co jest prima, a o rozdielu přísah v kaple Všech Svatých. II. 28.
O přidání věna. V. 7.
Příjemci věna co přileží. V. 28.
O přísaze v kaple a o jiných přísahách rozlicných. II. 23, 24.
Před přísahú v kaple co má býti. II. 25.
Při přísaze v kaple co má býti. II. 26.
Po přísaze v kaple co má býti. II. 29.
O přiznání osobním u desk IV. 7.
O póhonóv svědčení. II. 3.
Póhon z otboje jak má býti. III. 9.
O póhonu najvyšších úředníkóv zemských a jiných lidí. III. 9.
Póhonu zpósob od najvyššieho úředníka. III. 9.
O póhonu měst a klášteróv. III. 10.
Póhon na krále a jak jiných král pohánie. III. 11.

Póhon jeden kdy a trój kde má býti. III. 22.
O póhoniech některých zvláštních, jak se při nich póvod vedlé práva zachovati má. III. 24.
Póhonové kteří se vysvědčují a kteří nic. II. 8.
Pohnaný proti žalobě jak se má mieti. II. 17.
Pohnati ze škod jak má ktož proti komu práv zóstane na súdě. II. 30.
O póhonu. III. 1.
Póhon co jest. III. 2.
Póhon komuž zdvihnú a bude zase ze škod pohnán, nemá zase poháněti pohnaného leč s ním najprvé o škody rozsúzen bude. III. 6.
O poklidu. II. 15.
O položení za nemocna na svědčení póhonóv. II. 5.
O položení ven ze země na svědčení póhonóv. II. 6.
O položení ven z země a za nemocna před súdem a při žalobě. II. 16.
Poručenstvie móž býti doma kromě desk. V. 35.
Poručenstvie dokud trvá. V. 37.
Poručenstvie jest troje. V. 38.
O poručenství dětí a statku a co jest poručenstvie. V. 33.
Poručenstvie otcovského forma a zpósob. V. 34.
Poručenstvie králem daného zpósob a forma. V. 39.
Při poručenství sirotčiem co za právo jest. V. 43.
Poručníci z čeho mají počet sirotkóm činiti, když sirotci k letóm přijdú, a z čeho nic. V. 41.
Poručník sirotčí móž-li jiného poručníka udělati. V. 40.
O poručníciech při. II. 19.
Postúpenie věna, jak má býti po zplacení. V. 15.
O postúpení a uvázání. VI. 37.
O potazu panském. II. 20.
Póvod při žalobě co má zachovati. II. 11.
Póvod má všecko pohotově mieti. II. 13.
Póvodu co přiležie prvé než by pohnati chtěl. III. 7.
Póvodu a pohnanému společné a obecnie, i rozdielné a zvláštnie co jest. III. 14.
O prodávajíciem. IV. 4.
O proměnění stavu vdovského. V. 10.
O propuštění z spolkóv. VI. 21.
O propuštění zápisu, trhu, věna etc. VII. 32.
O próvodiech k súdu. III. 12.

O Ranění na cestě a rozvodnění. II. 7.
O registrách peněžitých a listovních. VIII. 9.
O registrách starosty komorničieho VIII. 12.
O relátořiech a relaciech ke dskám. IV. 10.

Rytieřský a zemanský člověk každý, pojmi sobě ženu jakéhož koli řádu, móž jí věno dskami zemskými klásti. V. 16.
O rociech k svědčení póhonóv. III. 16.
O roku opravení. III. 19.
O rozdielu přísah a o primě. II. 28.
O rozdielu přátel příbuzných i jiných lidí. VI. 1.
O rozdielech mezi nepříbuznými a příbuznými. VI. 13.
O rozličných zvodiech po nálezu a o dovedení nálezu. II. 22.
O rozličnosti súdóv v zemi české. I. 1.
O rozličných výmienkách v zápisiech VII. 14.
O rozličnosti zápisóv. VII. 15.
O rozličnosti póhonóv. III. 21
O rozličnosti přievodóv věn. V. 29.
O rozvodnění a ranění na cestě. II. 7.
Rozum zápisu s „s miestem“ a „s uvázániem“. VI. 39.
O rukojmi na bránie s komorníkem pro úroky zadržalé. VII. 19.
Po rukojmi co sobě má viece zjednati a co učiniti ktož chce pro úrok bráti. VII. 20.

O Splacení věna. V. 32.
O splacení zástavy nebo o ssutí. V. 5.
Stané právo, kdy se na súdu zemském dává. II. 4.
O staném právu a proč se dává. III. 18.
Statek svój, kto chce zapsati, kterak jej zapsati má, „s miestem“-li či bez „miesta“. VI. 35.
Statek svój jeden každý kterak opatřiti má zápisem. VI. 33.
O starostovi komorničím. III. 15.
O směně nebo frajmarku. VI. 27.
Směna jak se ve dsky klásti má. VI. 28.
Syn nedielný otce svého, má-li otci svému a jiným dětem jeho diel rovný dáti statku svého. VI. 11.
O spolku. VI. 14.
Spolku zpósob. VI. 15.
Spolkové pro nezachovánie při nich vedlé práva mějejí. VI. 17.
V spolku dědictvie ze jména se neklade. VI. 16.
V spolky kto mohú vstupovati. VI. 18.
Spolek se též jako jiné dědictvie promlčí. VI. 19.
Z spolku propuštěnie. VI. 21.
O spolku s sirotky. V. 42.
O smluvách. VII. 19.
Súd zemský, veliký jak má osazen býti. II. 1.
O súdu zemského velikosti a moci. I. 1.
O súdu komorniem. I. 2.
O súdu dvorském. I. 3.
O súdu duchovniem. I. 4.
O súdu purkrabie Pražského. I. 5.

O súdu menšiem Pražském. I. 6.
O svrchciech a nábytciech, a co jsú svrchci a nábytci. VII. 8.
Škod kterak máš na svém otporníku dobýti, když by proti němu práv zóstal na súdě. II. 30.

O Trhu. IV. 3.
Trh a prodánie dědictvie věnu předešlému nic neškodí. V. 23.
Trhu, věna, zápisu propuštěnie. VII. 32.
Třetina co jest. IV. 12.
O třetině věnné. V. 8.
Třetina jest dvoje. V. 9.

O Úmluvě. IV. 13.
O úředníciech a úřadu desk zemských. IV. 2.
Na úředníka najvyššieho zpósob póhonu. III. 9.
Úředníci menší, když k komu jedú nebo jdú. IV. 8.
Úředníkóv menších viny. VII. 31.
Uvázánie co jest a kolikero jest. VII. 1.
Uvázati se s komorníkem kto chce, jak se má při tom zachovati. VII. 2.
Při uvázání komorníkem kterak se má mieti ten, na kohož se komorník vede. VII. 3.
Uvázánie a bránie s komorníkem, v čem jedno druhému podobno jest a v čem se dělí. VII. 30.
O útoku a od čeho slove útok. III. 3.
O útoku nedohnaném. III. 4.
V útoku má každý jmenovati, z čeho chce pohnati. III. 5.

Věno žádnému nezápsané, když vdova umře, na koho přicházie. V. 17.
Věno ženě své každý rytieřský a zemanský člověk, buď ona kteréhož koli řádu, móž jí dskami zemskými věno klásti. V. 16.
Věnovati kto mohú. V. 18.
Věno se zpravú. V. 19.
Za věno co jest dosti. V. 20.
Věno na čem móž kladeno býti. V. 21.
Věna vznešenie. V. 22.
Věnu předešlému trh a prodánie dědictvie nic neškodí. V. 23.
Věna svého žádná žena zavaditi nemóž, dokudž jest muž jejie živ. V. 24.
Věna přievod. V. 25.
Věno z kterých se příčin převodie. V. 26.
Věna převedenie s jednoho dědictvie na jiné tak má zachováno býti jakž věno první okazuje. V. 27.
Věno se převodie s jedněch desk do druhých a z jedné země do druhé. V. 31.
O věnu. Co jest věno a kterak se ujišťuje. V. 6.
K věnu kladení žena nemá osobně u desk býti, než k přievodu. V. 11.
Věna svého jak má dosieci vdova. V. 12.

Věnné dědictvie dokud má držeti vdova. V. 13.
Věno též se jako jiné dědictvie promlčí. V. 14.
Věna postúpenie po zplacení jak má býti. V. 15.
O výmienkách rozličných v zápisiech a najprvé o moci, aby mohl kšaftem odkázati. VII. 10.
O výmienkách a o písařiech u desk zemských. VII. 14.
O vinách, kteréž se propadají úředníkóm menšiem. VII. 31.
O výpisiech z desk. VIII. 29.
Výpisové z desk jakým obyčejem mají vydáváni býti. VIII. 29.
O vyručení zájmu VII. 22.
O vysvobození dědictvie manského z manstvie. VI. 29.
„Se vší zvolí“ co ta slova v sobě zavierají a kterak jim má rozuměno býti. VII. 7.
O vize. III. 20.

Zájmu vyručenie. VII. 22.
O zájmu dlužníka, a když zájmu nevyručí, co potom bude. VII. 24.
Zájmu odhádánie, a kdy má zájem odhádán býti. VII. 25.
Zajímati kdež nenie co. VII. 29.
O zahájení súdu zemského. II. 2.
O zápisiech nápadniech. VI. 31.
Zapsati statek svój kto by chtěl, „s miestem“-li či bez „miesta.“ VI. 35.
Zápisné dsky dvoje, veliké a malé. VI. 32.
O zápisu „s miestem“ a s uvázániem, zpósob nebo forma. VI. 38.
Zápisu „s miestem“ a s uvázániem rozum. VI. 39.
O zápisu svěřeném. VI. 40.
O zápisu bez „miesta“ s postúpeniem, zpósob a forma. VII. 5.
O zápisu bez „miesta“ s postúpeniem. VII. 4.
V zápisu kde má státi „dědicóm“ a kde nic. VII. 6.
Zápisem zástava bez zpravy. V. 4.
Zapíše-li kto komu dědictvie své a potom jemu viece dědictvie přibude. VII. 11.
Zápisu nepropúštěje kto chce dědictvie svého uprodati. VII. 12.
Zápisóv rozličnost. VII. 15.
O zápisu kdež se dluh spravedlivý i s úrokem zapisuje. VII. 17.
Zápisu, trhu, věna propuštěnie. VII. 31.
O zástavě, V. 1.
O zástavě platu komornieho. V. 3.
Zástava zápisem bez zpravy. V. 4.
Zástavy zplacenie nebo ssutie. V. 5.
Zmatci dvojí při súdu býti mohú. IX. 2.
O zmatciech, kteříž se póvodu přiházejí. IX. 3.
O zmatciech při žalobě. IX. 4.
O zmatciech při náleziech, při práva vedení. IX. 5.
O zmatciech při uvázání s komorníkem. IX. 6.

O zmatciech při brání nebo zájmu. IX. 7.
O zmatciech při otpořiech. IX. 8.
O zmatciech pohnaného. IX. 9.
O zpravě, co jest zprava. IV. 11.
O zpravě živého společníka. VI. 20.
O zvláštniech některých póhoniech. III. 24.
O změnění při súdu a při dskách. IX. 10.
O zvodu. IV. 14.
O zvodiech po náleziech. II. 22.
Zpósob dielu zřetedlného. VI. 2.
Zpósob dielu, kdež jeden od druhého penieze vezme a druhý v gruntiech zóstane. VI. 4.
Zpósob oderčenie. VI. 5.
Zpósob dánie zvláštnie osobě. VI. 23.
Zpósob děkovánie z poručenstvie. VI. 25.
Zpósob toho jak se má směna ve dsky klásti. VI. 28.
Zpósob propuštěnie z manstvie. VI. 30.
Zpósob zápisu „s miestem“ a s uvázániem. VI. 38.
Zpósob zápisu bez „miesta“ postúpeniem. VII. 5.
Zpósob a forma otporu. VII. 42.
Zpósob póhonu na najvyššieho úředníka. III. 9.
Zpósob póhonu z otboje. III. 22.

Žena žádná věna svého zavaditi nemóž dokudž jest muž jejie živ. V. 24.
O žalobách rozličných. II. 10.
Při žalobě póvod co má zachovati. II. 11.
O žaloby zavření a konci. II. 12.
Proti žalobníku jak se má mieti pohnaný II. 17.
O žalobníku. III. 8.
O žalobních knihách. VIII. 10.

INDEX RERUM.

Akta súdu duchovnieho 27.
arcibiskup Pražský 27.
assessor 393, 395, 398, 405.

Bitva 84.
bránie jest pro úrok nezaplacený na dědictví dlužníka s komorníkem a poslem purkrabie najvyššieho, nebo bez komorníka i posla mocí svú — koní, krav, ovec, sviní a jiného všelikého dobytka zájem, což za úrok nezaplacený i za náklady dosti móž býti 325; v čem od uvázánie se dělí 337—339; co učiniti má, kto chce bráti 326—327, 366 až 371; kde, kdy a jak se má bráti 327—329, v. zmatkové při brání; když zájem učiněn 329 až 334, 362; ktož bráti nedá 334—335; kdež nenie co bráti 336—337; od bránie 399; bránie rukojmi 330—331.
brániti se 151—152, 263.

Cedule: póhončí 124, 131; s úmluvú 193; na zájem a na uvázánie 328, 364.
cizozemec 96, 134—135, 171, 173.

Čeleď 29, 30, 110, 360.
člověčenstvie 204, 301.
člověk 65, 114, 148, 150, 229.
čtenie desk 161, 391, 403.

Dánie 273—276, 396—397.
dcera 175, 177, 262.
dědic 44, 175—177, 214, 222, 238, 292, 310.
dědictvie: dědické, dědičné, věnné, zápisné, zástavné, královské, duchovnie, kostelnie, zádušnie, svobodné, manské, 48, 147—149, 170, 173, 203, 226, 268, 379—380.
dědinník 171—173, 184, 274, 280, 352, 370.
dědiny: duchovnie 26; komorničie 134, 161.
děkovánie z poručenstvie 179, 276—277, 395—396.
děti 177, 224.
diel jest netoliko příbuzných přátel, ale i jiných lidí mezi sebú čiemž koli nedielných, jedněch od druhých dědinami, platy, listy, majestáty nebo hotovými penězi konečné oddělenie 259, 266—267; diel zřetelný 259—261, 264; diel nezřetelný 259, 264—265; kto komu diel povinen jest dáti 262, 265; kto diel svój ztracuje

262—263, dielu dovedenie 83, 179, 262—264, 266 od dielu 267, 393—394.
dielný 175, 261—262.
dluh 29—30, 83, 149, 322—324, 363.
dobrá vóle 27.
dóchodové úředničie 155—156, 389—406.
dovedenie nálezu 82—84.
dsky dvorské 24, 26, 367, 387—388·
— komorničie 361.
— manské v. dvorské.
— památné 356.
— póhonné 31, 80, 133, 356—357, 363, 364.
— svědomie 358—361.
— trhové (slovú dsky naprosto) 80, 280, 350, 363-364.
— ubrmanské 363.
— zápisné veliké 161, 162, 280, 352—353, 368, 392.
— — menšie (malé) 28, 154, 161, 162, 280, 352—355.
— české, moravské 234.
duchovnie osoby 184, 274, 310.

Frajmark v. směna.

Groše 236.
gubernator v. správce zemský.

Hajtman: zemský 28, 33, 58, 355; kraje 224.
herb 174, 176.
hlava 50, 112, 149.
hofmistr: dvorský 89; zemský 33, 79, 89, 110.
hojemstvie jest súdu a odpovědi pohnaného prodlenie, v které by mohl mysliti, raditi se v přáteliech, ve dskách, v náleziech a jinde obrany, pomoci, rady i otporu hledati a se dobře proti svému žalobníku opatřiti, a tak se uradě a opatře teprnv jemu odpoviedati, 22, 23, 25, 56—59, 74, 130, 143, 145, 350.
holomek zemský 34, 325, 327—328, 334, 382 v. posel.

Chlapstvie 110.
chlebenie 224.
chromý 95.

Ingrossator 30, 34, 161, 162, 387, 391, 393, 397, 400, 402, 403.

Jatý 66.
jazyk na súdu a při dskách 7, 162, 280, 437, 453.
jistec 188, 189.
juxta 340, 391.

Kapla Všech Svatých 85—87, 91 až 96.
kladenie ve dsky 26, 163—169, 171—174, 176—184, 223, 229, 254.
klášter 117, 184, 310.
kmet 6, 78, 88, 89, 91—96, 104, 115—116, 184.
kněžie 89, 172.
knihy póhonné 50, 363.
— súdóv královských 23.
— úročnie 361—362.
— žalobnie 50, 362—363.
kollátor 275, 397.
komorník najvyšší král. česk. 32—34, 78, 79, 90—91, 104, 115, 134 160, 300—301, 326, 391, 404—405.
— dvorský 24, 387.
— (póhončí) 34, 40, 88, 103—104, 115—116, 123—124, 130—131, 133-135, 142, 153—156, 160, 161, 193, 195, 201, 203—204, 298 až 305, 327—328, 330—331, 333 až 334, 336, 386, 398—402.
korrigovati dsky 363.
kostelnie práva v. práva kostelnie.
kraje 156. 400.
král od země volen jest a zemi přísahu činí 150, pány a vládyky v súd zemský volí 34, i v súd

dvorský 24, sám úředníky všecky sadí 34, 160. Král na súdu zemském 21, 32, 78. Král léta dává 255—258, móž rozkázati úředníkóm, aby k komu jeli nebo šli 179. Když ho v zemi nenie 33, 357, Jak má pohnán býti král a jak jiných pohánie 118 až 119. V. nápadové na krále.
králová 160.
kšaft 184, 274, 280, 284, 314—317, 397.
kuchmistr najvyšší král. česk. 33, 79, 89.
kúpě; kupovánie v. trh.
kupujície 170—174.
kvitancí 179.

Lánie 27, 28—29, 276.
léta násobnie 66, 347.
— spravedlivá; dvojím obyčejem přicházejí: jedna skrze přirozenie a přirozená slovú, druhá skrze vyplněnie a dánie královské a slovú králem daná 112, 167, 245, 253, 255, 262, 271, 276, 295—296, 347, 360.
— zemská (tři léta a 18 nedělí) 26, 28, 66, 190, 207, 222, 272, 297, 304, 344, 347, 381.
let dánie 183, 255—258.
list, kdež se dává napřed vědět 179, 215, 365, 371—372.
— kdež se poručníci obsielají, aby sirotkôm let došlým zbožie jich postúpili 245, 365, 369, 374—375.
— kdež se věno zplacuje 235, 365, 373—374.
— když kto chce pro úrok bráti (se uvázati) 179, 302, 365, 366 až 371.
— když k penězóm se obsielá ten, ktož je bráti má 215, 365, 373.
— kšaftní v. kšaft.
— mocný královský 242, 284—285, 316.
list napomienající (výstražnie) 221 až 222, 369.
— obranní 83, 179, 199, 221, 222, 245, 301, 303, 305—306, 366, 375, 378—385, 397.
— k odhádání 179, 203, 378.
— na peniezy s rukojměmi 27 až 29, 110.
— póhonný 22, 28, 377.
— provolací 24.
— přiznavací (přiznávající), 167, 181—183.
— na svědka 179, 365, 375—377.
— zatykací 23, 28, 140, 198.

Majestát 243, 398.
man 24, 278, 388.
manželka 217, 228—229.
maršálek: zemský 33, 79, 89; dvorský 89.
meze 181, 402.
měřič zemský 402.
města 73, 90, 117—118. 171, 450.
měšťan 171, 172, 432, 450 v. řád.
miesto (v zápisu) jest moc pozóstavená k změnění toho zápisu, kterýž s miestem jest, když se zapisujíciemu zdá, 286—287, 292—293, 403.
miestokomorník 30, 34, 88, 134, 156, 160, 161, 180, 196, 203—207, 378, 395, 398, 399, 402, 405.
miestopísař 30, 34—36, 88, 91, 160, 180, 181, 196, 363—364, 379, 385, 391, 396—401, 403, 405.
miestopurkrabí 27—30, 34, 88, 160, 161, 181, 382, 402.
miestosudí 30, 34, 88, 156, 160, 161, 180, 196, 395, 398, 405.
mnich 172.
množstvie 156—157, 392, 396.
mord 155.
moc 49, 149, 150—153, 187.
muž 224.

Nábytky: všecka hovada, která ve dvoře, jako koni, krávy, ovce, svině, husy, kačice, slepice, anebo jiná hovada, která v rybníciech, řekách a haltéřiech, jako kapři, štiky a jiné ryby jsú. A mohú proto slúti nábytci, že od nich člověk statku nabývá. 226, 312 až 313.
nadánie 273—276, 396—397.
„najprvé a přede všemi“ 318—320.
náklady; jménem nákladóv jiného nic se nemieni než to, což se k úřadu na uvázánie nebo na zájem dává a při zájmu ještě nad to ztrava, 82, 198, 338.
nález; nálezové jsú dvojí: obecní, kteréž všickni i každý zvláště držeti mají a k tomu jsú zavázáni, zvláštní, kteréž se toliko mezi osobami zvláštními o jich pře na súdě nalezají 36—37, 78—81, 100—101, 348, 363, 436 až 439; na súdu dvorském 24; na súdu menšiem Pražském 30.
nápadnie statkové: jsú, kteréž na lidi přicházejí tak na příbuzné jako na nepříbuzné 266—267.
nápadník 228, 282, 323.
nápadové na krále 25—26, 172, 173, 176, 177, 224, 262, 281, 283, 318, 388.
nárok 25. v. otpor.
nářek cti 49, 57, 149.
násilie 149.
násobnie leta v. leta násobnie.
nedielní 73, 167, 169, 175, 232.
nemoc v. položenie za nemocna.
neřádně (pobočně) na svět přišlí 66, 175—176.
nesmyslný 66.
nestánie v. právo stané.
nevěsta 224.
nezprava v. zprava.
němý 167.
núze 42.
Obec 171, 310.
obrany pohnaného 62—64, 141.
obvěniti 218.
obyčej 8, 33, 121, 204, 217, 321.
očistník 88, 91—92, 96—97.
odboj 56, 149, 325, 334—335.
oderčenie 260, 261, 340.
odhádánie jest kupujícieho, nápadníka, póvoda v dědictvie jakéž koli vedlé spravedlnosti šacované konečné a skutečné, beze všech otporóv a překážek, skrze miestokomorníka desk zemských, tak jakž země za právo má, mocné vedlé práva uvedenie, 83, 179, 198—200, 202—207, 337; — o. zájmu jiného nic nenie než vedlé spravedlnosti zájmu zač by stál, tak jakoby měl řezníkóm nebo konieřóm neb jiným kupcóm prodán býti, šacovánie 331—333.
odpieránie 65.
odpoviedati 55—57, 66, 114.
odúmrť 23—26, 387—388, 432.
odvolánie 21, 26, 80.
— poručníkóv 340, 395.
ohledánie let 254, 255, 396.
— škod 154, 179, 355, 364.
opravenie roku jiného nic nenie, než póvoda k súdu hlášenie 23, 74, 142—143, 145, 350, 404, 430—431, 449.
— žaloby 51, 55, 145.
otec 262, 265.
otec poruční v. poručník.
otpor jest dědictvie, platu (a abych krátkými slovy všecko zahrnul) všeliké spravedlnosti lidské, kteráž se do desk jakýmž koli zpósobem, trhem, zápisem nebo zástavú klade, obecná obrana i nárok, kterýmž jeden každý dědictvie svého a spravedlnosti své proti každému nespravedlivému stále a světle bránie a odhazuje 342—343; příčina v otporu má

položena býti 343—344; kto má k otporu pohnati 344; kto má k otporu pohnán býti 344—346; kdy se otpor móž klásti a kdy nic 346—347; kde a při čem otpor má kladen býti 347, čemu móž a čemu nemóž otpor kladen býti 141, 347—349, otpor proti bránie 335—336, proti uvázánie 303—304, 306—307, proti výprose 24—25, proti zvodu 198 až 199; zpósob a forma otporu 55, 114, 349—350; od otporu 402, 403. V. zmatkové při otpořiech.

Památné 404—405.
pán z lavic 67—71.
páni 21, 24, 33, 36—37, 78, 89.
panna 360.
panovánie plné, jalové 74, 82—83, 179, 200—202, 337, 357, 400.
pečeť zemská 134, 135, 161, 328, 382, 385
peniezi přihlavní v. hlava; úroční a komorní 361—362.
písař najvyšší král. česk. 33, 34, 36, 90, 91, 104, 115—116, 160, 391, 392.
písař větčiech desk (větčí) v. miestopísař.
— menšiech desk (menší) 30, 34, 53, 91, 93, 143, 161, 181, 280, 332, 354, 356, 361, 362, 395, 397, 403—406.
— desk dvorských 355.
— krevní 366.
— rathauský 366.
— u bran 366.
— v celnici 366
placenie od póhonóv 155—157, od desk 388—406.
plat holý 213, komornie 210—213, 361.
pobočně na svét přišlý v. neřadně na sv. př.
podávenie 155.
podkomořie 160.
pohlaví 69, 245.
pohnaný 22, 36, 40, 43, 44, 51, 54, 57, 58, 61—67, 69, 88, 94 až 95, 104, 112—113, 122—130. V. obrany, zmatky pohnaného.
póhon jest jednoho od druhého komorníkem nebo kmetem k súdu vedlé práva připravenie, 102 až 104; rozličnost póhonóv 145 až 148; kde jeden a kde troj póhon 148—150, 435-436, 452; vzetie a vloženie póhonu 179, 357, 364, 448; jak se pohánie 24, 115—119, 125, 135, 153—155, 433—435, 450—452; póhon se zdvihá 39, 40, 43, 47, 50—52, 62, 63, 69, 107, 111, 125—127, 129, 421—422. V. placenie od póhonóv, svědčenie póhonóv, zmatky, kteří se póvodovi přiházejí, zmatky pohnaného.
póhončí v. komorník.
poklid 59, 74, 143, 145, 404.
pokuta pro nedrženie smlúvy 355, pokuty při zástavách 209.
položenie ven z země: na svědčenie póhonóv 44—45, při súdu a při žalobě 60—61, při přísaze 92.
— za nemocna: na svědčenie póhonóv 41—44, při súdu a při žalobě 60—61, při přísaze 92.
popravce 162, 224.
poručenstvie dětí a statku (sirotčí). Poručenstvie jest dětí a statku svého, kterýž kto ve dskách má, k opatrování a k množení ne k umenšení, komuž se zdá, dskami nebo kšaftem na list mocný královský svěřenie a po smrti své postúpenie dětí a statku svého dědičného a svobodného nebo manského nebo zástavného, 239—242; troje poručenstvie: otcovské, přirozené,

králem dané 245—247, 433; forma a způsob poručenstvie otcovského 242, králem daného 247 až 249; poručenstvie ve dsky kladenie 179, 183; poručenstvie móž býti doma kromě desk 242—244; dokud poručenstvie trvá 244 až 245, 374; móž-li poručník sirotčí poručníka jiného udělati 249 až 250; z čeho mají poručníci počet činiti 250—251; co při poručenstvie sirotčiem za právo jest 252—253; od poručenstvie 395.
poručenstvie pří, kdež kdo s druhým súd maje pře své, kohož se jemu zdá, učiní k súdu poručníka, aby na miestě jeho stával a miesto něho aby se súdil, smlúval, právo vedl po nálezu 23, 45, 71—75, 129, 179, 355, 431—432, 450, od poručníka 404.
poručník dětí a statku (sirotčí) 167, 294, 299 v. poručenstvie dětí a statku.
poručník pří 71—75, 360, v. poručenstvie pří.
posel purkrabóv v. holomek zemský.
postúpenie 287—290.
potaz panský 75—78.
potřeba 42, 58, 59, 129.
póvod (actor) 23, 49—52, 53—56, 58, 88, 107, 108—113, 128—130, 143, v. póhon.
póvod 195, 301, 303, 327, 334, 433—435, 451—452.
Praha, Pražané 171.
práva kostelnie 253.
— obecnie 162, 163, 458.
— česká, vlaská, německá. majtburská 6, 74.
právo městské 172.
— přirozené 265 v. zákon přirozený.
— stané 28, 41, 136—142, 357.
— zemské, dvorské 283.
prima slove ta hodina, kterúž celú na kaple Všech Svatých v pátek o suchých dnech neb nazajtřie sv. Jeronýma zvonie, když se póhonové vysvědčují, 31, 91, 97.
probošt Vyšehradský 160, 391, 395, 405.
prodávánie v. trh.
prodávající 164—170.
prokurator komorničie v. starosta.
proměněnie stavu vdovského v. vdovského stavu proměněnie.
promlčenie: listu 28, zpravy 190, věna 222.
propuštěnie (z desk): jiného nic nenie, než z desk toho, což ve dsky vloženo jest, vymazánie a v nic obrácenie 340—341, 394 až 395; z přiejmu 232, z spolkóv 272—273.
próvod 85, 119—120.
provolati 24.
prožalovánie žaloby 51, 404.
pře póhonná 68, 79, 80, 103.
— nepóhonná (strannie) 68, 80, 103, 377, 432, 450.
— otporná v. otpor.
přetrženie práv (když práva nejdú) 293, 334.
přidánie věna 217—218, 220.
přiejem 232 v. přievod věna.
přiejemce jiného nic nenie než přievodu věna zpravce 232. V. přievod věna.
příhlavní peniezi v. peniezi příhlavní.
příhoda 42. v. potřeba.
přirozenie 9, 312, v. zákon přirozený.
přísaha 85, rozličnost přísah 86 až 91, 97, co před přísahou 91 až 92, co při přísaze 92—96, co po přísaze 98.
přísediecí v. assessor.
přievod věna jiného nic nenie,

než s jednoho dědictvie, na kterémž věnováno jest, všie summy věnné, polovice nebo dielu některého na jiné dědictvie svobodné a čisté v témž právě jakž najprvé jest věnováno, přenešenie 230; zpósob a forma přievodu 233—234; příčiny přievodóv 230—231; rozličnosť přievodóv 233; přievod z jeduěch desk do druhých, z jedné země do druhé 234—235; převedenie tak má zachováno býti, jakž věno prvnie ukazuje 231 až 232.
přiznánie osobní u desk 166, 177—179, 220, 291, 317.
psanec 93, 96.
purkrabí najvyšší král. čes. 32, 34, 79, 84, 90, 91, 104, 115, 160, 221, 355, 380, 383—384.
— Pražský v. miestopurkrabí.

Rada královská 21, 307, 355.
raněnie 45, 155.
rčenie 149.
registra peněžitá a listovnie 235, 362.
— starosty komorničieho 105, 130—131, 364—365, 434, 435.
registrator 34, 162, 387.
registrovati dsky 363.
rekognicie v. list přiznávací.
relacie 133, 183—184, 302, 355, 387, 397, 404.
relator slove posel ten, kterýž od krále nebo od pánóv z plného súdu nebo od země z obecnieho sněmu ke dskám pro kterúž koli příčinu poslán bývá, a s čímž od krále nebo od pánóv nebo od země poslán jest, u desk to vypravuje 183—184.
roboty 168, 455.
roky 31, 42, 91, 97, 131—133, 430, 431.
rozdiel v. diel.
rozkázánie panské 80.
rozvodněnie 45.
ruka 87.
rukojmě: při póhonu 53—54, na uvázánie 300—301, na bránie 326, sirotkóm 247.
rychtáři 366.
rytieřský člověk v. řád.

Řád: panský, rytieřský (zemanský, vládycký), městský, selský, 21, 69, 89, 176, 217, 223—224, 274, 370.
řečník 34—36, 38, 47, 53, 363, 404.
— (vymlúvač) 7, 9, 69—70, 360.
ředitel 275.

Sedlák v. řád.
sekretář královský 22, 23, 89
sepřenie stran 75.
sestra 232.
sirotek 66, 111, 149, 347, V. poručenstvie dětí a statku.
sleženie 46, 121, 129, 142.
slib 149.
slyšenie pře 35—37, 46—48.
směna jest, když se jeden s druhým o zbožie, o dědictvie, o plat neb o jakéž koli grunty dědičné, zbožiem jiným, dědictviem, platem nebo jakýmž koli dnem smění, svého jinému postúpí a k sobě, což jest jiného bylo, přijímá, 277—278; od směny 394.
smlúvy 179, 335, 404.
smrt 44, 141, 182.
sněm obecní 183.
spolek jest lidí od sebe všemi obyčeji dielných, dědinami, zbožiemi a statky jich též nábytky i svrchky, klenoty i listy, kteréž mají neb mieti budú, na plném súdu sestúpenie a shromážděnie 267—268, spolek s sirotky 251; zpósob spolku 269; kladenie ve dsky spolku 179, 183, 270; spolek

se promlčie a mijie 270—272, propuštěnie z spolkóv 272—273; od spolku 394.
správce zemský 33, 58.
sročenie 236, 355, 365.
sstupek 37, v. spolek.
ssutie 149, 214—216.
starosta komorničí, 30, 91, 109, 130—131, 156, 161, 193, 332, 364. 398, 39 9.
státi k súdu v. právo stané.
stav světský, duchovní 69.
súd duchovní 27.
— dvorský 23—27.
— komorní 21—23.
— menší Pražský 29—31.
— purkrabie Pražského (miestopurkrabie) 27—29.
— zemský 21, 32—37.
sudí najvyšší král. čes. 32, 34—37, 76—79, 90—91, 104, 115, 160, 391, 405.
— dvorský najvyšší 24.
súkup 174.
svědčenie póhonóv jiného nic nenie, než na ten čas, kterýž v pohoniech jest položen, týchž póhonóv skrze komorníka přede všemi vyhlášenie 35, 39—40, 46, 75, 131—133, 404, 435—436, 452.
svědek, 23, 90, 114, 181, 357—360, 375—377, 404.
svědomie: ústní, listovní v. svědek.
svrchky: všecko, což jest v domě, ve dvoře nebo na poli s příčinú ruky a práce lidské připraveno, kromě dna a gruntóv, jako obilé, seno, šaty, pivo, víno, nádoby, lóže, dřievie sekané a krátce, což móž se dna nebo gruntu bez zkázy stavenie sňato býti. A proto svrchek slove, že na dně jest a svrchu. 312.

Šenk najvyšší král. čes. 33, 79, 89.
šest pánóv (úřad šestipanský) 366.
škody 22, 49, 99—100, 110, 125, 149, 154, 156, 355, 431, 450.
šlechtiti 224.

Těhotná 46.
titul 176, 217, 369.
trh jiného nic nenie, než mezi prodávajíciem a kupujíciem o kúpi vedlé rovnosti peněz a kúpě s obú stran dobrovolné k přijetí jednoho za druhé svolenie. 163—174, 178, 363.
truksas nejvyšší král. čes. 33, 79, 89.
třetina věnná jest tolikéž což po panně jmenováno jest a toho polovice 218, 219.
— zpravná jest třetí diel peněz a summy, za kterúž jest co kúpeno a prodáno a též dědin a platu 191, jest třetí diel summy jistinné pro kterúž se kto dle nezpravy na jiné dědictvie vedl 219.

Ubrman 420.
úmluva jiného nic nenie, než oznámenie spravedlnosti své zpravci nebo vinnému podániem k přátelskému umluvení a k výstraze práva vedenie dalšieho, jestli že úmluvu ten, ktož zpravuje nebo vinen jest, opovrže, tak aby každý, ktož z dobré vóle sám od sebe spravedlivého druhému učiniti nechce, právem jsa přinucen, musil bezděčně učiniti, což jest činiti měl dobrovolně. 44, 47, 82, 127, 179, 188, 191—194, 357, 364, 400.
únos 149, 155.
úročník 336, v. úrok.
úrok 28, 206, 212, 324, 362.
urukovati v. rukojmě.
úředníci najvyšší 160.
— menší 160.

úředníci Pražští městští 866.
úředník králové, podkomořieho, probošta Vyšehradského 30, 160, 395, 405.
ustáti právo v. právo stané.
úterní den 104, 432.
útok, kterýž každý póhon předchází, jest, když kto na koho utkne, žádaje aby byl pohnán, 105—107, 130, 364.
uvázánie jest zápisníka nebo nápadníka jednoho nebo několika v dědictvie zapisujícieho nebo zapisujících za jeho nebo za jich živnosti nebo po smrti jich s jedním komorníkem nebo bez komorníka vedlé zápisu a desk zemských uvedenie 298, kolikero jest uvázánie 298—300; jak se má zachovati, kto se chce uvázati s komorníkem 300—305, kterak se má mieti při uvázání, na hohož se komorník vede 305—308; od uvázánie s komorníkem 398—399. V. zmatkové při uvázání s komorníkem.

Vazač 87.
vdáti se 223—224, 263.
vdědénie v. odhádánie.
vdova 360, v. věno.
vdovského stavu proměněnie 219—220.
vedenie práva 84, v. dovedenie nálezu.
veřeje 24, 400.
věno jest summy peněz třetinú výš nebo tolikéž, což po panně nebo po vdově jmenováno jest, dskami, listem, rukojměmi nebo vznešeniem, manželce od muže nebo od přietele jeho nebo od kohož koli na dědictví jistém dostatečné ujištění 216, věno se zpravú 225, kto věnovati mohú 224, co jest dosti za věno 225, na čem móž věno kladeno býti 226, kladenie věna v dsky 178, 220; věnu předešlému trh a prodánie dědictvie nic neškodí 189, 227—228, věna svého žádná žena zavaditi nemóž dokudž jest muž její živ 228—229; jak má vdova věna svého dosieci 220—221, dokud má vdova věnné dědictvie držeti 221—222, zplacenie věna 235—239, postúpenie věna po zplacení 222—223, promlčenie věna 222, věno nezapsané, když vdova umře 224, V. přidánie, přievod věna, třetina věnná, vdovského stavu proměněnie, vznešenie věna.
vězeň 45—46, 66.
vina 326, 339—340.
viza; vloženie vizy nic jiného nenie než póhonu zdviženie nebo čehož koli jiného obstavenie a zbráněnie, aby dále jinak hýbáno žádným obyčejem ani opravováno nebylo, než tak, jak jest vidieno, aby zóstalo. 74, 143—145, 404.
vládyka v. řád.
vybitie nočnie 153—154, 355.
výmienky v zapisiech 313 až 317, 318—321.
výpis z desk 184, 385—387, 397 až 398.
výprosa 24—26.
vyručenie zájmu 329.
vysvobozenie manstvie 183, 226, 278—279, 396.
vzdánie súdu 41, 111, 182.
vznešenie věna 226—227.

Zahájenie súdu 38.
zachovánie 142.
zájem v bránie.
základ 149.
zákon přirozený, psaný 152, 249, 265, 428 v. přirozenie.
zápisové: dědiční, věnní, věční

doživotní, zástavní, dlužní 322, kde se dluh s úrokem zapisuje 323—324, nápadní 279, 281, 286—287, 323, postúpeniem 299, 311, bez „miesta" s postúpeniem 227, 308, 309, svěření 294—296, s uvázáním 288, 311, s „miestem" a uvázáním 227, 290—294.
zápisník v. zápisové.
záplata v. trh.
zástava 178, 208—214. V. ssutie.
zatykač v. list zatykací.
zbitie 155.
zeman v. řád.
země 84, 150, 183.
zmatkové 414—416, kteříž sě póvodovi přiházejí 416—421, při žalobě 421—423, při práva vedení po náleziech 423—424, při uvázání s komorníkem 424—425, při brání 425, při otpořiech 426 až 427, pohnaného 427—428.
znamenie 119.
zprava jiného nic nenie, než dědictvie svého nebo cizieho pro dědictvie prodané, zastavené nebo zapsané k očištění závad od práva na to dědictvie prodané, zastavené nebo zapsané přišlých, třetinú výš nebo bez třetiny, k věčnosti nebo do času jmenovitého, zavazenie 184—190, 272, 323, 345.
zpravce v. zprava.
zvod jiného nic nenie, než skutečné uvedenie kupujícieho nebo dědicóv jeho nebo póvoda vedlé práva v dědictvie zpravce nebo pohnaného 74, 82, 179, 195—200, 357, 400.
zvóle jest svoboda a zvolnost po obecniem najprvé, a potom i po zvláštniem ciziem, aby ji každý po obecniem i po ciziem mohl k svému mieti, tak jako jest ten měl, ktož zapisuje neb prodává 169—170, 311—312.
zvyklost 8, v. obyčej.

Žaloba 48—52, 53, 55, 404.
žalobník 113—114.

SUMMARIUM.

	Pag.
Præfatio	III—IV
Viktorina ze Všehrd O právièch země české Knihy Devatery	1—460
Knihy prvnie	3— 31
Knihy druhé	32—101
Knihy třetie	102—157
Knihy čtvrté	158—207
Knihy páté	208—258
Knihy šesté	259—297
Knihy sedmé	298—350
Knihy osmé	351—406
Knihy devátě	407—460
Registrum	461—469
Index rerum	471—480

CORRIGENDA.

Na str.	10	ř. 230	stůj	Kteréž	(místo Kdež)
„ „	81	(v nadpisu)	„	22.	(místo 21.)
„ „	201	ř. 20	„	plné	(místo plané)
„ „	212	ř. 66	„	Než	(místo Ne)